

Notes du mont Royal

www.notesdumontroyal.com

Cette œuvre est hébergée sur « *Notes du mont Royal* » dans le cadre d'un exposé gratuit sur la littérature.

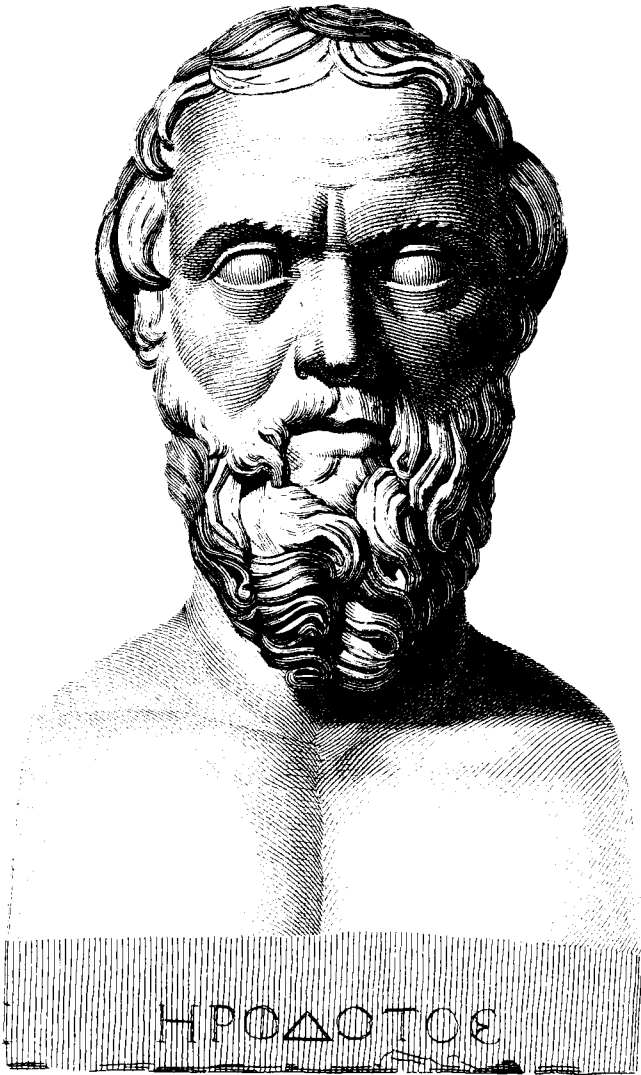
SOURCE DES IMAGES
Google Livres

HERODOTI
HISTORIARUM LIBRI IX.
GRAECE ET LATINE.

TOMUS I.
Liber I et II. cum Varietate Lectionis.

ARGENTORATI
TYPIS PHILIPPI IACOBI DANNBACH.





Bein del. et sculptor.

HERODOTI MUSAE

SIVE

HISTORIARUM LIBRI IX.

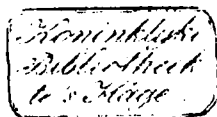
AD VETERUM CODICUM FIDEM
DENUO RECENSUIT
LECTIONIS VARIETATE
CONTINUA INTERPRETATIONE LATINA
ADNOTATIONIBUS
WESSELINGII ET VALCKENARII
ALIORUMQUE ET SUIS
ILLUSTRAVIT

IOHANNES SCHWEIGHAEUSER

IN ACAD. ARGENT. ET SEM. PROT. LITERAR. GRAEC. PROF.
ACADEMIAE REG. INSCRIPT. ET HUM. LITERAR. ADSCR.

TOMUS PRIMUS.

ARGENTORATI ET PARISIIS
APUD TREUTTEL ET WÜRTZ, BIBLIOPOLAS.
MDCCCXVI.





v

.....

IOH. SCHWEIGHAEUSER
MUSARUM AMICIS SALUTEM.

LIBERARE posse fidem publice datam, promissumque absolvere opus, clementer nobis adspirante Dei Opt. Max. numine, per multiplices tempestatum turbines contigit. Sextus hic agitur annus, ex quo Bibliopolae quorum periculo in lucem hoc opus exit, schedâ in publicum emissâ, meis verbis professi sunt, non esse me alienum a consilio, si favisset studiosorum hominum voluntas, et vita viresque suppetiissent, *Wesselingianam Herodoti Editionem* ea lege *instaurandi*, ut, si quid vel in graeco exemplo, vel in adiecta latina versione, vel in Wesselingii Valckenariiue Adnotationibus desideraretur, quod aut commodius poni posse aut suppleri debere videretur, id ita corrigeretur supplereturque, ut nihil tamen eorum, quae a summis illis Duumviris in Historiae parentem collata sunt, neglectum abiectumve lateret Lectores.

In manibus iam tunc meis erant *e quinque Codicibus Mssis Parisiensibus*, cum exemplo Wesselingiano ab erudito iuvene *Georgiade* Thessalonicensi, cuius et fidem et industriam mihi BORSSONADUS Vir clarissimus commendaverat, diligenter collatis, excerpta *Lectionis Varietas*. Accesserunt
Praef. T. I. P. I. a 3

deinde *Lectiones e sexto quodam Regio Codicis* enotatae, qui quidem nonnisi Fragmenta nonnulla, satis tamen illa notabilia, Historiarum Herodoti complectitur: accesseruntque, primum, *e membranae-
ceo vetusto Codice Italico*, integrum Scriptoris nostri opus exhibente, neque umquam antea excusso, excerptae Lectiones, a CREUZERO, Heidelbergensis Academiae decore, penes quem tunc is codex erat, ultro mihi oblatae; moxque, veniâ ab illustri membranarum possessore, LIBERO BARONE DE SCHELLERSHEIM, *Eisbergae aliorumque in Westphalia locorum domino*, per eiusdem Creuzeri apud illum gratiam et in me benevolentiam impetratâ, ipsae illae praestantissimae Membranae ad me transmissae, carumque usura in tantum temporis spatium, quantum mihi ipsi commodum visum fuisset, supra quam dici potest liberaliter concessa.

HISCE munitis praesidiis, de quibus in Praefatione alteri Parti huius Tomi praemissa uberius exponam, ac *praecipuarum* quarumque *Herodoti Editionum* exemplo instructus, postquam intellexi haud ingratam fore doctis studiosisve hominibus operam nostram Herodoto navandam, primam in eo diligentemque posui curam, ut ex collatis inter se *diversis Lectionibus*, quas ad quemque Scriptoris nostri locum vel Wesselingianus adparatus vel nostrae nobis copiae offerebant, eam seligerem adoptaremque, quae aut citra controversiam repraesentare *genuinam Auctoris scripturam* aut ad eam proxime accedere videretur; quo admirabili huic antiquitatis monumento natus suus color atque habitus, quoad fieri posset, restitueretur. Quod quum

mihi fuerit propositum, ridiculus sim utique, si cunctis in locis, quae difficultatem habere aliquam videntur, acu (quod aiunt) rem tetigisse mihi persuadeam; qui saepenumero ipse, quid adoptarem, quid seponerem, incertissimus haeseram: abunde mihi gratulandi erit materia, si maiori ex parte, et his quidem maxime in locis quae sunt potioris cuiusdam momenti, doctorum iudicio Virorum satisfecero.

DE ratione quam in constituendo graeco exemplo sive contextu, quem vulgo vocant, secutus WESSELINGIUS est, sic ipse Vir doctus exposuit: *) *Ex scriptis Codicibus Ionici sermonis, quoties licuit, formam et habitudinem reformavi; in integrum nullo suo merito possessione deiecta restitui: innumera mendis liberavi, sed parcissime de coniectura, atque illis duntaxat in vocabulis, quae dictionis indoles aversabatur. Qua re nonnullis, quod aperte mendosa et levi brachio concinnanda reliquerim, iusto visus fui cautior: verum illud malui; satis habens, si ad medicinam via monstraretur.* **) Haec ille. Nos probas multas Lectiones, quae videri poterant haud satis certa auctoritate a Viro doctissimo receptae, accedente nostrorum Codicum testimonio firmavimus; plurimas alias, ab illo sepositas, partim nunc primum, partim praeceuntibus aliis ante aut post illum Editoribus, vindicavimus auctori; nonnullas etiam, Wesselingio ne memoratas quidem, nunc primum e Co-

*) In Praefationis postrema pagina.

**) Nempe id frequenter in Adnotationibus a Viro praestantissimo praestitum.

dicibus nostris productas, quum verissimae nobis visae essent, Herodoto restituimus; denique haud pauca loca, quae vel Wesselingio, vel Valckenario praesertim, aut corrupta aut prorsus adulterina et ab aliena manu inculcata visa erant, demonstrasse mihi videor aut omnino sollicitari non debuisse, aut leniore quadam medicina, ab ipsis vetustis libris indicata, persanari. Coniecturas vero, ut Wesselingius, sic et nos non nisi rarissimis quibusdam in locis in contextum recepimus, ubi et manifesto corrupta esse librorum omnium scriptura nobis videbatur, et emendatio occurrebat, quae non modo probabilis, sed et certa atque ita evidens videretur, ut ipsa per se sui faceret fidem.

P O R R O, quum ionica dialecto scriptae hae Historiae sint, consentaneum utique fuit, ut, sicubi loco formarum communi Graecorum sermone tritarum ionicarum verborum formas libri veteres exhiberent, eae non negligerentur, sed ionice loquenti restituerentur Scriptori: atque in hoc etiam genere largam messem nobis reliquam fecit Wesselingii industria. Nec vero putandum est, cunctis eis in locis, ubi etiam nunc formae verborum communes praeceuntibus libris omnibus supersunt, quum alibi in eisdem verbis formâ Ionibus propriâ usum esse videamus Scriptorem, per librarium aut temeritatem aut socordiam esse illas invectas. Licitum fuit ionico scriptori communibus verborum formis promiscue atque illis uti quae Ionibus propriae erant: et haud dubiis documentis intellexisse mihi videor, ut olim Homerum, sic etiam *Herodotum*, si quis alius, hanc sibi veniam sumsisse; et, quamvis idem *optima ionicae*

dialecti norma merito dicatur,*) tamen, ut aliis multis modis,**) sic et hoc ipso in genere *variationem* consulto esse secutum. Quo minus caussae esse equidem iudicavi, cur perspicua in hanc partem *Hermogenis* verba,†) *non pura, sed mixta dialecto scripsisse Herodotum* docentis, cum doctissimo *Wesselingio* nostro ††) aliam in partem interpretaremur.

AD *Varietatem Lectionis* quod spectat, idem *Wesselingius* in sua *Praefatione*, continuo post verba superius adposita, haec subiecit: *Ex contextu, uti vocant, quae exterminavi, relegata in Variantes sunt. Lectiones; copiosissime, quo censendi facultas foret, adpositas. Qua quidem in re nihil novi praeterque consuetudinem machinatus fui. Conquirimus sollicita cura et in pensis amplis diversas membranarum scripturas; cui tandem bono, si uti illis nefas putetur? — Nos, eandem cum Viri doctissimo rationem secuti, Lectionibus ab illo prolatis has, quas nostri insuper Codices et notabiliores offerebant Editiones, larga manu adiecimus. Qui artem criticam attigerunt, et*

*) *Ἡρόδοτος, τῆς Ἰαδὸς διαλέκτου ἀμεινότερος πάντων.* *Dionys. Halic. Epist. ad Pompei. Opp. T. VI. ed. Reisk. p. 775.*

**) Vide eundem *Dionys. de Compos. Verbor. cap. 19. T. V. p. 133 seq.*

†) *Hermog. de Formis Orationis lib. II. pag. 513. coll. p. 406.*

††) *Dissert. Herodotea, p. 147 seq. Schaeferum, virum de Scriptore nostro praeclare meritum, postquam in edendis Musis coepisset, expulsis ubique formis verborum communibus; ionicas substituere formas, mox meliora edoctum abiicisse novimus istud consilium.*

in tractandis vetustis codicibus vel mediocriter sunt versati, satis hi norunt, etiam vitiosissimarum notationem Lectionum multiplicem posse usum praestare; et ex medio fumo tenebrisque, quas librariorum vel oscitantia vel temeritas vel ignorantia obfudit genuinae auctoris scripturae, inopinatam subinde lucem oriri. Constitutum mihi erat initio, eis in locis, ubi de selectu ex diversis Lectionibus faciendo incertus fuisset ipse, aut ubi ambigi ab aliis non sine caussa posse videretur, illas Lectiones, quae a me sepositae forent, ipsi statim contextui qualibet in pagina subiicere. Sed tanta fuit huius generis multitudo, ut in hac praesertim minori forma,* quae prodit haec editio, nimium spatii absumentura fuisset illa ratio, magno incommodo taedioque plerorumque Lectorum; qui in legendo Scriptore, serici nequique rerum intenti, graviter ferunt, si criticis notulis, ad singulorum verborum selectum plerumque spectantibus, intergumpitur attentio animi et ad minuta, quae quidem ipsis videntur, distrahitur. Quare, abiecto illo consilio, consultissimum duxi universum simul adparatum *Variarum Lectionum*, quae ad quemque Editionis huius *Tomum* pertinerent, separata *Parte* ita complecti, ut illarum *Partium* quaeque, pro Lectorum arbitrio, vel simul cum ea *Parte*, quae *Contextum* continet, uno eodemque volumine posset compingi, vel seorsim per se compacta sive seponi posset ab his qui haec talia minus curant, sive inter legendum a latere prioris *Partis* poni commodiusque inspicere ab eis, qui in locis quibusque difficilioribus, aut si qua loca suspecta ipsis videntur, continuo cognoscere cupiunt quid sit quod ibidem aliae Editiones aliive Codices ma-

nuscripti praeferant. Rarioribus tamen nonnullis in locis ipsi statim contextui criticam Notulam placuit subilicere; ibi praesertim ubi aut ex coniectura aliquid in contextu positum est, nullius veteris Codicis auctoritate firmatum, aut ubi diversae Lectiones, quae de principatu inter se contendere posse videbantur, non ad singula verba idem significantia, aut ad solam verborum formam seriemve, sed ad rem ipsam sententiamque pertinebant.

Post Graeci exempli constitutionem proxima nobis cura in *Latinam Versionem* impendenda visa erat; quam a se paene prorsus neglectam esse Wesselingius his verbis professus est;*) *Vallae Latina*, inquit, *praeuentium more Graecis adiunxi; non illa profecto optima, sed a clariss. Gronovio multifariam purgata, et, sicubi in τῇ ἀρχῇ aliquid innovatum, a me quoque. Maluissem equidem, ut suavissimus Scriptor ea dialecto ab omnibus tereretur, qua agnoscì valuit. Sed, uti seculum est, Latina postulantur; maneat proinde hoc Catone per me contentum.* — Iam fuit quidem Laurentius ille Valla elegantiarum Latinarum inprimis callens, at non proinde Graeci sermonis scientia imbutus; cuius adipiscendae multis etiam tunc subsidiis, quae nobis hac aetate in promptu sunt, destituti erant doctissimi viri. Quare, quum admodum etiam corrupto usus esset Herodoti codice, ita Scriptorem hunc latine convertit, ut incredibile dictu sit quam multis in locis aut prorsus ab auctoris mente aberret illius Versio, aut ita ambigua

*) Sub finem Praefationis,

sit et parum dilucida, ut haud raro, quid sit quod vel graecus Scriptor vel eius Interpres dicere voluerit, perinde incertus haereas. Denique videtur ille etiam non tantam curam, quantam potuerat, in hanc conficiendam Herodoti Versionem impendisse; sed totam admodum deproperasse operam. Et *Gronovius* quidem multa *Vallae* errata passim correxit, sed longe tamen plurima intacta reliquit: nonnulla etiam ita mutavit, ut pervertisse magis quam correxisse videatur. Quae vero *Wesselingius* in eadem Versione correxit, oppido pauca sunt; caetera a Viro longe doctissimo, maiora spectante, consulto neglecta. Ita fit ut vix ullus exstet Graecus auctor, cuius *Latina versio* tam male misereque comparata sit, quam ea quae ad hunc usque diem suavissimis *Herodoti Musis* comes iuncta erat. Quare, quum hac nova Editione propositum nobis fuerit, non solum doctorum hominum, qui tali adminiculo non indigerent, inservire studiis, verum etiam ab eis Musarum amicis inire gratiam, quibus in hoc mari, quamvis placido, non sine cortice natare datum est; illusurus mihi visus eram Lectoribus, si *Latinam Versionem*, qualis adhuc fuit, repetitam exhibuissem. In qua quidem emendanda postquam primum ita constitueram versari, ut, intacta relinquens quaecumque ferri utcumque possent, ea demum mutarem, quae aut obscuriora, aut ad sensum minus commode posita, aut quae ab auctoris mente prorsus essent aliena; mox intellexi, et ad aequabilitatem orationis aptius fore, et alioqui multo commodius, si totam de integro refingerem. Atque hoc ita peregi, ut, absoluta pro mei captu ingenii singulorum capitum versione, *Latina nostra* cum *Lau-*

rentianis et cum his quae in illis vel ab *Henr. Stephano* in ora suae editionis mutanda proposita, vel quae a *Gronovio* aut *Wesselingio* mutata sunt, plerumque conferrem; et, si quid in his rectius commodiusve positum videretur, id ipsum, deletis nostris, adoptarem. Ita in conficienda hac Latina versione idem prorsus secutus sum consilium, quod *Reizio* olim clarissimo Viro propositum fuisse deinde demum animadverti:*) cui si exsequi quod constituerat licuisset, plurimum ille otii nobis hac parte erat factururus. *Larcheri* praestantissimam *gallicam Versionem* in locis difficilioribus consului: e qua ut multum passim me profecisse gratus profiteor, sic ab eadem haud raro in diversum mihi discedendum putavi: cuius dissensionis causas, sicubi opus esse videbatur, in Adnotationibus exposui. Alias vernaculas Herodoti versiones, non quod eas spernam, sed otio parciturus, consulere supersedi.

Ad *Adnotationes* quod pertinet, Tomo quinto sextoque huius Editionis comprehensas, iam initio professus sum, illud mihi primum fuisse propositum, quod etiam magno numero studiosorum hominum inprimis gratum fore intellexeram, ut eorum, quae vel a *Wesselingio* vel a *Valckenario* ad Herodotum adnotata in *Wesselingiana* Editione exstant, nihil praetermitterem. *Iacobi Gronovii* Notas, quas eadem Editio repetitas exhibet, indignas iudicavi quibus bonae chartae denuo contaminarentur. Quodsi illas subinde laudavit *Wesselingius*, non eo id factum quod per se magni fecerit, sed, (qui

*) Vide *Reizii* Praefationem, Herodoti Historiis ab illo edi coeptis praemissam p. xxix.

praestantissimi Viri candor et humanitas fuit) quod daret aliquid et praeceptoris olim sui memoriae, et omnino nomini *Gronoviano*, quod ob paterna maxime merita magno apud Batavos in honore erat. Si quando tamen bonae frugis quidpiam, quod per raro quidem mihi usu venire memini, in Notis huius viri reperi, quod ad illustrandum faceret Scriptorem nostrum, non id negligendum putavi, sed fideliter inde excerptum adposui Lectoribus. Reliqua quae *Wesselingianis* aut *Valchenarii* Adnotationibus adieci, partim ex Virorum doctorum scriptis publice editis (quorum quemque, uti par erat, suo loco laudavi) excerpta sunt; de multis etiam privatim me eruditi Amici monuerunt, in quibus prae caeteris *Boissonadi* mei et singularis benivolentia, et exquisitissima doctrina, et indefessum de me et de Herodoto nostro bene merendi studium eminuit. Quae de meo adiunxi, in his illud maxime spectavi, ut partim receptam a me scripturam, sicubi dubia nonnullis posset videri, nec illam iam satis in *Var. Lect.* adseruissem, quoad fieri posset vindicarem stabiliremque; partim ut Scriptoris sententiam mentemque, quam haud paucis in locis parum recte perceptam vulgo aut prorsus in alienam partem detortam vidi, patefacere enuclearemque. In disquisitiones ad reconditiorem veterem Historiam, ad Chronologiam, ad Geographiam spectantes, et quae sunt alia genera in quibus illustrari eruditorum Commentatorum solertia solet, rarius me immersi: atque eo etiam magis ab his talibus consulto me abstinui, quod iam pluribus abhinc annis eam provinciam

Idem Vir doctissimus, cuius in hanc nostram Editionem praeclarissimum meritum supra praedicavi, sibi designavit. *)

LIBELLUS de *Vita Homeri*, vetustus ille quidem, sed falso *Herodoti* nomen in fronte gerens, ab hac Editione non debuit abesse; quum praesertim haud indignum *Wesselingius* iudicaret quem eruditis suis Notis illustraret. De *Ctesiae Excerptis*, quae praeter idoneam causam plerasque onerant *Herodoti* Editiones, omissis aliis, satis habui reliquias *Rerum Persicarum* ad ea usque tempora, in quibus *Herodotus* desinit, adposuisse.

POSTERIORI Parti quarti Tomi adiectus est *Index Rerum et Personarum*; quem, per *Iungermani* industriam satis commode confectum, superiores exhibebant Editiones, nostri autem causam denuo recensuit, partimque auxit, partim melius passim digessit et ordinavit meus in corrigendis specimenibus typographicis socius *Daniel Waetien*, Bremensis, qui humaniorum divinarumque literarum et scientiarum curriculum, quibus per quatuor continuos annos in Argentoratensi Academia et in Seminario theologico Protestantium apud nos strenue incubuit, his ipsis diebus multa cum laude absolvit.

Glossarium vetus Vocum Herodotearum, ad quod in *Wesselingii* Adnotationibus et in *Varietate Lectionis* subinde provocatur, in fine posterioris

*) Vide *GEORG. FRID. CORUM* (*die Historische Kunst* *CREUZERI* Praefationem *li- der Griechen*) Lips. 1803. bro de *Historica arte Grae-* praemissam, p. 7 seq.

Partis sexti Tomi cum eiusdem *Wesselingii* in illud Animadversionibus repraesentavi. Vellem etiam nunc continuo comitem huic Herodoti Editioni dare potuissem *Lexicon Herodoteum*, in quo instruendo iam a plusculis inde annis operam collocavi, sed cui elaborando perficiendoque ad hunc diem defuit otium. Quod si et vita et corporis animique suffecerint vires, poterit illud, interiecto quodam temporis spatio, separatim in lucem emitti: quae res multis Herodoti Lectoribus eo etiam gravior, ut equidem coniicio, erit futura, quoniam eadem haec veluti *Clavis Herodotea*, quam meditor, ad omnes Musarum Editiones, quae inde a Iungermaniana prodierunt, perinde erit adcommodata. Igitur, postquam et probari studiosis hominibus intellexero hanc operam adhuc a nobis Herodoto impensam, et postquam (id quod factum iri cupio speroque) de his, quae in tractando hoc Scriptore melius a me administrari debuerant, a doctis Viris fuero admonitus; tunc quidem, Bono cum Deo, ultimam illi operi adiiungere manum constitui, nisi interim aut *Schaeferus*, Vir doctissimus diligentissimusque, promisso steterit iam ante hos sedecim annos in Praefatione splendidae Editionis Herodoti interposito, aut ab alio erudito Viro provincia haec fuerit occupata. Quod si nobis contigerit ut Lexicon istud in lucem emittere liceat, transferre in illud decrevi, suisque inserere locis, quidquid continet *Wesselingianae* editioni adiectus *Index Vocum et Dictionum graecarum* de quibus in *Adnotationibus* tractatur, commodeque adiacere poterit *Index veterum Scriptorum*

PRAEFATIO.

XVII

in Adnotationibus ad Herodotum emendatorum aut illustratorum.

* * *

HIS praemissis, iam quae de HERODOTI *Personæ, Vita et Scriptis* in introitu operis praefanda videntur, ea non rectius certiusque expositum iri putavi, quam si, quae huc spectant, ex WESSELINGII *Praefatione* ipsis doctissimi Viri verbis, cum eiusdem Notulis in ima paginarum ora adpositis, repraesentarem. *) Sic igitur ille praefari infit.

A E Q U O L E C T O R I

S. D.

P. E T. W E S S E L I N G I U S.

FACTURUS mihi operae pretium videor, si prius nonnulla de HERODOTO eiusque libris, quam instituti mei rationes, exposuero. Magni viri, Ios. Scaliger, Ger. Io. Vossius, Io. Alb. Fabricius, et novissime Io. Bouherius, erudite ea in re fuerunt occupati; saepe tamen discordes, et nonnunquam etiam lapsi. Seligam inde veritati maxime adsimilia, et electa adfirmabo.

*) Quae istis adiecta a nobis sunt, et de *Codicibus Manuscriptis*, quibus vel Wesselingius usus est vel nobis licuit uti, ea commodius in introitu alterius *Partis primi* huius Tomi, qua *Varietas Lectionis* continetur, exposita fore existimaui.

Praef. T. I. P. I.

b

I. HERODOTI VITA.

Patriam praeclarissimi Scriptoris Halicarnassum primis verbis Clio; illustre genus, et parentes Lyxen et Dryonem, Suidas a) vetusque Epigramma b) ostendunt. Aetas ac natalis annus testimonio Pamphilae cognoscitur, c) perhibentis principio belli Peloponnesiaci annos illum habuisse tres et quinquaginta: quod bellum Olympiadis LXXXVI. anno secundo cum coeperit, primam utique lucem adspexit ineunte Olympiade LXXIV., quatuor annis ante Xerxis in Graeciam expeditionem. Educatum edoctumque liberaliter fuisse, quamquam de praeceptoribus altum silentium, dubitare nefas. Adultior Halicarnassum, tyrannidem Lygdamidis non ferens, reliquit, seque in insulam Samum contulit; ubi Ionici sermonis Veneres amplexus animum ad scribendum adpulit, in foro et caussis agendis nihil omnino versatus, teste Cicerone. d)

Ante id tempus in publicum edita fuisse Hecataei Milesii Περίηγησις τῆς Ἀσίας fertur: hinc, quae Aegyptum, descriptionem phoenicis, hippopotami, et crocodilorum venationes spectant, Βραχέα παραποιήσας, putatis paucis, nisi a Porphyrio fallimur, e) mutuatus est. Et fallimur fortasse: namque valde dubium est, fuerit-ne eius Περίηγησις Hecataeus auctor. Callimachus, cui tali in negotio iusta caussae dictio est, eam Hecataeo abiudicatam obscuriori homini tribuit apud Athe-

a) In Ἡρόδοτος et Πανύσσας. d) In libro II. de Orat.
b) In scholiis ad Aristoph. c. 13. e) In Eusebii Praep.
Nub. vs. 331. c) Apud Gel. Evang. X. 2. [lib. X. c. 3.]
lium Noct. Attic. XV. 23. p. 466.

naeum. f) *Non addo, quod Cl. Valckenarius verissime monuit, g) nihil huiusmodi ab aliis, ne quidem a Plutarcho, exprobratum Herodoto fuisse. Vulgata quoque Xanthi Ἀνθιακὰ fuerant, dederantque illi τὰς ἀφορμὰς, sive ansam et occasionem ad res Lydorum exponendas: neque enim opinor Ephori apud Athenaeum verba h) ulterius posse porrigi. Multa sane Herodotus i) de Lydis eorumque in Italiam coloniis, de quibus nihil Xanthus, aut omnia alia; Dionysio, Herodoti populari, docente. k) Erant praeterea in doctiorum manibus et celebritate Hellanici Milesii et Charontis Λαμψακηνί Περσικά, aut l) similis certe argumenti commentaria. Quorum quidem libris a scribendo de-*

f) Deipnos. lib. II. p. 70. B. [cap. 82. nuperae edit. Conf. Creuzeri Fragmenta Historicor. Graecor. Antiquiss. p. 21 seq.] g) Ad Musae II. 77. h) lib. XI. 3. [c. 11.] p. 515. i) Vid. lib. I. 94. k) Antiq. Rom. lib. I. p. 22. [c. 28. At, quod in narratione de Lydorum colonia in Italiam deducta discedit a Xantho Herodotus, non inde efficitur, nihil e Xantho profecisse Nostrum: neque dubitandum mihi videtur, τὰς ἀφορμὰς, quas Herodoto dedisse Xanthum Ephorus ait, non modo ansam et occasionem, (haec foret, ἡ ἀφορμή) sed materiam scribendi argumentumque intelligi debere: in quo quum alios de-
 viros tum Larcherum T. I. p. 381. et Creuzerum lib. cit. p. 142 seq. consentientes habeo. S.] l) Vid. Dionysii Halic. Epist. ad Pompeium p. 129. [Dionys. Hal. Vol. VI. ed. Reisk. p. 769. De Hel-

lanico vero, post Sturzium, qui illius Fragmenta collecta edidit, monuit Creuzerum in libro de Historica arte Graecorum p. 96 seq. fuisse illum quidem natu paulo maiorem Herodoto, caeterum post hunc scripta sua edidisse. Charonis Lampsaceni, Hecataei, et Xanthi Fragmenta collecta, edidit idem Creuzerus in libro paulo superius (notā f.) laudato, qui Heidelb. 1806. prodiiit. S.]

territus non est, sed conmotus, ut auderet uberius, quam superiores, et ornatius dicere; quae Ciceronis verba: m) Dionysii autem, οὐκ ἀπειράπειτο, ἀλλ' ἐπέστυσεν αὐτῶν κρείσσον τι ἔχουσιν.

Hunc in finem, ut singula expiscaretur et regionum situs atque habitus coram intueretur et exploraret, taedium ac aerumnas longae peregrinationis non recusavit. Lustrata omni Graecia et Epiro, visaque Macedonia et Thracia, in Scytharum ultra Istrum et Borysthenem n) oras transiit. Neque ab Asia abstinuit, cuius peragrata multo maxima parte, adiit Syriam, ubi Tyrum, o) Phoenicum nobilissimam urbem, et Palaestinam maritimam p) inspexit diligenter. Hinc commodum in Aegyptum iter; quam visendi cupiditate oberasse, Euterpe loquitur. Ex Aegypto in Libyam excucurrit, Cyrenenque vidit, q) forsan et alia amplissimae regionis oppida. Africae ab Aegypto ad promontorium Soloëntem sollicita descriptio et crebri cum Carthaginiensibus habiti sermones r) hoc possent persuadere, neque valide tamen. An Babylonem et uberrimos eius agros inviserit, venit in disputationem. Vir doctissimus, Des Vignoles, sed Herodoto saepius, quam par erat, iniquior, eo profectum vehementer infitatur. s) Non nego, quod illi opinioni obtentui fuit, itineris Babylonici districtam a Musis mentionem abesse. At sunt de verissima Ampl. Bouherii t) observatio-

m) Orator. c. 12. n) Vid. 168 etc. et ibid. cap. 43. et lib. IV. 81 etc. o) Libr. II. 195. 196. s) Chronol. 44. p) Lib. III. 5. et II. 106. lib. IV. 4, 5. et VI. 3, 10. q) Lib. II. 181. r) Lib. IV. t) Dissert. Herod. cap. 1.

ne conplura, quae illud sibi desiderant: in his repetita cum Chaldaeis u) colloquia, vix ea tempestate extra Babyloniae fines conserta: tum amplissimae urbis operosa, et accurata delineatio, templorum praeterea et statuarum, quibus illa merito superbiebat. Ait in suam usque aetatem Babylone durasse Iovis Beli fanum aereis portis, Διὸς Βήλου ἱερὸν χαλκόπυλον, x) καὶ ἐς ἡμὰς τοῦτο ἔτι ἰόν. Contra ea non vidisse sese isthic statuam duodecim cubitorum ex solido auro, quod eam Xerxes aliorum asportasset, ἐγὼ μὲν μὴ οὐκ εἶδον. y) Porro declarata cultissimis verbis soli Babylonicum ubertate, ἐκ x) δὲ πύργου καὶ σισάμου ὅσον τι δένδρον μέγας γίνεται, ἐξεπιστάμενος, μνήμην οὐ ποιήσομαι· εὖ εἰδὼς ὅτι τοῖσι μὴ ἀπυγμένοις ἐς τὴν Βαβυλωνίην χώραν καὶ τὰ εἰρημῖνα καρπῶν ἐχόμενα ἐς ἀπιστίην πολλὴν ἀπίκται. Ex milio autem et sesamo quantae proceritatis arbor surgat, etsi probe mihi comperta, memorare supersedeo; benignus, iis, qui nunquam Babylonicam regionem adierunt, quae de frugibus dicta sunt, perquam incredibilia visum iri. Talia commentantem negabimus earum rerum testem fuisse oculatum? Verum ista erudito viro, nimio. Ctesiae amore in transversum abrepto, condonemus.

HERODOTUS, visis tot regionibus, urbibus et hominum moribus, in Samum reversus, quae ad sedulae apis instar undique collegerat, scriptis consignare, Suida auctore, ingressus fuit. Intento autem isti negotio spes Halicarnassum tyrannico dominatu liberandi adfulsit; quorsum delato res

u) Lib. I. 183. x) Ibid. c. 181. y) Ibid. c. 183.
z) Ibid. c. 193.

benefecit. Expulsus enim Lygdamis est, et civibus aequa rediit libertas; sed, uti fit, factiones civitatem miscuerunt, invidiaque liberatorem, factiosis fortasse gravem, incessit. Tum patriam reliquit, inque Graeciam tetendit. Huc pertinent Luciani ista, a) difficilia quibusdam intellectu visa, πλεῖστας γὰρ οἰκεῖν Herodotus ἐκ τῆς Κελίας τὸν τῆς Ἑλλάδος, ἰσχυροῦς, videlicet, qua tandem ratione et minimo labore insignis ac celebris evaderet. Instabat per illi commodum Olympiorum tempus sollemne: properavit ad illud certamen, atque in magno Graecorum consessu recitavit Historias suas. Namque ea non docent, absolvisse Herodotum historiarum libros Halicarnassi, sed compositos in Samo insula, quod ex Suida adsciscendum, ex Caria ad Olympicum conventum secum portasse, et Graecis, ut illis innotesceret, praelegisse. Eligunt ad eam recitationem Olympiadem lxxxvi. viri docti, quippe aetati Herodoti egregie congruam: neque mihi refragari animus est, eoque minus, quod pueriles Thucydidis anni Elidensem hanc Olympiadem sibi postulent. Aderat Thucydides una cum patre Oloro admodum adolescens, b) ἐνταῦθα, in summo Graecorum plausu recitanti, illacrymavitque, aemulatione quadam iam tum ad consimile laudis studium accensus; quo Herodotus animadverso, ad Olorum, c) ὁρῶν ἢ φύσει τοῦ υἱοῦ σου πρὸς τὰ μαθήματα, optime de puero xv. annorum, et gloriae desiderio lacrymante. Atque hic non obliviscor secundae recitationis,

a) In Herodoto cap. i. p. 832. [T. IV. ed. Bipont. p. 116.] b) Suidas in Θουκυδίδης. c) Marcellinus Vit. Thucyd. p. 9.

*Athenis Olymp. LXXXIII. anno tertio institutae; quam Thucydidem auscultare potuisse, certum quidem est, sed iam virili aetate, non puerum. Erudite hoc H. Dodwellus exsecutus, d) adprobavit Ed. Corsino, e) sibi tamen non constanti, et eandem praelectionem in Olymp. LXXXIV. conii-
cienti. Lucianus et Plinius, quorum auctoritate in illas partes abiit, nihil iuvant. De priore dictum supra est; de Plinio deinceps. Ubi vero post Olympiadem LXXXI., et qua Graeciae in urbe con-
moratus fuerit, an peregre denuo abierit, dicere non habeo. Auctor Dio Chrysostomus est, f) Co-
rinthum venisse, scriptas a se Historias attulisse, grande exspectasse praemium ob adpersas bello Persico Adimanti et Corinthiorum laudes: fru-
stratum ea spe, delevisse plura, et civitatis ducisque gloriam inminutum ivisse. Quae, etsi in Corin-
thiorum et Adimanti rebus laudandis mire parcus fuerit, g) criminationes videntur hominum aevi
senioris. Certius habetur, Athenis suos cum li-
bros legisse in consilio, uti Hieronymus scribit, et honoratum fuisse, idque festo Panathenaeorum
die anni tertii Olympiadis LXXXIII., quae elegans ill. Scaligeri h) doctrina.*

Sub idem tempus Athenis colonia in Magnam Graeciam deducta Thurios fuit, i) cui sponte sua comitem se Herodotus addidit, Θούριος ea propter

d) Appar. ad Annales Thucydid. p. 23. e) Fast. Attic. T. III. p. 203. et p. 213. f) Orat. Corinth. p. 456. g) Vid. ad Lib. VIII. 33. [immo ad VIII. 94.] h) Ad Eusebii Chronic. pag. 104. i) Diodorus Sicul. lib. XII. 7. et 10.

saepe dictus, διὰ τὸ κοινωνῆσαι τῆς εἰς Θεοφίλους ἀπορίας, ut apud Strabonem. k) Ibi per otium Historias recensuit, multaque illis adstruxit. Nam, quod in Plinio est, l) Thuriis in Italia condidisse Historiam anno urbis trecentesimo decimo, aliter si accipiat, erroneum erit. Condidit Historiarum libros alibi, eosdemque ante Italicum iter semel atque iterum in frequenti Graecorum mercatu praelegit; isthic vero illos elimavit, nonnulla adiecit, alia fortasse retexuit. Addidisse autem, ea argumento sunt, quae projectione in Magnam Graeciam longe sunt posteriora. Talis est, neque latuit Ampl. Bonherium, Thebanorum in Plataeenses invasio, m) et caedes Eurymachi, Leontiadae filii, principio belli Peloponnesiaci; τὴν Θεβαίων ἐξβολὴν εἰς τὴν Πλάταιαν, Marcellinus n) vocat, frustra, ibi doctis viris adhaerescantibus. Talis etiam Spartanorum in Asiam legatio, et infelix eius (fraude Sitalcae, Thracum reguli) eventus. Verissime Herodotus, o) ταῦτα μὲν νυν πολλοῖσι ἔτισι ὕστερον ἐγένετο τοῦ βασιλέως στόλου. Contigerunt quippe anno Olympiadis LXXXVII. tertio, sive annis post Xerxis in Graeciam transitum duobus et quinquaginta. Pertinerent ad hunc quoque censem, quae de Amyrtaeo et filio eius Pausiri perscripta meminimus, si, quod viro amplissimo in opinionem venit, rege Persarum Dario Notho evenissent: at eam falli, videor mihi clare ostendisse. p) Iustior locus erit fugae Zopyri, filii Megabyzi, ad Athe-

k) Lib. XIV. p. 970. A. [p. 656. ed. Casaub.] l) Nat. Hist. lib. XII. c. 4. [segm. 8.] m) Lib. VII. 233. n) Vid. Thucyd. p. 9. Edit. Dukeri. [T. I. p. xxviii. ed. Bipont.] o) Lib. VII. 137. p) Vid. ad lib. III. 15.

nienses, q) quem Ctesias sub Olymp. LXXXVIII. non multo ante Artaxerxis obitum ab rege defecisse atque Athenas abiisse, r) commemoravit. Verum de his abunde.

Quo usque vitam extenderit, et ubi eius finem fecerit, partim scriptorum taciturnitas, partim discordia, in dubio relinquit. Suidas s) Thuriis supremum obiisse diem et in foro urbis contumelatum perhibet; esse tamen, qui Pellae in Macedonia decessisse de vita, aiant. Si Marcellino fides constat, t) sepulcrum Herodoti ad portas Athenarum Melitidas in Coela, ubi Κιμώνια μνήματα, ostendebatur olim. Quae de mea quidem sententia expediri nequeunt, nisi cenotaphia tumulique honorarii in auxilium vocentur. Τάφος tamen Marcellino, quo de H. Dodwelli u) luculenta est animadversio.

I I.

SCRIPTA HERODOTI.

Ex Scriptis summi viri solae ad nos iucundissimae ix. MUSAE devenerunt. Nam, Ἐξήγησιν de vita Homeri titulum ementiri et Herodotum auctorem perperam edere, liquidis rerum argumentis evicisse me puto. Ipse-ne Historiarum libris Musas inscripserit, non liquet. Lucianus, x) cuius Vossius et Fabricius obliti non sunt, hominum ad-

q) Lib. III. c. ult. r) Persic. cap. 42. s) In Ἡρόδοτος.
 4) Vita Thucyd. p. 3. [p. ix. ed. Bip.] u) Appar. ad Annal. Thucyd. Sect. xi. [immo Sect. xx. p. 15. ed. Duk.] x) In Herodoto c. i.

mērationi, ex narrationum et dictionis iucunditate progenitae, eos adscripsit titulos. In more ipsi fuit, γ) τὸν πρῶτον λόγον, τοὺς πρώτους λόγους primores libros, et sequentes τοὺς ὀπίσθι λόγους, τοὺς ὀπίσθι λόγους, posthabito Musarum, tametsi iustissimo, nomine adpellare. Quid enim illis ex cuncta Graecia iucundius, quid suavius, elegantiusve? Veracitatis tamen amor, sine quo historiae nihil nisi πηγae et Siculae gerrae, pluribus olim et nostri aevi hominibus abesse visus est. Scripserat Ael.

γ) Vid. lib. V. 36. VII. 93. et 213. I. 75. [Nec vero in hisce locis, aut horum similibus, vocabulum λόγος ita intelligi debet, quasi singulos e novem Historiarum suarum libris singulos λόγους diceret: sed λόγος in huiusmodi locis nihil aliud nisi narrationem, vel historiam, ut nos vulgo vocamus, significat: qua ratione etiam Hecataeus, ut hoc utar, λεγομενός Nostro dicitur, II. 143. V. 36. et 125. id est, Historiarum scriptor; de eodemque Hecataeo loquens idem Noster VI. 137. ait, Ἐκκαταῖος ἐν τοῖσι λόγοις, Hecataeus in suis Historiis; denique VII. 152. ubi πάντα τὸν λόγον ait, universam suam Historiam intelligit. Itaque, ubi se ait de re quadam ἐν ἄλλῳ λόγῳ esse dicturum, non semper alium ex novem Historiarum suarum Libris intel-

ligit, verum subinde etiam aliam eiusdem Libri partem; veluti, quae Lib. VI. c. 39. profitetur se ἐν ἄλλῳ λόγῳ exponiturum, ea cap. 103. eiusdem sexti Libri exposita leguntur. Eodem modo Pausanias lib. III. cap. 2. quum ait Ἡρόδοτος ἐν τῷ λόγῳ τῷ ἐς Κροῖστον, non hoc dicit, Herodotus in Libro de Croeso, sed Herodotus in ea narratione (sive, in ea Historiarum suarum parte) quae ad Croesum spectat. Similiterque idem Pausanias lib. V. cap. 26. p. 447. ait, Ἡρόδοτος ἐν τοῖς λόγοις, Herodotus in suis Historiis. Sed de hoc usu vocabuli λόγος vide mox ipsum Wesselingium verissime monentem. — De Musarum nominibus, quae singulis Herodoti libris inscribi vulgo solent, in Varietate Lectionis ad Inscriptionem libri primi nonnihil diximus. S.]

Harpocratio 2) περὶ τοῦ καταψεύσθαι τὴν Ἡροδότου Ἱστορίαν. *Quid carpserit, et quibus in rebus fabulosam iudicaverit, ignoratur. Id novimus, in rhetorum olim usu fuisse, cum Clari nominis famam aucupabantur, aliorum meritis detrudere: quod eo non dicitur, ut de Harpocrate adseveretur. Fieri potuit, ut ad nonnulla, quae veri fidem videbantur excedere, offenderit. Multos in consimilem fraudem fabellae induerunt, Musis saepenumero innexae, quibus Scriptor ipse adsensum negavit, crebro obtestatus, se a) ἀκοῇ λέγειν, fando accepta referre, neque omnia sibi πιστὰ videri: immo hanc sibi legem dixisse, ut audita enarret, neque cunctis adstipuletur tamen, atque hoc inculcatum omnibus cupere lectoribus. Ἐγὼ b) δὲ ἐθέλω λέγειν τὰ λεγόμενα, πείσθαι μὲν οὐ πᾶσι ἐθέλω καὶ μοι τοῦτο τὸ ἔπος ἔχτω ἐς πάντα τὸν χρόνον. Quod eius monitum si criminales habuissent in promptu, uti aequitas postulabat, taxandi utique modum fecissent, debuissent profecto. Acrior tamen, eius non ignarus, insurrexit Plutarchus, vir eccellente eruditione, non falsi, sed et malignitatis c) Herodotum traducendo. Actio docta est, verum mirifice colorata, saepissime fallax, et arecscita adeo, ut culpam, qua illum nimio patriae studio onerare gestit, ipse sustineat. Ioach. Camerarius et H. Stephanus id non dissimularunt, neque nos eorum exemplo, illis praesertim in rebus, quae suggillabantur.*

Atque hic laudibus ferre debeo doctissimi Ab-

2) Suidas in Ἀρποκρατίων. a) Vide lib. II. 29. et cap. 121, 5. III. 116. IV. 5. 25. etc. b) In lib. VII. 152. c) De Malignitate Herodoti, Operum T. II. p. 855. etc.

batis Geinonii in vindictis et defensione Herodoti ab accusationibus Plutarchi et aliorum studium, cuius partem nobis Academiae Inscriptionum Acta sistunt. d) Fuit Herodotus, vitio humani ingenii, obnoxius erroribus; lapsus veri ignorantia haud raro est, saepius etiam ab aliis deceptus. Manetho, referente Iosepho, e) iactitabat, Herodotum πολλά τῶν Αἰγυπτιακῶν ὑπ' ἀγνοίας ἐβλυσμένον, in rebus Aegyptiis propter ignorantiam crebrius aberrasse: vere fortasse: mallem tamen locupletiores, quam Manetho vulgo habetur, huius accusationis auctorem. At enim plurima olim in fabulis et figmentis deputabantur, quorum iustissime numero nunc eximuntur. Fabulosa censebantur de Afrorum institutis et moribus prodita, de circumnavigata ea nostri orbis parte, de Aegyptii soli genio et Pyramidibus, de Scythis, succini origine, Caspio mari, innumerisque aliis, quae serior aetas et peregrinatorum frequentia veritati animadvertit congrua. Enimvero, horum omnium memoriam replicare, nihil attinet.

Istud haeret in dubio, truncatae-ne Musae sint, et an alios similis argumenti commentarios Herodotus digesserit? Mutilationis et defectus suspicionem de Athenada, viro Trachinio, indicata movent: f) οὗτος ἀπικταίνει μὲν Ἐπιάλτεια δι' ἄλλην αἰτίαν, τὴν ἐγὼ ἐν τοῖσι ὀπίσθεν λόγοισι σημαίνω: hic Epialtem aliam ob causam, quam ego sequentibus in libris [sive. in sequenti narratione] reddam, interemit. Reddidit autem nusquam, non octavo, nedum li-

d) Tom. XIX. Edit. Paris. p. 115. e) lib. I. contr. Apion. c. 14. f) lib. VII. 213.

bro nono. Ergo-ne ea excidit commemoratio? an promissi oblivio eius animum incessit? an decimum adiungere meditatus fuit librum? Utrumque fieri quitum est. Nam hiatus illis in Musis nullum se mihi indicium prodidit. Similis fluctuatio, sed expeditu pronior, de libris Libycis, Λιβυκοῖσι λόγοις, quorum meminit ipse. g) Io. Alb. Fabricius h) elaboratos non censuit, sed intra promissum stetisse. Iustior veriorque Raphelii et Bouherii coniectura, innuisse Scriptorem extimam Musae quartae partem, sedulo rebus Libycis occupatam, et sectionem in primis centesimam quinquagesimam nonam, ubi de Apriae, Aegyptii regis, suscepta in Cyrenen expeditione et infau- sto eius eventu, multo tamen parcius quam promiserat: quod quī contigerit, et an aliquid de prio- re sententia demutaverit, non temere dixerō. Possum adfirmare, veterum neminem λόγους. He- rodoti Λιβυκούς ad testimonium excitasse, contra ex libro quarto res Afras depromsisse plures: im- mo solere illum partem libri λόγον et λόγους adpella- re: de nece Cimonis, patris Miltiadae, τὸν μὲν ἐγὼ ἐν ἄλλῳ λόγῳ σημειῶ: i) dixit autem eiusdem Musae cap. 103. Geminum illi Libri primi cap. 75. *)

Hoc itaque bene habet. Quam autem vellem de Rerum Assyriarum libris idem adseri dicique pos- set. Sic de illis: k) Τῆς δὲ Βαβυλωνος ταύτης πολλοὶ μὲν καὶ ἄλλοι ἐγένοντο βασιλεῖς, τῶν ἐν τοῖσι Ἀσσυρίοις λόγοις:

g) lib. II. 161. h) Biblioth. Gr. lib. II, 20. i) lib. VI. 39.
*) [Scilicet, quam rem lib. I. c. 75. ait se ἐν τοῖσι ὀπίσω λό- γοις declaraturum, eam non in sequentium librorum ali- quo, sed in eodem lib. I. cap. 124. declaratam videmus. S.]
k) lib. I. 184.

μνήμην ποιῆσαι, quorum ego regum in libris Rerum Assyriarum mentionem faciam. *Tum de Nino a Medis occupata*: l) καὶ τὴν Νίνον ἴδον· ὡς δὲ, ἐν ἑτέροις λόγοις, δηλώσω καὶ τοὺς Ἀσσυρίους ὑποχμεῖλους ἐποίησαντο: et Ninum expugnarunt, (ut autem ceperint, in aliis libris indicabo,) Assyriosque suam in ditionem redegerunt. *Conposuit ergo rerum Assyriarum libros, aut animo scriptiōnem agitavit eorum, neque absolvit*: posterius Io. Alb. Fabricius, quoniam nusquam illorum recurrit memoria, elegit; neque displicuerat Ger. Io. Vossio, m) *opportune tamen atque ex vero adfirmanti, apud Aristotelem quidpiam reperiri, n) quod ex Herodoti Assyriacis fluxisse videatur. Deposuit Philosophus pro certissimo, τὰ γυναικῶν τε ἀποτα εἶναι: culpavit Herodotum, in Nini obsidionis descriptione, τῇ ἀρχῇ περὶ τὴν πολιορκίαν τῆς Νίνου, aquilam bibisse memorantem, cum illa avis, sicuti reliquae aduncis unguibus, potu abstineat. Quod quidem in Musarum opere nusquam nunc obvium, capessere locum in Historia Assyria commodissimum potuit, siquidem Ninus, ut Vossius optime, Assyriae metropolis. Non equidem nescio, Cel. Fabricium de integrioribus, quam nostrae sunt, Musis, ab Aristotele versatis et lectis, suspicatum: quae suspicio, si verum amamus, litem lite resolvit. Ostendi enim oportuerat, ubi et quibus rebus fuerint decurtatae. Liber utique primus, Babylonici et Assyrii rebus abundans, adeo aptus et nexus co-*

l) Libro eodem cap. 106. m) De Historicis Graec. lib. I. c. 3. n) Histor. Animal. lib. VIII. 1. — [Immo lib. VIII. c. 18. quod aliis est cap. 20. At ibi alii libri, quos Camus et Schneiderus secuti sunt, non Herodotum, sed Hesiodum edunt auctorem.]

haeret, ut locum τῇ διηγῆσαι περὶ τὴν πολικρίαν τῆς Νίνου adpositum concedat nullum. Λέγοι proinde Ἀσσύριοι, nisi memoria Philosophum deceperit, absoluti editique fuerunt. Quorum quidem editio tanto certior et omnibus dubiis in posterum foret libera, si fragmentum inde, quod Io. Bouherii sollertiam advertit, perduraret. Apud auctorem Chronici, cui Paschale nomen, o) Sesostris, rex Aegypti, continuo victoriarum cursu Assyrios, Chaldaeos, Persas Babylonem usque, Asiam praeterea, omnem Europam, Scythiam et Mysiam domat: in Aegyptum reversurus xv. millia Scythicae iuventutis in Perside, assignata illis fertili et comoda sede, collocat: postea illi Parthi de Persico sermone, alioqui Scythae, virtute bellica longe praestantissimi, καθὼς additur Ἡρόδοτος ὁ σοφώτατος ταῦτα συνεγράψατο, sicuti sapientissimus Herodotus haec tradidit. Ubi tandem? Musae tacent. Ergo ex libris, uti coniicitur, p) rerum Assyriarum. Quod equidem valde demiror. Herodotus de Sesostride multo scripsit diversiora: q) Assyriaca eius post Aristotelis fata Historicos, Geographos et Grammaticos latuerunt omnes, nec quisquam hilum inde decerpit; et obscurum hominem seculi post Christi natales septimi ea lectitasse putabimus? Immo cuncta cum pulvisculo Chronici sartor corrasit ex Io. Malala, r) quem Suidas s) sibi ducem optavit, haud sane fidelem, et in Herodoti tempore finiendo t) plane stultum. Sed poenarum ille satis Rich. Bentleio, V. Cl., in eruditissima ad Io. Mil-

o) Chr. Pasch. p. 38. d. Edit. Venet. p) Vid. Bouherii Diss. Herodot. cap. 1. q) Lib. II. 103. r) Chronograph. p. 28. s) In Πάροι et Σώστρις. t) Chronogr. p. 200.

lium *Epistola dedit, et sperni potest. At plurima* Is. Vossius *fragmenta Herodoti detexit, quae nihil nostras ad Musas; ea promi ex commentariis Rerum Assyriacarum potuisse, u) suspicantur. Fateor ultro, talia in Grammaticorum scholiis et Lexicis inveniri, quae Is. Vossius, modo ea curate excussisset, Herodoto citra dubium abiudicaret. Conpendiario scriptionis modo, in scriptis codicibus non parce obvio, HP, HPO, HPOA. notare Herodotum, Herodorum, Herodianum, queunt. Inde error et confusio: hinc iactata toties Herodoti fragmenta, verae Herodori aut Herodiani lacinae; quemadmodum in Dissertatione Herodotea liquidissime, ut opinor, patefeci: questus ibidem sum de doctissimi Des Vignoles v) imprudente decreto super interitu Assyriacorum, de quibus hactenus.*

HAEC de *Herodoti Vita Scriptisque* WESSE-
LINGIUS. Idem argumentum erudite copioseque
Larcherus etiam in introitu Gallicae versionis
pertractavit. De universo vero harum Historiarum
instituto, et de mirabili arte qua illud exsecutus est
suavissimus Scriptor, in primis legi meretur supra
laudatus *Creuzeri* nostri liber qui de *Historia*
Arte Graecorum inscribitur. *)

u) Bouherius Dissert. Herod. c. 1. Colomesius Oper. p. 325.
Berkelius in Steph. Byz. voc. Ἀρδανία. v) Chronolog. lib.
IV. 4, 6. etc. *) Consuluisse etiam iuvabit duas Com-
mentationes, auctore Meierotto, *Sur Hérodote et le but*
de son Histoire, Actis Acad. Reg. Berolin. ann. 1792. et
1793. p. 574 seqq. et p. 599 seqq. insertas.

HERODOTI HISTORiar.

T. I. P. I.

LIBER PRIMUS ET SECUNDUS

GRAECE ET LATINE.





ἩΡΟΔΟΤΟΥ ἹΣΤΟΡΙΩΝ ΠΡΩΤΗ.

ΚΛΕΙΩ.

ἩΡΟΔΟΤΟΥ Ἀλικαρνησσῆος ἱστορίας ἀπόδεξις
ἥδε· ὥς μήτε τὰ γενόμενα ἐξ ἀνθρώπων τῷ χρόνῳ
ἐξίτηλα γένηται, μήτε ἔργα μεγάλα τε καὶ θάυμα-
στα, τὰ μὲν Ἕλλησι, τὰ δὲ βαρβάροισι ἀποδεχθέντα,
5 ἀκλεᾶ γένηται· τὰ τε ἄλλα, καὶ δι' ἣν αἰτίην ἐπολέ-
μησαν ἀλλήλοισι.

HERODOTI HISTORIARUM

LIBER PRIMUS.

C L I O.

HERODOTUS Halicarnasseus, quae quum caeteris
de rebus, tum de caussa bellorum Graecos inter Bar-
barosque gestorum, perquirendo cognovit, ea his
libris consignata in publicum edit; ne, quae ab ho-
minibus gesta sunt, progressu temporis oblivione
deleantur, neve praeclara mirabiliaque facta, quae
vel a Graecis edita sunt vel a Barbaris, sua laude
fraudentur.

Herod. T. I. P. I.

A 2

1 ΠΕΡΣΕΩΝ μὲν νυν οἱ λόγιοι Φοίνικας αἰτίους Φασὶ
γενέσθαι τῆς διαφορῆς. τούτους γὰρ, ἀπὸ τῆς Ἐρυ-
θρῆς καλεομένης θαλάσσης ἀπικομένους ἐπὶ τήνδε τὴν
θάλασσαν, καὶ οἰκήσαντας τοῦτον τὸν χώρον τὸν καὶ
νῦν οἰκεῖουσι, αὐτίκα ναυτιλίῃσι μακρῇσι ἐπιβέσθαι. 5
ἀπαγινέοντας δὲ φορτία Αἰγύπτια τε καὶ Ἀσσύρια, τῇ
τε ἄλλῃ χώρῃ ἐσαπικνέσθαι, καὶ δὴ καὶ ἐς Ἀργος.
τὸ δὲ Ἀργὸς τοῦτον τὸν χρόνον προεῖχε ἅπασι τῶν ἐν
τῇ νῦν Ἑλλάδι καλεομένῃ χώρῃ. ἀπικομένους δὲ τοὺς
Φοίνικας ἐς δὴ τὸ Ἀργὸς τοῦτο, διατίθεσθαι τὸν φόρτον. 10
πέμπτη δὲ ἢ ἕκτη ἡμέρῃ ἀπ' ἧς ἀπίκοντο, ἐξεμπολη-
μένων σφι σχεδὸν πάντων, ἐλθεῖν ἐπὶ τὴν θάλασσαν
χυναιῆας, ἄλλας τε πολλὰς, καὶ δὴ καὶ τοῦ βασι-
λῆος θυγατέρα· τὸ δὲ οἱ οὐνομα εἶναι, κατὰ τὸ αὐτὸ τὸ

(1.) Iam *Persarum* quidem literatos si audias, ini-
micitarum primi auctores *Phoenices* fuere. Hos
enim, aiunt, postquam a mari quod Rubrum voca-
tur ad hoc nostrum mare advenissent, hancque regio-
nem quam etiam nunc incolunt, coepissent habitare,
continuo navigationibus longinquis dedisse operam,
et transvehendis mercibus Aegyptiis Assyriisque quum
alias Graeciae partes, tum vero et Argos adiisse. Ar-
gos enim illis temporibus inter alia eius regionis op-
pida, quae Graecia nunc nominatur, rebus omnibus
eminebat. Ad Argos igitur hoc postquam adpulissent
Phoenices, ibique merces suas venum exposuissent,
quinto aut sexto ab adventu die, divenditis fere re-
bus omnibus, mulieres ad mare venisse, quum alias
multas, tum vero et regis filiam, quam quidem eo-
dem nomine Persae adpellant atque Graeci, *Io Ina-*

15 καὶ Ἕλληνες λέγουσιν, Ἰοῦν τὴν Ἰνάχου. ταύτας στά-
 σας κατὰ πρύμνην τῆς νηὸς, ὠνέεσθαι τῶν Φορτίων,
 τῶν σφι ἦν θυμὸς μάλιστα· καὶ τοὺς Φοίνικας διακ-
 λευσαμένους ὀρμῆσαι ἐπ' αὐτάς. τὰς μὲν δὴ πλεῦνας
 τῶν γυναικῶν ἀποφυγέειν, τὴν δὲ Ἰοῦν σὺν ἄλλῃσι ἀρ-
 20 πασθῆναι. ἐσβαλομένους δὲ εἰς τὴν νέα, ὄχεσθαι ἀπο-
 πλέοντας ἐπ' Αἰγύπτου. Οὕτω μὲν Ἰοῦν εἰς Αἴγυπτον 2
 ἀπικέσθαι λέγουσι Πέρσαι, οὐκ αἷς Ἕλληνες· καὶ
 τῶν ἀδικημάτων τοῦτο ἄρξαι πρῶτον. μετὰ δὲ ταῦτα,
 Ἕλλήνων τινὰς (οὐ γὰρ ἔχουσι τὸννομα ἀπηγήσασθαι)
 5 Φασὶ τῆς Φοινίκης εἰς Τύρον προσσχόντας, ἀρπάσαι τοῦ
 βασιλῆος τὴν θυγατέρα Εὐρώπην. (εἶψαν δ' αὖ οὗτοι
 Κρήτες.) ταῦτα μὲν δὴ ἴσα σφι πρὸς ἴσα γενέσθαι.
 Μετὰ δὲ ταῦτα, Ἕλληνας αἰτίους τῆς δευτέρας ἀδικίης
 γενέσθαι. καταπλώσαντας γὰρ μακρῇ νηὶ εἰς Αἴαν τε

chi. Quae dum ad puppim navis stantes mercarentur
 merces quae illarum maxime animos advertissent,
 Phoenices interim mutuo sese cohortatos impetum in
 illas fecisse: et maiorem quidem mulierum nume-
 rum profugisse, Io vero cum aliis fuisse raptam: qui-
 bus in navem inpositis, soluta navi Phoenices Aegy-
 ptum versus vela fecisse. (2.) Hac quidem ratione
 in Aegyptum pervenisse Io aiunt Persae, secus atque
 Graeci, idque primum fuisse iniuriarum initium.
 Deinde vero Graecos nonnullos, quorum nomina
 non possunt memorare, (fuerint hi autem Gretenses)
 Tyrum Phoeniciae aiunt adpulisse, filiamque regis
 rapuisse *Europam*; ac sic quidem par pari fuisse ab
 his repensum. Post haec autem Graecos secundae in-
 iuriae fuisse auctores: etenim longa navi Aeam, Col-

- τὴν Κολχίδα καὶ ἐπὶ Φᾶσιν ποταμὸν, ἐνθεῦτεν, δια- 10
 πρηξαμένους καὶ τᾶλλα τῶν εἵνεκεν ἀπίκατο, ἀρπάσαι
 τοῦ βασιλῆος τὴν θυγατέρα Μηδείην. πέμψαντα δὲ
 τὸν Κόλχον εἰς τὴν Ἑλλάδα κήρυκα, αἰτέειν τε δίκας
 τῆς ἀρπαγῆς, καὶ ἀπαιτέειν τὴν θυγατέρα. τοὺς δὲ
 ὑποκρίνασθαι, ὥς οὐδὲ ἐκεῖνοι Ἰοῦς τῆς Ἀργείης ἔδοσαν 15
 σφι δίκας τῆς ἀρπαγῆς, οὐδὲ ὧν αὐτοὶ δώσειν ἐκείνοισι.
- 3 Δευτέρῃ δὲ λέγουσι γενεῇ μετὰ ταῦτα Ἀλέξανδρον τὸν
 Πριάμου, ἀκηκοῦτα ταῦτα, ἐβελῆσαι οἱ ἐκ τῆς Ἑλ-
 λάδος δι' ἀρπαγῆς γενέσθαι γυναῖκα, ἐπιστάμενον πάν-
 τως ὅτι οὐ δώσει δίκας· οὔτε γὰρ ἐκείνους διδόναι. οὕτω 5
 δὲ ἀρπάσαντος αὐτοῦ Ἑλένην, τοῖσι Ἑλλήσι δόξαι,
 πρῶτον πέμψαντας ἀγγέλους, ἀπαιτέειν τε Ἑλένην,
 καὶ δίκας τῆς ἀρπαγῆς αἰτέειν. τοὺς δὲ, προῖσχομέ-
 νων ταῦτα, προφέρειν σφι Μηδείης τὴν ἀρπαγὴν ὥς

chidis oppidum, ad Phasin profectos, perfectis cae-
 teris rebus quarum caussa advenissent, rapuisse in-
 de regis filiam *Medeam*; quumque ad poenas raptus
 huius repetendas et ad reposcendam filiam caducea-
 torem in Graeciam misisset Colchus, respondisse
 Graecos, *quemadmodum illi de raptu Argivae Iús*
sibi non dedissent poenas, sic ne se quidem illis
datuos. (3.) Tum deinde, proxima aetate, *Alex-*
andrum Priami filium, quum ista audivisset, cupi-
 dinem incessisse uxoris sibi e Graecia per rapinam
 comparandae; existimantem utique se non daturum
 poenas, quoniam nec illi dedissent. Ita quum is ra-
 puisset *Helenam*, visum esse Graecis primum missis
 nunciis Helenam repetere et poenas de raptu po-
 scere; illos vero hisce, postulata sua exponentibus,

οὐ δόντες αὐτοὶ δίκας, οὐδὲ ἐκδόντες ἀπαιτούντων, βα-
λοῖατό σφι παρ' ἄλλων δίκας γίνεσθαι. Μέχρι μὲν ὦν 4
τούτου, ἀρπαγὰς μούνας εἶναι παρ' ἀλλήλων· τὸ δὲ
ἀπὸ τούτου, Ἕλληνας δὴ μεγάλως αἰτίους γενέσθαι
προτέρους γὰρ ἄρξαι στρατεύεσθαι ἐς τὴν Ἀσίην, ἢ σφέας
5 ἐς τὴν Εὐρώπην. τὸ μὲν νυν ἀρπάζειν γυναῖκας, ἀνδρῶν
ἀδίκων νομίζειν ἔργον, εἶναι· τὸ δὲ ἀρπασθεισῶν σπον-
δὴν ποιήσασθαι τιμωρεῖν, ἀνοήτων· τὸ δὲ μηδεμίην ὥρην
ἔχειν ἀρπασθεισῶν, σωφρόνων. δῆλα γὰρ δὴ, ὅτι, εἰ
μὴ αὐταὶ ἐβουλεύατο, οὐκ ἂν ἠρπάζοντο. σφέας μὲν
10 δὴ, τοὺς ἐκ τῆς Ἀσίας, λέγουσι Πέρσαι, ἀρπαζομέ-
νων τῶν γυναικῶν λόγον οὐδένα ποιήσασθαι· Ἕλληνας
δὲ Λακεδαιμονίης εἵνεκεν γυναικὸς στέλλειν μέγαν συνα-
γῆραι, καὶ ἔπειτα ἐλθόντας ἐς τὴν Ἀσίην, τὴν Πριά-

raptum exprobrasse Medae, ut qui, quum ipsi neo
poenas dedissent, nec illam reposcentibus reddi-
dissent, vellent ab aliis poenas sibi dari. (4.) Huc-
usque igitur mutuis solum rapinis esse actum: ab il-
lo vero tempore Graecos utique graviorum iniuria-
rum exstitisse auctores; hos enim prius Asiae coepisse
bellum inferre, quam Persae intulissent Europae. Et
mulieres quidem rapere, videri sibi aiunt iniquorum
esse hominum; raptarum vero ultionem tanto studio
persequi, amentium; contra, nullam raptarum curam
habere, prudentium: quippe manifestum esse, nisi
ipsae voluissent, non futurum fuisse ut raperentur.
Itaque se quidem, Asiam incolentes, aiunt Persae,
raptarum mulierum nullam habuisse rationem; Grae-
cos autem mulicris Laconicae caussa ingentem con-
traxisse classem, et mox in Asiam profectos Priami

μου δυνάμει καταλείν. ἀπὸ τούτου αἰεὶ ἡγήσασθαι τὸ
Ἑλληνικὸν ὅφισι εἶναι πολέμιον. Τὴν γὰρ Ἀσίην καὶ 15
τὰ ἐνοικέοντα ἐν αὐτῇ βάρβαρα οἰκεῖνται οἱ Πέρσαι, τὴν
δὲ Εὐρώπην καὶ τὸ Ἑλληνικὸν ἡγήνται καχωρίζθαι.

- 5 Οὕτω μὲν Πέρσαι λέγουσι γενέσθαι, καὶ διὰ τὴν
Ἰλίου ἄλυσιν εὐρίσκουσι σφίσι εὐῦσαν τὴν ἀρχὴν τῆς
ἐχθρῆς τῆς ἐς τοὺς Ἕλληνας. Περὶ δὲ τῆς Ἰούς οὐκ ὁμο-
λογέουσι Πέρσησι οὕτω Φοίνικες. οὐ γὰρ ἀρπαγὴ σφέας
χρησαμένους λέγουσι ἀγαγεῖν αὐτὴν ἐς Αἴγυπτον, ἀλλ' 5
ὥς ἐν τῷ Ἀργεὶ ἐμίσγετο τῷ ναυκλήρῳ τῆς νηός· ἐπεὶ
δὲ ἔμαθεν ἔγκυος εὐῦσα, αἰδεομένη τοὺς τοκέας, οὕτω
δὴ ἐβελόγη αὐτὴν τοῖσι Φοίνιξι συνεκπλῶσαι, ὥς ἂν
μὴ κατάδηλος φένηται. ταῦτα μὲν νυν Πέρσαι τε καὶ
Φοίνικες λέγουσι. Ἐγὼ δὲ περὶ μὲν τούτων οὐκ ἔρχομαι 10

regnum evertisse: ab eo tempore se constanter Graeciae populos sibi esse inimicos existimasse. Nam Asiam, et barbaras gentes eam incolentes, ad se pertinere autumant Persae; Europam vero et Graecos nihil secum commune habere.

(5.) Hunc in modum Persae quidem gestas res esse memorant, et ab Ilii excidio repetunt inimicitiarum suarum adversus Graecos initium. De *Io* vero cum Persis non consentiunt *Phoenices* rem isto modo esse gestam. Negant enim se raptu usos illam in Aegyptum abduxisse: sed Argis eam cum nauclero aiunt concubuisse, et quum se gravidam sensisset, veritam parentum iram, sic volentem ipsam cum Phoenicibus enavigasse, ne comperta foret. Haec sunt igitur, quae partim a Persis, partim a Phoenicibus memorantur. Ego vero, utrum tali modo haec gesta

ἐρέων ὡς οὕτως ἢ ἄλλως κως ταῦτα ἐγένετο· τὰν δὲ οἶδα
 αὐτὸς πρῶτον ὑπάρξαντα ἀδίκων ἔργων ἐς τοὺς Ἑλλη-
 νας, τοῦτον σημήνας, προβήσομαι ἐς τὸ πρῶτον τοῦ
 λόγου, ὁμοίως σμικρὰ καὶ μεγάλα ἄστεα ἀνθρώπων
 15 ἐπέξιών. τὰ γὰρ τὸ πάλαι μεγάλα ἦν, τὰ πολλὰ
 αὐτῶν σμικρὰ γέγονε· τὰ δὲ ἐπ' ἐμεῦ ἦν μεγάλα,
 πρότερον ἦν σμικρὰ. τὴν ἀνθρωπότην ὧν ἐπιστάμενος
 εὐδαιμονίην οὐδαμᾶ ἐν ταύτῃ μένουσαν, ἐπιμήσομαι
 ἀμφοτέρων ὁμοίως.

ΚΡΟΙΣΟΣ ἦν Λυδὸς μὲν γένος, παῖς δὲ Ἀλυάτ- 6
 τω, τύραννος δὲ ἐθνέων τῶν ἐντὸς Ἄλως ποταμοῦ· ὃς
 ῥέων ἀπὸ μεσαμβρίας μεταξὺ Σύρων καὶ Παφλαγό-
 νων, ἐξίει πρὸς βορρῇν ἄνεμον ἐς τὸν Εὐξείνιον καλούμενον
 5 πόντον. οὗτος ὁ Κροῖσος, βαρβάρων πρῶτος, τῶν ἡμεῖς

sint, an alio, non adgredior disceptare: sed, quem
 ipse novi *primum* fuisse *iniuriarum Graecis inla-
 tarum auctorem*, hunc ubi indicavero, tunc ad reli-
 qua exponenda progrediar, perinde et parvarum ci-
 vitatum et magnarum res persecuturus. Etenim quae
 olim fuerant magnae, earum plurimae parvae factae
 sunt: et quae nostra memoria magnae fuere, eae-
 dem prius exiguae fuerant. Itaque, bene gnarus hu-
 manam felicitatem nequaquam in eodem fastigio
 manere, perinde utrarumque faciam mentionem.

(6.) CROESUS, genere Lydus, Alyattis filius,
 rex fuit populorum intra Halyn fluvium incolen-
 tium; quod flumen, a meridie Syros inter et Paphla-
 gonas interfluens, ad septentrionem in Euxinum qui
 vocatur Pontum se exonerat. Hic Croesus e barbaris,
 quos novimus, primus alios Graecorum imperio suo

ἴδμεν, τοὺς μὲν κατεστρέψατο Ἑλλήνων ἐς φόρου ἀπα-
 γωγὴν, τοὺς δὲ, Φίλους προσεποιήσατο. κατεστρέψατο
 μὲν Ἴωνάς τε καὶ Αἰολέας, καὶ Δωριέας τοὺς ἐν τῇ Ἀσίῃ·
 Φίλους δὲ προσεποιήσατο Λακεδαιμονίους. πρὸ δὲ τῆς
 Κροίσου ἀρχῆς πάντες Ἕλληνες ἦσαν ἐλεύθεροι. τὸ γὰρ 10
 Κιμμερίων στρατεύμα τὸ ἐπὶ τὴν Ἰωνίην ἀπικόμενον,
 Κροίσου ἐὼν πρεσβύτερον, οὐ καταστροφὴ ἐγένετο τῶν πο-
 7 λίων, ἀλλ' ἐξ ἐπιδρομῆς ἀρπαγῇ. Ἡ δὲ ἡγεμονία οὐ-
 τω περιῆλθε, εὐῦσα Ἡρακλειδέων, ἐς τὸ γένος τὸ Κροί-
 σου, καλεομένους δὲ Μερμνάδας. Ἦν Κανδαύλης,
 τὸν οἱ Ἕλληνες Μυρσίλον ὀνομάζουσι, τύραννος Σαρδίων,
 ἀπόγονος δὲ Ἀλκαίου τοῦ Ἡρακλέος. Ἀγρων μὲν γὰρ 5
 ὁ Νίνου, τοῦ Βήλου, τοῦ Ἀλκαίου, πρῶτος Ἡρακλει-
 δέων βασιλεὺς ἐγένετο Σαρδίων· Κανδαύλης δὲ ὁ Μύρ-
 σου, ὕστατος. οἱ δὲ πρότερον Ἀγρωνος βασιλεύσαντες

subiecit et ad tributum pendendum adegit, alios si-
 bi socios et amicos adiunxit. Subegit Ionas et Aeoles
 et Dorienses Asiam incolentes; amicos autem sibi
 conciliavit Lacedaemonios. Ante Croesi vero impe-
 rium Graeci omnes liberi fuerunt: nam Cimmerico-
 rum expeditio adversus Ioniam, ante Croesi aetatem
 suscepta, non oppidorum fuerat redactio in potesta-
 tem, sed rapina ex incursione. (7.) Caeterum re-
 gnum illud, quum Heraclidarum antea fuisset, ad
 Croesi genus, qui *Mermnadae* nominabantur, tali
 modo pervenerat. CANDUAULES, quem Graeci *Myrsi-*
lum vocant, Sardium fuit rex, ab Alcaeο oriundus,
 Herculis filio. Nam Agron, Nini filius, Beli nepos,
 Alcaci pronepos, primus ex Heraclidis rex fuerat
 Sardium; Candaules vero, Myrsi filius, postremus.

4, 7.

- ταύτης τῆς χώρας, ἦσαν ἀπόγονοι Λυδοῦ τοῦ Ἄττος·
 10 ἀπ' ὅτε οὗτος ὁ δῆμος Λυδῖος ἐκλήθη ὁ πᾶς οὗτος, πρότερον
 Μήων καλεόμενος. παρὰ τούτων Ἡρακλεῖδαι ἐπιτρα-
 Φθέντες, ἔσχον τὴν ἀρχὴν ἐκ Θεοπροπίου, ἐκ δούλης
 τε τῆς Ἰαρδάνου γεγονότες καὶ Ἡρακλῆος. ἄρξαντες μὲν
 ἐπὶ δύο τε καὶ εἴκοσι γενεὰς ἀνδρῶν, ἔτεα πέντε τε καὶ
 15 πεντακόσια, πᾶς παρὰ πατρός ἐκδεκόμενος τὴν ἀρχὴν,
 μέχρι Κανδαύλεω τοῦ Μύρσου. Οὗτος δὲ ὢν ὁ Καν- 8
 δαύλης ἠράσθη τῆς ἐωυτοῦ γυναικός· ἐρασθεὶς δὲ, ἐνό-
 μίζε οἱ εἶναι γυναῖκα πολλὸν πασέων καλλίστην. ὥστε
 δὲ ταῦτα νομίζων ἦν γὰρ οἱ τῶν αἰχμοφόρων Γύγης ὁ
 5 Δασκύλου ἀρεσκόμενος μάλιστα· τούτῳ τῷ Γύγῃ καὶ
 τὰ σπουδαιότερα τῶν πρηγμάτων ὑπερετίθετο ὁ Καν-
 δαύλης, καὶ δὴ καὶ τὸ εἶδος τῆς γυναικός ὑπερπαινέων.

Qui vero ante Agronem in eadem regione regnave-
 rant, a Lydo Atyis filio erant oriundi, a quo uni-
 versus populus *Lydorum* nomen invenit, quum
 prius *Maeones* fuissent nominati. Ab his priscis re-
 gibus commissum sibi regnum ex oraculi edicto ob-
 tinuerunt Heraclidae, Iardani ancillâ et Hercule
 prognati; regnantes, per duas et viginti virorum ge-
 nerationes, annos quinque et quingentos, continua
 serie filius patri succedens usque ad Candaulem
 Myrsi filium. (8.) Hic igitur CANDAULES uxoris suae
 amore tenebatur, eamque depericiens arbitrabatur es-
 se sibi uxorem mulierum omnium formosissimam.
 Quod quum ei esset persuasum, apud *Gygen* Da-
 scyli filium, unum e corporis custodibus, quem ma-
 xime acceptum habebat, ut de rebus etiam gravissi-
 mis cum eo communicaret, formae laudem uxoris

χρόνου δὲ οὐ πολλοῦ διελθόντος, (χρῆν γὰρ Κανδαύλη
 γεῖσθαι κακῶς,) ἔλεγε πρὸς τὸν Γύγην τοιαύτῃ· „Γύγη,
 „οὐ γὰρ σε δοκέω πείθεσθαι μοι λέγοντι περὶ τοῦ εἶδους 10
 „τῆς γυναικός· (ὥτα γὰρ τυγχάνει ἀνθρώποισι ἔοντα
 „ἀπιστότερα ὀφθαλμῶν) ποίεε ὅπως ἐκείνην θεήσαιο
 „γυμνήν.“ Ὁ δὲ μέγα ἀμβώσας, εἶπε· „Δέσποτα,
 „τίνα λέγεις λόγον οὐκ ὑγίει, κελεύων με δέσποιναν
 „τὴν ἐμὴν θεήσασθαι γυμνήν; ἅμα δὲ κιβῶνι ἐκδυο- 15
 „μένω συνεκδύεται καὶ τὴν αἰδῶ γυνή. πάλαι δὲ τὰ
 „καλὰ ἀνθρώποισι ἐξεύρηται, ἐκ τῶν μανθάνειν δεῖ. ἐν
 „τοῖσι ἐν τῷδε ἐστὶ, σκοπέειν τινὰ τὰ ἑαυτοῦ. ἐγὼ δὲ
 „πείβομαι ἐκείνην εἶναι πασέων γυναικῶν καλλίστην·
 9 „καὶ σεο δέομαι μὴ δέεσθαι ἀνόμων.“ Ὁ μὲν δὴ, λέ-
 γων τοιαῦτα, ἀπεμάχετο, ἀρρωδέων μὴ τι οἱ ἐξ αὐ-

supra modum extulit. Nec multo post (erat enim in fa-
 tis ut infortunatus esset Candaules) his verbis Gygen
 est adlocutus: *Gyge, videris tu mihi de forma uxoris
 meae verba facienti fidem non adhibere; auribus
 enim minus fidere amant homines quam oculis: fac
 igitur ut nudam illam spectes.* At ille, vehe-
 menter exclamans, *Domine, inquit, quemnam ser-
 monem haudquaquam sanum profers, iubens me
 heram meam nudam spectare! Mulier enim tuni-
 cam exuens, simul etiam verecundiam exuit. Iam
 olim vero honestatis praecepta inventa sunt ab ho-
 minibus, a quibus discere oportet: quorum unum
 est, Sua quemque debere inspicere. Ego vero per-
 suasum habeo esse illam mulierum omnium pulcer-
 rimam; teque oro, ne postules illicita.* (9.) His
 usus verbis repugnavit Gyges, veritus ne quid sibi

πέων γένηται κακόν. ὁ δὲ ἀμείβετο τοῖσδε· „Θάρσει
 „Γύγη· καὶ μὴ φοβεῦ μήτε ἐμέ, ὥς σεο πειρώμενος
 5 „λέγω λόγον τόνδε· μήτε γυναῖκα τὴν ἐμὴν, μὴ τι τοι
 „ἐξ αὐτῆς γένηται βλάβος. ἀρχὴν γὰρ ἐγὼ μηχανή-
 „σομαι οὕτω, ὥστε μηδὲ μαθεῖν μιν ὀφθεῖσθαι ὑπὸ σεῦ.
 „ἐγὼ γάρ σε ἐς τὸ οἶκημα, ἐν τῷ κοιμώμεθα, ὅπισθε
 „τῆς ἀνοιγομένης θύρης στήσω· μετὰ δ' ἐμὲ ἐσελθόντα,
 10 „παρέσται καὶ ἡ γυνὴ ἢ ἐμὴ ἐς κοῖτον. κεῖται δὲ ἀγχοῦ
 „τῆς ἐσόδου θρόνος· ἐπὶ τοῦτον τῶν ἱματίων κατὰ ἐν ἑκα-
 „στον ἐκδύνουσα θήσκει· καὶ κατ' ἡσυχίην πολλὴν παρέ-
 „ξει τοι θεήσασθαι. ἐπεὰν δὲ ἀπὸ τοῦ θρόνου στείχῃ ἐπὶ
 „τὴν εὐνὴν, κατὰ νώτου τε αὐτῆς γένῃ, σοὶ μελέτω τὸ
 „ἐνθεῦτεν ὅπως μὴ σε εἴπεται ἰόντα διὰ θυρῶν.“ Ὁ 10
 μὲν δὴ, ὥς οὐκ ἠδύνατο διαφυγεῖν, ἦν ἐτοιμός. ὁ δὲ

ex ea re mali accideret. Cui rex vicissim, *Confide*,
 inquit, Gyge; neque aut me time, quasi te tenta-
 turus utar hoc sermone, aut uxorem meam, ne
 quid tibi ex illa detrimenti creetur. Omnino enim
 eas rationes equidem inibo, ut illa ne intellectura
 sit quidem, esse se a te conspectam. Te enim post
 apertam ianuam cubiculi, in quo cubamus, col-
 locabo. Postquam ego ero ingressus, aderit et
 uxor mea in cubiculum: posita est autem prope
 introitum sella, in qua illa vestes suas, aliam post
 aliam exuens, deponet: ibi tunc licuerit tibi multo
 cum otio eam spectare. Deinde, quum e sella in le-
 ctum conscendet et tu a tergo eius eris, reliquum
 est ut tu cures ne illa te conspiciat foras exeuntem.
 (10.) Igitur Gyges, quum effugere non posset, pa-
 ratus fuit: quem Caudales, postquam cubandi tem-

Κανδαύλης, ἐπεὶ ἐδόκει ὥρῃ τῆς κοίτης εἶναι, ἤγαγε
τὸν Γύγεα εἰς τὸ οἶκημα· καὶ μετὰ ταῦτα αὐτίκα πα-
ρῆν καὶ ἡ γυνή. ἐσελθοῦσαν δὲ καὶ τιθεῖσαν τὰ εἴματα 5
ἐβηῖτο ὁ Γύγης. ὥς δὲ κατὰ νότου ἐγένετο, ἰούσης τῆς
γυναικὸς εἰς τὴν κοίτην, ὑπεκδύς ἐχώρει ἔξω. καὶ ἡ γυ-
νὴ ἐποραῖ μιν ἐξίοντα. μαβοῦσα δὲ τὸ ποιηθὲν ἐκ τοῦ
ἀνδρός, οὔτε ἀνέβωσεν αἰσχυνθεῖσα, οὔτε ἔδοξε μα-
θεῖν, ἐν νόῳ ἔχουσα τίσεσθαι τὸν Κανδαύλεα. παρὰ 10
γὰρ τοῖσι Λυδοῖσι, σχεδὸν δὲ καὶ παρὰ τοῖσι ἄλλοις
βαρβάροις, καὶ ἄνδρα ὀφθῆναι γυμνόν, εἰς αἰσχύνην
11 μεγάλην φέρει. Τότε μὲν δὴ οὕτω, οὐδὲν δηλώσασα,
ἡσυχὴν εἶχε· ὥς δὲ ἡμέρῃ τάχιστα ἐγεγόνε, τῶν οἰκε-
τέων τοὺς μάλιστα ὥρᾳ πιστοὺς ἑόντας ἑαυτῇ, ἐτοίμους
ποιησαμένη, ἐκάλεε τὸν Γύγεα. ὁ δὲ, οὐδὲν δοκέων αὐ-
τὴν τῶν περηχθέντων ἐπίστασθαι, ἦλθε καλεόμενος· ἐώ 5

pus visum est adesse, in cubiculum introduxit;
pauloque post uxor etiam adfuit. Ingressam et ve-
stimenta ponentem Gyges quum spectasset, mox ubi
aversa illa in lectum se contulit, clam ipse forās se
subduxit: at egredientem conspicata est mulier. Quae
ut intellexit quid a marito actum esset, neque exclamavit,
pudore retenta, et se animadvertisse dissimulavit,
in animo habens ultionem capere de Candau-
le. Apud Lydos enim, ac fere apud caeteros quo-
que barbaros, etiam viro magnum in probrum ver-
titur nudum conspici. (11.) Itaque tunc quidem
nihil aperiens, silentium tenuit illa: simul ac vero
illuxit, praesto esse iussis famulis quos maxime fidos
sibi cognoverat, Gygen ad se vocavit. Et ille, nihil
eam nosse ratus eorum quae gesta essent, accessit

Ἰτε γὰρ καὶ πρόσθε, ὅπως ἡ βασιλεία καλέοι, Φοι-
τῶν. ὡς δὲ ὁ Γύγης ἀπίκετο, ἔλεγε ἡ γυνὴ τὰδε: „Νῦν
„τοι δυοῖν ὁδοῖν παρευσίων, Γύγῃ, δίδωμι αἵρεσιν, ὅκο-
„τέρην βούλει τραπέσθαι. ἡ γὰρ Κανδαύλεα ἀπο-
10 „κτείνας, ἐμέ τε καὶ τὴν βασιλῆήν ἔχε τὴν Λυδῶν, ἡ
„αὐτὴν σὲ αὐτίκα οὕτω ἀποθνήσκειν δεῖ· ὡς ἂν μὴ,
„πάντα πειθόμενος Κανδαύλῃ, τοῦ λοιποῦ ἴδῃς τὰ μὴ
„σε δεῖ. ἀλλ' ἤτοι κενόν γε τὸν ταῦτα βουλευσάντα δεῖ
„ἀπόλλυσθαι, ἡ σὲ, τὸν ἐμέ γυμνὴν δημοσάμενον, καὶ
15 „ποιήσαντα οὐ νομιζόμενα.“ Ὁ δὲ Γύγης τίως μὲν
ἀπεθάνυμαζε τὰ λεγόμενα· μετὰ δὲ, ἰκέτευε μὴ μιν
ἀναγκαίῃ ἐνδεῶ διακρῖναι τοιαύτην αἵρεσιν. οὐκ ὦν δὴ
ἔπειθε, ἀλλ' ὥρα ἀναγκαίην ἀληθείως προκειμένην, ἡ
τὸν δεσπότηα ἀπολλύναι, ἡ αὐτὸν ὑπ' ἄλλων ἀπόλλυ-
20 σθαι. αἰρέεται αὐτὸς περιεῖναι. ἐπειρώτα δὴ λέγων τὰδε·

venit; quippe et antea solitus, quoties regina voca-
ret, eam convenire. Ut venit, his verbis eum adlo-
cuta est mulier: *Gyge, nunc duarum viarum tibi
aperturum optionem concedo utram ingredi volue-
ris: aut enim, interfecto Candaule, et me et re-
gnum Lydorum habeto; aut te ipsum protinus
sic mori oportet, ne posthac, Candauli in om-
nibus obsequens, spectes quae te spectare nefas
est. Enimvero aut illum, qui ista molitus est, in-
terire oportet, aut te, qui nudam me es conspicu-
tus et illicita fecisti.* Ad haec verba Gyges primum
stupere, tum deinde obsecrare illam ne se necessitati
illigaret diiudicandae talis optionis. Nec vero ei per-
suasit; sed vidit necessitatem utique sibi propositam
aut perdendi herum aut per alios pereundi. Elegit

- „Ἐπεὶ με ἀναγκάζεις διαπότεα τὸν ἐμὸν κτείνειν, οὐκ
 „ἐθέλοντα, Φέρε ἀκούσω τέω καὶ τρόπῳ ἐπιχειρήσομεν
 „αὐτῷ.“ Ἡ δὲ ὑπολαβούσα ἔφη· „Ἐκ τοῦ αὐτοῦ μὲν
 „χωρίου ἡ ὁρμὴ ἔσται, ὅθεν περ καὶ ἐκείνος ἐμὲ ἐπεδέξα-
 12 „το γυμνὴν· ὑπνωμένῳ δὲ ἡ ἐπιχείρησις ἔσται.“ Ὡς
 δὲ ἤρτυσαν τὴν ἐπιβουλήν, νυκτὸς γινομένης, (οὐ γὰρ
 μετίετο ὁ Γύγης, οὐδὲ αἱ ἦν ἀπαλλαγὴ οὐδεμίη, ἀλλὰ
 ἔδεε ἢ αὐτὸν ἀπολαλέειν, ἢ Κανδαύλειαν,) εἶπετο εἰς τὸν
 θάλαμον τῇ γυναικί. καὶ μὲν ἐκείνη, ἐγχειρίδιον δοῦσα, 5
 κατακρύπτει ὑπὸ τὴν αὐτὴν θύρην. καὶ μετὰ ταῦτα,
 ἀναπαυομένου Κανδαύλειαν, ὑπαισθὺς τε καὶ ἀποκτείνας
 αὐτὸν, ἔσχε καὶ τὴν γυναῖκα καὶ τὴν βασιληίην Γύγης
 τοῦ καὶ Ἀρχιλόχου ὁ Πάριος, κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον γε-
 13 νόμενος, ἐν ἱάμβῳ τριμέτρῳ ἐπεμήθη. Ἔσχε δὲ τὴν

itaque ut ipse superesset: et illam percontans, *Quandoquidem invitum me*, inquit, *adigis ad herum meum occidendum, age audiam ecquo illum modo adgressuri simus?* Et illa excipiens, *Ex eodem loco*, inquit, *adoriendus erit, unde ille nudam me tibi ostendit: in sopitum somno impetus fiet.* (12.) Ita quum de faciendis insidiis inter se constituisent, ingruente nocte Gyges (nec enim dimittebatur, neque ullum ei effugium erat, sed aut ipsum interire oportebat aut Candaulem) secutus est mulierem in cubiculum; ubi eum illa, tradito pugione, post eandem ianuam occultavit. Deinde quiescente Candaule leniter accessit, illoque obtruncato et uxorem et regnum obtinuit Gyges; cuius etiam *Archilochus* *Parius*, qui eadem vixit aetate, in iambis trimetris meminit. (13.) Obtinuit autem regnum, in

Βασιληήν, καὶ ἐκρατύνθη, ἐκ τοῦ ἐν Δελφοῖσι χρηστη-
ρίου. ὡς γὰρ δὴ οἱ Λυδοὶ δεινὸν ἐποιεῦντο τὸ Κανδαύλεω
πάθος, καὶ ἐν ὅπλοισι ἦσαν, συνέβησαν ἐς ταῦτό οἱ τε
5 τοῦ Γύγω στασιῶται καὶ οἱ λοιποὶ Λυδοί, ἣν μὲν δὴ τὸ
χρηστήριον ἀνέλη μιν βασιλέα εἶναι Λυδῶν, τόνδε βασι-
λεύειν· ἣν δὲ μὴ, ἀποδοῦναι ὀπίσω ἐς Ἡρακλείδας τὴν
ἀρχήν. ἀνέιλε τε δὴ τὸ χρηστήριον, καὶ ἐβασίλευσεν οὕτω
Γύγης. τοσόνδε μέντοι εἶπε ἡ Πυθίη, ὡς Ἡρακλείδῃσι
10 τίσις ἤξει ἐς τὸν πέμπτον ἀπόγονον Γύγω. τοῦτου τοῦ
ἔπειος Λυδοὶ τε καὶ οἱ βασιλεῖς αὐτῶν λόγον οὐδένα
ἐποιεῦντο, πρὶν δὴ ἐπετελεῖσθαι.

Τὴν μὲν δὴ τυραννίδα οὕτω ἔσχον οἱ Μερμνάδαι, τοὺς 14
Ἡρακλείδας ἀπελόμενοι. Γύγης δὲ τυραννεύσας ἀπέ-
πεμψε ἀναθήματα ἐς Δελφοὺς οὐκ ὀλίγα. ἀλλ' ὅσα
μὲν ἀργύρου ἀναθήματα ἔστι οἱ πλεῖστα ἐν Δελφοῖσι·

eoque confirmatus est, ex Delphici oraculi effato.
Nam quum indigne ferrent Lydi casum Candaulis,
essentque in armis, convenit inter Gygae factionem
et reliquos Lydos, ut, si respondisset oraculum
hunc esse regem Lydorum, ipse regnaret; sin mi-
nus, Heraclidis restitueret regnum. Accepto igitur
oraculo, Gyges ita regnum obtinuit. Verumtamen
hoc simul edixerat Pythia, ultionem venturam esse
Heraclidis in quintum ex posteris Gygis: quod
quidem vaticinium nec Lydi, nec eorum reges, ullius
momenti fecerunt, donec exitu comprobatum est.

(14.) Tali igitur modo ad Mermnadas pervenit
Lydiae regnum, Heraclidis ereptum. Gyges autem,
regnum adeptus, Delphos donaria misit non pauca.
Et argentea quidem eius donaria quam plurima Del-
Herod. T. I. P. I.

παρέξ δὲ τοῦ ἀργύρου, χρυσὸν ἅπλετον ἀνέθηκεν, ἄλλον 5
 τε, καὶ, τοῦ μάλιστα μνήμην ἄξιον ἔχειν ἐστὶ, κρητῆρες
 οἱ ἀριθμὸν ἐξ χρύσειοι ἀνακέαται. ἐστᾶσι δὲ οὗτοι ἐν τῷ
 Κορινθίῳ θησαυρῷ, σταθμὸν ἔχοντες τριήκοντα τάλαν-
 τα· ἀληθεῖ δὲ λόγῳ χρεωμένῳ, οὐ Κορινθίων τοῦ δημο-
 σίου ἐστὶν ὁ θησαυρὸς, ἀλλὰ Κυψέλου τοῦ Ἡετίωνος, 10
 Οὗτος δὲ ὁ Γύγης, πρῶτος βαρβάρων τῶν ἡμεῖς ἴδμεν,
 ἐς Δελφοὺς ἀνέθηκε ἀναθήματα, μετὰ Μίδην τὸν Γορ-
 δίεω, Φρυγίης βασιλῆα. ἀνέθηκε γὰρ δὴ καὶ Μίδης τὸν
 βασιλεῖον θρόνον, ἐς τὸν προκατίζων ἐδίκαζε, ἔοντα ἀξιο-
 δέητον. κεῖται δὲ ὁ θρόνος οὗτος ἔνθα περ οἱ τοῦ Γύγεω 15
 κρητῆρες. ὁ δὲ χρυσὸς οὗτος καὶ ὁ ἀργυρὸς, τὸν ὁ Γύγης
 ἀνέθηκε, ὑπὸ Δελφῶν καλεῖται Γυγάδας ἐπὶ τοῦ ἀνα-
 θέντος ἐπωνυμίῃ. Ἐσέβαλε μὲν νυν στρατιὴν καὶ οὗτος,

phis exstant: praeter argentum vero, auri etiam im-
 mensam vim dedicavit, quum aliarum rerum, tum
 vero (quod praecipue memoratu dignum) crateres
 aurei numero sex ab eodem dedicati exstant talento-
 rum triginta pondo, repositi in Corinthiorum the-
 sauro; qui quidem thesaurus, vere ut dicam, non
 publicus civitatis Corinthiorum est, sed Cypseti,
 Eetionis filii. Est autem hic Gyges barbarorum quos
 novimus primus qui donaria Delphis dedicavit post
 Midam Gorgiae filium, Phrygiae regem. Dedicave-
 rat enim *Midas* etiam regiam sellam, in qua prae-
 sidens ius dicere consueverat, spectatu dignam; posi-
 taque est haec sella ibidem ubi Gygae crateres. Au-
 rum vero istud et argentum, quod a Gyge dedica-
 tum est, *Gygadas* [id est, *Gygaeum*] vocatur a Del-
 phensibus de illius nomine qui dedicavit. Et hic

ἐπεὶ τε ἤρξε, ἔς τε Μίλητον καὶ ἐς Σμύρνην, καὶ Κολο-
 20 Φῶνος τὸ αὐτοῦ εἶλε. ἀλλ', οὐδὲν γὰρ μέγα ἔργον ἀπ'
 αὐτοῦ ἄλλο ἐγένετο βασιλεύσαντος δυῶν δέοντα τεσσε-
 ράκοντα ἔτεα, τοῦτον μὲν παρήσομεν, τοσαῦτα ἐπιμνη-
 σθέντες. Ἄρδυος δὲ τοῦ Γύγews μετὰ Γύγην βασι- 15
 λεύσαντος μνήμην ποιήσομαι. οὗτος δὲ Προηνέας τε εἶλε,
 ἐς Μίλητόν τε ἐσέβαλε. ἐπὶ τούτου τε τυραννεύοντος Σαρ-
 δίων, Κιμμέριοι ἐξ ἡθέων ὑπὸ Σκυθέων τῶν Νομάδων
 5 ἐξανασταίντες, ἀπικέατο ἐς τὴν Ἀσίην, καὶ Σάρδεις πλην
 τῆς ἀκροπόλεως εἶλον.

Ἄρδυος δὲ βασιλεύσαντος ἐνὸς δέοντα πενήκοντα 16
 ἔτεα, ἐξεδέξατο Σαδυάττης ὁ Ἄρδυος, καὶ ἐβασί-
 λευσεν ἔτεα δώδεκα. Σαδυάττει δὲ, ἈΛΥΑΤΤΗΣ.
 Οὗτος δὲ Κυαζάρη τε τῷ Δηϊόκειω ἀπογόνῳ ἐπολέμησε,
 5 καὶ Μηδοῖσι· Κιμμερίους τε ἐκ τῆς Ἀσίας ἐξήλασε.

quidem, postquam regno est potitus, arma etiam intulit Mileto et Smyrnae, et Colophonem arce excepta cepit: caeterum, quum per octo et triginta, quos regnavit, annos nihil aliud memorabile ab eodem gestum sit, hisce commemoratis, missum hunc faciemus. (15.) *Ardyis* vero, Gygae filii, qui post illum regnavit, mentionem iniiciam. Hic Prienenses expugnavit, et Miletum invasit: eodemque regnum Sardium obtinente, Cimmerici suis sedibus a Scythiis nomadibus pulsi, in Asiam venerunt, Sardesque praeter arcem ceperunt.

(16.) *Ardys* postquam undequinquaginta annos regnasset, successorem habuit filium *Sadyatten*, qui annos regnavit duodecim. *Sadyattae* successit *ALYAT-
 TES*; qui cum *Cyaxare*, *Deiöcac* nepote, et cum

Σμύρην τε τὴν ἀπὸ Κολοφῶνος κτισθεῖσαν εἴλε, εἰς
 Κλαζομενάς τε ἐσέβαλε. ἀπὸ μὲν νυν τούτων οὐκ ὡς
 ἤθελε ἀπῆλλαξε, ἀλλὰ προσπαΐσας μεγάλως. ἄλ-
 λα δὲ ἔργα ἀπεδέξατο ἐὼν ἐν τῇ ἀρχῇ ἀξιαπληγτό-
 17 τατα τάδε. Ἐπολέμησε Μιλησίοισι, παραδεξάμενος
 τὸν πόλεμον παρὰ τοῦ πατρὸς. ἐπελαύνων γὰρ ἐπο-
 λιώσκει τὴν Μίλητον τρόπῳ τοιῷδε· ὅπως μὲν εἴη ἐν τῇ
 γῇ καρπὸς ἀδρός, τηνικαῦτα ἐσέβαλλε τὴν στρατὴν.
 ἐστρατεύετο δὲ ὑπὸ συρίγγων τε καὶ πηκτίδων, καὶ 5
 αὐλοῦ γυναικῆιό τε καὶ ἀνδρηίου. ὡς δὲ εἰς τὴν Μι-
 λησίην ἀπίκοντο, οἰκήματα μὲν τὰ ἐπὶ τῶν ἀγρῶν οὔτε
 κατέβαλλε, οὔτε ἐνεπίμπρη, οὔτε θύρας ἀπέσπα, ἔα
 δὲ κατὰ χώρην ἐστάμεναι· ὁ δὲ τὰ τε δένδρεα καὶ τὸν
 καρπὸν τὸν ἐν τῇ γῇ ὅπως διαφθείρειε, ἀπαλλάσσετο 10

Medis bellum gessit. Idem Cimmericos ex Asia eie-
 cit; et Smyrnam, Colophoniorum coloniam, cepit;
 et Clazomenas invasit: quo quidem ab oppido non
 ita ut voluerat discessit, sed cladem haud medio-
 crem passus. Verum et alias res, dum regnum te-
 nuit, gessit; quarum memoratu dignissimae hae sunt.
 (17.) Bellum gessit cum Milesiis, a patre traditum.
 Oppugnabat autem incursione facta Miletum tali mo-
 do: quando terrae fruges adultae erant, tunc exerci-
 tum in regionem immittebat, expeditionem faciens
 ad cantum fistularum fidiumque, ac tibiae tam mu-
 liebris quam virilis. Ubi vero in fines Milesiorum
 pervenerat, aedificia in agris nec diruebat nec in-
 cendebat, neque fores abstrahabat, sed intacta sta-
 re omnia sinebat; verum arboribus et terrae frugibus
 corruptis domum se recipiebat: quum enim mare

ὀπίσω. τῆς γὰρ θαλάσσης οἱ Μιλήσιοι ἐπεκράτεον,
 ὥστε ἐπέδρῃς μὴ εἶναι ἔργον τῇ στρατιῇ. ταῖς δὲ οἰκίας
 οὐ κατέβαλλε ὁ Λυδὸς τῶνδε εἵνεκα, ὅπως ἔχοιεν ἐν-
 θεῦτεν ὀρμεώμενοι τὴν γῆν σπείρειν τε καὶ ἐργάζεσθαι
 15 οἱ Μιλήσιοι, αὐτὸς δὲ, ἐκείνων ἐργαζομένων, ἔχοι τι
 καὶ σίνεσθαι ἐσβάλλον. Ταῦτα ποιεῶν, ἐπολέμει 18
 ἕτεα ἑνδεκά· ἐν τοῖσι τρώματα μεγάλα διφάσια Μι-
 λησίων ἐγένετο, ἐν τε Λιμενηίῳ χώρῃ τῆς σφετέρης
 μαχεσαμένων, καὶ ἐν Μαιάνδρου πεδίῳ. τὰ μὲν νυν
 5 ἐξ ἕτεα τῶν ἑνδεκά Σαδυάττης ὁ Ἄρδυος ἔτι Λυδῶν
 ἦρχε, ὁ καὶ ἐσβάλλον τῆνικαῦτα ἐς τὴν Μιλησίην τὴν
 στρατιήν· (Σαδυάττης γὰρ οὗτος καὶ ὁ τὸν πόλεμον
 ἦν συναΐψας) τὰ δὲ πέντε τῶν ἐτέων τὰ ἐπόμενα τοῖσι
 10 ἐξ Ἀλυάττης ὁ Σαδυάττει ἐπολέμει, ὃς παραδε-
 ξάμενος (ὡς καὶ πρότερόν μοι δεδήλωται) παρὰ τοῦ

obtinerent Milesii, nil adtinebat circumsedere ur-
 bem cum exercitu. Aedificia autem non diruebat
 Lydus hoc consilio, ut possent inde progressi Mile-
 sii terram serere colereque, ipse vero, postquam illi
 terram coluissent, haberet quod incursione facta po-
 pularetur. (18.) Hoc maxime modo per undecim
 annos bellum gerebatur; intra quos duo ingentia
 vulnera Milesii acceperere, unum praelio ad Lime-
 neum in ipsorum finibus commisso, alterum in
 Maeandri campo. Horum undecim annorum sex ad-
 huc Sadyattes, Ardyis filius, apud Lydos regnave-
 rat, qui per id tempus cum exercitu fines Milesio-
 rum incursabat; Sadyattes enim hic conflaverat id
 bellum: quinque vero insequentibus annis *Alyattes*,
 Sadyattis filius, bellum gerebat, qui illud, a patre

πατρός τὸν πόλεμον, προσεῖχε ἐντεταμένως. τοῖσι δὲ
 Μιλησίοισι οὐδαμοὶ Ἰώνων τὸν πόλεμον τοῦτον συνεπε-
 λάφρυνον, ὅτι μὴ Χίοι μούνοι. οὗτοι δὲ τὸ ὁμοῖον ἀν-
 ταποδιδόντες ἐτιμώρεον· καὶ γὰρ δὴ πρότερον οἱ Μιλή-
 σιοι τοῖσι Χίοισι τὸν πρὸς Ἑρυθραίους πόλεμον συνδιήνε- 15
 19 καν. Τῷ δὲ δωδεκάτῳ ἔτει ληϊὸν ἐμπιπταμένου ὑπὸ
 τῆς στρατιῆς, συνηνείχθη τι τοιόνδε γενέσθαι πῆγμα·
 ὡς ἄφθη τάχιστα τὸ ληϊὸν ἀνέμῳ βιώμενον, αἶψα το
 νηοῦ Ἀθηναίης, ἐπικλήσιν Ἀσσησίης. ἀφθεῖς δὲ ὁ νηὸς,
 κατεκαύθη. καὶ τὸ παραυτίκα μὲν λόγος οὐδεὶς ἐγέ- 5
 νετο· μετὰ δὲ, τῆς στρατιῆς ἀπικομένης ἐς Σάρδεις,
 ἐνόσησε ὁ Ἀλυάττης. μακροτέρης δὲ οἱ γενομένης τῆς
 νούσου, πέμπει ἐς Δελφοὺς θεοπρόπους, εἴτε δὴ συμ-
 βουλευσάντες τευ, εἴτε καὶ αὐτῷ ἔδοξε πέμψαντα τὸν
 θεὸν ἐπείρεσθαι περὶ τῆς νούσου. τοῖσι δὲ ἡ Πυθίη ἀπι- 10

(ut supra etiam memoravi) sibi traditum, intente
 persecutus est. Quo in bello nulli e Ionibus subleva-
 runt Milesios, praeterquam Chii soli: hi autem,
 opem illis ferentes, vicem rependerunt; nam et Mi-
 lesii antea Chiis, in bello cum Erythraeis, sociam
 praestiterant operam. (19.) Sed anno duodecimo,
 succensis ab exercitu segetibus, hoc rei accidit. Si-
 mulatque incensae segetes erant, valido coorto ven-
 to, Minervae templum cognomine Assesiae corripuit
 flamma, eoque incendio templum conflagravit. Quae
 res principio nullius momenti est habita; deinde ve-
 ro, postquam Sardes rediisset exercitus, in morbum
Alyattes incidit. Diuturnior quum esset morbus,
 Delphos misit qui Deum de valitudine consulerent,
 sive alieno consilio ad mittendum inductus, sive suo.

κομένοισι ἐς Δελφοὺς οὐκ ἔφη χρήσειν, πρὶν ἢ τὸν νηὸν
 τῆς Ἀθηναίης ἀνορθώσωσι, τὸν ἐνέπρησαν χάρις τῆς
 Μιλησίης ἐν Ἀσσησῶ. Δελφῶν οἶδα ἐγὼ οὕτω ἀκού- 20
 σας γενέσθαι. Μιλήσιοι δὲ τὰδε προστιθεῖσι τούτοις·
 Περιάνδρον τὸν Κυψέλου, εὐόντα Θρασυβούλῳ τῷ τότε
 Μιλήτου τυραννεύοντι ξεῖνον ἐς τὰ μάλιστα, πυθόμενον
 5 τὸ χρηστήριον τὸ τῷ Ἀλυάττῃ γενόμενον, πέμψαντα
 ἄγγελον κατειπεῖν, ὅπως ἂν τι προειδῶς πρὸς τὸ παρὲν
 βουλευῆται. Μιλήσιοι μὲν νυν οὕτω λέγουσι γενέσθαι.
 Ἀλυάττης δὲ, ὡς οἱ ταῦτα ἐξαγγέλθη, αὐτίκα ἔπεμπε 21
 κήρυκα ἐς Μίλητον, βουλόμενος σπονδὰς ποιήσασθαι
 Θρασυβούλῳ τε καὶ Μιλησίοις χρόνον ὅσον ἂν τὸν
 νηὸν οἰκοδομή. ὁ μὲν δὴ ἀπόστολος ἐς τὴν Μίλητον ἦν·
 5 Θρασύβουλος δὲ σαφέως πρόπεπυσμένος πάντα λό-

Hi quum Delphos venissent, negavit Pythia se re-
 sponsum eis reddituram priusquam Minervae tem-
 plum restituisent, quod Assesi in Milesiorum agro
 cremassent. (20.) Haec ita acta esse equidem ex
 Delphensibus audire memini: sed Milesii istis hoc
 adiiciunt, Periandrum Cypseli filiam, quum audis-
 set oraculum Alyattae redditum, ea de re Thrasybu-
 lum, Milesiorum tunc temporis tyrannum, hospitio
 et amicitia sibi in primis coniunctum, misso nuncio
 fecisse certiore; quo ille, re ante cognita, consi-
 lium aliquod ad rem pertinens caperet. Ita quidem
 Milesii rem gestam narrant. (21.) *Alyattes* vero,
 nunciato Pythiae responso, praeconem protinus Mi-
 letum misit, inducias cum Thrasybulo et Milesiis
 ad tempus pacturus dum templum aedificaret. Mile-
 tum dum se confert legatus, Thrasybulus de tota re

γον, καὶ εἰδὼς τὰ Ἀλυάττης μέλλοι ποιήσιν, μηχανᾶται τοιάδε. ὅσος ἦν ἐν τῷ ἄσπεϊ σίτος καὶ ἐαυτοῦ καὶ ἰδιωτικός, τοῦτον πάντα συγκομίσας ἐς τὴν ἀγορὴν, προεῖπε Μιλησίοισι, ἐπεὰν αὐτὸς σημήνη, τότε πίνειν 22 τε πάντας καὶ κώμῳ χρέεσθαι ἐς ἀλλήλους. Ταῦτα δὲ ἐποίεε τε καὶ προαγόρευε Θρασύβουλος τῶνδε εἵνεκεν, ὅπως αὖν δὴ ὁ κήρυξ ὁ Σαρδιηνός, ἰδὼν τε σωρὸν μέγαν σίτου κεχυμένον, καὶ τοὺς ἀνθρώπους ἐν εὐπαθείῃσι ἑόντας, ἀγγείλῃ Ἀλυάττῃ. τὰ δὴ καὶ ἐγένετο. ὥς γὰρ δὴ ἰδὼν τε ἐκείνα ὁ κήρυξ, καὶ εἰπας πρὸς Θρασύ- 5 βουλον τὰς ἐντολάς τοῦ Λυδοῦ, ἀπῆλθε ἐς τὰς Σάρεις, ὥς ἐγὼ πυνθάνομαι, δι' οὐδὲν ἄλλο ἐγένετο ἢ διαλλαγὴ. ἐλπίζων γὰρ ὁ Ἀλυάττης σιτοδηίην τε εἶναι ἰσχυρὴν ἐν τῇ Μιλήτῳ, καὶ τὸν λεῶν τετρῦσθαι ἐς τὸ ἔσχατον

liquido antea certior factus, nec ignarus quid moliretur *Alyattes*, haec machinatur. Quidquid frumenti in urbe erat, tam suum, quam privatorum, id omne in forum comportari iussit, praedixitque Milesiis, ut, ubi signum ipse dedisset, tunc computationes comestationesque mutuas cuncti instituerent. (22.) Id fecit praedixitque Thrasybulus hoc consilio, ut Sardianus legatus, postquam ingentem frumenti acervum in foro profusum et homines vidisset oblectationibus vacantes, Alyattae rem renunciaret. Quod et factum: nam postquam ista vidit caduceator, expositisque Thrasybulo Lydi mandatis domum rediit, nullam aliam ob causam (ut ego audio) pax composita est. Quum enim existimasset *Alyattes* vehementem frumenti penuriam Miletī esse, populumque ad extremum malorum esse redactum, audivit

10 κακοῦ, ἤκουε τοῦ κήρυκος νοστήσαντος ἐκ τῆς Μιλή-
του τοὺς ἐναντίους λόγους ἢ ὡς αὐτὸς κατεδόκει. μετὰ
δὲ, ἣ τε διαλλαγὴ σφι ἐγένετο, ἐπ' ᾧ τε ζεῖνους ἀλ-
λήλοισι εἶναι καὶ συμμάχους. καὶ δύο τε ἀντὶ ἐνὸς
15 νηὺς τῇ Ἀθηναίῃ ἀποδόμῃσε ὁ Ἀλυάττης ἐν τῇ Ἀσ-
σηῶ, αὐτὸς τε ἐκ τῆς νούσου ἀνέστη. κατὰ μὲν τὸν
πρὸς Μιλησίους τε καὶ Θρασύβουλον πόλεμον Ἀλυάτ-
τη ᾧδε ἔσχε.

Περίανδρος δὲ ἦν Κυψέλου παῖς, οὗτος ὁ τῷ 23
Θρασυβούλῳ τὸ χρηστήριον μηνύσας. ἐτυράννευ δὲ ὁ
Περίανδρος Κορίνθου. τῷ δὲ λέγουσι Κορίνθιοι (ὁμολο-
γέουσι δὲ σφι Λέσβιοι) ἐν τῷ βίῳ θάυμα μέγιστον
5 παραστήναι· Ἀρίονα τὸν Μηθυμναῖον ἐπὶ δελφίνος ἐξε-
κισθέντα ἐπὶ Ταίναρον, ἐόντα κιθαροδὸν τῶν τότε ἔον-
των οὐδενὸς δεύτερον· καὶ διθύραμβον, πρῶτον ἀνθρώπων

ex caduceatore domum redeunte contraria eorum
quae erat opinatus. Inde paullo post pax inter illos
conciliata est hac lege, ut mutuo hospites essent so-
ciique: et, pro uno Minervae templo ad Assesum,
duo aedificavit Alyattes, ipseque e morbo convaleuit.
Haec igitur ratio exitusque belli fuit, quod *Alyattes*
cum Milesiis et Thrasybulo gessit.

(23.) PERIANDER vero, Cypseli filius, is qui Thra-
sybulum de edito oraculo certiores fecit, Corinthi
fuit tyrannus: cui maximum, quod umquam inter
homines evenit, oblatum fuisse miraculum narrant
Corinthii, hisque Lesbii adsentiuntur; scilicet *Arionem*
Methymnaeum delphino insidentem ad Taenaron
fuisse delatum. Citharoedus is erat, nulli suae aetatis
secundus; primusque hominum, quos novimus, di-

τῶν ἡμεῖς ἴδμεν, ποιήσαντά τε καὶ ὀνομάσαντα καὶ
 24 διδάξαντα ἐν Κορίνθῳ. Τοῦτον τὸν Ἀρίονα λέγουσι,
 τὸν πολλὸν τοῦ χρόνου διατρίβοντα παρὰ Περιάνδρῳ,
 ἐπιθυμῆσαι πλῶσαι ἐς Ἰταλίην τε καὶ Σικελίην· ἐργα-
 σάμενον δὲ χρήματα μεγάλα, θελῆσαι ὀπίσω ἐς Κό-
 ρινθον ἀπικέσθαι. ὁρμᾶσθαι μὲν νυν ἐκ Τάραντος, πι- 5
 στεύοντα δὲ οὐδαμοῖσι μᾶλλον ἢ Κορινθίοισι, μισθώσα-
 σθαι πλοῖον ἀνδρῶν Κορινθίων. τοὺς δὲ ἐν τῷ πελάγει
 ἐπιβουλεύειν, τὸν Ἀρίονα ἐκβαλόντας, ἔχειν τὰ χρή-
 ματα. τὸν δὲ, συνέντα τοῦτο, λίσσεσθαι, χρήματα
 μὲν σφι προίεντα, ψυχὴν δὲ παραιτούμενον. οὐκ ἔστι δὲ 10
 πείθειν αὐτὸν τούτοις· ἀλλὰ κελεύειν τοὺς πορθμέας ἢ
 αὐτὸν διαχρᾶσθαι μιν, ὡς ἂν ταφῆς ἐν γῇ τύχῃ, ἢ
 ἐκπηδᾶν ἐς τὴν θάλασσαν τὴν ταχίστην. ἀπειληθέντα
 δὲ τὸν Ἀρίονα ἐς ἀπορίην, παραιτήσασθαι, ἐπειδὴ σφι

thyrambum et fecit et nominavit docuitque Corinthi.
 (24.) Hunc *Arionem* aiunt, postquam plurimum
 temporis apud *Periandrum* esset versatus, in Italiam
 Siciliamque cupivisse navigare; ingentique pecuniâ
 ibi compatatâ, voluisse Corinthum reverti. Igitur
 quum Tarento esset profecturus, nec ullis magis
 quam Corinthiis fidem haberet, navigium conduxis-
 se hominum Corinthiorum: at hos, ubi altum te-
 nuere, consilium agitasse de illo in mare proiicien-
 do, quo pecuniâ potirentur. Tum illum, quid age-
 retur intelligentem, ad preces confugisse; et, pecuniâ
 omni nautis oblatâ, vitam esse deprecatum: nautas
 vero, precibus viri nil commotos, iussisse ut aut
 sibi manus inferret, quo in terra sepulturam nanci-
 scoeretur, aut ut illico in mare se proiiceret. Has in

15 οὕτω δοκέοι, περιιδέειν αὐτὸν ἐν τῇ σκευῇ πάσῃ στάντα
ἐν τοῖσι ἐδωλίοισι, αἰῆσαι· αἰέσας δὲ, ὑπεδέκετο ἑαυτὸν
κατεργάσασθαι. καὶ, τοῖσι ἐσελθεῖν γὰρ ἡδονὴν, εἰ μέλ-
λοιεν ἀκούσσεσθαι τοῦ ἀρίστου ἀνθρώπων αἰδοῦ, ἀναχω-
ρῆσαι ἐκ τῆς πρύμνης ἐς μέσσην νέα. τὸν δὲ, ἐνδύντα τε
20 πᾶσαν τὴν σκευὴν, καὶ λαβόντα τὴν κιθάρην, στάντα
ἐν τοῖσι ἐδωλίοισι, διεξελθεῖν νόμον τὸν ὄρθιον· τελευτῶν-
τος δὲ τοῦ νόμου, ρίψαι μιν ἐς τὴν θάλασσαν ἑαυτὸν,
ὡς εἶχε, σὺν τῇ σκευῇ πάσῃ. καὶ τοὺς μὲν ἀποπλέειν
ἐς Κόρινθον· τὸν δὲ, δελφῖνα λέγουσι ὑπολαβόντα ἐξε-
25 νεῖκαι ἐπὶ Ταίναρον. ἀποβάντα δὲ αὐτὸν χωρεῖν ἐς
Κόρινθον σὺν τῇ σκευῇ, καὶ ἀπικόμενον ἀπηγγέσθαι
πᾶν τὸ γεγονός. Περίανδρον δὲ ὑπὸ ἀπιστίας Ἀρίονα
μὲν ἐν Φυλακῇ ἔχειν, οὐδαμῇ μετιέντα, ἀνακῶς δὲ ἔχειν

angustias et consilii inopiam redactum *Arionem* oras-
se, ut, quandoquidem ita eis placitum esset, sine-
rent se omni ornatu suo indutum, in summo puppis
foro stantem, canticum canere; quo facto polliceba-
tur sibi se manus inlaturum. Tunc nautas, cupidine
captos audiendi praestantissimi omnium cantoris,
e puppi mediam in navem concessisse; et illum,
omni ornatu indutum, captâ citharâ, in summo na-
vis foro stantem, carmen quod *orthion* vocatur per-
egisse; peractoque cantu, ita ut erat, cum omni or-
natu in mare se coniecisse. Tum illos, continuato
cursu, Corinthum navigasse: hunc vero, aiunt, a
delphino exceptum dorso, Taenaron fuisse delatum;
ubi quum in terram esset egressus, Corinthum inde
eodem habitu perrexisse, ibique quid accidisset enar-
rasse. *Periandrum* vero, quum fidem non haberet,

τῶν πορθμένων ὥς δὲ ἄρα παρῆναι αὐτοὺς, κληθέντας
 ιστορέεσθαι εἴ τι λέγοιεν περὶ Ἀρίονος. Φαμένων δὲ ἐκεῖ- 30
 νων ὥς εἶη τε σῶς περὶ Ἰταλίην, καὶ μιν εὖ πρήσσοντα
 λίποιεν ἐν Τάραντι, ἐπιφανῆναί σφι τὸν Ἀρίονα, ὥσπερ
 ἔχων ἐξεπήδησε· καὶ τοὺς, ἐκπλαγέοντας, οὐκ ἔχειν
 ἐτι ἐλεγχχομένους ἀρνέεσθαι. Ταῦτα μὲν νυν Κορίνθιοί
 τε καὶ Λεσβιοὶ λέγουσι. καὶ Ἀρίονός ἐστι ἀνάνθημα 35
 χάλκεον οὐ μέγα ἐπὶ Ταινάρῳ, ἐπὶ δελφίνος ἐπέων ἀν-
 θρωπος.

- 25 Ἀλυάττης δὲ ὁ Λυδὸς τὸν πρὸς Μιλησίους πόλεμον
 διενείκας, μετέπειτα τελευτᾷ, βασιλεύσας ἔτεα ἑπτὰ
 καὶ πεντήκοντα. ἀνέβηκε δὲ, ἐκφυγὼν τὴν νοῦσον, δεύ-
 τερος οὗτος τῆς οἰκίης ταύτης, εἰς Δελφοὺς κρητῆρά τε

XXIV. 36. οὐ μέγα. *Alit μέγα, magnum, absque particula
 negante; quod verum videtur.*

tenuisse Arionem in custodia, ne quo prodiret, cae-
 terum curam intendisse in nautas. Nautae ut Corin-
 thum advenerunt, accitos ad se percontatum esse
 Periandrum, ecquid de Arione memorarent: quibus
 dicentibus salvum illum in Italia esse, et fortuna-
 tum Tarenti a se relictum, adparuisse *Arionem* eo-
 dem cultu quo in mare prosiluerat; et illos, perter-
 ritos convictosque, non potuisse amplius ire inficias.
 Haec quidem et Corinthii narrant et Lesbii; et ex-
 stat Taenari donarium Arionis aeneum, non magnum
 illud quidem, homo insidens delphino.

(25.) *Alyattes* Lydus, confecto cum Milesiis bel-
 lo, deinde, quum septem et quinquaginta annos re-
 gnasset, vita excessit. Dedicavit autem hic, secundus
 ex hac familia, postquam e morbo convaluerat,
 Delphis craterem argenteum ingentem, et basin cra-

5 ἀργύρεον μέγαν, καὶ ὑποκρητήριδιον σιδήρεον κόλλητον,
 θύης ἄξιον διὰ πάντων τῶν ἐν Δελφοῖσι ἀναθημάτων
 Γλαύκου τοῦ Χίου ποίημα, ὃς μῦθος δὴ πάντων ἀν-
 5 θρώπων σιδήρου κόλλησιν ἐξεῦρε.

Τελευτήσαντος δὲ Ἀλυάττεω, ἐξεδέξατο τὴν βασι- 26
 λήην ΚΡΟΪΣΟΣ ὁ Ἀλυάττεω, ἐτέων ἐὼν ἡλικίην πέντε
 καὶ τριήκοντα· ὃς δὴ Ἑλλήνων πρῶτοις ἐπεθήκατο Ἐφε-
 σίοις. ἔνθα δὴ οἱ Ἐφέσιοι πολιορκεόμενοι ὑπ' αὐτοῦ,
 5 ἀνέβησαν τὴν πόλιν τῇ Ἀρτέμιδι, ἐξαίψαντες ἐκ τοῦ νηοῦ
 σχοινίον ἐς τὸ τεῖχος. ἔστι δὲ μετὰ τῆς τε παλαιῆς
 πόλιος, ἣ τότε ἐπολιορκέετο, καὶ τοῦ νηοῦ, ἑπτὰ στά-
 διοι. πρῶτοις μὲν δὴ τούτοις ἐπεχείρησε ὁ Κροῖσος·
 μετὰ δὲ, ἐν μέρει ἐκάστοις Ἰώνων τε καὶ Αἰολέων, ἄλ-
 10 λοῖσι ἄλλας αἰτίας ἐπιφέρων τῶν μὲν ἐδύνατο μέζονας
 παρευρίσκειν, μέζονα ἐπαιτιώμενος, τοῖσι δὲ αὐτέων καὶ

teris ferream ferruminatam, spectatu dignam inter omnia quae sunt Delphis donaria; Glauci Chii opus, qui primus ferruminationem ferri invenit.

(26.) Mortuo Alyattae successit in regnum CROESUS, Alyattae filius, annos natus quinque et triginta: qui Graecorum primos Ephesios armis invasit. Ibi tunc Ephesii, quum ab eo obsiderentur, urbem suam Dianae dedicarunt, fune ex illius templo ad murum adligato: est autem inter veterem urbem, quae tunc obsidebatur, et Dianae templum, septem stadiorum intervallum. Hos igitur primos adgressus est Croesus; deinde vero, per vices, singulos quosque Ioniae et Aetoliae populos, aliis alias causas inferens, graviora causatus adversus hos in quibus graviores reperire causas poterat, nonnullis etiam levia admo-

27 Φαῦλα ἐπιφέρων. Ὡς δὲ ἄρα οἱ ἐν τῇ Ἀσίῃ Ἕλληνες κατεστράφατο ἐς Φόρου ἀπαγωγὴν, τὸ ἐνθεῦτεν ἐπενόεε, νέας ποιησάμενος, ἐπιχειρέειν τοῖσι νησιώτησι. ἐόντων δὲ οἱ πάντων ἐτοίμων ἐς τὴν ναυπηγίην, οἱ μὲν Βίαντα λέγουσι τὸν Πριηνέα ἀπικόμενον ἐς Σάρδεις, οἱ δὲ Πιτ- 5 τακὸν τὸν Μιτυληναῖον, εἰρομένου Κροίσου εἴ τι εἴη νεώτερον περὶ τὴν Ἑλλάδα, εἰπόντα τάδε, καταπαῦσαι τὴν ναυπηγίην. „ὦ βασιλεῦ, νησιῶται ἵππον συνω- „νέονται μυρίην, ἐς Σάρδεις τε καὶ ἐπὶ σέ ἔχοντες ἐν νῶ „στρατεύεσθαι.“ Κροῖσον δὲ, ἐλπίσαντα λέγειν ἐκείνων 10 ἀληθέα, εἰπεῖν. „Αἱ γὰρ τοῦτο θεοὶ ποιήσειαν ἐπὶ νόον „νησιώτησι, ἐλθεῖν ἐπὶ Λυδῶν παῖδας σὺν ἵπποισι.“ Τὸν δὲ, ὑπολαβόντα φάναι. „ὦ βασιλεῦ, προθύμως „μοι φαίνεται εὐξασθαι νησιώτας ἵππευομένους λαβεῖν

dum exprobrans. (27.) Deinde, postquam Asiam incolentes Graeci ad pendendum tributum erant subacti, constituit aedificatis navibus insulanos adgredi. Ad quas compingendas quum omnia ei essent parata, aiunt alii Biantem Priensem, quum Sardes venisset, alii Pittacum Mitylenaicum, interrogatum a Croeso *ecquid maxime novi gereretur apud Graecos*, ea respondisse quae illum ne classem conficeret inhibuerunt. Dixisse enim: *Insulani, ó rex, decem millia equitum conducunt, expeditionem adversus Sardes atque te molientes*. Croesus autem, ratum vera cum dicere, respondisse: *Utinam dii hanc mentem dent insulanis, ut Lydorum filios cum equitatu invadere velint!* Tum illum excipientem dixisse: *Videris mihi, rex, cupide vota facere ut insulanos equis vectos deprehendas in continente, haud*

- 15 „ ἐν ἡπείρῳ, οἰκότες ἐλπίζων· νησιώτας δὲ τί δοκέεις
 „ εὐχεσθαι ἄλλο, ἢ, ἐπεὶ τε τάχιστα ἐπύθοντό σε μέλ-
 „ λοντα ἐπὶ σοῖσι ναυπηγέεσθαι νέας, λαβεῖν ἀειράμενοι
 „ Λυδοὺς ἐν θαλάσσῃ, ἵνα ὑπὲρ τῶν ἐν τῇ ἡπείρῳ οἰκη-
 „ μένων Ἑλλήνων τίσωνταί σε, τοὺς σὺ δουλώσας ἔχεις;“
 20 Κάριτα τε ἠσθῆναι Κροῖσον τῷ ἐπιλόγῳ· καὶ οἱ (προσ-
 Φυέως γὰρ δοῖσαι λέγειν) πειθόμενον, παύσασθαι τῆς
 ναυπηγίης. καὶ οὕτω τοῖσι τὰς νήσους οἰκημένοισι Ἴωσι
 ξεινίην συνεθήκατο.

Χρόνου δὲ ἐπιγινωμένου, καὶ κατεστραμμένων σχε- 28
 δὸν πάντων τῶν ἐντὸς Ἄλυσ ποταμοῦ οἰκημένων· πλὴν
 γὰρ Κιλικίων καὶ Λυκίων, τοὺς ἄλλους πάντας ὑπ’
 ἐαυτῷ εἶχε καταστρεφάμενος ὁ Κροῖσος· εἰσὶ δὲ οἶδε,
 5 Λυδοὶ, Φρύγες, Μυσοὶ, Μαριανδύνοι, Χάλυβες, Πα-

XXVII. 17. ἀειράμενοι ex nostra coniect. Vulgo ἀρώμενοι,
 Nonnulli codd. ἀράσθαι.

*absurda spe; insulanos vero quid putas, ex quo pri-
 mum aedificare te contra se classem audiverunt,
 exoptare aliud, nisi ut, postquam vela dederint
 ventis, in mari deprehendant Lydos, teque pro
 Graecis continentem incolentibus, quos tu in ser-
 vitute contineres, ulciscantur? Cuius conclusione
 orationis admodum delectatum Croesum, paruisse
 illi, ut qui perapte ad rem locutus videretur, et a
 fabricanda classe destituisse. Atque ita cum Ionibus
 insulas incolentibus hospitium contraxit.*

(28.) Insequente tempore, subactis fere omnibus
 populis intra Halyn fluvium incolentibus: (nam, ex-
 ceptis Cilicibus ac Lyciis, caeteros omnes suae po-
 testati subjectos Croesus tenebat; sunt autem populi
 hi, Lydi, Phryges, Mysi, Mariandyni, Chalybes,

Φλαγόνες, Θρήκες, οἱ Θυνοὶ τε καὶ Βιθυνοὶ, Κάρες,
 29 Ἴωνες, Δωριεῖς, Αἰολεῖς, Πάμφυλοι· κατεστραμμέ-
 νων δὲ τούτων, καὶ προσεπικτωμένου Κροίσου Λυδοῖσι,
 ἀπικνέονται ἐς Σάρδις ἀκμαζούσας πλούτῳ ἄλλοι τε
 οἱ πάντες ἐκ τῆς Ἑλλάδος σοφισταὶ, οἱ τοῦτον τὸν χρό-
 νον ἐτύγχανον εἶόντες, ὡς ἕκαστος αὐτέων ἀπικνέοιτο· καὶ 5
 δὴ καὶ Σόλων, ἀνὴρ Ἀθηναῖος, ὃς Ἀθηναίοισι νόμους
 κελεύσασι ποιήσας, ἀπεδήμησέ ἔτεα δέκα, κατὰ Θεω-
 ρίης πρόφασιν ἐκπλώσας, ἵνα δὴ μὴ τινα τῶν νόμων
 ἀναγκασθῇ λύσαι τῶν ἔθετο. αὐτοὶ γὰρ οὐκ οἶοί τε
 ἦσαν αὐτὸ ποιῆσαι Ἀθηναῖοι· ὀρκίζουσι γὰρ μεγάλοισι 10
 κατείχοντο, δέκα ἔτεα χορήσεσθαι νόμοισι τοὺς ἄν σφι
 30 Σόλων θῆται. Αὐτῶν δὲ τῶν τούτων καὶ τῆς Θεωρίης ἐκ-

Paphlagones, Thraces quum Thyni, tum Bithyni, Cares, Iones, Dorienses, Aeolenses, Pamphyli:) (29.) hos igitur postquam sub potestatem suam Croesus rede-
 gisset, eaque accessione regnum Lydorum auxisset, adveniebant Sardes, urbem divitiis florentem, quum alii omnes e Graecia viri sapientiae laude clari, ut cuique commodum erat eo proficisci, tum vero etiam Solon, Atheniensis: qui postquam Atheniensibus iussu ipsorum scripsisset leges, navi profectus, caussam interserens velle se alias spectare regiones, decem annos peregrinatus est; ne scilicet quampiam ex legibus, quas tulerat, mutare cogere-
 tur. Nam ipsis Atheniensibus per se id facere nefas erat, quippe qui gravissimo iureiurando sese obstrinxerant, per decem annos eis legibus, quascumque ipsis Solon tulisset, esse usuros. (30.) Hanc ipsam igitur ob caussam, tum vero etiam spectandi

δημήσας ὁ Σόλων εἶνεκεν, ἐς Αἴγυπτον ἀπῖκετο παρὰ
 Ἀμασιν, καὶ ὁ καὶ ἐς Σάρδις παρὰ Κροῖσον. ἀπικό-
 μενος δὲ, ἐξεκρίβετο ἐν τοῖσι βασιλείοις ὑπὸ τοῦ Κροῖ-
 5 σου· μετὰ δὲ, ἡμέρῃ τρίτῃ ἢ τετάρτῃ, κελεύσαντος
 Κροῖσου, τὸν Σόλωνα θεράποντες περιῆγον κατὰ τοὺς
 θησαυροὺς, καὶ ἐπεδείκνυσαν πάντα ὄντα μεγάλα τε
 καὶ ὀλβία. θησάμενον δὲ μιν τὰ πάντα καὶ σκεψά-
 μενον ὥς οἱ κατὰ καιρὸν ἦν, εἶρετο ὁ Κροῖσος τὰδε·
 10 „Ξεῖνε Ἀθηναῖε, παρ’ ἡμέας γὰρ περὶ σέο λόγος ἀπῖ-
 „ κται πολλός, καὶ σοφίης εἶνεκεν τῆς σῆς καὶ πλάνης,
 „ ὥς φιλοσοφῶν γῆν πολλὴν θεωρίης εἶνεκεν ἐπελήλυ-
 „ θας. νῦν ὦν ἡμέρος ἐπείρεσθαί μοι ἐπῆλθε, εἴ τινα ἤδη
 „ πάντων εἶδες ὀλβιώτατον;“ Ὁ μὲν, ἐλπίζων εἶναι ἀν-
 15 θρώπων ὀλβιώτατος, ταῦτα ἐπειρώτα. Σόλων δὲ, οὐ-

gratia, peregre profectus Solon, in Aegyptum se con-
 tulit ad Amasin, atque etiam Sardes ad Croesum. Quo
 ut advenit, in regia hospitio acceptus est a Croeso.
 Tum tertio aut quarto post die, iussu Croesi, ministri
 regis circumduxerunt Solonem, thesauros omnes et
 quidquid inibi magni et opulenti inerat, ostentantes.
 Quae quum ille spectasset, et cuncta, ut ei commo-
 dum fuerat, esset contemplatus, tali modo eum per-
 cunctatus est Croesus: *Hospes Atheniensis*, inquit,
multa ad nos de te fama manavit, quum sapientiae
tuae caussa, tum peregrinationis, ut qui sapien-
tiae studio incumbens multas terras spectandi
caussa obieris. Nunc igitur incessit me cupido ex
te sciscitandi, ecquem tu adhuc videris omnium
hominum beatissimum. Nempe, quod se ipsum ho-
 minum beatissimum esse putaret, idcirco hanc illi
 quaestionem proposuit. At Solon, nulla usus adsenta-

34 HERODOTI HISTOR. I.

δὲν ὑποθαπεύσας, ἀλλὰ τῷ ἔοντι χρησάμενος, λέγει·
 „ὦ βασιλεῦ, Τέλλον Ἀθηναῖον.“ Ἀποθωμιάσας δὲ
 Κροῖσος τὸ λεχθὲν, εἴρετο ἐπιστρεφείως· „Κοίη δὴ καί
 „νεις Τέλλον εἶναι ὀλβιώτατον;“ Ὁ δὲ εἶπε· „Τέλλω,
 „τοῦτο μὲν, τῆς πόλιος εὖ ἠκούσης, παῖδες ἦσαν καλοί 20
 „τε καὶ γαθοί, καὶ σφί εἶδε ἅπασι τέκνα ἐκγενέμενα,
 „καὶ πάντα παραμείναντα· τοῦτο δὲ, τοῦ βίου εὖ ἤκοντι,
 „ὡς τὰ παρ’ ἡμῖν, τελευτὴ τοῦ βίου λαμπροτάτη ἐπε-
 „γένετο. γενομένης γάρ Ἀθηναίοισι μάχης πρὸς τοὺς
 „Ἀστυγέιτονας ἐν Ἐλευσίνι, βοηθήσας, καὶ τροπὴν ποιή- 25
 „σας τῶν πολεμίων, ἀπέθανε κάλλιστα. καὶ μὲν Ἀθη-
 „ναῖοι δημοσίῃ τε ἔβαλσαν αὐτοῦ τῇ περ’ ἔπαισι, καὶ ἐτά-
 „μησαν μεγάλως.“

31 Ὡς δὲ τὰ κατὰ τὸν Τέλλον προετρεψάτο ὁ Σόλων

tione, sed ut res erat respondens, *Ego vero*, inquit,
beatissimum vidi Tellum Atheniensem. Quod dictum
 miratus Croesus, concitate quaerit: *Qua tandem ra-*
tione Tellum beatissimum iudicas? Cui ille: *Tellus*,
 inquit, *florente civitate, filios habuerat bonos viros*
honestosque, et illis cunctis prognatos viderat li-
beros, eosque omnes superstites: idemque, quum re
familiari satis lauta, ut apud nos, usus esset, vi-
tae finem habuit splendidissimum; nam in prae-
lio, quod Athenienses cum finitimis ad Eleusinem
commiserunt, postquam fortiter pugnavit, hostem-
que in fugam vertit, honestissima morte defun-
ctus est; et eodem loco, quo cecidit, publice ab
Atheniensibus sepultus est et magnifice honoratus.

(31.) Hisce quum Solon, quae de Tello eiusque
 felicitate copiose exposuit, admonuisset Croesum,

14, 55.

- τὸν Κροῖσον, εἶπας πολλά τε καὶ ὄλβια, ἐπειρώτα
 τῆνα δεύτερον μετ' ἐκείνον ἴδοι, δοκέων πάγχυ δευτερεῖα
 γῶν οἶσθαι. ὁ δὲ εἶπε· „Κλέοβιν τε καὶ Βίωνα. τού-
 5 „ τοῖσι γὰρ, εὐοῦσι γένος Ἀργείοισι, βίος τε ἀρκέων
 „ ὑπῆν, καὶ πρὸς τούτῳ, ῥώμῃ σώματος τοιήδε' ἀέθλα-
 „ Φόροι τε ἀμφοτέροι ὁμοίως ἔσαν, καὶ δὴ καὶ λέγεται
 „ ὅδε ὁ λόγος. εὐούσης ὁρτῆς τῇ Ἥρῃ τοῖσι Ἀργείοισι,
 „ ἔδεε πάντως τὴν μητέρα αὐτῶν ζεύγεϊ κομισθῆναι ἐς
 10 „ τὸ ἱρόν· οἱ δέ σφι βόες ἐκ τοῦ ἀγροῦ οὐ παρεγίνοντο
 „ ἐν ὥρῃ ἐκκληϊόμενοι δὲ τῇ ὥρῃ οἱ νεηνῖαι, ὑποδύντες
 „ αὐτοὶ ὑπὸ τὴν ζεύγλην, εἰλκον τὴν ἀμάξαν, ἐπὶ τῆς
 „ ἀμάξης δέ σφι ὄχεετο ἡ μήτηρ. σταδίου δὲ πέντε
 „ καὶ τεσσεράκοντα διακομίσαντες, ἀπίκοντο ἐς τὸ ἱρόν.
 15 „ ταῦτα δέ σφι ποιήσασι, καὶ ὀφθεῖσι ὑπὸ τῆς πανη-
 „ γύριος, τελευτῇ τοῦ βίου ἀρίστη ἐπεγένητο. διέδεξε

interrogare hic institit, *quemnam secundum ab illa vidisset beatissimum?* existimans utique secundas certe partes sese laturum. At ille, *Cleobin*, inquit, *et Bitonem*. *His enim, genere Argivis, et victus suppetebat probabilis, et robur corporis erat tale, ut et uterque pariter certaminum praemia abstulerit, et de eisdem haec etiam narretur historia. Quum festus dies ageretur Iunonis, oporteretque omnino matrem horum bigis in templum vehi, nec vero in tempore ex agro adessent boves; tunc iuvenes, urgente hora, iugum ipsi subeuntes, plastrum traxerunt quo mater vehebatur, eoque per quadraginta quinque stadia tracto ad templum pervenerunt. Quo facto, quum oculos universi coectus in se convertissent, optimus eisdem obtigit vi-*

„τέ ἐν τούτοις ὁ θεός, ὡς ἄμεινον εἴη ἀνθρώπῳ τεθνᾶ-
 „ναι μᾶλλον ἢ ζῶειν. Ἀργεῖοι μὲν γὰρ περιστάντες
 „ἐμακάριζον τῶν νεηνιέων τὴν ῥώμην· αἱ δὲ Ἀργεῖαι,
 „τὴν μητέρα αὐτῶν, οἷον τέκνων ἐκύρυσσε. ἡ δὲ μήτηρ 20
 „περιχαρῆς εὐῶσα τῷ τε ἔργῳ καὶ τῇ Φήμῃ, στᾶσα ἀν-
 „τίον τοῦ ἀγάλματος, εὐχέτο, Κλέοβί τε καὶ Βίτωνι,
 „τοῖσι ἐωυτῆς τέκνοισι, οἳ μιν ἐτίμησαν μεγάλως, δοῦ-
 „ναι τὴν θεὸν τὸ ἀνθρώπῳ τυχεῖν ἀριστόν ἐστι. μετὰ
 „ταύτην δὲ τὴν εὐχὴν, ὡς ἔθυσάν τε καὶ εὐωχῆθησαν, 25
 „κατακοιμηθέντες ἐν αὐτῷ τῷ ἱερῷ οἱ νεηνιαί, οὐκέτι ἀνέ-
 „στησαν, ἀλλ' ἐν τέλει τούτῳ ἔσχοντο. Ἀργεῖοι δέ
 „σφῶν εἰκόνας ποιησάμενοι, ἀνέβησαν εἰς Δελφοὺς, ὡς
 „ἀνδρῶν ἀρίστων γενομένων.“

32 Σόλων μὲν δὴ εὐδαιμονίης δευτερεῖα ἔνεμε τούτοις.

XXXI. 19. ῥώμην. Al. γνώμην, consilium, animum.

*tae exitus; ostenditque in his Deus, melius esse
 hominibus mori, quam vivere. Nam quum circum-
 stantes Argivi laudarent iuvenum robur, mulieres
 vero felicem praedicarent matrem quod tales ha-
 beret filios; mater, et facto vehementer gquisa et
 omine, stans ante simulacrum precata est deam,
 ut Cléobi et Bitoni filiis suis, qui ipsam magni-
 fice honorassent, id daret quod optimum esset
 contingere homini. Post hanc precationem, pera-
 cto sacrificio, laute epulati iuvenes, quum in ipso
 templo somno se dedissent, non amplius resurre-
 xerunt, sed hoc vitae exitu sunt perfuncti. Eo-
 rumdem dein imagines, ut qui homines fuissent
 praestantissimi, fieri curarunt Argivi; Delphis-
 que dedicarunt.*

(32.) Istis igitur secundum felicitatis locum Solon

15, 85.

- Κροῖσος δὲ σπερχθεῖς, εἶπε· „ὦ ξεῖνε Ἀθηναῖε, ἡ δὲ
 „ἡμετέρη εὐδαιμονίη οὕτω τοι ἀπέρριπται ἐς τὸ μηδὲν,
 „ὥστε οὐδὲ ἰδιωτέων ἀνδρῶν ἀξίους ἡμέας ἐποίησας;“
 5 Ὁ δὲ εἶπε· „ὦ Κροῖσε, ἐπιστάμενόν με τὸ θεῖον πᾶν
 „εὖν φθονερόν τε καὶ ταραχῶδες, ἐπειρωτᾶς ἀνθρωπήϊων
 „πρηγμάτων πέρι; ἐν γὰρ τῷ μακρῷ χρόνῳ πολλὰ
 „μὲν ἐστὶ ἰδέειν τὰ μὴ τις ἐθέλει, πολλὰ δὲ καὶ πα-
 „θέειν. ἐς γὰρ ἐβδομήκοντα ἔτεα οὖρον τῆς ζῆς ἀν-
 10 „θρώπῳ προτίθημι. οὗτοι ἐόντες ἐνιαυτοὶ ἐβδομήκοντα,
 „παρέχονται ἡμέρας δικησίας καὶ πεντακισχιλίας καὶ
 „δισμυρίας, ἐμβολίμου μηνὸς μὴ γινομένου. εἰ δὲ δὴ
 „ἐβελήσῃ τούτερον τῶν ἐτέων μηνὶ μακρότερον γίνεσθαι,
 „ἵνα δὴ αἱ ὥραι συμβαίνωσι παραγινόμεναι ἐς τὸ δέον,
 15 „μῆνες μὲν παρὰ τὰ ἐβδομήκοντα ἔτεα οἱ ἐμβόλιμοι

XXXII. 11 seq. δικησ. καὶ πεντακ. etc. *tursusque* l. 19 seq.
 πέντηκ. καὶ δικη. etc. Erratum haud dubie in dierum numeris.
 Priori loco videntur numerari debuisse 24500, posteriori
 25550.

tribuebat. Tum vero subiratus Croesus: *Hospes Atheniensis*, ait; *nostra vero felicitas adeo abs te in nihilum proiicitur, ut ne privatis quidem hominibus aequiparandos nos existimes? Cui ille: Me, ó Croese, inquit, gnarum invidam omnino et turbulentam Fortunam esse, interrogas de rebus humanis? In diuturno tempore multa videre est quae quis nolit, atque etiam tolerare multa. Propono enim homini terminum vitae ad septuaginta annos. Hi septuaginta anni constant ex viginti quinque millibus ac ducentis diebus, mense intercalari non posito. Sin velis alternos ex illis annis interiecto mense fieri longiores, quo tempestatum vicissitudines iusto tempore redeant, men-*

„ γίνονται τριήκοντα πέντε· ἡμέραι δὲ ἐκ τῶν μηνῶν
 „ τούτων, χίλιαι πεντήκοντα. τούτων τῶν ἀπασέων
 „ ἡμέρῶν, τῶν ἐς τὰ ἐβδομήκοντα ἕτα εἰσέων πεν-
 „ τήκοντα, καὶ διηκοσίῳ καὶ ἑξακισχιλίῳ καὶ διηκο-
 „ ριῶν, ἡ ἑτέρα αὐτέων τῇ ἑτέρῃ ἡμέρῃ τὸ παράπαν 20
 „ οὐδὲν ὁμοῖον προσάγει πρῆγμα. οὕτω ὦν, ὦ Κροῖσε,
 „ πᾶν ἐστὶ ἄνθρωπος συμφορῇ. ἐμοὶ δὲ σὺ καὶ πλου-
 „ τέειν μὲν μέγα φαίνεαι, καὶ βασιλεὺς εἶναι πολ-
 „ λῶν ἀνθρώπων· ἐκεῖνο δὲ τὸ εἶσέ με, οὐκ ἔγωγε
 „ λέγω, πρὶν ἂν τελευτήσαντα καλῶς τὸν αἰῶνα πύ- 25
 „ θωμαι. οὐ γάρ τοι ὁ μέγα πλούσιος μᾶλλον τοῦ ἐπ’
 „ ἡμέρην ἔχοντος ὀλβιώτερός ἐστι· εἰ μὴ οἱ τύχῃ ἐπι-
 „ σποίτο, πάντα καλὰ ἔχοντα τελευτῆσαι εὖ τὸν βίον.
 „ πολλοὶ μὲν γὰρ ζᾶπλουτοὶ ἀνθρώπων, ἀνὸλβιοὶ εἰσι·

*ses intercalares per annos septuaginta conficien-
 tur triginta quinque, dies autem ex his mensibus
 mille et quinquaginta. Horum autem dierum om-
 nium, qui in septuaginta annis sunt numero du-
 centi et quinquaginta supra viginti sex millia,
 nullus est qui rem prorsus similem, qualis ab alio
 adducta est, adducat. Itaque, Croese, homo quan-
 tus est, fortunae casibus est obnoxius. Iam te
 quidem ego et opulentum video, et multorum ho-
 minum regem; istud vero, quod ex me quaeris,
 de te nondum praedicabo priusquam te vitâ bene
 defunctum audiero. Neque enim beatior est ma-
 gnis opibus praeditus, quam is cui in diem victus
 suppetit, nisi eidem omnibus bonis praedito for-
 tuna concesserit vitâ bene defungi. Etenim multi
 homines perquam opulenti, non idcirco beati*

30 „πολλοὶ δὲ μετρίως ἔχοντες βίου, εὐτυχέες. ὁ μὲν δὴ
 „μέγα πλούσιος, ἀνέλβιος δὲ, δυοῖσι προέχει τοῦ εὐτυ-
 „χέος μούνοισι· οὗτος δὲ, τοῦ πλουσίου καὶ ἀνολβίου
 „πολλοῖσι. ὁ μὲν, ἐπιθυμίην ἐκτελέσαι, καὶ ἄτην μα-
 „γάλην προσπεσοῦσαν ἐνείκαι δυνατώτερος. ὁ δὲ, τοισίδε
 35 „προέχει ἐκείνου· ἄτην μὲν καὶ ἐπιθυμίην οὐκ ὁμοίως δυ-
 „νατός ἐκείνῳ ἐνείκαι, ταῦτα δὲ ἡ εὐτυχίη οἱ ἀπαρῶκει·
 „ἄπῃρος δὲ ἐστὶ, ἄνουςος, ἀπαθὴς κακῶν, εὐπαις, εὖει-
 „δής. εἰ δὲ πρὸς τούτοις ἐτι τελευτήσει τὸν βίον εὖ,
 „οὗτος ἐκείνος τὸν σὺ ζητεῖς, ὀλβιος κεκλησθαι ἄξιός
 40 „ἐστι. πρὶν δ' ἂν τελευτήσῃ, ἐπισχέειν, μηδὲ καλέειν
 „κω ὀλβιον, ἀλλ' εὐτυχέα. τὰ πάντα μὲν νυν ταῦτα
 „συλλαβεῖν ἄνθρωπον ὄντα ἀδύνατόν ἐστι, ὥσπερ χάρις

eunt: multi vero, quibus mediocris res familiaris est, felices. Iam qui admodum dives est, nec tamen beatus, is duabus tantum rebus antecellit felicem; hic vero divitem, multis rebus. Ille ad explendas cupiditates, et ad tolerandum magnum aliquod incidens damnum, validior est. Hic vero illum superat hisce rebus; damnum quidem et cupiditatem non similiter, atque ille, potest ferre, sed haec incommoda ab illo abigit felicitas; est vero membris integris, prospera fruens valitudine, malorum exsors, laetus liberis, formosus. Quod si praeterea diem quoque extremum feliciter obierit, hic ille est quem tu quaeris, dignus qui beatus praedicetur. Priusquam vero diem obierit, differendum est; nec dum beatus hic nominandus, sed felix. Iam ista simul cuncta ut consequatur homo, id quidem fieri non potest; quem-

„οὐδεμίῃ καταρκέει πάντα ἑωυτῇ παρέχουσα, ἀλλὰ
 „ἄλλο μὲν ἔχει, ἑτέρου δὲ ἐπιδέεται· ἡ δὲ ἂν τὰ πλεῖ-
 „στα ἔχῃ, ἀρίστη αὐτή. ὥς δὲ καὶ ἀνθρώπου σῶμα ἐν 45
 „οὐδὲν αὐταρκές ἐστι· τὸ μὲν γὰρ ἔχει, ἄλλου δὲ ἐνδεές
 „ἐστι. ὃς δ' ἂν αὐτέων πλεῖστα ἔχων διατελέῃ, καὶ ἔπει-
 „τα τελευτήσῃ εὐχαρίστως τὴν βίον, οὗτος παρ' ἐμοὶ τὸ
 „οὐνομα τοῦτο, ὦ βασιλεῦ, δίκαιός ἐστι φέρεσθαι. σκο-
 „πέειν δὲ χορὴ παντὸς χρημάτων τὴν τελευτὴν κῆ ἀπο- 50
 „βήσεται. πολλοῖσι γὰρ δὴ ὑποδέξας ὄλβον ὁ θεός,
 33 „προρρίζους ἀνέτρεψε.“ Ταῦτα λέγοντι Κροῖσος οὐ
 πως οὔτε ἐχαρίζετο, οὔτε λόγου μιν ποιησάμενος οὐδενός,
 ἀποπέμπεται κάρτα δόξας ἀμαθία εἶναι, ὃς τὰ πα-
 ρεόντα ἀγαθὰ μετεῖς, τὴν τελευτὴν παντὸς χρημάτων
 ὁρᾶν ἐκέλευε.

XXXIII. 1. λέγοντι Κροῖσος. Vulgo λέγων τῷ Κροίσῳ. Et dein

1. 3. ἀμαθὴς ed. Wess. et seqq.

admodum nulla est terra quae cuncta sibi suppe-
ditet, sed aliud habet, alio indiget; quae vero
plurima habet, ea optima est. Nempe eodem modo
etiam hominum nemo est omnium, cui uni omnia
cumulate adsint, sed alia habet, aliorum vero
indiget: qui vero eorum plurima ad vitae usque
exitum habuit, ac deinde placide finiit vitam, hic,
ὁ rex, me iudice, nomine isto praedicari dignus
est. Denique in omni re respiciendus finis est, in
quem sit res exitura: multos enim deus, postquam
felicitem illis ostendit, funditus dein evertit.
 (33.) Haec dicentem Croesus nec munere ullo donavit,
 et nullam eius rationem habens a se dimisit; inscitum
 admodum esse hominem ratus, qui praesentia bona
 omittens, finem cuiusque rei iuberet respicere.

Μετὰ δὲ Σόλωνα οἰχόμενον, ἔλαβε ἐκ Θεοῦ νέμεσις 34
μεγάλη Κροῖσον· ὥς εἰκάσαι, ὅτι ἐνόμισε ἑωυτὸν εἶναι
ἀνθρώπων ἀπάντων ὀλβιώτατον. αὐτίκα δὲ οἱ εὐδόντι
ἐπέστη ὄνειρος, ὅς οἱ τὴν ἀληθινήν ἔφαινε τῶν μελλόν-
5 των γενέσθαι κακῶν κατὰ τὸν παῖδα. ἦσαν δὲ τῷ Κροί-
σω δύο παῖδες· τῶν οὐτερος μὲν διέφθαρτο· ἦν γὰρ δὴ
κῶφός· ὁ δὲ ἕτερος, τῶν ἡλικῶν μακροῦ τὰ πάντα πρῶ-
τος· οὐνομα δὲ οἱ ἦν Ἄτυς. τοῦτον δὲ ὦν τὸν Ἄτυν ση-
μαίνει τῷ Κροίσῳ ὁ ὄνειρος, ὥς ἀπολέει μιν αἰχμῇ σι-
10 ᾠρήν βληθέντα. ὁ δὲ ἐπεὶ τε ἐξεγέρθη, καὶ ἑωυτῷ λό-
γον ἔδωκε, καταρρώδηςας τὸν ὄνειρον, ἄγεται μὲν πῶ
παιδί γυναῖκα· ἑωβότα δὲ στρατηγέειν μιν τῶν Λυδῶν,
οὐδαμῇ ἔτι ἐπὶ τοιαῦτο πρῆγμα ἐξέπεμπε· ἀκόντια δὲ
καὶ δοράτια, καὶ τὰ τοιαῦτα πάντα τοῖσι χρέονται ἐς
15 πόλεμον ἄνθρωποι, ἐκ τῶν ἀνδρεῶνων ἐκκομίσας, ἐς τοὺς

(34.) Post Solonis discessum, gravis divinitus vin-
dicta Croesum excepit; hac caussa (ut conicere
licet) quod se ipsum hominum beatissimum iudica-
ret. Ac statim quidem per quietem oblatum ei som-
nium est, veritatem indicans malorum quae filio eius
essent eventura. Erant enim Croeso filii duo; alter
corporis vitio laborabat, erat enim mutus; alter inter
aequales rebus omnibus primus, cui nomen erat Atys.
Hunc Atyn, Croeso significat somnium, fore ut amit-
tat ferreâ cuspide ictum. Expergefactus ille, re secum
versata, pertimescens somnium, capit filio uxorem;
eumque, quum solitus esset exercitum ducere Lydo-
rum, nusquam porro ad tale munus emittit: iacula
vero et hastas, et cuiusque generis tela quibus ad
bellum utuntur homines, e virorum habitatione in

θαλάμους συνένησι, μή τι οἱ κρεμάνμενον τῷ παιδί ἐμ-
 35 πύσῃ. Ἐχοντας δὲ οἱ ἐν χερσὶ τοῦ παιδὸς τὰν γάμον,
 ἀπικνέεται ἐς τὰς Σάρδεις ἀτὴρ συμφορῇ ἐχόμενος, καὶ
 οὐ καθαρὸς χεῖρας ἔων, Φρυξὲ μὲν γενεῇ, γένεος δὲ τοῦ
 βασιλεῖου. παρελθὼν δὲ οὗτος ἐς τὰ Κροῖσται οἰκία,
 κατὰ νόμους τοὺς ἐπιχωρίους καθαροῦ ἐδέετο κυρῆσαι 5
 Κροῖστος δὲ μιν ἐκάθρε. ἔστι δὲ παραπλησίη ἡ κάθα-
 ρις ταῖσι Λυδαῖσι καὶ ταῖσι Ἑλλήσι. ἐπεί τε δὲ τὰ νο-
 μιζόμενα ἐπύσῃ, ὁ Κροῖστος, ἐπυνθάκετο ὁκόθεν τε καὶ
 τίς εἴη, λέγων τὰδε· „Ὁνθρῶπε, τίς τε ἔων, καὶ κό-
 „θεν τῆς Φρυγίης ἦκων, ἐπίστιος ἐμοὶ ἐγένεο; τίνα τε 10
 „ἀνδρῶν ἢ γυναικῶν ἐφόνευσας;“ Ὁ δὲ ἀμείβετο
 „Ὁ βασιλεῦ, Γορδῖεω μὲν τοῦ Μιδεῶ εἰμι παῖς, οὐνα-
 „μάζομαι δὲ Ἀδρηστος· φονεύσας δὲ ἀδελφεὸν ἐμῶν

interiora conclavia congeri iubet, ne quid suspensum
 in filium suum incidat. (35.) Interim, dum nuptias
 filii parat Croesus, advenit Sardes vir calamitate ob-
 strictus, cui manus non erant purae, natione Phryx,
 regio de genere. Qui quum ad aedes Croesi venisset,
 orassetque ut ritu patrio expiari sibi contingeret,
 expiavit eum Croesus: est autem modus expiandi
 apud Lydos similis ei quo Graeci utuntur. Peractis
 legitimis, percontatur Croesus hominem, unde veni-
 ret, quisve esset, his usus verbis: *Quis tu es, homo,*
et quonam e Phrygiae loco veniens, ad meos lares
supplex te recepisti? et quem virum, quamve foe-
minam occidisti? Cui ille respondit: *O rex, Gor-*
diae sum filius, Midae nepos; est autem nomen
mihi Adrasto. Fratrem meum occidi invitum; unde
eiectus a patre adsum, et rebus omnibus destitutus.

„τοῦ αἰκῶν, πάρειμι ἐξεληλαμένος τε ὑπὸ τοῦ πατρὸς
15 „καὶ ἑσπερημένος πάντων.“ Κροῖστος δὲ μιν ἀμείβετο
τοῖσδε· „Ἀνδρῶν τε φίλων τυγχάνεις ἔκγονος εἶναι, καὶ
„ἐλήλυθας εἰς Φίλους· ἔνθα ἀμνηχανήσεις χρημάτων
„οὐδενός, μένων ἐν ἡμετέρου. συμφορὴν δὲ ταύτην εἰς
„καυφώτατα φέρων, κερδανέεις πλείστον.“ Ὁ μὲν δὲ
20 δίαίταν εἶχε ἐν Κροίσου.

Ἐν δὲ τῷ αὐτῷ χρόνῳ τούτῳ, ἐν τῷ Μυσίῳ Οὐλύμῳ 36
πρὸς τοῦτο γίνετο μέγα· ὁρμαίνοντας δὲ οὗτος ἐκ
τοῦ οὐρεὸς τούτου, τὰ τῶν Μυσῶν ἔργα διαφθείρεισκει.
πολλάκι δὲ οἱ Μυσοὶ ἐπ' αὐτὸν ἐξελθόντες, παύεσκον
5 μὲν οὐδὲν κακὸν, ἔπασχον δὲ πρὸς αὐτοῦ. τέλος δὲ,
ἀπικνόμενοι παρὰ τὸν Κροῖσον τῶν Μυσῶν ἄγγελοι,
ἔλθοντάς τινες· „ὦ βασιλεῦ, υἱὸς χρημάτων μέγιστον ἀνέ-
„Φάνη ἡμῖν ἐν τῇ χώρῃ, ὃς τὰ ἔργα διαφθείρει. τοῦ-
„τον προθυμεόμενοι ἐλέειν, οὐ δυνάμεθα. νῦν ὦν προσδέο-

Tum Croesus: *Ex viris amicis*, inquit, *oriundus es, et ad amicos venisti, ubi nullius rei indigebis quoad apud nos manseris. Istam autem calamitatem quam poteris levissime ferendo, plurimum lucri feceris. Ita ille in Croesi aedibus vitam agebat.*

(36.) Per idem tempus in Olympo Mysio aper existit mira magnitudine, qui ex illo monte irruens Mysorum arva vastabat; contra quem quum saepe egressi essent Mysi, nihil ei mali inflixerant, sed male ab illo fuerant accepti. Ad extremum venerunt ad Groesum Mysorum legati, haec dicentes: *Adparuit, ó rex, in regione nostra immensi magnitudine aper, qui agrestia corrumpit opera; cuius ut potiamur studiosi operam dantes, nihil profi-*

- „ μεθὰ σευ, τὸν παῖδα καὶ λογάδας νεηνίας καὶ κύνας 10
 „ συμπέμψαι ἡμῖν, ὡς ἂν μιν ἐξέλωμεν ἐκ τῆς χώρας. “
 Οἱ μὲν δὴ τούτων ἐδέοντο. Κροῖσος δὲ, μνημονεύων τοῦ
 ὀνείρου τὰ ἔπεα, ἔλεγέ σφι τάδε· „ Παιδὸς μὲν πέρι
 „ τοῦ ἐμοῦ μὴ μνησθῆτε ἔτι· οὐ γὰρ ἂν ὑμῖν συμπέμ-
 „ ψαίμι· νεόγαμός τε γάρ ἐστι, καὶ ταῦτά οἱ νῦν μέλει. 15
 „ Λυδῶν μὲντοι λογάδας καὶ τὸ κυνηγέσιον πᾶν συμ-
 „ πέμψω· καὶ διακελεύσομαι τοῖσι ἰοῦσι, εἶναι ὡς προ-
 „ θυμοτάτοισι συνεξέλέειν ὑμῖν τὸ θηρίον ἐκ τῆς χώρας. “
 37 Ταῦτα ἀμείψατο. ἀποχρεωμένων δὲ τούτοις τῶν Μυ-
 σῶν, ἐπιτρέχεται ὁ τοῦ Κροίσου παῖς, ἀκηκοὺς τῶν
 ἐδέοντο οἱ Μυσοί. οὐ Φαμένου δὲ τοῦ Κροίσου τόν γε
 παῖδά σφι συμπέμψειν, λέγει πρὸς αὐτὸν ὁ νεηνίας
 τάδε· „ Ω πάτερ, τὰ κάλλιστα πρότερόν ποτε καὶ 5

cimus. Itaque te nunc oramus, filium tuum et se-
lectos iuvenes canesque nobiscum emittas, quo bel-
luam e terra nostra tollamus. Haec illis precan-
tibus Croesus, recordatus eorum quae per somnum
ipsi praedicta erant, ita respondit: Filii quidem mei
nolite amplius facere mentionem: nec enim illum
emittere vobiscum possum, est enim novus nup-
tus, et haec res ei nunc curae est. Lydorum au-
tem selectam manum et venaticum omne ministe-
rium una mittam; hortaborque exeuntes, ut quam
promptissime vobiscum belluam e terra submoveant.
 (37.) Haec Croesus respondit; quibus quum con-
 tenti essent Mysi, intervenit filius, auditis quae Mysi
 precarentur. Pernegante vero Croeso, se filium cum
 illis missurum, haec inquit ad eum adolescens: *At*
antehac, o pater, hoc mihi honestissimum et no-

- „γενναϊότατα ἡμῖν ἦν, ἕς τε πολέμους καὶ ἐς ἄγρας
 „Φοιτέοντας εὐδοκίμεειν· νῦν δὲ ἀμφοτέρων με τούτων
 „ἀποκληΐσας ἔχεις, οὔτε τινα δειλίην μοι παριδῶν, οὔτε
 „ἀθυμίην. νῦν τε τέοισι με χρηὸν ὄμμασι ἕς τε ἀγορὴν
 10 „καὶ ἐξ ἀγορῆς Φοιτέοντα Φαίνεσθαι; κοῖος μὲν τις
 „τοῖσι πολιῆτησι δόξω εἶναι; κοῖος δὲ τις τῇ νεογάμῳ
 „γυναικί; κοῖω δὲ ἐκείνῃ δόξει ἀνδρὶ συνοικέειν; ἐμὲ ἂν
 „σὺ ἢ μέθες ἵεναι ἐπὶ τὴν θήρην, ἢ λόγῳ ἀνάπεισον
 „ὅπως μοι ἀμείνω ἐστὶ ταῦτα οὕτω ποιεόμενα.“ Ἀρεΐ- 38
 βεται· Κροῖσος τοῖςδε· „ὦ παῖ, οὔτε δειλίην, οὔτε
 „ἄλλο οὐδὲν ἄχαρι παριδῶν τοι, ποιῶ ταῦτα· ἀλλὰ
 „μοι ὅψις ὀνείρου ἐν τῷ ὕπνῳ ἐπιστᾶσα ἔφη σε ὀλι-
 5 „γοχρόνιον ἔσεσθαι, ὑπὸ γὰρ αἰχμῆς σιδηρέης ἀπο-
 „λέεσθαι. πρὸς ἂν τὴν ὄψιν ταύτην, τόν τε γάμον τοι

*bilissimum fuit, in bella et in venationes exeundo
 gloriam parare: nunc vero utroque horum exclu-
 sum me tenes, nullā in me cognitā ignaviā aut
 animi deiectione. Nunc ergo quibus oculis me con-
 spici oportet euntem in forum, aut ex foro re-
 deuntem? quis tandem esse videbor civibus? qualis
 videbor novae nuptae? cui illa viro putabit se con-
 nubio esse iunctam? Proinde me tu aut sinas ve-
 natum exire, aut ratione mihi persuadeas, melius
 mihi hoc esse quod tu ita facis. (38.) Cui respon-
 dens Croesus, Non quod ignaviam, inquit, ὁ fili,
 aut aliud quidquam parum mihi gratum in te co-
 gnoverim, hoc facio; sed quod mihi somnii species
 per quietem oblata dixit brevi aevi te futurum,
 quippe ferrea peritulum cuspide. Cuius visi caussa
 et has tuas nuptias maturavi, nec ad ea quae nunc*

- „τοῦτον ἔσπευσα, καὶ ἐπὶ τὰ παραλαμβανόμενα οὐκ
 „ἀποπέμπω, Φυλακὴν ἔχων εἴ πως δυναίμην ἐπὶ τῆς
 „ἐμῆς σε ζῆς διακλέψαι. εἰς γὰρ μοι μῶνος τυγ-
 „χάνεις ἐὼν παῖς· τὸν γὰρ δὴ ἕτερον, διεφθαρμένον 10
 39 „τὴν αἰκὴν, οὐκ εἶναι μοι λογίζομαι.“ Ἀμείβεται
 ὁ νεηνίης τοῖςδε· „Συγγνώμη μὲν, ὦ πάτερ, τοί,
 „ἰδόντί γε ὅψιν τοιαύτην, περὶ ἐμὲ Φυλακὴν ἔχειν· τὰ
 „δὲ οὐ μανθάνεις, ἀλλὰ λελήθε σε τὸ ὄνειρον, ἐμὰ
 „τοί δίκαιόν ἐστι φράζειν. Φῆς τοι τὸ ὄνειρον ὑπὸ 5
 „αἰχμῆς σιδηρῆς φάναι ἐμὲ τελευτήσειν· υἱὸς δὲ κοῖται
 „μὲν εἰσι χεῖρες, κοίη δὲ αἰχμῇ σιδηρῇ, ἣν σὺ φο-
 „βέαι; εἰ μὲν γὰρ ὑπὸ ὀδόντος τοι εἶχε τελευτήσειν με,
 „ἢ ἄλλου τευ ὅ τι τούτῳ ἔοικε, χρῆν δὴ σε ποιέειν τὰ
 „ποιέεις· νῦν δὲ ὑπὸ αἰχμῆς. ἐπεὶ τε ὦν οὐ πρὸς ἄν- 10
 40 „δρας ἡμῖν γίνεται ἡ μάχη, μέθες με.“ Ἀμείβεται

XXXVIII. 11. τὴν αἰκὴν suspecta verba viris doctis.

suscipiuntur te emitto; et custodio te, si quo pacto, dum vivo, periculo te queam subducere. Es enim unicus mihi filius; nam alterum [auribus captum] pro nullo existimo. (39.) Ibi rursus adolescens: Ignosco quidem tibi, inquit, pater, quod, quum tale tibi oblatum sit visum, custodiam mei agas: sed, quod tu parum animadvertis, quodve oblitus es in hoc insomnio, id me te monere fas est. Somnium ais tibi dixisse, ferrea cuspide me periturum: at apro quaenam sunt manus, quaeve ferrea cuspis, quam tu timeas? Quod si enim a dente me periturum dixisset, aut ab alia re similitum hoc, quod agis, agere te oporteret; nunc vero a cuspide dixit. Quare, quum non sit nobis cum viris proposita pugna, abire me patere. (40.) Tum

19. 31.

Κροῖσος· „ὦ παῖ, ἔστι τῇ με νικᾶς, γνώμην ἀπο-
 „Φαίνων περὶ τοῦ ἐνυπνίου. ὡς ὦν νενικημένος ὑπὸ σέο,
 „μεταγινώσκω, μετήμῃ τε σε ἰέναι ἐπὶ τὴν ἄγρην.“

Εἰπας δὲ ταῦτα ὁ Κροῖσος, μεταπέμπεται τὸν Φρύ- 41
 γα Ἄδρηστον, ἀπικομένω δὲ οἱ λέγει τὰδε· „Ἄδρηστε,
 „ἐγὼ σε συμφορῇ πεπληγμένον ἀχάρι, τήν τοι οὐκ ὄνει-
 „δίζω, ἐκάβηρα, καὶ οἰκίοισι ὑποδεξάμενος ἔχω, πα-
 5 „ρέχων πᾶσαν δαπάνην· νῦν ὦν (ὁ Φεῖλεις γάρ, ἐμεῦ
 „προποήσαντος χρηστὰ ἐς σέ, χρηστοῖσί με ἀμείβε-
 „σθαι) Φύλακα παιδὸς σε τοῦ ἐμοῦ χρηρίζω γενέσθαι,
 „ἐς ἄγρην ὁρμεομένου· μή τις κατ' ὁδὸν κλῶπις κα-
 „κουργοὶ ἐπὶ δηλήσει Φανεῶσι ὑμῖν. πρὸς δὲ τούτῳ,
 10 „καὶ σέ τοι χρεῶν ἔστι ἰέναι ἔνθα ἀπολαμπρύνει τοῖσι
 „ἔργοισι πατρῷόν τε γὰρ τοι ἔστι, καὶ προσέτι ῥώμη

Croesus: Fili, ait, aliquatenus me vincis, sententiam insomnii declarans. Itaque, tamquam a te victus, sententiam muto, et veniam tibi do venatum exeundi.

(41.) Quibus dictis, Adrastum Phrygem iuhet vocari; eumque, ubi adfuit, sic est adlocutus: *Adraste, ego te funesta calamitate obstrictum, quam tibi non exprobro, expiavi, et domum meam recepi, in qua etiam nunc omnium rerum sumtum tibi supposito. Nunc ergo (debes enim de me, prius de te bene merito, in vicem bene mereri) rogo te ut custos sis filii mei venatum exeuntis, ne qui in itinere cooriantur malefici grassatores qui illum interimant. Ad haec, tuā etiam ipsius interest ut eas ubi splendorem ex rebus gestis possis parare; nam et patrium hoc est tibi, et praeterea robur inest.*

- 42 „ὕπάρχει.“ Ἀμείβεται ὁ Ἄδρηστος· „ὦ βασιλεῦ,
 „ἄλλως μὲν ἔγω γε ἂν οὐκ ἦῖα ἐς ἄεθλον τοιόνδε· οὔτε
 „γὰρ συμφορῇ τοιῇδε κεχρημένον οἶκός ἐστι ἐς ὀμήλη-
 „κας εὖ πρήσσοντας ἰέναι, οὔτε τὸ βούλεσθαι πάρα·
 „πολλαχῇ τε ἀνίσχον ἑμαυτόν. νῦν δὲ, ἐπεὶ τε σὺ 5
 „σπεύδεις, καὶ δεῖ τοι χαρίζεσθαι, (ὁφείλω γὰρ σε
 „ἀμείβεσθαι χρηστοῖσι,) ποιέειν εἰμὶ ἐτοῖμος ταῦτα.
 „παῖδά τε σὸν, τὸν διακελεύεαι φυλάσσειν, ἀπήμονα
 „τοῦ φυλάσσοντος εἵνεκεν προσδόκα τοι ἀπονοστήσειν.“
- 43 Ταυτούτοις ἐπεὶ τε οὗτος ἀμείψατο Κροῖστον, ἦσαν
 μετὰ ταῦτα ἐξηρτυμένοι λογάσι τε νηνήσι καὶ κυσί.
 ἀπικόμενοι δὲ ἐς τὸν Οὐλύμπον τὸ ὄρος, ἐζήτηον τὸ θη-
 ρίον· εὐρόντες δὲ, καὶ περιστάντες αὐτὸ κύκλῳ, ἐσηκόν-
 τизον. ἔνθα δὴ ὁ ξεῖνος, οὗτος δὴ ὁ καθαρθείς τὸν Φόνον, 5
 καλεόμενος δὲ Ἄδρηστος, ἀκοντίζων τὸν σὺν, τοῦ μὲν

(42.) Cui Adrastus: *Alioquin, inquit, rex, in istud certamen non eram proditurus; neque enim tali adfectum calamitate fas est aequalibus se immiscere fortunatis, neque id ego cupio; atque etiam aliàs saepe me continui. Nunc vero, quoniam tibi hoc cordi est, cui gratum facere debeo, paratus sum exsequi mandatum: tuque filium tuum, quem custodire me iubes, rediturum esse incolumem, quod quidem penes custodem fuerit, exspecta.*

(43) Haec postquam Croeso ille respondisset, proficiscuntur deinde selectis iuvenibus stipati canibusque. Ubi ad Olympum pervenerunt, indagant belluam, et inventam circumfusi iaculis incessunt. Ibitum hospes, idem ille qui a caede fuerat purgatus, cui Adraсто nomen, vibrato in aprum iaculo, ab illo aber-

αἵμαρτάνει, τυγχάνει δὲ τοῦ Κροίσου παιδός. ὁ μὲν
 δὴ βληθεὶς τῇ αἰχμῇ, ἐξέπλησε τοῦ ὀνείρου τὴν Φῆμην.
 ἔβει δὲ τις ἀγγελέων τῷ Κροίσῳ τὸ γεγονός· ἀπικόμε-
 10 νος δὲ ἐς τὰς Σάρδεις, τὴν τε μάχην καὶ τὸν τοῦ παιδός
 μόνον ἐσήμνηε οἱ. Ὁ δὲ Κροῖστος, τῷ Θανάτῳ τοῦ 44
 παιδός συντεταραγμένος, μᾶλλον τι ἐδεινολογέετο, ὅτι
 μιν ἀπέκτεινε τὸν αὐτὸς Φόβου ἐκάθηρε. περιημεκτέων
 δὲ τῇ συμφορῇ δεινῶς, ἐκάλεε μὲν Δία Καθάρσιον,
 5 μαρτυρόμενος τὰ ὑπὸ τοῦ Ξεῖνου πεπονθῶς εἶη· ἐκάλεε
 δὲ Ἐπίστιόν τε καὶ Ἐταιρήϊον, τὸν αὐτὸν τοῦτον ὀνομά-
 ζων Θεόν· τὸν μὲν Ἐπίστιον καλέων, διότι δὴ οἰκίοισι
 ὑποδεξάμενος τὸν Ξεῖνον, Φονέα τοῦ παιδός ἐλάβανε βό-
 σκων· τὸν δὲ Ἐταιρήϊον, ὡς Φύλακα συμπεμψας αὐτὸν,
 εὐρήκοι πολεμιάτατον. Παρῆσαν δὲ μετὰ τοῦτο οἱ Λυ- 45
 δοὶ φέροντες τὸν νεκρὸν· ὅπισθε δὲ εἶπετό οἱ ὁ Φονεύς.

rans, Croesi filium feriit: atque ita ille, cuspidē ictus,
 somnii effatum explevit. Quod factum nunciaturus
 aliquis Croeso cucurrit, veniensque Sardes et pugnam
 ei et fatum filii indicavit. (44.) Croesus, morte filii
 consternatus, tanto gravius eam tulit, quod is eum oc-
 cidisset quem ipse expiaverat a caede. Et calamitatem
 eam gravissime lamentans, *Iovem Expiatorem* invo-
 cavit, testificans quae ab hospite esset passus; et *Larem*
 quoque et *Sodalitium* invocavit, eundem deum adpel-
 lans. Nempe *Larem* (sive *Focorum praesidem*) vo-
 cavit, quod, quem hospitem domi suae receperat,
 eundem imprudens interfectorem filii sui aluisset:
Sodalitium vero, quod, quem custodem adiunxis-
 set filio suo, eundem inimicissimumprehendisset.
 (45.) Post haec Lydi venerunt cadaver ferentes, quos

στας δὲ οὗτος πρὸ τοῦ νεκροῦ, παρίδδου ἑαυτὸν Κροῖσῳ,
 προτείνων τὰς χεῖρας, ἐπικατασφάξαι μιν καλεῦσιν τῷ
 νεκρῷ· λέγων τὴν τε προτέραν ἑαυτοῦ συμφορὰν, καὶ ὡς 5
 ἐπ' ἐκείνη τὸν καθήραντα ἀπολωλεκῶς εἶη, οὐδέ οἱ εἶη
 βιώσιμον. Κροῖσος δὲ τούτων ἀκούσας, τὸν τε Ἀδρη-
 στον κατοικτεῖρει, καίπερ ἑὸν ἐν κακῷ οἰκήσῃ τοσούτῳ,
 καὶ λέγει πρὸς αὐτόν· „Ἐχω, ὦ ξεῖνε, παρὰ σεῦ
 „πᾶσαν τὴν δίκην, ἐπειδὴ σεαυτοῦ καταδικάζεις θά- 10
 „νατον. εἰς δὲ οὐ σύ μοι τοῦδε τοῦ κακοῦ αἴτιος, εἰ
 „μὴ ὅσον ἀέκων ἐξεργάσας· ἀλλὰ θεῶν κου τις, ὅς
 „μοι καὶ πάλαι προεσήμεινε τὰ μέλλοντα εἶσοθαι.“
 Κροῖσος μὲν νυν ἔβαιψε ὡς οἶκός ἦν τὸν ἑαυτοῦ παῖδα.
 Ἀδρηστος δὲ ὁ Γορδῖεω τοῦ Μίδεω, οὗτος δὴ ὁ Φονεὺς 15
 μὲν τοῦ ἑαυτοῦ ἀδελφεοῦ γενόμενος, Φονεὺς δὲ τοῦ κα-
 θήραντος, ἐπεὶ τε ἡσυχίῃ τῶν ἀνθρώπων ἐγένετο περὶ

pone sequebatur interfectior. Et hic quidem, ubi ad-
 fuit, stans ante cadaver tradidit sese Croeso, manus
 protendens, oransque ut se super cadavere mactaret;
 non esse sibi vivendum, dicens, qui, post superio-
 rem calamitatem, expiatoirem etiam suum perdi-
 disset. Quibus auditis Croesus, tanto licet domestico
 in luctu, commiseratus tamen Adrastum, dixit illi:
Habeo abs te, hospes, omnem vindictam, quoniam
te ipse morte condemnas; nec tu mihi huius
mali auctor es, nisi quatenus invitatus illud fecisti,
sed deorum nescio quis; qui mihi iampridem hoc
futurum ante significavit. Croesus igitur filium
 prout iustum erat sepeliendum curavit. Adrastus vero,
 Gordiae filius, Midæ nepos, hic idem qui et fratris sui
 fuerat interfectior, et sui expiatoris, ubi silentium fuit

τὸ σῆμα, συγγνωσκόμενος ἀνθρώπων εἶναι τῶν αὐτὸς
 ἦϊδε βαρυσυμφορώτατος, ἑαυτὸν ἐπικατασφάζει τῷ
 20 τύμβῳ. Κροῖσος δὲ ἐπὶ δύο ἔτεα ἐν πένθεϊ μεγάλῳ
 κατῆστο, τοῦ παιδὸς ἐστερημένος.

Μετὰ δὲ, ἡ Ἀστυάγειος τοῦ Κυαξάρειω ἡγεμονίῃ κα- 46
 ταιρεθεῖσα ὑπὸ Κύρου τοῦ Καμβύσειω, καὶ τὰ τῶν
 Περσέων πρήγματα αὐξανόμενα, πένθεος μὲν Κροῖσον
 ἀπέπαυσεν· ἐνέβησε δὲ ἐς Φροντίδα, εἰ καὶς δύναιτο,
 5 πρὶν μεγάλους γενέσθαι τοὺς Πέρσας, καταλαβεῖν αὐ-
 τῶν αὐξανομένην τὴν δύναμιν. Μετὰ ὧν τὴν διάνοιαν
 ταύτην αὐτίκα ἀπεπειράτο τῶν μαντήϊων τῶν τε ἐν
 Ἑλλήσι, καὶ τοῦ ἐν Λιβύῃ· διαπέμψας ἄλλους ἄλλῃ,
 τοὺς μὲν ἐς Δελφοὺς ἰέναι, τοὺς δὲ ἐς Ἄβας τὰς Φω-
 10 κέων, τοὺς δὲ ἐς Δωδώνην· οἱ δὲ τινες ἐπέμποντο παρὰ
 τε Ἀμφιάρεων καὶ παρὰ Τροφώνιον· οἱ δὲ, τῆς Μιλη-

hominum circa sepulcrum, agnoscens se esse homi-
 num quos ipse novisset calamitosissimum, super busto
 se ipse iugulavit. Croesus vero, filio orbatus, duos
 annos ingenti in luctu desedit.

(46.) Sed posthac imperium Astyagis, Cyaxaræ
 filii, a Cyro Cambysis filio eversum, resque Persa-
 rum crescentes, luctui *Croesi* finem fecerunt; curam-
 que iniecerunt et cogitationem, si qua ratione posset
 crescentem Persarum potentiam, priusquam nimium
 invalesceret, coercere. Ab hac igitur cogitatione sta-
 tim tentare oracula coepit, tum quæ apud G raccos
 erant, tum id quod in Libya: aliosque alio dimisit,
 quorum alii Delphos irent, alii Abas, Phocensium
 oppidum, alii Dodonam. Alii item ad Amphiaræum
 mittebantur, et ad Trophonium; alii ad Branchidas

σῆς ἐς Βραγχίδας. ταῦτα μὲν νυν τὰ Ἑλληνικὰ μαν-
 τήια, ἐς τὰ ἀπέπεμψε μαντευσόμενος Κροῖσος. Λι-
 βύης δὲ παρὰ Ἀμμωνα ἀπίστευε ἄλλους χρησομέ-
 νους. διέπεμπε δὲ πειρώμενος τῶν μαντήϊων ὅτι Φρο- 15
 νέον· ὡς, εἰ Φροῖοντα τὴν ἀληθῆν εὐραβείη, ἐπείρηταί
 σφρα δεύτερα πέμπων, εἰ ἐπιχειροί ἐπὶ Πέρσας στρα-
 47 τεύεσθαι. Ἐντειλόμενος δὲ τοῖσι Λυδοῖσι τάδε, ἀπέ-
 πεμπε ἐς τὴν διάπειραν τῶν χρηστηρίων· ἀπ' ἧς ἂν ἡμέ-
 ρης ὀρηθῆωσι ἐκ Σαρδίων, ἀπὸ ταύτης ἡμερολογέον-
 τας τὸν λοιπὸν χρόνον, ἑκατοστῇ ἡμέρῃ χρῆσθαι τοῖσι 5
 χρηστηρίοις, ἐπειρωτέοντας ὅτι ποιέων τυγχάνοι ὁ Λυ-
 δῶν βασιλεὺς Κροῖσος ὁ Ἀλυάττω. ἄσσα δ' ἂν ἑκα-
 στα τῶν χρηστηρίων θεσπίσῃ, συγγραφάμενους ἀνα-
 φέρειν παρ' ἑαυτὸν. Ὅτι μὲν νυν τὰ λοιπὰ τῶν χρη-
 στηρίων ἐθέσπισε, οὐ λέγεται πρὸς οὐδαμῶν· ἐν δὲ

ditionis Milesiae. Haec graeca sunt oracula, ad quae Croesus misit consulenda: in Libyam vero ad Hammonem alios misit, qui ab illo responsa peterent. Misit autem tentaturus oracula quid saperent; ut, si illa reperisset verum nosse, tum iterum mitteret qui ex illis quaererent, *an expeditionem adversus Persas deberet suscipere.* (47.) Ad tentanda igitur oracula hisce cum mandatis Lydos emisit, ut ab eo die, quo Sardibus essent profecti, centum consequentes numerarent dies, et centesimo die oracula adirent, ex eisque quaererent, *quid esset quod illo die ageret rex Lydorum Croesus, Alyattae filius;* et quidquid a quoque oraculo responsum fuisset, id scripto mandarent, ad seque deferrent. Iam, quid fuerit quod caetera responderint oracula, a nemine memoriae

10 Δείλοισι ὡς ἐσῆλθον τάχιστα εἰς τὸ μέγαρον οἱ Λυδοὶ
 χρησόμενοι τῷ θεῷ, καὶ ἐπειρώτεον τὸ ἐντεταλμένον,
 ἢ Πυθίῃ ἐν ἑξαμέτρῳ τόνῳ λέγει τάδε·

Οἶδα δ' ἐγὼ ψάμμου τ' ἀριθμὸν, καὶ μέτρα θαλάσσης,
 καὶ κωφοῦ συνίημι, καὶ οὐ φωνεῦντες ἀκούω.

15 Ὀδμή μ' εἰς Φέρνας ἦλθε κραταιοῖνιο χελώνης
 εἰφομένης ἐν χαλκῷ ἄμ' ἀργείοισι κρίεσσι,
 ἢ χαλκὸς μὲν ὑπέστραται, χαλκὸν δ' ἐπιέσται.

Ταῦτα οἱ Λυδοὶ Διοσφισίας τῆς Πυθίης συγγραψά- 48
 μενοι, οἶχοντο ἀπρόντες εἰς τὰς Σάρδεις. ὡς δὲ καὶ ἄλ-
 λοι οἱ περιπεμφθέντες παρῆσαν Φέροντες τοὺς χρησμούς,
 ἐνθαῦτα ὁ Κροῖσος ἕκαστα ἀναπτύσσων ἐπώρα τῶν συγ-
 5 γραμμάτων. τῶν μὲν δὲ οὐδὲν προσίστό μιν· ὁ δὲ, ὡς
 τὸ ἐκ Δελφῶν ἤκουσε, αὐτίκα προσέχρητέ τε καὶ προσε-

proditum est: Delphis autem, simul atque Lydi, Deum
 consulturi, penetrare templi intrassent, et quod ipsis
 mandatum erat interrogassent, Pythia hexametro te-
 nore haec respondit:

*Aequoris est spatium et numerus mihi notus
 arenae,*

mutum percipio, fantis nihil audio vocem.

Venit ad hos sensus nidor testudinis durae,

quae simul agnina coquitur cum carne lebetes,

aere infra strato, et stratum cui desuper aes est.

(48.) Hoc Pythiae responsum quum scripto man-
 dasset Lydi, Sardes sunt reversi. Postquam vero cae-
 teri quoque, quos circum miserat Croesus, rediere
 vaticinia ferentes, singula scripta evolvens Croesus
 inspexit. Ac horum quidem nullum advertebat eius
 animum, praeter id quod Delphis erat adlatum: quod

- δέξατο, νομίσας μόνον εἶναι μαντήϊον τὸ ἐν Δελφοῖσι, ὅτι οἱ ἐξευρήκει τὰ αὐτὸς ἐποίησε. ἐπεὶ τε γὰρ δὴ διέ-
 πεμψε παρὰ τὰ χρηστήρια τοὺς θεοπρόπους, φυλάξας
 τὴν κυρίην τῶν ἡμερέων, ἐμηχανήσατο τοιαύδε· ἐπινοήσας 10
 τὰ ἦν ἀμήχανον ἐξευρεῖν τε καὶ ἐπιφράσασθαι· χελώνην
 καὶ ἄρνα κατακόψας, ὁμοῦ ἔψε αὐτὸς ἐν λέβητι
 49 χαλκίῳ, χάλκεον ἐπίθημα ἐπιθείς. Τὰ μὲν δὴ ἐκ
 Δελφῶν οὕτω τῷ Κροίσῳ ἐχρήσθη· κατὰ δὲ τὴν Ἀμ-
 φιάρῳ τοῦ μαντήϊου ἀπόκρισιν, οὐκ ἔχω εἶπαι ὅ τι
 τοῖσι Λυδοῖσι ἐχρῆσε ποιήσασι περὶ τὸ ἰόν τὰ νομίζο-
 μενα. οὐ γὰρ ἂν οὐδὲ τοῦτο λέγεται ἄλλο γε, ἢ ὅτι 5
 καὶ τοῦτο ἐνόμισε μαντήϊον αἰψευδὲς ἐκτῆσθαι.
 50 Μετὰ δὲ ταῦτα θυσίῃσι μεγάλῃσι τὸν ἐν Δελφοῖσι
 θεὸν ἱλάσκετο. κτήνιά τε γὰρ τὰ θύσιμα πάντα τρις-

simul atque cognovit, adoravit probavitque, unum existimans esse oraculum illud Delphicum, quippe cui compertum fuisset, quid ipse fecisset. Postquam enim emisisset homines qui oracula consulerent, statutum diem observans, tale quidpiam machinatus erat, ea commentus quae nemo cognoscere aut hariolari posset: testudinem et agnum in frusta concidit, et unâ coxit ipse aeneo in lebetes, aeneo imposito operculo. (49.) Hoc igitur Delphis responsum accepit Croesus: quid sit vero quod ab Amphiarai oraculo Lydis fuerit responsum, postquam in illius templo legitimis caerimoniis essent perfuncti, non habeo dicere: nec enim de hoc aliud quidquam memoratur, nisi quod hoc etiam oraculum Croesus verax se esse nactum existimaverit.

. (50.) Post haec autem ingentibus sacrificiis Delphi-

χίλια ἔθυσε, κλίνας τε ἐπιχρύσους καὶ ἐπαργύρους,
καὶ Φιάλας χρυσέας, καὶ εἴματα πορφύρεα, καὶ κι-
5 θῶνας, νηήσας πυρὴν μεγάλην, κατέκαιε· ἐλπίζων τὸν
θεὸν μᾶλλον τι τούτοις ἀνακτήσεσθαι· Λυδοῖσί τε
πᾶσι προεῖπε, θύειν πάντα τινὰ αὐτῶν τούτῳ ὅ τι ἔχοι
ἕκαστος. ὥς δὲ ἐκ τῆς θυσιῆς ἐγένετο, καταχεάμενος
χρυσὸν ἀπλετον, ἡμιπλίνθια ἐξ αὐτοῦ ἐξήλαυνε· ἐπὶ
10 μὲν τὰ μακρότερα, ποιέων ἑξαπάλαιστα· ἐπὶ δὲ τὰ
βραχύτερα, τριπάλαιστα· ὕψος δὲ, παλαιστιαιᾶ·
ἀριθμὸν δὲ, ἑπτακαίδεκα καὶ ἑκατόν· καὶ τούτων,
ἀπὲφθου χρυσοῦ τέσσαρα, τρίτον ἡμιτάλαντον ἕκα-
στον ἔλκοντα· τὰ δὲ ἄλλα ἡμιπλίνθια, λευκοῦ χρυσοῦ,
15 σταθμὸν διτάλαντα. ἐποιέετο δὲ καὶ λέοντος εἰκόνα

Cap. L. lin. 13. τρίτον ἡμιτάλαντον. *Vulgo omnes tria ἡμιτά-
λαντα, id est, unius talenti cum dimidio.*

cum deum propitium sibi reddere instituit. Lectas enim victimas ter millenas de quoque genere immolavit; praeterea lectulos auro argenteove obductos, et phialas aureas, et purpureas vestes tunicasque, in ingenti pyra exstructa, concremavit, hisce sperans Deum magis sibi se conciliaturum; Lydisque cunctis edixit, ut de suo, quidquid quisque haberet, eidem deo sacrificaret. Tum peractis sacrificiis, conflata immensa vi auri, dimidiatos lateres ex eo procudi iussit, palmarum sex in longitudinem, trium palmarum in latitudinem, crassitie palmari, numero centum et septemdecim. Horum quatuor ex purissimo auro erant, singuli pondo duorum talentorum cum dimidio; reliqui semilateres ex albido auro, pondo binorum talentorum. Fecit etiam leonis effigiem ex auro

χρυσοῦ ἀπέφθου, ἔλκουσαν σταθμὸν τάλαντα δέκα.
 οὗτος ὁ λέων, ἐπεὶ τε κατεκαίετο ὁ ἐν Δελφοῖσι νηὸς,
 κατέπεσε ἀπὸ τῶν ἡμιπλινθίων· ἐπὶ γὰρ τούτοις ἴδρυτο·
 καὶ νῦν κεῖται ἐν τῷ Κορινθίων θησαυρῷ, ἔλκων σταθ-
 μὸν ἑβδομον ἡμιτάλαντον. ἀπετάκη γὰρ αὐτοῦ τέταρ- 20
 51 τον ἡμιτάλαντον. Ἐπιτελέσας δὲ ὁ Κροῖσος ταῦτα ἀπέ-
 πεμπε εἰς Δελφούς· καὶ τάδε ἄλλα ἅμα τοῖσι· κρη-
 τήρας δύο μεγάβει μεγάλους, χρύσειον καὶ ἀργύρεον·
 τῶν ὁ μὲν χρύσεος ἐκέετο ἐπὶ δεξιᾷ ἐσιόντι εἰς τὸν νηὸν,
 ὁ δὲ ἀργύρεος ἐπ' ἀριστερά. μετεκινήθησαν δὲ καὶ οὗτοι 5
 ὑπὸ τὸν νηὸν κατακαέντα· καὶ ὁ μὲν χρύσεος κεῖται ἐν
 τῷ Κλαζομενίων θησαυρῷ, ἔλκων σταθμὸν ἑννατον ἡμι-
 τάλαντον καὶ ἔτι δυώδεκα μνέας· ὁ δὲ ἀργύρεος, ἐπὶ
 τοῦ προνήϊου τῆς γωνίης, χωρέων ἀμφορέας ἑξακοσίους.

purissimo, cuius pondus decem talenta colligebat.
 Hic leo, quo tempore deflagavit Delphicum tem-
 plum, de semilateribus decidit, (super illis enim erat
 collocatus) et nunc in Corinthiorum thesauro est re-
 positus, pondusque eius sex talentorum est cum dimi-
 dio; periire enim liquefacta talenta tria cum dimidio.
 (51.) Haec Croesus postquam confecta habuit, Del-
 phos misit, cum eisque simul haecce: crateres duos
 ingenti magnitudine, alterum aureum, argenteum al-
 terum; quorum aureus ad dextram positus erat intran-
 tibus templum, argenteus ad sinistram. Sed et hi, quo
 tempore conflavit templum, loco moti sunt: et
 aureus quidem, cuius pondus octo talenta cum dimi-
 dio colligit duodecimque insuper libras, in Clazome-
 niorum thesauro positus est; argenteus vero in atrii
 angulo, capiens amphoras sexcentas; miscetur enim

- 10 ἐπικρίνεται γὰρ ὑπὸ Δελφῶν Θεοφανίοισι. Φασὶ δὲ
 μιν Δελφοὶ Θεοδώρου τοῦ Σαμίου ἔργον εἶναι· καὶ ἐγὼ
 δοκέω, οὐ γὰρ τὸ συντυχὸν φαίνεται μοι ἔργον εἶναι.
 καὶ πίθους τε ἀργυρέους τέσσαρας ἀπέπεμψε, οἱ ἐν τῷ
 Κορινθίων θησαυρῷ ἐστᾶσι· καὶ περιρραντήρια δύο ἀνέ-
 15 θηκε, χρυσεόν τε καὶ ἀργύρεον· τῶν τῷ χουστῷ ἐπιγέ-
 γραπτai, ΛΑΚΕΔΑΙΜΟΝΙΩΝ, Φαμένων εἶναι ἀναθή-
 μα· οὐκ ὀρθῶς λέγοντες. ἔστι γὰρ καὶ τοῦτο Κροίσου.
 ἐπέγραψε δὲ τῶν τις Δελφῶν, Λακεδαιμονίοισι βου-
 λόμενος χάρισσθαι· τοῦ ἐπιστάμενος τὸ οὐνομα, οὐκ
 20 ἐπιμνήσομαι. ἀλλ' ὁ μὲν παῖς, δι' οὗ τῆς χειρὸς ῥέει τὸ
 ὕδωρ, Λακεδαιμονίων ἐστὶ· οὐ μέντοι τῶν γε περιρραν-
 τηρίων οὐδέτερον. ἄλλα τε ἀναθήματα οὐκ ἐπίσημα πολ-
 λα ἀπέπεμψε ἅμα τούτοις· ὁ Κροῖσος, καὶ χεύματα
 ἀργύρεα κυκλοτερέα· καὶ δὴ καὶ γυναῖκας εἰδωλον χρύ-

in eo vinum a Delphensibus festo Theophaniorum die.
 Aiunt autem Delphenses, esse opus Theodori Samii;
 quod etiam ego existimo, esse enim fabricam haud
 vulgarem adparet. Praeterea quatuor dolia misit ar-
 gentea, quae in Corinthiorum thesauro reposita sunt.
 Duas item urnas lustrales dedicavit, auream alteram,
 alteram argenteam: quarum illa, quae ex auro est, titu-
 lum praefert LACEDAEMONIORUM, dicuntque Lace-
 daemonii suum esse donarium, falso; nam et hoc
 Croesi est, titulum autem inscripsit Delphensium non
 nemo, Lacedaemoniis gratificaturus; cuius nomen,
 bene mihi cognitum, edere nolo. Sed puer quidem,
 cuius per manum effluit aqua, Lacedaemoniorum
 donarium est, at urnarum neutra. Alia denique multa
 donaria nullo titulo signata simul cum istis misit

χρυσοῦ ἀπέφθου, ἔλκουσαν σταθμὸν τάλαντα δέκα.
 οὗτος ὁ λέων, ἐπεὶ τε κατεκαίετο ὁ ἐν Δελφοῖσι νηὸς,
 κατέπεσε ἀπὸ τῶν ἡμιπλινθίων· ἐπὶ γὰρ τούτοις ἴδρυτο·
 καὶ νῦν κεῖται ἐν τῷ Κορινθίων θησαυρῷ, ἔλκων σταθ-
 μὸν ἑβδόμον ἡμιτάλαντον. ἀπετάκη γὰρ αὐτοῦ τέταρ- 20
 51 τον ἡμιτάλαντον. Ἐπιτελέσας δὲ ὁ Κροῖσος ταῦτα ἀπέ-
 πεμπε εἰς Δελφούς· καὶ τότε ἄλλα ἅμα τοῖσι κρη-
 τήρας δύο μεγάλοι· μεγάλους, χρύσειον καὶ ἀργύρεον·
 τῶν ὁ μὲν χρύσεος ἐκέετο ἐπὶ δεξιὰ ἐσιόντι εἰς τὸν νηὸν,
 ὁ δὲ ἀργύρεος ἐπ' αἰσινερά. μετεκινήθησαν δὲ καὶ οὗτοι 5
 ὑπὸ τὸν νηὸν κατακαέντα· καὶ ὁ μὲν χρύσεος κεῖται ἐν
 τῷ Κλαζομενίων θησαυρῷ, ἔλκων σταθμὸν ἑννατον ἡμι-
 τάλαντον καὶ ἔτι δυνάδεκα μνέας· ὁ δὲ ἀργύρεος, ἐπὶ
 τοῦ προνήϊου τῆς γωνίης, χωρέων ἀμφορέας ἑξακοσίους.

purissimo, cuius pondus decem talenta colligebat.
 Hic leo, quo tempore deflagravit Delphicum tem-
 plum, de semilateribus decidit, (super illis enim erat
 collocatus) et nunc in Corinthiorum thesauro est re-
 positus, pondusque eius sex talentorum est cum dimi-
 dio; periire enim liquefacta talenta tria cum dimidio.
 (51.) Haec Croesus postquam confecta habuit, Del-
 phos misit, cum eisque simul haecce: crateres duos
 ingenti magnitudine, alterum aureum, argenteum al-
 terum; quorum aureus ad dextram positus erat intran-
 tibus templum, argenteus ad sinistram. Sed et hi, quo
 tempore conflagravit templum, loco moti sunt: et
 aureus quidem, cuius pondus octo talenta cum dimi-
 dio colligit duodecimque insuper libras, in Clazome-
 niorum thesauro positus est; argenteus vero in atrii
 angulo, capiens amphoras sexcentas; miscetur enim

- 10 ἐπικρίνονταί γὰρ ὑπὸ Δελφῶν Θεοφανίοισι. Φασὶ δὲ
 μὴν Δελφοὶ Θεοδώρου τοῦ Σαμίου ἔργον εἶναι· καὶ ἐγὼ
 δοκέω, οὐ γὰρ τὸ συντυχὸν φαίνεται μοι ἔργον εἶναι.
 καὶ πῖβους τε ἀργυρέους τέσσαρας ἀπέπεμψε, οἱ ἐν τῷ
 Κορινθίων θησαυρῷ ἐστᾶσι· καὶ περιρραντήρια δύο ἀνέ-
 15 θηκε, χρυσέον τε καὶ ἀργύρεον· τῶν τῷ χρυσέῳ ἐπιγέ-
 γραπται, ΛΑΚΕΔΑΙΜΟΝΙΩΝ, Φαμένων εἶναι ἀναθή-
 μα· οὐκ ὀρθῶς λέγοντες. ἔστι γὰρ καὶ τοῦτο Κροίσου.
 ἐπέγραψε δὲ τῶν τις Δελφῶν, Λακεδαιμονίοισι βου-
 λόμενος χάρισσθαι· τοῦ ἐπιστάμενος τὸ οὐνομα, οὐκ
 20 ἐπιμνήσομαι. ἀλλ' ὁ μὲν παῖς, δι' οὗ τῆς χειρὸς ῥέει τὸ
 ὕδωρ, Λακεδαιμονίων ἐστὶ· οὐ μέντοι τῶν γε περιρραν-
 τηρίων οὐδέτερον. ἀλλὰ τε ἀναθήματα οὐκ ἐπίσημα πολ-
 λα ἀπέπεμψε ἅμα τούτοις· ὁ Κροῖσος, καὶ χεύματα
 ἀργύρεα κυκλοτερέα· καὶ δὴ καὶ γυναικὸς εἰδῶλον χρύ-

in eo vinum a Delphensibus festo Theophaniorum die.
 Aiunt autem Delphenses, esse opus Theodori Samii;
 quod etiam ego existimo, esse enim fabricam haud
 vulgarem adparet. Praeterea quatuor dolia misit ar-
 gentea, quae in Corinthiorum thesauro reposita sunt.
 Duas item urnas lustrales dedicavit, auream alteram,
 alteram argenteam: quarum illa, quae ex auro est, titu-
 lum praefert LACEDAEMONIORUM, dicuntque Lace-
 daemonii suum esse donarium, falso; nam et hoc
 Croesi est, titulum autem inscripsit Delphensium non
 nemo, Lacedaemoniis gratificaturus; cuius nomen,
 bene mihi cognitum, edere nolo. Sed puer quidem,
 cuius per manum effluit aqua, Lacedaemoniorum
 donarium est, at urnarum neutra. Alia denique multa
 donaria nullo titulo signata simul cum istis misit

- σιον τρίπηχυν, τὸ Δελφοὶ τῆς ἀρτοκόπου τῆς Κροΐσου εἰ- 25
κόνα λέγουσι εἶναι. πρὸς δὲ, καὶ τῆς ἑαυτοῦ γυναικὸς
τὰ ἀπὸ τῆς δεξιῆς ἀνέθηκε ὁ Κροῖσος, καὶ τὰς ζώνας.
- 52 Ταῦτα μὲν εἰς Δελφοὺς ἀπέπεμψε. τῷ δὲ Ἀμφιάρεω,
πυθόμενος αὐτοῦ τὴν τε ἀρετὴν καὶ τὴν πάθην, ἀνέθηκε
σάκος τε χρύσειον πᾶν, ὁμοίως καὶ αἰχμὴν στερεὴν πᾶ-
σαν χρυσεήν, τὸ ξυστὸν τῇσι λόγχῃσι ἐὼν ὁμοίως χρύ-
σειον· τὰ ἔτι καὶ ἀμφοτέρω εἰς ἐμὲ ἦν κείμενα ἐν Θήβῃσι, 5
καὶ Θηβαίων ἐν τῷ νηῶι τοῦ Ἰσμηνίου Ἀπόλλωνος.
- 53 Τοῖσι δὲ ἄγειν μέλλουσι τῶν Λυδῶν ταῦτα τὰ δῶρα
εἰς τὰ ἱερά ἐνετέλλετο ὁ Κροῖσος ἐπειρωτᾶν τὰ χρηστή-
ρια, εἰ στρατεύηται ἐπὶ Πέρσας Κροῖσος, καὶ εἴ τινα
στρατὸν ἀνδρῶν προσθέοιτο φίλον; Ὡς δὲ ἀπικόμενοι
εἰς τὰ ἀπεπέμφθησαν οἱ Λυδοὶ ἀνέβησαν τὰ ἀναθήμα- 5
τα, ἐχρέωντο τοῖσι χρηστηρίοις, λέγοντες· „Κροῖσος,
„ὁ Λυδῶν τε καὶ ἄλλων ἐθνέων βασιλεὺς, νομίσας τάδε

Croesus: in his guttos argenteos orbiculatâ formâ; et
praesertim mulieris simulacrum aureum tricubitale,
quam Delphenses aiunt effigiem esse pistricis Croesi.
Ad haec uxoris etiam suae collare dedicavit, eiusdem-
que cingula. (52.) Ista igitur dona Delphos Croe-
sus misit. Amphiarao vero, cuius et virtutem et cala-
mitatem fando audierat, clypeum dedicavit totum ex
auro; item hastam ex solido auro totam, hastile pa-
riter aureum atque spiculum: quae donaria ad meam
usque aetatem Thebis reposita sunt, nempe Thebano-
rum in templo Ismenii Apollinis.

(53.) Haec dona ad deorum templa delaturis Ly-
dis iniunxit Croesus, ut interrogarent oracula, *An
adversus Persas expeditionem susciperet Croesus,*

- „μαντήϊα εἶναι μούνα ἐν ἀνθρώποισι, ὑμῖν τε ἄξια δῶ-
 „ρα ἔδωκε τῶν ἐξευρημάτων, καὶ νῦν ὑμέας ἐπειρωτᾷ,
 10 „εἰ στρατεύηται ἐπὶ Πέρσας, καὶ εἴ τινα στρατὸν ἀν-
 „δρῶν προσθέοιτο σύμμαχον;“ Οἱ μὲν ταῦτα ἐπει-
 ρώτιον. τῶν δὲ μαντήϊων ἀμφοτέρων ἐς τὸ αὐτὸ αἱ γινώμαι
 συνδράμον, προλέγουσαι Κροίσῳ, ἣν στρατεύηται ἐπὶ
 Πέρσας, μεγάλην ἀρχὴν μὴ καταλύσαι. τοὺς δὲ Ἑλ-
 15 λήνων δυνατωτάτους συνεβούλευόν οἱ ἐξευρόντα Φίλους
 προσθέσθαι. Ἐπεὶ τε δὲ ἀνευχεθέντα τὰ θεοπρόπια 54
 ἐπύθετο ὁ Κροῖσος, ὑπερήσθη τε τοῖσι χρηστηρίοισι· πάγ-
 χυ τε ἐλπίσας καταλύσειν τὴν Κύρου βασιλείην, πέμ-
 ψας αὐτῇ ἐς Πυθῶν, Δελφοὺς δωρέεται, πύθόμενος
 5 αὐτῶν τὸ πλῆθος, κατ' ἀνδρα δύο στατήρσι ἕκαστον

et an copiarum auxilium manum sibi adiungeret? Qui ut eo quo missi erant pervenire, dedicatis donariis, oracula consuluerunt his verbis: Croesus, Lydorum rex aliorumque populorum, existimans haec sola vera esse oracula hominibus, dona vobis misit digna vestris inventis, et nunc e vobis quaerit, an adversus Persas suscipere expeditionem, tum ecquem exercitum socium armorum debeat sibi adiungere? Quae quum illi interrogassent, utriusque oraculi responsa ad eandem sententiam collinearunt; nempe praedicebant Croeso, si bellum inferret Persis, eversurum eum esse magnum imperium; simulque ei consulebant, ut Graecorum exquireret potentissimos, eosque sibi socios adiungeret. (54.)
 Ea oracula postquam ad se relata Croesus cognovit, responsis istis vehementer est gavisus: prorsusque existimans se Cyri regnum esse eversurum, missis

χρυσού. Δελφοὶ δὲ ἀντὶ τούτων ἔδοσαν Κροίσῳ καὶ
 Λυδοῖσι προμαντήϊν καὶ ἀτελείην καὶ προεδρίην, καὶ
 ἐξεῖναι τῷ βουλομένῳ αὐτέων γενέσθαι Δελφὸν ἐς τὸν
 55 αἰὶ χρόνον. Δωρησάμενος δὲ τοὺς Δελφοὺς ὁ Κροῖσος,
 ἐχρησθηριάζετο τὸ τρίτον. ἐπεὶ τε γὰρ δὴ παρέλαβε τοῦ
 μαντήϊου ἀληθινήν, ἐνεφορέετο αὐτοῦ. ἐπιεικῆτα δὲ τὰδε
 χρησθηριάζόμενος, εἴ οἱ παλυχρόνιος ἔσται ἡ μοναρχία.
 ἢ δὲ Πυθίῃ οἱ χρεῶν τὰδε.

Ἄλλ' ὅταν ἡμίονος βασιλεὺς Μήδοισι γένηται,
 καὶ τότε, Λυδὲ ποδαβρὲ, πολυψήφιδά παρ' Ἑρμον
 Φεύγειν, μὴδὲ μένειν, μὴδ' αἰδεῖσθαι κακὸς εἶναι.
 56 Τούτοις ἐλθοῦσι τοῖσι ἔπειτα ὁ Κροῖσος πολλόν τι μά-

rursus Delphos legatis, Delphensium singulos, numerum illorum percontatus, viritum duobus stateribus auri donavit. Vicissimque Delphenses Croeso Lydisque in omne futurum tempus primas detulerunt in consulendo oraculo partes, immunitatemque, et primum in consensibus locum, denique ius civitatis cuique qui numero Delphensium voluisset adscribi. (55.) Caeterum donis istis Delphenses prosecutus Croesus, tertio oraculum consuluit; quippe veracitatem eius expertus, largiter sibi in eo consulendo indulgebatur. Interrogavit autem oraculum, *an diuiturnum sibi futurum esset imperium?* Cui Pythia haec respondit:

*Regis apud Medos nullo iam sede potito,
 Lyde, fugam mollis scruposum corripe ad Hermon,*

neve mane; ignavus posito sis, Lyde, pudore!

(56.) Quibus verbis ad Croesum perlatis, longe

λιστα πάντων ἦσθη, ἐλπίζων ἡμίονον οὐδαμᾶ ἀντ' ἀν-
δρὸς βασιλεύσειν Μήδων· οὐδ' ὦν αὐτὸς, οὐδὲ οἱ ἐξ
αὐτοῦ, παύσεσθαι κοτε τῆς ἀρχῆς. Μετὰ δὲ ταῦτα
5 ἐΦρόντιζε ἱστορέων, τοὺς αὖ Ἑλλήνων δυνατωτάτους ἐόν-
τας προσκτῆσταιτο Φίλους. ἱστορέων δὲ, εὗρισκε Λακεί-
δαιμονίους καὶ Ἀθηναίους προέχοντας, τοὺς μὲν τοῦ
Δωρικοῦ γένους, τοὺς δὲ τοῦ Ἰωνικοῦ. ταῦτα γὰρ ἦν
τὰ προκεκριμένα ἔοντα τὸ ἀρχαῖον· τὸ μὲν, Πελασγι-
10 κόν· τὸ δὲ, Ἑλληνικὸν ἔθνος. καὶ τὸ μὲν, οὐδαμῇ καὶ
ἐξεχώρησε· τὸ δὲ, πουλυπλάνητον κάρτα. ἐπὶ μὲν γὰρ
Δευκαλίωνος βασιλῆος οἴκει γῆν τὴν Φθιώτιν· ἐπὶ δὲ
Δώρου τοῦ Ἑλλήνος, τὴν ὑπὸ τὴν Ὀσσαν τε καὶ τὸν
Οὐλύμπον χώραν, καλεομένην δὲ Ἰστιαϊῶτιν· ἐκ δὲ τῆς
15 Ἰστιαϊάτιδος ὡς ἐξανέστη ὑπὸ Καδμείων, οἴκει ἐν Πίν-

omnium maxime gavisus est, ratus nunquam apud
Medos mulum pro viro esse regnaturum, adeoque
nec ipsum, neo suos posteros, umquam privatum iri
imperio. Deinde curam suam eo convertit, ut inqui-
reret quinam essent Graecorum potentissimi, quos
socios sibi adiungeret. Sciscitatus igitur reperit, *La-
cedaemonios* et *Athenienses* praeter caeteros emine-
re, illos quidem *Dorico* in genere, hos vero in *Io-
nico*. Hi enim duo populi antiquitus praecipui habe-
bantur; alter, *Pelasgius* populus; alter *Hellenicus*: et
alter quidem numquam solo suo excesserat, alter ve-
ro valde multumque erat vagatus; nam sub Deucalio-
ne rege Phthiotin terram habitaverat; sub Doro vero,
Hellenis filio, regionem Ossae et Olympo subiectam
occupavit, quae Histiaeotis vocatur; tum ex Histaeo-
tide eiectus a Cadmeis, Pindum incoluit, et Maced-

δω, Μακεδὸν καλεόμενον. ἐνθεῦτεν δὲ αὐτὶς εἰς τὴν Δρυοπίδα μετέβη, καὶ ἐκ τῆς Δρυοπίδος οὕτως εἰς Πελοπόννησον ἑλθὼν, Δωρικὸν ἐκλήθη.

- 57 Ἦν τινα δὲ γλῶσσαν ἴσαν οἱ Πελασγοὶ, οὐκ ἔχω ἀτρεκέως εἶπαι. εἰ δὲ χρεὼν ἐστὶ τεκμαιρόμενον λέγειν τοῖσι νῦν ἔτι εἴουσι Πελασγῶν, τῶν ὑπὲρ Τυρσηνῶν Κρηστώνᾳ πόλιν οἰκόντων, οἱ ὁμοῦροί ποτε ἦσαν τοῖσι νῦν Δωρικῷσι καλεομένοισι, οἴκεον δὲ τῆνικαῦτα γῆν τὴν νῦν Θεσσαλιῶτιν καλεομένην καὶ τὴν Πλακίην τε καὶ Σκυλάκην Πελασγῶν οἰκιδάντων ἐν Ἑλλησπόντῳ, οἱ σύνοικοι ἐγένοντο Ἀθηναίοισι· καὶ ὅσα ἄλλα Πελασγικά ἐόντα πολίσματα τὸ οὖνομα μετέβαλε· εἰ τοῖτοις 10 τεκμαιρόμενον δεῖ λέγειν, ἦσαν οἱ Πελασγοὶ βάρβαρον γλῶσσαν ἰέντες. εἰ τοίνυν ἦν καὶ πᾶν τοιοῦτο τὸ Πελασγικόν, τὸ Ἀττικὸν ἔθνος, ἐὸν Πελασγικόν, ἅμα τῇ με-

nus populus est nominatus; inde rursus in Dryopidem transiit; et ex Dryopide denique in Peloponnesum venit, et Doricus est adpellatus.

(57.) Iam *Pelasgi* quam lingua usi sint, pro certo adfirmare non possum. Sed si fas est coniecturam capere ex his qui etiam nunc supersunt Pelasgi, qui supra Tyrrhenos Crestonem oppidum incolunt, qui eam terram olim, quae nunc Thessalia vocatur, habitaverant, finitimique per id tempus fuerant eorum qui *Dorienses* hodie nominantur; item ex illis Pelasgis qui Placiam et Scylacen in Hellesponto condiderunt, qui cum Atheniensibus unâ habitaverant; sive quae sunt alia oppida, quae nomen mutarunt: ex his si coniecturam capere fas est, barbarâ linguâ usi sunt Pelasgi. Quod si igitur eadem ratio fuit universi Pelasgici generis, statuen-

ταβολῇ τῇ εἰς Ἑλλήνας καὶ τὴν γλῶσσαν μετέβαθε.
καὶ γὰρ δὴ οὔτε οἱ Κρηστανιῆται οὐδαμοῖσι τῶν νῦν
15 σφίρας περιρικέοντων εἰσὶ ὁμόγλωσσοι, οὔτε οἱ Πλακιη-
νοὶ σφίσι δὲ, ὁμόγλωσσοι. δηλοῦσί τε, ὅτι, τὸν ἡνείκαν-
το γλώσσης χαρακτῆρα μεταβαίνοντες εἰς ταῦτα τὰ
χωρία, τοῦτον ἔχουσι ἐν Φυλακῇ. Τὸ δὲ Ἑλληνικὸν 58
γλῶσση μὲν, ἐπεὶ τε ἐγένετο, αἰεὶ κοτε τῇ αὐτῇ δια-
χρέεται, ὡς ἐμοὶ καταφαίνεται εἶναι. ἀποσχισθὲν μέν-
τοι ἀπὸ τοῦ Πελασγικοῦ, ἐὼν ἀσθενές, ἀπὸ σμικροῦ
5 τοῦ τὴν ἀρχὴν ὀρμεώμενον, αὐξήται εἰς πλῆθος τῶν ἐθνέων
πελλῶν, μάλιστα προσκεχωρηκότων αὐτῷ καὶ ἄλλων
ἐθνέων βαρβάρων συγχῶν. ὡς δὴ ὦν ἐμοὶ τε δοκέει οὐδὲ

LVIII. 7. ὡς δὴ etc. Alii πρὸς δὴ.

dum fuerit *Atticum* populum, cum sit Pelasgici ge-
neris, ex quo in Hellenum nomen transiit, simul lin-
guam suam dedidicisse et cum Hellenum lingua per-
mutasse. Etenim neque Crestoniatarum lingua cum ul-
lis eorum, qui nunc circum habitant, consentit, neque
Placianorum; inter ipsos autem convenit: et satis
adparet, servasse utrosque eandem sermonis formam,
quam secum adtulerant quum in has, quas nunc in-
eolunt, regiones immigrarunt. (58.) *Hellenicum*
vero genus, ex quo ortum cepit, linguâ quidem sem-
per utitur eâdem, ut mihi quidem prorsus videtur:
sed discretum a Pelasgico genere, quum esset infirmum
et ab exiguis profectum initiis, in hanc tamen popu-
lorum multitudinem adcrevit; compluribus maxime
populis, atque etiam barbaris haud paucis, sese illi
adiungentibus. Quo nimirum, ut mihi etiam videtur,

τὸ Πελασγικὸν ἔθνος, ἐν βάρβαρον, οὐδαμᾶ μεγάλως αὐξήθηαι.

59 Τούτων δὴ ὧν τῶν ἐθνέων τὸ μὲν Ἀττικὸν κατεχόμε-
νόν τε καὶ διεσπασμένον ἐπυνθάνετο ὁ Κροῖστος ὑπὸ Πει-
σιστράτου τοῦ Ἱπποκράτους, τοῦτον τὸν χρόνον τυραν-
νεύοντος Ἀθηναίων. Ἱπποκράτει γὰρ, ὄντι ἰδιώτῃ, καὶ
θεωρόντι τὰ Ὀλύμπια, τέρας ἐγένετο μέγα. θύσαν- 5
τος γὰρ αὐτοῦ τὰ ἱερά, οἱ λέβητες ἐπιστεῶντες, καὶ
κρεῶν τε ὄντες ἐμπλεῖ καὶ ὕδατος, ἅντι πυρὸς ἔξισαν,
καὶ ὑπερέβαλον. Χίλων δὲ ὁ Λακεδαιμόνιος παρατυ-
χῶν, καὶ θεσπάζων τὸ τέρας, συνεβούλευε Ἱπποκρά-
τει, πρῶτα μὲν γυναῖκα τεκνοποιῶν μὴ ἄγεσθαι εἰς τὰ 10
οἰκία· εἰ δὲ τυγχάνει ἔχων, δευτέρα τὴν γυναῖκα ἐκ-
πέμπειν· καὶ εἴ τις οἱ τυγχάνει ἐὼν παῖς, τοῦτον ἀπεί-
πασθαι. οὕκων, ταῦτα παρανέσαντος Χίλωνος, πείθε-

factum est, ut Pelasgicum genus, barbarum quum
esset, numquam magnos fecerit profectus.

(59.) Horum igitur populorum *Atticum* quidem rescivit Croesus occupatum distractumque teneri a **PISISTRATO**, Hippocratis filio, qui ea tempestate tyrannus erat Atheniensium. Hippocrati enim, quum esset privatus spectaretque Olymphia, ingens oblatum prodigium fuerat. Sacra quum fecisset, in propinquo stantes lebetes, carnibus et aquâ repleti, absque igne fervere coeperant et exundare. Itaque Chilon Lacedaemonius, qui forte aderat prodigiumque erat conspicatus, suasit Hippocrati, primum quidem, *ne domum duceret uxorem ex qua liberos procrearet: sin iam haberet*, secundo loco, *ut repudiaret uxorem; filiumque, si forte ei iam natus esset, abdicaret.*

σθαι θέλειν τὸν Ἱπποκράτεια. γενέσθαι οἱ μετὰ ταῦτα
 15 τὸν Πεισίστρατον τοῦτον, ὃς, στασιαζόντων τῶν παρά-
 λων καὶ τῶν ἐκ τοῦ πεδίου Ἀθηναίων, καὶ τῶν μὲν προε-
 στεῶτος Μεγακλέος τοῦ Ἀλκμαίωνος, τῶν δὲ ἐκ τοῦ
 πεδίου Λυκούργου Ἀριστολαΐδew, καταφρονήσας τὴν
 τυραννίδα, ἤγειρε τρίτην στάσιν. συλλέξας δὲ στασιώ-
 20 τας, καὶ τῷ λόγῳ τῶν ὑπερακρίων προστάς, μηχανᾶ-
 ται τοιαύδε. τραυματίσας ἑαυτὸν τε καὶ ἡμίονους, ἤλασε
 ἐς τὴν ἀγορὴν τὸ ζεύγος, ὡς ἐκπεφυγὼς τοὺς ἐχθρούς,
 οἱ μὲν ἐλαύνοντα ἐς ἀγρὸν ἠθέλησαν ἀπολέσαι δῆθεν
 εἰδέετό τε τοῦ δήμου Φυλακῆς τινας πρὸς αὐτοῦ κυρῆσαι,
 25 πρότερον εὐδοκιμήσας ἐν τῇ πρὸς Μεγαρέας γενομένη
 στρατηγίῃ, Νίσαιάν τε ἐλὼν, καὶ ἄλλα ὑποδεξάμενος
 μεγάλα ἔργα. Ὁ δὲ δῆμος ὁ τῶν Ἀθηναίων ἐξαπατηθεὶς,

Cuius consilio parere nolenti Hippocrati natus post-
 hac est hic Pisistratus; qui in seditione litoralium
 Atheniensium, quibus praeerat Megacles, Alcmaeo-
 nis filius, et campestrium, quibus Lycurgus praece-
 rat Aristolaidae filius, tertiam concitavit factionem,
 tyrannidem adfectans. Contractis enim seditiosis qui
 secum facerent, per causam tutandi montanos, huius-
 cemodi rem machinatus est. Se ipsum ac mulos quum
 vulnerasset, agitavit iumenta in forum, quasi elapsus
 esset ex inimicorum manibus, qui ipsum rus profici-
 scentem interimere nimirum voluissent; precatusque
 est populum, ut aliquid custodiae ab illo obtineret:
 iam enim prius in existimatione apud populum fuerat,
 quod in bello adversus Megarenses, ipsius ductu ge-
 sto, cepisset Nisaeam, et alia praeclare facta edidisset.
 Sic deceptus populus Atheniensium adiunxit ei

ἰδωκέ οἱ τῶν ἀστῶν καταλέξας ἀνδρας τούτους, οἱ δορυ-
 φόροι μὲν οὐκ ἐγένοντο Πεισιστράτου, κορυνηφόροι δέ.
 ξύλων γὰρ κορύνας ἔχοντες εἶποντό οἱ ὀπίσθε. συνεπα- 30
 ναστάντες δὲ οὗτοι ἅμα Πεισιστράτῳ, ἔσχον τὴν ἀκρό-
 πολιν. ἔνθα δὴ ὁ Πεισιστράτος ἦρχε Ἀθηναίων, οὔτε
 τιμὰς τὰς εἰσέσας συνταράξας, οὔτε θῆσμα μεταλλά-
 ξας· ἐπὶ τε τοῖσι κατεστιάσιν ἔνεμε τὴν πόλιν, κοσμέων
 60 καλῶς τε καὶ εὖ. Μετὰ δὲ οὐ πολλὸν χρόνον ταῦτὸ
 φρονήσαντες οἱ τε τοῦ Μεγακλέους στασιῶται καὶ οἱ
 τοῦ Λυκούργου, ἐξελαύνουσί μιν. οὕτω μὲν Πεισιστρά-
 τος ἔσχε τὸ πρῶτον Ἀθήνας, καὶ τὴν τυραννίδα οὐκω
 κάρτα ἐρριζωμένην ἔχων, ἀπέβαλε. οἱ δὲ ἐξελάσαντες 5
 Πεισιστράτον, αὐτὶς ἐκ νέης ἐπ' ἀλλήλοισι ἐστασίασαν.
 περιελαυνόμενος δὲ τῇ στάσει ὁ Μεγακλής, ἐπεκηρυ-
 κεύετο Πεισιστράτῳ, εἰ βούλοιτό οἱ τὴν θυγατέρα ἔχειν

delectos viros, qui ut satellites non quidem hastis
 eum stipabant, sed clavis: ligneas enim clavas ge-
 stantes, a tergo eum sequebantur. Iidem vero simul
 cum Pisistrato insurgentes, arcem occuparunt. Inde
 igitur imperio Atheniensium potitus *Pisistratus*, nul-
 lis qui tunc erant magistratibus perturbatis, neque
 legibus mutatis, sed priore statu integro, administra-
 vit civitatem, ac bene recteque ordinavit. (60.) Sed
 haud multo post Megaculis factio, et factio Lycurgi,
 factâ consensione, eum eiecerunt. Ita *Pisistratus*, post-
 quam primum Athenas obtinuerat, mox tyrannidem
 nondum satis firmatam rursus amisit. Sed, qui eum
 eiecerant, mox denuo inter se dissidium fecerunt.
 Fatigatus autem seditione Megacles, misso ad Pisi-
 stratum caduceatore, sciscitatus est *velletne filiam*

- γυναῖκα ἐπὶ τῇ τυραννίδι. ἐνδεξαμένου δὲ τὸν λόγον καὶ
 10 ὁμολογήσαντος ἐπὶ τούτοις Πεισιστράτου, μηχανῶνται
 δὴ ἐπὶ τῇ κατόδῳ πρῆγμα εὐθρότατον, ὡς ἐγὼ εὐρί-
 σκω, μακρῶν ἐπεὶ γε ἀπεκρίθη ἐκ παλαιτέρου τοῦ βαρ-
 βάρου ἔθνεος τὸ Ἑλληνικόν, ἔόν καὶ δεξιώτερόν, καὶ
 εὐθρόης ἡλιθίου ἀπηλλαγμένον μᾶλλον· εἰ καὶ τότε γε
 15 οὗτοι ἐν Ἀθηναίοις, τοῖσι πρώτοις λεγομένοις εἶναι
 Ἑλλήνων σοφίην, μηχανῶνται τοιαύδε. Ἐν τῷ δήμῳ τῷ
 Παιανίῃ ἦν γυνή, τῇ οὐνομα ἦν Φύη, μέγαθος ἀπὸ
 τεσσέρων πηχέων ἀπολείπουσα τρεῖς δακτύλους, καὶ
 ἄλλως εὐειδής. ταύτην τὴν γυναῖκα σκευάσαντες πανο-
 20 πλῆ, ἐς ἄρμα ἐσβιβάσαντες, καὶ προδέξαντες σχῆμα
 οἷόν τι ἐμελλε εὐπρεπέστατον φανέσθαι ἔχουσα, ἤλαν-
 νον ἐς τὸ ἄστυ, προδρόμους κήρυκας προπέμψαντες, οἱ

suam ducere uxorem, tyrannidis praemio. Quem sermonem ubi admisit Pisistratus, eaque conditione pactionem cum Megacle iniit, machinantur hi ad illum reducendum rem, ut mihi quidem plane videtur, longe stultissimam. Quandoquidem enim iam a priscis inde temporibus a barbarico genere distinctum Graccum fuit, utpote dexterius et a stolidia fatuitate magis abhorrens, stultum utique debet videri, usos illos esse tali invento apud Athenienses, qui inter Graecos feruntur sapientiâ principes. Erat in pago Paeaniensi mulier, nomine Phya, quatuor cubitorum staturâ minus tribus digitis, et alioqui formosa. Hanc mulierem quum universâ instruxissent armaturâ, in currumque sustulissent edoctam prius eum adsumere vultus corporisque habitum quo maxime decora esset adparitura, in urbem agunt, praemissis

τὰ ἐντεταλμένα ἡγόρευον ἐς τὸ ἄστυ ἀπικόμενοι, λέγοντες τοιαύδε· „ὦ Ἀθηναῖοι, δέκεσθε ἀγαθῷ νόῳ Πει-
 „σίστρατον, τὸν αὐτὴ ἡ Ἀθηναίη τιμήσασα ἀνθρώπων 25
 „μάλιστα, κατάγει ἐς τὴν ἑαυτῆς ἀκρόπολιν.“ Οἱ
 μὲν δὴ ταῦτα διαφροϊτέοντες ἔλεγον· αὐτίκα δὲ ἐς τοὺς
 δῆμους Φάτις ἀπίκετο, ὡς Ἀθηναίη Πεισίστρατον κα-
 τάγει· καὶ οἱ ἐν τῷ ἄστει πειθόμενοι τὴν γυναῖκα εἶναι
 αὐτὴν τὴν θεὸν, προσεύχοντό τε τὴν ἀνθρώπων, καὶ ἐδέ- 30
 κοντο τὸν Πεισίστρατον.

- 61 Ἀπολαβὼν δὲ τὴν τυραννίδα τρόπῳ τῷ εἰρημένῳ ὁ
 Πεισίστρατος, κατὰ τὴν ὁμολογίην τὴν πρὸς Μεγακλέα
 γενομένην γαμέει τοῦ Μεγακλέους τὴν θυγατέρα. οἷα
 δὲ παίδων τέ οἱ ὑπαρχόντων νενηιέων, καὶ λεγομένων ἐνα-
 γέων εἶναι τῶν Ἀλκμαιωνιδέων, οὐ βουλόμενός οἱ γε 5
 νέσθαι ἐκ τῆς νεογάμου γυναικὸς τέκνα, ἐμίσγετό οἱ οὐ

quī praecurrerent praeconibus, qui ubi in urbem venissent haec mandata edicerent: *Athenienses, bono animo excipite Pisistratum, quem Minerva ipsa praecipuo inter homines honore prosecuta, in suam reducit arcem!* Hi igitur passim circumeuntes haec praedicaverunt: statimque rumor per pagos manavit, Pisistratum a Minerva reduci; et qui in urbe erant, persuasi hanc mulierem esse ipsam Minervam, adorarunt eam, Pisistratumque receperunt.

(61.) Hunc igitur in modum, quem diximus, recuperatā tyrannide, *Pisistratus* ex pacto cum Megacle inito filiam Megaculis duxit uxorem. Verum quum et filii essent ei adolescentes, et Alcmaeonidae dicerentur obnoxii esse piaculo, nolens ex novo coniugio liberos suscipere, non uti fas est coibat cum

κατὰ νόμον. τὰ μὲν νυν πρῶτα ἔκρυπτε ταῦτα ἡ γυνή·
 μετὰ δέ, εἴτε ἱστορεύσῃ, εἴτε καὶ οὐ, φράζει τῇ ἑαυτῆς
 μητρὶ· ἡ δὲ, τῷ ἀνδρί. τὸν δὲ δεινόν τι ἔσχε, αἰτιμάζε-
 10 σθαι πρὸς Πεισιστράτου. ὀργῇ δέ, ὡς εἶχε, καταλλάσ-
 σετο τὴν ἔχθρην τοῖσι στασιώτησι. μαθὼν δὲ ὁ Πεισί-
 στρατος τὰ ποιούμενα ἐπ' ἑαυτῷ, ἀπαλλάσσετο ἐκ τῆς
 χώρας τὸ παράπαν. ἀπικόμενος δὲ εἰς Ἐρετρίαν, ἐβου-
 λεύετο ἅμα τοῖσι παισὶ. Ἰππίεω δὲ γνώμην νικῆσαντος,
 15 ἀνακτᾶσθαι ὀπίσω τὴν τυραννίδα, ἐνθαῦτα ἡγεῖρον δω-
 τίνας ἐκ τῶν πολίων, αἵ τινὲς σφί προηδέατο κού τι.
 πολλῶν δὲ μεγάλα παρασχόντων χρήματα, Θηβαῖοι
 ὑπερεβάλλοντο τῇ δόσει τῶν χρημάτων. μετὰ δέ, οὐ πολ-
 λῷ λόγῳ εἰπεῖν, χρόνος διέφυ, καὶ πάντα σφί ἐξήρτυτο
 20 εἰς τὴν κάτωδον. καὶ γὰρ Ἀργεῖοι μισθωτοὶ ἀπίκοντο ἐκ

uxore. Atque id quidem primum celavit mulier: de-
 inde vero, sive interrogata a matre, sive minus, ma-
 tri suae adperuit, atque illa cum marito rem commu-
 nicavit. Megacles vero inique ferens se a Pisistrato
 ludibrio haberi, per iram e vestigio cum adversae
 factionis hominibus, positis inimiciis, in gratiam
 rediit. Tum Pisistratus, ubi quid contra se ageretur
 rescivit, prorsus e terrâ Atticâ discessit: et Eretriam
 profectus, ibi cum filiis de rebus suis deliberavit.
 Ubi vincente Hippiae sententiâ, *tyrannidem postli-*
minio occupandam censentis, munera colligebant ex
 eis civitatibus, quae illos superiori tempore obser-
 vantia quadem erant prosecuti. Quarum quum mul-
 tae magnas conferrent pecunias, Thebani prae cacte-
 ris liberalitate eminuerunt. Posthaec, ut brevi sermo-
 ne absolvam, interiecto tempore, omnia ad reditum

Πελοποννήσου· καὶ Νάξιος σφι ἀνὴρ ἀπτιγμένος ἐβελον-
 τῆς, τῷ οὐνομα ἦν Λύγδαμις, προθυμίην πλείστην πα-
 62 ρείχετο, κομίσας καὶ χρήματα καὶ ἄνδρας. Ἐξ Ἐρε-
 τρίας δὲ ὀρμηθέντες, διὰ ἑνδεκάτῳ ἔτεος ἀπίκοντο ὀπί-
 σω. καὶ πρῶτον τῆς Ἀττικῆς ἰσχυοσι Μαραθῶνα. ἐν
 δὲ τούτῳ τῷ χώρῳ σφι στρατοπεδευομένοισι, οἳ τε ἐκ
 τοῦ ἄστεος στασιῶται ἀπίκοντο, ἄλλοι τε ἐκ τῶν δήμων 5
 προσέρρεον, οἷσι ἡ τυραννὶς πρὸ ἐλευθερίας ἦν ἀσπαστό-
 τερον. οὗτοι μὲν δὴ συνηλίζοντο. Ἀθηναίων δὲ οἳ ἐκ τοῦ
 ἄστεος, ἕως μὲν Πεισίστρατος τὰ χρήματα ἤγειρε, καὶ
 μεταῦτις ὥς ἔσχε Μαραθῶνα, λόγον οὐδένα εἶχον. ἐπεὶ
 τε δὲ ἐπύθοντο ἐκ τοῦ Μαραθῶνος αὐτὸν πορεύεσθαι ἐπὶ 10
 τὸ ἄστυ, οὕτω δὴ βοηθέουσι ἐπ' αὐτόν. καὶ οὗτοί τε

eis parata fuere: nam et Argivi mercenarii advene-
 rant ex Peloponneso, et Naxius vir, cui Lygdamis
 nomen, ultro eos convenerat, et quum pecuniis col-
 latis, tum adductis militibus, propensam inprimis
 animi voluntatem probaverat. (62.) Itaque Eretriā
 profecti, undecimo anno in patriam redierunt, et pri-
 mum in Atticā terrā Marathonem occuparunt. Quo
 loco quum castra posuissent, mox partim ex urbe qui
 cum illis sentiebant ad eos conveniebant, partim e
 pagis alii confluebant; quibus regnum libertate erat
 optabilius. Atque ita hi quidem congregabantur.
 Athenienses vero in urbe, quam diu Pisistratus pecu-
 niam cogebat, ac deinde rursus quum Marathonem
 teneret, nullam eius rationem habuerant: sed ubi
 resciverunt, Marathone cum urbem versus movere,
 tum verò ei occurrendum statuerunt. Hi igitur cum
 omnibus copiis adversus redeuntes egressi sunt:

πανστρατιῇ ἦσαν ἐπὶ τοὺς κατιόντας· καὶ οἱ ἀμφὶ Πει-
 σίστρατον, ὡς ὀρμηθέντες ἐκ Μαραθῶνος ἦσαν ἐπὶ τὸ
 ἄστυ, ἐς τὰυτό συνιόντες ἀπικνέονται ἐπὶ Παλληνίδος
 15 Ἀθηναίης ἱερὸν, καὶ ἀντία ἔθεντο τὰ ὅπλα. ἐνθαῦτα θείῃ
 πομπῇ χρεώμενος παρίσταται Πεισιστράτῳ Ἀμφίλυτος
 ὁ Ἀκαρνὰν, χρησμολόγος ἀνὴρ, ὅς οἱ προσίων χρᾶ ἔν
 ἑξαμέτρῳ τόνῳ, τάδε λέγων·

Ἐρρίπται δ' ὁ βόλος, τὸ δὲ δίκτυον ἐκπεπέτασται·

20 θῦνοι δ' οἰμήσουσι σεληναίης διὰ νυκτός.

Ὁ μὲν δὴ οἱ ἐνθεάζων χρᾶ τάδε· Πεισιστράτης δὲ, συλ- 63
 λαβὼν τὸ χρηστήριον, καὶ Φαῖς δέκεσθαι τὸ χρησθὲν,
 ἐπῆγε τὴν στρατιήν. Ἀθηναῖοι δὲ οἱ ἐκ τοῦ ἄστεος πρὸς
 ἄριστον τετραμμένοι ἦσαν δὴ τηνικαῦτα· καὶ μετὰ τὸ
 5 ἄριστον μετεξέτεροι αὐτῶν, οἱ μὲν, πρὸς κύβους, οἱ δὲ,

LXII. 17. Ἀκαρνὰν) *Rectius* Ἀχαρνεύς, Acharnensis.

simulque Pisistratus et qui cum eo erant, ut Mara-
 thone profecti contra urbem ivere, illis occurrentes
 ad templum pervenerunt Pallenidos Minervae, ibique
 castra ex adverso posuerunt. Ibi tum divinitus missus
 adstitit Pisistrato Amphilytus Acarnan, [*sive potius*
 Acharnensis,] vir vaticinia edere doctus; qui illum
 adiens, hexametro tenore vaticinium edidit his verbis:

Iactum est verriculum nunc, est tibi rete repa-
sum:

nocte aderunt thynni claro sub sidere lunae.

{ 63.) Sic ille divino adflatu concitatus cecinit:
Pisistratus vero, percepto oraculo, accipere se omen
 dicens, exercitum in hostes duxit. Athenienses autem
 urbani per id tempus ad prandium se converterant,
 et a prandio alii ad tesserarum ludum, alii ad som-

πρὸς ὕπνιον. οἱ δὲ ἀμφὶ Πεισίστρατον ἐσπεσόντες, τοὺς Ἀθηναίους τρέπουσι. Φευγόντων δὲ τούτων, βουλὴν ἐν-
 θαῦτα σοφωτάτην Πεισίστρατος ἐπιτεχνᾷται, ὅπως
 μήτε ἀλίσθειεν ἔτι οἱ Ἀθηναῖοι, διεσκεδασμένοι τε εἶεν.
 ἀναβιβάσας τοὺς παῖδας ἐπὶ ἵππους, προέπεμπε· οἱ 10
 δὲ καταλαμβάνοντες τοὺς Φεύγοντας, ἔλεγον τὰ ἐντε-
 ταλμένα ὑπὸ Πεισιστράτου, θαρσύνειν τε κελεύοντες.
 64 καὶ ἀπιέναι ἕκαστος ἐπὶ τὰ ἑαυτοῦ. Πειθομένων δὲ
 τῶν Ἀθηναίων, οὕτω δὴ Πεισίστρατος τὸ τρίτον σχὼν
 Ἀθήνας, ἐρρίξωσε τὴν τυραννίδα ἐπικούροισι τε πολλοῖσι,
 καὶ χρημάτων συνόδοισι, τῶν μὲν, αὐτόθεν, τῶν δὲ, ἀπὸ
 Στρυμόνος ποταμοῦ συνιόντων· ὁμήρους τε τῶν παρα- 5
 μεινάντων Ἀθηναίων καὶ μὴ αὐτίκα Φευγόντων παῖδας
 λαβὼν, καὶ καταστήσας ἐς Νάξον· (καὶ γὰρ ταύτην
 ὁ Πεισίστρατος κατεστρέψατο πολέμῳ, καὶ ἐπέτρεψε

num. Hos igitur Pisistratus cum suis, facto impetu, in fugam vertit. Qui dum profugiunt, ibi tum prudentissimo consilio usus est Pisistratus, quo minus ordines redintegrarent Athenienses, sed dispersi manerent. Filios suos equis impositos praemisit; qui consecuti fugientes, Pisistrati verbis *bono animo esse* iuberent, *et ad sua quemque abire.* (64.) Ita, dicto parentibus Atheniensibus, *Pisistratus* tertio potitus Athenis, tyrannidem firmavit quum auxiliaribus multis, tum pecuniarum redditibus, quae partim ex ipsa regione, partim a Strymone fluvio cogeabantur. Filios quoque eorum Atheniensium, qui restiterant, nec e vestigio fugam capessiverant, obsidum loco captos Naxum transtulit: nam etiam hanc Pisistratus bello subegerat, et Lygdamidi tradiderat administrandam.

- Λυγδάμι) πρὸς γε ἔτι τούτοισι, τὴν νῆσον Δῆλον κα-
 10 θήρας ἐκ τῶν λογίων. καθήρας δὲ ᾧδε. ἐπ' ὅσον ἐπο-
 ψις τοῦ ἱεροῦ εἶχε, ἐκ τούτου τοῦ χώρου παντὸς ἐξορύξας
 τοὺς νεκροὺς, μετεφόρει ἐς ἄλλον χώρον τῆς Δήλου.
 καὶ Πεισίστρατος μὲν ἐτυράννευε Ἀθηναίων· Ἀθηναίων
 δὲ οἱ μὲν ἐν τῇ μάχῃ ἐπεπτώκεσαν, οἱ δὲ αὐτῶν μετὰ
 15 Ἀλκμαιωνίδει ἐφευγον ἐκ τῆς οἰκῆς.

Τοὺς μὲν νυν Ἀθηναίους τοιαῦτα τὸν χρόνον τοῦτον 65
 ἐπυνθάνετο ὁ Κροῖσος κατέχοντα· τοὺς δὲ Λακεδαιμο-
 νίους ἐκ κακῶν τε μεγάλων πεφευγτάς, καὶ ἔοντας
 ἤδη τῷ πολέμῳ κατυπετέρους Τεγεατέων. ἐπὶ γὰρ
 5 Λέοντος βασιλεύοντος καὶ Ἡγησικλέος ἐν Σπάρτῃ, τοὺς
 ἄλλους πολέμους εὐτυχεόντες οἱ Λακεδαιμόνιοι, πρὸς
 Τεγεάτας μόνους προσέπταιον, τὸ δὲ ἔτι πρότερον τού-
 των, καὶ κακονομώτατοι ἦσαν σχεδὸν πάντων Ἑλλήνων,

Ad haec Delum insulam ex oraculi responso expiavit.
 Expiavit autem hoc modo: quousque prospectus tem-
 pli pertinet, ex tota ea regione effodienda cadavera
 curavit, et in alium insulae locum transferenda. Ita
Pisistratus Athenis regnabat: Atheniensium autem
 alii in praelio ceciderant, alii cum *Alcmaeonida* e
 patria terra profugerunt.

(65.) Talem igitur rerum statum per id tempus
 apud Athenienses obtinere audiverat *CROESUS*. *Lace-
 daemonios* vero rescivit, magnis malis defunctos,
 bello iam superiores esse Tegeatis. Quippe, regnan-
 tibus Spartae Leone et Hegesicle, quum caeteris in
 bellis feliciter rem gessissent *Lacedaemonii*, a Tegea-
 tis solis cladem acceperant. Ac superioribus quidem
 temporibus et inter se invicem legibus usi erant pes-

κατὰ τε σφέας αὐτοὺς, καὶ ξείνοισι ἀπρόσμικτοι. με-
τέβαλον δὲ ᾧδε ἐς εὐνομίην. Λυκούργου, τῶν Σπαρ- 10
τιητέων δοκίμου ἀνδρός, ἐλθόντος ἐς Δελφοὺς ἐπὶ τὸ
χρηστήριον, ὡς ἐσήϊε ἐς τὸ μέγαρον, εὐθύς ἡ Πυθίη λέ-
γει ταδε·

Ἴκεῖς, ὦ Λυκούργε, ἐμὸν ποτὶ πίονα γῆν,
Ζηνὶ φίλος, καὶ πᾶσιν Ὀλύμπια δώματ' ἔχουσι. 15
διζῶ ἢ σε θεὸν μαντεύσομαι, ἢ ἄνθρωπον.
ἀλλ' ἐτι καὶ μᾶλλον θεὸν ἔλπομαι, ὦ Λυκούργε.

Οἱ μὲν δὴ τινες πρὸς τούτοις λέγουσι καὶ φράσαι αὐ-
τῷ τὴν Πυθίην τὸν νῦν κατεστηῶτα κόσμον Σπαρτιήτησι.
ὡς δ' αὐτοὶ Λακεδαιμόνιοι λέγουσι, Λυκούργον ἐπιτρο- 20
πεύσαντα Λεωβαῶτew, ἀδελφιδέου μὲν ἑαυτοῦ, βασι-
λεύοντος δὲ Σπαρτιητέων, ἐκ Κρήτης ἀγαγέσθαι ταῦ-

simis fere omnium Graecorum, et cum aliis populis
nullum habuerant commercium. Sed leges eorum in
melius mutatae sunt hoc modo. *Lycurgo*, viro inter
Spartanos probato, Delphos ad oraculum profecto,
simulatque penetrale ingressus est, protinus Pythia
haecce profatur:

*Ad mea venisti praepinguta templa, Lycurge,
grate Iovi et cunctis qui tecta tuentur Olympi.
Ambigo, te - ne deum iam nunc, hominemve,
salutem:*

sed multo magis esse deum te credo, Lycurge.
Nonnulli praeter haec aiunt Pythiam eidem leges
etiam et instituta ea tradidisse, quae nunc apud Spar-
tanos obtinent. At Lacedaemonii ipsi narrant, Ly-
curgum, quum fuisset tutor filii fratris sui Leobotae,
Spartanorum regis, e Creta haec adtulisse. Simulat-

τα. ὡς γὰρ ἐπετρόπευσε τάχιστα, μετέστησε τὰ νόμι-
μα πάντα, καὶ ἐφύλαξε ταῦτα μὴ παραβαίνειν. μετὰ
25 δὲ, τὰ ἐς πόλεμον ἔχοντα, ἐνωμοτίας καὶ τριηκάδας καὶ
συσσίτια, πρὸς τὲ τούτοις τοὺς ἐφόρους καὶ γέροντας
ἔστησε Λυκοῦργος. Οὕτω μὲν μεταβαλόντες εὐνομή- 66
θησαν. τῶ δὲ Λυκοῦργῳ τελευτήσαντι ἱὸν εἰσάμενοι,
σέβονται μεγάλως. οἳ δὲ ἐν τῇ χώρῃ ἀγαθῇ, καὶ πλη-
θεὶ οὐκ ὀλίγων ἀνδρῶν, ἀνά τῃ ἔδραμον αὐτίκα, καὶ
5 εὐθηνήθησαν. καὶ δὴ σφι οὐκέτι ἀπέχρα ἡσυχίην ἄγειν,
ἀλλὰ καταφρονήσαντες Ἀρκάδων κρείσσονες εἶναι, ἐχρη-
στηιάζοντο ἐν Δελφοῖσι ἐπὶ πάσῃ τῇ Ἀρκάδων χώρῃ.
ἡ δὲ Πυθίη σφι χαῖ τὰδε·

Ἀρκαδίην μ' αἰτεῖς; μέγα μ' αἰτεῖς· οὐ τοι δώσω.
10 πολλοὶ ἐν Ἀρκαδίῃ βαλανηφάγοι ἄνδρες ἔασι,

que enim tutor factus est, omnia iura immutavit,
operamque dedit ne quis ea quae ab ipso constituta
essent transgrederetur. Deinde quae ad bellum per-
tinent ordinavit, enomotias, triacadas et syssitia: ad
haec ephoros et senatores instituit Lycurgus. (66.)
Ita igitur legibus institutisque in melius mutatis usi
sunt Lacedaemonii: vita autem functo Lycurgo tem-
plum statuerunt, et magnopere eundem colunt. Tum
vero bonitate soli et cultorum frequentia factum est,
ut brevi incrementum caperent, opibusque augeren-
tur. Iamque quietem agere non contenti, quum Ar-
cadibus praestantiores esse arbitrarentur, de universâ
Arcadum regione oraculum Delphis consuluerunt.
Quibus Pythia haecce respondit:

*Me petis Arcadiam? Magnum petis: haud tibi
tradam.*

Multi apud Arcadiam vescentes glande viri sunt,

οἱ σ' ἀποκαλύπτουσιν. ἐγὼ δὲ τοι οὐ τι μεγάλα
 δώσω τοι Τεγέην ποσσίκροτον ὀρχήσασθαι,
 καὶ καλὸν πεδίον σχοίνῳ διαμετρήσασθαι.

Ταῦτα ὡς ἀπενειχθέντα ἤκουσαν οἱ Λακεδαιμόνιοι, Ἀρ-
 κάδων μὲν τῶν ἄλλων ἀπείχοντο· οἱ δὲ, πέδας Φερό- 15
 μνοι, ἐπὶ Τεγεήτας ἐστρατεύοντο, χρησμῷ κισβόλῳ
 πίσυνοι, ὡς δὴ ἑξανδραποδιούμενοι τοὺς Τεγεήτας. ἐσ-
 σωθέντες δὲ τῇ συμβολῇ, ὅσοι αὐτέων ἐζωγρήθησαν, πέ-
 δας τε ἔχοντες τὰς ἐφέροντο αὐτοὶ, καὶ σχοίνῳ διαμε-
 τρησάμενοι τὸ πεδίον τὸ Τεγεητέων, ἐργάζοντο. αἱ δὲ 20
 πέδαι αὐταί, ἐν τῇσι ἐδεδέατο, ἔτι καὶ ἐς ἐμὲ ἦσαν
 σῶαι ἐν Τεγέῃ, περὶ τὸν νηὸν τῆς Ἀλῆς Ἀθηναίης κρε-
 μάμεναι.

67 Κατὰ μὲν δὴ τὸν πρότερον πόλεμον συνεχῶς αἰεὶ

*qui te reiicient. Nec vero invidero prorsus :
 saltandam Tegeam plantâ plaudente daturus ,
 utque queas campum metiri fune feracem.*

Quod responsum ubi accepere Lacedaemonii, a cae-
 teris quidem abstinuerunt Arcadibus, Tegeatis vero
 bellum intulerunt, compedes secum ferentes; vide-
 licet captioso oraculo freti, tamquam redacturi Tegea-
 tas in servitutem. Verum praelio victi, quicumque
 eorum vivi sunt capti, hi eisdem compedibus vincti,
 quas ipsi secum adtulerant, campumque Tegeatarum
 fune metientes, opus facere sunt coacti. Compedes
 autem illae, quibus hi vincti erant, ad meam usque
 aetatem Tegeae servatae sunt, circa Minervae Alcae
 templum suspensae.

(67.) Ita quidem priore bello infelicitèr semper

- κακῶς ἀέθλεον πρὸς τοὺς Τεγεάτας. κατὰ δὲ τὸν κατὰ
 Κροῖσον χρόνον, καὶ τὴν Ἀναξανδρίδew τε καὶ Ἀρίστω-
 νος βασιληὴν ἐν Λακεδαίμονι, ἥδη οἱ Σπαρτιῆται κα-
 5 τυπέρτεροι τῷ πολέμῳ ἐγεγόνεσαν, τρόπῳ τοιῷδε γε-
 νόμενοι. ἐπεὶ αἰεὶ τῷ πολέμῳ ἐσσοῦντο ὑπὸ Τεγε-
 τέων, πέμψαντες θεοπρόπους εἰς Δελφούς, ἐπειρώτεον,
 τίνα αὖ θεῶν ἱλασάμενοι, κατύπερθε τῷ πολέμῳ Τε-
 γετέων γενοίαιτο. ἡ δὲ Πυθίη σφί ἐχρησε, τὰ Ὁρέ-
 10 στεω τοῦ Ἀγαμέμνονος ὅστιά ἐπαγαγομένους. ὥς δὲ
 ἀνευρεῖν οὐκ οἶοί τε ἐγινέατο τὴν θήκην τοῦ Ὁρέστεω,
 ἐπεμπον αὐτίς τὴν εἰς θεὸν ἐπειρησομένους τὸν χρόνον ἐν
 τῷ κέοιτο ὁ Ὁρέστης. εἰρωτῶσι δὲ ταῦτα τοῖσι θεοπρό-
 ποισι λέγει ἡ Πυθίη τάδε·
- 15 Ἔστι τις Ἀρκαδίας Τεγέη λευρῷ ἐνὶ χώρῳ,
 ἐνθ' ἀνεμοὶ πνέουσιν δύο κρατερῆς ὑπ' ἀνάγκης,

pugnaverant cum Tegeatis : sed Croesi aetate, regnum
 Lacedaemone tenentibus Anaxandrida et Aristone, su-
 periores iam bello fuerant Spartani, idque tali ratione
 erant consecuti. Quum in bello numquam non supe-
 rarentur a Tegeatis, missis Delphos consultoribus
 sciscitati sunt oraculum, *quemnam deorum placarent, ut bello superiores Tegeatis essent futuri.*
 His Pythia respondit, *tum futuros, quum ossa*
Orestis, filii Agamemnonis, Spartam adtulissent.
 At loculum Orestis postquam reperire nullo pacto
 potuerunt, rursus ad Deum mittunt sciscitatu-
 ros, *quonam loco situs Orestes esset?* Id interroganti-
 bus haec respondit Pythia :

Est quaedam Arcadiae Tegea in regione patenti :
hic duo flant venti, vi pervehemente citati ;

καὶ τύπος ἀντίτυπος, καὶ πῆμ' ἐπὶ πῆματι κεῖται.

ἐνθ' Ἀγαμειμονίδην κατέχει Φυσίζοος αἶα'

τὸν σὺ κομισσάμενος, Τεγέης ἐπιτάρροθος ἔσση.

Ὡς δὲ καὶ ταῦτα ἤκουσαν οἱ Λακεδαιμόνιοι, ἀπείχον 20
τῆς ἐξευρέσιος οὐδὲν ἔλασσον, πάντα διζήμενοι· ἐς οὗ δὴ
Λίχης, τῶν ἀγαθοεργῶν καλεομένων Σπαρτιητέων,
ἀνέυρε. οἱ δὲ ἀγαθοεργοὶ εἰσὶ τῶν ἀστῶν, ἐξιόντες ἐκ τῶν
ἰππέων αἰεὶ οἱ πρεσβύτατοι, πέντε ἔτεος ἐκάστου· τοὺς
δεῖ τοῦτον τὸν ἐνιαυτὸν, τὸν ἂν ἐξίωσι ἐκ τῶν ἰππέων, 25
Σπαρτιητέων τῷ κοινῷ διαπεμπομένους, μὴ ἐλινύειν,
68 ἄλλους ἄλλη. Τούτων ὦν τῶν ἀνδρῶν Λίχης ἀνέυρε
ἐν Τεγέῃ, καὶ συντυχίῃ χρησάμενος καὶ σοφίῃ. εὐούσης
γὰρ τοῦτον τὸν χρόνον ἐπιμύξιος πρὸς τοὺς Τεγεήτας,
ἐλθὼν ἐς χαλκήϊον, ἐθνεῖτο σιδήρον ἐξελαυνόμενον καὶ

forma hostis formae, et noxae superindita noxa.

*Hic Agamemnonides terrâ omniparente tenetur;
quo tu sublato, Tegeae sperabere victor.*

Ubi haec quoque audierunt Lacedaemonii, nihilo magis reperire potuerunt, omnia licet disquirentes: donec tandem Lichas, unus ex iis Spartanis qui *benemeriti* (*Agathoërgi* gracee) vocantur, invenit. Sunt autem *Benemeritè*, cives e militiâ equestri egressi, aetate semper maximè, quinque quotannis: qui eo anno, quo ex equitibus exeunt, non debent otium agere, sed rei publicae caussâ Spartanorum alius aliq dimittuntur. (68.) Ex horum igitur hominum numero Lichas id quod quaerebatur invenit Tegeae, quum fortunâ usus, tum solertiâ. Nam quum eo tempore ius commercii esset Lacedaemoniis cum Tegeatis, intrans ille Tegeae in ferrariam officinam, specta-

5 ἐν θαύματι ἦν, ὁρέων τὸ ποιεόμενον. μαθὼν δέ μιν ὁ
χαλκεὺς ἀποθαυμάζοντα, εἶπε παυσάμενος τοῦ ἔργου·
„Ἦ κου ἂν, ὦ ξεῖνε Λάκων, εἴ περ εἶδες τό περ ἐγώ,
„κάρτα ἂν ἐθαύμαζες, ὅκου νῦν οὕτω τυγχάνεις θαῦμα
„ποιεύμενος τὴν ἐργασίην τοῦ σιδήρου. ἐγὼ γὰρ ἐν τῇδε
10 „θέλων τῇ αὐλῇ Φρέαρ ποιήσασθαι, ὀρύσσων ἐπέτυχον
„σορῶ ἐπταπῆχει· ὑπὸ δὲ ἀπιστίας μὴ μὲν γενέσθαι
„μηδ' αὖ μέζονας ἀνθρώπους τῶν νῦν, ἀνῶξα αὐτήν, καὶ
„εἶδον τὸν νεκρὸν μήκει ἴσον ἔοντα τῇ σορῶ. μετρήσας
„δὲ, συνέχωσα ὀπίσω.“ Ὁ μὲν δὴ οἱ ἔλεγε τὰ περ
15 ὁπῶπτε· ὁ δὲ, ἐνώσας τὰ λεγόμενα, συνεβάλλετο τὸν
Ὀρέστεα κατὰ τὸ θεοπρόπιον τοῦτον εἶναι, τῇδε συμ-
βαλλεόμενος· τοῦ χαλκέος δύο ὁρέων φύσας, τοὺς ἀνέ-
μους εὗρισκε ἔοντας· τὸν δὲ ἄκμονα καὶ τὴν σφύραν, τὸν

bat ibi procudendi ferri rationem, mirabaturque id quod fieri videbat. Cuius admirationem animadvertens faber, cessans ab opere ait: *Profecto magis quodammodo, hospes Lacon, miratus fuisses, si id quod ego vidi, tu vidisses, qui nunc fabricationem ferri ita admiraris. Hac ipsa enim in aula puteum quum facere voluissem, fodiendo incidi in loculum septem cubitorum. Ego vero, quum persuadere omnino mihi non potuissem, fuisse umquam maiores quam nunc sunt homines, aperui loculum, et vidi cadaver eadem cum loculo longitudine: cuius postquam mensuram cepi, rursus terrâ loculum obrui.* Haec illo quae viderat referente, Lichas narrata animo volvens, coniectabat esse hunc *Orestem*, quem oraculum dixisset. Coniectabat autem hac ratione. Duos videns fabri ferrarii folles, hos esse ventos illos

τε τύπον καὶ τὸν ἀντίτυπον· τὸν δὲ ἐξελαυνόμενον σίδηρον, τὸ πῆμα ἐπὶ πῆματι κείμενον· κατὰ τοιόνδε τι εἰκάζων, 29 ὡς ἐπὶ κακῷ ἀνθρώπου σίδηρος ἀνεύρηται. Συμβαλλεόμενος δὲ ταῦτα, καὶ ἀπελθὼν ἐς Σπάρτην, ἔφραζε Λακεδαιμονίοισι πᾶν τὸ πρῆγμα. οἱ δὲ, ἐκ λόγου πλαστοῦ ἐπενείκαντες οἱ αἰτίνην, εἰδῶξαν. ὁ δὲ, ἀπικόμενος ἐς Τεγέην, καὶ φράζων τὴν ἐωυτοῦ συμφορὴν πρὸς τὸν 25 χαλκέα, ἐμισθοῦτο παρ' οὐκ ἐκδιδόντος τὴν αὐλήν. χρόνῳ δὲ ὡς ἀνέγνωσε, ἐνοικίσθη. ἀνορύξας δὲ τὸν τάφον, καὶ τὰ ὅστέα συλλέξας, οἶχeto φέρων ἐς Σπάρτην. καὶ ἀπὸ τούτου τοῦ χρόνου, ὅπως ἐπιπειρώατο ἀλλήλων, πολλῶ κατυπέρτεροι τῷ πολέμῳ ἐγίνοντο οἱ Λακεδαι- 30 μένιοι· ἥδη δὲ σφι καὶ ἡ πολλὴ τῆς Πελοποννήσου ἦν κατεστραμμένη.

reperiebat: incudem vero et malleum, formam (*sive* ictum) et formae (*sive* ictus) repercussionem: pro-cusum vero ferrum, noxam superinditam noxae; quod quidem ex ea coniectabat ratione, quod in noxam hominis inventum esset ferrum. Quae quum ita ille coniectasset, Spartam abiit, totamque rem Lacedaemoniis exposuit. Tum illi ex composito fictum crimen homini inferentes, exilio eundem mulctant. Qui Tegeam profectus, calamitatem suam retulit fa-bro, cum eoque egit ut aulam sibi elocaret: cui diu quidem reluctanti quum ad extremum persuasisset; inibi habitavit; moxque effosso sepulcro ossa collegit, Spartamque remigrans transportavit. Quo ex tem-pore, quoties vires suas invicem tentarunt, semper superiores bello excessere Lacedaemonii: eisdemque iam maior etiam pars Peloponnesi erat subiecta.

ΤΑΥΤΑ δὴ ὦν πάντα πυνθανόμενος ὁ Κροῖσος, 69
ἔπεμπε εἰς Σπάρτην ἀγγέλους δῶρά τε φέροντας, καὶ
δεητομένους συμμαχίης, ἐντειλάμενός τε τὰ λέγειν χρῆν.
οἱ δὲ, ἐλθόντες ἔλεγον· „Ἐπεμψε ἡμέας Κροῖσος ὁ
5 „Λυδῶν τε καὶ ἄλλων ἐθνέων βασιλεὺς, λέγων τὰδε·
„ὦ Λακεδαιμόνιοι, χρήσαντος τοῦ θεοῦ τὸν Ἕλληνα
„φίλον προσθέσθαι, ὑμέας γὰρ πυνθάνομαι προστά-
„ναι τῆς Ἑλλάδος, ὑμέας ὦν κατὰ τὸ χρηστήριον
„προσκαλέομαι, φίλος τε θέλων γενέσθαι καὶ σύμ-
10 „μαχος ἄνευ τε δόλου καὶ ἀπάτης.“ Κροῖσος μὲν δὴ
ταῦτα δι' ἀγγέλων ἐπεκηρυκεύετο. Λακεδαιμόνιοι δὲ,
ἀκηκοότες καὶ αὐτοὶ τὸ θεοπρόπιον τὸ Κροίσῳ γεγόμενον,
ᾗσθησάν τε τῇ ἀφίξει τῶν Λυδῶν, καὶ ἐποίησαντα ὅρ-
κια ξεινίης περὶ καὶ συμμαχίης· καὶ γὰρ τινες αὐτοὺς
15 εὐεργεσίαι εἶχον ἐκ Κροίσου πρότερον ἔτι γεγонуῖαι. πέμ-

(69.) Haec igitur cuncta quum *Croesus* comperisset, legatos Spartam misit dona ferentes, societatemque petentes, quibus quae dicerent mandavit. Qui ubi advenire, his usi sunt verbis: *Misit nos Croesus, Lydorum rex aliorumque populorum, haec dicens: O Lacedaemonii, quoniam deus me per oraculum monuit, ut Graecum adsciscerem socium, vosque audio principatum tenere Graeciae, vos idcirco ex oraculi mandato invito, amicus esse cupiens et socius absque dolo et fraude.* Haec Croesus per legatos nunciavit. Quorum aduentu gavisī Lacedaemonii, qui et ipsi oraculum Croeso editum cognoverant, hospitium et societatem pacto foedere cum eo contraxerunt; nam et antea iam beneficia nonnulla Croesi in illos exstiterant. Sardes enim
Herod. T. I. P. I. F

ψαντες γὰρ οἱ Λακεδαιμόνιοι εἰς Σάρδεις, χρυσὸν ὠνέον-
 το, εἰς ἀγαλμα βουλόμενοι χρήσασθαι, τοῦτο τὸ νῦν τῆς
 Λακωνικῆς ἐν Θόρνακι ἴδρυται Ἀπέλλωνος· Κροῖσος δὲ
 70 σφι ὠνεομένοισι ἔδωκε δωτήνῃ. Τούτων τε ὧν εἵκεαν
 οἱ Λακεδαιμόνιοι τὴν συμμαχίην ἐδέξαντο, καὶ ὅτι ἐκ
 πάντων σφέας προκρίνας Ἑλλήνων, αἰρέτο Φίλους. καὶ
 τοῦτο μὲν, αὐτοὶ ἔσαν ἐτοῖμοι ἐπαγγεῖλαντι· τοῦτο δὲ,
 ποιησάμενοι κρητῆρα χάλκεον, ζωδίων τε ἕξωθεν πλῆ- 5
 σαντες περὶ τὸ χεῖλος, καὶ μεγάβει τρηκασίους ἀμφο-
 ρέας χωρέοντα ἄγον, δῶρον βουλόμενοι ἀντιδοῦναι Κροί-
 σῳ. οὗτος ὁ κρητὴρ οὐκ ἀπίκετο εἰς Σάρδεις, δι' αἰτίας
 διφασίας λεγομένας τάσδε· οἱ μὲν Λακεδαιμόνιοι λέ-
 γουσι, ὡς ἐπεὶ τε ἀγόμενος εἰς τὰς Σάρδεις ὁ κρητὴρ ἐγί- 10
 νετο κατὰ τὴν Σαμίνην, πυθόμενοι Σάμιοι ἀπελοίατο
 αὐτὸν, ἥσυχον μακροῖσι ἐπιπλώσαντες. αὐτοὶ δὲ Σάμιοι

quum misissent Lacedaemonii ad emendum aurum,
 quo usuri erant in statum, hanc quae Apollini po-
 sita nunc est in Thornace Laconiae, Croesus illud
 emturis dono dederat. (70.) Quum hanc igitur ob
 causam, tum quod ipsos reliquis omnibus praeferens
 Graecis selegisset amicos, societatem admisserunt La-
 cedaemonii. Ac non modo parati erant denunciandi
 mittere auxilia, verum etiam craterem aeneum fabri-
 candum curarunt, multis imagunculis circa exterius
 labium ornatum; ea magnitudine ut trecentas cape-
 ret amphoras, quem ad Croesum miserunt, dono
 hoc illum remuneraturi. Hic vero crater Sardes non
 pervenit, cuius rei causa dupliciter narratur. Lace-
 daemonii quidem aiunt, quum Sardes veheretur cra-
 ter et prope Samum esset, Samios, re cognita, na-

λέγουσι, ὡς ἐπεὶ τε ὑστέρησαν οἱ ἄγοντες τῶν Λακεδαι-
μονίων τὸν κρητῆρα, ἐπυνθάνοντο δὲ Σάρδεις τε καὶ Κροΐ-
25 σον ἡλωμέναι, ἀπέδοντο τὸν κρητῆρα ἐν Σάμῳ, ἰδιώτας
δὲ ἄνδρας πριαμένους ἀναθεῖναι μιν ἐς τὸ Ἡραῖον τά-
χα δὲ αὖ καὶ οἱ ἀποδόμενοι λέγοιεν, ἀπικόμενοι ἐς
Σπάρτην, ὡς ἀπαιρεθείησαν ὑπὸ Σαμίων. κατὰ μὲν
νυν τὸν κρητῆρα οὕτως ἔσχε.

Κροῖσος δὲ αἰμαρτῶν τοῦ χρησμοῦ, ἐποιέετο στρατῆν 71
ἐς Καππαδοκίην, ἐλπίσας καταιεῖσθαι Κῦρον τε καὶ
τὴν Περσέων δύναμιν. παρασκευαζομένου δὲ Κροίσου
στρατεύεσθαι ἐπὶ Πέρσας, τῶν τις Λυδῶν, νομιζόμε-
5 νος καὶ πρόσθεν εἶναι σοφός, ἀπὸ δὲ ταύτης τῆς γνώμης
καὶ τὸ κάρτα ὄνομα ἐν Λυδοῖσι ἔχων, συνεβούλευσε
Κροίσῳ τάδε· (ὄνομά οἱ ἦν Σάνδανις·) „ὦ βασιλεῦ,

vibus longis advectos, eum interceptissē. Ipsi vero
Samii aiunt, Lacedaemonios craterem advehentes,
quum sero venissent, et Sardes expugnatas regemque
captum esse comperissent, craterem in Samo insula
vendidisse, privatosque homines suo atri emtum in
Iunonis templo consecrasset: fortasse autem hos, qui
eum vendiderant, Spartam reversos, dixisse fuisse
illum a Samiis vi ablatum. Ac de cratre quidem ita
res se habet.

(71.) CROESUS vero, quum ab oraculi sententia ab-
errasset, Cappadociam bello invasit, Cyrum et Per-
sarum potentiam eversurum se sperans. Dum vero bel-
lum adversus Persas Croesus parabat, Lydorum ali-
quis, qui et iam ante habitus erat sapiens, et ab hac,
quam tunc dixit, sententiā vel maxime etiam nomen
est adeptus, (Sandanis homini nomen erat) his ver-

„ἐπ' ἄνδρας τοιούτους στρατεύεσθαι παρασκευάζει, οἱ
 „σκυτῖνας μὲν ἀναξυρίδας, σκυτίνην δὲ τὴν ἄλλην ἐσθῆ-
 „τα φορέουσι· σιτέονται δὲ οὐκ ὅσα ἐθέλουσι, ἀλλ' 10
 „ὅσα ἔχουσι, χῶρον ἔχοντες τρηχεῖν· πρὸς δὲ, οὐκ
 „οἶνω διαχρέονται, ἀλλὰ ὑδροποτέουσι· οὐ σῦκα δὲ
 „ἔχουσι τρῶγειν, οὐκ ἄλλο ἀγαθὸν οὐδέν. τοῦτο μὲν
 „δὴ, εἰ νικήσεις, τί σφεας ἀπαιρήσεις, τοῖσί γε μή ἐστι
 „μῆδεν; τοῦτο δὲ, ἦν νικηθῆς, μάθε ὅσα ἀγαθὰ ἀπο- 15
 „βαλέεις. γευσάμενοι γὰρ τῶν ἡμετέρων ἀγαθῶν, πε-
 „ριέζονται, οὐδὲ ἀπώστοι ἔσονται. ἐγὼ μὲν νυν θεοῖσι
 „ἔχω χάριν, οἱ οὐκ ἐπὶ νόον ποιεοῦσι Πέρσησι στρα-
 „τεύεσθαι ἐπὶ Λυδούς.“ Ταῦτα λέγων, οὐκ ἔπειθε
 τὸν Κροῖσον. Πέρσησι γὰρ, πρὶν Λυδούς καταστρέψα- 20
 72 σθαι, ἦν οὔτε ἀβρὸν, οὔτε ἀγαθὸν οὐδέν. Οἱ δὲ Καπ-

bis Croesum admonuit: *O rex, inquit, tales adver-*
sus homines tu bellum paras, qui coriacea subliga-
cula et ex corio reliquam vestem gestant: qui co-
medunt non quantum volunt, sed quantum habent,
aspero solo utentes: adhaec non vino utuntur, sed
aquam bibunt: non ficos habent quas comedant,
nec aliud bonum ullum. Hos igitur sive viceris,
quid eis auferes, nihil habentibus? sin victus fue-
ris, vide quot quantaque bona sis amissurus. No-
stra enim bona postquam degustaverint, nolent ea
e manibus dimittere, neque se abigi patientur.
Equidem nunc diis habeo gratias, quod Persis non
in animum inducunt bello invadere Lydos. Haec
ille dicens, Croeso non persuasit: [quamvis verē
dicta:] etenim Persis, priusquam Lydos subegissent,
nihil delicati, nihil boni fuerat. (72.) Cappadoces

παδόκαι ὑπὸ Ἑλλήνων Σύριοι ὀνομάζονται· ἔσαν δὲ οἱ
Σύριοι οὗτοι, τὸ μὲν πρότερον ἢ Πέρσας ἀρξαι. Μή-
δων κατήκοι, τότε δὲ Κύρου. ὁ γὰρ οὖρος ἦν τῆς τε
5 Μηδικῆς ἀρχῆς καὶ τῆς Λυδικῆς ὁ Ἄλυσ ποταμός· ὃς
ῥέει ἐξ Ἀρμενίου οὖρεος διὰ Κιλικίων· μετὰ δὲ, Ματιη-
νούς μὲν ἐν δεξιῇ ἔχει ῥέων, ἐκ δὲ τοῦ ἐτέρου Φρύ-
γας· παραμβιβόμενος δὲ τούτους, καὶ ῥέων ἄνω πρὸς
βορέην ἄνεμον, ἔνθεν μὲν Συρίους Καππαδόκας ἀπέργει,
10 ἐξ εὐωνύμου δὲ Παφλαγόνας. οὕτω ὁ Ἄλυσ ποταμός
ἀποτάμνει σχεδὸν πάντα τῆς Ἀσίης τὰ κάτω ἐκ θα-
λάσσης τῆς ἀντίον Κύπρου ἐς τὸν Εὐξείνιον πόντον. ἔστι
δὲ αὐχὴν οὗτος τῆς χώρας ταύτης ἀπάσης· μῆκος ὁδοῦ,
εὐζώνῳ ἀνδρὶ πέντε ἡμέραι ἀναισιμοῦνται.
Ἐστρατεύετο δὲ ὁ Κροῖστος ἐπὶ τὴν Καππαδοκίην τῶν 73
δε εἵνεκα· καὶ γῆς ἱμέρω, προσκτῆσασθαι πρὸς τὴν

illi a Graecis Syrii nominantur. Fuerant autem hi Sy-
rii, priusquam Persae obtinuissent imperium, Medo-
rum potestati subiecti: tunc vero Cyro parebant. Li-
mes enim Medici imperii et Lydici fluvius Halys erat;
quī ex Armenio monte ortus per Ciliciam fluit, deinde
a dextra Matienos habet, a sinistra Phrygas; quos
practerlapsus versus boream sursum fluens, ab altera
parte Syrios Cappadocas, a laeva vero Paphlagonas
disiungit. Ita Halys fluvius omnem fere inferiorem
disterminat Asiam, a mari quod Cypro oppositum est
ad Pontum usque Euxinum; estque haec cervix totius
huius regionis: longitudinem quod adtinet itineris,
expedito viro quinque dies insumuntur.

(73.) Bellum autem *Croesus* Cappadociae intulit
his de caussis: partim quidem potiundae regionis

ἐαυτοῦ μοίρην βουλόμενος· καὶ μάλιστα, τῷ χρηστηρίῳ
 πίσυνος εἶν, καὶ τίσασθαι θέλων ὑπὲρ Ἀστυάγεος. Κῦ-
 ρον. Ἀστυάγεα γὰρ, τὸν Κυαξάρει, ὄντα Κροίσου 5
 μὲν γαμβρὸν, Μήδων δὲ βασιλῆα. Κῦρος ὁ Καμβύ-
 σιω καταστρεψάμενος εἶχε, γενόμενον γαμβρὸν Κροίσῳ
 ᾧδε. Σκυθῶν τῶν νομάδων εἴλη ἀνδρῶν στασιάσασα,
 ὑπεξῆλθε ἐς γῆν τὴν Μηδικήν. ἐτυράννευε δὲ τὸν χρόνον
 τοῦτον Μήδων Κυαξάρης, ὁ Φραόρτεω, τοῦ Δηϊόκεω· ὃς 10
 τοὺς Σκύθας τούτους τὸ μὲν πρῶτον περιεῖπε εὖ, ὡς ὄν-
 τας ἰκέτας· ὥς τε δὲ περὶ πολλοῦ ποιούμενος αὐτοὺς,
 παῖδάς σφι παρέδωκε τὴν γλῶσσάν τε ἐκμαθέειν, καὶ
 τὴν τέχνην τῶν τόξων. * χρόνου δὲ γενομένου, καὶ αἰεὶ
 φοιτούντων τῶν Σκυθῶν ἐπ' ἄγρην, καὶ αἰεὶ τι φερόν- 15
 των, καὶ κοτε συνήνευκε ἐλεῖν σφεας μηδέν· νοστήσαν-
 τας δὲ αὐτοὺς κεινῇσι χερσὶ, ὁ Κυαξάρης (ἦν γὰρ, αἰς

illius desiderio, quam suae adiicere ditioni cupiebat;
 maxime vero, quod oraculo confisus ultionem capere
 de Cyro vellet Astyagis caussâ. Astyagem enim, Cya-
 xaris filium, Croesi adfinem, Mediae regem, *Cyrus*
Cambysis filius bello victum captumque tenebat. Ad-
 finis autem Croesi factus erat *Astyages* hac ratione.
 Scytharum nomadum turma per seditionem in ter-
 ram Medicam secesserat, quo tempore Medis impera-
 bat *Cyaxares*, Phraortae filius, Deiocis nepos, qui Scy-
 thas istos, ut supplices advenientes, benigne exceperat.
 Idem, quum eos magni faceret, pueros eisdem
 tradidit, qui et linguam eorum et sagittandi artem
 addiscerent. Interiecto tempore, quum venatum sem-
 per exirent Scythae, et numquam non aliquid adfer-
 rent, accidit aliquando ut nihil caperent: quos vacuis

36, 5.

διέδεξε, ὄργην ἄκρος) τρηχέως κάρτα περιέσπε αἰκαίη.
οἱ δὲ, ταῦτα πρὸς Κυαξάρει παθόντες, ὡς τε ἀνάξια
20 σφέων αὐτῶν πεπονθότες, ἐβούλευσαν τῶν παρὰ σφίσι
διδασκομένων παίδων ἓνα κατακοῖψαι· σκευάσαντες δὲ
αὐτοὶ ὥσπερ ἐώθεσαν καὶ τὰ θηρία σκευάζειν, Κυα-
ξάρει δοῦναι φέροντες, ὡς ἄγρην δῆθεν· δόντες δὲ, τὴν
ταχίστην κομίζεσθαι παρὰ Ἀλυάττει τὸν Σαδυάττει
25 ἐς Σάρδεις. ταῦτα καὶ δὴ ἐγένετο· καὶ γὰρ Κυαξάρης
καὶ οἱ παρόντες δαιτυμόνες τῶν κραιῶν τούτων ἐπάσαν-
το· καὶ οἱ Σκύθαι ταῦτα ποιήσαντες, Ἀλυάττει ἰκέ-
ται ἐγένοντο. Μετὰ δὲ ταῦτα (οὐ γὰρ δὴ ὁ Ἀλυάτ- 74
της ἐξειδίδου τοὺς Σκύθας ἐξαπείοντι Κυαξάρει) πόλε-
μος τοῖσι Λυδοῖσι καὶ τοῖσι Μήδοις ἐγγέγονε ἐπ' ἔτεα
πέντε· ἐν τοῖσι πολλάκις μὲν οἱ Μῆδοι τοὺς Λυδαῖς

LXXIII. 18. ὄργην ἄκρος. Alii ὄργην οὐκ ἄκρος, pusillo ingenio.

manibus reversos Cyaxares, vir (ut tum ostendit) ad
fram praeceps, aspere admodum et contumeliose ac-
cepit. Tum illi, indigne secum actum aegerrime feren-
tes, consilio habito decreverunt unum ex eis pueris,
qui in ipsorum disciplinam dati essent, in frusta con-
cidere, et eodem modo paratum quo ferinam parare
consuevissent, Cyaxari tamquam feram a se captam
adferre, protinusque inde ad Alyatten, Sadyattis filium,
Sardes sese recipere. Atque ita etiam, ut illi decreve-
rant, facta res est. Nam et Cyaxares, et qui cum eo
erant convivae, carnes istas gustarunt; et Scythae,
perpetrato facinore, ad Alyatten supplices venerunt.
(74.) Post haec, quum *Alyattes* repetenti Cyaxari
Scythas tradere nollet, bellum Lydos inter et Medos

ἐνίκησαν, πολλάκις δὲ οἱ Λυδοὶ τοὺς Μήδους· ἐν δὲ, 5
καὶ νυκτομαχίην τινὰ ἐποίησαντο. διαφέρουσι δέ σφι
ἐπὶ ἴσης τὸν πόλεμον, τῷ ἑκτῷ ἔτει συμβολῆς γενομέ-
νης, συνήνεικε ὥς τε, τῆς μάχης συνεστεώσης, τὴν ἡμέ-
ρην ἐξαπίνης νύκτα γενέσθαι. τὴν δὲ μεταλλαγὴν ταύ-
την τῆς ἡμέρης Θαλῆς ὁ Μιλήσιος τοῖσι Ἴωσι προηγό- 10
ρευσε ἕσεσθαι, θῦρον προθέμενος ἐνιαυτὸν τοῦτον, ἐν ᾧ
δὴ καὶ ἐγένετο ἡ μεταβολή· οἱ δὲ Λυδοὶ τε καὶ οἱ Μῆδοι
ἐπεὶ τε εἶδον νύκτα ἀντὶ ἡμέρης γυνομένην, τῆς μάχης τε
ἐπαύσαντο, καὶ μᾶλλον τι ἔσπευσαν καὶ ἀμφοτέροι
εἰρήνην ἑαυτοῖσι γενέσθαι. οἱ δὲ συμβιβάσαντες αὐτούς, 15
ἔσαν οἷδε, Σύννεσις τε ὁ Κίλιξ, καὶ Λαβύνητος ὁ Βα-
βυλωνίος· οὗτοί σφι καὶ τὸ ὄρκιον οἱ σπεύσαντες γενέ-
σθαι ἔσαν, καὶ γάμων ἐπαλλαγὴν ἐποίησαν· Ἀλυάτ-

gestum est per quinque continuos annos: quo in bello
Medi saepe de Lydis, saepe vero etiam de Medis Lydi
victoriam retulerunt; semel etiam nocturno quodam
praelio dimicarunt. Scilicet pari utrimque fortuna bel-
lum continuantibus accidit sexto anno, ut, postquam
signa contulissent, iamque ferveret pugna, subito dies
in noctem converteretur: quam diei mutationem *Tha-
les* Milesius Ionibus praedixerat, hunc ipsum annum
praeфинiens, quo facta est illa immutatio. Lydi vero
et Medi, quum loco diei subito noctem ingruere vide-
rent, pugnandi finem fecerunt, et aliquanto etiam
magis utrique componendae paci coeperunt studere.
Auctores vero conventionis hi erant, Syennesis Cilix,
et Labynetus Babylonius; quibus rem urgentibus fa-
ctum est, ut et foedus inter partes pangeretur, et mu-
tuum iungeretur matrimonium: decreverunt quippe,

20 τεα γὰρ ἐγνώσαν δοῦναι τὴν θυγατέρα Ἀρύνην Ἀστυά-
 γεῖ τῷ Κυαξάρει παιδί. ἀνευ γὰρ ἀναγκαίης ἰσχυρῆς
 συμβάσιος ἰσχυραὶ οὐκ ἐθέλουσι συμμένειν. Ὅρκια δὲ
 ποιεῖται ταῦτα τὰ ἔθνη τὰ περὶ τὴν Ἑλλήνας· καὶ πρὸς
 τούτοις, ἐπεὶ τοὺς βραχίονας ἐπιτάμονται ἐς τὴν
 ὁμοχροίην, τὸ αἷμα ἀναλείχουσι ἀλλήλων.

Τούτον δὲ ὦν τὸν Ἀστυάγεα Κύρος, ὄντα ἑαυτοῦ 75
 μητροπάτορα, καταστρεψάμενος ἔσχε δι' αἰτίην τὴν ἐγὼ
 ἐν τοῖσι ὀπίσω λόγοις σημανέω. τὰ Κροῖσος ἐπιμεμ-
 Φόμενος τῷ Κύρῳ, ἐς τε τὰ χρηστήρια ἔπεμπε, εἰ
 5 στρατεύηται ἐπὶ Πέρσας, καὶ δὴ καὶ ἀπικομένου χρησ-
 μοῦ κιβδήλου, ἐλπίσας πρὸς ἑαυτοῦ τὸν χρησμὸν εἶναι,
 ἐστρατεύετο ἐς τὴν Περσέων μοῖρην. Ὡς δὲ ἀπῆκετο ἐπὶ
 τὸν Ἄλυν ποταμὸν ὁ Κροῖσος, τὸ ἐνθεῦτεν, ὡς μὲν ἐγὼ
 λέγω, κατὰ τὰς εἰούσας γεφύρας διεβίβασε τὸν στρα-

ut Alyattes filiam suam Aryenin Astyagi; Cyaxaris
 filio; daret uxorem. Nam absque firmo necessitudinis
 vinculo non solent conventiones firmæ manere. Foe-
 dus autem sanciant hi populi eodem ritu atque Graeci,
 nisi quod praeterea brachia incidunt summâ in cute,
 et sanguinem mutuo lingunt.

(75.) Hunc igitur Astyagen, avum suum mater-
 ternum, *Cyrus* regno deiectum in sua potestate tene-
 bat, eam ob causam quam in sequentibus exponam.
 Quo nomine Croesus ei infensus, ad oracula miserat
 qui consulerent an bellum Persis inferret; et ambi-
 guum responsum nactus, ratus sibi favere responsum,
 expeditionem in Persarum ditionem suscepit. Ubi
 vero ad *Halyn* fluvium pervenit *Croesus*, deinde, ut
 ego quidem aio, pontibus eis, qui ibi erant, copias

τόν ὡς δὲ ὁ πολλὸς λόγος Ἑλλήνων, Θαλῆς οἱ ὁ Μι- 10
 λήσιος διεβίβασε. ἀπορέοντος γὰρ Κροίσου ὅπως οἱ δια-
 βήσεται τὸν ποταμὸν ὁ στρατὸς, (οὐ γὰρ δὴ εἶναι καὶ
 τοῦτον τὸν χρόνον τὰς γεφύρας ταύτας,) λέγεται πα-
 ριόντα τὸν Θαλῆν ἐν τῷ στρατοπέδῳ, ποιῆσαι αὐτῷ τὸν
 ποταμὸν, ἐξ ἀριστερῆς χειρὸς ρέοντα τοῦ στρατοῦ, καὶ 15
 ἐκ δεξιῆς ρεῖν· ποιῆσαι δὲ ὥδε. ἄνωθεν τοῦ στρατοπέδου
 ἀρξάμενον, διώρυχα βαθεῖν οὐρύσσειν, ἄγοντα μνηοειδέα,
 ὅπως, ἂν τὸ στρατόπεδον ἰδρυμένον κατὰ νότου λάβοι,
 ταύτῃ κατὰ τὴν διώρυχα ἐκτραπόμενος ἐκ τῶν ἀρχαίων
 ρέεθρων, καὶ αὐτὶς παραμειβόμενος τὸ στρατόπεδον, ἐς 20
 τὰ ἀρχαῖα ἐσβάλλοι. ὥς τε, ἐπεί τε καὶ ἐσχίσθη τά-
 χιστα ὁ ποταμὸς, ἀμφοτέρῃ διαβατὸς ἐγένετο. οἱ δὲ
 καὶ τὸ παράπαν λέγουσι καὶ τὸ ἀρχαῖον ρέεθρον ἀποξη-
 ρανθῆναι. ἀλλὰ τοῦτο μὲν οὐ προσίμαι· κῶς γὰρ ὀπίσω

traduxit; ut vero vulgo Graeci narrant, Thales eas
 Croeso traduxit Milesius. Dubitante enim rege quo
 pacto flumen transmitterent copiae (necdum enim eo
 tempore pontes hos exstitisse) Thaletem aiunt, cum
 in castris adesset, effecisse ut flumen, quod a laeva
 exercitus fluebat, a dextra etiam flueret. Effecisse au-
 tem aiunt hunc in modum rexorsum ab ea fluvii parte,
 quae supra castra erat, altam effodisse fossam, et lu-
 natâ specie ita duxisse, ut, postquam castra ad flu-
 vium locata circuisset a tergo, flumen illac ex pristino
 alveo per fossam aversum, et castra rursus praeterlap-
 sum, in pristinum alveum influeret. Ita, simulatque
 divisum fuisset flumen, ab utraque parte permeabile
 factum esse: nonnulli vero etiam aiunt, pristinum
 alveum prorsus exaruisse. At mihi quidem hoc non

πορευόμενοι διέβησαν αὐτόν; Κροῖσος δέ, ἐπεὶ τε διαβάς 76
 σὺν τῷ στρατῷ ἀπίκητο τῆς Καππαδοκίης εἰς τὴν Πτε-
 ρίην καλεομένην· ἡ δὲ Πτερὶή ἐστὶ τῆς χείρας ταύτης τὸ
 ἰσχυρότατον, κατὰ Σινώπην πόλιν τὴν ἐν Εὐξείνῳ πόν-
 5 τῳ μάλιστα κη κειμένη· ἐνθαῦτα ἐστρατοπεδεύετο,
 Φθείραν τῶν Συρίων τοὺς κλήρους. καὶ εἶλε μὲν τῶν
 Πτερίων τὴν πόλιν, καὶ ἠνδραποδίσατο· εἶλε δὲ τὰς
 περιουκίδας αὐτῆς πάσας· Συρίους τε, οὐδὲν ἔοντας αἰ-
 τίους, ἀναστάτους ἐπαίησε. Κῦρος δὲ αἰγείρας τὸν ἑαυτοῦ
 10 στρατὸν, καὶ παραλαβὼν τοὺς μεταξὺ οἰκέοντας πάν-
 τας, ἠντιοῦτο Κροίσῳ. πρὶν δὲ ἐξελαύνειν ὀρμήσαι τὸν
 στρατὸν, πέμψας κήρυκας εἰς τοὺς Ἴωνας, ἐπειράτο
 σφέας ἀπὸ Κροίσου ἀπιστάμεναι. Ἴωνες μὲν νυν οὐκ ἐπέ-
 ροντο. Κῦρος δὲ ὡς ἀπίκητο, καὶ ἀντεστρατοπεδεύσατο
 15 Κροίσῳ, ἐνθαῦτα ἐν τῇ Πτερίῃ χώρα ἐπειρώατο κατὰ τὸ

persuadent; quo enim modo, quum reversi sunt, flu-
 men transierunt? (76.) *Croesus* igitur, superato
 cum copiis fluvio, in eam Cappadociae partem perve-
 nit, quae *Pterian* nominatur, estque totius huius regionis
 pars validissima, ex adverso fere Sinopes ad Pontum
 Euxinum sita. Ibi castris positis, praedia devastavit
 Syriorum, et oppidum Pteriorum cepit, in servitu-
 temque redegit: cunctaque etiam finitima cepit op-
 pida, Syriosque nihil commeritos funditus evertit.
 Tum *Cyrus*, coacto exercitu, advenientibusque omnibus
 qui in medio incolebant, obviam Croeso ivit. Prius-
 quam autem educere institueret copias, caduceatores
 ad Iones misit solicitandos ut a Croeso deficerent. Et
 Iones quidem non paruerunt: Cyrus vero ut advenit,
 castra Croeso opposuit; et ibidem in terra Pteria va-

ισχυρὸν ἀλλήλων. μάχης δὲ κατεργῆς γενομένης, καὶ πεσόντων ἀμφοτέρων πολλῶν, τέλος οὐδέτεροι νικήσαντες διέστησαν, νυκτὸς ἐπελθούσης. καὶ τὰ μὲν στρατόπεδα ἀμφοτέρα οὕτως ἠγωνίσατο.

- 77 Κροῖσος δὲ, μεμφθεὶς κατὰ τὸ πλῆθος τὸ ἑαυτοῦ στρατεύμα· ἦν γὰρ οἱ ὁ συμβαλὼν στρατὸς πολλὸν ἐλάσσων ἢ ὁ Κῦρου· τοῦτο μεμφθεὶς, ὡς τῇ ὑστεραίᾳ οὐκ ἐπειράτο ἐπιὼν ὁ Κῦρος, ἀπήλαυε εἰς τὰς Σάρδεις, ἐν νόῳ ἔχων, παρακαλέσας μὲν Αἰγυπτίους κατὰ τὸ ὄρκιον, (ἐποίησατο γὰρ καὶ πρὸς Ἀμασιν βασιλεύοντα Αἰγύπτου συμμαχίην πρότερον ἢ περὶ πρὸς Λακεδαιμονίους,) μεταπεμφάμενος δὲ καὶ Βαβυλωνίους, (καὶ γὰρ πρὸς τούτους αὐτῷ ἐπεποίητο συμμαχίη· ἐτυράνευε δὲ τῶν Βαβυλωνίων τὸν χρόνον τοῦτον Λαβύνητος·) 10 ἐπαγγείλας δὲ καὶ Λακεδαιμονίους παρῆναι εἰς χρόνον

lido impetu vires invicem tentarunt. Acri praelio commisso, multis utrimque occisis, ad extremum, cum nox ingrueret, neutram in partem inclinante victoria discesserunt. Et hunc quidem in modum uterque exercitus pugnauerat.

(77.) *Croesus* vero, copiarum suarum accusans paucitatem: nam militum eius, qui conflixerant, multo minor, quam *Cyri*, numerus fuerat: hac ratione inductus, quum postridie eius diei *Cyrus* adgredi illum non conaretur, *Sardes* reversus est, habens in animo et *Aegyptios* evocare ex foedere; quorum cum rege *Amasi*, prius quam cum *Lacedaemoniis*, foedus inierat: et *Babylonios* arcessere; (nam et cum his societatem armorum pepigerat; rex autem per id tempus *Babyloniorum* *Labynet*us erat:) et *Lacedaemoniis* de-

ῥητόν· αἰόσαί τε δὴ τούτους, καὶ τὴν ἑωυτοῦ συλλέξας
 στρατιήν, ἐνένωτο, τὸν χιμῶνα παρῆς, ἅμα τῷ ἦρι
 στρατεύειν ἐπὶ τοὺς Πέρσας. καὶ ὁ μὲν, ταῦτα Φρο-
 15 νέων, ὡς ἀπίκητο εἰς τὰς Σάρδεις, ἔπεμπε κήρυκας κα-
 τὰ τὰς συμμαχίας, προερέοντας εἰς πέμπτον μῆνα συλ-
 λέγεσθαι εἰς Σάρδεις. τὸν δὲ παρεόντα καὶ μαχεσάμενον
 στρατὸν Περσῆσι, ὃς ἦν αὐτοῦ ξεινικός, πάντα ἀπίεις,
 διεσχέδασι· οὐδαμᾶ ἐλπίσας μή ποτε ἄρα ἀγωνισά-
 20 μενος οὕτω παραπλησίως Κῦρος ἐλάσει ἐπὶ Σάρδεις.

Ταῦτα ἐπιλεγομένῳ Κροίσῳ τὸ προάστειον πᾶν Ὀφίων 78
 ἐνεπλήσθη. Φανέντων δὲ αὐτέων, οἱ ἵπποι μετιέντες τὰς
 νομάς νέμεσθαι, Φοιτέοντες κατήσθιον. ἰδόντι δὲ τοῦτο
 Κροίσῳ, ὥσπερ καὶ ἦν, ἔδοξε τέρας εἶναι. αὐτίκα δὲ
 5 ἔπεμπε Θεοπρόπους εἰς τοὺς ἐξηγητίας Τελμησσίων.

nunciare, ut ad definitum tempus adsint: denique
 hisce coniunctis, suisque ipsius copiis contractis, con-
 stituerat, simulatque praeteriisset hyems, primo vere
 expeditionem in Persas suscipere. Haec ille animo
 agens, ut Sardes venit, nuncios misit ad socios, qui
 illis edicerent, ut *ad quintum mensem Sardes conve-*
nirent. Praesentem vero exercitum, qui cum Persis
 pugnaverat, qui ibi aderat mercede conductus, om-
 nem dimisit dispersitque; nequaquam ratus fore, ut
 Cyrus, qui ita aequo Marte pugnasset, adversus Sardes
 copias suas duceret. (78.) Haec dum secum reputat
 Croesus, suburbana omnia serpentibus impleta sunt:
 quos equi, ut adparuerunt, omisso consueto pabulo,
 frequentes deglutiebant. Id Croeso cernenti visum
 est, ut erat, esse portentum: itaque e vestigio misit
 qui haruspices consulerent *Telmessenses*. Sed consul-

- ἀπικόμενοισι δὲ τοῖσι θιοπρόποισι, καὶ φθαλοῦσι πρὸς
 Τελμησσέων τὸ θέλει σημαίνει τὸ τέρας, οὐκ ἐξεγένετο
 Κροίσῳ ἀπαγγεῖλαι. πρὶν γὰρ ἢ ὀπίσω σφέας ἀνα-
 πλῶσαι ἐς τὰς Σάρδεις, ἦλω ὁ Κροῖσος. Τελμησσέες
 μὲν τοι τάδε ἔγνωσαν, στρατὸν ἀλλόθροον προσδόκιμον 10
 εἶναι Κροίσῳ ἐπὶ τὴν χώραν, ἀπικόμενον δὲ τοῦτον κα-
 ταστρέψεσθαι τοὺς ἐπιχαρίους· λέγοντες ὅφρα εἶναι γῆς
 παῖδα, ἵππον δὲ, πολέμιόν τε καὶ ἐπήλυδα. Τελμησ-
 σέες μὲν νυν ταῦτα ὑπεκρίναντο Κροίσῳ ἤδη ἡλακότει,
 οὐδὲν καὶ εἰδότες τῶν ἦν περὶ Σάρδεις τε καὶ αὐτὸν Κροῖσον. 15
- 79 Κῦρος δὲ, αὐτίκα ἀπελαύνοντος Κροῖσου μετὰ τὴν
 μάχην τὴν γενομένην ἐν τῇ Πτερίῃ, μαθὼν ὡς ἀπελά-
 σας μέλλοι Κροῖσος διασκέδαν τὸν στρατὸν, βουλευό-
 μενος εὗρισκε πῆγμά οἱ εἶναι ἐλαύνειν ὡς δύναστο τά-
 χιστα ἐπὶ τὰς Σάρδεις, πρὶν ἢ τὸ δεύτερον αἰσθῆναι τῶν 5

toribus Telmessum profectis, ibique quid significaret prodigium edoctis, non contigit, ut Croeso renunciare responsum possent; nam priusquam Sardes renavigassent, captus Croesus erat. Atqui Telmessenses ita censuerant, exercitum peregrinum ingressurum esse terram Croesi, et incolas oppressurum: serpentes enim, aiebant, esse terrae filios; equos autem, hostes et ἀπέναντας. Et haec quidem responderunt Telmessenses Croeso iam capto, sed nescii adhuc ipsi quid Sardibus ageretur aut quid Croeso accidisset.

(79.) At Cyrus certior factus, Croesum, quum continuo post pugnam in Pteria pugnata[m] copias suas domum reduceret, decrevisse post reditum dimittere copias, consilio inito intellexit e re sua esse, quam celerrime posset adversus Sardes ducere, priusquam

Λυδῶν τὴν δύναμιν. ὡς δὲ οἱ ταῦτα ἑώρακε, καὶ ἐποίησε
κατὰ τάχος. ἐλάσας γὰρ τὸν στρατὸν εἰς τὴν Λυδίην,
αὐτὸς ἄγγελος Κροίσῳ ἐληλύθει. ἐμβαῦτα Κροῖσος εἰς
ἀπορίην πολλὴν ἀπυγμένος, ὥς οἱ παρὰ δόξαν ἔσχε τὰ
10 πρήγματα ἢ ὡς αὐτὸς κατεδόκει, ὅμως τοὺς Λυδοὺς
ἐξήγε εἰς μάχην. ἦν δὲ τοῦτον τὸν χρόνον ἔθνος οὐδὲν ἐν
τῇ Ἀσίῃ οὔτε ἀνδρείοτερον, οὔτε ἀλκιμώτερον τοῦ Λυδίου.
ἡ δὲ μάχη σφέων ἦν ἀπ' ἵππων, δούρατά τε ἐφόρεον
μεγάλα, καὶ αὐτοὶ ἔσαν ἵππεύεσθαι ἀγαθοί. Ἐς τὸ 80
πεδῖον δὲ συνελθόντων τοῦτο τὸ πρὸ τοῦ ἀστυός ἐστι τοῦ
Σαρδιηνοῦ, ἐὼν μέγα τε καὶ ψιλόν, (διὰ δὲ αὐτοῦ πο-
ταμοὶ ῥέοντες καὶ ἄλλοι καὶ Ἰλλος συρρήγνυσι εἰς τὸν
5 μέγιστον, καλεόμενον δὲ Ἑρμον, ὃς ἐξ οὐρεος ἱεροῦ Μη-
τρὸς Δινδυμένης ῥέων, ἐκιδίδι εἰς θάλασσαν κατὰ Φω-
καίην πόλιν,) ἐμβαῦτα ὁ Κῦρος ὡς εἶδε τοὺς Λυδοὺς εἰς

*Lydorum copiae rursus collectae essent. Atque, ut
ei visum erat, ita protinus fecit. Nam exercitum in
Lydiam ducens, ipse nuncius Croeso advenit. Ibi tum
Croesus in magnam consilii inopiam adductus, quum
longe secus atque exspectaverat res occidisset, tamen
Lydos in praelium eduxit. Erat autem ea aetate nul-
lus Asiae populus fortior, nec magis strenuus, quam
Lydius. Pugnandi genus erat ex equis; hastasque ge-
stabant praelongas, et equitandi inprimis erant periti.
(80.) Campus, in quo concursus est, ante urbem
Sardianam iacet, magnus et nudus: quem perfluentes
cum alii amnes, tum Hyllus, percurrunt omnes in
eum qui maximus est, cui nomen Hermus; qui, e
monte Matri Dindymenae sacro ortus, in mare se
exonerat iuxta Phocaeam urbem. Hic ubi Lydos ad*

μάχην τασσομένους, καταρρώδηςας τὴν ἵππον, ἐπαίησε, Ἀρπάγου ὑποδεμένου ἀνδρὸς Μήδου, τοιόνδε. ὅσαι τῶ στρατῷ τῷ ἑωυτοῦ ἔπντο σιτοφόροι τε καὶ σκευοφόροι 10 κάμηλοι, ταύτας πάσας αἰλίσας, καὶ ἀπελὼν τὰ ἄχθια, ἀνδρας ἐπ' αὐτάς ἀνέβησε ἱππάδα στολὴν ἐνεσταλμένους. σκευάσας δὲ αὐτοὺς, προσέταξε τῆς ἄλλης στρατῆς προῖεναι πρὸς τὴν Κροῖσου ἵππον, τῇ δὲ καμήλῳ ἔπεισθαι τὸν πεζὸν στρατὸν ἐκέλευε· ὅπισθε δὲ τοῦ πεζοῦ 15 ἐπέταξε τὴν πᾶσαν ἵππον. ὥς δὲ οἱ πάντες διατετάχατο, παραίνεσε τῶν μὲν ἄλλων Λυδῶν μὴ Φειδομένους, κτείνειν πάντα τὸν ἐμποδῶν γινόμενον, Κροῖσον δὲ αὐτὸν μὴ κτείνειν, μηδὲ ἢν συλλαμβανόμενος ἀμύνηται. ταῦτα μὲν παραίνεσε. τὰς δὲ καμήλους ἔταξε ἀντία 20 τῆς ἵππου, τῶνδ' εὔεκεν· κάμηλον ἵππος φοβέεται, καὶ οὐκ ἀνέχεται οὔτε τὴν ἰδέην αὐτῆς ὀρέων, οὔτε τὴν ὁδμήν

pugnandum instructos vidit *Cyrus*, reformidans equitatum, monitu Harpagi Medii, tale iniit consilium. Coactis omnibus quae exercitum ipsius sequebantur camelis, vel frumentum vel vasa portantibus, sarcinas detraxit, et viros imposuit equestri cultu ornatos: quibus ita instructis praecepit, ut caeteras copias praeirent adversus Croesi equitatum; peditatum vero iussit camelorum aciem subsequi; denique post pedestrem aciem equitatum omnem locavit. His omnibus ita ordinatis, edixit ne cui parcerent Lydorum caeterorum, sed occiderent cunctos qui resisterent, *Croesum* verò ipsum non occiderent, ne si captus quidem repugnaret. Hoc imperium dedit. Camelos autem adversus equitatum instruxit hac de causa: camelum equus reformidat, adeo quidem ut nec speciem eius

ὁσφραϊνόμενος. αὐτοῦ δὴ ὦν τούτου εἵνεκεν ἐσεσόφιστο.
 ἵνα τῷ Κροίσῳ ἄχρηστον ἢ τὸ ἵππικόν, τῷ δὴ τι καὶ
 25 ἐπεῖχε ἐλλάμψεσθαι ὁ Λυδός. ὡς δὲ καὶ συνήεσαν εἰς
 τὴν μάχην, ἐνθαῦτα ὡς ὁσφραντο τάχιστα τῶν καμῆ-
 λων οἱ ἵπποι, καὶ εἶδον αὐτάς, ὀπίσω ἀνέστρεφον,
 διέφθαρτό τε τῷ Κροίσῳ ἡ ἐλπίς. οὐ μέντοι οἱ γὰρ Λυ-
 δοὶ τὸ ἐνθεῦτεν δειλοὶ ἦσαν· ἀλλ', ὡς ἔμαθον τὸ γινώ-
 30 μενον, ἀποθορόντες ἀπὸ τῶν ἵππων, πεζοὶ τοῖσι Πέρ-
 σησι συνέβαλλον. χρόνῳ δὲ, πεσόντων ἀμφοτέρων πολ-
 λῶν, ἐτράποντο οἱ Λυδοί. κατελιθθέντες δὲ εἰς τὸ τείχος,
 ἐπολιορκέοντο ὑπὸ τῶν Περσέων.

Τοῖσι μὲν δὴ κατεστήκειε πολιορκίη. Κροῖσος δὲ δο- 81
 κέων οἱ χρόνον ἐπὶ μακρὸν εἶσεσθαι τὴν πολιορκίην,
 ἔπεμπε ἐκ τοῦ τείχεος ἄλλους ἀγγέλους εἰς τὰς συμ-
 μαχίας. οἱ μὲν γὰρ πρότερον διεπέμποντο, εἰς πέμπτον

intueri, nec odorem percipere sustineat: ob id ipsum igitur rationem istam inierat, ut Croeso inutiles essent equestres copiae, quibus vel maxime se praevaliturum Lydus cogitaverat. Atque etiam, postquam ad pugnam concursus est, ibi tum equi, simulatque olfecerunt camelos conspexeruntque, protinus retro se averterunt, et elusa Croeso spes erat. Nec vero idcirco Lydi continuo abiecere animos; sed, re cognita, ab equis desilientes, pedibus conflixere cum Persis. Postremo vero, multis utrimque caesis, in fugam versi sunt Lydi: itaque intra murum compulsi, obsidebantur a Persis.

(81.) Dum vero obsidionem parant Persae, *Croesus* in longius processuram obsidionem ratus, alios ex arce nuncios mittit ad socios. Nam qui prius dimissi erant, hi ad coeundum *Sardes* quintum mensem

μήνα προερέοντες συλλέγεσθαι εἰς Σάρδεις· τούτους δὲ 5
 ἐξέπεμπε, τὴν ταχίστην δέεσθαι βοηθεῖν, ὡς πολιορ-
 82 κεομένου Κροίσου. Ἔς τε δὴ ἂν τὰς ἄλλας ἔπεμπε
 συμμαχίας, καὶ δὴ καὶ εἰς Λακεδαίμονα. τοῖσι δὲ καὶ
 αὐτοῖσι τοῖσι Σπαρτιήτησι κατ' αὐτὸν τοῦτον τὸν χρόνον
 συνεπεπτώκει ἕρις εὐῶσα πρὸς Ἀργεῖους, περὶ χώρου
 καλεομένου Θυρέης. τὰς γὰρ Θυρέας ταύτας, εὐῶσας 5
 τῆς Ἀργολίδος μοίρης, ἀποταμόμενοι ἔσχον οἱ Λακεδα-
 μόνιοι. ἦν δὲ καὶ ἡ μέχρι Μαλεῶν ἡ πρὸς ἐσπέρην Ἀρ-
 γείων, ἡ τε ἐν τῇ ἡπείρῳ χώρα, καὶ ἡ Κυθηρίῃ νῆσος,
 καὶ αἱ λοιπαὶ τῶν νήσων. βοηθησάντων δὲ Ἀργείων τῇ
 σφετέρῃ ἀποταμνομένη, ἐνθαῦτα συνέβησαν εἰς λόγους 10
 συνελθόντες, ὥς τε τριηκοσίους ἑκατέρων μαχέσασθαι
 ἰκότεροι ὃ ἂν περιγένωνται, τούτων εἶναι τὸν χώρον· τὸ
 δὲ πλῆθος τοῦ στρατοῦ ἀπαλλάσσεσθαι ἑκάτερον εἰς τὴν

edixerant: nunc hos dimisit oratum, ut quam celerime auxilia sibi mitterentur, quippe ab hostibus obsesso. (82.) Igitur cum ad alios socios misit, tum ad Lacedaemonios. Per idem vero tempus ipsis etiam *Spartanis* acciderat, ut contentionem haberent cum *Argivis*, de loco cui nomen *Thyrea*. Hasce quippe *Thyreas*, quum essent *Argolicae* ditionis, *Lacedaemonii* *Argivis* ademtas tenebant. Etenim *Argivorum* etiam erat ad *Maleas* usque regio ad occasum sita, cum in continente, tum insula *Cytheria*, reliquaeque insulae. Igitur quum ad opem ferendam adempto suo territorio adcurrissent *Argivi*, in colloquium ibi convenerunt cum *Lacedaemoniis*, pactique sunt, ut *trecenti utrimque pugnarent, et, utri superiores excessissent, eorum regio foret; reliquus autem exer-*

ἑωυτοῦ, μηδὲ παραμένειν ἀγωνιζομένων, τῶνδ' εἵνεκεν,
 15 ἵνα μὴ παρέοντων τῶν στρατοπέδων, ὄρῶντες οἱ ἕτεροι
 ἐσσομένους τοὺς σφετέρους, ἐπαμύνοιεν. Συνέβημενοι ὧν
 ταῦτα, ἀπαλλάσσοντο· λογάδες δὲ ἐκατέρων ὑπο-
 λειφθέντες συνέβαλλον. μαχομένων δὲ σφῶν, καὶ γι-
 νομένων ἰσοπαλέων, ὑπελείποντο ἐξ ἀνδρῶν ἑξακοσίων
 20 τρεῖς· Ἀργείων μὲν, Ἀλκίνοῦ τε καὶ Χρόμιος· Λακε-
 δαιμονίων δὲ, Ὀθρυάδης. ὑπελείφθησαν δὲ οὗτοι νυκτὸς
 ἐπελθούσης. οἱ μὲν δὴ δύο τῶν Ἀργείων, ὡς νεικηκότες,
 ἔθεον εἰς τὸ Ἄργος· ὁ δὲ τῶν Λακεδαιμονίων Ὀθρυάδης,
 σκυλεύσας τοὺς Ἀργείων νεκροὺς, καὶ προσφορήσας
 25 τὰ ὅπλα πρὸς τὸ ἑωυτοῦ στρατόπεδον, ἐν τῇ τάξει
 εἶχε ἑωυτόν. ἡμέρῃ δὲ δευτέρῃ παρῆσαν πυνθανόμενοι
 ἀμφοτέρω. τέως μὲν δὴ αὐτοὶ ἑκάτεροι ἔφασαν νικᾶν·
 λέγοντες, οἱ μὲν, ὡς ἑωυτῶν πλεῦνες περιγεγόνασι· οἱ

*citus utrorumque domum discederet, neque praesto
 esset dum illi pugnarent; eā scilicet caussā, ne, si
 adessent, parti succumbenti auxilium sui ferrent. His
 conventis digressi sunt; selecti vero ex utrisque relictī,
 certamen inierunt: qui quum aequo Marte pugnassent,
 ex sexcentis tres omnino reliqui fuere; ex Argivis
 Alcenor et Chromius, ex Lacedaemoniis Othryades.
 Hi quum interveniente nocte superessent, duo Ar-
 givi, ut qui vicissent, cursu Argos repetierunt; Lace-
 daemonius vero Othryades, spoliatis Argivorum cada-
 veribus, armisque in ipsius castra delatis, in statione
 mansit. Postridie utrique, re audita, advenere: ac
 statim quidem utrique, vicisse se, contendebant; Ar-
 givi, dicentes suorum plures superfuisse; Lacedae-
 monii vero, illos profugisse demonstrantes, suum*

δὲ, τοὺς μὲν ἀποφαίνοντες πεφευγότας, τὸν δὲ σφέτε-
 ρον παραμείναντα, καὶ σκυλεύσαντα τοὺς ἐκείνων νε- 30
 κρούς. τέλος δὲ, ἐκ τῆς ἔριδος συμπεσόντες ἐμάχοντο
 πεσόντων δὲ καὶ ἀμφοτέρων πολλῶν, ἐνίκων Λακεδαι-
 μόνιοι. Ἀργεῖοι μὲν νυν ἀπὸ τούτου τοῦ χρόνου κατα-
 κειράμενοι τὰς κεφαλὰς, πρότερον ἐπάναγκες κομῶντες,
 ἐποίησαντο νόμον τε καὶ κατάβην, μὴ πρότερον θρέψειν 35
 κόμην Ἀργείων μηδένα, μηδὲ τὰς γυναῖκάς σφι χρυ-
 σοφορήσεν, πρὶν ἂν Θυρέας ἀνασώσωνται. Λακεδαι-
 μόνιοι δὲ τὰ ἐναντία τούτων ἔθεντο νόμον, οὐ γὰρ κο-
 μῶντες πρὸ τούτου, ἀπὸ τούτου κομᾶν. τὸν δὲ ἕνα λέ-
 γουσι τὸν περιλειφθέντα τῶν τριηκοσίων, Ὀθρυάδην, αἰ- 40
 σχυνόμενον ἀπονοστέειν εἰς Σπάρτην, τῶν οἱ συλλοχι-
 τέων διεφθαρμένων, αὐτοῦ μιν ἐν τῇσι Θυρέῃσι κατα-
 83 χρεῖσθαι ἑαυτόν. Τοιούτων δὲ τοῖσι Σπαρτιήτῃσι

vero perstitisse, et cadavera spoliasset Argivorum.
 Ad extremum, ex contentione ad arma concurrentes,
 pugnam capessunt; et, multis utrimque caesis, Lace-
 daemonii victores discedunt. Quo ex tempore Argivi,
 tonsis capitibus, quum antea necessario comati essent,
 legem condiderunt, sese devoventes, *ne prius comam*
aleret quisquam Argivorum, neve mulieres aurum
gestarent, quam Thyreas recepissent. E contrario
 Lacedaemonii, quum ante hac non comarentur, le-
 gem tulerunt, ut *ab hoc tempore alerent comam.*
 Unum autem illum ex trecentis superstitem, Othrya-
 dem, aiunt pudore retentum ne occisis commilitonibus
 Spartam rediret, illic apud Thyreas mortem sibi con-
 scivisse. (83.) Haec dum apud Spartanos aguntur,
 advenit Sardonius legatus, orans ut *obsesso Croeso*

ἐνεστέωντων πραγμάτων, ἤκε' ὁ Σαρδηνὸς κήρυξ, δεόμε-
νος Κροίσῳ βοηθεῖν πολιορκεομένῳ. οἱ δὲ ὅμως, ἐπεὶ τε
ἐπύθοντο τοῦ κήρυκος, ὀρμέατο βοηθεῖν. καὶ σφι ἤδη
5 παρεσκευασμένοισι, καὶ νεῶν ἐουσέων ἐτοίμων, ἦλθε
ἄλλη ἀγγελίη, ὡς ἠλώκοι τὸ τεῖχος τῶν Λυδῶν, καὶ
ἔχοιτο Κροῖσος ζωγρηθείς. οὕτω δὴ οὗτοι μὲν, συμφορὴν
ποιησάμενοι μεγάλην, ἐπέπαυτο.

Σάρδιες δὲ ἤλωσαν ὥδε. ἐπειδὴ τεσσαρεσκαίδεκάτῃ 84
ἐγένετο ἡμέρῃ πολιορκεομένῳ Κροίσῳ, Κῦρος τῇ στρατιῇ
τῇ ἑαυτοῦ, διαπέμψας ἱππέας, προεῖπε, τῷ πρώτῳ
ἐπιβάντι τοῦ τεύχεος δῶρα δῶσειν. μετὰ δὲ τοῦτο, πει-
5 ρησαμένης τῆς στρατιῆς, ὡς οὐ προεχώρει, ἐνθαῦτα τῶν
ἄλλων πεπαυμένων, ἀνὴρ Μάρδος ἐπειράτο προσβαί-
νων, τῷ ὄνομα ἦν Τροιάδης, κατὰ τοῦτο τῆς ἀκροπό-
λιος τῇ οὐδεὶς ἐτέτακτο Φύλακος. οὐ γὰρ ἦν δεινόν.

*suppetias ferrent. Et illi nihilo minus, audito legato,
ad succurrendum se accinxerunt. Sed quum iam pa-
rati essent, et in promptu starent naves, alius adfertur
nuncius, arcem Lydorum expugnatam esse, Croe-
sumque vivum ab hostibus captum. Ita quidem La-
cedaemonii, casum regis vehementer dolentes, auxi-
lia mittere supersederunt.*

(84.) *Expugnatae autem sunt Sardes hoc maxime
modo. Quartodecimo quam obsideri coeptae erant
die, Cyrus, dimissis per castra equitibus, edixerat
copiis suis, dona se daturum ei qui murum primus
conscendisset. Mox periculo a militibus facto, post-
quam conatui non respondit successus, ibi tum,
quiescentibus caeteris, vir Mardus genere, cui nomen
Hyroeades, adscendere conatus est cā parte arcis, quæ*

κατὰ τοῦτο μὴ αἰῶνι κοτέ. ἀπότομός τε γάρ ἐστι ταύτη
 ἡ ἀκρόπολις, καὶ ἄμαχος· τῇ οὐδὲ Μήλης, ὁ πρότε- 10
 ρον βασιλεὺς Σαρδίων, μούνη οὐ περιήνευκε τὸν λέοντα,
 τὸν οἱ ἡ παλλακὴ ἔτεκε, Τελμησσέων δικασάντων, ὡς
 περιενειχθέντος τοῦ λέοντος τὸ τεῖχος, ἔσονται Σάρδιες
 ἀνάλωτοι. ὁ δὲ Μήλης κατὰ τὸ ἄλλο τεῖχος περιενεί-
 κας, τῇ ἣν ἐπίμαχον τὸ χωρίον τῆς ἀκροπόλιος, κατῇ 15
 λόγησε τούτου, ὡς ἐὼν ἄμαχόν τε καὶ ἀπότομον· ἐστι
 δὲ πρὸς τοῦ Τρωῶλου τετραμμένον τῆς πόλιος. Ὁ ὦν
 δὴ Τροιάδης οὗτος ὁ Μάρδος, ἰδὼν τῇ προτεραίῃ τῶν
 τινα Λυδῶν κατὰ τοῦτο τῆς ἀκροπόλιος καταβάντα ἐπὶ
 κινέην ἀνάθεν κατακυλισθεῖσαν, καὶ ἀνελόμενον, ἐφρά- 20
 σθη καὶ ἐς θυμὸν ἐβάλετο. τότε δὲ δὴ ὁ αὐτός τε ἀνα-

nulli locati custodes erant; quia non verendum visum
 erat, ne ab illa parte umquam arx caperetur. Est enim
 ibi abrupta arx, et inexpugnabilis: qua unâ etiam
 parte olim *Meles*, rex Sardium, non circumtulera-
 t leonem, quem ipsi pellex pepererat; quum respon-
 sum edidissent Telmessenses, *si leo circa murum*
circumferretur, inexpugnabiles fore Sardes. Meles
 igitur circa reliquum murum circumferens, qua ex-
 pugnabile munimentum arcis erat, hanc partem spre-
 verat, ut inexpugnabilem et abruptam: est autem ea,
 quae Tmolo oppido opposita est. Hyroeades igitur
 hic Mardus, quum pridie vidisset Lydorum aliquem
 ab illa parte arcis descendentem, recepturum galeam
 quae superne devoluta erat, eamdemque reportan-
 tem; advertens animum, deliberaverat secum. Tunc
 igitur et ipse adscendit, et eius vestigia legentes plu-
 res adscendebant. Quum igitur frequenti numero Per-

βεβήκει, καὶ κατ' αὐτὸν ἄλλοι Περσέων ἀνίστανται.
προσβάντων δὲ συγχῶν, οὕτω δὴ Σάρδιές τε ἠλώκεσαν,
καὶ πᾶν τὸ ἄστυ ἐπορθέετο.

Κατ' αὐτὸν δὲ Κροῖσον τάδε ἐγένετο. ἦν οἱ παῖς, τοῦ 85
καὶ πρότερον ἐπεμνήσθη, τὰ μὲν ἄλλα ἐπιεικής, ἄφω-
νος δέ. ἐν τῇ ᾧ παρελθούσῃ εὖεστοι ὁ Κροῖσος τὸ πᾶν
ἐς αὐτὸν ἐπεποιήκει, ἄλλα τε ἐπιφραζόμενος, καὶ δὴ
5 καὶ ἐς Δελφοὺς περὶ αὐτοῦ ἐπεπόμεναι χρησομένους. ἡ
δὲ Πυθίη οἱ εἶπε τάδε·

Λυδὲ γένος, πολλῶν βασιλεῦ, μέγα νήπτε Κροῖστε,
μὴ βούλευ πολύευκτον ἱὴν, ἀνα δάματ' ἀκούειν
παιδὸς φθεγγομένου. τόδε σοὶ πολὺ λῶϊον ἀμΦι
10 ἔμμεναι. αὐδήσει γὰρ ἐν ἡματι πρῶτον ἀνόλβω.
Ἀλίσκομένου δὲ τοῦ τείχεος, ἥτε γὰρ τῶν τις Περσέων

LXXXIV. 22. κατ' αὐτόν. *Alit* μετ' αὐτόν, post illum.

sae adscendissent, ita *Sardes captae* sunt, atque urbs
omnis direpta.

(85.) Ad ipsum autem *Croesum* quod spectat, gesta
sunt haecce. Erat ei filius, cuius etiam supra mentio-
nem feci, cactera quidem non ineptus, sed mutus.
Superiore igitur felici rerum statu omnia pro viribus
fecerat Croesus huius pueri caussâ, cum aliis initis ra-
tionibus, tum Delphos missis legatis qui super eo
oraculum consulerent. Responderat autem ei Py-
thia haec:

*Lyde genus, rex multorum, valde inscie Croese,
ne cura gnati exoptatam audisse loquentis
intra aedes vocem; sine qua melius tibi longe:
ille die quoniam primum infelice loquetur.*
Nunc captâ arce quum Persarum aliquis, cui igno-

αἰλλογνώσας Κροῖσον ὡς ἀποκτενέων, Κροῖσος μὲν νυν
 ὀρέων ἐπιόντα, ὑπὸ τῆς παρεούσης συμφορῆς παρημε-
 λήκει, αὐδὲ τι οἱ διέφερε πληγέντι ἀποθανέειν· ὁ δὲ
 παῖς οὗτος ὁ Ἀφώνος, ὡς εἶδε ἐπιόντα τὸν Πέρσην, ὑπὸ 15
 θεούς τε καὶ κακοῦ ἔρρηξε Φωνὴν, εἶπε δέ· „Ὁνθρῶπε,
 „μὴ κτεῖνε Κροῖσον.“ Οὗτος μὲν δὴ τοῦτο πρῶτον
 ἐφθέγγετο· μετὰ δὲ τοῦτο ἤδη ἐφώνεε τὸν πάντα χρόνον
 86 τῆς ζῆς. Οἱ δὲ Πέρσαι τὰς τε δὴ Σάρδις ἔσχον, καὶ
 αὐτὸν Κροῖσον ἐζώγρησαν, ἄρξαντα ἔτεα τεσσερεσκαί-
 δεκα, καὶ τεσσερεσκαίδεκα ἡμέρας πολιορκηθέντα, κατὰ
 τὸ χρηστήριόν τε καταπαύσαντα τὴν ἐωυτοῦ μεγάλην
 ἀρχήν. λαβόντες δὲ αὐτὸν οἱ Πέρσαι ἤγαγον παρὰ 5
 Κῦρον. ὁ δὲ, συννήσας πυρὴν μεγάλην, ἀνεβίβασε ἐπ’
 αὐτὴν τὸν Κροῖσον τε ἐν πέδῃσι δεδεμένον, καὶ δις ἐπτά
 Λυδῶν παρ’ αὐτὸν παῖδας· ἐν νόῳ ἔχων εἶτε δὴ ἀκρο-

tus Croesus erat, illum peteret occisurus; Croesus
 quidem, invadentem se conspiciens, ob praesentem
 casum insuper habuit, quum nihil ipsius interesset
 percussum oppetere mortem: at puer hic mutus, ubi
 Persam vidit irruentem, prae metu doloreque rupit
 vocem, dixitque: *Homo, ne occide Croesum!* Sic
 igitur hic tum primum vocem edidit: et post haec iam
 per omne vitae tempus loquelâ usus est. (86.) Per-
 sae vero et Sardibus potiti erant, et Croesum vivum
 ceperant, postquam regnasset quatuordecim annos,
 totidemque dies fuisset obsessus; qui adeo ex oraculi
 responso finem imposuit magno suo imperio. Captum
 vero Persae ad Cyrum duxerunt: qui ingenti rogo,
 ad id ipsum exstructo, compedibus vinctum Croesum
 iussit imponi, et circa eum bis septem Lydorum filios;

θίνα ταῦτα καταγιῶν θεῶν ὅτε αὐδὴ, εἴτε καὶ εὐχὴν
 10 ἐπιτελέσαι θέλων· εἴτε καὶ, πυθόμενος τὸν Κροῖσον
 εἶναι θεοσεβέα, τοῦδε εἵνεκεν ἀνεβίβασε ἐπὶ τὴν πυρὴν,
 βουλόμενος εἰδέναι εἴ τις μιν δαιμόνων ῥύσεται τοῦ μὴ
 ζῶντα κατακαυθῆναι. τὸν μὲν δὴ ποιεῖν ταῦτα· τῷ δὲ
 Κροίσῳ, ἐστεῶτι ἐπὶ τῆς πυρῆς, ἐσελθεῖν, καὶ περ ἐν
 15 κακῷ ἔντι τοσούτῳ, τὸ τοῦ Σόλωνος, ὡς οἱ εἶη σὺν
 θεῷ εἰρημένον, τὸ „Μηθένα εἶναι τῶν ζώντων ὀλβιον.“
 ὡς δὲ ἄρα μιν προστῆναι τοῦτο, ἀνεγκάμενόν τε καὶ
 ἀνασθενάξαντα ἐκ πολλῆς ἡσυχίης, ἐς τρεῖς ὀνομάσαι
 Σόλωνα. καὶ τὸν Κῦρον ἀκούσαντα, κелеῦσαι τοὺς
 20 ἐρμηνέας ἐπείρασθαι τὸν Κροῖσον, τίνα τοῦτον ἐπικα-
 λέαιτο. καὶ τοὺς, προσελθόντας, ἐπειρωτᾶν. Κροῖσον δὲ
 τέως μὲν σιγὴν ἔχειν ἐρωτεώμενον· μετὰ δὲ, ὡς ἡναγκά-

LXXXVI. 18. ἡσυχίης. *Alii λειποψυχίης*, post longum animi deliquium.

sive primitias has deo alicui offerre habens in animo, sive votum aliquod persolvere; sive cupidus sciendi, quum religiosum esse Croesum comperisset, an deus aliquis cum esset liberaturus, ne vivus combureretur. Hoc quidem fecisse Cyrum aiunt; Croeso vero super pyram stanti in mentem venisse, cum tanta quippe calamitate colluctanti, illud Solonis, quod sibi divino nutu fuisset dictum, *Neminem viventem esse beatum*. Hoc ergo sibi proponens, post longum silentium fertur ex imo pectore vocem edidisse, et ingemiscens ter nominasse *Solonem*. Tum Cyrum, aiunt, hoc audito, iussisse interpretes ex eo quaerere, *quis ille esset quem invocaret!* illosque accedentes quacsivisse, sed Croesum initio nihil respondisse; ad

ζῆτο, εἰπεῖν· „Τὸν ἂν ἐγὼ πᾶσι τυράννοισι προστίμησα
 „μεγάλων χρημάτων ἐς λόγους ἐλθεῖν.“ Ὡς δέ σφι
 ἀσσημα ἔφραζε, πάλιν ἐπειρώτεον τὰ λεγόμενα. λιπα- 25
 ρόντων δὲ αὐτῶν, καὶ ὄχλον παρεχόντων, ἔλεγε δὴ,
 ὡς ἦλθε ἀρχὴν ὁ Σόλων, ἐὼν Ἀθηναῖος, καὶ θεσά-
 μενος πάντα τὸν ἑαυτοῦ ὄλβον ἀποφλαυρίσει· οἷα δὴ
 εἶπας, ὥστε αὐτῷ πάντα ἀποβεβήκοι τῇ περ ἐκείνος
 εἶπε, οὐδέν τε μᾶλλον ἐς ἑαυτὸν λέγων, ἢ ἐς ἅπαν τὸ 30
 ἀνθρώπινον, καὶ μάλιστα τοὺς παρὰ σφίσι αὐτοῖσι
 δοκέοντας ἐλβίους εἶναι. Τὸν μὲν Κροῖσον ταῦτα ἀπη-
 γέεσθαι· τῆς δὲ πυρῆς ἤδη ἀμμένης, καίεσθαι τὰ πε-
 ριέσχατα. καὶ τὸν Κῦρον ἀκούσαντα τῶν ἐρμηνέων τὰ
 εἶπε Κροῖσος, μεταγνόντα τε, καὶ ἐνώσαντα ὅτι καὶ 35
 αὐτὸς ἄνθρωπος ἐὼν, ἄλλον ἄνθρωπον, γεγόμενον ἑαυ-

extremum vero, quum urgeretur, dixisse: *Is est, qui
 ut omnibus regibus in colloquium veniret, ego in-
 genti pecuniarum copiae praetulissem.* Cuius re-
 sponsi vim quum parum illi intelligerent, denuo quae-
 rebant quid esset quod diceret. Instantibus et operose
 urgentibus dixit demum quod res erat, *quo pacto olim
 Solon ad se venisset Atheniensis, qui postquam
 omnes suas opes esset contemplatus, pro nihilo eas
 duxisset, talia scilicet loquutus, ut sibi omnia even-
 nerint prout ille dixisset; nec vero ea illum in se
 magis dixisse, quam in universum genus hominum,
 et in eos maxime qui sibi ipsis viderentur esse
 beati.* Haec dum Croesus referebat, iam incenso rogo
 arsisse aiunt extrema circumcirca: *Cyrum* vero, ubi
 ex interpretibus cognovit quae Croesus dixisset, poe-
 nitentia ductum, cogitantemque quid esset quod,

τοῦ εὐδαιμονίῃ οὐκ ἐλάσσω, ζῶντα πυρὶ διδοίη· πρὸς
 τε τούτοις, δείσαντα τὴν τίσιν, καὶ ἐπιλεξάμενον ὡς
 οὐδὲν εἴη τῶν ἐν ἀνθρώποισι ἀσφαλές· ἔχον, κελεύει
 40 σβεννύναι τὴν ταχίστην τὸ καϊόμενον πῦρ, καὶ καταβι-
 βάζειν Κροῖσόν τε καὶ τοὺς μετὰ Κροίσου· καὶ τοὺς,
 πειρωμένους, οὐ δύνασθαι ἔτι τοῦ πυρὸς ἐπικρατῆσαι.
 Ἐνθαῦτα λέγεται ὑπὸ Λυδῶν, Κροῖσον μαθόντα τὴν 87
 Κύρου μετάγνωσιν, ὡς ἄρα πάντα μὲν ἄνδρα σβεννύντα
 τὸ πῦρ, δυναμένους δὲ οὐκέτι καταλαβεῖν, ἐπιβῶσα-
 σθαι, τὸν Ἀπόλλωνα ἐπικαλούμενον, εἴ τι οἱ κεχαρισ-
 5 μένον ἐξ αὐτοῦ ἐδώρῃη, παραστήναι, καὶ ρύσασθαι μιν
 ἐκ τοῦ παρόντος κακοῦ. τὸν μὲν, δακρύοντα ἐπικαλέε-
 σθαι τὸν Θεόν· ἐκ δὲ αἰθρίας τε καὶ νηνεμῆς συνοδραμέειν
 ἐξαπίνης, νέφεα, καὶ χειμῶνά τε καταρράγῃναι, καὶ

quum ipse homo esset, alium hominem, qui sese non
 inferior fuisset felicitate, vivum igni traderet, adhaec
 veritum deorum vindictam, reputantemque quam ni-
 hil esset in rebus humanis stabile, ocyus restingui
 iussisse accensum ignem, Croesumque et qui cum eo
 erant deduci; verum eos, quibus id mandatum est,
 vim flammae non amplius potuisse superare. (87.)
 Ibi tum Croesum, aiunt Lydi, cognitâ Cyri mutatione
 sententiae, quum cerneret omnes homines restin-
 guendo igni dare operam, nec coërcere illum posse,
 exclamantem invocasse Apollinem, *si quod a se do-
 num ei gratum fuisset oblatum, nunc sibi adesset,
 et ex praesenti malo se liberaret.* Ita inter lacry-
 mas deum invocante Croeso, repente nubes, quum
 serenum et tranquillum adhuc fuisset coelum, esse
 contractas; coortâque tempestate, et vehementissimo

ὑσαι ὕδατι λαβροτάτῳ, κατασβεσθῆναι τε τὴν πυρὴν.
 οὕτω δὲ μαβόντα τὸν Κῦρον, ὡς εἶη ὁ Κροῖσος καὶ θεο- 10
 Φιλῆς καὶ ἀνὴρ ἀγαθός, καταβιβάσαντα αὐτὸν ἀπὸ
 τῆς πυρῆς, εἶρεσθαι τάδε· „Κροῖσε, τίς σε ἀνθρώπων
 „ἀνέγνωσε, ἐπὶ γῆν τὴν ἐμὴν στρατεύσάμενον, πολέμιον
 „ἀντὶ Φίλου ἐμοὶ καταστῆναι;“ Ὁ δὲ εἶπε· „ὦ βα-
 „σιλεῦ, ἐγὼ ταῦτα ἐπρῆξα τῇ σῇ μὲν εὐδαιμονίῃ, τῇ 15
 „ἐμεωυτοῦ δὲ κακοδαιμονίῃ, αἴτιος δὲ τούτων ἐγένετο ὁ
 „Ἑλλήνων θεός, ἐπαείρας ἐμὲ στρατεύεσθαι. οὐδεὶς
 „γὰρ οὕτω ἀνόητός ἐστι, ὅς τις πόλεμον πρὸ εἰρήνης αἰρέε-
 „ται. ἐν μὲν γὰρ τῇ, οἱ παῖδες τοὺς πατέρας θάπτουσι·
 „ἐν δὲ τῷ, οἱ πατέρες τοὺς παῖδας. ἀλλὰ ταῦτα δαίμοσι 20
 „κου Φίλον ἦν οὕτω γενέσθαι.“

88 Ὁ μὲν ταῦτα ἔλεγε. Κῦρος δὲ αὐτὸν λύσας κάτισέ
 τε ἐγγὺς ἑαυτοῦ, καὶ κάτῃ ἐν πολλῇ προμηθίᾳ εἶχε,

effuso imbre, ignem esse extinctum. Tum Cyrum,
 qui ita intellexisset et deo acceptum et bonum virum
 esse Croesum, a rogo ad se iussisse eum deduci, atque
 in hunc modo interrogasse. *Quis tibi hominum,
 Croese, persuasit, ut irruptione meam in ditionem
 factâ hostis mihi quam amicus esse malueris?* Cui
 ille respondit: *Haec ego, o Rex, feci tuo prospero,
 meo infausto fato. Causa autem incepti fuit Grae-
 corum deus, qui me ad bellum impulit suscipien-
 dum. Nemo enim ita amens est, ut bellum praefer-
 rat paci, quum in hac filii sepeliant patres, in illo
 autem a patribus filii sepeliantur. Sed, haec ut ita
 fierent, diis puto placuerat.* (88.) Haec postquam
 Croesus locutus est, Cyrus vinculis solutum prope se
 iussit adsidere, et plurimâ eum observantiâ prosecu-

ἀπεθώμαζέ τε ὀρέων καὶ αὐτὸς, καὶ οἱ περὶ ἐκεῖνον
 ὄντες πάντες. ὁ δὲ, συνοίῃ ἐχόμενος, ἥσυχος ἦν. μετὰ
 5 δὲ, ἐπιστραφεὶς τε καὶ ἰδόμενος τοὺς Πέρσας τὸ τῶν
 Λυδῶν ἄστῳ κεραΐζοντας, εἶπε· „ὦ βασιλεῦ, κότε-
 „ρα λέγειν πρὸς σέ τὰ νοέων τυγχάνω, ἢ σιγᾶν ἐν τῷ
 παρόντι χρόνῳ;“ Κῦρος δὲ μιν θαρσέοντα ἐκέλευε
 λέγειν ὅ τι βούλοιο. ὁ δὲ αὐτὸν εἰρώτα, λέγων· „Οὐ-
 10 „τος ὁ πολλὸς ὄμιλος τί ταῦτα σπουδῇ πολλῇ ἐργά-
 „ζεται;“ Ὁ δὲ εἶπε· „Πόλιν τε τὴν σὴν διασπάζει,
 „καὶ χρήματα τὰ σά διαφορέει.“ Κροῖσος δὲ ἀμεί-
 βετο· „Οὔτε πόλιν τὴν ἐμὴν, οὔτε χρήματα τὰ ἐμὰ
 „διασπάζει· οὐδὲν γὰρ ἐμοὶ ἔτι τούτων μέτα. ἀλλὰ
 „Φέρουσί τε καὶ ἄγουσι τὰ σά.“ Κῦρῳ δὲ ἐπιμελὲς 89
 ἐγένετο τὰ Κροῖσος εἶπε· μετασθησάμενος δὲ τοὺς ἄλ-
 λους, εἶρετο Κροῖσον ὅ τι οἱ ἐνορῶν ἐν τοῖσι παιευμένοις.

tus est, intuensque mirabatur eum, cum ipse, tam omnes qui cum eo erant. At ille, cogitabundus, silentium tenuit. Deinde vero conversus ubi Persas vidit Lydorum urbem vastantes, *Utrum eloqui tibi, inquit, ὁ Rex, quod sentio, an tacere hoc in tempore debeo?* Quem ubi Cyrus fidenter quae vellet dicere iussit, interrogans ille eum, ait: *Ingens haec hominum turba quid tandem tanto studio facere properat?* Tum rex, *Urbem, inquit, tuam diripit, et opes tuas dissipat.* At Croesus respondit: *Neque meam urbem, nec meas opes diripit; nihil enim horum amplius ad me pertinet: sed tua agunt feruntque.* (89.) Advertit hoc dictum animum Cyri: itaque remotis arbitris interrogavit Croesum, *quid esset, quod sibi faciendum in his, quae fierent, censeret?*

ὁ δὲ εἶπε· „Ἐπεὶ τε με θεοὶ δῶκαν δοῦλόν σοι, δι-
 „καῶ, εἴ τι ἐνορέω πλέον, σημαίνειν σοι. Πέρσαι, 5
 „Φύσιν ἑόντες ὕβρισταί, εἰσὶ ἀχρήματοι. ἦν ὦν σὺ τού-
 „τους περιϊόης διαρπάσαντας καὶ κατασχόντας χρή-
 „ματα μεγάλα, τὰδε τοι ἐξ αὐτέων ἐπίδοξα γενέ-
 „σθαι· ὅς ἂν αὐτέων πλεῖστα κατάσχη, τοῦτον προσ-
 „δέκεσθαι τοι ἐπαναστησόμενον. νῦν ὦν ποιήσον ὧδε, 10
 „εἴ τοι ἀρέσκει τὰ ἐγὼ λέγω. κάτισον τῶν δορυφόρων
 „ἐπὶ πάσῃσι τῇσι πύλῃσι φυλάκους, οἱ λεγόντων πρὸς
 „τοὺς ἐκφέροντας τὰ χρήματα ἀπαιρούμενοι, ὥς σφρα
 „ἀναγκαίως ἔχει δεκατευθῆναι τῷ Διί. καὶ σὺ τε σφι
 „οὐκ ἀπεχθήσῃς βίῃ ἀπαιρούμενος τὰ χρήματα· καὶ 15
 „ἐκεῖνοι, συγγνόντες ποιεῖν σε δίκαια, ἐκόντες ποιή-
 90 „σουσι.“ Ταῦτα ἀκούων ὁ Κύρος, ὑπερήδeto, ὡς οἱ

Tum ille: Quoniam dii, inquit, me tibi servum tra-
 diderunt, aequum censeo, ut, si quid commodum
 video, id tibi indicem. Persae naturâ protervi
 sunt, iidemque inopes. Quod si igitur hos passus
 fueris raptam ingentem pecuniae vim sibi retinere,
 hoc tibi ab his credibile est eventurum: ut quisque
 istorum plurimis opibus fuerit potitus, ita maxi-
 me exspectare debebis hunc adversus te insurrectu-
 rum. Nunc igitur ita fac, si tibi placuerit quod
 ego dico. Adpone ad omnes portas custodes ex sa-
 tellitibus, qui exportantibus res auferant, dicentes,
 necesse esse ut earum decimae Iovi offerantur. Sic
 nec tu in odium illorum incurres, per vim eis res
 auferendo; et illi, iusta te facere intelligentes, fa-
 cient non inviti. (90.) Haec audiens Cyrus supra
 modum gavisus est, ita illi bene monita videbantur.

ἔδοκεε εὖ ὑποτίθεσθαι, αἰνέσας δὲ πολλὰ, καὶ ἐντειλά-
 μένος τοῖσι δορυφόροις τὰ Κροῖσος ὑπεθήκατο ἐπιτε-
 λείν, εἶπε πρὸς Κροῖσον τὰδε· „Κροῖσε, ἀναρτημένου
 5 „σεῦ ἀνδρὸς βασιλέος χρηστὰ ἔργα καὶ ἔπια ποιεῖν,
 „αἰτέο δόσιν τὴν τινα βούλεαί τοι γενέσθαι παραυτίκα.“
 Ὁ δὲ εἶπε· „ὦ δέσποτα, ἑάσας με χαριεῖ μάλιστα
 „τὸν θεὸν τῶν Ἑλλήνων, τὸν ἐτίμησα ἐγὼ θεῶν μά-
 „λιστα, ἐπείρεσθαι, πέμψαντα τάσδε τὰς πέδας, εἰ
 10 „ἔξαπατᾶν τοὺς εὖ ποιεῦντας νόμος ἔστι οἱ.“ Κῦρος δὲ
 ἔφρετο ὅτι οἱ τοῦτο ἐπηγορεύων παραιτέοιτο. Κροῖσος δὲ οἱ
 ἐπανηλόγησε πᾶσαν τὴν ἑωυτοῦ διάνοιαν, καὶ τῶν χρη-
 στηρίων τὰς ὑποκρίσεις, καὶ μάλιστα τὰ ἀναθήματα·
 καὶ ὡς ἐπαρθεὶς τῷ μαντηῷ, ἐστρατεύσατο ἐπὶ Πέρσας.
 15 λέγων δὲ ταῦτα, κατέβαινε αὐτὶς παραιτέομενος, ἐπεί-

XC. 12. ἐπανηλόγησε. *Corrigunt viri docti ἐπαλλόγησε, repetiit.*

Igitur valde laudato Croeso, iussisque satellitibus ex-
 sequi quae ille monuerat, his verbis eum est adlocu-
 tus: *Croese, quoniam hoc tibi institutum est, ut*
viri regis bene facta dictaque exsequaris, pete quid-
quid muneris a me volueris in praesentia tibi dari.
 Et ille: *Domine, inquit, maxime gratum mihi fe-*
ceris, si siveris me deum Graecorum, quem maxi-
me omnium veneratus eram, missis hisce compedi-
bus interrogare, Numquid illi fas sit, bene de ipso
meritos decipere? Quaerenti dein *Cyros*, quid rei
 esset, de qua illum accusans hanc a se gratiam pete-
 ret; altius repetens *Croesus*, consilia sua omnia expo-
 suit, et oraculorum responsa, maximeque donaria deo
 a se dicata, et quo pacto concitatus oraculi responso
 bellum adversus Persas suscepisset. Quibus comme-

ναί οἱ τῷ θεῷ τούτων ἀνειδίσαι. Κῦρος δὲ γελάσας εἶπε
 „Καὶ τούτου τεύξεαι παρ' ἐμεῦ, Κροῖσε, καὶ ἄλλου
 „παντὸς τοῦ ἀν' ἐκάστοτε δέη,“ Ὡς δὲ ταῦτα ἤκουσε
 ὁ Κροῖσος, πέμπων τῶν Λυδῶν εἰς Δελφοὺς, ἐνετέλ- 20
 λετο, τιθέντας τὰς πέδας ἐπὶ τοῦ νηοῦ τὸν οὐδὸν, εἰρω-
 τῶν εἰ οὐ τι ἐπαισχύνεται τοῖσι μαντήϊοις ἐπάρας Κροῖ-
 σον στρατεύεσθαι ἐπὶ Πέρσας, ὡς καταπαύσοντα τὴν
 Κύρου δύναμιν, ἀπ' ἧς οἱ ἀκροβίνια τοιαῦτα γενέσθαι
 δεικνύντας τὰς πέδας. ταῦτά τε ἐπειρωτῶν, καὶ εἰ ἀχα-
 91 ρίστοισι νόμος εἶναι τοῖσι Ἑλληνικοῖσι θεοῖσι. Ἀπικο-
 μένοισι δὲ τοῖσι Λυδοῖσι, καὶ λέγουσι τὰ ἐντεταλμένα,
 τὴν Πυθίην λέγεται εἰπεῖν τάδε· „Τὴν πεπρωμένην
 „μοῖρην ἀδύνατά ἐστι ἀποφυγεῖν καὶ θεῷ. Κροῖσος
 „δὲ πέμπτου γονέος ἀμαρτάδα ἐξέπλησε, ὃς ἐὼν δορυ- 5

moratis, rursus ad preces se convertit, rogans ut sibi
 liceret ista exprobrare deo. Cui adridens Cyrus, *Et
 hoc, inquit, a me impetrabis, et quidquid aliud
 idemtidem a me rogaveris.* His auditis Croesus Ly-
 dorum nonnullos Delphos misit, iussos positos ad
 templi limen compedibus sciscitari, *Annon puderet
 deum, quod oraculi responsis excitasset Croesum
 ad bellum Persis inferendum, iniecta spe eversu-
 rum eum esse Cyri potentiam, unde tales ipsi pri-
 mitiae evenissent?* nempe compedes ei ostenderent.
 Hoc igitur sciscitari iussi sunt, et, *num fas sit diis
 Graecorum, esse ingratis.* (91.) Lydis illuc pro-
 fectis, ac mandata exsecutis, Pythia fertur ita re-
 spondisse: *Sortem fato destinatam effugere etiam
 Deus non potest. Croesus autem quinti genitoris
 peccatum luit; qui quum satelles fuisset Heracli-*

- „Φόρος Ἡρακλειδῶν, δόλῳ γυναικῆϊ ἐπισπόμενος,
 „ἐφόνευσε τὸν δεσπότηα, καὶ ἔσχε τὴν ἐκείνου τιμὴν οὐδέν
 „οἱ προσήκουσαν. προθυμιομένου δὲ Λοξίου, ὅπως ἂν κα-
 „τὰ τοὺς παῖδας τοῦς Κροῖσου γένοιτο τὸ Σαρδίων πάθος,
 10 „καὶ μὴ κατ' αὐτὸν Κροῖσον, οὐκ οἶόν τε ἐγένετο πα-
 „ραγαγεῖν μοίρας. ὅσον δὲ ἐνέδωκαν αὐται, ἠνύσατο,
 „καὶ ἐχαρίσατό οἱ. τρία γὰρ ἔτεα ἐπανεβάλετο τὴν
 „Σαρδίων ἄλωσιν· καὶ τοῦτο ἐπιστάσθω Κροῖσος, ὥς
 „ὑστερον τοῖσι ἔτεσι τούτοις ἀλούς τῆς πεπρωμένης.
 15 „δεύτερα δὲ τούτων, καιομένῳ αὐτῷ ἐπήρκεισε. Κατὰ
 „δὲ τὸ μαντήϊον τὸ γενόμενον, οὐκ ὀρθῶς Κροῖσος μέμε-
 „φεται. προηγόρευε γὰρ οἱ Λοξίης, ἣν στρατεύηται
 „ἐπὶ Πέρσας, μεγάλην ἀρχὴν αὐτὸν καταλύσειν. τὸν
 „δὲ πρὸς ταῦτα χρῆν, εὖ μέλλοντα βουλευέσθαι, ἐπεί-

*darum, mulieris dolo obsecutus, interemit domi-
 num, illiusque dignitate potitus est, nihil ad ip-
 sum pertinente. Quamvis autem studuerit Apollo,
 ut ista Sardium calamitas incideret filiorum Croe-
 si aetate, non vivente ipso Croeso, mutare tamen
 fata non potuit: sed, quantum illa permiserunt,
 tantum effecit, eique gratificatus est. Nam tribus
 annis distulit Sardium expugnationem: et hoc sciat
 Croesus, tribus post annis, quam fata destinarant,
 captum se esse. Secundo loco quum in eo esset ut igne
 cremaretur, opem ei tulit. Iam quod ad oraculum
 spectat, immerito Croesus deum accusat. Prae-
 dixerat enim ei Apollo, si bellum Persis inferret,
 fore ut ingens everteret imperium. Croesus autem
 ad haec, si recte sibi consulere voluisset, debuerat
 denuo mittere sciscitatum, suumne, an Cyri im-
 Herod. T. I. P. I.*

„ρεσθαι πέμψαντα, κότερα τὴν ἑαυτοῦ ἢ τὴν Κῦρου 20
 „λέγοι ἀρχὴν. οὐ συλλαβῶν δὲ τὸ ῥηθέν, οὐδ' ἔπαν-
 „ειρόμενος, ἑαυτὸν αἴτιον ἀποφαινέτω. ὦ καὶ τὸ τε-
 „λευταῖον χρηστηριαζομένῳ εἶπε τὰ εἶπε Λοξίης περὶ
 „ἡμίονου· οὐδὲ τοῦτο συνέλαβε. ἦν γὰρ δὴ ὁ Κῦρος
 „οὗτος ἡμίονος· ἐκ γὰρ δυοῖν οὐκ ὁμοεθνέων ἐγεγόνεε, 25
 „μητρὸς ἀμείνωνος, πατρὸς δὲ ὑποδεστέρου. ἡ μὲν γὰρ
 „ἦν Μηδὶς, καὶ Ἀστυάγεος θυγάτηρ τοῦ Μηδῶν βα-
 „σιλέως· ὁ δὲ, Πέρσης τε ἦν, καὶ ἀρχόμενος ὑπ' ἐκείνοισι·
 „καὶ ἐνεβθε ἑὼν τοῖσι ἅπασι, δεσποίνῃ τῇ ἑαυτοῦ συνοί-
 „κεε. “ Ταῦτα μὲν ἡ Πυθίῃ ὑπεκρίνατο τοῖσι Λυδοῖσι· 30
 οἱ δὲ ἀνήνεκσαν ἐς Σάρδεις, καὶ ἀπήγγειλαν τῷ Κροί-
 σω. ὁ δὲ ἀκούσας, συνέγνω ἑαυτοῦ εἶναι τὴν ἀμαρτάδα,
 καὶ οὐ τοῦ Θεοῦ. Κατὰ μὲν δὴ τὴν Κροίσου τε ἀρχὴν,
 καὶ Ἰωνίης τὴν πρώτην καταστροφὴν, ἔσχε οὕτω.

*perium dixerit deus? Igitur quum non intellexe-
 rit responsum, nec denuo quaesierit, sibi ipsi tri-
 buat culpam. Eidem vero etiam tertium consulenti
 respondit Apollo ea quae de mulo respondit: at
 ille ne hoc quidem intellexit. Nam mulus hic, Cy-
 rus erat: quippe ex duabus diversis gentibus ortus,
 matre melioris conditionis, patre vero inferioris.
 Illa enim Meda erat, et quidem Astyagis filia,
 regis Medorum: hic vero Persa fuit, illorum sub-
 iectus imperio; et, cum inferior esset rebus omni-
 bus, dominam suam in matrimonium duxit. Haec
 Lydis Pythia respondit; quae illi Sardes retulerunt,
 Croesoque nunciarunt. Quibus auditis, ille suam ip-
 sius agnovit esse culpam, non dei. Quod igitur ad
 Croesi imperium spectat, et ad primam Ioniae sub
 alienum imperium redactionem, eo modo quo expo-
 posuimus res gestae sunt.*

Κροίσῳ δὲ ἔστι καὶ ἄλλα ἀναθήματα ἐν τῇ Ἑλ- 92
 λάδι πολλά, καὶ οὐ τὰ εἰρημένα μούνα. ἐν μὲν γὰρ
 Θήβησι τῇσι Βοιωτῶν τρίπους χρύσεος, τὸν ἀνέθηκε τῷ
 Ἀπόλλωνι τῷ Ἴσμηνίῳ· ἐν δὲ Ἐφέσῳ, αἱ τε βόες αἱ
 5 χρύσεται, καὶ τῶν κίωνων αἱ πολλαί· ἐν δὲ Περνηίᾳ τῇσι
 ἐν Δελφοῖσι, ἀσπίς χρυσῆ μεγάλη. ταῦτα μὲν καὶ ἔτι
 ἐς ἐμὲ ἦν περιέοντα· τὰ δ' ἐξαπόλωλε τῶν ἀναθημά-
 των. τὰ δ' ἐν Βραγχίδῃσι τῇσι Μιλησίων ἀναθήματα
 Κροίσῳ, ὡς ἐγὼ πυνθάνομαι, ἴσα τε σταθμὸν καὶ ὁμοῖα
 10 τοῖσι ἐν Δελφοῖσι. τὰ μὲν νυν ἐς τε Δελφούς καὶ ἐς
 τοῦ Ἀμφιάρεω ἀνέθηκε, οἰκῆιά τε ἔοντα, καὶ τῶν πα-
 τρώων χρημάτων ἀπαρχήν· τὰ δὲ ἄλλα ἀναθήματα
 ἐξ ἀνδρὸς ἐγένετο οὐσίης ἐχθροῦ, ὅς οἱ, πρὶν ἢ βασι-
 λεῦσαι, ἀντιστασιώτης κατεστήκει, συσπεύδων Παν-
 15 ταλέοντι γενέσθαι τὴν Λυδῶν ἀρχήν. ὁ δὲ Πανταλέων

(92.) *Donaria autem Croesi non ea solum, quae commemoravimus, sed et alia multa exstant in Graecia. Etenim Thebis Boeotii tripus est aureus, quem Apollini dicavit Ismenio: Ephesi vero, boves aureae, et columnarum pleraeque: tum in Pronaea aede Delphis, clypeus aureus ingens. Et haec quidem ad meam usque aetatem superfuerunt; alia vero interciderunt donaria: in his ea, quae apud Branchidas Milesiorum consecraverat, aequalia pondere, ut audio, et similia eis quae sunt Delphis. Et quae quidem Delphis et Amphiarai oraculo donavit, propria ipsius fuerant, et paternarum opum primitiae: reliqua vero e facultatibus viri fuerunt inimici, qui Croeso, priusquam regnaret, fuerat in republica adversarius, Pantaleonti conciliare studens Lydorum reg-*

ἦν Ἀλυάττειν μὲν παῖς, Κροίσου δὲ ἀδελφεὸς οὐκ ὁμομήτριος. Κροῖσος μὲν γὰρ ἐκ Καείρης ἦν γυναικὸς Ἀλυάττῃ Πανταλείων δὲ, ἐξ Ἰάδος. ἐπεὶ τε δὲ, δόντος τοῦ πατρὸς, ἐκράτησε τῆς ἀρχῆς ὁ Κροῖσος, τὸν ἀνδρῶπον τὸν ἀντιπρῆσσοντα ἐπὶ κνάφου ἔλκων διέφθειρε 20 τὴν δὲ εὐσίην αὐτοῦ ἔτι πρότερον κατιρώσας, τότε τρόπῳ τῷ εἰρημένῳ ἀνέθηκε ἐς τὰ εἴρηται. καὶ περὶ μὲν ἀναθημάτων τσαῦτα εἰρήσθω.

- 93 Θώματα δὲ γῇ Λυδίῃ ἐς συγγραφὴν οὐ μάλα ἔχει, οἷά τε καὶ ἄλλη χώρα, παρέξ τοῦ ἐκ τοῦ Τρωάλου καταφερομένου ψήγματος. Ἐν δὲ ἔργον πολλὸν μέγιστον παρέχεται, χωρὶς τῶν τε Αἰγυπτίων ἔργων καὶ τῶν Βαβυλωνίων. ἔστι αὐτόθι Ἀλυάττειν τοῦ Κροίσου πα- 5 τρὸς σῆμα, τοῦ ἡ κρηπὶς μὲν ἐστὶ λίθων μεγάλων,

num. Erat autem *Pantaleon* Alyattis quidem filius, Croesi frater, at non ex eadem matre: nam Croesus ex Caricâ uxore natus erat Alyatti, Pantaleon vero ex Ionicâ. Postquam autem tradito a patre imperio potitus erat Croesus, hominem illum, qui sibi erat adversatus, tribulis cruciatum necavit; et bona eius, iam ante a se diis dicata, tunc eo quo diximus modo locis istis consecravit. Et haec quidem de donariis pactenus dicta sunt.

(93.) Res admirandas, quae scripto consignentur, terra Lydia nullas admodum habet, prout aliae regiones; praeter *auri ramenta*, quae e *Tmolo* deferuntur. Unum vero opus hominum exhibet multo maximum, post Aegyptiorum utique et Babyloniorum opera. Est ibi *Alyattis sepulcrum*, patris Croesi; cuius basis ex grandibus lapidibus confecta, reliquorum

47, 41.

τὸ δὲ ἄλλο σῆμα, χῶμα γῆς. ἐξεργάσαντο δὲ μιν οἱ
 ἀγοραῖοι ἄνθρωποι, καὶ οἱ χειρῶνακτες, καὶ αἱ ἐνεργα-
 ζόμεναι παιδίσκαι. οὗροι δὲ, πέντε ἔόντες, ἔτι καὶ ἐς
 10 ἐμὲ ἦσαν ἐπὶ τοῦ σήματος ἄνω· καὶ σφίς γράμματα
 ἐνεκεκόλαπτο, τὰ ἕκαστοι ἐξεργάσαντο. καὶ ἐφαίνετο
 μετρεόμενον τὸ τῶν παιδισκέων ἔργον ἐὼν μέγιστον. Τοῦ
 γὰρ δὴ Λυδῶν δήμου αἱ θυγατέρες πορνεύονται πᾶ-
 σαι, συλλέγουσαι σφίσι φέρνας, ἐς ὃ ἂν συνοικήσουσι
 15 τοῦτο ποιέουσαι. ἐκδιδόασι δὲ αὐταὶ ἑωυτάς. ἡ μὲν δὲ
 περίοδος τοῦ σήματος, εἰςὶ στάδιοι ἕξ, καὶ δύο πλέ-
 θρα· τὰ δὲ εὐρὸς ἐστὶ πλέθρα τριακαίδεκα. λίμνη δὲ
 ἔχεται τοῦ σήματος μεγάλη, τὴν λέγουσι Λυδοὶ αἰέ-
 ναον εἶναι· καλεῖται δὲ αὕτη Γυγαίη. τοῦτο μὲν δὴ
 20 τοιοῦτό ἐστι.

monumentum terrae tumulus est, manibus hominum
 aggestus. Confecerunt illud homines forenses, opifi-
 ces, et puellae corpore quaestum facientes. Fuerunt
 autem ad meam usque aetatem in summo tumulo
 quinque termini, in quibus incisa scriptura indica-
 bat quid a singulis confectum fuisset: adparebatque
 ex mensurâ, puellarum partem operis fuisse maxi-
 mam. Nam filiae populi Lydorum meretricantur om-
 nes, dotem sibi colligentes hoc quaestu, quem faciunt
 donec nupturae sunt: se autem ipsae in matrimonium
 elocant. Circuitus monumenti sex stadiorum est et
 duorum plethrorum: latitudo, plethrorum tredecim.
 Monumento contiguus est lacus ingens, quem Lydi
 referunt esse perennem; vocatur autem Gygaeus.
 Atque haec quidem ita se habent.

94 Λυδοὶ δὲ νόμοισι μὲν παραπλησίοισι χρεώνται καὶ Ἕλληνες· χωρὶς ἢ ὅτι τὰ θήλεα τέκνα καταπορνεύουσι. πρῶτοι δὲ ἀνθρώπων, τῶν ἡμεῖς ἴδμεν, νόμισμα χρυσοῦ καὶ ἀργύρου κοψάμενοι ἐχρήσαντο· πρῶτοι δὲ καὶ κάπηλοι ἐγένοντο. Φασὶ δὲ αὐτοὶ Λυδοὶ, καὶ τὰς παιγνίας 5 τὰς νῦν σφίσι τε καὶ Ἕλλησι κατεστειώσας· ἐωυτῶν ἐξεύρημα γενέσθαι. ἅμα δὲ ταύτας τε ἐξευρεῖναι παρὰ σφίσι λέγουσι, καὶ Τυρσηνὴν ἀποικίσαι· ὧδε περὶ αὐτῶν λέγοντες. ἐπὶ Ἄττος τοῦ Μάνεω βασιλέος σιτοδῆϊν ἰσχυρὴν ἀνὰ τὴν Λυδίην πᾶσαν γενέσθαι· καὶ τοὺς Λυ- 10 δούς τέως μὲν διάγειν λιπαρέοντας· μετὰ δὲ, ὡς οὐ παύεσθαι, ἄκεα δίζησθαι· ἄλλον δὲ ἄλλο ἐπιμηχανᾶσθαι αὐτῶν. ἐξευρεῖναι δὲ ὧν τότε καὶ τῶν κύβων, καὶ τῶν ἀστραγάλων, καὶ τῆς σφαίρης, καὶ τῶν ἀλ-

(94.) Legibus autem utuntur *Lydi* similibus atque *Graeci*, praeterquam quod filias suas vitae tradant meretriciae. Primi vero hominum, quos novimus, aureos et argenteos *procuderunt numos* eisque usi sunt: primique etiam fuerunt mercium institores. Narrant porro ipsi *Lydi*, *lusus* etiam hos, qui nunc et apud ipsos et apud *Graecos* in usu sunt, ipsorum fuisse inventum: per idem autem tempus, quo *lusus* isti apud se sint inventi, *Tyrrheniam* colonis a *Lydis* esse frequentatam. Eas res hunc in modum accidisse referunt. „Regnante *Atye*, Manis filio, gravem annonae caritatem per totam fuisse *Lydiam*: et *Lydos* quidem aliquamdiu patienter tolerasse malum; deinde vero, quum non cessaret, quaesisse remedium, et alium aliud excogitasse. Eo igitur tempore inventos esse et tesserarum et talorum ludum, et pilae caete-

15 λέων πασίων παιγνιέων τὰ εἶδεα, πλὴν πεσσῶν. τού-
των γὰρ ὧν τὴν ἐξεύρεσιν οὐκ οἰκηθῶνται Λυδοί. ποιέειν
δὲ ὧδε, πρὸς τὸν λιμὸν ἐξευρόντας· τὴν μὲν ἐτέρην τῶν
ἡμερέων παίξειν πᾶσαν, ἵνα δὴ μὴ ζητέοιεν σιτία· τὴν
δὲ ἐτέρην σιτέεσθαι, παυομένους τῶν παιγνιέων. τοιοῦτῳ
20 τρόπῳ διάγειν ἐπ' ἕτα δυῶν δέοντα εἴκοσι. ἐπεὶ τε
δὲ οὐκ ἀνίεναι τὸ κακὸν, ἀλλ' ἐπὶ μᾶλλον ἔτι βιά-
ζεσθαι, οὕτω δὴ τὸν βασιλέα αὐτῶν, δύο μοίρας δι-
λόντα Λυδῶν πάντων, κληρῶσαι, τὴν μὲν ἐπὶ μονῇ,
τὴν δὲ ἐπὶ ἐξοδῷ ἐκ τῆς χώρας. καὶ ἐπὶ μὲν τῇ μένειν
25 αὐτοῦ λαγχανούσῃ τῶν μοιρέων ἑωυτὸν τὸν βασιλέα
προστάσσειν· ἐπὶ δὲ τῇ ἀπαλλασσομένῃ, τὸν ἑωυτοῦ
παῖδα, τῷ ὄνομα εἶναι Τυρσηνόν. λαχόντας δὲ αὐτῶν
τοὺς ἐτέροους ἐξίεναι ἐκ τῆς χώρας, καταβῆναι ἐς Σμύρ-

rorumque lusuum omnium genera, exceptis calculis:
horum enim inventionem sibi non vindicant Lydi.
Inventis autem istis adversus famem hunc in modum
usos se esse narrant. Duorum quorumque dierum al-
terum ludendo traduxisse totum, ne scilicet cibum
requirerent: altero vero, intermissis lusibus, cibum
cepisse. Hoc modo per duodeviginti annos traduxisse
vitam. Quum vero non remitteret malum, sed magis
atque magis ingravesceret; tum quidem regem Lydos,
bifariam divisos, in sortem misisse; quorum altera
pars maneret, altera e patriâ terrâ exiret: et se ipsum
quidem ei parti adtribuisse regem, cui sors eventura
esset manendi, filium autem suum, cui nomen *Tyr-
rhenο*, ei parti quae domo esset egressura. Sortitione
facta, hos quibus sors obvenerat patrio solo exceden-
di, Smyrnam descendisse, et constructis navibus, in-

νην, καὶ μηχανήσασθαι πλοῖα, ἐς τὰ ἐσθιμένους τὰ πάντα ὅσα σφι ἦν χρηστὰ ἐπὶ πλοα, ἀποπλέειν κατὰ 30
βίου τε καὶ γῆς ζήτησιν· ἐς ὃ, ἔθνεα πολλὰ παραμει-
ψαμένους, ἀπικέσθαι ἐς Ὀμβρικούς· ἔνθα σφέας ἐνι-
δρύσασθαι πόλιν, καὶ οἰκέειν τὸ μέχρι τούδε. ἀντὶ
δὲ Λυδῶν μετονομασθῆναι αὐτοὺς ἐπὶ τοῦ βασιλέως τοῦ
παιδὸς, ὅς σφέας ἀνήγαγε· ἐπὶ τούτου τὴν ἐπωνυμίην 35
παιευμένους, ὀνομασθῆναι Τυρσηνοὺς. Λυδοὶ μὲν δὴ ὑπὸ
Πέρσῃσι δεδούλωντο.

- 95 ἘΠΙΔΙΖΗΤΑΙ δὲ δὴ τὸ ἐνθεῦτεν ἡμῶν ὁ λόγος τὸν τε
ΚΥΡΟΝ, ὅστις ἐὼν τὴν Κροίσου ἀρχὴν κατέειλε· καὶ τοὺς
Πέρσας, ὅτεω τρόπῳ ἡγήσαντο τῆς Ἀσίας. Ὡς ὦν
Περσέων μετεξέτεροι λέγουσι, οἱ μὴ βουλόμενοι σεμνοῦν
τὰ περὶ Κῦρον, ἀλλὰ τὸν ἔόντα λέγειν λόγον, κατὰ 5
ταῦτα γράψω· ἐπιστάμενος περὶ Κύρου καὶ τριφασίας

positisque suppellectilibus quaecumque ad usum com-
moda habuissent, profectos esse, victum et novas sedes
quaerentes; donec multos praetervecti populos, in
Umbriam pervenissent: ibi oppida condidisse, atque
ad hunc usque diem habitare. Mutato vero *Lydorum*
nomine, adscitâ denominatione a regis filio, qui co-
loniam deduxerat, *Tyrrhenos* se ipsos vocasse." —
Lydi igitur ita, ut diximus, a Persis in servitutem
sunt redacti.

(95.) HINC iam anquirit narratio nostra, CYRUS
ille quisnam fuerit, qui Croesi evertit imperium, et
PERSAE qua ratione imperio Asiae sint potiti. Igitur,
quemadmodum quidam memorant Persarum, qui
non extollere res Cyri, sed prout illae se habent re-
ferre student, ita ego scribam; quum possim triplices

ἄλλας λόγων ὁδοὺς Φῆναι. Ἀσσυρίων ἀρχόντων τῆς
 ἀνω Ἀσίας ἐπ' ἕτερα εἴκοσι καὶ πεντακόσια, πρῶτοι
 ἀπ' αὐτῶν Μῆδοι ἤρξαντο ἀπίστασθαι· καὶ κως οὗτοι
 10 περὶ τῆς ἐλευθερίας μαχεσάμενοι τοῖσι Ἀσσυρίοις,
 ἐγένοντο ἄνδρες ἀγαθοί· καὶ ἀπώσάμενοι τὴν δουλοσύ-
 νην, ἠλευθερώθησαν. μετὰ δὲ τούτους, καὶ τὰ ἄλλα
 ἔθνεα ἐποίησε τῶντ' οὗτοι Μήδοις. Ἐόντων δὲ αὐτῶν 96
 μων πάντων ἀνα τὴν ἡπειρον, ὥδε αὐτὶς ἐς τυραννίδας
 περιῆλθον. Ἀνὴρ ἐν τοῖσι Μήδοις ἐγένετο σοφὴς, τῷ
 οὐνόματι ἦν Δηϊόκης, παῖς δ' ἦν Φραόρτεω. οὗτος ὁ Δηϊό-
 5 κης, ἐρασθεὶς τυραννίδος, ἐποίησε τοιαύδε. Κατοικημέναν
 τῶν Μήδων κατὰ κόμας, ἐν τῇ ἐαυτοῦ ἐὼν καὶ πρό-
 τερον δόκιμος, καὶ μᾶλλον τι καὶ προθυμότερον δικαιο-
 σύνην ἐπιθέμενος ἤσκει· καὶ ταῦτα μέντοι, εὐσύνης
 ἀνομίας πολλῆς ἀνα πᾶσαν τὴν Μηδικὴν, ἐποίησε, ἐπι-

etiam alias de Cyro narrandi vias indicare. Postquam
Assyrii per annos quingentos et viginti superioris
 Asiae tenuissent imperium, primi deficere ab illis
Medi coeperunt; qui pro libertate pugnantes cum
 Assyriis, strenue se gesserunt, excussoque servitutis
 iugo libertatem obtinuerunt. Post quos et reliquae
 gentes idem fecere quod *Medi*. (96.) Caeterum quum
 iam omnes per continentem populi propriis viverent
 legibus, tali modo rursus tyrannidi subiecti sunt.
 Fuit inter Medos vir sapiens, cui nomen erat *Deioces*,
 filius *Phraortae*; qui quum ad tyrannidem adspiraret,
 ita se gessit. Quum per vicos habitarent *Medi*, *Deioces*
 iam ante apud suos probatus, tum magis etiam stu-
 diosiusque aequitatem datâ operâ exercebat; idque,
 quum multa iniquitas per universam *Mediam* obti-

στάμενος ὅτι τῷ δικαίῳ τὸ ἄδίκον πολέμιον ἐστί. οἱ δ' 10
ἐκ τῆς αὐτῆς κώμης Μῆδοι, ὁρῶντες αὐτοῦ τοὺς τρό-
πους, δικαστὴν μιν ἑωυτῶν αἰρέοντο. ὁ δὲ δὴ, οἷα μνηώ-
μενος ἀρχὴν, ἰθύς τε καὶ δίκαιος ἦν. ποιέων τε ταῦτα,
ἐπαινον εἶχε οὐκ ὀλίγον πρὸς τῶν πολιτέων, οὕτω ὥστε
πυνθανόμενοι οἱ ἐν τῇσι ἄλλῃσι κώμῃσι ὡς Δηϊόκης εἶη 15
ἀνὴρ μούνος κατὰ τὸ ὀρθὸν δικάζων, πρότερον περιπίπτον-
τες ἀδίκοις γνάμῃσι, τότε ἐπεὶ τε ἤκουσαν, ἄσμενοι
ἐφοίτεον παρὰ τὸν Δηϊόκεα καὶ αὐτοὶ δικασόμενοι·
97 τέλος δὲ, οὐδενὶ ἄλλῳ ἐπετράποντο. Πλεῦνος δὲ αἰεὶ
γινομένου τοῦ ἐπιφοιτέοντος, οἷα πυνθανομένων τὰς δι-
κὰς ἀποβαίνειν κατὰ τὸ ἐὸν, γινούς ὁ Δηϊόκης ἐς ἑω-
τὸν πᾶν ἀνακείμενον, οὔτε κατίζειν ἔτι ἤθελε ἐνθα περ
πρότερον προκατίζων ἐδίκαζε, οὔτ' ἔφη δικᾶν ἔτι. οὐ 5

neret, tamen faciebat, quamvis sciret iniustitiam ini-
micam esse iustitiae. Cuius mores ubi perspexerunt
cives eundem vicum incolentes, iudicem illum sibi
constituerunt. Et ille, ut qui principatum ambiret,
rectum se aequumque praeiuit; eaque re laudem apud
populares obtinuit haud exigua; ita quidem ut re-
liquorum vicorum incolae, intelligentes Deiocem
unum esse virum qui ex aequo ius diceret, quum an-
tea iniquis sententiis saepe succubuissent, tunc, post-
quam hoc cognoverunt, libenter et ipsi Deiocem adi-
rent qui lites suas dirimeret, et postremo nulli alii
caussarum suarum iudicium permetterent. (97.) Cres-
cente vero in dies numero adcurrentium, utpote qui
intelligerent lites ex vero terminari, animadvertens
Deioces omnia in se esse sita, iam non amplius pro
tribunali sedere, ubi antea ius dicere consueverat,

γάρ οἱ λυσιτελέειν, τῶν ἑαυτοῦ ἐξημεληκότα, τοῖσι
 πέλας δι' ἡμέρας δικάζειν. εὐούσης ἂν ἀρπαγῆς καὶ ἀνο-
 μίης ἔτι πολλῷ μᾶλλον ἀνὰ τὰς κώμας ἢ πρότερον ἦν,
 συνετέλεχθῃσαν αἱ Μῆδοι ἐς τὸ αὐτὸ, καὶ ἐδίδουσιν σφίσι
 10 λόγον, λέγοντες περὶ τῶν κατηκόντων. ὥς δ' ἐγὼ δε-
 κέω, μάλιστα ἔλεγον οἱ τοῦ Δηϊόκεω φίλοι. „Οὐ
 „ γὰρ δὴ, τρόπῳ τῷ παρῶντι χρεώμενοι, δυνατόι εἰμεν
 „ οἰκέειν τὴν χώραν. Φέρε, στήσωμεν ἡμέων αὐτῶν βα-
 „ σιλέα· καὶ οὕτω ἢ τε χώρα εὐνομήσεται, καὶ αὐτοὶ
 15 „ πρὸς ἔργα τρεψόμεθα, οὐδὲ ὑπ' ἀνομίης ἀνάστατοι
 „ ἐσόμεθα.“ Ταῦτά κη λέγοντες, πείθουσι ἑαυτοὺς βα-
 σιλευέσθαι. Αὐτίκα δὲ προβαλλομένων τὸν τινα στή- 98
 σονται βασιλέα, ὁ Δηϊόκης ἦν πολλὸς ὑπὸ παντὸς

voluit, negavitque se porro lites iudicaturum; *nec enim e re sua esse, neglectis suis rebus totum diem dirimendis aliorum litibus impendere.* Inde quum rapinae iniquitatesque per vicos multo etiam magis, quam ante, grassarentur; concilio convocato Medi colloqui inter se de praesente rerum statu deliberareque instituerunt. Ut autem ego existimo, amici maxime Deiocis verba fecerunt huiusmodi: *Profecto, hoc more utentes, non possumus amplius hanc terram incolere. Agite igitur, regem nobis constituamus: sic terra nostra bonis legibus administrabitur, et nos ad opera nostra redibimus, nec ob hominum iniquitatem solum vertere cogemur.* Talia fere dicentes persuaserunt Medis, ut a rege gubernari vellent. (98.) Tum continuo in deliberationem adducitur, *quemnam sibi regem constituent?* et frequenter ab unoquoque proponitur laudaturque

ἀνδρὸς καὶ προβαλλόμενος καὶ αἰνεόμενος· ἐς δὲ τοῦ-
 τον καταινέουσι βασιλέα σφίσι εἶναι. Ὁ δ' ἐκέλευε αὐ-
 τοὺς οἰκία τε ἑαυτῶ ἄξια τῆς βασιλείης οἰκοδομῆσαι, 5
 καὶ κρατῶναι αὐτὲν δορυφόροις. ποιῶσι δὲ ταῦτα οἱ
 Μῆδοι. οἰκοδομέουσι τε γὰρ αὐτῶ οἰκία μεγάλα τε
 καὶ ἰσχυρά, ἵνα αὐτὸς ἔφρασε τῆς χώρας· καὶ δορυ-
 φόρους αὐτῶ ἐπιτρέπουσι ἐκ πάντων Μήδων καταλέ-
 ξασθαι. Ὁ δὲ, ὡς ἔσχε τὴν ἀρχὴν, τοὺς Μήδους 10
 ἠνάγκασεν ἐν πόλιν ποιῆσασθαι, καὶ τοῦτο περι-
 στέλλοντας, τῶν ἄλλων ἥσσον ἐπιμέλεσθαι. πειβομέ-
 νων δὲ καὶ ταῦτα τῶν Μήδων, οἰκοδομέει τείχεα μεγάλα
 τε καὶ καρτερά, ταῦτα τὰ νῦν Ἀγβάτανα κέκληται,
 ἕτερον ἐτέρῳ κύκλῳ ἐνεστεῶτα. μεμηχάνηται δὲ οὕτως 15
 τοῦτο τὸ τεῖχος, ὥστε ὁ ἕτερος τοῦ ἐτέρου κύκλος τοῖσι
 προμαχεῶσι μούνοισι ἐστὶ ὑψηλότερος. τὸ μὲν κού τε
 καὶ τὸ χωρίον συμμαχέει, κολωνὸς ἔον, ὥστε τοιοῦτο

Deioces, isque ad extremum communi consensu
 Rex creatur. Tum ille iussit eos aedes sibi aedificare
 dignas regno, et satellitibus ipsum munire: quod et
 fecerunt Medi, aedesque ei aedificarunt amplas muni-
 tasque in ea regionis parte quam ipse praedixerat, et
 satellites ex universis Medis sibi eligere permiserunt.
 Ille vero, postquam obtinuit imperium, cōcgit Me-
 dos unam urbem condere; quo hanc tuentes, reliqua
 oppida minus curarent. Obsequentibus etiam hac in
 re Medis, arcem exstruxit amplam validamque, hanc
 quae nunc *Ecbatana* vocatur, ita ut alius moenium
 orbis alio esset circumdatus: et sic instituta erat haec
 arx, ut alius moenium orbis alio nonnisi propugna-
 culis esset excelsior. Quod ut fieret, adiuvabat partim

εἶναι· τὸ δὲ καὶ μαῖλλον τι ἐπετηδεύθη, κύκλων ἑόντων
 20 τῶν συναπάντων ἑπτά, ἐν δὲ τῷ τελευταίῳ τὰ βασι-
 λῆϊα ἔνεστι καὶ οἱ θησαυροί. τὸ δὲ αὐτῶν μέγιστόν ἐστι
 τείχος κατὰ τὸν Ἀθηναίων κύκλον μάλιστα καὶ τὸ μέ-
 γαθος. τοῦ μὲν δὴ πρώτου κύκλου οἱ προμαχεῶνες εἰσι
 λευκοί· τοῦ δὲ δευτέρου, μέλανες· τρίτου δὲ κύκλου,
 25 Φοινίκαιοι· τετάρτου δὲ, κυάνεοι· πέμπτου δὲ, σανδα-
 ράκινοι. οὕτω πάντων τῶν κύκλων οἱ προμαχεῶνες ἡν-
 θισμένοι εἰσι Φαρμάκοισι. δύο δὲ οἱ τελευταῖοι, εἰς ὃ
 μὲν καταργυρωμένους, ὃ δὲ κατακεχρυσωμένους ἔχων
 ταύς προμαχεῶνας.

Ταῦτα μὲν δὴ ὁ Δηϊόκης ἑαυτῷ τε εἰτείχῃ, καὶ περὶ 99
 τὰ ἑαυτοῦ οἰκία· τὸν δὲ ἄλλον δῆμον πέριξ ἐκέλευε τὸ
 τείχος οἰκέειν. οἰκοδομηθέντων δὲ πάντων, κόσμον τόνδε
 Δηϊόκης πρώτως ἐστὶ ὁ καταστησάμενος· μήτε εἶναι

quidem ipsius loci commoditas, quum esset collis:
 sed magis etiam datâ operâ institutum erat opus,
 quum orbis universi sint septem, quorum in postre-
 mo regia est et thesauri. Qui autem murus maximum
 conficit orbem, is Athenarum fere ambitum amplitu-
 dine aequat. Iam primi orbis propugnacula, alba
 sunt; secundi nigra; tertii orbis purpurea; quarti
 caerulea; quinti sandaracina: ita cunctorum orbium
 propugnacula pigmentis sunt obducta; duorum vero
 postremorum orbium alter argentata propugnacula
 habet, alter inaurata.

(99.) Haec igitur munimenta *Deioces* sibi exstruxit
 et circa aedes suas: tum vero reliquum populum ius-
 sit circumcirca arcem habitare. Constructis autem istis
 omnibus, ordinem primus *Deioces* instituit hunc, ut
 nemini ad regem liceret ingredi, sed per internuncios

παρὰ βασιλέα μηδένα, δι' ἀγγέλων δὲ πάντα χρε- 5
 σθαι, ὁρᾶσθαι τε βασιλέα ὑπὸ μηδενός· πρὸς τε τού-
 τοισι ἔτι, γελᾶν τε καὶ πτύειν ἀντίον καὶ ἅπασι εἶναι
 τοῦτό γε αἰσχρὸν. Ταῦτα δὲ περὶ ἑαυτὸν ἐσέμνυνε
 τῶνδε εἵνεκεν, ὅπως ἂν μὴ ὀρῶντες οἱ ὀμήλικες, ἔόντες
 σύντροφοί τε ἐκείνῳ, καὶ οἰκίῃς οὐ Φλαυροτέρης, οὐδὲ ἐς 10
 ἀνδραγαδίην λειπόμενοι, λυπεοίαιτο καὶ ἐπιβουλεύοιεν,
 100 ἀλλ' ἑτεροῖός σφι δοκέοι εἶναι μὴ ὀρῶσι. Ἐπεὶ τε δὲ
 ταῦτα διεκόσμησε, καὶ ἐκράτυνε ἑαυτὸν τῇ τυραννίδι,
 ἣν τὸ δίκαιον φυλάσσων χαλεπός. καὶ τὰς τε δίκας
 γράφοντες, εἴσω παρ' ἐκείνων ἐσεπέμπεσκον· καὶ ἐκεῖ-
 νος διακρίνων τὰς ἐσφερομένας, ἐκπέμπεσκε. ταῦτα 5
 μὲν κατὰ τὰς δίκας ἐποίηε· τὰ δὲ δὴ ἄλλα ἐνεκοσμέα-
 τό οἱ. εἴ τινα πυνθάνοιτο ὑβρίζοντα, τοῦτον ὅπως μετα-

omnia transigerentur, nec conspiceretur rex a quo-
 quam: ad haec, ut ridere aut exspuere coram illo,
 utique omnibus factu turpe haberetur. Adfectabat au-
 tem gravitatem istam hoc consilio, ne cernentes eum
 aequales et una cum eo educati, domoque orti non
 viliori, nec virtute inferiores, dolerent eique insidia-
 rentur; sed ut diversae naturae homo illis videretur,
 ipsum non intuentibus. (100.) His ita ordinatis,
 quum firmasset sibi imperium, in exercenda iustitia
 valde severum se praebuit. Litigantes causas suas
 scripto consignatas ad eum per internuncios intro-
 mittebant; quas ille iudicatas remittebat. Hunc mo-
 rem in iudicandis causis sequebatur: et reliqua etiam
 omnia recte ab eo ordinata erant. Si quem intellexisset
 protervius agentem, hunc ad se arcessitum inflicta

πέμψαιτο, κατ' ἀξίην ἐκάστου ἀδικήματος ἰδικαίει·
καὶ οἱ κατάσκοποι τε καὶ κατήκοοι ἦσαν ἀνα πάσαν
10 τὴν χώραν τῆς ἡρχε.

Δηϊόκης μὲν νυν τὸ Μηδικὸν ἔθνος συνέστρεψε μῶνον, 101
καὶ τούτου ἡρξε. ἔστι δὲ Μήδων τοσαύδε γένηα, Βου-
σαί, Παρητακηνοί, Στρούχατες, Ἀριζαντοί, Βούδιοι,
Μάγοι. γένηα μὲν δὴ Μήδων ἔστι τοσαύδε. Δηϊόκειω δὲ 102
παῖς γίνεται Φραόρτης, ὃς, τελευτήσαντος Δηϊόκειω,
βασιλεύσαντος τρία καὶ πενήκοντα ἔτεα, παρεδέξατο
τὴν ἀρχήν. παραδεξάμενος δὲ, οὐκ ἀπεχρᾶτο μῶνων
5 ἄρχειν τῶν Μήδων· ἀλλὰ στρατευσάμενος ἐπὶ τοῖς
Πέρσας, πρώτοις τε τούτοις ἐπεθήκατο, καὶ πρώτους
Μήδων ὑπηκόους ἐποίησε. μετὰ δὲ, ἔχων δύο ταῦτα
ἔθνη, καὶ ἀμφοτέρω ἰσχυρά, κατεστρέφετο τὴν Ἀσίην,
ἀπ' ἄλλου ἐπ' ἄλλο ἰὼν ἔθνος. ἐς ὃ στρατευσάμενος ἐπὶ

pro delicti modo poenā multabat: eāque causā ex-
ploratores auscultatoresque per universam, cui im-
perabat, regionem habebat.

(101.) *Deioces* igitur solam *Medicam nationem* in
unam contraxit, eique imperavit. Cuius nationis tot
numero gentes sunt: *Busae*, *Paraetaceni*, *Struchates*,
Arizanti, *Budii*, *Magi*. Hae sunt tot *Medorum* gentes.

(102.) Fuit autem *Deiocis* filius *PHRAORTES*, qui,
mortuo *Deioce* postquam tres et quinquaginta annos
regnasset, suscepit imperium. Hic non contentus so-
lis imperare *Medis*, expeditionem in *Persas* suscepit,
hosque primos adgressus est, primosque imperio *Me-
dorum* subiecit. Deinde vero, quum esset horum duo-
rum populorum dominus, validi utriusque, *Asiam*
subegit, ab alio populo ad alium transiens. Postremo

τοὺς Ἀσσυρίους, καὶ Ἀσσυρίων τούτους οἱ Νῖνον ἔχον, 10
καὶ ἦρχον πρότερον πάντων, τότε δὲ ἦσαν μεμουνωμένοι
μὲν συμμάχων, ἅτε ἀπείστεώτων, ἄλλως μὲντοι ἐαυ-
τῶν εὖ ἠκοντες· ἐπὶ τούτους δὴ στρατευσάμενος ὁ Φραόρ-
της, αὐτὸς τε διεφθάρη, ἄρξας δύο καὶ εἴκοσι ἔτεα, καὶ
ὁ στρατὸς αὐτοῦ ὁ πολλός.

- 103 Φραόρτεω δὲ τελευτήσαντος, ἐξεδέξατο Κυαξάρης
ὁ Φραόρτεω τοῦ Δηϊόκεω παῖς. οὗτος λέγεται πολλὸν
ἔτι γενέσθαι ἀλκιμώτερος τῶν προγόνων· καὶ πρῶτός τε
ἐλόχισε κατὰ τέλεα τοὺς ἐν τῇ Ἀσίῃ, καὶ πρῶτος διέ-
ταξε χωρὶς ἐκάστους εἶναι, τοὺς τε αἰχμοφόρους, καὶ 5
τοὺς τοξοφόρους, καὶ τοὺς ἰππείας· πρὸ τοῦ δὲ ἀναμῖξ
ἦν πάντα ὁμοίως ἀναπεφυρμένα. Οὗτος ὁ τοῖσι Λυδοῖσι
ἐστὶ μαχεσάμενος, ὅτε νύξ ἡ ἡμέρῃ ἐγένετο σφι μα-

adversus *Assyrios* arma convertens, nempe *Assyrio-*
rum illos qui *Ninum* tenebant, quique, quum antea
omnibus imperassent, tunc sociis, quippe qui ab illis
defecerant, erant nudati, caeterum felici rerum sua-
rum statu utebantur; adversus hos postquam arma
convertit *Phraortes*, periit et ipse, secundo et vicesi-
mo anno quam regno erat potitus, et plurima pars
copiarum ipsius.

(103.) Mortuo *Phraorti* successit *CRAXARES*, *Phraor-*
tis filius, *Deiocis* nepos. Hic dicitur multo maiori-
bus suis fortior fuisse: et primus in Asia centuriavit
milites et per cohortes distribuit; primusque ordina-
vit ut seorsim in acie staret unumquodque militum
genus, hastati, sagittarii, equites; quum prius omnia
promiscue pariter fuissent confusa. Idem hic est qui
cum *Lydis* bellum gessit, quo tempore in ipsa pugna

χρομένοι· καὶ ὁ τὴν Ἄλυσ ποταμοῦ ἄνω Ἀσίην πᾶ-
 10 σαν συστήσας ἑωυτῷ. Συλλέξας δὲ τοὺς ὑπ' ἑωυτῷ
 ἄρχομένους πάντας, ἐστρατεύετο ἐπὶ τὴν Νίνον, τιμα-
 ρέων τε τῷ πατρὶ, καὶ τὴν πόλιν ταύτην θέλων ἐξελεῖν.
 καὶ οἱ, ὡς συμβαλὼν ἐνίκησε τοὺς Ἀσσυρίους, περικα-
 τημένῳ τὴν Νίνον, ἐπῆλθε Σκυθέων στρατὸς μέγας·
 15 ἄγε δὲ αὐτοὺς βασιλεὺς ὁ Σκυθέων Μαδύης, Πρωτο-
 θύεω παῖς· οἱ ἐσέβαλον μὲν ἐς τὴν Ἀσίην, Κιμμερίους
 ἐκβαλόντες ἐκ τῆς Εὐρώπης, τούτοισι δὲ ἐπισπόμενοι
 Φεύγουσι, οὕτω ἐς τὴν Μηδικὴν χώραν ἀπίκοντο. Ἔστι 104
 δὲ ἀπὸ τῆς λίμνης τῆς Μαιήτιδος ἐπὶ Φᾶσιν ποταμὸν
 καὶ ἐς Κόλχους τριήκοντα ἡμερέων εὐζώνῳ ὁδός. ἐκ δὲ
 τῆς Κολχίδος οὐ πολλὸν ὑπερβῆναι ἐς τὴν Μηδικήν,
 5 ἀλλὰ ἐν τῷ διὰ μέσου ἔθνος αὐτῶν ἐστὶ, Σάσπειρες·

dies in noctem est conversus; quique totam supra
 Halyn fluvium Asiam sibi subiectam tenuit. Tum
 undique contractis copiis, quascumque sub potestate
 sua habebat, adversus Ninum arma convertit, pa-
 trem ulturus, et urbem hanc excindere cupiens. At,
 superatis praelio Assyriis, dum Ninum circumscedit,
 ingruit adversus eum ingens *Scytharum* exercitus,
 duce rege *Scytharum Madye*, *Protothyæ* filio: qui
 in Asiam irruperant, quum Cimmericos ex Europa eie-
 cissent; quos dum fugientes persequabantur, ita in
 Medicam terram pervenerunt. (104.) Est autem a
 Maeotide palude ad Phasin flumen atque Colchos
 expedito viatori iter triginta dierum: e Colchis vero
 non ita longo itinere perveniri potest in Mediam,
 sed unus duntaxat interiectus est populus, *Saspires*;
Herod. T. I. P. I.

τοῦτο δὲ παραμειβομένοισι, εἶναι ἐν τῇ Μηδικῇ. οὐ μέν-
 τοι οἱ γε Σκύβαι ταύτῃ ἐσέβαλον, ἀλλὰ τὴν κατύ-
 περθε ὁδὸν πολλῷ μακροτέρην ἐκτραπόμενοι, ἐν δεξιᾷ
 ἔχοντες τὸ Καυκάσιον ὄρος. ἐνθαῦτα οἱ μὲν Μῆδοι συμ-
 βαλόντες τοῖσι Σκύβησι, καὶ ἐσσωθέντες τῇ μάχῃ, τῆς 10
 ἀρχῆς κατελύθησαν· οἱ δὲ Σκύβαι τὴν Ἀσίην πᾶσαν
 105 ἐπέσχον. Ἐνθεῦτεν δὲ ἦσαν ἐπ' Αἴγυπτον· καὶ ἐπεὶ τε
 ἐγένοντο ἐν τῇ Παλαιστίνῃ Συρίῃ, Ψαμμίτιχος σφραγ-
 Αἰγύπτου βασιλεὺς ἀντιάσας δώροισί τε καὶ λιτῇσι
 ἀποτρέπει τὸ προσωτέρω μὴ πορεύεσθαι. οἱ δὲ, ἐπεὶ τε
 ἀναχωρέοντες ὀπίσω, ἐγένοντο τῆς Συρίας ἐν Ἀσκά- 5
 λωνι πόλει, τῶν πλεόνων Σκυβέων παρεξελθόντων ἀσι-
 νέων, ὀλίγοι τινὲς αὐτῶν ὑπολειφθέντες, ἐσύλησαν τῆς
 Οὐρανίης Ἀφροδίτης τὸ ἱερόν. ἔστι δὲ τοῦτο τὸ ἱερόν, ὡς
 ἐγὼ πυνθανόμενος εὕρισκω, πάντων ἀρχαιότατον ἱεῶν

quos ubi transieris, continuo Media occurrit. Scythae
 tamen hac non irruerunt, sed aliâ viâ superiore et
 multo longiore, Caucaso monte ad dextram relicto.
 Ibi tum Medi cum Scythis congressi, praelioque su-
 perati, Asiae imperium amiserunt; *Scythae* vero uni-
 versa *Asia* sunt *potiti*. (105.) Inde Aegyptum ver-
 sus intendebant viam: sed Syriam Palaestinam in-
 gressis occurrens Aegypti rex *Psammitichus*, mune-
 ribus precibusque effecit, ut ulterius non progrede-
 rentur. Ubi regredientes Ascalonem venerunt, Syriae
 oppidum; maximâ Scytharum parte sine maleficio
 praetergressâ, pauci ex illis, pone sequentes, Veneris
 Coelestis templum despoliarunt. Est autem illud,
 quantum sciscitans intelligo, ex omnibus huius deae
 templis vetustissimum. Nam quod in Cypro est tem-

10 ὅσα ταύτης τῆς Θεοῦ. καὶ γὰρ τὸ ἐν Κύπρῳ ἱερὸν ἐν-
 Θεῦτεν ἐγένετο, ὡς αὐτοὶ λέγουσι Κύπριοι καὶ τὸ ἐν
 Κυθήροισι Φοίνικες εἰσι οἱ ἰδρυσάμενοι, ἐκ ταύτης τῆς
 Συρίας ἑόντες. τοῖσι δὲ τῶν Σκυθέων συλήσασι τὸ ἱερὸν
 τὸ ἐν Ἀσκαλῶνι, καὶ τοῖσι τούτων αἰεὶ ἐκγόνοισι, ἐνέ-
 15 σκηψε ἡ Θεὸς θήλειαν νοῦσον ὥστε ἅμα λέγουσὶ τε
 οἱ Σκύθαι φησὶ τούτῳ σφίνας νοσέειν, καὶ ὁρᾶν παρ' ἑαυ-
 τοῖσι τοὺς ἀπικνεομένους εἰς τὴν Σκυθικὴν χώραν ὡς δια-
 κέεται, τοὺς καλέουσι Ἐναρέας οἱ Σκύθαι. Ἐπὶ μὲν 106
 νυν ὀκτῶ καὶ ἑμδσι ἔτεα ἦρχον τῆς Ἀσίας οἱ Σκύθαι,
 καὶ τὰ πάντα σφι ὑπὸ τε ὕβριος καὶ ἀλγυωρῆς ἀνά-
 στατα ἦν. χωρὶς μὲν γὰρ Φόρων, ἔπρησσαν παρ' ἐκά-
 5 στων τὸ ἐκάστοισι ἐπέβαλλον· χωρὶς δὲ τοῦ Φόρου,
 ἤραζον περιελαύνοντες τοῦτο ὅ τι ἔχοιεν ἕκαστοι. καὶ
 τούτων μὲν τοὺς πλεῦνας Κυαξάρης τε καὶ Μῆδοι ξεινί-

CVI. 4. Φόρον ἔπρησσαν *lego*, et dein τὸν ἑκάστ.

plum, hinc prodiit; quod ipsi etiam Cyprii confir-
 mant: et, quod Cytheris est, id Phoenices condide-
 runt, ex hac Syria oriundi. His autem *Scythis*, qui
 templum Ascalonis exspoliarent, eorumque semper
 posteris, inflixit dea *muliebrem morbum*; ita quidem
 ut etiam Scythae dicant, ob hanc caussam morbo hoc
 laborare illos, et apud se ab adeuntibus Scythicam
 terram conspici quo pacto adfecti sint, quos *Enareas*
 Scythae adpellant. (106.) Igitur octo et viginti an-
 nos Asiae imperium obtinuerunt Scythae; per eorum-
 que proterviam et contemptum omnia susque deque
 versa sunt. Nam, praeterquam quod tributum exige-
 bant a singulis quod singulis imposuerant, insuper
 etiam obequitantes rapiebant quod quique haberent.
 Sed horum quidem maiorem numerum *Cyaxares* et

σάντες καὶ καταμεθύσαντες κατεφόνευσαν. καὶ οὕτω
 ἀνέσωσαν τὴν ἀρχὴν Μῆδοι, καὶ ἐπεκράτεον τῶν περ
 καὶ πρότερον. καὶ τὴν τε Νίνον εἶλον, (ὥς δὲ εἶλον, ἐν 10
 ἑτέροισι λόγοισι δηλώσω,) καὶ τοὺς Ἀσσυρίους ὑποχει-
 ρίους ἐποίησαντο, πλὴν τῆς Βαβυλωνίης μοίρης. μετὰ
 δὲ ταῦτα, Κυαξάρης μὲν, βασιλεύσας τεσσαράκοντα
 ἔτεα, σὺν τοῖσι Σκύθαι ἤρξαν, τελευτᾷ.

- 107 Ἐκδέκεται δὲ Ἀστυάγης, ὁ Κυαξάρει παῖς, τὴν
 βασιληίην. καὶ οἱ ἐγένετο θυγάτηρ, τῇ οὐνομα ἔθετο
 Μανδάνην. τὴν ἐδόκει Ἀστυάγης ἐν τῷ ὕπνῳ οὐρῆσαι
 τσοῦτον, ὥστε πλῆσαι μὲν τὴν ἑαυτοῦ πόλιν ἐπικα-
 τακλύσαι δὲ καὶ τὴν Ἀσίην πᾶσαν. ὑπερῳόμενος δὲ τῶν 5
 μάγων τοῖσι ὄνειροπόλοισι τὸ ἐνύπνιον, ἐφοβήθη, παρ'
 αὐτέων αὐτὰ ἕκαστα μαθών. μετὰ δὲ, τὴν Μανδάνην

Medi, hospitio exceptos et mero inebriatos, obtrun-
 carunt: atque ita regnum receperunt *Medi*, et rerum,
 quarum antea domini fuerant, denuo sunt potiti.
 Tum vero et *Ninum* ceperunt, (quam quo pacto ce-
 perint, in aliis Historiarum libris exponam) et As-
 syrios, excepta Babylonica ditione, sub potestatem
 suam redegerunt. Post haec Cyaxares, postquam qua-
 draginta annos (simul numeratis his, quibus penes
 Scythas fuerat imperium) regnasset, fato functus est.

(107.) *Cyaxari* in regnum successit filius *ASTYAGES*.
 Huic nata erat filia, cui *Mandanae* inposuerat nomen:
 quae ei per somnum visa est tantum urinae fundere,
 ut et urbs eius impleretur et tota inundaretur Asia.
 Quod somnium quum exposuisset illis ex Magorum
 numero, qui somniorum interpretationi dabant ope-
 ram, conterritus est, singula quaeque ab illis edo-

νην ταύτην, εοῦσαν ἤδη ἀνδρὸς αἰραίνῃ, Μήδων μὲν τῶν
 ἐωυτοῦ ἀξίων οὐδενὶ διδοῖ γυναῖκα, θεδοικῶς τὴν ὄψιν·
 10 ἃ δὲ Πέρσῃ διδοῖ, τῷ οὐναμα ἦν Καμβύσης· τὸν εὗρισκε
 αἰκίης μὲν ἔοντα ἀγαθῆς, τρόπου δὲ ἡσυχίου· πολλῶ
 ἐνεργεῖ ἄγων αὐτὸν μέσου ἀνδρὸς Μήδου. Συνοικεούσης 108
 δὲ τῷ Καμβύσῃ τῆς Μανδάνης, ὃ Ἀστυάγης τῷ πρώ-
 τῳ ἔτει εἶδε ἄλλην ὄψιν. ἐδέκεε δὲ οἱ ἐκ τῶν αἰδαίων
 τῆς θυγατρὸς ταύτης Φῦναι ἄμπελον· τὴν δὲ ἄμπελον
 5 ἐπισχεῖν τὴν Ἀσίην πᾶσαν. ἰδὼν δὲ τοῦτο, καὶ ὑπερ-
 θέμενος ταῖσι ὀνειροπόλοισι, μετεπέμψατο ἐκ τῶν Πέρ-
 σεων τὴν θυγατέρα ἐπίτεκα εοῦσαν. ἀπικομένην δὲ
 ἐφύλασσε, βουλομένος τὸ γεννώμενον ἐξ αὐτῆς διαφθεῖ-
 ραι· ἐκ γὰρ οἱ τῆς ὄψιος οἱ τῶν μάγων ὀνειροπόλοι
 10 ἐστήμαιναν, ἔτι μέλλαι ὃ τῆς θυγατρὸς αὐτοῦ γόνος

ctus. Tum deinde Mandanen, viro iam maturam, Me-
 dorum nulli, qui ipsius familiâ dignus fuisset, in ma-
 trimonium dedit, visum istud reformidans; verum
 Persae cuidam iunxit, cui nomen *Cambyses*, quem
 repererat quidem bonâ familiâ ortum, et tranquillo
 hominem ingenio, caeterum quem inferioris esse
 conditionis, quam mediocrem Medum, iudicaverat.
 (108.) Postquam domum duxit Cambyses Mandanen,
 primo anno aliud vidit visum Astyages. Videbatur ei
 ex naturalibus huius filiae enasci vitis, eaque vitis
 universam obtinere Asiam. Quo de viso sibi oblato
 quum retulisset ad somniorum interpretes, arcessivit
 ex Persis filiam partui vicinam; camque, postquam
 advenit, in custodia habuit, interimere cogitans pro-
 lem ex ea nascituram: nam ex viso illo significave-
 rant ei magi somniorum interpretes, prolem filiae

βασιλεύσειν ἀντὶ ἐκείνου. Ταῦτα δὴ ὦν Φυλασσόμενος
 ὁ Ἀστυάγης, ὡς ἐγένετο ὁ Κῦρος, καλέσας Ἄρπα-
 γον, ἄνδρα οἰκίῳ, καὶ πιστότατόν τε Μήδων, καὶ
 πάντων ἐπίτροπον τῶν ἑωυτοῦ, ἔλεγέ οἱ τοιάδε „ Ἄρ-
 „ παγε, πρῆγμα τὸ ἂν τοι προσθέω, μηδαμῶ παρα- 15
 „ χρήσῃ· μηδὲ ἐμέ τε παραβάλλῃ, καὶ ἄλλους ἐλόμε-
 „ νος, ἐξ ὑστέρης σοὶ ἑωυτῷ περιπέσης. λάβε τὸν Μαν-
 „ δάνην ἔτεκε παῖδα· φέρων δὲ ἐς σεαυτοῦ, ἀπόκτεινον·
 „ μετὰ δὲ, θάψον τρόπῳ ὅτεα αὐτὸς βούλει.“ Ὁ
 δὲ ἀμείβεται „ ὦ βασιλεῦ, οὔτε ἄλλοτὲ καὶ πα- 20
 „ ρεῖδες ἀνδρὶ τῶδε ἄχαρι οὐδὲν, Φυλασσόμεθα δὲ ἐς
 „ σὲ καὶ ἐς τὸν μετέπειτα χρόνον μηδὲν ἐξαμαρτεῖν.
 „ ἀλλ' εἴ τοι φίλον τοῦτο οὕτω γίνεσθαι, χρή δὴ, τό
 109 „ γε ἐμὸν, ὑπηρετέεσθαι ἐπιτηδέως.“ Τούτοις αἰμει-

huius, loco ipsius, regno esse potiturum. Haec igitur cavens *Astyages*, simul atque natus erat *Cyrus*, vocatum ad se *Harpagum*, virum sibi familiarem, et Medorum fidissimum, cui res suas crederet omnes, his compellavit verbis: *Harpage*, quod tibi committo negotium, id cave ne ullo pacto neglectim tractes, neve me decipias, aliisque hominibus studens, tuis ipse artibus dehanc capiaris. Cape quem *Mandana* peperit puerum; et domum tuam deportatum occide; dein, quoquo modo volueris sepe-
kto. Respondit ille: Nec aliàs, ὁ Rex, vidisti in hoc homine aliquid quod ingratum tibi fuisset; cavebimus vero etiam, ne in posterum quidquam in te delinquamus. Quare si tibi gratum est, hoc ita fieri; oportet nempe, quod in me est, idoneam operam praestare. (109.) Hoc dato responso Har-

- ψάμενος ὁ Ἄσπαγος, ὥς οἱ παρεδόθη τὸ παιδίον κεκοσμημένον τὴν ἐπὶ θανάτῳ, ἥϊε κλαίων ἐς τὰ οἰκία. παρελθὼν δὲ ἔφραζε τῇ ἑαυτοῦ γυναικὶ τὸν πάντα Ἀστυά-
 5 γεος ῥηθέντα λόγον. ἡ δὲ πρὸς αὐτὸν λέγει· „Νῦν ὦν
 „τί σοι ἐν νόῳ ἐστὶ ποιέειν;“ Ὁ δὲ ἀμείβεται· „Οὐκ
 „ἡ ἐνετέλλετο Ἀστυάγης· οὐδ' εἰ παραφρανήσει τε καὶ
 „μανεῖται κάκιον ἢ νῦν μαίνεται, οὐ οἱ ἔγωγος προσθή-
 „σομαι τῇ γνώμῃ, οὐδὲ ἐς Φόνον τοιοῦτον ὑπηρετήσω.
 10 „πολλῶν δὲ εἴνεκα οὐ Φονεύσω μιν· καὶ ὅτι αὐτῷ μοι
 „συγγενὴς ἐστὶν ὁ παῖς, καὶ ὅτι Ἀστυάγης μὲν ἐστὶ
 „γέρον, καὶ ἄπαις ἔρσηνος γόνου. εἰ δὲ θελήσει, τοῦ-
 „του τελευτήσαντος, ἐς τὴν θυγατέρα ταύτην ἀναβῆ-
 „ναι ἡ τυραννίς, ἥς νῦν τὸν υἱὸν κτείνει δι' ἐμεῦ, ἄλλο
 15 „τί ἢ λείπεται τὸ ἐνθεῦτεν ἐμοὶ κινδύνων ὁ μέγιστος;
 „ἀλλὰ τοῦ μὲν ἀσφαλέος εἴνεκα ἐμοὶ, δεῖ τοῦτον τε-

pagus, quum ei traditus esset puerulus ornatus ut mortui solent, abiit flens domum suam: quo ubi venit, sermonem omnem, quem secum Astyages habuerat, uxori suae retulit. Cui illa, *Nunc ergo*, inquit, *quidnam facere cogitas?* Et ille: *Non quemadmodum mandavit Astyages; nec, si vel peius, quam nunc, insanierit furiosusque fuerit, voluntati eius obsequar, nec huius caedis minister ero. Multis autem de caussis hunc non occidam; quoniam et mihi cognatus est puer, et aetate proventus est Astyages, proleque caret mascula. Quod si igitur post illius obitum in hanc filiam regnum transiturum est, cuius nunc puerum per me vult occidere, quid aliud mihi supererit nisi ut hoc facto in summum discrimen adducar? Verumta-*

„λευτᾶν τὸν παῖδα· δεῖ μὲν τοι τῶν τινὰ Ἀστυάγεος,
 110 „αὐτοῦ Φονέα γενέσθαι, καὶ μὴ τῶν ἐμῶν.“ Ταῦτα
 εἶπε, καὶ αὐτίκα ἄγγελον ἔπεμπε ἐπὶ τῶν βουκόλων
 τῶν Ἀστυάγεος τὸν ἡπίστατο νομᾶς τε ἐπιτηδεωτάτας
 νέμοντα, καὶ οὐρεα θηριωδέστατα· τῷ οὐνομα ἦν Μι-
 τραδάτης, συνοίκεε δὲ τῇ ἐαυτοῦ συνδούλῳ· οὐνομα δὲ 5
 τῇ γυναικὶ ἦν τῇ συνοίκεε, Κυνώ, κατὰ τὴν Ἑλλήνων
 γλῶσσαν· κατὰ δὲ τὴν Μηδικήν, Σπακά. τὴν γὰρ
 κύνα καλέουσι σπάκα Μῆδοι. αἱ δὲ ὑπῆραί εἰσι τῶν
 οὐρέων ἐνθα τὰς νομὰς τῶν βοῶν εἶχε οὗτος δὴ ὁ βου-
 κόλος, πρὸς βορέῳ τε ἀνέμου τῶν Ἀγβατάνων, καὶ 10
 πρὸς τοῦ πόντου τοῦ Εὐξείνου. ταύτῃ μὲν γὰρ ἡ Μηδι-
 κή χώρα πρὸς Σασπείρων ὀρεινὴ ἐστὶ κάρτα, καὶ ὑψηλὴ
 τε καὶ ἰθὺσι συνηρεφής· ἡ δὲ ἄλλη Μηδικὴ χώρα ἐστὶ
 πᾶσα ἀπεδος. ἐπεὶ ὦν ὁ βουκόλος σπουδῇ πολλῇ κα-

men meae ipsius salutis caussâ necesse est ut moriatur hic puer: oportet autem ut intersector eius sit non aliquis meorum, sed ex ipsius Astyagis ministris. (110.) His dictis, protinus nuncium misit ad unum ex Astyagis pastoribus, quem noverat pascua habere maxime idonea, et montes feris frequentissimos. Nomen huic erat Mitradates, uxorem autem habebat conservam, cui nomen, graeca lingua, *Cyno*; Medorum vero idiomate, *Spaco*: canem enim *spaca* dicunt Medi. Saltus autem montium, ubi boum pascua habebat hic bubulcus, ad septemtriones erant Ecbatanorum, Pontum Euxinum versus. Hoc enim in tractu, quem Saspirei incolunt, montosa admodum est Medica terra, et alta, silvisque opaca, reliqua vero Media plana est omnis. Vocatus igitur bubulcus post-

15 λεόμενος ἀπίκετο, ἔλεγε ὁ Ἄρπαγος τὰδε „Κελεύει
 „σε Ἀστυάγης τὸ παιδίον τοῦτο λαβόντα, θείναι ἐς
 „τὸ ἐρημότατον τῶν οὐρέων, ὅπως αὖ τάχιστα διαφθα-
 „ρεῖη. καὶ τὰδε τοι ἐκέλευσε εἰπεῖν, ἢ μὴ ἀποκτείνης
 „αὐτὸ, ἀλλὰ τῷ τρόπῳ περιποιήσῃ, ὀλέθρῳ τῷ κα-
 20 „κίστῳ σε διαχρήσεσθαι· ἐπορᾶν δὲ ἐκκείμενον διατέ-
 „ταγμαί ἐγώ.“ Ταῦτα ἀκούσας ὁ βουκόλος, καὶ 111
 ἀναλαβὰν τὸ παιδίον, ἦε τὴν αὐτὴν ὀπίσω ὁδὸν, καὶ
 ἀπικνέεται ἐς τὴν ἑπαυλιν. τῷ δ' ἄρα καὶ αὐτῷ ἡ
 γυνή, ἐπίτεξ' εὐστα παῖσαν ἡμέρην, τότε κως κατὰ δαί-
 5 μονα τίκτει, οἰχομένου τοῦ βουκόλου ἐς πόλιν. ἦσαν
 δὲ ἐν Φροντίδι ἀμφοτέροι ἀλλήλων περὶ ὁ μὲν, τοῦ
 τόκου τῆς γυναικὸς ἀρρωδέων· ἡ δὲ γυνή, ὅτι οὐκ ἐωθῶς
 ὁ Ἄρπαγος μεταπέμφαιτο αὐτῆς τὸν ἄνδρα. ἐπεὶ τε

quam nullâ interpositâ morâ advenit, haec ei dixit
 Harpagus: *Iubet te Astyages hunc puerulum su-
 mere, et loco maxime deserto montium deponere,
 ut quam citissime pereat. Et hoc praeterea me
 iussit tibi praedicere, nisi illum occideris, sed
 quocumque modo superstitem esse curaveris, pes-
 simo exitio te periturum. Mihi autem iniunctum
 est, ut expositum inspiciam.* (111.) His auditis
 bubulcus, accepto puero, rediit eadem viâ, et ad
 stabula pervenit. Forte autem fortunâ accidit, ut
 pastoris etiam huius uxor, quum per totum diem
 parturiisset, tunc pepererit, quum pastor in urbem
 esset profectus. Erant autem anxii uterque alterius
 caussâ, ille timens partui uxoris; uxor autem, quod
 alioquin non solitus esset Harpagus ad se vocare ip-
 sius maritum. Ut vero ex itinere redux adstipit pastor,

δὲ ἀπονοστήσας ἐπέστη, οἷα ἐξ ἀέλπτου ἰδοῦσα ἡ γυνή,
 εἶρετο προτέρη, ὅ τι μιν οὕτω προθύμως Ἄρπαγος με- 10
 ταπέμψαιτο. ὁ δὲ εἶπε· „Ω γύναι, εἰδὼν τε ἐς πό-
 λιν ἐλθὼν καὶ ἤκουσα τὸ μή τε ἰδεῖν ὄφελον, μή τέ
 „κοτε γενέσθαι ἐς δεσπότεας τοὺς ἡμετέρους. οἶκος μὲν
 „πᾶς Ἀρπάγου κλαυθμῷ κατείχετο· ἐγὼ δὲ ἐκπλα-
 „γείς, ἥϊα ἔσω. ὡς δὲ τάχιστα ἐσῆλθον, ὄρέω παιδίον 15
 „γπροκείμενον, ἀσπαῖρόν τε καὶ κραυγαυόμενον, κεκοσ-
 „μημένον χρυσῷ τε καὶ ἐσθῆτι ποικίλῃ. Ἄρπαγος δὲ
 „ὡς εἶδε με, ἐκέλευε τὴν ταχίστην ἀναλαβόντα τὸ
 „παιδίον, οἶχεσθαι φέροντα, καὶ θεῖναι ἐνθά θηρια-
 „δέστατον εἴη τῶν οὐρέων· Φᾶς Ἀστυάγεια εἶναι τὸν 20
 „ταῦτα ἐπιθέμενόν μοι, πόλλ' ἀπειλήσας εἰ μή σφεα
 „ποιήσαιμι. καὶ ἐγὼ ἀναλαβὼν, ἔφερον, δοκέων τῶν
 „τινὸς οἰκετέων εἶναι· οὐ γὰρ ἂν κοτε κατέδοζα ἐνθεν

tamquam ex insperato eum conspiciens mulier, prior
 ex illo quaesivit, quid esset quod tam propere eum
 ad se vocasset Harpagus. Tum ille, *O mulier*, in-
 quit, *urbem ingressus vidi audivique quae num-*
quam videre me fas erat, nec umquam cadere de-
bebant nostros in dominos. Tota Harpagi domus
fletu erat oppleta; et ego consternatus ivi intro. Ut
primum intravi, vidi puerulum in medio positum,
palpitantem clamitantemque, auro et variegata
veste ornatum. Harpagus ut me conspexit, iussit
acceptum ocyus puerum asportare, in locoque feris
maxime obnoxio montium deponere; Astyagem
esse dicens, qui hoc mihi iniungeret, multas adii-
ciens minas ni mandata exsequerer. Et ego sumens
puerum asportavi, ratus esse alicuius e domesti-

„γε ἦν. ἐθάμβεον δὲ ὀρέων χρυσῶ τε καὶ εἵμασι κε-
 25 „κοσμημένον· πρὸς δὲ, καὶ κλαυθμόν κατεστέωτα ἐμ-
 „Φανέα ἐν Ἀσπάγῳ. καὶ πρόκα τε δὴ κατ' ὁδὸν πυν-
 „θάνομαι τὸν πάντα λόγον θανάπροντος, ὃς ἐμὲ προ-
 „πέμπων ἔξω πόλιος, ἐνεχείρισε τὸ βρέφος· ὡς ἄρα
 „Μανδάνης τε εἴη παῖς τῆς Ἀστυάγους θυγατρὸς, καὶ
 30 „Καμβύσεια τοῦ Κύρου, καὶ μὴ Ἀστυάγης ἐντέλλε-
 „ται ἀποκτεῖναι. νῦν τε ὅδε ἐστί. “ Ἄμα δὲ ταῦτα ἔλε- 112
 „γε ὁ βουκόλος, καὶ ἐκκαλύψας ἀπεδείκνυε. ἡ δὲ, ὡς
 εἶδε τὸ παιδίον μέγα τε καὶ εὐεიდὲς ἐὼν, δακρύσασα,
 καὶ λαβομένη τῶν γουνάτων τοῦ ἀνδρὸς, ἔχρηξε μηδεμιᾷ
 5 τέχῃ ἐκθεῖναι μιν. ὁ δὲ οὐκ ἔφη οἷός τ' εἶναι ἄλλως
 αὐτὰ ποιεῖν· ἐπιφοιτήσῃν γὰρ κατασκόπους ἐξ Ἀρ-
 πάγῳ ἐποψομένους· ἀπολέεσθαί τε κάκιστα, ἢν μὴ

cis; numquam enim exputare potuissem unde esset. Stupebam autem videns auro pretiosaque veste ornatum puerum, ad haec vero planctum manifestum in Harpagi aedibus. Sed protinus in itinere totam rem cognovi ex famulo, qui me urbe egredientem comitatus est, infantemque mihi tradidit; esse scilicet puerulum Mandanâ natum, Astyagis filiâ, et Cambyse, Cyri filio; Astyagemque occidendum iubere. Et ecce hic ille est! (112.) Haec dicens bubulcus, puerum detectum ostendit. Et illa, ut vidit puerum, magnum et formosum, lacrymans genuaque complectens mariti, oravit ut neutiquam illum exponeret. At ille negavit se aliter facere posse; adventuros enim ab Harpago speculatores, rem inspecturos; seque misere periturum, nisi imperata fecisset. Mulier, ut viro non persuasit, iterum

σφρα ποιήσῃ. ὡς δὲ οὐκ ἔπειθε ἄρα τὸν ἄνδρα, δεύτερα λέγει ἡ γυνὴ τάδε· „Ἐπεὶ τοίνυν οὐ δύναμαι σε πείθειν „μὴ ἐκβεῖναι, σὺ δὲ ὥδε ποιήσον, εἰ δὴ πᾶσά γε ἀνάγκη 10
 „ὀφθῆναι ἐκκείμενον· τέτοκα γὰρ καὶ ἐγὼ, τέτοκα δὲ
 „τεθνώς· τοῦτο μὲν φέρων πρόδες, τὸν δὲ τῆς Ἀστυσ-
 „γεος θυγατρὸς παῖδα ὡς ἐξ ἡμέων ὄντα τρέφωμεν·
 „καὶ οὕτω οὔτε σὺ ἀλώσθαι ἀδικέων τοὺς δεσπότεας,
 „οὔτε ἡμῶν κακῶς βεβουλευμένα ἔσται· ὁ τε γὰρ τεθνώς 15
 „βασιλικῆς ταφῆς κυρήσει, καὶ ὁ περιεὼν οὐκ ἀπολέει
 113 „τὴν ψυχὴν.“ Κάστα τε ἔδοξε τῷ βουκόλῳ πρὸς τὰ
 παρόντα εὖ λέγειν ἡ γυνή, καὶ αὐτίκα ἔποιε ταῦτα.
 τὸν μὲν ἔφερε θανατώσων παῖδα, ταῦτον μὲν παραδι-
 δοῖ τῇ ἑωυτοῦ γυναικί· τὸν δὲ ἑωυτοῦ, ὄντα νεκρὸν, λα-
 βὼν ἔθηκε ἐς τὸ ἄγγος ἐν τῷ ἔφερε τὸν ἕτερον· κοσμή- 5
 σας δὲ τῷ κόσμῳ παντὶ τοῦ ἑτέρου παιδὸς, φέρων ἐς τὸ

haec ei verba fecit: Quoniam ergo persuadere tibi, ne exponas puerum, non possum; at tu, si utique necesse est ut conspiciatur expositus, ita fac. Nempe et ego peperì, et quidem mortuum enixa sum. Hunc tu asporta, et expone; puerum vero filiae Astyagis alamus ut a nobis progenitum: ita nec tu convinceris deliquisse adversus heros nostros, nec nobis male fuerit consultum. Defunctus enim regiam consequetur sepulturam; et, qui superstes est, vitam non amittet. (113.) Optime ad rem praesentem dicere mulier visa est pastori, et statim rem est exsecutus. Quem puerum morti traditurus adtulerat, eum tradidit uxori: suum vero, qui mortuus erat, in vas illud, in quo alterum adtulerat, inposuit; et omni cultu alterius pueri ornatum, in

57, 87.

ἐρημότατον τῶν οὐρέων τιθεῖ. ὡς δὲ τρίτῃ ἡμέρῃ τῷ παι-
 δίῳ ἐκκειμένῳ ἐγένετο, ἥϊε ἐς πόλιν ὁ βουκόλος, τῶν
 τινα προβόσκων φύλακον αὐτοῦ καταλιπών. ἐλθὼν δὲ
 10 ἐς τοῦ Ἀρπάγου, ἀποδεικνύει ἔφη ἐτόιμος εἶναι τοῦ
 παιδίου τὸν νέκυν. πέμψας δὲ ὁ Ἀρπαγος τῶν ἑαυτοῦ
 δορυφόρων τοὺς πιστοτάτους, εἶδε τε διὰ τούτων, καὶ
 ἔθαψε τοῦ βουκόλου τὸ παιδίον. καὶ τὸ μὲν ἐτέθαπτο
 τὸν δὲ ὕστερον τούτων Κῦρον ὀνομασθέντα, παραλα-
 15 βούσα ἔτρεφε ἡ γυνὴ τοῦ βουκόλου, οὐνομα ἄλλο κοῦ
 τι καὶ οὐ Κῦρον θεμένη.

Καὶ ὅτε δὴ ἦν δεκαέτης ὁ παῖς, πρῆγμα ἐς αὐτὸν 114
 τοιοῦδε γεγόμενον ἐξέφηνέ μιν. ἔπαιζε ἐν τῇ κώμῃ ταύτῃ ἐν
 τῇ ἦσαν καὶ αἱ βουκολίαι αὐταί, ἔπαιζε δὲ μετ' ἄλλων
 ἡλικίων ἐν ὁδῷ· καὶ οἱ παῖδες παίζοντες εἶλοντο ἑωυτῶν
 5 βασιλέα εἶναι τοῦτον δὴ τὸν τοῦ βουκόλου ἐπίκλησιν

desertissimam regionem montium deportatum expo-
 suit. Postquam in tertium diem expositus infans fuit,
 in urbem proficiscitur pastor, subbulbulcorum ali-
 quo custode illius relicto; et ad Harpagum ingressus,
paratum se esse, ait, *cadaver pueruli ostendere*.
 Harpagus, missis satellitum suorum fidissimis, per
 hos inspexit, sepelivitque pastoris puerum. Quo se-
 pulito, illum qui postmodum *Cyrus* adpellatus est
 sumsit enutrivitque pastoris uxor; aliud ei nomen,
 non *Cyri*, inponens.

(114.) Is quum decem annorum esset puer, res
 quaedam accidit huiusmodi, quae eum cognitum fe-
 cit. Ludebat in eo vico, in quo erant boum greges
 quos diximus, ludebat autem in via publica: et pueri
 eum eo colludentes regem suum elegerant hunc quem

παῖδα. ὁ δὲ αὐτέων διέταξε τοὺς μὲν, οἰκίας οἰκοδομέειν· τοὺς δὲ, δορυφόρους εἶναι· τὸν δὲ κου τινα αὐτέων, ὀφθαλμὸν βασιλέος εἶναι· τῷ δὲ τινι, τὰς ἀγγελίας ἐσφάλλειν ἐδίδου γέρας· ὡς ἐκάστω ἔργον προστάσων. εἰς δὲ τούτων τῶν παιδίων συμπαίζων, ἔων Ἀρτεμβάρους παῖς, 10 ἀνδρὸς δοκίμου ἐν Μήδοισι· οὐ γὰρ δὴ ἐποίησε τὸ προσταχθέν ἐκ τοῦ Κύρου· ἐκέλευε αὐτὸν τοὺς ἄλλους παῖδας διαλαβέειν. πειβομένων δὲ τῶν παιδων, ὁ Κύρος τὸν παῖδα τρηχέως κάρτα περιέσπε μαστιγέων. ὁ δὲ, ἐπεὶ τε μετείθη τάχιστα, ὡς γε δὴ ἀνάξια ἑωυτοῦ πα- 15 θῶν, μᾶλλον τι περιημέκτεε· κατελθὼν δὲ εἰς πόλιν, πρὸς τὸν πατέρα ἀποικτιζέτο τῶν ὑπὸ Κύρου ἤγησε, λέγων δὲ οὐ Κύρου, (οὐ γὰρ κω ἦν τοῦτο τούνομα,) ἀλλὰ πρὸς τοῦ βουκόλου τοῦ Ἀστυάγεος παιδός. Ὁ δὲ Ἀρτεμβάρους ὀργῇ, ὡς εἶχε, ἐλθὼν παρὰ τὸν Ἀστυά- 20

pastoris filium vulgo nominabant. Ille igitur horum aliis partes distribuebat aedificandi domos, aliis ut essent satellites, uni etiam eorum ut esset Regis oculus, alii munus dedit intro ferendi nuncios; atque ita singulis proprias adsignaverat partes. Quum autem unus horum puerorum, colludens cum reliquis, qui erat Artembarei filius, nobilis inter Medos viri, mandatis Cyri non parvisset; iussit Cyrus alios pueros medium illum comprehendere. Qui quum ei morem gessissent, aspere admodum Cyrus tractavit puerum. Ille vero, simul atque dimissus est, gravissime offensus, ut qui indigna sese passus esset, in urbem abiit; et apud patrem de his, quae ei a Cyro accidissent, acriter est conquestus; non *a Cyro* dicens, nec enim iam tum erat ei hoc nomen, sed *a filio bubulci*

γεα, καὶ ἅμα ἀγόμενος τὸν παῖδα, ἀνάρσια πρήγμα-
 τα ἔφη πεπονθέναι, λέγων „ὦ βασιλεῦ, ὑπὸ τοῦ
 „σοῦ δούλου, βουκόλου δὲ παῖδος, ὥδε περιῦβρίσμε-
 „θα.“ (δείκνυς τοῦ παιδὸς τοὺς ἄμους.) Ἀκούσας 115
 δὲ καὶ ἰδὼν ὁ Ἀστυάγης, θέλων τιμωρῆσαι τῷ παιδί
 τιμῆς τῆς Ἀρτεμβάρους εἵνεκα, μετεπέμπετο τὸν τε
 βουκόλον καὶ τὸν παῖδα. ἐπεὶ τε δὲ παρῆσαν ἀμφοτέ-
 5 ροι, βλέψας πρὸς τὸν Κύρον ὁ Ἀστυάγης, ἔφη „Σὺ
 „δὴ, ἐὰν τοῦδε τοιούτου ἐόντος παῖς, ἐτόλμησας τὸν
 „τοῦδε παῖδα, ἐόντος πρώτου παρ’ ἐμοί, ἀεικεῖν τοιῷδε
 „περισπεῖν;“ Ὁ δὲ ἀμείβετο ὥδε „ὦ δέσποτα,
 „ἐγὼ δὲ ταῦτα τοῦτον ἐποίησα σὺν δίκῃ. οἱ γὰρ με ἐκ
 10 „τῆς κώμης παῖδες, τῶν καὶ ὅδε ἦν, παίζοντες, σφέων
 „αὐτῶν ἐστήσαντο βασιλεία. ἐδόκειον γὰρ σφί εἶναι ἐς

Astyagis. Et Artembares ira excandescens regem e
 vestigio adiit, filium secum ducens, et indigna se
 passum esse aiebat, dicens: *O rex, a tuo servo,*
bubulci filio, in hunc modum (hic humeros filii
 ostendebat) *contumeliā sumus adfecti.* (115.) Haec
 audiens conspiciensque *Astyages*, quum vellet hono-
 ris Artembaris gratiā ulcisci filium, arcessivit bubul-
 cum et puerum. Qui ubi adfuerunt ambo, *Cyrum*
 intuitus *Astyages* ait: *Tu vero, quum sis huius ta-*
lis hominis gnatus, ausus es filium huius viri,
qui apud me principe loco est, ita contumeliose
tractare! Cui *Cyrus* respondit: *At equidem, ὁ δο-*
μῖνε, cum eo sic egi non iniuriā. Nam colluden-
tes ex vico nostro pueri, quorum in numero hic
fuit, regem me constituerant: visus enim illis

- „τοῦτο ἐπιτηδεύατος. οἱ μὲν νυν ἄλλοι παῖδες τὰ ἐπι-
 „τασσόμενα ἐπετέλειον· οὗτος δὲ ἀνηκούστεέ τε, καὶ
 „λόγον εἶχε οὐδένα· ἐς ὃ ἔλαβε τὴν δίκην. εἰ ὦν δὴ
 „τοῦδε εἵνεκα ἄξιός τευ κακοῦ εἰμι, ὧδέ τοι πάρεμι.“ 15
 116 Ταῦτα λέγοντος τοῦ παιδὸς, τὸν Ἀστυάγεα ἐσῆει
 ἀνάγνωσις αὐτοῦ· καὶ οἱ ὅ τε χαρακτήρ τοῦ προσώ-
 που προσφύρεσθαι ἐδόκεε ἐς ἑαυτὸν, καὶ ἡ ὑπόκρισις
 ἐλευθερωτέρη εἶναι· ὃ τε χρόνος τῆς ἐκθέσιος τῇ ἡλικίᾳ
 τοῦ παιδὸς ἐδόκεε συμβαίνειν. ἐκπλαγεῖς δὲ τούτοις, 5
 ἐπὶ χρόνον ἀφθογγος ἦν. μόγῃς δὲ δὴ κοτε ἀνενειχθεῖς,
 εἶπε, θέλων ἐκπέμψαι τὸν Ἀρτεμβάρεα, ἵνα τὸν βου-
 κόλον μῶνον λαβὼν βασανίσῃ· „Ἀρτέμβαρες, ἐγὼ
 „ταῦτα ποιήσω, ὥστε σὲ καὶ τὸν παῖδα τὸν σὸν μη-
 „δὲν ἐπιμέμψεσθαι.“ Τὸν μὲν δὴ Ἀρτεμβάρεα πέμ- 10

*eram ad hoc maxime idoneus. Igitur reliqui pueri
 imperata faciebant; at hic dicto non erat au-
 diens, et mandata nihili faciebat; quare ad ex-
 tremum poena ei inflicta est. Quod si ergo huius
 rei causā malum aliquod commerui, en tibi prae-
 sto sum! (116.) Haec dum puer locutus est, subiit
 Astyagem ut illum agnosceret; quum et faciei spe-
 cies convenire cum sua videretur, et responsum esse
 liberalius, et tempus expositionis cum aetate pueri
 videretur congruere. Quibus rebus percussus, ali-
 quantum temporis continuit vocem. Aegre tandem
 se recipiens, volensque Artembare dimittere, quo
 pastorem solum secum relictum posset perecunctari:
 Artembares, inquit, haec equidem ita confecturus
 sum, ut nec tu nec filius tuus habeatis de quo con-
 queramini. Dimisso Artembare, Cyrum in interiora*

πει' τὸν δὲ Κῦρον ἦγον ἔσω οἱ Θεράποντες, κελεύσαν-
τος τοῦ Ἀστυάγεος. ἐπεὶ δὲ ὑπελέλειπτο ὁ βουκόλος
μῦθος, μουνωθέντα δὲ αὐτὸν εἶρετο ὁ Ἀστυάγης, κόβεν
λάβοι τὸν παῖδα, καὶ τίς εἴη ὁ παραδούς; ὃ δὲ ἐξ' ἑωυ-
15 τοῦ τε ἔφη γεγονέναι, καὶ τὴν τεκοῦσαν αὐτὸν ἔτι εἶναι
παρ' ἑωυτῷ. Ἀστυάγης δέ μιν οὐκ εὖ βουλευέσθαι
ἔφη, ἐπιθυμέοντα εἰς ἀνάγκας μεγάλας ἀπικνέεσθαι·
αἶμα τε λέγων ταῦτα, ἐσήμανε τοῖσι δορυφόροισι λαμ-
βάνειν αὐτόν. ὁ δὲ, ἀγόμενος εἰς τὰς ἀνάγκας, οὕτω
20 δὴ ἔφαινε τὸν ὄντα λόγον. ἀρχόμενος δὴ ἀπ' ἀρχῆς
διεξήει, τῇ ἀληθείᾳ χρεώμενος· καὶ κατέβαινε εἰς λιτάς·
τε, καὶ συγγνώμην ἑωυτῷ κελεύων ἔχειν αὐτόν. Ἀστυά- 117
γης δὲ, τοῦ μὲν βουκόλου τὴν ἀληθείην ἐκφάναντος, λό-
γον ἤδη καὶ ἐλάσσω ἐποίηετο· Ἀρπάγω δὲ καὶ μεγά-
λως μεμφόμενος, καλέειν αὐτὸν τοὺς δορυφόρους ἐκέ-

aedium introducunt famuli iussu Astyagis. Iamque
solum relictum pastorem interrogavit Astyages, pue-
rum hunc unde acceperit, et quis esset qui eum illi
tradidisset: et ille *ex se progenitum*, ait, *matrem-*
que pueri adhuc domi suae vivere. Astyages vero,
non bene illum sibi consulere, inquit, *qui velit*
tormentis ad confitendum adigi: dumque haec lo-
quitur, signum dat satellitibus ut corripiant homi-
nem. Tum ille, tormentis expromtis, ita demum
rem, ut erat, declaravit: nempe a principio orsus,
omnia persecutus est, nihil a veritate deflectens; de-
nique ad preces descendit, et, ut veniam sibi rex da-
ret, oravit. (117.) *Astyages*, postquam verum pa-
stor esset confessus, iam minorem rationem culpae
eius habuit; sed Harpago vehementer indignatus, ius-

λευ. ὡς δὲ οἱ παρῆν ὁ Ἄρπαγος, εἶρετό μιν ὁ Ἀστυά- 5
 γης „ Ἄρπαγε, τέω δὴ μόρω τὸν παῖδα κατεχρήσαο,
 „ τόν τοι παρέδωκα ἐκ θυγατρὸς γεγονότα τῆς ἐμῆς; “
 Ὁ δὲ Ἄρπαγος, ὡς εἶδε τὸν βουκόλον ἔνδον ἔοντα, οὐ
 τρέπεται ἐπὶ ψευδέα ὁδόν, ἵνα μὴ ἐλεγχόμενος ἀλίσκη-
 ται· ἀλλὰ λέγει τάδε· „ ὦ βασιλεῦ, ἐπεὶ τε πα- 10
 „ ρέλαβον τὸ παιδίον, ἐβούλευον σκοπῶν ὅπως σοί τε
 „ ποιήσω κατὰ νόον, καὶ ἐγὼ πρὸς σέ γινόμενος ἀνα-
 „ μάρτυτος, μήτε θυγατρὶ τῇ σῇ, μήτε αὐτῷ σοι εἶην
 „ αὐθέντης. ποιέω δὴ ἄδε. καλέσας τὸν βουκόλον τόν-
 „ δε, παραδίδωμι τὸ παιδίον, φάς σέ τε εἶναι τὸν κε- 15
 „ λεύοντα ἀποκτεῖναι αὐτό. καὶ λέγων τοῦτό γε, οὐκ
 „ εἰψενδόμην· σὺ γὰρ ἐνετέλλεο οὕτω. παραδίδωμι μέντοι
 „ τῷδε κατὰ τάδε, ἐνταυλάμενος θεῖναι μιν ἐς ἐρήμον
 „ οὖρος, καὶ παραμένοντα φυλάσσειν ἄχρι οὗ τελευ-

sit satellites eum vocare. Qui ubi adfuit, quæsivit ex
 eo Astyages: *Harpagus, quonam genere mortis in-*
terfecisti puerum, quem tibi tradidi ex filia mea
natum. Harpagus, quum pastorem videret intus esse,
 non ad mendacia se convertit, ne veritate convictus
 caperetur; sed in hunc modum locutus est. *O rex,*
postquam puerum accepi, deliberavi mecum, an-
quirens quo pacto et tibi ex voluntate tua facerem,
et, dum apud te culpâ vacarem, nec filiae tuae,
nec ipsi tibi, essem mea manu carnifex. Igitur ita
 statui agendum. Pastori huic, ad me vocato, tra-
 didi puerum, dicens te esse qui illum occidi iube-
 res: atque hoc dicens, non sum mentitus; tu enim
 ita iusseras. Tradidi autem ei hoc modo, ut man-
 daverim, exponeret illum in deserto monte, et ma-

20 „τῆσαι· ἀπειλήσας παντοῖα τῶδε, ἣν μὴ τάδε ἐπιτε-
 „λέα ποιήσῃ. ἐπεὶ τε δὲ, ποιήσαντος τούτου τὰ κελευό-
 „μενα, ἐτελεύτησε τὸ παιδίον, πέμψας τῶν εὐνούχων
 „τοὺς πιστοτάτους, καὶ εἶδον δι' ἐκείνων, καὶ ἔβαψά
 „μιν. οὕτως ἔσχε, ὦ βασιλεῦ, περὶ τοῦ πρήγματος
 25 „τούτου· καὶ τοιούτῳ μόρῳ ἐχρήσατο ὁ παῖς.“

Ἄρπαγος μὲν δὴ τὸν ἱὸν ἔφαινε λόγον. Ἀστυάγης 118
 δὲ, κρύπτων τὸν οἱ ἐνείχῃ χόλον διὰ τὸ γεγονός, πρῶ-
 τα μὲν κατὰπερ ἤκουσε αὐτὸς πρὸς τοῦ βουκόλου τὸ
 πρήγμα, πάλιν ἀπηγέετο τῷ Ἀρπάγῳ· μετὰ δὲ, ὥς
 5 οἱ ἐπαλλόγητο, κατέβαινε λέγων, ὥς „πέρεστί τε ὁ
 „παῖς, καὶ τὸ γεγονός ἔχει καλῶς. Τῷ τε γὰρ πε-
 „ποιημένῳ, ἔφη λέγων, ἐς τὸν παῖδα τοῦτον ἔκαμινον
 „μεγάλως, καὶ θυγατρὶ τῇ ἐμῇ διαβεβλημένος οὐκ
 „ἐν ἐλαφρῷ ἐποιεῦμην. ὥς ὦν τῆς τύχης εὖ μετιστεύ-

*neret observaretque donec vitam finiisset; multa
 huic comminatus, nisi haec effecta dedisset. Post-
 quam hic imperata fecit, obiitque puer, tum eu-
 nochorum fidelissimos misi, per eosque inspexi
 mortuum, et sepelivi. Tali modo, rex, gesta haec
 res, talique fato functus est puer.*

(118.) Sic igitur Harpagus ex vero rem exposuit.
Astyages autem, tegens iram quam adversus eum ob
 id factum animo conceptam habebat, primum ei rur-
 sus narravit rem prouti ex bubulco ipse audiverat;
 tum, postquam ei hoc repetiisset, ad extremum dixit,
superesse puerum, et, quae facta sint, bene habere.
Etenim (sic perrexit dicere) *admissum in hunc pue-*
rum facinus et graviter ipse dolebam, et, quod in
filiae meae offensionem incurrissem, haud leviter

„σης, τοῦτο μὲν, τὸν σεωυτοῦ παῖδα ἀπόπεμψον παρὰ 10
 „τὸν παῖδα τὸν νεήλυδα· τοῦτο δὲ, (σῶστρα γὰρ τοῦ
 „παιδὸς μέλλω θύειν τοῖσι θεῶν τιμῇ αὕτη προσκее-
 119 „ται,) παρίσθι μοι ἐπὶ δεῖπνον.“ Ἄσπαγος μὲν, ὡς
 ἤκουσε ταῦτα, προσκυνήσας, καὶ μεγάλα ποιησάμε-
 νος ὅτι τε ἡ ἀμαρτὰς οἱ ἐς θεὸν ἐγεγόνεε, καὶ ὅτι ἐπὶ
 τύχῃσι χρηστῇσι ἐπὶ δεῖπνον κέκλητο, ἥϊε ἐς τὰ οἰκία.
 ἐσελθὼν δὲ τὴν ταχίστην, ἣν γὰρ οἱ παῖς εἰς μούνης, 5
 ἕτεα τρεῖς καὶ δέκα· καὶ μάλιστα γεγονώς, τοῦτον ἐκ-
 πέμπει, ἰέναι τε κελεύων ἐς Ἀστυάγεος, καὶ ποιέειν
 ὅ τι αὐτὸν ἐκεῖνος κελεύῃ. αὐτὸς δὲ περὶ χαρῆς ἔων, φράζει
 τῇ γυναικὶ τὰ συγκυρήσαντα. Ἀστυάγης δὲ, ὡς οἱ ἀπί-
 κετο ὁ Ἀσπάγου παῖς, σφάξας αὐτὸν, καὶ κατὰ μέ- 10
 λεα διελὼν, τὰ μὲν ὥπτησε, τὰ δὲ ἔψησε τῶν κρεῶν.

*ferebam. Nunc ergo feliciter conversâ fortunâ, tu
 tuum filium mitte ad hunc puerum recens adve-
 nam; et ipse mihi ad coenam adesto, nam pro ser-
 vato puero sacra diis, ad quos hic honos pertinet,
 sum factururus. (119.) His auditis Harpagus adora-
 vit regem, et admodum gratulatus sibi, quod et des-
 lictum commodè ipsi cessisset, et quod felicibus au-
 spiciis ad coenam esset vocatus, domum rediit. Quam
 ubi ingressus est, protinus filium, quem habuit uni-
 cum, tredecim fere annos natum, emittit, adire iu-
 bens Astyagis aedes, et facere quidquid ille iussisset.
 Ipse vero supra modum gavisus, narravit uxori quae
 evenissent. At Astyages, ut ad eum venit Harpagi
 filius, iugulavit eum, et membratim concidens cor-
 pus, partim assavit carnes, partim elixavit; casque
 postquam recte paratae fuerunt, in promptu habuit.*

εὐτυχτα δὲ ποιησάμενος, εἶχε ἐτοῖμα. ἐπεὶ τὲ δὲ, τῆς
 ὥρης γινομένης τοῦ δείπνου, παρήσαν οἱ τε ἄλλοι δαι-
 τυμόνες καὶ ὁ Ἄρπαγος, τοῖσι μὲν ἄλλοισι καὶ αὐτῷ
 15 Ἀστυάγει παρετίθεατο τράπεζαι ἐπιπλέαι μηλείων
 κρεῶν Ἀρπάγῳ δὲ, τοῦ παιδὸς τοῦ ἑαυτοῦ, πλὴν κε-
 φαλῆς τε καὶ ἄκρων χειρῶν τε καὶ ποδῶν, τὰλλα
 πάντα ταῦτα δὲ χωρὶς ἔκειτο ἐπὶ κανέῳ κατακεκα-
 λυμμένα. ὥς δὲ τῷ Ἀρπάγῳ ἐδόκεε ἅλις ἔχειν τῆς
 20 βορῆς, Ἀστυάγης εἰρετό μιν, εἰ ἡσθίη τι τῇ θοίνῃ. Φα-
 μένου δὲ Ἀρπάγου καὶ κάστα ἡσθῆναι, παρέφερον.
 τοῖσι προσέκειτο, τὴν κεφαλὴν τοῦ παιδὸς κατακεκα-
 λυμμένην, καὶ τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας Ἀρπάγον
 δὲ ἐκέλευον προσστάντες ἀποκαλύπτειν τε καὶ λαβεῖν
 25 τὸ βούλεται αὐτέων. πειθόμενος δὲ ὁ Ἀρπαγος, καὶ
 ἀποκαλύπτων, ὅρα τοῦ παιδὸς τὰ λείμματα ἰδὼν δὲ,

Tum, ubi coenae adfuit hōra, quum convenissent et reliqui convivae et Harpāgus, aliis convivis et ipsi Astyagi adponebantur mensae carnibus agninis referatae; Harpago vero partes omnes corporis filii ipsius, excepto capite et extremis manibus pedibusque: haec enim seorsim in canistro reposita erant contexta. Postquam satis pastus illo cibo sibi visus erat Harpāgus, quaesivit ex eo Astyages, *numquid delectatus esset epulo*: qui ubi respondit, *valde quidem se ea esse delectatum*, adtulerunt, quibus id mandatum erat, caput pueri obtectum, et manus pedesque; et adstantes iusserunt Harpagum detegere, sumereque ex eis quidquid libuisset. Harpagus obtemperans, ubi detexit, conspicit filii sui reliquias: quo quidem spectaculo non consternatus est, sed sui compos mansit.

εὔτε ἐξεπλάγη, ἐπὶ τὸς τε ἑαυτοῦ γίνεται. εἶρετο δὲ αὐτὸν ὁ Ἀστυάγης, εἰ γινώσκῃ ὅτεο Θηρίου κρέα βιβρώκοι. ὁ δὲ καὶ γινώσκειν ἔφη, καὶ ἀρεστόν εἶναι πᾶν τὸ ἀν βασιλεὺς ἔρδη. ταῦτοισι δὲ ἀμειψάμενος, καὶ ἀναλα- 30 βῶν τὰ λοιπὰ τῶν κρεῶν, ἥϊε ἐς τὰ οἰκία. ἐνθεῦτεν δὲ ἔμειλλε, ὥς ἐγὼ δοκέω, αἰίσας θάψαι τὰ πάντα.

- 120 Ἀσπάζω μὲν Ἀστυάγης δίκην ταύτην ἐπέθηκε. Κύρου δὲ περὶ βουλευῶν, ἐκάλεε τοὺς αὐτοὺς τῶν μάγων οἱ τὸ ἐνύπνιον οἱ ταύτη ἔκριναν· ἀπικομένους δὲ εἶρετο ὁ Ἀστυάγης, τῇ ἔκριναν οἱ τὴν ὄψιν· οἱ δὲ κατὰ ταυτὰ εἶπαν, λέγοντες ὥς βασιλεῦσαι χοῆν τὸν παῖδα, εἰ 5 ἐπέζωσε καὶ μὴ ἀπέθανε πρότερον. Ὁ δὲ ἀμείβεται αὐτοὺς τοῖσδε· „Ἔστι τε ὁ παῖς, καὶ περίεστι· καὶ „μιν, ἐπ’ ἀγροῦ διατράμενον, οἱ ἐκ τῆς κώμης παῖδες „ἐσθήσαντο βασιλέα. οἱ δὲ πάντα, ὅσα περ οἱ ἀληθεῖ

Quaesivit autem ex eo Astyages, cognosceretne cuius ferae carnes comedisset? Cui ille, et noscere se, respondit; et placere debere quidquid rex fecisset. Hoc dato responso, sumtis secum reliquis carnibus, domum abiit; inde collectas, puto, reliquias cunctas humaturus.

(120.) Hac ultione de Harpago captâ, de Cyro de- liberans Astyages, eosdem vocavit magos, qui ei in- somnium in istam partem interpretati erant. Qui ubi convenerunt, quaesivit ex iis, quam in partem in- terpretati essent insomnium? Illi vero eodem mo- do responderunt; dicentes, in fatis fuisse ut regna- ret puer, si in vita mansisset, nec ante tempus decessisset. Excepit Astyages: Atqui vivit puer, et superest: et rure agentem pueri eiusdem pagi re-

- 10 „λόγω βασιλείας, ἐτελέωσε ποιήσας. καὶ γὰρ δορυ-
 „φόρους, καὶ θυρωροὺς, καὶ ἀγγελιηφόρους, καὶ τὰ
 „λοιπὰ πάντα διατάξας εἶχε. καὶ νῦν ἐς τί ὑμῖν ταῦτα
 „φαίνεται φέρειν;“ Εἶπαν οἱ μάγοι· „Εἰ μὲν περίεστί
 „τε, καὶ ἐβασίλευσε ὁ παῖς μὴ ἐκ προνοίας τινος,
 15 „θάρσει τε τούτου εἵνεκα, καὶ θυμὸν ἔχε ἀγαθόν· οὐ
 „γὰρ ἔτι τὸ δεύτερον ἄρξει. παρὰ σμικρὰ γὰρ καὶ τῶν
 „λογίων ἡμῖν ἔνια κεχώρηκε· καὶ τὰ γέ τῶν ὀνειράτων
 „ἐχόμενα, τελέως ἐς ἀσθενὲς ἔρχεται.“ Ἀμείβεται
 Ἀστυάγης τοῖσδε· „Καὶ αὐτὸς, ὦ μάγοι, ταύτη πλεῖ-
 20 „στος γνώμην εἰμὶ, βασιλῆος ὀνομασθέντος τοῦ παιδός.
 „ἐξήκειν τε τὸν ὄνειρον, καὶ μοι τὸν παῖδα τοῦτον εἶναι
 „δεῖν οὐδὲν ἔτι. ὅμως μὲν γέ τοι συμβουλευσάτέ μοι,
 „εὖ περισκεψάμενοι, τὰ μέλλει ἀσφαλέστατα εἶναι

CXX. 12. εἶχι. Vulgo ἤρχι, regnabat.

gem elegerunt: atque ille, quaecumque faciunt vere nominati reges, cumulate fecit; nam et satellites, et ianitores, et internuncios, et qui reliquis praees- sent muneribus, habuit constitutos. Et nunc, quor- sum vobis haec valere videntur? Responderunt ma- gi: Si superest puer, et regnavit non praemeditato, confide haecenus; et bono esto animo; non enim iterum regnabit. Nam in exiguum quiddam etiam oraculorum nonnulla nobis exierunt; et quae de genere sunt insomniorum, ea quidem in admodum exile quidpiam subinde desinunt. Ad haec Astyages, Et ipse ego, inquit, ὁ μάγi, in hac maxime sum sententia, quod rex nominatus fuit puer, in eo exitum habere insomnium, nec cum porro esse mihi ullo modo timendum. Verum tamen, probe omnia circumspicientes, consulite mihi, quid fu-

„οἶκῳ τε τῷ ἐμῷ καὶ ὑμῖν.“ Εἶπαν πρὸς ταῦτα οἱ μά-
 γοι· „ὦ βασιλεῦ, καὶ αὐτοῖσι ἡμῖν περὶ πολλοῦ 25
 „ἐστὶ κατορθοῦσθαι ἀρχὴν τὴν σὴν. κείνως μὲν γὰρ ἀλ-
 „λοτριουῦται, ἐς τὸν παῖδα τοῦτον περιούσα, ἐόντα
 „Πέρσῃ· καὶ ἡμεῖς, ἐόντες Μῆδοι, δουλούμεθά τε, καὶ
 „λόγου οὐδενὸς γινόμεθα πρὸς Περσέων, ἐόντες ξεῖνοι·
 „σέο δ' ἐνεστεῶτος βασιλῆος, ἐόντος πολίτηω, καὶ ἄρ- 30
 „χομεν τὸ μέρος, καὶ τιμὰς πρὸς σέο μεγάλας ἔχο-
 „μεν. οὕτω ὦν πάντως ἡμῖν σέο τε καὶ τῆς σῆς ἀρχῆς
 „προσπτεόν ἐστί. καὶ νῦν εἰ φοβερόν τι ἐαυρῶμεν, πᾶν
 „ἂν σοι προσφράζομεν· νῦν δὲ ἀποσκήψακτος τοῦ ἐνυπ-
 „νίου ἐς Φλαῦρον· αὐτοὶ τε θαρσέομεν, καὶ σοὶ ἕτερα 35
 „ταῦτα παρακελευόμεθα· τὸν δὲ παῖδα τοῦτον ἐξ
 „ὀφθαλμῶν ἀπόπεμψαι ἐς Πέρσας τε καὶ τοὺς γει-

*turum sit tutissimum et domui meae et vobis. Tum
 magi: Nostrā etiam, inquiunt, plurimi interest,
 ut firmum stet tuum regnum. Nam isto modo alie-
 natur illud, si in hunc puerum transit, qui est
 Persa: et nos, Medi quum simus, servituri sumus,
 et nulla in existimatione erimus apud Persas, ut-
 pote extranei. Te vero manente Rege, qui popula-
 ris es noster, et regnamus ex nostra parte, et
 magnos a te honores obtinemus. Ita igitur omnino
 et tibi et regno tuo debemus prospicere. Et nunc,
 si quid quod timendum esset cerneremus, cuncta
 tibi praedicturi eramus: at, quum in rem exilem
 exierit insomnium, et nos confidimus, et te ut
 idem facias hortamur. Hunc vero puerum e con-
 spectu dimitte in Persas et ad suos parentes,*

„ναμένους.“ Ἀκούσας ταῦτα ὁ Ἀστυάγης, ἐχάρη 121
τε, καὶ καλέσας τὸν Κῦρον, ἔλεγέ οἱ τὰδε· „ὦ παῖ,
„σὺ γὰρ ἐγὼ δι' ὅψιν ὀνείρου οὐ τελέην ἠδίκηον, τῇ
„σεαυτοῦ δὲ μοίρῃ περίεις· νῦν ὦν ἴθι χαίρων ἐς Πέρ-
5 „σας, πομποὺς δ' ἐγὼ ἅμα πέμψω. ἐλθὼν δὲ ἐκεί,
„πατέρα τε καὶ μητέρα εὐρήσεις, οὐ κατὰ Μιτρα-
„δάτην τε τὸν βουκόλον καὶ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ.“

Ταῦτα εἰπας ὁ Ἀστυάγης, ἀποπέμπει τὸν Κῦρον. 122
νοστήσαντα δέ μιν ἐς τοῦ Καμβύσεω τὰ οἰκία, ἐδέ-
ξαντο οἱ γεινάμενοι· καὶ δεξάμενοι, ὡς ἐπύθοντο, με-
γάλως ἀσπάζοντο, οἷα δὴ ἐπιστάμενοι αὐτίκα τότε
5 τελευτῆσαι· ἱστορεόν τε ὅτεω τρόπῳ περιγένοιτο. ὁ δὲ
σφι ἔλεγε, Φᾶς πρὸ τοῦ μὲν οὐκ εἰδέναι, ἀλλὰ ἡμαρ-
τηκέναι πλεῖστον, κατ' ὁδὸν δὲ πυθέσθαι πᾶσαν τὴν

(121.) His auditis gavisus Astyages, Cyrum ad se vocatum his verbis compellat: *O puer, ego propter vanum insomnii visum iniuriā te adfeci; tu vero tuo fato superes. Nunc igitur, quod felix tibi atque faustum sit, abi in Persas; quo qui te comitentur, tecum mittam. Eo quum veneris, patrem ibi et matrem invenies, non eius sortis cuius sunt Mithradates bubulcus illiusque uxor.*

(122.) Haec quum dixisset Astyages, dimisit Cyrum. Quem, ad Cambysis aedes delatum, recepere parentes; receptumque, ubi quis esset cognovere, vehementi cum gaudio sunt amplexati, ut quem protinus a partu vitam finisse arbitrarentur: percunctatique sunt, quonam pacto superfuerit. Et ille rem exposuit; dicens, *se ipsum antea nescivisse, sed plurimum a vero aberrasse; in itinere autem omnia,*

ἑαυτοῦ πάθην. ἐπίστασθαι μὲν γὰρ, ὡς Βουκόλου τοῦ
 Ἀστυάγεος εἶη παῖς· ἀπὸ δὲ τῆς κείθεν ὁδοῦ τὸν πάντα
 λόγον τῶν πομπῶν πυθέσθαι. τραφῆναι δὲ ἔλεγε ὑπὸ 10
 τῆς τοῦ Βουκόλου γυναίκος. ἥϊέ τε ταύτην αἰνέων διὰ
 παντός· ἦν τέ οἱ ἐν τῷ λόγῳ τὰ πάντα ἡ Κυνώ. οἱ δὲ
 τακέες, παραλαβόντες τὸ οὐνομα τοῦτο, ἵνα θειοτέρως
 δοκῇ τοῖσι Πέρσῃσι περιεῖναι σφι ὁ παῖς, κατέβαλ-
 λον Φάτιν ὡς ἐκκείμενον Κῦρον κύων ἐξέθρεψε. ἐνθεῦτεν 15
 123 μὲν ἡ Φάτις αὕτη κεχωρήκει. Κῦρῳ δὲ ἀνδρευμένῳ,
 καὶ ἔοντι τῶν ἡλίκων ἀνδρειοτάτῳ καὶ προσφιλεστά-
 τῳ, προσέκειτο ὁ Ἀσπαγος, δῶρα πέμπων, τίσασθαι
 Ἀστυάγεα ἐπιθυμέων. ἀπ' ἑαυτοῦ γὰρ, ἔontos ιδιώτῃ,
 οὐκ ἐνέωρα τιμωρίην ἐσομένην ἐς Ἀστυάγεα· Κῦρον δὲ 5

CXXII. 11. ἥϊέ τε. Forsan ἥϊέ τε ταύτην ἐπαινέων.

*quae sibi acciderint, rescivisse. Putasse enim esse
 filium bubulci Astyagis; sed ex Media huc iter
 facientem totam rem ex comitibus suis cognovisse.
 Commemorabat autem educatum se fuisse a bubulci
 uxore. Et hanc laudabat continenter, eratque ei ser-
 monum omnium argumentum Cyno. Quod nomen
 adripientes parentes eius; quo magis divinitus super-
 esse Persis videretur puer, sparserunt famam, fuisse
 Cyrum, quum expositus esset, a cane enutritum.
 Inde haec fama in vulgus manavit.*

(123.) Iam virilem aetatem ingressum Cyrum,
 quum et fortissimus esset suorum aequalium et omni-
 bus carissimus, sollicitavit Harpagus donis missis, de
 Astyage cupiens capere ultionem. Nam a se, privato
 homine, intelligebat vindictam adversus Astyagem
 non posse existere: sed Cyrum videns subcrescen-

ὄρεων ἐπιτεφρόμενον, ἐποιέετο σύμμαχον, τὰς πάδας
 τὰς Κύρου τῇσι ἑαυτοῦ ὁμοιούμενος. πρὸ δ' ἐτι τούτου
 τὰδε οἱ κατέρχαστο· ἔοντας τοῦ Ἀστυάγους πικροῦ ἐς
 τοὺς Μήδους, συμμίσγων ἐνὶ ἐκάστῳ ἑ Ἀρπαγος τῶν
 10 πρώτων Μήδων, ἀνέπειθε ὡς καὶ Κῦρον προσησασμέ-
 νους, τὸν Ἀστυάγια παῦσαι τῆς βασιλείης. κατεφ-
 γασμένου δέ οἱ τούτου, καὶ ἔοντας ἐταίρου, αὐτῷ δὴ τῷ
 Κῦρῳ διατιωμένῳ ἐν Πέρσῃσι βουλόμενος ὁ Ἀρπαγος
 δηλώσαι τὴν ἑαυτοῦ γνώμην, ἀλλὰ μὲν οὐδαμῶς ἔρχε,
 15 ἅτε τῶν ὁδῶν φυλασσομένων· ὁ δὲ ἐπιτεχνᾷται τοῖσι
 δε. λαγὸν μηχανησάμενος, καὶ ἀκασχίσας τούτου τὴν
 γαστέρα, καὶ οὐδὲν ἀποτίλας, ὡς δὲ ἔρχε, οὕτω ἐσέ-
 θηκε βιβλίον, γράψας τὰ οἱ ἔδωκε. ἀπαγράψας δὲ
 τοῦ λαγοῦ τὴν γαστέρα, καὶ δίνουσι δούς, ἅτε θη-
 20 ρευτῇ, τῶν οἰκετῶν τῷ πιστοτάτῳ, ἀπέπειθε ἐς τοὺς

tem, hunc sibi conciliare socium studuit, quae Cyrus
 passus erat cum suâ conferens calamitate. Sed iam
 antea hoc ab illo praeparatum erat: quum acerbis
 in Medos esset Astyages, Harpagus cum unoquoque
 principum Medorum colloquia miscens, persuaserat
 illis, *necesse esse Cyrum rebus praeficere, et finem
 facere regno Astyagis*. His ita praeparatis, sic de-
 mum Cyro in Persis versanti aperire consilium suum
 cupiens Harpagus, quum aliter id efficere, custoditis
 itineribus, non posset, tali usus est commento. Lepo-
 rem callide instruxit; cuius ventri, ita rescisso ut
 nihil pilorum avelleret, prout erat, indidit libellum,
 in quo quae voluerat scripta erant: tum, consuto
 rursus ventre, leporem atque retia, veluti venatori,
 tradidit servorum fidissimo, eumque in Persas misit,

Πέρσας· ἐντειλάμενός οἱ ἀπὸ γλώσσης, δίδοντα τὸν
λαγὸν Κύρῳ ἐπειπεῖν, αὐτοχειρὴν μιν διελεῖν, καὶ μη-
124 δένα οἱ ταῦτα ποιεῖντι παρῆναι. Ταῦτα δὲ δὴ ὦν
ἐπιτελέα ἐγένετο· καὶ ὁ Κῦρος παραλαβὼν τὸν λαγὸν
ἀνέσχισε. εὐρῶν δὲ ἐν αὐτῷ τὸ βιβλίον ἐνεόν, λαβὼν
ἐπελέγετο. τὰ δὲ γράμματα ἔλεγε τάδε· „ὦ παῖ
„Καμβύσει, σὲ γὰρ θεοὶ ἐπορέωσι· οὐ γὰρ ἂν κοτε 5
„ἐς τοσοῦτον τύχης ἀπύκει. σὺ νῦν Ἀστυάγεα τὸν σεαυ-
„τοῦ φονέα τίσαι. κατὰ μὲν γὰρ τὴν τούτου προθυμίην
„τέθνηκας· τὸ δὲ κατὰ θεοῦς τε καὶ ἐμὲ περίεις. τὰ
„σε καὶ πάλαι δοκέω πάντα ἐκμεμαθηκέναι, σέο τε
„αὐτοῦ περὶ ὡς ἐπρήχθη, καὶ οἷα ἐγὼ ὑπὸ Ἀστυά- 10
„γεος πέπονθα, ὅτι σε οὐκ ἀπέκτεινα, ἀλλὰ ἔδωκα
„τῷ Βουκόλῳ. σὺ νῦν ἣν βούλῃ ἐμοὶ πείθεσθαι, τῆσπερ
„Ἀστυάγης ἀρχεὶ χώρης, ταύτης ἀπάσης ἀρχεῖς. Πέρ-

ore tenus hoc adiiciens mandatum, ut Cyro leporem tradens simul diceret, *necesse esse ut ille sua manu eum exenteret, neque quisquam hoc facienti adsit.* (124.) His rebus ita perfectis, Cyrus acceptum leporem aperit, et libellum in eo repertum perlegit, in quo erant perscripta haec: *O fili Cambysis! te dii respiciunt; hoc enim absque esset, numquam tam mirâ usus esses fortunâ. Tu nunc de Astyage, tuo interfectore, cape poenas. Etenim ex huius consilio tu perieras; deorum autem beneficio et meo superes. Quae te omnia pridem puto cognovisse, quum quae tecum acta sunt, tum quae ego ab Astyage passus sum: eo, quod te non occidi, sed pastori tradidi. Tu nunc, si mea volueris consilia sequi, quibus terris imperat Astyages, earum omnium*

„σας γὰρ ἀναπείσας ἀπίστασθαι, στρατηλάτεις ἐπὶ
 15 „Μήδους· καὶ, ἣν τε ἐγὼ ὑπὸ Ἀστυάγεος ἀποδεχθῶ
 „στρατηγὸς ἀντὶά σεῦ, ἔστι τοι τὰ σὺ βούλειαι, ἣν τε
 „τῶν τις δοκίμων ἄλλος Μήδων. πρῶτοι γὰρ οὗτοι
 „ἀποστάντες ἀπ' ἐκείνων, καὶ γενόμενοι πρὸς σέο,
 „Ἀστυάγεα καταϊρέειν πειρήσονται. ὥς ὢν ἐτοίμου τοῦ
 20 „γε ἐνθάδε ἐόντος, ποίεις ταῦτα, καὶ ποίεις κατὰ
 „τάχος.“

Ἀκούσας ταῦτα ὁ Κῦρος, ἐφρόντιζε ὅτεω τρόπῳ σο- 125
 Φωτάτῳ Πέρσας ἀναπείσει ἀπίστασθαι. Φροντίζων δέ,
 εὐρίσκεται ταῦτα καμνιώτατα εἶναι· ἐποίει δὴ τάδε.
 γράψας εἰς βιβλίον τὰ ἐβούλετο, αἰλὴν τῶν Περσέων
 5 ἐποίησάτο· μετὰ δέ, ἀναπτύξας τὸ βιβλίον καὶ ἐπιλε-
 γόμενος, ἔφη Ἀστυάγεά μιν στρατηγὸν Περσέων ἀπο-
 δεικνύναι. „Νῦν, ἔφη τε λέγων, ὦ Πέρσαι, προαγο-

rex eris. Persuade Persis ut ab illo desciscant, exercitumque duc in Mediam: et, sive ego ab Astyage dux adversus te fuero nominatus, sive alius quisquam nobilium Medorum, habebis quae voles. Nam primi hi ipsi ab illo deficient, et tecum facientes, tollere Astyagem studebunt. Quare persuasus parata tibi hic quidem esse omnia, fac quae dixi, et fac celeriter!

(125.) His intellectis Cyrus secum deliberavit quo eallidissimo modo Persas ad defectionem permoveret. Re deliberata, commodissimum hoc ei visum est consilium, quo nimirum etiam usus est. Conscriptis in libello quae voluit, concionem convocavit Persarum: tum aperiens libellum legensque, ait, *Astyagem sese ducem constituere Persarum.*

„ρεύω ὑμῖν, παρεῖναι ἕκαστον ἔχοντα δρέπανον.“ Κῦρος μὲν ταῦτα προηγόρευσε. Ἔστι δὲ Περσέων συχνὰ γένηα· καὶ τὰ μὲν αὐτέων ὁ Κῦρος συνάλισε, καὶ 10 ἀνέπεισε ἀπίστασθαι ἀπὸ Μήδων. ἔστι δὲ τάδε, ἐξ ὧν ἄλλοι πάντες ἀρτέαται Πέρσαι· Πασαργάδαι, Μαράφιοι, Μάσπιοι. τούτων Πασαργάδαι εἰσὶ ἀριστοὶ· ἐν τοῖσι καὶ Ἀχαιμενίδαι εἰσὶ Φρήτην, ἔνθεν οἱ βασιλεῖς οἱ Περσεῖδαι γεγόνασι. ἄλλοι δὲ Πέρσαι 15 εἰσὶ οὗδε· Πανθιαλαῖοι, Δηρουσιαῖοι, Γερμάνιοι· οὗτοι μὲν πάντες ἀροτῆρες εἰσὶ. οἱ δὲ ἄλλοι, νομάδες. Δάοι, 126 Μάρδοι, Δροπικοὶ, Σαγάριοι. Ὡς δὲ παρῆσαν ἅπαντες ἔχοντες τὸ προειρημένον, ἐνθαῦτα ὁ Κῦρος (ἦν γάρ τις χῶρος τῆς Περσικῆς ἀκανθώδης ὅσον τε ἐπὶ ὀκτωκαίδεκα σταδίους ἢ εἴκοσι πᾶντη) τοῦτόν σφι τὸν χῶρον προεῖπε ἐξημερῶσαι ἐν ἡμέρῃ. ἐπιτελεσάντων δὲ §

Nunc igitur, perrexist dicere, edico vobis, Persae, praesto sitis singuli cum falcihus. Haec Cyrus pro concione dixit. Sunt autem *Persarum* plura genera; quorum nonnulla in concionem vocavit Cyrus, et ad deficiendum a Medis sollicitavit. Sunt autem ea haec, e quibus alii omnes Persae pendent: Pasargadae, Maraphii, Maspii. Ex his nobilissimi sunt *Pasargadae*, in quibus est *Achaemenidarum* familia, ex qua reges Persidae sunt pregnati. Alii vero Persae hi sunt: Panthialaei, Derusiaei, Germanii, qui omnes agrorum culturam exercent; reliqui nomades, Dai, Mardi, Dropici, Sagartii. (126.) Ut convenerunt omnes cum praedicto instrumento, ibi tum *Cyrus*, quum esset tractus Persicae regionis spinis obsitus, patens quaquaversum octodecim aut viginti

τῶν Περσέων τὸν προκείμενον ἀέθλον, δεύτερά σφι
προεῖπε, ἐς τὴν ὑστεραίην παρεῖναι λελουμένους. ἐν δὲ
τούτῳ τὰ τε αἰπόλια καὶ τὰς ποιμένας καὶ τὰ βουκό-
λια ὁ Κῦρος πάντα τοῦ πατρὸς συναλίσσας ἐς τὸ αὐτό,
10 ἔθηκε, καὶ παρεσκεύαζε ὡς δεξιόμενος τῶν Περσέων τὸν
στρατόν· πρὸς δὲ, οἶνω τε καὶ σιτίοισι ὡς ἐπιτηδεωτά-
τοισι. ἀπικομένους δὲ τῇ ὑστεραίῃ τοὺς Πέρσας κατα-
κλίνας ἐς λειμῶνα, εὐώχῃ. ἐπεὶ τε δὲ ἀπὸ δείπνου
ἦσαν, εἰσέτι σφῆας ὁ Κῦρος, κότερα τὰ τῇ προτεραίῃ
15 εἶχον, ἢ τὰ παρεόντα σφι εἶη αἰρετώτερα. οἱ δὲ ἔφασαν,
πολλὸν εἶναι αὐτέων τὸ μέσον. τὴν μὲν γὰρ προτέρην
ἡμέρην πάντα σφι κακὰ ἔχειν· τὴν δὲ τότε παροῦσαν,
πάντα ἀγαθὰ. Παραλαβὼν δὲ τοῦτο τὸ ἔπος ὁ Κῦρος,
παρεγύμνου τὸν πάντα λόγον, λέγων· „ Ἄνδρες Πέρ-
20 „σαι, οὕτω ὑμῖν ἔχει. βουλομένοισι μὲν ἐμέο πείθεσθαι,

stadia, hunc tractum iussit illos eadem die eruncare.
Proposito labore postquam perfuncti sunt Persae,
iterum eisdem praedixit, ut in posterum diem ades-
sent loti. Interim vero *Cyrus* caprarum oviumque
et boum greges patris sui omnes in unum congrega-
tos mactavit paravitque, quippe Persarum exercitum
hisce excepturus, et vino, farinaceisque cibis com-
modissimis: utque postridie convenerunt Persae, re-
cumhere in prato iussos lauto excepit epulo. Dein,
postquam a coena surrexerunt, quaesivit ex his Cy-
rus, *utra optabiliora ipsis viderentur? quae pri-
die habuerint, an praesentia?* Et illi, *multum in-
teresse*, dixerunt: *pridie enim omnia se mala ha-
buisse, praesente vero die bona omnia.* Id verbum
adripiens *Cyrus*, rem omnem, quam eis proposu-

„ἔστι τάδε τε καὶ ἄλλα μυρία ἀγαθὰ, οὐδένα πόνον
 „δουλοπρεπέα ἔχουσι· μὴ βουλομένοισι δὲ ἐμέο πείθε-
 „σθαι, εἰσὶ ὑμῖν πόνοι τῷ χθιζῶ παραπλήσιοι ἀνα-
 „ρίθμητοι. νῦν ὧν ἐμέο πειθόμενοι, γίνεσθε ἐλεύθεροι.
 „αὐτός τε γὰρ δοκέω θείῃ τύχῃ γεγονώς τάδε ἐς χεῖ- 25
 „ρας ἄγεσθαι· καὶ ὑμέας ἡγήμαι ἄνδρας Μήδων
 „εἶναι οὐ Φαυλοτέρους, οὔτε τᾶλλα, οὔτε τὰ πολέμια.
 „ὥς ὧν ἐχόντων ὧδε, ἀπίστασθε ἀπ' Ἀστυάγεος τῆς
 „ταχίστην.“

- 127 Πέρσαι μὲν νυν προστάτεω ἐπιλαβόμενοι, ἄσμενοι
 ἐλευθεροῦντο, καὶ πάλαι δεινὸν ποιούμενοι ὑπὸ Μήδων
 ἄρχεσθαι. Ἀστυάγης δὲ ὡς ἐπύθετο Κῦρον πρῆσσοντα
 ταῦτα, πέμψας ἄγγελον, ἐκάλεε αὐτόν. ὁ δὲ Κῦρος
 ἐκέλευε τὸν ἄγγελον ἀπαγγέλλειν, ὅτι πρότερον ἤξοι 5

rus erat, aperuit dicens: *Viri Persae! ita vobis se res habet. Quod si me sequi volueritis, erunt vobis haec et infinita alia bona, eritisque omnibus servilibus laboribus expertes: me vero sequi nolentibus erunt labores hesternis similes innumeri. Nunc ergo, mihi dicto audientes, estote liberi! Nam et ego divina sorte ad hoc natus mihi videor, ut haec bona in manus nostras congeram; et vos iudico viros esse Medis non inferiores, quum aliis rebus, tum militari laude. Quae quum ita sint, desciscite quam primum ab Astyage!*

(127.) Igitur Persae, quum iam pridem aegre tulissent Medorum imperium, ducem nunc patronumque nacti, libenter in libertatem se vindicabant. Astyages vero, ut intellexit moliri haec Cyrus, misso nuncio, eum ad se vocavit. Cui renunciare nuncium iussit Cyrus, prius se adventurum, quam

παρ' ἐκείνων ἢ αὐτὸς Ἀστυάγης βουλήσεται. ἀκούσας
 δὲ ταῦτα ὁ Ἀστυάγης, Μήδους τε ὥπλισε πάντας,
 καὶ στρατηγὸν αὐτέων, ὥστε Θεοβλαβῆς ἔων, ἀπέ-
 δεξε Ἄρπαγον, λήθην ποιεύμενος τὰ μιν ἑόργεε. ὡς δ'
 10 οἱ Μῆδοι στρατεύσάμενοι τοῖσι Πέρσῃσι συνέμισγον, οἱ
 μὲν τινες αὐτέων ἐμάχοντο, ὅσοι μὴ τοῦ λόγου μετέ-
 σχον· οἱ δὲ αὐτομόλεον πρὸς τοὺς Πέρσας· οἱ δὲ πλεῖ-
 στοι ἐβелоκάκεόν τε καὶ ἔφευγον. Διαλυθέντος δὲ τοῦ 128
 Μηδικοῦ στρατεύματος αἰσχυρῶς, ὡς ἐπύβητο τάχιστα
 ὁ Ἀστυάγης, ἔφη, ἀπειλέων τῷ Κύρῳ, „Ἄλλ' οὐδ'
 „ὡς ὁ Κύρὸς γε χαιρήσει.“ Τοσαῦτα εἶπας, πρῶτον
 5 μὲν τῶν μάγων τοὺς ὀνειροπόλους, οἱ μιν ἀνέγνωσαν
 μετεῖναι τὸν Κύρον, τούτους ἀνεσκολόπισε. μετὰ δέ,
 ὥπλισε τοὺς ὑπολειφθέντας τῶν Μήδων ἐν τῷ ἄστει,
 νέους τε καὶ πρεσβύτεας ἀνδρας. ἐξαγαγὰν δὲ τούτους,

gratum futurum esset Astyagi. Quo audito Astyages
 Medos armavit cunctos, ducemque eis, velut divini-
 tus mente percussus, praefecit Harpagum, oblitus
 quae adversus illum patraverat. Medi, in bellum pro-
 fecti, ubi Persis ad manus venerunt, pars eorum,
 quicumque consilii non erant participes, pugnam
 inibant; alii vero ad Persarum transierunt partes;
 sed plerique ultro cessantes a pugna, fugam capesse-
 bant. (128.) Ita turpiter dissoluto Medorum exerci-
 tu, ut rem cognovit Astyages, minitans Cyro, ait:
At ne sic quidem gaudebit Cyrus. His dictis, pri-
 mum magos somniorum interpretes, qui ei ut Cyrum
 dimitteret persuaserant, e palis suspendit: deinde
 Medos, qui in urbe relictis erant, armavit, iuvenes
 provectionesque aetate viros. Quibus eductis, praelio

καὶ συμβαλὼν τοῖσι Πέρσῃσι, ἐσώθη· καὶ αὐτὸς τε Ἀστυάγης ἐζωγρήθη, καὶ τοὺς ἐξήγαγε τῶν Μήδων 10
 129 ἀπέβαλε. Ἔοντι δὲ αἰχμαλώτῳ τῷ Ἀστυάγῃ προσ-
 στας ὁ Ἄρπαγος, κατέχαιρέ τε καὶ κατεκερτόμει,
 καὶ ἄλλα λέγων ἐς αὐτὸν θυμαλγέα ἔπεα, καὶ δὴ
 καὶ εἶρετό μιν, πρὸς τὸ ἐωυτοῦ δεῖπνον, τό μιν ἐκεῖνος
 σαρκί τοῦ παιδὸς ἐθοίνισε· „ὅ τι εἴη ἡ ἐκείνου δουλοσύνη 5
 „ἀντὶ τῆς βασιλείης.“ ὁ δὲ μιν προσιδὼν ἀντείρετο,
 εἰ ἐωυτοῦ ποιεῖται τὸ Κύρου ἔργον. Ἄρπαγος δὲ ἔφη,
 αὐτὸς γὰρ γραῖψαι, τὸ πρῆγμα ἐωυτοῦ δὴ δικαίως
 εἶναι. Ἀστυάγης δὲ μιν ἀπέφαινε τῷ λόγῳ „σκαίο-
 „τατόν τε καὶ ἀδικώτατον ὄντα πάντων ἀνθρώπων· 10
 „σκαϊότατον μὲν γε, εἰ παρὲν αὐτῷ βασιλεῖα γε-
 „νέσθαι, εἰ δὴ δι' ἐωυτοῦ γε ἐπρήχθη τὰ παρῶντα,

cum Persis inito, victus est: et ipse Astyages, amis-
 sis quos eduxerat Medis, vivus in hostium venit po-
 testatem. (129.) Tum captivo Astyagi adstans Har-
 pagus, laetitiâ ob illius casum gestiens, insultavit;
 et quum alia in eum acerba dicteria coniecit, tum
 in memoriam revocans coenam eam, qua filii carnes
 comedendas illi Astyages proposuerat, quaesivit, *ec-
 quid placeret ei servitus, qui modo rex fuisset?*
 Quem adspiciens Astyages, vicissim interrogavit, *an
 suum faceret Cyri factum?* Et Harpagus, *suum
 merito censeri*, ait, *factum; se enim ipsum de eo
 suscipiendo ad Cyrum scripsisse.* Tum Astyages,
 longiorem exorsus sermōnem, declaravit *ineptissi-
 mum illum esse hominum omnium, simulque ini-
 quissimum: ineptissimum quidem, qui, quum ipse
 potuisset rex evadere, si quidem haec res per ipsum*

- „ ἄλλω περιέθηκε τὸ κράτος· ἀδικώτατον δὲ, ὅτι τοῦ
 „ δείπνου εἵνεκεν Μήδους κατεδούλωσε. εἰ γὰρ δὴ δέον
 15 „ πάντας περιθεῖναι ἄλλω τῷ τὴν βασιληίῃν, καὶ μὴ
 „ αὐτὸν ἔχειν, δικαιότερον εἶναι Μήδων τῷ περιβαλεῖν
 „ τοῦτο τὸ ἀγαθὸν ἢ Περσέων. νῦν δὲ Μήδους μὲν,
 „ ἀναίτιους τούτου ὄντας, δούλους ἀντὶ δεσποτέων γε-
 „ γονέναι· Πέρσας δὲ, δούλους ὄντας τὸ πρὶν Μήδων,
 20 „ νῦν γενομέναι δεσπότας. “

Ἀστυάγης μὲν νυν, βασιλεύσας ἐπ' ἔτεα πέντε καὶ 130
 τριήκοντα, οὕτω τῆς βασιληίης κατεπαύσθη· Μῆδοι δὲ
 ὑπέκυψαν Πέρσῃσι διὰ τὴν τούτου πικρότητα, ἄρξαντες
 τῆς ἄνω Ἄλως ποταμοῦ Ἀσίης ἐπ' ἔτεα τριήκοντα καὶ
 5 ἑκατὸν δυῶν δέοντα, πάρεξ ἢ ὅσον οἱ Σκύθαι ἤρχον.
 Τότερ' ἔτι μέντοι χρόνῳ μετεμέλησέ τέ σφι ταῦτα ποιή-

*gestae sint, ad alium detulerit imperium: iniquis-
 simum vero, quod propter coenam istam Medos
 in servitutem coniecisset. Quod si enim opus fuis-
 set in alium quempiam transferre imperium, sese-
 que destituere; aequius fuisse Medorum alicui tri-
 buere hoc bonum, quam cuiquam ex Persis. Nunc
 vero Medos, culpā vacantes, servos factos esse pro
 dominis; Persas autem, quum Medorum pridem
 fuissent servi, dominos eorum evasisse.*

(130.) Igitur *Astyages*, postquam tres et triginta
 annos regnasset, ita regno exutus est; Medi vero,
 propter huius acerbitem, Persis succubuerunt; post-
 quam imperium superioris trans Halyn fluvium
 Asiae per annos trecentos et duodetriginta tenuerant,
 demtis eis annis quibus penes Scythas fuerat impe-
 rium. Postero quidem tempore poenituit eos huius

σασι, καὶ ἀπέστησαν ἀπὸ Δαρείου· ἀποστάντες δὲ, ὁπίσω κατεστράφησαν, μάχῃ νικηθέντες. τότε δὲ ἐπὶ Ἀστυάγεος οἱ Πέρσαι τε καὶ ὁ Κῦρος ἐπαναστάντες τοῖσι Μήδοισι, ἤρχον τὸ ἀπὸ τούτου τῆς Ἀσίας. Ἀστυά- 10 γεα δὲ Κῦρος, κακὸν οὐδὲν ἄλλο ποιήσας, εἶχε παρ' ἐωυτῷ ἐς ὃ ἐτελεύτησε. Οὕτω δὴ Κῦρος γενόμενός τε καὶ τραφεὶς ἐβασίλευσε· καὶ Κροῖσον ὕστερον τούτων ἄρξαντα ἀδικίῃς κατεστρέψατο, ὡς εἴρηται μοι τὸ πρό- 15 τερον. τοῦτον δὲ καταστρεφάμενος, οὕτω πάσης τῆς Ἀσίας ἤρξε.

- 131 ΠΕΡΣΑΣ δὲ οἶδα νόμοισι τοῖσδε χρωμένους· ἀγάλ-
ματα μὲν καὶ νηούς καὶ βωμοὺς οὐκ ἐν νόμῳ ποιουμέ-
νους ἰδρύνεσθαι, ἀλλὰ καὶ τοῖσι ποιεῦσι μαρίην ἐπιφέ-
ρουσι· ὥς μὲν ἐμοὶ δοκέειν, ὅτι οὐκ ἀνθρωποφυέας ἐνό-
μισαν τοὺς θεοὺς, κατὰπερ οἱ Ἕλληνες, εἶναι. οἱ δὲ 5

facti, desciveruntque a Dario: sed post defectionem denuo subacti sunt, praelio superati. Tunc vero *Persae* cum *Cyros*, postquam regnante *Astyage* adversus *Medos* rebellassent, *Asiae regnum* ab eo tempore *obtinuere*. *Astyagem* vero *Cyrus*, nullo alio malo adficiens, apud se tenuit donec vitam finivit. Hoc igitur modo et natus et educatus *Cyrus* regnum obtinuit, et post haec *Croesum*, qui ipsum adgredi coeperat, devicit, quemadmodum a me supra expositum est: quo superato, universae *Asiae* imperavit.

(131.) *PERSAS* vero hisce uti institutis compertum habeo. Simulacra et templa et altaria statuere nefas existimant; stultitiamque his, qui hoc faciunt, imputant: scilicet, ut mihi videtur, quod non ex hominibus ortos aut naturam humanae similem habere

νομίζουσι Διὶ μὲν, ἐπὶ τὰ ὑψηλότατα τῶν οὐρέων
ἀναβαίνοντες, θυσίας ἔρδειν, τὸν κύκλον πάντα τοῦ
οὐρανοῦ Δία καλέοντες· θύουσι δὲ ἡλίῳ τε καὶ σελήνῃ
καὶ γῇ καὶ πυρὶ καὶ ὕδατι καὶ ἀνέμοισι. τούτοις μὲν
10 δὴ μούνοισι θύουσι ἀρχῆθεν. ἐπιμεμαθήκασι δὲ καὶ τῇ
Οὐρανίῃ θύειν, παρὰ τε Ἀσσυρίων μαβόντες καὶ Ἀρα-
βίων. καλέουσι δὲ Ἀσσύριοι τὴν Ἀφροδίτην, Μύλιττα·
Ἀράβιοι δὲ, Ἀλίττα· Πέρσαι δὲ, Μίτραν. Θυσίῃ δὲ 132
τοῖσι Πέρσησι περὶ τοὺς εἰρημένους θεοὺς ἡδε κατέστη-
κε. οὔτε βωμοὺς ποιεῦνται, οὔτε πῦρ ἀνακαίουσι, μέλ-
λοντες θύειν· οὐ σπονδῇ χρέωνται, οὐκὶ αὐλῶ, οὐ
5 στέμμασι, οὐκὶ οὐλῇσι. τῶν δὲ ὡς ἐκάστῳ θύειν θέ-
λει, εἰς χῶρον καθαρὸν ἀγαγὼν τὸ κτῆνος, καλεῖ τὸν
θεόν, ἔσπεφαναμένος τὸν τιάραν μυρσίνῃ μάλιστα. ἐνω-

Deos arbitrantur, sicuti Graeci. Illis igitur mos est,
Iovi in summis montium iugis facere sacra, univer-
sum coeli orbem *Iovem* nominantibus. Faciunt autem
et Soli sacra, et Lunae, et Terrae, et Aquae, et Ven-
tis. Et his quidem solis numinibus a priscis inde
temporibus sacra faciunt. Addidicerunt vero etiam
Uraniae sacrificare, ab Assyriis et Arabibus accepto
ritu. Venerem autem Assyrii *Mylitta* nominant,
Arabes vero *Alitta*; Persae *Mitran*. (132.) Sacri-
ficiorum autem, quae hisce diis peraguntur a Persis,
talis est ratio. Nec altaria erigunt, nec ignem accen-
dunt sacra facturi: libatione non utuntur, non tibia,
non infulis, non mola. Ut cuique deo sacra quis-
piam vult facere, in locum mundum adducit victi-
mam, deumque invocatur, tiaram myrto maxime cin-
ctam gestans. Non est autem licitum, ut sibi soli

τῷ μὲν δὴ τῷ θύοντι ἰδίῃ μούνῳ οὐ οἱ ἐγγίνεται ἀρᾶ-
σθαι ἀγαθὰ· ὁ δὲ πᾶσι τοῖσι Πέρσησι κατεύχεται εὖ
γίνεσθαι, καὶ τῷ βασιλεῖ. ἐν γὰρ δὴ τοῖσι ἅπασιν 10
Πέρσησι καὶ αὐτὸς γίνεται. ἐπεὶ δὲ διαμιστύλας
κατὰ μέρεα τὸ ἱεῖον, ἐψήσῃ τὰ κρέα, ὑποπάσας
ποίη ὡς ἀπαλωτάτην, μάλιστα δὲ τὸ τρίφυλλον,
ἐπὶ ταύτης ἔθηκε ὧν πάντα τὰ κρέα· διαβέντος δὲ αὐ-
τοῦ, μάγος ἀνὴρ παρεστέως ἐπαείδει θεογονίην, οἴην δὴ 15
ἐκείνοι λέγουσι εἶναι τὴν ἐπαιοιδίην· ἀνευ γὰρ δὴ μάγου
οὐ σφί νόμος ἐστὶ θυσίας ποιέεσθαι. ἐπισχῶν δὲ ὀλί-
γον χρόνον, ἀποφέρειται ὁ θύσας τὰ κρέα, καὶ χαῖ-
133 ται ὅ τι μιν ὁ λόγος αἰρέει. Ἡμέρην δὲ ἀπασέων
μάλιστα ἐκείνην τιμᾶν νομίζουσι, τῇ ἕκαστος ἐγένετο.
ἐν ταύτῃ δὲ πλέω δαῖτα τῶν ἄλλων δικαιοῦσι προτίθε-
σθαι· ἐν τῇ οἱ εὐδαίμονες αὐτῶν βοῦν καὶ ἵππον καὶ

bona precetur sacrificans: sed cunctis Persis atque
regi ut bene sit, precatur; quippe in cunctorum Per-
sarum numero et ipse continetur. Postquam in frusta
dissecuit victimam, carnesque elixavit, substernit
herbas quam tcherrimas, maxime trifolium, hisque
carnes omnes inponit. Quibus ita dispositis, vir magus
adstans accinit theogoniam quampiam, qualem illi
esse incantationem dicunt: nam absque mago non
fas est illis sacra facere. Interiecto brevi tempore,
qui sacra fecit, carnes aufert, eisque utitur prout ei
ratio suadet. (133.) Dierum omnium eum maxime
celebrare moris est Persis, quo quisque natus est.
Eo die aequum censent, copiosius epulum quam
aliàs adponere: et fortunatiores quidem eo die bo-
vem, equum, camelum, aut asinum adponunt in-

5 κάμηλον καὶ ὄνον προτιθέεται, ὅλους ὅπτους ἐν καμί-
νοισι· οἱ δὲ πένητες αὐτέων τὰ λεπτὰ τῶν προβάτων
προτιθέεται. σίτοισι δὲ ὀλίγοισι χρέωνται, ἐπιφορήμασι
δὲ πολλοῖσι, καὶ οὐκ ἀλέσι· καὶ διὰ τοῦτο Φασὶ Πέρ-
σαι „τοὺς Ἕλληνας σιτεομένους, πεινῶντας παύεσθαι,
10 „ὅτι σφι ἀπὸ δείπνου παραφορέεται οὐδὲν λόγου ἄξιον·
„εἰ δέ τι παραφέρειτο, ἐσθίοντας ἂν οὐ παύεσθαι.“
οἶνω δὲ κάρτα προσκέεται· καὶ σφι οὐκ ἐμέσαι ἔξεστι,
οὐκὶ οὐρῆσαι ἀντίον ἄλλου. ταῦτα μὲν νυν οὕτω φυλάσ-
σεται. μεθυσκόμενοι δὲ ἐώθασι βουλευέσθαι τὰ σπου-
15 δαιέστατα τῶν πηγμάτων· τὸ δ' ἂν ἄδη σφι βουλευο-
μένοισι, τοῦτο τῇ ὑστεραίῃ νήφουσι προτιθεῖ ὁ στέγαρ-
χος, ἐν τοῦ ἂν ἑόντες βουλεύωνται. καὶ ἢ μὲν ἄδη καὶ
νήφουσι, χρέωνται αὐτέω· ἢ δὲ μὴ ἄδη, μετιῶσι τὰ

tegrum, in camino assatum; pauperiores vero minores adponunt pecudes. Farinaceis cibariis paucis utuntur, obsoniis vero et secundis mensis multis; cisque non simul, sed paulatim, inlatis. Quapropter Persae dicunt, *Graecos, quum cibum capiunt, desinere esurire; quoniam post coenam nihil amplius, quod alicuius momenti sit, eis adponitur: si quid enim porro adponeretur, a comedendo non esse cessaturos.* Vino largiter admodum indulgent: nec vero vomere illis licet, nec urinam mittere, alio praesente; atque hoc illi ita observant. Dum autem vino largius indulgent, interim de rebus maxime seriis deliberare consuerunt: quod vero deliberantibus placuit, id aedium herus, apud quem habita est deliberatio, postridie eius diei ieiunis proponit. Quod si ieiunis idem placet, hoc utuntur; sin minus, omittunt. Con-

134 ὃ ἂν νήφοντες προβουλεύσωνται, μεθύσκομενοι ἐπι-
 διαγινώσκουσι. Ἐντυγχάνοντες δ' ἀλλήλοισι ἐν τῇσι
 ὁδοῖσι, τῷδε ἂν τις διαγνοίῃ εἰ ὁμοῖοι εἰσὶ οἱ συντυγχά-
 νοντες· ἀντὶ γὰρ τοῦ προσαγορεύειν ἀλλήλους, Φιλέουσι
 τοῖσι στόμασι. ἦν δὲ ἢ οὔτερος ὑποδέεστέρος ὀλίγω, τὰς
 παρειὰς Φιλέονται· ἦν δὲ πολλῷ ἢ οὔτερος ἀγεννέστε- 5
 ρος, προσπίπτων προσκυνεῖ τὸν ἕτερον. τιμῶσι δὲ ἐκ
 πάντων τοὺς ἀγχίστα ἑαυτῶν οἰκέοντας, μετὰ γε ἑαυ-
 τοὺς· δεύτερα δὲ, τοὺς δευτέρους· μετὰ δὲ, κατὰ λόγον
 προβαίνοντες τιμῶσι· ἥκιστα δὲ τοὺς ἑαυτῶν ἐκαστάτω
 οἰκημένους ἐν τιμῇ ἄγονται· νομίζοντες ἑαυτοὺς εἶναι ἀν- 10
 θρώπων μακροῦ τὰ πάντα ἀρίστους, τοὺς δὲ ἄλλους
 κατὰ λόγον τὸν λεγόμενον τῆς ἀρετῆς ἀντέχεσθαι, τοὺς
 δὲ ἐκαστάτω οἰκέοντας ἀπὸ ἑαυτῶν κακίστους εἶναι.

tra, quae ieiuni sobriique ante deliberaverunt, ea
 vino madidi recognoscunt. (134.) Si qui in via sibi
 mutuo obviam veniunt, hac re cognoscere aliquis
 potest utrum eâdem conditione sint qui sibi occur-
 runt: nempe hi, salutationis loco, ora in vicem os-
 culantur. Quod si alteruter paulo est inferior, oscu-
 lantur genas; sin multo inferior, prostratus adorat
 alterum. In honore autem habent, post sese mutuo,
 illos qui a se proxime habitant; post hos, qui his
 finitimi; et sic deinde in honore habendo pro ratione
 progrediuntur: minimeque omnium in honore ha-
 bent hos, qui ab ipsis longissime remoti vivunt. Sci-
 licet se ipsos hominum omnium arbitrantur esse longe
 praestantissimos; alios vero pro praedicta ratione
 virtutem colere; denique, qui ab ipsis longissime
 habitent, esse ignavissimos. Quoad vero penes Me-

Ἐπὶ δὲ Μήδων ἀρχόντων, καὶ ἤρχε τὰ ἔθνη ἀλλή-
 15 λων. συναπάντων μὲν Μῆδοι, καὶ τῶν ἄγχιστα οἰκούν-
 των σφίσι· οὗτοι δὲ, καὶ τῶν ὁμούρων· οἱ δὲ, μάλιστα
 τῶν ἐχομένων. κατὰ τὸν αὐτὸν δὲ λόγον καὶ οἱ Πέρ-
 σαι τιμῶσι· προέβαινε γὰρ δὴ τὸ ἔθνος ἄρχον τε καὶ
 ἐπιτροπεῦον. Ξεινικὰ δὲ νόμαια Πέρσαι προσίενται 135
 ἀνδρῶν μάλιστα. καὶ γὰρ δὴ τὴν Μηδικὴν ἐσθῆτα, νο-
 μίσαντες τῆς ἑαυτῶν εἶναι καλλίω, φορέουσι· καὶ ἐς
 τοὺς πολέμους, τοὺς Αἰγυπτίους θώρηκας. καὶ εὐπα-
 5 θείας τε παντοδαπὰς πυνθανόμενοι ἐπιτηδεύουσι· καὶ
 δὴ καὶ, ἀπ' Ἑλλήνων μαβόντες, παισὶ μίσγονται. γα-
 μέουσι δ' ἕκαστος αὐτέων πολλὰς μὲν κουριδίας γυ-
 ναῖκας, πολλῶ δ' ἔτι πλεῦνας παλλακὰς κτῶνται.
 Ἀνδραγαθίη δ' αὕτη ἀποδέδεκται, μετὰ τὸ μάχεσθαι 136

dos fuerat imperium, etiam populi alter alteri impe-
 rabant: cunctis quidem Medi, et praesertim his qui
 proxime eis habitabant; hi vero, suis finitimis; et
 illi rursus his qui eos proxime attingebant. Et pari
 quoque ratione Persae in honore habent alios popu-
 los: nam similiter progrediendo alius populus alii
 praeest, et in illum imperii partem aliquam sibi com-
 missam exercet. (135.) *Peregrina* autem *instituta*
 admittunt *Persae* omnium hominum maxime. Etenim
 Medicam vestem, suâ esse honestioram existimantes,
 gestant; et ad bella Aegyptiacos adoptarunt thoraces.
 Atque etiam voluptatum varia genera, ex aliis cog-
 nita, sectantur; et quidem pueris etiam ad venerem
 utuntur, a Graecis edocti. Ducunt autem eorum quis-
 que legitimas uxores multas, multo vero etiam plu-
 res habent pellices. (136.) *Strenuitas* et *boni viri*

εἶναι ἀγαθόν, ὃς ἂν πολλοὺς ἀποδέξῃ παῖδας· τῷ δὲ
 τοὺς πλείστους ἀποδεικνύντι, δῶρα ἐκπέμπει ὁ βασι-
 λεὺς ἀνὰ πᾶν ἔτος. τὸ πολλὸν δ' ἡγέεται ἰσχυρὸν εἶναι.
 παιδεύουσι δὲ τοὺς παῖδας, ἀπὸ πενταέτεος ἀρξάμενοι 5
 μέχρι εἰκοσαέτεος, τρία μῦνα, ἵππεύειν, καὶ τοξεύειν,
 καὶ ἀληθίζεσθαι. πρὶν δὲ ἢ πενταετὴς γένηται, οὐκ
 ἀπικνέεται ἐς ὅψιν τῷ πατρὶ, ἀλλὰ παρὰ τῇσι γυ-
 ναιξὶ δίαίταν ἔχει. τοῦ δὲ εἵνεκα τοῦτο οὕτω ποιεῖται,
 ἵνα ἢν ἀποθάνῃ τρεφόμενος, μηδεμίην ἄσπην τῷ πατρὶ 10
 προσβάλῃ.

- 137 Αἰνέω μὲν νυν τόνδε τὸν νόμον· αἰνέω δὲ καὶ τόνδε,
 τὸ μὴ μίης αἰτίης εἵνεκα μήτε αὐτὸν τὸν βασιλέα μη-
 δένα φονεύειν, μήτε τῶν ἄλλων Περσέων μηδένα τῶν
 ἐωυτοῦ οἰκετέων ἐπὶ μὴ αἰτίῃ ἀνήκεστον πάθος ἔρδειν·

officium apud eos, post bellicam virtutem, aestima-
 tur, si quis multos progeniit filios: et, qui plurimos
 edidit, huic quotannis dona mittuntur a rege. In
 multitudine enim existimant robur inesse. Puerorum
 institutio, a quinto anno incipiens usque in vicesi-
 mum, ad sola tria haec refertur, equitare, arcu uti,
 et verum loqui. Priusquam quinquennis est puer,
 non venit in patris conspectu, sed apud mulieres
 vitam agit: id ea fit caussâ, ne, si illa aetate obit,
 dolorem adferat patri.

(137.) Laudo equidem istud institutum: sed et hoc
 laudo, quod propter unam simplicem culpam nec
 rex ipse quemquam morte plectit, nec reliquorum
 Persarum quisquam unius culpæ caussâ in aliquem
 suorum atrocius quiddam et irreparabile committit:

5 ἀλλὰ λογισάμενος ἦν εὐρίσκη πλέω τε καὶ μέζω τὰ
 ἀδικήματα ἔοντα τῶν ὑπουργημάτων, οὕτω τῷ θυμῷ
 χραταί. Ἀποκτεῖναι δὲ οὐδένα κω λέγουσι τὸν ἑαυτοῦ
 πατέρα, οὐδὲ μητέρα. ἀλλὰ ὅκιστα ἥδη τοιαῦτα ἐγέ-
 νετο, πᾶσαν ἀνάγκην φασὶ ἀναζητούμενα ταῦτα ἀνευ-
 10 ρεθῆναι ἤτοι ὑποβολιμαῖα ἔοντα, ἢ μοιχίδια· οὐ γὰρ
 δὴ φασὶ οἶκος εἶναι τὸν γε ἀληθῶς τοκέα ὑπὸ τοῦ
 ἑαυτοῦ παιδὸς ἀποβνῆσκειν. Ἄσσα δὲ σφι ποιεῖν 138
 οὐκ ἔξεστι, ταῦτα οὐδὲ λέγειν ἔξεστι. αἰχρίστον δὲ αὐ-
 τοῖσι τὸ ψεύδεσθαι νενόμισται· δεύτερα δὲ, τὸ ὀφείλειν
 χρεός· πολλῶν μὲν καὶ ἄλλων εἵνεκα, μάλιστα δὲ
 5 ἀναγκαίην φασὶ εἶναι, τὸν ὀφείλοντα καὶ τι ψεῦδος
 λέγειν. Ὅς ἂν δὲ τῶν ἀστῶν λέπρην ἢ λεύκην ἔχῃ,
 εἰς πόλιν οὗτος οὐ κατέρχεται, οὐδὲ συμμίσγεται τοῖσι

sed, subductis rationibus, postquam plura et maiora
 esse delicta reperit quam praestita officia, sic demum
 irae indulget. Ut autem patrem aliquis aut matrem
 occiderit, id vero numquam aiunt accidisse. Sed
 quaecumque talia adhuc facta sint, utique necesse
 esse aiunt, ut caussâ curatius cognitâ reperiantur com-
 missa ea esse aut a supposititiis aut adulterino sangui-
 ne natis; nec enim veri simile esse, ut, qui vere
 pater fuerit, a proprio filio occidatur. (138.) Quae-
 cumque vero illis facere non licet, ea nec dicere
 licitum est. Turpissimum autem apud eos habetur,
 mendacium dicere; alterum post hoc, aes alienum
 habere; et hoc quidem quum aliis de caussis,
 tum quod necesse esse aiunt, ut, qui aes alienum
 habet, etiam subinde mendacium dicat. Si quis e
 civibus leprâ aut vitiligine est correptus, in urbem

ἄλλοισι Πέρσησι· Φασὶ δέ μιν ἐς τὸν ἥλιον ἀμαρτόντα
 τι, ταῦτα ἔχειν. Ξεῖνον δὲ πάντα, τὸν λαμβανόμενον
 ὑπὸ τούτων, πολλοὶ καὶ ἐλαύνουσι ἐκ τῆς χώρας· καὶ 10
 τὰς λευκὰς περιστέρας, τὴν αὐτὴν αἰτίην ἐπιφέροντες.
 Ἐς ποταμὸν δὲ οὔτε ἐνουρέουσι, οὔτε ἐμπτύουσι, οὐ
 χεῖρας ἐναπονίζονται, οὐδὲ ἄλλον οὐδένα περιορέωσι,
 139 ἀλλὰ σέβονται ποταμούς· μάλιστα. Καὶ τόδε ἄλλο
 σφι ὧδε συμπέπτωκε γίνεσθαι, τὸ Πέρσας μὲν αὐτοὺς
 λέληθε, ἡμέας μὲν τοι οὔ. τὰ οὐνόματά σφι, ἔοντα
 ὁμοῖα τοῖσι σώμασι καὶ τῇ μεγαλοπρεπείῃ, τελευτῶσι
 πάντα ἐς ταῦτο γράμμα, τὸ Δωριεὺς μὲν Σάν κα- 5
 λέουσι, Ἴωνες δὲ Σίγμα. ἐς ταῦτο διζήμενος εὐρήσεις
 τελευτῶντα τῶν Περσέων τὰ οὐνόματα, οὐ τὰ μὲν, τὰ
 140 δὲ οὔ, ἀλλὰ πάντα ὁμοίως. Ταῦτα μὲν αἰτρεκέως

hic non intrat, nec cum aliis Persis consuetudinem
 habet. Dicunt autem, eo huic id accidisse, quod in
 Solem quidpiam deliquerit. Peregrinum vero quem-
 libet, qui tali morbo laborat, terrâ eiiciunt: et non-
 nulli etiam columbas albas exturbant, eodem malo eas
 laborare existimantes. In fluvium neque immingunt,
 neque exspuunt, nec manus in eo ablunt, nec alium
 haec facere patiuntur: sed fluvios praecipue colunt.
 (139.) Porro hoc aliud habent Persae, quod ipsos
 quidem latet, at nos non praeteriit. Scilicet nomina eo-
 rum, corporibus et maiestate similia, [*alii intelligunt,*
 vel corporibus vel magnificentiae ipsorum responden-
 tia] desinunt omnia in eandem literam, quam Doros
 San, Graeci Sigma vocant. In hanc literam, si volueris
 inquirere, reperies desinere Persarum nomina, non
 unum et alterum, sed pariter omnia. (140.) Haec

ἔχω περὶ αὐτῶν εἰδὼς εἰπεῖν. τάδε μέντοι ὡς κρυπτό-
 μενα λέγεται, καὶ οὐ σαφηνέως, περὶ τοῦ ἀποθανόν-
 τος· ὡς οὐ πρότερον θάπτεται ἀνδρὸς Πέρσῃ ὁ νέκυς,
 5 πρὶν ἂν ὑπ' ὀρνίθου ἢ κυνὸς ἐλκυσθῆναι. μάγους μὲν
 γὰρ ἀτρεκέως οἶδα ποιέοντας ταῦτα· ἐμφανέως γὰρ δὴ
 ποιεῦσι. κατακληρώσαντες δὴ ὦν τὸν νέκυν Πέρσαι, γῇ
 κρύπτουσι. Μάγοι δὲ κεχωρίδαται πολλὸν τῶν τε ἄλ-
 λων ἀνθρώπων, καὶ τῶν ἐν Αἰγύπτῳ ἱερέων. οἱ μὲν γὰρ
 10 ἀγνεύουσι ἐμψυχον μηδὲν κτείνειν, εἰ μὴ ὅσα θύουσι.
 οἱ δὲ δὴ μάγοι αὐτοχειρὴ πάντα, πλὴν κυνὸς καὶ ἀν-
 θρώπου, κτείνουσι· καὶ ἀγώνισμα μέγα τοῦτο ποι-
 εῦνται, κτείνοντες ὁμοίως μύρμηκας τε καὶ ὄφεις, καὶ
 τᾶλλα ἐρπετὰ καὶ πετεινά. καὶ ἀμφὶ μὲν τῷ νόμῳ
 15 τούτῳ ἔχεται ὡς καὶ ἀρχὴν ἐνομίσθη. ἀνεμι δὲ ἐπὶ τὸν
 πρότερον λόγον.

habui, quae de Persis citra dubitationem bene gna-
 rus dicerem. Istud vero ut occultum refertur, nec
 satis aperte, quod ad vitâ functos spectat; sciilicet,
 non prius sepeliri hominis Persae cadaver, quam ab
 ave aut a cane sit discerptum. Et Magis quidem esse
 hoc institutum, certo scio: faciunt enim aperte. Cae-
 terum cerâ oblitum cadaver terrâ condunt Persae.
Magi vero multum, quum ab aliis hominibus, diffe-
 runt, tum a sacerdotibus Aegyptiorum. Hi enim nefas
 existimant, quidquam vivum necare, praeter ea quae
 diis immolant:—Magi vero omnia manu sua occidunt,
 excepto cane atque homine; et in hoc studium etiam
 magnum ponunt, necantes perinde et formicas et
 angues, et alia reptilia atque volueria. Sed utcumque
 se habeat instisuti istius genuina ratio, haec hacte-
 nus: redeo ad superiorem narrationem.

- 141 ἼΩΝΕΣ δὲ καὶ Αἰολέες, ὡς οἱ Λυδοὶ τάχιστα κατεστράφητο ὑπὸ Περσέων, ἔπεμπον ἀγγέλους εἰς Σάρδεις παρὰ Κῦρον, ἐθέλοντες ἐπὶ τοῖσι αὐτοῖσι εἶναι τοῖσι καὶ Κροίσῳ ἦσαν κατήκοι. ὁ δὲ, ἀκούσας αὐτῶν τὰ προΐσχοντο, ἔλεξε σφι λόγον. „Ἄνδρα, Φᾶς, 5 „αὐλητὴν, ἰδόντα ἰχθῦς ἐν τῇ θαλάσῃ, αὐλέειν, δο- „κέοντά σφας ἐξελεύσεσθαι εἰς γῆν. ὡς δὲ ψευσθῆναι „τῆς ἐλπίδος, λαβεῖν ἀμφίβληστρον, καὶ περιβαλεῖν „τε πλῆθος πολλὸν τῶν ἰχθύων καὶ ἐξειρῆσαι. ἰδόντα „δὲ παλλομένους, εἰπεῖν ἄρα αὐτὸν πρὸς τοὺς ἰχθῦς 10 „Παύεσθέ μοι ὀρχεόμενοι, ἐπεὶ οὐδ' ἐμέο αὐλέοντος ἠθέ- „λετε ἐκβαίνειν ὀρχεόμενοι.“ Κῦρος μὲν τοῦτον τὸν λό- γον τοῖσι Ἴωσι καὶ τοῖσι Αἰολεῦσι τῶνδε εἵνεκα ἔλεξε, ὅτι δὴ οἱ Ἴωνες πρότερον, αὐτοῦ Κύρου δεηθέντος δι' ἀγγέλων ἀπίστασθαι σφας ἀπὸ Κροίσου, οὐκ ἐπέθοντο 15

(141.) Simul atque Lydi subacti a Persis fuere, *Iones Aeolesque* legatos Sardes miserunt ad *Cyrum*, volentes eisdem conditionibus imperio eius esse subiecti, quibus Croeso paruerant. At ille, auditis eorum postulatis, fabulam eis narravit huiusmodi. *Fuit olim tibicen*, inquit, *qui, piscibus conspectis in mari, tibiā cecinit, ratus illos in terram esse egressuros. Is ubi spe frustratum se vidit, capit rete, et ingentem piscium numerum reti inclusum extraxit. Quos ubi vidit palpitantes, dixit eis: desinite nunc saltare, quum, me tibiā canente, egredi saltareque nolueritis.* Hanc fabulam Ionibus Aeolibusque hac caussā Cyrus proposuit, quoniam ante id tempus Iones, per legatos invitati a Cyro ut a Croeso desciscerent, non paruerant; et tunc de-

τότε δὲ, κατεργασμένων τῶν πρηγμάτων, ἦσαν ἐτοῖμοι
 πείθεσθαι Κύρῳ. ὁ μὲν δὴ, ὀργῇ ἐχόμενος, ἔλεγέ σφι
 τάδε. Ἰῶνες δὲ ὡς ἤκουσαν τούτων ἀνενεχθέντων εἰς τὰς
 πόλεις, τείχεά τε περιεβάλλοντο ἕκαστοι, καὶ συνε-
 20 λέγοντο εἰς Πανιώνιον αἱ ἄλλοι πλην Μιλησίων· πρὸς
 μούρους γὰρ τούτους ὅρκιον Κύρος ἐποίησατο, ἐπ' οἷσι
 περ ὁ Λυδός. τοῖσι δὲ λοιποῖσι Ἰῶσι ἔδοξε κοινῶ λόγῳ
 πέμπειν ἀγγέλους εἰς Σπάρτην, δεησομένους Ἰῶσι τι-
 μωρεῖν. Οἱ δὲ Ἰῶνες οὗτοι, τῶν καὶ τὸ Πανιωνίον 142
 ἐστὶ, τοῦ μὲν οὐρανοῦ καὶ τῶν ὠρέων ἐν τῷ καλλίστῳ
 ἐτύγχανον ἰδρυσάμενοι πόλεις πάντων ἀνθρώπων τῶν
 ἡμεῖς ἴδμεν. οὔτε γὰρ τὰ ἄνω αὐτῆς χωρία ταῦτ' οὐκ
 5 τῇ Ἰωνίᾳ, οὔτε τὰ κάτω, οὔτε τὰ πρὸς τὴν ἡῶ, οὔτε
 τὰ πρὸς τὴν ἐσπέρην· τὰ μὲν, ὑπὸ τοῦ ψυχροῦ τε καὶ

num, confectis rebus, ad parendum Cyro erant pa-
 rati. Ille igitur, irā commotus, ista eis respondit.
 Quo responso ad Ionum civitates relato, muris sin-
 guli oppida sua cingebant, et ad Panionium congre-
 gabantur reliqui omnes praeter Milesios; cum his
 enim solis Cyrus foedus fecerat eisdem conditionibus
 quibus olim Lydus. Reliquis vero Ionibus placuit,
 communi consilio Spartam legatos mittere, qui ro-
 garent Spartanos ut Ionibus auxilio venirent.

(142.) IONES hi autem, quorum est etiam *Panio-
 nium* illud, prae omnibus quos novimus hominibus
 oppida condita tenebant in terrae tractu temperie coeli
 aërisque longe praestantissimo. Etenim neque loco-
 rum superius sitorum eadem ratio est atque Ioniae,
 neque inferius sitorum; nec eorum quae orientem
 spectant, nec quae occidentem: quorum alia frigore

ὕγρου πιεζόμενα· τὰ δὲ, ὑπὸ τοῦ θερμοῦ τε καὶ αὐχ-
μώδεος. Γλῶσσαν δὲ οὐ τὴν αὐτὴν οὗτοι νενομίκασι, ἀλ-
λὰ τρόπους τέσσαρας παραγωγέων. Μίλητος μὲν αὐ-
τέων πρώτη κέεται πόλις πρὸς μεσαμβρίην· μετὰ δὲ, 10
Μυούς τε καὶ Προϊήνη· αὗται μὲν ἐν τῇ Καρίῃ κατοί-
κηνται, κατὰ ταῦτα διαλεγόμεναί σφι. αἰδὲ δὲ ἐν τῇ
Λυδίῃ· Ἐφεσος, Κολοφών, Λέβεδος, Τέως, Κλα-
ζομεναί, Φάκαα. αὗται δὲ αἱ πόλεις τῇσι πρότερον
λεχθείησι ὁμολογέουσι κατὰ γλῶσσαν οὐδέν, σφὶ δὲ 15
ὁμοφώνουσι. ἔτι δὲ τρεῖς ὑπόλοιποι Ἰάδες πόλεις, τῶν
αἱ δύο μὲν νήσους οἰκέαται, Σάμον τε καὶ Χίον· ἡ δὲ
μία ἐν τῇ ἠπείρῳ ἵδρυται, Ἐρυθραῖ. Χῖοι μὲν νυν καὶ
Ἐρυθραῖοι κατὰ τὸντὸ διαλέγονται, Σάμιοι δὲ ἐπ'
ἑαυτῶν μῦθοι. οὗτοι χαρακτῆρες γλώσσης τέσσαρες 20
γίνονται.

aut humiditate premuntur, alia aestu et siccitate.
Linguâ autem non utuntur eâdem, sed quatuor mo-
dis deflexionum. Prima civitatum Miletus versus me-
ridiem sita est; dein Myus et Priene: et hae quidem
in Caria sitae sunt, et dialecto utuntur eâdem. Istae
vero in Lydia; Ephesus, Colophon, Lebedus, Teus,
Clazomenae, Phocaea. Atque hae civitates, ad ser-
monis characterem quod adinet, cum illis, quas ante
nominaui, nihil commune habent, sed inter se con-
veniunt. Supersunt tres Ionicae civitates, quarum
duae insulas incolunt, Samum atque Chium: tertia
in continente sita est, Erythrae. Ex his Chii et Ery-
thraei eâdem utuntur dialecto; Samii vero suâ, ab
aliis diversâ. Hi sunt quatuor sermonis characteres.

Τούτων δὴ ὧν τῶν Ἰώνων οἱ Μιλήσιοι μὲν ἦσαν ἐν 143
 σκέπη τοῦ Φόβου, ὅρκιον ποιησάμενοι. τοῖσι δὲ αὐτέων
 νησιώτησι ἦν δεινὸν οὐδέν· οὔτε γὰρ Φοίνικες ἦσαν καὶ
 Περσέων κατήκοοι, οὔτε αὐτοὶ οἱ Πέρσαι ναυβάται.
 5 Ἀπασχίσθησαν δὲ ἀπὸ τῶν ἄλλων Ἰώνων οὗτοι κατ'
 ἄλλο μὲν οὐδέν, ἀσθενέος δὲ ἐόντος τοῦ παντὸς τότε Ἑλ-
 ληνικοῦ γένεος, πολλῶν δὲ ἦν ἀσθενέστατον τῶν ἐθνέων
 τὸ Ἰωνικόν, καὶ λόγου ἐλαχίστου· ὅτι γὰρ μὴ Ἀθῆναι,
 ἦν οὐδὲν ἄλλο πόλισμα λόγιμον. οἱ μὲν νυν ἄλλοι Ἰω-
 10 νες καὶ οἱ Ἀθηναῖοι ἔφυγον τὸ οὐνόμα, οὐ βουλόμενοι
 Ἰῶνες κεκληθῆναι· ἀλλὰ καὶ νῦν φαίνονται μοι οἱ πολ-
 λοὶ αὐτέων ἐπαισχύνεσθαι τῷ οὐνόματι. αἱ δὲ δωδέκα
 πόλεις αὗται τῷ τε οὐνόματι ἠγάλλοντο, καὶ ἱερὸν ἰδρύ-
 σαντο ἐπὶ σφέων αὐτέων, τῷ οὐνόμα ἔθεντο Πανιώνιον·

(143.) Horum igitur Ionum *Milesii* tuti a metu erant, utpote foedus cum Cyro pacti. Qui autem ex eisdem insulas incolebant, ne illi quidem quidquam metuebant: necdum enim eo tempore Phoenices Persarum imperio erant subiecti, nec Persae ipsi mare exercebant. Separaverant se autem hi Iones ab aliis Ionibus, [*societatemque inter se contraxerant*] non aliam ob causam, nisi quod, quum universa tunc stirps Hellenica infirma esset, populorum omnium infirmissimus et minimi momenti fuerit Ionicus: nam, praeter Athenas, nulla alia erat eorum civitas notabilis. Quare et alii Iones et ipsi Athenienses nomen etiam fugiebant, nec *Iones* volebant appellari: immo etiam nunc plerosque eorum pudet huius nominis. Sed duodecim illae civitates gaudebant hoc nomine, et separatim ab aliis templum sibi

ἐβουλεύσαντο δὲ αὐτοῦ μεταδοῦναι μηδαμοῖσι ἄλλοισι 15
 Ἰώνων. οὐδ' ἐδεήθησαν δὲ οὐδαμοὶ μετασχεῖν, ὅτι μὴ
 144 Σμυρναῖοι. Κατάπερ οἱ ἐκ τῆς Πενταπόλιος νῦν χώ-
 ρης Δωριέες, πρότερον δὲ Ἑξαπόλιος τῆς αὐτῆς ταύτης
 καλεομένης, Φυλάσσονται ὦν μηδαμους ἐσδέξασθαι τῶν
 προσοίκων Δωριέων ἐς τὸ Τριοπικὸν ἱερόν· ἀλλὰ καὶ
 σφέων αὐτέων τοὺς περὶ τὸ ἱερόν ἀνομήσαντας ἐξεκλή- 5
 σαν τῆς μετοχῆς. ἐν γὰρ τῷ ἀγῶνι τοῦ Τριοπίου Ἀπόλ-
 λωνος ἐτίθεσαν τὸ πάλαι τρίποδας χαλκέους τοῖσι νικῶ-
 σι· καὶ τούτους χρῆν τοὺς λαμβάνοντας ἐκ τοῦ ἱεροῦ μὴ
 ἐκφέρειν, ἀλλ' αὐτοῦ ἀνατίθεναι τῷ θεῷ. ἀνὴρ ὦν Ἀλι-
 καρνησσεύς, τῷ οὐνομα ἦν Ἀγασικλῆς, νικήσας, τὸν 10
 νόμον κατηλόγησε· Φέρων δὲ πρὸς τὰ ἐαυτοῦ οἰκία προσε-
 πασσάλευσε τὸν τρίποδα. διὰ ταύτην τὴν αἰτίην αἰ

statuerunt, cui *Panionio* imposuere nomen; decre-
 veruntque nullos alios Ionas participes illius facere;
 nec vero etiam alii, ut in consortium reciperentur,
 petivere; praeter Smyrnaeos. (144.) Simili ratione
Dorienses, Pentapolin quae nunc vocatur incolentes,
 quae olim eadem Hexapolis nominata erat, cavent
 ne alios ullos ex finitimis Doriensibus in Triopici
 templi communionem recipiant; verum etiam suo de
 numero eos, qui adversus id templum scelus admi-
 serant, communione excluserunt. Nam quum inlud is
 Triopii Apollinis ex prisco instituto aurei tripodes
 donarentur victoribus; quos tripodas qui acceperant,
 his non licebat eos extra templum exportare, sed ibidem
 deo dedicare oportebat; civis quidem Halicarnassensis,
 cui nomen erat Agasicles, victoriam quum reportas-
 set, spretâ lege domum suam detulit tripodem et ex

πέντε πόλεις, Λίνδος, καὶ Ἰήλυσσός τε καὶ Κάμειρος,
καὶ Κῶς τε καὶ Κνίδος, ἐξεκλήϊσαν τῆς μετοχῆς τὴν
15 ἑκτὴν πόλιν Ἀλικαρνησσόν. τούτοισι μὲν νυν οὗτοι ταύ-
την τὴν ζῆμιν ἐπέθηκαν. Δωδέκα δέ μοι δοκέουσι 145
πόλιας ποιήσασθαι οἱ Ἴωνες, καὶ οὐκ ἐβελῆσαι πλεῖ-
νας ἐσδέξασθαι, τοῦδε εἵνεκα, ὅτι καὶ ὅτε ἐν Πελο-
ποννήσῳ οἴκεον, δωδέκα ἦν αὐτῶν μέρεα· κατάπερ νῦν
5 Ἀχαιῶν, τῶν ἐξελασάντων Ἴωνας, δωδέκα ἐστὶ μέ-
ρεα. Πελλήνη μὲν τε πρώτη πρὸς Σικυῶνος· μετὰ δὲ,
Αἰγείρα, καὶ Αἰγαί· ἐν τῇ Κραῖθις ποταμὸς αἰένναός
ἐστὶ, ἀπ' οὗτο ὁ ἐν Ἰταλίῃ ποταμὸς τὸ οὐνομα ἔσχε.
καὶ Βοῦρα, καὶ Ἑλίκη, (ἐς τὴν κατέφυγον Ἴωνες ὑπὸ
10 Ἀχαιῶν μάχῃ ἐσσωθέντες,) καὶ Αἰγίον, καὶ Ρύπες,
καὶ Πατρέες, καὶ Φαρέες, καὶ Ὡλενος, ἐν τῷ Πείρῳ

clavo suspendit. Hanc ob culpam quinque civitates,
Lindus, Ialyssus, Camirus, Cos, et Cnidus, sextam
civitatem Halicarnassum communione excluserunt:
talem illi his poenam inflixerunt. (145.) Quod au-
tem duodecim civitates confecerunt *Iones*, nec plures
voluerunt recipere, id eâ causâ fecisse mihi viden-
tur, quod etiam, quo tempore Peloponnesum habita-
verant, totidem eorum fuerant regiones; quemadmo-
dum nunc *Achaeorum*, qui Ionas expulerunt, duo-
decim regiones sunt: prima Pellene, haud procul
Sicyone; dein Aegira, et Aegae, in qua est Cratis
amnis perennis, a quo et ille in Italia nomen accepit;
tum Bura, et Helice, in quam confugerant Iones ab
Achaeis praelio superati; et Aegium, et Rypes, et
Patrenses, et Pharenses, et Olenus, in qua Pirus est
amnis ingens; et Dymae et Trytaeenses; qui soli ex

ποταμὸς μέγας ἐστὶ καὶ Δύμη, καὶ Τριταῖες, οἱ
 146 μῦνοι τουτέων μεσόγαιοι οἰκέουσι. Ταῦτα δωδέκα
 μέρεα νῦν Ἀχαιῶν ἐστὶ, καὶ τότε γε Ἰώνων ἦν. του-
 τέων δὴ εἵνεκα καὶ οἱ Ἴωνες δωδέκα πόλιας ἐποίη-
 σαντο· ἐπεὶ, ὥς γε ἔτι μᾶλλον οὗτοι Ἴωνες εἰσι τῶν
 ἄλλων Ἰώνων, ἢ κάλλιον τι γεγόνασι, μωρὴ πολλή
 λέγειν· τῶν Ἀβαντες μὲν ἐξ Εὐβοίης εἰσὶ οὐκ ἐλαχ-
 στη μῶρα, τοῖσι Ἰωνίης μετὰ οὐδὲ τοῦ οὐνόματος οὐδέν·
 Μινύαι δὲ Ὀρχομένιοι ἀναμεμίσχεται, καὶ Καδμεῖοι,
 καὶ Δρύοπες, καὶ Φωκέες ἀποδάσμιοι, καὶ Μολοσ-
 σοί, καὶ Ἀρκάδες Πελασγοί, καὶ Δωριέες Ἐπιδαῦριοι,
 ἅλλα τε ἔθνεα πολλὰ ἀναμεμίσχεται. οἱ δὲ αὐτέων,
 ἀπὸ τοῦ πρυτανήϊου τοῦ Ἀθηναίων ὀρμηθέντες, καὶ νομί-
 ζοντες γενναϊότατοι εἶναι Ἰώνων, οὗτοι δὲ οὐ γυναῖκας

istis omnibus mediterranea habitant. (146.) Hae sunt nunc duodecim Achaeorum regiones, quae olim ibi Ionum fuerant: quā nimirum de caussā etiam in Asiae duodecim civitates confecerunt: Nam, esse hos magis *Ionas* quam reliqui Iones, aut nobiliori quadam stirpe oriundos, id vero dicere magna foret stultitia. Sunt enim horum quidem haud minima pars Abantes ex Euboea, quibus nihil cum Ionia aut cum nomine isto commune est: admixti porro eis sunt Minyae Orchomenii, et Cadmei, et Dryopes, et Phocenses, qui a popularibus suis se seiunxerunt, et Molossi, et Arcades Pelasgi, et Dorienses Epidaurii; denique multae aliae gentes illis inmixtae sunt. Qui vero eorum ex Athenarum prytaneo sunt profecti, nobilissimique censentur esse Ionum, hi vero uxores secum in coloniam non adduxerant, sed Ca-

ἤγάγοντο εἰς τὴν ἀποικίην, ἀλλὰ Καεῖρας ἔσχον, τῶν
 15 ἐφόνευσαν τοὺς γονέας. διὰ τοῦτον δὲ τὸν φόνον αἱ γυ-
 ναῖκες αὗται, νόμον θέμεναι, σφίσι αὐτῇσι ὅρκους
 ἐπήλασαν, καὶ παρέδωκαν τῇσι θυγατράσι, μὴ κοτε
 ὁμοσιτῆσαι τοῖσι ἀνδράσι, μηδὲ οὐνόματι βῶσαι τὸν
 ἐαυτῆς ἀνδρα· τοῦδε εἵνεκα, ὅτι ἐφόνευσαν σφέων τοὺς
 20 πατέρας καὶ ἀνδρας καὶ παῖδας, καὶ ἔπειτεν, ταῦτα
 ποιήσαντες, αὐτῇσι συνοίκεον. ταῦτα δὲ ἦν γινόμενα
 ἐν Μιλήτῳ. Βασιλέας δὲ ἐστήσαντο, οἱ μὲν αὐτῶν, 147
 Λυκίους, ἀπὸ Γλαύκου τοῦ Ἱππολόχου γεγονότας· οἱ
 δὲ, Καύκωνας Πυλίου, ἀπὸ Κόδρου τοῦ Μελάνθου·
 οἱ δὲ, καὶ συναμφοτέρους. ἀλλὰ γὰρ περιέχονται τοῦ
 5 οὐνόματος μᾶλλον τι τῶν ἄλλων Ἰώνων. ἑστῶσαν δὲ
 καὶ οἱ καθαρῶς γεγονότες Ἴωνες· εἰσὶ δὲ πάντες Ἴωνες,
 ὅσοι ἀπ' Ἀθηναίων γεγόνασι, καὶ Ἀπατούρια ἄχουσι

ricas habebant uxores, quarum parentes occiderant.
 Quam ob caedem mulieres hae legem sibi, iuramen-
 to firmatam, imposuerunt, filiabusque suis tradide-
 runt, ne umquam cum maritis caperent cibum,
 nec maritum suum ulla nomine compellaret; hanc
 ob caussam, quod ipsarum parentes maritosque et
 liberos illi occidissent, et dein patrato hoc facinore
 ipsas duxissent uxores. Haec Mileti facta erant.
 (147.) Reges autem sibi constituerant, alii Lycios,
 a Glauco Hippolochi filio oriundos; alii Cauconas
 Pylios, a Codro Melanthi filio: alii ex utroque genere.
 Enimvero nomen hi tuentur aliquanto acrius quam
 reliqui Iones. Sint vero etiam ipsi maxime genuini
 Iones: sunt tamen *Iones* omnes, quicumque ex At-
 tica oriundi sunt, et Apaturia celebrant: celebrant

ὁρτὴν. ἄγουσι δὲ πάντες, πλὴν Ἐφεσίων καὶ Κολο-
 Φωνίων· οὗτοι γὰρ μούνοι Ἰώνων οὐκ ἄγουσι Ἀπατού-
 148 ρια· καὶ οὗτοι κατὰ Φόνου τινὰ σκηψίν. Τὸ δὲ Πα-
 νιώνιον ἐστὶ τῆς Μυκάλης χῶρος ἱερός, πρὸς ἄρκτον
 τετραμμένος, κοινῇ ἐξαραιρημένος ὑπὸ Ἰώνων Ποσει-
 δέωνι Ἑλικωνίῳ· ἡ δὲ Μυκάλῃ ἐστὶ τῆς ἡπείρου ἄκρῃ,
 πρὸς ζέφυρον ἀνεμὸν κατήκουσα Σάμῳ. ἐς τὴν συλλε- 5
 γόμενοι ἀπὸ τῶν πολλῶν Ἴωνες, ἀγεσκον ὁρτὴν, τῇ
 ἔθεντο οὐνόμα Πανιώνια. πεπόνθασι δὲ οὔτι μούναι αἱ
 Ἰώνων ὄρται τοῦτο, ἀλλὰ καὶ Ἑλλήνων πάντων ὁμοίως
 πάσαι ἐς ταῦτόν γεράμματα τελευτῶσι, κατὰ περ τῶν
 Περσέων τὰ οὐνόματα. αὗται μὲν αἱ Ἰάδες πόλεις 10
 149 εἰσι. Αἶδε δὲ αἱ Αἰολίδες, Κύμη, ἡ Φρικωνὶς καλεο-
 μένη, Λήρισσαι, Νέον τεῖχος, Τῆμνος, Κίλλα, Νό-
 τιον, Αἰγιόεσσα, Πιτάνη, Αἰγαῖαι, Μύρινα, Γρύ-

autem hoc festum omnes, exceptis Ephesiis et Colo-
 phoniis; hi enim soli ex Ionibus Apaturia non cele-
 brant, idque ob caedis alicuius culpam. (148.) Est
 autem *Panionium* sacer locus Mycalae, septentrio-
 nem spectans, communi Ionum consilio Neptuno He-
 liconio dedicatus. Mycale autem promontorium est
 continentis, ab occidente Samum versus porrectum.
 Huc convenientes e civitatibus omnibus Iones festum
 celebrabant, quod *Panionia* nominabant. Habent hoc
 autem non solum Ionum festa, sed etiam Graecorum
 omnium; ut eorum nomina in eandem desinant li-
 teram, quemadmodum etiam Persarum nomina. Hae
 igitur, quas dixi, Ionum sunt civitates. (149.) *Aeo-
 lides* vero civitates hae sunt: Cymae, Phriconis co-
 gnominata, Larissae, Neotichos, Temnus, Cilla, No-

νεια· αὐται ἑνδεκα Αἰολέων πόλεις αἱ ἀρχαῖαι· μία
 5 γὰρ σφρων παρελύθη ὑπὸ Ἰώνων, Σμύρνη. ἦσαν γὰρ
 καὶ αὐται δωδέκα αἱ ἐν τῇ ἡπείρῳ. οὗτοι δὲ οἱ Αἰο-
 λῆες χώρην μὲν ἔτυχον κτίσαντες ἀμείνω Ἰώνων, ὧρέων
 δὲ ἤκουσαν οὐκ ὁμοίως. Σμύρνην δὲ ὧδε ἀπέβαλον 150
 Αἰολῆες. Κολοφωνίους ἀνδρας στάσι ἐσσωθέντας, καὶ
 ἐκπεσόντας ἐκ τῆς πατρίδος, ὑπέδεξαντο. μετὰ δὲ, οἱ
 Φυγάδες τῶν Κολοφωνίων φυλάξαντες τοὺς Σμυρναίους
 6 ὁρτὴν ἔξω τείχεος ποικευμένους Διανύσω, τὰς πύλας
 ἀποκληίσαντες, ἔσχον τὴν πόλιν. βοηθησάντων δὲ πάν-
 των Αἰολέων, ὁμολογίῃ ἐχρήσαντο, τὰ ἐπιπλα ἀπο-
 δόντων τῶν Ἰώνων, ἐκλιπεῖν Σμύρνην Αἰολέας. ποιη-
 σάντων δὲ ταῦτα Σμυρναίων, ἐπιδειλάντό σφεας αἱ

tium, Aegiroessa, Pitane, Aegaeae, Myrina, Grynea:
 haec sunt undecim Aeolensium civitates antiquae:
 una enim eis ademta est a Ionibus, Smyrna. Fuerant
 enim et haec civitates duodecim, in continente om-
 nes sitae. Colebant autem hi Aeolenses regionem, cui
 solum praestantius quam Ionum; caeterum coeli tem-
 perie Ionum regioni erat inferior. (150.) *Smyrnam*
 vero tali modo amiserant Aeolenses. Cives Colopho-
 nios, qui in popularium seditione inferiores discesse-
 rant, patriâque fuerant pulsi, intra urbem suam rece-
 perunt. Post haec iidem exsules Colophonii, obser-
 vato die quo Smyrnenses Neptuno extra muros sacra
 faciebant, ocllusis portis urbem tenuere. Dein suc-
 currentibus Aeolensibus cunctis, fit pactum hac con-
 ditione, ut Iones omnia quae moveri possent Aeolensibus redderent, Aeolenses Smyrnam relinquerent.
 Quo facto, reliquae undecim civitates Smyrnaeos inter

- δεκά πόλεις, καὶ ἐποίησαντο σφέων αὐτέων πολίη- 10
 151 τας. Αὗται μὲν νυν αἱ ἡπειρώτιδες Αἰολίδες πόλεις,
 ἔξω τῶν ἐν τῇ Ἰδῇ οἰκημένων· κεχωρίδεται γὰρ αὗται.
 αἱ δὲ τὰς νήσους ἔχουσαι, πέντε μὲν πόλεις τὴν Λέσ-
 βον νέμονται· τὴν γὰρ ἑκτὴν ἐν τῇ Λέσβῳ οἰκομένην
 Ἀρίσβαν ἡνδραπέδισαν Μεθυμναῖοι, ὄντας ὁμαίμους. 5
 ἐν Τενέδῳ δὲ μία οἰκέεται πόλις, καὶ ἐν τῇσι Ἑκατὸν
 Νήσοισι καλεομένῃσι ἄλλη μία. Λεσβίοισι μὲν νυν καὶ
 Τενεδίοισι, κατὰπερ Ἰώνων τοῖσι τὰς νήσους ἔχουσι,
 ἦν δεινὸν οὐδέν· τῇσι δὲ λοιπῇσι πόλισι ἑαδὲ κοινῇ Ἰωσι
 ἔπεσθαι, τῇ αὖ οὔτοι ἐξηγέωνται. 10
 152 Ὡς δὲ ἀπικέατο εἰς τὴν Σπάρτην τῶν Ἰώνων καὶ
 Αἰολέων οἱ ἄγγελοι, (κατὰ γὰρ δὴ τάχος ἦν ταῦτα
 πρῆστομένα,) εἶλοντο πρὸ πάντων λέγειν τὸν Φωκαέα,

se dispersitae, in civium numerum receperunt. (151.)
 Hae sunt igitur *Aeolensium* civitates in continente
 sitae, praeter eas quae Idam incolunt; hae enim ab
 illis seiunctae sunt. Qui vero insulas obtinent, eorum
 quinque civitates Lesbium incolunt: nam sextam,
 quam in Lesbo condiderant, Arisbam, Methymnaei
 in servitutem redegerunt, quum essent consanguini-
 nei. In Tenedo vero una habitatur civitas; et in Cen-
 tum-insulis quae vocantur, itidem una. Lesbii igitur
 et Tenedii, quemadmodum Iones insulas incolentes,
 nihil metuebant: reliquis vero civitatibus com-
 muni consilio placuit Ionas sequi, quocumque hi
 ducerent.

(152.) *Spartam* ut venerunt *Ionum Aeolumque*
 legati, (celeriter enim haec conficiebantur) orato-
 rem qui nomine omnium verba faceret delegerunt.

τῷ οὐνομα ἦν Πύθερμος. ὁ δὲ, πορφύρεόν τε εἶμα περι-
 5 βαλόμενος, ὡς ἂν πυθανόμενοι πλείστοι συνέλθοιεν
 Σπαρτιητέων, καὶ καταστάς, ἔλεγε πολλὰ, τιμωρέειν
 ἑαυτοῖσι χρεῖζων. Λακεδαιμόνιοι δὲ οὐκ ὡς ἤκουον, ἀλλ'
 ἀπέδοξέ σφι μὴ τιμωρέειν Ἴωσι. οἱ μὲν δὴ ἀπαλλάσ-
 σοντο· Λακεδαιμόνιοι δὲ ἀπώσάμενοι τῶν Ἰώνων τοὺς
 10 ἀγγέλους, ὁμῶς ἀπέστειλαν πεντηκοντέρῳ ἄνδρα, ὡς
 μὲν ἐμοὶ δοκεῖ, κατασκάπους τῶν τε Κύρου πρηγμά-
 των καὶ Ἰωνίης. ἀπικόμενοι δὲ οὗτοι ἐς Φώκαιαν, ἐπεμ-
 πον ἐς Σάρδις σφέων αὐτέων τὸν δοκιμώτατον, τῷ
 οὐνομα ἦν Λακρίνης, ἀπερέοντα Κύρῳ Λακεδαιμονίων
 15 ῥῆσιν „γῆς τῆς Ἑλλάδος μηδεμίην πόλιν σιναμωρέειν,
 „ὡς αὐτῶν οὐ περισφομένων.“ Ταῦτα εἰπόντος τοῦ 153
 κήρυκος, λέγεται Κύρον ἐπείρεσθαι τοὺς παρεόντας οἱ
 Ἑλλήνων „τίνες ἐόντες ἄνθρωποι Λακεδαιμόνιοι, καὶ κό-

civem Phocaeensem, cui nomen erat Pythermus. Et ille purpureo amictus pallio, quo major Spartanorum numerus, adventu eorum cognito, conveniret, in medium progressus, multa fecit verba, orans ut ipsis succurrerent. At *Lacedaemonii* neutiquam audiebant, nec placebat eis opem ferre Ionibus. Itaque illi discesserunt: *Lacedaemonii* vero, reiectis Ionum legatis, tamen quinquaginta remorum navi viros emiserunt, res Cyri Ioniaeque (ut mihi videtur) exploraturos. Qui quum Phocaeam adpulissent, Sardes miserunt e suis virum probatissimum, *Lacrine* nomine, qui *Lacedaemoniorum* verbis ediceret Cyro, *ne ulli civitati terrae Graeciae damnum inferret; se enim eam rem non neglecturos.* (153.) Hae quum dixisset legatus, fertur *Cyrus* ex praesentibus Graecis

„σοι πλῆθος, ταῦτα ἐαυτῷ προσαγορεύουσι.“ πυνθα-
 νόμενον δέ μιν, εἰπὼν πρὸς τὸν κήρυκα τὸν Σπαρτιήτην 5
 „Οὐκ ἔδεισά κω ἄνδρας τοιούτους, τοῖσι ἐστὶ χῶρος
 „ἐν μέσῃ τῇ πόλει ἀποδεδεγμένοι, ἐς τὸν συλλεγό-
 „μενοι, ἀλλήλους ὁμοῦντες ἐξαπατῶσι. τοῖσι, ἢ ἐγὼ
 „ὕγιαίνω, οὐ τὰ Ἰώνων πάθει ἐστὶ ἐλλεσχα, ἀλ-
 „λὰ τὰ οἰκήια.“ Ταῦτα ἐς τοὺς πάντας Ἕλληνας 10
 ἀπέρριψε ὁ Κῦρος τὰ ἔπεα, ὅτι ἀγορὰς κτησάμενοι,
 ὧν τε καὶ πρήσει χρέωνται. αὐτοὶ γὰρ οἱ Πέρσαι
 ἀγορῇσι οὐδὲν ἐώθασι χρῆσθαι, οὐδέ σφί ἐστι τὸ πα-
 ράπαν ἀγορῇ. Μετὰ ταῦτα ἐπιτρέψας τὰς μὲν Σάρ-
 δις Ταβάλλῳ ἀνδρὶ Πέρσῃ, τὸν δὲ χρυσὸν, τὸν τε Κροί- 15
 σου καὶ τὸν τῶν ἄλλων Λυδῶν, Πακτῆ ἀνδρὶ Λυδῷ
 κομίζειν, ἀπήλαυε αὐτὸς ἐς Ἀγβάτανα, Κροῖσόν τε

quaesisse, quinam homines essent Lacedaemonii,
 quantaque illorum multitudo, qui haec ei edicerent.
 Quae postquam ex his cognovit, legato Spartiatae re-
 spondit: Numquam timui tales viros, qui in medio
 oppido locum habent designatum, in quo con-
 gregati, interposito iuramento, sese invicem de-
 cipiunt: quibus, si ego valebo, accidet, ut non de
 his quae Ionibus, sed quae sibi impendent, sint
 confabulaturi. Haec Cyrus in universos coniecit
 Graecos, eo quod fora publica habent, in quibus
 emitioni et venditioni dant operam; Persae autem
 foris non utuntur, nec est omnino apud illos forum
 rerum venalium. Post haec vero, Sardium custodiâ
 Tabalo traditâ, homini Persae, et auri transferendi
 eurrâ, quod Croesi aliorumque Lydorum fuerat, Pa-
 ctyae commissâ, Lydo homini, ipse Agbatana pro-

ἅμα αἰγόμενος, καὶ τοὺς Ἴωνας ἐν οὐδενὶ λόγῳ ποιη-
 σάμενος τὴν πρώτην εἶναι. ἢ τε γὰρ Βαβυλων οἱ ἦν ἐμ-
 20 πόδιος, καὶ τὸ Βάκτριον ἔθνος, καὶ Σάκαι τε καὶ Αἰ-
 γύπτιοι, ἐπ' οὓς ἐπέϊχε τε στρατηλατεῖν αὐτὸς, ἐπὶ
 δὲ Ἴωνας ἄλλον πέμπειν στρατηγόν. Ὡς δὲ ἀπήλασε 154
 ὁ Κῦρος ἐκ τῶν Σαρδίων, τοὺς Λυδοὺς ἀπέστησε ὁ
 Πακτύης ἀπὸ τε Ταβάλου καὶ Κύρου· καταβαῖς δὲ
 ἐπὶ θάλασσαν, ἄτε τὸν χρυσὸν ἔχων πάντα τὸν ἐκ
 τῶν Σαρδίων, ἐπικούρους τε ἐμισθοῦτο, καὶ τοὺς ἐπὶ
 5 θαλασσίους ἀνθρώπους ἔπειθε σὺν ἑαυτῷ στρατεύεσθαι.
 ἐλάσας δὲ ἐπὶ τὰς Σάρδεις, ἐπολιόρκει Τάβαλον,
 ἀπεργυμένον ἐν τῇ ἀκροπόλει.

Πυθόμενος δὲ κατ' ὁδὸν ταῦτα ὁ Κῦρος, εἶπε πρὸς 155
 Κροῖσον τάδε. „Κροῖσε, τί ἔσται τὸ τέλος τῶν γινο-
 „ μένων τούτων ἐμοί; οὐ παύσονται Λυδοί, ὡς οἴκασι,

proficiscitur, Croesum secum ducens, nil adtinere in
 praesentiâ ratus ut continuo adversus Ionas iret.
 Obstabat enim Babylon, et Bactriana gens, et Sacae
 atque Aegyptii, in quos ipse expeditionem cogitabat
 suscipere, adversus Ionas vero alium mittere ducem,
 (154.) Ut vero Sardibus discesserat Cyrus, Lydos
Pactyas ad desciscendum a Tabalo et Cyro permovit;
 et ad mare profectus, quum aurum omne ex Sardi-
 bus in potestate haberet, auxilia mercede conduxit,
 maritimisque hominibus ut secum militarent persua-
 sit. Tum exercitu adversus *Sardes* ducto, Tabalum
 oppugnavit, in arce conclusum.

(155.) Eâ re in itinere cognitâ, *Cyrus* his verbis
 Croesum compellavit. *Croese, quis mihi erit ha-
 rum rerum finis? Non desinent Lydi, uti videtur,*

„πρήγματα παρέχοντες, καὶ αὐτοὶ ἔχοντες. Φροντίζω,
 „μὴ ἀριστον ἢ ἑξάνδραποδίσασθαι σφείας. ὁμοίως γάρ 5
 „μοι νῦν γε φαίνομαι πεποιηκέναι, ὥς εἴ τις πατέρα
 „ἀποκτείνας, τῶν παίδων αὐτοῦ Φείσαστο· ὥς δὲ καὶ
 „ἐγὼ Λυδῶν τὸν μὲν πλεόν τι ἢ πατέρα ἑόντα σέ
 „λαβὼν ἄγω, αὐτοῖσι δὲ Λυδοῖσι τὴν πόλιν παρέδω-
 „κα· καὶ ἔπειτα θωυμάζω εἰ μοι ἀπεσταῖσι;“ Ὁ 10
 μὲν δὴ τὰ περ νόεε, ἔλεγε· ὁ δ' ἀμείβετο τοῖσδε, δέσας
 μὴ ἀναστατάτους ποιήσῃ τὰς Σάρδεις· „ὦ βασιλεῦ,
 „τὰ μὲν οἰκότα εἰρηκας· σὺ μέντοι μὴ πάντα θυμῷ
 „χρῆω, μηδὲ πόλιν ἀρχαίην ἑξαναστήσης, ἀναμάτη-
 „τον εὐῦσαν καὶ τῶν πρότερον, καὶ τῶν νῦν ἑστέωναν. 15
 „τὰ μὲν γὰρ πρότερον ἐγὼ τε ἔπραξα, καὶ ἐγὼ ἐμῇ
 „κεφαλῇ ἀναμάξας φέρω. τὰ δὲ νῦν παρεόντα Πак-

et molestiam creare mihi, et ipsi sibi exhibere?
Subit animum cogitatio, optimum fore, ut prorsus in servitutem eos redigam. Similiter enim nunc mihi videor fecisse, atque si quis, quorum patrem occidisset, filiis pepercerit. Sic nempe et ego, quum te in potestate habens mecum ducam, qui amplius etiam aliquid quam pater illis fuisti, ipsis Lydis urbem tradidi: ac dein miror, a me eos descivisse!
Sic ille quae sentiebat dixit. Cui Croesus, veritus ne funditus everteret Sardes, his verbis respondit. Aequa sunt, inquit, Rex, quae dixisti. At tu tamen ne prorsus indulgeas irae, nec penitus evertas antiquam urbem, quae et ante actorum insons est, et eorum quae nunc aguntur. Nam, quae ante acta sunt, ea ego feci, et meo capite culpam luo. Quae vero nunc aguntur, eorum reus Pactias est, cuius

75, 73.

- „τύης γάρ ἐστι ὁ ἀδικέων, τῷ σὺ ἐπέτρεψας Σάρδεις,
 „οὗτος δότω τοι δίκην. Λυδοῖσι δὲ συγγνώμην ἔχων,
 20 „τάδε αὐτοῖσι ἐπίταξον, ὥς μὴτε ἀποστέωσι, μὴτε
 „δεινοί τοι ἔωσι. ἀπέιπε μὲν σφι πέμψας, ὅπλα
 „ἀρήγια μὴ ἐκτῆσθαι· κέλευε δὲ σφέας κιθῶνάς τε
 „ὑποδύνειν τοῖσι εἵμασι, καὶ κοβόρους ὑποδέσθαι·
 „πρόειπε δ' αὐτοῖσι κιθαρίζειν τε καὶ ψάλλειν καὶ κα-
 25 „πληεύειν παιδεύειν τοὺς παῖδας. καὶ ταχέως σφέας,
 „ὦ βασιλεῦ, γυναῖκας ἀντ' ἀνδρῶν ὄψαι γεγονότας,
 „ὥστε οὐδὲν δεινοί τοι ἔσονται μὴ ἀποστέωσι.“ Κροῖ- 156
 σος μὲν δὴ ταῦτά οἱ ὑπετίθετο, αἰρετώτερα ταῦτα εὐ-
 ρίσκων Λυδοῖσι, ἢ ἀνδραποδισθέντας πρῆβῃναι σφέας·
 ἐπιστάμενος ὅτι ἦν μὴ ἀξιοχρεῶν πρόφασιν προτείνει,
 5 οὐκ ἀναπεῖσει μιν μεταβουλεύσασθαι· ἀρρώδων δὲ, μὴ

tu fidei Sardes commisisti; hic tibi det poenas. Lydis vero dans veniam, haec illis impone, ne post-hac a te deficient, aut ullo modo metuendi sint. Missis nunciis interdicito illis, ne arma possideant bellica; et tunicas iube eos sub palliis gestare, cothurnosque pro calceis induere: denique edic ut pueros suos instituant citharam pulsare, et canere, et mercaturam exercere: et mox videbis eos, ὁ Rex, foeminas ex viris factos, ut porro non sit quod verearis ne a te deficient. (156.)

Haec Cyro Croesus suasit, optabiliora Lydis ratus, quam in servitutem redigi et pro mancipiis vendi: pulcre quippe intelligebat, nisi probabilem adferret rationem non persuasurum se esse Cyro, ut mutaret consilium; simul vero timebat, ne in posterum aliquando Lydi, si praesens periculum evasissent, de-

καὶ ὕστερόν ποτε οἱ Λυδοὶ, ἣν τὸ παρεὸν ὑπεκδράμωσι, ἀποστάντες ἀπὸ τῶν Περσέων ἀπόλωνται. Κῦρος δὲ ἡσθεὶς τῇ ὑποθήκῃ, καὶ ὑπὲς τῆς ὀργῆς, ἔφη οἱ πείθεσθαι. καλέσας δὲ Μαζάρεα ἄνδρα Μῆδον, ταῦτά οἱ ἐνετείλατο προειπεῖν Λυδοῖσι, τὰ δ' ὁ Κροῖσος ὑπετίθετο· καὶ πρὸς, ἐξανδραποδίσασθαι τοὺς ἄλλους πάντας, οἱ μετὰ Λυδῶν ἐπὶ Σάρδεις ἐστρατεύσαντο, αὐτὸν 157 δὲ Πακτύνῃ πάντως ζῶντα ἀγαγεῖν παρ' ἐαυτόν. Ὁ μὲν δὴ ταῦτα ἐκ τῆς ὁδοῦ ἐντειλάμενος, ἀπήλαυνε ἐς ἡβέα τὰ Περσέων. Πακτύνης δὲ πυθόμενος ἀγχου εἶναι στρατὸν ἐπ' ἐαυτὸν ἰόντα, δέσας ὤχετο Φεύγων ἐς Κύμην. Μαζάρης δὲ ὁ Μῆδος ἐλάσας ἐπὶ τὰς Σάρδεις, τοῦ Κύρου στρατοῦ μοῖραν ὅσῃν δὴ ποτε ἔχων, ὡς οὐκ εὖρε ἐτι εὐντας τοὺς ἀμφὶ Πακτύνῃ ἐν Σάρδισι, 5 πρῶτα μὲν τοὺς Λυδοὺς ἠνάγκασε τὰς Κύρου ἐντολάς

sciscerent a Persis seseque perditum irent. *Cyrus* admonitione *Croesi* gavisus, se ei pariturum ait: et vocato ad se *Mazari*, homini *Medo*, dat mandatum; ut, quae ipsi *Croesus* suaserat, illis imperaret; caeterum alios omnes, qui cum *Lydis* contra *Sardes* militassent, sub hasta venderet, ipsum autem *Pactyan* utique vivum ad se adduceret. (157.) His ille mandatis ex itinere datis, *Persarum* in sedes properavit. *Pactyas* autem, ubi rescivit in propinquo esse exercitum adversus se proficiscentem, timens sibi fugam capessivit, et *Cymen* pervenit. *Mazares*, cum probabili parte copiarum *Cyri Medos* adversus *Sardes* ducens, ubi *Pactyan* non amplius *Sardibus* invenit, primum *Lydos* coëgit *Cyri* mandata exsequi: cuius mandati consequens erat, ut omnem vitae rationem

ἐπιτελέειν· ἐκ τούτου δὲ κελευσμοσύνης Λυδῶν τὴν πᾶ-
 10 σαν διαίταν τῆς ζῆς μετέβαλον. Μαζάρης δὲ μετὰ
 τοῦτο ἔπεμπε εἰς τὴν Κύμην ἀγγέλους, ἐκδιδόναι κε-
 λεύων Πακτύην· οἱ δὲ Κυμαῖοι ἔγνωσαν, συμβουλῆς
 περὶ εἰς Θεὸν ἀνῶσαι τὸν ἐν Βραγχίδῃσι. ἦν γὰρ αὐ-
 τόθι μαντήιον ἐκ παλαιοῦ ἰδρυμένον, τῷ Ἰωνέσι τε πάν-
 15 τες καὶ Αἰολέσι εἰσέθεντο χρεέσθαι. ὁ δὲ χῶρος οὗτος
 ἐστὶ τῆς Μιλησίης ὑπὲρ Πανόρμου λιμένος. Πέμψαν- 158
 τες ὧν οἱ Κυμαῖοι εἰς τοὺς Βραγχίδας θεοπρόπους, εἰρω-
 τευν „περὶ Πακτύην ὁκοῖόν τι ποιεόντες θεοῖσι μέλλοιεν
 „χαριεῖσθαι.“ ἐπειρωτῶσι δὲ σφι ταῦτα χρηστήριον
 5 ἐγένετο „ἐκδιδόναι Πακτύην Πέρσῃσι.“ Ταῦτα δὲ ὡς
 ἀπενειχθέντα ἤκουσαν οἱ Κυμαῖοι, ὀρμέατο ἐκδιδόναι.
 ὀρμεωμένου δὲ ταύτῃ τοῦ πλήθους, Ἀριστόδικος ὁ Ἡρα-
 κλείδῃ, ἀνὴρ τῶν ἀστῶν ἐὼν δόκιμος, ἔσχε μὴ ποιῆ-

Lydi mutarent. Dein nuncios Cymen misit Mazares,
 tradi Pactyam iubens. Cymaei vero statuerunt ea de
 re ad Deum referre qui in Branchidis oracula edit,
 eumque consulere. Erat enim ibi oraculum ab anti-
 quis temporibus constitutum, quo et Iones omnes et
 Aeoles uti consueverant. Est autem locus ille in Mile-
 siorum dititione, supra Panormum portum. (158.)
 Missis igitur ad Branchidas legatis Cymaei quaesive-
 runt, *de Pactya quidnam facientes gratum maxi-*
me diis essent facturi? Et interrogantibus respondit
 oraculum, *dederent Pactyam Persis.* Quod respon-
 sum ubi ad se relatum audivere Cymaei, tradere
 illum pararunt. Quam in partem quum ferretur mul-
 tudo, Aristodicus Heraclidae filius, probatus vir in-
 ter cives, inhibuit eos ne id facerent, fidem non adhi-

σαι ταῦτα Κυμαίους, ἀπιστέων τε τῷ χρησμῷ, καὶ
δοκέων τοὺς θεοπρόπους οὐ λέγειν ἀληθῶς· ἐς δὲ, τὸ 10
δεύτερον περὶ Πακτύεω ἐπειρησόμενοι, ἦσαν ἄλλοι θεο-
159 πρόποι, τῶν καὶ Ἀριστόδικος ἦν. Ἀπικομένων δὲ ἐς
Βραγχίδας, ἐχρηστηριάζετο ἐν πάντων Ἀριστόδικος,
ἐπειρωτέων τὰδε· „ὦ ἄναξ, ἦλθε παρ' ἡμέας ἱκέτης
„Πακτύης ὁ Λυδὸς, Φεύγων θάνατον βίαιον πρὸς
„Περσέων· οἱ δέ μιν ἐξαιτέονται, προῖναι Κυμαίους 5
„κελεύοντες. ἡμεῖς δὲ δειμαίνοντες τὴν Περσέων δύνα-
„μιν, τὸν ἱκέτην ἐς τόδε οὐ τετολμήκαμεν ἐκδιδόναι,
„πρὶν ἂν τὸ ἀπὸ σεῦ ἡμῖν δηλωθῇ ἀτρεκέως ὁκότερα
„ποιέωμεν.“ Ὁ μὲν ταῦτα ἐπειρώτα· ὁ δ' αὖτις τὸν
αὐτὸν σφι χρησμόν ἔφαινε, κελεύων ἐκδιδόναι Πακ- 10
τύην Πέρσῃσι. πρὸς ταῦτα ὁ Ἀριστόδικος ἐκ προνοίας
ἐποίησε τὰδε· περιῶν τὸν νηὸν κύκλῳ, ἐξαίρει τοὺς στρου-

bens effato oraculi, existimansque vera non retulisse consultores. Denique alii denuo mittuntur legati, qui de Pactye iterum consultarent, quorum in numero Aristodicus erat. (159.) Hi ubi ad Branchidas venerunt, unus ex omnibus Aristodicus oraculum consuluit interrogavitque his verbis: *O rex, venit ad nos supplex Pactyas Lydus, mortem effugiens violentam, a Persis sibi imminentem. Hunc illi repetunt, Cymaeos illum sibi tradere iubentes. Nos vero, Persarum metuentes potentiam, tradere illum adhuc non sustinuimus, priusquam a te liquido nobis, utrum facere debeamus, declaretur.* Hic postquam ita interrogavit, rursus idem responsum deus dedit, *tradere iubens Pactyam Persis.* Tum Aristodicus hoc, a se praemeditatum, instituit facere :

θοὺς, καὶ ἄλλα ὅσα ἦν νεοσσευμένα ὀρνέων γένεα ἐν
 τῷ νηῷ. ποιέοντος δὲ αὐτοῦ ταῦτα, λέγεται Φωνὴν ἐκ
 15 τοῦ αὐτοῦ γενέσθαι, Φέρουσιν μὲν πρὸς τὸν Ἀριστό-
 δικον, λέγουσιν δὲ τὰδε· „Ἀνοσιώτατε ἀνθρώπων, τί
 „τὰδε τολμᾷς ποιέειν; τοὺς ἱκέτας μου ἐκ τοῦ νηοῦ
 „κεραΐζεις;“ Ἀριστόδικον δὲ, οὐκ ἀπορήσαντα, πρὸς
 ταῦτα εἰπεῖν· „Ὡ νᾶξ, αὐτὸς μὲν οὕτω τοῖσι ἱκέτησι
 20 „βοηθείης· Κυμαίους δὲ κελεύεις τὸν ἱκέτην ἐκδιδόναι;“
 Τὸν δὲ αὐτὶς ἀμείψασθαι τοῖσδε· „Ναὶ κελεύω, ἵνα
 „γε ἀσεβήσαντες, θᾷσσον ἀπόλῃσθε· ὥς μὴ τὸ λοι-
 „πὸν περὶ ἱκετέων ἐκδόσιος ἔλθῃτε ἐπὶ τὸ χρηστήριον.“
 Ταῦτα ὡς ἀπενειχθέντα ἤκουσαν οἱ Κυμαῖοι, οὐ βου- 160
 λόμενοι οὔτε ἐκδόντες ἀπολέσθαι, οὔτε παρ' ἐαυτοῖσι
 ἔχοντες πολιορκέεσθαι, ἐς Μυτιλήνην αὐτὸν ἐκπέμπουσι.
 οἱ δὲ Μυτιληναῖοι, ἐπιπέμποντος τοῦ Μαζάρεος ἀγγε-

circa templum circummeans, passerres disturbavit
 aliaque avium genera, quae in templo nidificaverant.
 Dum ille hoc facit, aiunt ex adyto prodiisse vocem,
 ad Aristodicum directam, haec dicentem: *Scelestis-*
sime mortalium, quid est quod hic facere audes?
Supplices meos ex meo templo evertis! Et Aristod-
 icus, nil dubitans, respondisse ad haec fertur: *O*
Rex, tu tuos supplices ipse ita tueris: Cymaeos
vero iubes tradere supplicem! Cui rursus deus re-
 gessit: *Immo iubeo, quo vos impii ocys pereatis;*
ne dehinc de prodendis supplicibus adeatis oracu-
lum. (160.) Haec relata ubi audierunt Cymaci,
 quum nec prodendo hominem vellent ipsi perire,
 nec apud se servando oppugnari, Mytilenen eum
 emiserunt. Mytilenaei vero, quum missis nunciis

λας ἐκδιδόναι τὸν Πακτύην, παρεσκευάζοντο ἐπὶ μισθῷ 5
 ὅσω δὴ. οὐ γὰρ ἔχω τοῦτό γε εἰπεῖν ἀτρεκέως· οὐ γὰρ
 ἐτελεύτη. Κυμαῖοι γὰρ, ὡς ἔμαθον ταῦτα πρησσό-
 μενα ἐκ τῶν Μυτιληναίων, πέμψαντες πλοῖον εἰς Λέ-
 σβον, ἐκκομίζουσι Πακτύην εἰς Χίον. ἐνθεῦτεν δὲ, ἐξ
 ἱεροῦ Ἀθηναίης Πολιούχου ἀποσπασθεὶς ὑπὸ Χίων, ἐξε- 10
 δόθη· ἐξέδοσαν δὲ οἱ Χῖοι ἐπὶ τῷ Ἀταρνεί μισθῷ· τοῦ
 δὲ Ἀταρνέος τούτου ἔστι χωρὸς τῆς Μυσίης, Λέσβου
 ἀντίος. Πακτύην μὲν νυν παραδεξάμενοι οἱ Πέρσαι
 εἶχον ἐν Φυλακῇ, θέλοντες Κύρῳ ἀποδέξαι. ἦν δὲ
 χρόνος οὗτος οὐκ ὀλύγος γινόμενος, ὅτε Χίων οὐδεὶς ἐκ 15
 τοῦ Ἀταρνέος τούτου οὔτε οὐλὰς κριθῶν πρόχυσαν ἐποιέε-
 το θεῶν οὐδενί, οὔτε πέμματα ἐπέσσετο καρποῦ τοῦ
 ἐνθεῦτεν, ἀπέχετό τε τῶν πάντων ἱρῶν τὰ πάντα ἐκ
 161 τῆς χώρας ταύτης γινόμενα. Χῖοι μὲν νυν Πακτύην

Mazares eum repetiisset, parati erant eum tradere,
 pacti mercedem nescio quam; nec enim hoc perspi-
 cue traditum est, nec res effectum habuit: nam
 Cymaei, ut intellexerunt id agere Mytilenaeos, navi
 Lesbum missâ, in Chium Pactyam transportarunt.
 Inde vero, ex Minervae templo urbis Praesidis ex-
 tractus a Chiis, et Persis traditus est: tradiderunt
 eum autem Chiî, mercedem pacti Atarneum; est au-
 tem Atarnensis hic ager in Mysia, ex adverso Lesbi.
 Pactyan igitur sibi deditum Persae in custodia habue-
 runt, Cyri in conspectum volentes eum producere.
 Exinde vero multum effluxit temporis, quo nemo
 Chiorum molâ ex hordeo Atarnensis illius agri deo-
 rum ulli litavit, aut ex frumento illinc adlato libum
 coxit; quidquid ille progeniuit ager, id ab omnibus

ἔξεδσαν. Μαζάρης δὲ μετὰ ταῦτα ἐστρατεύετο ἐπὶ
 τοὺς συμπολιορκήσαντας Τάβαλον. καὶ τοῦτο μὲν,
 Πριηνέας ἐξηνδραποδίσατο· τοῦτο δὲ, Μαιάνδρου πεδίον
 5 πᾶν ἐπέδραμε, λήϊον ποιεύμενος τῷ στρατῷ· Μαγνησίην
 δὲ ὡσαύτως. μετὰ δὲ ταῦτα, αὐτίκα νοῦσῳ τελευτᾷ.
 Ἀποθανόντος δὲ τούτου, Ἄρπαγος κατέβη διάδοχος 162
 τῆς στρατηγίης, γένος καὶ αὐτὸς ἐὼν Μῆδος, τὸν ὁ
 Μήδων βασιλεὺς Ἀστυάγης ἀνόμῳ τραπέζῃ ἔδαισε,
 ὁ τῷ Κύρῳ τὴν βασιληίην συγκατεργασάμενος. οὗτος
 5 ὡς ἦν τότε ὑπὸ Κύρου στρατηγὸς ἀποδεχθεὶς, ὡς ἀπί-
 κето ἐς τὴν Ἰωνίην, αἶρεε τὰς πόλεις χῶμασι· ὅπως
 γὰρ τειχέρας ποιήσειε, τὸ ἐνθεῦτεν χῶματα χᾶν πρὸς
 τὰ τείχεα ἐπόρθεε. πρώτη δὲ Φωκαίῃ Ἰωνίης ἐπεχείρησε.

sacrificiis procul habitum est. (161.) Postquam
 Pactyan Chii tradiderant, bello adgressus est Mazares
 eos qui cum illo Tabalum oppugnaverant. Et Pri-
 enenses quidem devictos sub corona vendidit; Maean-
 dri vero campum univēsum incursans, itemque Mag-
 nesiam, exercitum praedā ditavit. His autem rebus
 gestis, paulo post morbo vitam finit.

(162.) Mortuo Mazare, advenit imperii in inferiore
 Asiā successor *Harpagus*, natione itidem Medus; is
 qui a rege Medorum Astyage nefario epulo erat ex-
 ceptus, quique Cyro in comparando regno sociam
 praestiterat operam. Hic vir tunc a Cyro dux copia-
 rum nominatus, ut in Ioniam pervenit, oppida agge-
 ribus iactis capere instituit: scilicet oppidanos intra
 muros statim compulit, deinde adgestis ad muros
 aggeribus oppugnavit. Et primum quidem Ioniae op-
 pidum, quod adgressus est, *Phocaea* fuit.

163. Οἱ δὲ Φωκαῖέες οὗτοι ναυτιλίῃσι μακροῖσι πρῶτοι
 Ἑλλήνων ἐχρήσαντο· καὶ τὸν τε Ἀδρίην καὶ τὴν Τυρση-
 νίην καὶ τὴν Ἰβηρίην καὶ τὸν Ταρτησσὸν οὗτοί εἰσι οἱ
 καταδέξαντες. ἐναυτίλλαντο δὲ οὐ στρογγύλῃσι νηυσὶ,
 ἀλλὰ πεντηκοντέροισι. ἀπικόμενοι δὲ εἰς τὸν Ταρτησ- 5
 σὸν, προσφιλέες ἐγένοντο τῷ βασιλεῖ τῶν Ταρτησ-
 σίων, τῷ οὐνομα μὲν ἦν Ἀργανθώνιος· ἐτυράννευσε δὲ
 Ταρτησσοῦ ὀγδῶκοντα ἔτεα, ἐβίωσε δὲ πάντα εἴκοσι
 καὶ ἑκατὸν. τούτῳ δὴ τῷ ἀνδρὶ προσφιλέες οἱ Φωκαῖέες
 οὕτω δὴ τι ἐγένοντο, ὥς τὰ μὲν πρῶτά σφεας ἐκλε- 10
 πόντας Ἰωνίην ἐκέλευε τῆς ἑαυτοῦ χώρης οἰκῆσαι ὅκου
 βούλονται· μετὰ δὲ, ὥς τοῦτό γε οὐκ ἔπειθε τοὺς Φω-
 καῖέας, ὁ δὲ πυθόμενος τὸν Μῆδον παρ' αὐτῶν ὥς αὖ-
 ξοιτο, ἐδίδου σφι χρήματα τεῖχος περιβαλέσθαι τὴν
 πόλιν. ἐδίδου δὲ ἀφειδέως· καὶ γὰρ καὶ ἡ περίοδος τοῦ 15
 τεῖχος οὐκ ὀλίγοι στάδιοι εἰσι· τοῦτο δὲ πᾶν, λίθων

(163.) *Phocaeenses* hi longinquis navigationibus
 primi Graecorum usi erant: et Adriaticum mare et Tyr-
 rheniam et Iberiam et Tartessum Graecis ostenderunt.
 Ac Tartessum quidem postquam venerunt, cari fue-
 runt regi Tartessiorum, cui erat nomen *Arganthonius*,
 qui octoginta annos Tartessiorum regno praefuit,
 vixit autem in universum annos centum et viginti.
 Huic viro ita cari fuerunt Phocaeenses, ut primum
 quidem eos hortaretur, Ioniam relinquerent, et qua
 parte suae ditionis vellent, habitatum concederent:
 dein, ut hoc eis non persuasit, ex eisdem vero cogno-
 vit de ingruente Medorum potentiâ; pecuniam illis
 dedit ex qua murum urbi circumdarent; et largiter
 quidem dedit: nam circuitus muri haud pauca sunt

μεγάλων καὶ εὖ συναρμασμένων. Τὸ μὲν δὲ τείχος 164
τοῖσι Φωκαεῦσι τρόπῳ ταιῶδε ἐξεποιήθη. ὁ δὲ Ἄρπα-
γος ὡς ἐπῆλασε τὴν στρατιὴν, ἐπολιόρκει αὐτοὺς,
προϊσχύμενος ἔπεα „ὡς οἱ καταχρᾶ, εἰ βούλονται
5 „Φωκαῖές παραχαῶνα ἓνα μῦνον τοῦ τείχεος ἐρεῖ-
„ψαι, καὶ αἶκμα ἐν κατιρῶσαι.“ αἱ δὲ Φωκαῖες,
περιημεκτέακτες τῇ δουλοσύνῃ, ἔφασαν „θέλειν βου-
„λεύσασθαι ἡμέρην μῆν, καὶ ἔπειτα ὑποκρινέσθαι.
„ἐν ᾧ δὲ βουλευόνται αὐτοὶ, ἀπαγαγεῖν ἐκείνον ἐκ-
10 „λεον τὴν στρατιὴν ἀπὸ τοῦ τείχεος.“ Ὁ δὲ Ἄρπαγος
ἔφη „εἰδέναι μὲν εὖ τὰ ἐκείνοι μέλλοιεν ποιεῖν, ὅμως
„δὲ σφι παριέναι βουλεύσασθαι.“ Ἐν ᾧ ὦν ὁ Ἄρ-
παγος ἀπὸ τοῦ τείχεος ἀπήγαγε τὴν στρατιήν, οἱ Φω-
καῖες ἐν τούτῳ κατασπάσαντες τὰς πεντηκοντέρας,

stadia, et totus hic murus ex magnis lapidibus, eis-
que bene coaptatis, est exstructus. (164.) Tali igi-
tur modo perfectus erat Phocaeensium murus. Har-
pagus vero admoto exercitu urbem obsidens, condi-
tionem proposuit, *satis sibi fore*, dicens, *si unum*
modo propugnaculum muri deiicere Phocaeenses
voluissent, et unam habitationem [regi] dedicare.
Phocaeenses vero, aegerrime ferentes servitutem,
unum diem se deliberaturos aiebant, *ac deinde re-*
sponsuros: interim vero dum deliberarent, postu-
labant ut exercitum a muro abduceret. Quibus Har-
pagus, *probe quidem se nosse*, ait, *quid essent fac-*
turi; verumtamen tempus illis ad deliberandum
concedere. Igitur dum a muro exercitum abducit
Harpagus, Phocaeenses interim deductis actuariis
quas habebant navibus, liberos, et uxores, et quae

ἐσθόμενοι τέκνα καὶ γυναῖκας καὶ ἑπιπλά πάντα, πρὸς 15
 δὲ καὶ τὰ ἀγάλματα τὰ ἐκ τῶν ἱρῶν, καὶ τὰ ἄλλα
 ἀναθήματα, χωρὶς ὅ τι χαλκὸς ἢ λίθος ἢ γραῖφῃ ᾗν, τὰ
 δὲ ἄλλα πάντα ἐσθέντες, καὶ αὐτοὶ ἐσβάντες, ἔπλεον
 ἐπὶ Χίου. τὴν δὲ Φωκαίην ἐρημωθεῖσαν ἀνδρῶν ἔσχον
 165 οἱ Πέρσαι. Οἱ δὲ Φωκαῖέες, ἐπεὶ τε σφί Χίῳ τὰς
 νήσους τὰς Οἰνούσας καλεομένας οὐκ ἐβούλοντο ὠνε-
 μένοισι πωλέειν, δειμαίνοντες μὴ αἱ μὲν ἐμπορίον γέ-
 νωνται, ἡ δὲ αὐτέων νῆσος ἀποκληῖσθῃ τούτου εἵνεκα,
 πρὸς ταῦτα οἱ Φωκαῖέες ἐστέλλοντο ἐς Κύρνον. ἐν γὰρ 5
 τῇ Κύρνῳ εἴκοσι ἔτεσι πρότερον τούτων ἐκ Θεοσπρίου
 ἀνεστήσαντο πόλιν, τῇ οὐνομα ᾗν Ἀλαλίη. Ἀργανθώ-
 νιος δὲ τηνικαῦτα ἤδη τετελευτήκει. στελλόμενοι δὲ ἐπὶ
 τὴν Κύρνον, πρῶτα καταπλεύσαντες ἐς τὴν Φωκαίην,

moveri poterant omnia, eis imponunt; ad haec ima-
 ginibus ex deorum templis, aliisque donariis, prae-
 terquam quidquid aes aut lapis aut pictura esset,
 reliquis omnibus in naves inpositis, ipsi eas conscen-
 dunt, et Chium versus navigant. Phocaeam[†] autem
 hominibus vacuum Persae tenuerunt. (165.) Con-
 stituerant *Phocaeenses* a Chiis dato pretio Oenussas quae
 vocantur insulas emere. Sed quum vendere eas nol-
 lent Chii, metuentes ne emporium fierent hae insu-
 lae, eaque re ipsorum insulae mercatu excluderen-
 tur, super haec in Corsicam [*Cyrrum* Graeci vocant]
Phocaeenses sunt profecti. In Corsica enim vicesimo
 ante anno, oraculi monitu, oppidum condiderant,
 cui nomen Alalia. Arganthonius vero illo tempore e
 vita iam discesserat. In Corsicam vero profecturi, prius
 ad Phocaeam adpulsis navibus, Persarum praesi-

- 10 κατεφόνευσαν τῶν Περσέων τὴν Φυλακὴν, ἣ ἐφρούρει
 παραδεξαμένη παρὰ Ἀρπαγού τὴν πόλιν. μετὰ δὲ,
 ὡς τοῦτο σφί ἐξέργαστο, ἐποίησαντο ἰσχυράς καταράς
 τῷ ὑπολειπομένῳ ἑαυτῶν τοῦ στόλου. πρὸς δὲ ταύτησι,
 καὶ μύδρον σιδήρεον κατεπόντωσαν, καὶ ὤμοσαν „ μὴ
 15 „ πρῶν ἐς Φωκαίην ἔξειν, πρῶ ἢ τὸν μύδρον τοῦτον ἀνα-
 „ Φῆναι. “ Στελλομένων δὲ αὐτῶν ἐπὶ τὴν Κύρνον,
 ὑπὲρ ἡμίσεας τῶν ἀστῶν ἔλαβε πόθος τε καὶ οἶκτος
 τῆς πόλιος καὶ τῶν ἡθέων τῆς χάρις· ψευδόρκοι δὲ γε-
 νομένοι, ἀπέπλεον ὀπίσω ἐς τὴν Φωκαίην. οἱ δὲ αὐτῶν
 20 τὸ ὄρκιον ἐφύλασσαν, ἀερόντες ἐκ τῶν Οἰνουσσέων
 ἔπλεον. Ἐπεὶ τε δὲ ἐς τὴν Κύρνον ἀπίκοντο, οἶκον 166
 κοινῇ μετὰ τῶν πρότερον ἀπικομένων ἐπ’ ἕτεα πέντε,
 καὶ ἰσά ἐνιδρύσαντο. καὶ, ἄγον γὰρ δὴ καὶ ἔφερον τοὺς
 περιόικους ἀπαντας, στρατεύονται ὧν ἐπ’ αὐτοὺς κοινῇ

dium, cui ab Harpago custodia urbis mandata erat,
 interficiunt; dein, hoc patrato, atroces diras impre-
 cantur si quis ipsorum classem desereret. Ad haec
 ingentem ferri massam mari demergunt; iurantes *non*
prius Phocaeam se redituros, quam massa illa e
mari emersisset. Sed dum in Corsicam abire parant,
 ultra dimidium civium desiderium cepit et miseri-
 cordia urbis et consuetarum in patria terra sedium.
 Igitur hi, violato iuramento, retro navigant Pho-
 caeam. Caeteri vero, iusiurandum servantes, sublati
 ancoris ex Oenussis insulis sunt profecti. (166.) Hi
 postquam in *Corsicam* pervenere, quinque annos una
 cum eis qui antea eo migraverant habitarunt, et tem-
 pla ibi constituerunt. Caeterum quum vicinos omnes
 incursionibus praedationibusque molestant, bellum

λόγῳ χρησάμενοι Τυρσηνοὶ καὶ Καρχηδόνιοι, νηυσὶ 5
 ἑκατέροι ἐξήκοντα. οἱ δὲ Φωκαῖές πληρώσαντες καὶ
 αὐτοὶ τὰ πλοῖα, ἑόντα ἀριθμὸν ἐξήκοντα, ἀντίαζον ἐς
 τὸ Σαρδόνιον καλεόμενον πέλαγος. συμμίσγοντων δὲ
 τῇ ναυμαχίῃ, Καδμεΐη τις νίκη τοῖσι Φωκαεῦσι ἐγένετο. αἱ μὲν γὰρ τεσσαράκοντά σφι νῆες διεφθάρησαν· 10
 αἱ δὲ εἴκοσι αἱ περιεοῦσαι, ἦσαν ἀχρηστοί· ἀπεστρά-
 Φατο γὰρ τοὺς ἐμβόλους. καταπλώσαντες δὲ ἐς τὴν
 Ἀλαλίην, ἀνέλαβον τὰ τέκνα καὶ τὰς γυναῖκας, καὶ
 τὴν ἄλλην κτῆσιν ὅσῃ οἶαί τε ἐγίνοντο αἱ νῆες σφι ἄγειν·
 καὶ ἔπειτα ἀφέντες τὴν Κύρνον, ἔπλεον ἐς Ῥήγιον. 15
 167 Τῶν δὲ διαφθαρευσέων νεῶν τοὺς ἄνδρας, οἱ τε Καρχη-
 δόνιοι καὶ οἱ Τυρσηνοὶ ἔλαχόν τε αὐτέων πολλῶ πλείους,
 καὶ τούτους ἐξαγαγόντες κατέλευσαν. μετὰ δὲ Ἀγυλ-
 λαίοισι πάντα τὰ παρίοντα τὸν χῶρον, ἐν τῷ οἱ Φω-

eis communi consilio intulerunt Tyrrheni et Carthaginienses, utrique navibus sexaginta. Quibus *Phocaeenses*, impletis suis navigiis, quae erant numero sexaginta, obviam ivere in Sardonium quod vocatur mare. Tum commisso praelio navali, Cadmea quaedam victoria obtigit Phocaeensibus: nam quadraginta ex eorum navibus perierunt; viginti autem reliquae, detortis rostris, inutiles sunt factae. Inde Alaliam revecti, adsumtis liberis et uxoribus, et quidquid ex eorum facultatibus ferre naves possent, relictâ Corsicâ, Rhegium navigarunt. (167.) Hominum vero, qui navibus depressis vecti erant, multo maiorem numerum Carthaginenses et Tyrrheni, quam ipsi, ceperant; quos illi inter se partiti, in terram eductos, lapidibus obruerunt. Quo facto, quidquid deinde praeter eum locum,

5 καίεες καταλευσθέντες ἐκέατο, ἐγένετο διάστροφα καὶ
ἐμπηρα καὶ ἀπόπληκτα, ὁμοίως πρόβατα καὶ ὑπο-
ζύγια καὶ ἄνθρωποι. οἱ δὲ Ἀγυλλαῖοι εἰς Δελφοὺς ἔπεμ-
πον, βουλόμενοι ἀκέσασθαι τὴν αἰμαρτάδα. ἡ δὲ Πυθίη
σφέας ἐκέλευσε ποιεῖν τὰ καὶ νῦν οἱ Ἀγυλλαῖοι ἐτι
10 ἐπιτελέουσι· καὶ γὰρ ἐναγίζουσὶ σφι μεγάλως, καὶ
ἀγῶνα γυμνικὸν καὶ ἵππικὸν ἐπιστᾶσι. καὶ οὗτοι μὲν
τῶν Φωκαϊέων τοιούτῳ μὶν διεχρήσαντο. οἱ δὲ αὐτῶν
εἰς τὸ Ῥήγιον καταφυγόντες, ἐνθεῦτεν ὀρμεώμενοι, ἐκτῆ-
σαντο πόλιν γῆς τῆς Οἰνωτρίας ταύτην, ἣτις νῦν Ὑέλῃ
15 καλεῖται. ἐκτίσαν δὲ ταύτην, πρὸς ἀνδρὸς Ποσειδω-
νήτεω μαθόντες, ὡς τὸν Κύρνον σφι ἡ Πυθίη ἔχρησε
κτίσαι ἥρων ἑόντα, ἀλλ' οὐ τὴν νῆσον. Φωκαίης
μὲν νυν περὶ τῆς ἐν Ἰωνίῃ οὕτω ἔσχε. Παραπλήσια 168

in quo lapidati Phocaeenses iacebant, praeteribat,
(in Agyllaeorum agro is locus erat) id omne distor-
tum, mutilum, aut membris captum reddebatur,
perinde pecudes, iumenta, homines. Itaque Delphos
Agyllaei mittebant quaesituros quo pacto delictum
possent expiare. Quos Pythia id facere iussit, quod
etiam nunc Agyllaei faciunt: nempe magnifice illis
parentant, et in eorum honorem ludos agunt gymni-
cos et equestres. Igitur hi quidem ex Phocaeensium
numero fato tali functi sunt. Qui vero eorum Rhegium
se receperunt, ii oppidum in terrâ Oenotriâ condi-
derunt illud, quod nunc Hyela [sive Velia] nomina-
tur. Condiderunt illud autem, ab homine Posidoniata
edocti iussos se esse Pythiae oraculo *Cyrnum* Heroem
colere, non insulam. Et haec quidem hactenus de re-
bus *Phocaeensium*, Ionicae civitatis. (168.) Simi-

δὲ τούτοις καὶ Τηίοι ἐποίησαν. ἐπεὶ γὰρ σφεων
 εἰλε χῶματι τὸ τεῖχος Ἀρπαγος, ἐσβάντες πάντες ἐς
 τὰ πλοῖα, οἴχοντο πλείοντες ἐπὶ τῆς Θρηίκης, καὶ ἐν-
 θαῦτα ἐκτίσαν πόλιν Ἀβδῆρα· τὴν πρότερος τούτων 5
 Κλαζομένιος Τιμήσιος κτίσας, οὐκ ἀπώνητο, ἀλλ' ὑπὸ
 Θρηίκων ἐξελαβείς, τιμὰς νῦν ὑπὸ Τηίων τῶν ἐν Ἀβδή-
 ροισι ὡς ἥρως ἔχει.

169 Οὗτοι μὲν νῦν Ἰώνων μούνοι, τὴν δουλοσύνην οὐκ ἀν-
 χόμενοι, ἐξέλιπον τὰς πατρίδας. οἱ δ' ἄλλοι Ἴωνες,
 πλὴν Μιλησίων, διὰ μάχης μὲν ἀπικέατο Ἀρπάγω,
 κατὰπερ οἱ ἐκλυπόντες, καὶ ἄνδρες ἐγένοντο ἀγαθοί,
 περὶ τῆς ἐωυτοῦ ἕκαστος μαχόμενοι· ἐσσωθέντες δὲ καὶ 5
 αἰλόντες, ἔμενον κατὰ χώραν ἕκαστοι, καὶ τὰ ἐπιτασ-
 σόμενα ἐπετέλεον. Μιλήσιοι δὲ, ὡς καὶ πρότερόν μοι

liter vero, atque hi, Teii etiam fecerunt. Nam post-
 quam murum illorum, aggere iacto, cepit Harpagus,
 cuncti navibus conscensis abierunt, in Thraciamque
 navigarunt, et ibi *Abderam* condiderunt coloniam:
 quam quum ante eos Clazomenius Timesius condi-
 disset, operae fructum non perceperat, sed a Thraci-
 bus erat eiectus; cui nunc honorem, ut heroi, habent
 Teii *Abderam* habitantes.

(169.) Isti igitur soli ex Ionibus fuere, qui servi-
 tutem non sustinentes, patrias sedes reliquerunt. Cae-
 teri Iones, exceptis Milesiis, armis cum Harpago
 dimicarunt, quemadmodum hi qui terra excessere,
 fortesque viri fuerunt, quique pro suâ patriâ pug-
 nantes: sed victi expugnatique, in sua quique patria
 manentes imperata fecerunt. Milesii vero, qui, ut
 praedictum est, cum ipso Cyro foedus pepigerant,

εἶρηται, αὐτῷ Κύρῳ ὄρκιον ποιησάμενοι, ἡσυχίην ἄγον.
 Οὕτω δὴ τὸ δεύτερον Ἰωνίῃ ἐδεδούλωτο. ὥς δὲ τοὺς ἐν
 10 τῇ ἡπείρῳ Ἰωνας ἐχειρώσατο Ἀρπαγος, οἱ τὰς νήσους
 ἔχοντες Ἴωνες, καταρρώδησαντες ταῦτα, σφέας αὐτοὺς
 ἔδωσαν Κύρῳ. Κεκακωμένων δὲ Ἰώνων, καὶ συλλε- 170
 γομένων οὐδὲν ἦσσαν ἐς τὸ Πανιώνιον, πυθάνομαι γνώ-
 μην Βίαντα ἄνδρα Πριηνέα ἀποδέξασθαι Ἴωσι χρησι-
 μωτάτην· τῇ εἰ ἐπέθοντο, παρεῖχε ἂν σφι εὐδαιμονέειν
 5 Ἑλλήνων μάλιστα· ὃς ἐκέλευε „κοινῷ στόλῳ Ἰωνας
 „ἀερόντας πλέειν ἐς Σαρδῶν, καὶ ἔπειτα πόλιν μίαν
 „κτίζειν πάντων Ἰώνων. καὶ οὕτω ἀπαλλαχθέντας
 „σφέας δουλοσύνης, εὐδαιμονήσειν, νήσων τε ἀπάσῃων
 „μεγίστην νεμομένους· καὶ ἄρχοντας ἄλλων· μένουσι
 10 „δὲ σφι ἐν τῇ Ἰωνίῃ οὐκ, ἔφη, ἐγορᾶν ἐλευθερίῃ ἐτι

quietem habuerunt. Atque ita quidem *Ionia* iterum
in servitutem redacta est. Postquam vero *Ionas* con-
 tinentem incolentes subegit *Harpagus*, insulani *Iones*,
 horum exemplo perterriti, ultro se *Cyro* tradiderunt.
 (170.) His malis afflicti *Iones* quum nihilo minus
 ad *Panionium* convenirent, *Biantem* civem *Prie-*
nensem audio saluberrimam illis aperuisse senten-
 tiam; quam si essent secuti, potuerant *Græcorum*
 omnium esse opulentissimi. Hortabatur ille, ut *so-*
ciata classe Iones vela darent ventis, et in Sar-
diniam navigarent, ibique unam Ionum omnium
conderent civitatem: ita servitute liberatos, opu-
lentos fore, insulam omnium maximam obtinen-
tes, aliisque imperantes: qui si in Ionia manerent,
non videre se, ait, quo pacto libertatem umquam
sint recuperaturi. Haec fuit *Biantis* sententia, quum

„ἐσομένην,“ Αὕτη μὲν Βίαντος τοῦ Πριηνέος γνώμη, ἐπὶ διεφθαρμένοις Ἴωσι γενομένη. χρηστή δὲ καὶ πρὶν ἢ διαφθαῖναι Ἴωνίην, Θάλεω ἀνδρὸς Μιλησίου ἐγένετο, τὸ ἀνέκαθεν γένος ἑόντος Φοίνικος· ὃς ἐκέλευε ἐν βουλευτήριον Ἴωνας ἐκτῆσθαι, τὸ δὲ εἶναι ἐν Τέῳ· Τέων 15 γὰρ μέσον εἶναι Ἴωνίης. τὰς δὲ ἄλλας πέλιας οἰκεομένας, μηδὲν ἥσσον νομίζεσθαι κατάπερ εἰ δῆμοι εἶεν. οὕτω μὲν δὴ σφι γνώμας τοιάσδε ἀπεδέξαντο.

171 Ἄρπαγος δὲ καταστρεψάμενος Ἴωνίην, ἐποίητο στρατήϊν ἐπὶ Κᾶρας καὶ Καυνίους καὶ Λυκίους, ἅμα ἀγόμενος καὶ Ἴωνας καὶ Αἰολέας. Εἰσὶ δὲ τούτων Κᾶρες μὲν ἀπικυμένοι ἐς τὴν ἡπειρον ἐκ τῶν νήσων. τὸ γὰρ παλαιὸν ἑόντες Μίνω τε κατήκοοι, καὶ καλεόμενοι Λέ- 5 λεγες, εἶχον τὰς νήσους. Φόρον μὲν οὐδένα ὑποτελέον-

iam perditae essent res Ionum. Sed etiam, priusquam pessum iret Ionia, salutaris fuerat *Thaletis* sententia, civis Milesii, qui generis originem e Phoenicia repe-tebat. Is Ionas erat hortatus, *ut unam communem curiam haberent, quae esset Tei: Teum enim meditullium esse Ioniae: reliquae autem civitates, a Ionibus habitatae, nihilo minus suis uterentur institutis, perinde ac si singuli essent populi.* Tales illis sententias duo hi viri in medium propo-suerunt.

(171.) Ioniā subactā *Harpagus* bellum intulit Caribus, Cauniis, atque Lyciis, simul et Ionas et Aeolenses secum ducens. CARES, quos dixi, ex insulis in continentem olim advenerant. Prius enim *Minois* imperio subiecti, Lelegesque nominati, insulas incoluerant: et tributum quidem, quoad ego auditu, ul-

τες, ὅσον καὶ ἐγὼ δυνατός εἰμι μακρότατον ἐξικέσθαι
ἀκοῇ· οἱ δὲ, ὅπως Μίνως θέοιτο, ἐπλήρουν οἱ τὰς νέας.
ἄτε δὲ δὴ Μίνω τε κατεστραμμένου γῆν πολλήν, καὶ
10 εὐτυχεόντος τῷ πολέμῳ, τὸ Καρικὸν ἦν ἔθνος λογιμώ-
τατον τῶν ἐθνέων ἀπάντων κατὰ τοῦτον ἅμα τὸν χρόνον
μακρῷ μάλιστα. καὶ σφι τριζὰ ἐξευρήματα ἐγένετο,
τοῖσι οἱ Ἕλληνες ἐχρήσαντο. καὶ γὰρ ἐπὶ τὰ κράνια
λόφους ἐπιδέεσθαι Κᾱρές εἰσι οἱ καταδέξαντες, καὶ ἐπὶ
15 τὰς ἀσπίδας τὰ σημήϊα ποιεέσθαι. καὶ ὄχανα ἀσπίσι
οὗτοί εἰσι οἱ ποιησάμενοι πρῶτοι· τέως δὲ ἀνευ ὀχάνων
ἐφόρεον τὰς ἀσπίδας πάντες οἵπερ ἐώθεσαν ἀσπίσι χρεέ-
σθαι, τελαμῶσι σκυτίνοις οἰκίζοντες, περὶ τοῖσι αὐ-
χέσι τε καὶ τοῖσι ἀριστεροῖσι ὅμοις περικείμενοι. Μετὰ
20 δὲ, τοὺς Κᾱρας χρόνῳ ὕστερον πολλῷ Δωριεὺς τε καὶ
Ἴωνες ἐξανέστησαν ἐκ τῶν νήσων· καὶ οὕτω εἰς τὴν ἥπει-

tima tempora repetens, potui cognoscere, nullum
pependerant; sed, quoties Minos eorum operâ indi-
gebat, naves eius compleverant. Quandoquidem igi-
tur multos terrae tractus Minos sibi subiecit, et feli-
citate usus est in bello, *Carica gens* omnium gentium
per id tempus longe fuerat clarissima. Ac tria illis in-
venta debentur, quibus Graeci usi sunt: nam et galeis
cristas inponere primi Cares docuere, et signa clypeis
insculpere; denique, qui clypeis ansas adiungerent,
hi primi fuere, quum antea clypeos absque ansis
gestassent quicumque clypeis consueverant uti, cori-
aceis loris illos regentes, quae cervici et dextero
humero circumligata habebant. Deinde, multo tem-
pore interiecto, Cares a Doriensibus et Ionibus ex
insulis sunt eieci, atque ita in continentem pervene-

ρον ἀπίκοντο. Κατὰ μὲν δὴ Κᾶρας οὕτω Κρήτες λέγου-
 σι γενέσθαι. οὐ μὲν ται αὐτοὶ γε ὁμολογέουσι τούτοις
 οἱ Κᾶρες· ἀλλὰ νομίζουσι αὐτοὶ ἑαυτοὺς εἶναι αὐτό-
 χθονας ἡπειρώτας, καὶ τῷ οὐνόματι τῷ αὐτῷ αἰεὶ δια- 25
 χρωμένους τῷπερ νῦν. ἀποδεικνῶσι δὲ ἐν Μυλάσοι-
 σι Διὸς Καρίου ἱερὸν ἀρχαῖον, τοῦ Μυσοῖσι μὲν καὶ
 Λυδοῖσι μέτεστι, ὡς κασιγνήτοισι εἶναι τοῖσι Καρσί.
 τὸν γὰρ Λυδὸν καὶ τὸν Μυσὸν λέγουσι εἶναι Καρὸς
 ἀδελφεοὺς. τούτοις μὲν δὴ μέτεστι· ὅσοι δὲ, εἶντες 30
 ἄλλου ἔθνους, ὁμόγλωσσοι τοῖσι Καρσί ἐγένοντο, τού-
 172 τοις δὲ οὐ μέτα. Οἱ δὲ Καύνιοι, αὐτόχθονες, δο-
 κεῖν ἐμοί, εἰσὶ αὐτοὶ μέντοι ἐκ Κρήτης Φασὶ εἶναι.
 προσκεχωρήκασι δὲ γλῶσσαν μὲν πρὸς τὸ Καρικὸν
 ἔθνος, ἢ οἱ Κᾶρες πρὸς τὸ Καυνικόν· τοῦτο γὰρ οὐκ

runt. Haec quidem de Caribus Cretenses memorant;
 at Cares ipsi his non adsentiantur; sed a prima gentis
 origine continentem se autumant incoluisse, eodem-
 que nomine semper fuisse adpellatos, quo nunc utun-
 tur. Ostenduntque in oppido, cui Mylasa nomen,
 priscum Iovis Carii templum, quod quidem cum
 Mysis atque Lydis commune habent, ut qui consan-
 guinei sint Carum; Lydum enim et Mysum fratres
 Caris aiunt fuisse. Cum his igitur templum illud com-
 mune habent; sed quicumque ex alia gente sunt,
 quamvis eadem cum Caribus linguâ utentes, ad hos
 communio illa nihil pertinet. (172.) Caunii vero ex
 eadem, quam incolunt, terrâ oriundi mihi videntur,
 quamquam ipsi se Cretenses esse affirmant. Linguam
 vero aut ipsi ad Caricum populum adcommodarunt,
 aut Cares ad Caunium; nec enim hoc diiudicare li-

5 ἔχω ἀτρεκέως διακρίναι. νόμοισι δὲ χρεῶνται κεχωρισ-
 μένοισι πολλὸν τῶν τε ἄλλων ἀνθρώπων καὶ Καρῶν.
 τοῖσι γὰρ κάλλιστόν ἐστι, κατ' ἡλικίην τε καὶ φιλότητα
 εἰλαδὸν συγγίνεσθαι ἐς πόσιν, καὶ ἀνδράσι καὶ γυναιξὶ
 καὶ παισὶ. ἰδρυνθέντων δὲ σφι ἰρῶν ξεινικῶν, μετέπει-
 10 τα ὥς σφι ἀπέδοξε, (ἔδοξε δὲ τοῖσι πατρίοισι μοῦνον
 χρᾶσθαι θεοῖσι,) ἐνδύντες τὰ ὅπλα ἅπαντες Καύνιοι
 ἠβηδόν, τύπτοντες δούρασι τὸν ἥερα, μέχρι οὐρανὸν τῶν
 Καλυνδικῶν ἔποντο, καὶ ἔφασαν ἐκβάλλειν τοὺς ξεινι-
 κούς θεούς. καὶ οὗτοι μὲν τρόποισι τοιούτοις χρεῶνται.
 Οἱ δὲ Λύκιοι ἐκ Κρήτης τῶρχαῖον γεγόνασι. τὴν γὰρ 173
 Κρήτην εἶχον τὸ παλαιὸν πᾶσαν βάρβαροι. διειρηχθέν-
 των δὲ ἐν Κρήτῃ περὶ τῆς βασιλείης τῶν Εὐρώπης παί-
 δων, Σαρπηδόνοσ τε καὶ Μίνω, ὡς ἐπεκράτησε τῇ στά-
 5 σει Μίνωσ, ἐξήλασε αὐτόν τε Σαρπηδόνα καὶ τοὺς

quido possum. Institutis autem utuntur longe et ab
 aliis populis et a Caribus discrepantibus; habetur
 enim apud illos honestissimum, ut secundum aetatem
 et amicitiam catervatim ad computationes convenient
 viri, et mulieres, et pueri. Iidem, quum prius tem-
 pla constituta habuissent peregrinorum deorum,
 deinde mutatâ sententiâ, postquam eis placuit non-
 nisi patriis uti diis, arma capessiverunt cuncti, senes
 iuvenesque, et hastis aërem ferientes usque ad Calyn-
 dicos montes progressi sunt, dicentes se peregrinos
 eiicere deos. Talibus institutis Caunii utuntur. (173.)
Lycii vero antiquitus ex Cretâ erant oriundi. Cretam
 enim omnem olim barbari tenebant. Quum vero de
 regno in Creta dissiderent Europae filii, Sarpedon et
 Minos, superior ex contentione discedens Minos, Sar-

στασιάτας αὐτοῦ· οἱ δὲ ἀπωσθέντες, ἀπίκοντο τῆς Ἀσίας εἰς γῆν τὴν Μιλυάδα· τὴν γὰρ νῦν Λύκιοι νέμονται, αὕτη τὸ παλαιὸν ἦν Μιλυάς· οἱ δὲ Μιλυάται, τότε Σόλυμοι ἐκαλέοντο. τέως μὲν δὴ αὐτέων Σαρπηδῶν ἦρχε· οἱ δὲ ἐκαλέοντο, τό περ τε ἠνείκοντο οὐνομα, καὶ 10 νῦν ἔτι καλέονται ὑπὸ τῶν περιοίκων οἱ Λύκιοι, Τερμίλαι. ὥς δὲ ἐξ Ἀθηνέων Λύκος ὁ Πανδίωνος, ἐξελαθεὶς καὶ οὗτος ὑπὸ τοῦ ἀδελφεοῦ Αἰγέως, ἀπίκετο εἰς τοὺς Τερμίλας παρὰ Σαρπηδόνα, οὕτω δὴ κατὰ τοῦ Λύκου τὴν ἐπανυμίην Λύκιοι ἀνὰ χρόνον ἐκλήθησαν. 15 νόμοισι δὲ, τὰ μὲν Κρητικοῖσι, τὰ δὲ Καρικοῖσι χρέανται. ἐν δὲ τούτῳ ἴδιον νενομίκασι, καὶ οὐδαμοῖσι ἄλλοισι συμφέρονται ἀνθρώπων· καλέουσι ἀπὸ τῶν μήτερον ἐωυτούς, καὶ οὐκ ἀπὸ τῶν πατέρων. εἰρομένου δὲ

pedonem eiusque assecclas eiecit. Tum hi, insulâ expulsi, in Asiam pervenerunt, in terram Milyadem: nam, quam regionem nunc *Lycii* incolunt, haec olim *Milyas* erat: Milyae vero Solymi olim nominabantur. Aliquantum igitur temporis regnum in eos obtinuit Sarpedon: ipsi vero nominabantur, quod et olim nomen obtinuerant, et quo etiam nunc Lycii a finitimis adpellantur, *Termilae*. Ut vero Athenis *Lycus*, Pandionis filius, et ipse a fratre expulsus Aegeo, in Termilas ad Sarpedonem pervenit, inde demum, a Lyci nomine, successu temporis, *Lycii* sunt adpellati. Institutis autem utuntur partim Creticis, partim Caricis. Unum autem hocce proprium habent, nec cum ullis aliis hominibus commune: sese ipsi a matribus nominant, non a patribus. Si quis ex altero, quis sit, quaerit; respondebit illi hic, esse

30 ἐτέρου τὸν πλησίον, τίς εἶη, καταλέξει ἑαυτὸν μητρόθεν,
καὶ τῆς μητρὸς ἀνανεμέεται τὰς μητέρας. καὶ ἦν μὲν
γε γυνὴ αἰσὴ δούλῳ συνοικήσῃ, γενναῖα τὰ τέκνα νενό-
μισται· ἦν δὲ ἀνὴρ αἰστὸς, καὶ ὁ πρῶτος αὐτέων, γυ-
ναῖκα ξείνην ἢ παλλακὴν ἔχῃ, αἵματα τὰ τέκνα γίνεται.

Οἱ μὲν νυν Κᾶρες οὐδὲν λαμπρὸν ἔργον ἀποδεξά- 174
μενοι, ἐδουλώθησαν ὑπὸ Ἀσπάγου· οὔτε αὐτοὶ οἱ Κᾶρες
ἀποδεξάμενοι οὐδὲν, οὔτε ὅσοι Ἑλλήνων ταύτην τὴν χώ-
ρην οἰκέουσι. οἰκέουσι δὲ καὶ ἄλλοι, καὶ Λακεδαιμο-
5 νίων ἄπαικοι Κνίδιοι, τῆς χώρας τῆς σφετέρης τετραμ-
μένης ἐς πόντον, τὸ δὲ Τριόπιον καλέεται ἀργμένης
δὲ ἐκ τῆς χερσονήσου τῆς Βυβασσίδος, εὐούσης τε πά-
σης τῆς Κνιδίης, πλὴν ὀλίγης, περιέρρου· (τὰ μὲν γὰρ
αὐτῆς πρὸς βορρῇν ἀνεμον, ὁ Κεραμεικὸς κόλπος ἀπέρ-

*se huius vel illius matris filium, et matris suae
matres a superioribus temporibus repetet. Porro, si
mulier, quae civis sit, servo nupserit, honesto loco
nati censentur liberi: sin vir civis, atque etiam prin-
ceps civium, peregrinam aut uxorem aut pellicem
habet, ignobiles erunt liberi.*

(174.) Iam Cares quidem, nullo claro edito faci-
nore, subiugati sunt ab Harpago: nec vel Cares ipsi
memorable quidquam tunc gesserunt, nec quicum-
que natione Graeci illam regionem incolunt. Inco-
lunt autem quum alii, tum Lacedaemoniorum coloni
Cnidii, quorum ager mari est obversus, Triopium-
que vocatur. Initium capit Cnidiorum ditio a Bybas-
sia peninsulâ, et est tota, exiguo excepto spatio, mari
circumflua: nam quae pars eius ad septemtrionem
spectat, eam Ceramicus sinus includit; quae vero ad

Herod. T. I. P. I.

Q

γει' τὰ δὲ πρὸς νότον, ἢ κατὰ Σύμην τε καὶ Ῥόδον 10
 θάλασσα·) τὸ ὦν δὴ ὀλίγον τοῦτο, ἐὼν ὅσον τε ἐπὶ
 πέντε στάδια, ὥρυσσον οἱ Κνίδιοι, ἐν ὧν Ἄρπαγος
 τὴν Ἰωνίην κατεστρέφετο, βουλόμενοι νῆσον τὴν χώρην
 ποιῆσαι. ἐντὸς δὲ πᾶσά σφι ἐγένετο· τῇ γὰρ ἡ Κνιδίη
 χώρῃ ἐς τὴν ἡπειρον τελευτᾷ, ταύτῃ ὁ ἰσθμός ἐστι τὸν 15
 ὥρυσσον. καὶ δὴ πολλῇ χειρὶ ἐργαζομένων τῶν Κνι-
 δίων· μᾶλλον γάρ τι καὶ θειότερον ἐφαίνοντο τιτρώσκε-
 σθαι οἱ ἐργαζόμενοι τοῦ οἰκότος τὰ τε ἄλλα τοῦ σώ-
 ματος, καὶ μάλιστα τὰ περὶ τοὺς ὀφθαλμούς, θραυ-
 μένης τῆς πέτρης· ἐπεμπον ἐς Δελφοὺς θεοπρόπους 20
 ἐπερησομένους τὸ ἀντίξων. ἡ δὲ Πυθίη σφι, ὡς αὐτοὶ
 Κνίδιοι λέγουσι, χρά' ἐν τριμέτρῳ τόνῳ τάδε·
 Ἰσθμὸν δὲ μὴ πυργοῦτε, μὴδ' ὀρύσσετε·

meridiem, mare quod ad Symen et Rhodum est. Istud igitur exiguum spatium, quod quinque fere stadiorum est, perfodere instituerunt Cnidii per id tempus quo Ioniam Harpagus subegit, cupientes ex agro suo insulam facere. Erat autem universa eorum ditio intra isthmum; nam ubi illa versus continentem desinit, ibi is isthmus est, quem perfodiebant. Multorum igitur hominum manibus in opere occupatis, quum magis quam consentaneum erat vulnerarentur et alia corporis membra et maxime oculi eorum qui opus faciebant et petram perfringebant, ita ut adpareret non sine deorum numine id fieri; miserunt Delphos qui consulerent oraculum *quidnam esset quod ipsis adversaretur*. Quibus Pythia, ut ipsi fatentur Cnidii, trimetro tenore haecce respondit:

Nec aggerate, nec vel isthmum fodite;

Zeὺς γάρ κ' ἔθηκε νῆσον, εἴ κ' ἐβούλετο.

- 25 Κνίδιοι μὲν, ταῦτα τῆς Πυθίης χρησάσης, τοῦ τε ὀρύγματος ἐπαύσαντο καὶ Ἀρπάγω, ἐπίοντι σὺν τῷ στρατῷ, ἀμαχητὶ σφεας αὐτοὺς παρέδωσαν. Ἦσαν δὲ 175 Πηδασεῖς οἰκοῦντες ὑπὲρ Ἀλικαρνησσοῦ μεσόγαλαν τοῖσι ὅπως τι μέλλοι ἀνεπιτήδεον ἔσεσθαι, αὐτοῖσί τε καὶ τοῖσι περιόικοισι, ἡ ἱερεὶή τῆς Ἀθηναίης πάγωνα 5 μέγαν ἴσχει. τρεῖς σφι τοῦτο ἐγένετο. οὗτοι τῶν περὶ Καρίην ἀνδρῶν μῦνοι τε ἀντέσχον χρόνον Ἀρπάγω, καὶ πρήγματα παρέσχον πλείεστα, ὅρος τειχίσαντες, τῷ οὐνομά ἐστι Λίδη. Πηδασεῖς μὲν νυν χρόνον ἐξαιρέθησαν. Λύκιοι δὲ, ὡς ἐς τὸ Ξάνθιον πεδίον ἤλασε 176 ὁ Ἀρπαγος τὸν στρατὸν, ὑπεξiónτες, καὶ μαχόμενοι ὀλίγοι πρὸς πολλοὺς, ἀρετὰς ἀπεδείκνυντο· ἐσωθέντες

nam, si placuisset, insulam dederat Deus.

Quo accepto responso, Cnidii a fodiendo destituerunt; et Harpago cum exercitu advenienti ultro sese, nullâ initâ pugnâ, dediderunt. (175.) Fuere autem *Pedasenses*, mediterranea super Halicarnassum habitantes: quibus quoties publice imminet aliquod incommodum, sacerdos foemina Minervae ingentem emit tit barbam; quae res illis tribus separatis temporibus accidit. Hi soli ex omnibus Cariam habitantibus Harpago aliquamdiu restitere, et plurimam illi molestiam crearunt; quum montem, cui Lida nomen, muro muniissent. Sed et hi haud multo post sunt expugnati. (176.) *Lycii* vero, ut in *Xanthium* campum Harpagus promovit exercitum, eductis copiis pugnam inierunt, pauci adversus multos, et egregia virtutis specimina edidere. Sed praelio superati, et

δὲ, καὶ κατειληθέντες ἐς τὸ ἄστυ, συνήλυσαν ἐς τὴν ἀκρόπολιν τὰς τε γυναῖκας καὶ τὰ τέκνα καὶ τὰ χρή- 5
ματα καὶ τοὺς οἰκέτας· καὶ ἔπειτα ὑπῆψαν τὴν ἀκρό-
πολιν πᾶσαν ταύτην καίεσθαι. ταῦτα δὲ ποιήσαντες
καὶ συνομόσαντες ὅρκους δεινούς, ὑπεξελθόντες ἀπέθα-
νον πάντες Ξάνθιοι μαχόμενοι. τῶν δὲ νῦν Λυκίων Φα-
μένων Ξανθίων εἶναι, οἱ πολλοὶ, πλην ὀγδώκοντα 10
ιστιάων, εἰσὶ ἐπήλυδες· αἱ δὲ ὀγδώκοντα ιστίαὶ αὗται
ἔτυχον τῆνικαῦτα ἐκδημέουσαι, καὶ οὕτω περιεγέγοντο.
τὴν μὲν δὴ Ξάνθον οὕτως ἔσχε ὁ Ἄρπαγος. παραπλη-
σίως δὲ καὶ τὴν Καῦνον ἔσχε. καὶ γὰρ οἱ Καῦνιοὶ τοὺς
Λυκίους ἐμίμησαντο τὰ πλέω. 15

177 Τὰ μὲν νυν κάτω τῆς Ἀσίας Ἄρπαγος ἀνάστατα
ἔποιε· τὰ δὲ ἄνω αὐτῆς, αὐτὸς Κῦρος, πᾶν ἔθνος κα-
ταστρεφόμενος, καὶ οὐδὲν παρρεῖς. τὰ μὲν νυν αὐτίων

in oppidum compulsi, congregatis in arcem uxori-
bus liberisque et rebus pretiosis et servis, ignem sub-
iecerunt arci, ut tota concremaretur. His factis, diris
iuramentis invicem adstricti, egressi sunt, et forti-
ter pugnantes Xanthii omnes obierunt. Eorum Lycio-
rum, qui nostra aetate *Xanthios* se esse praedicant,
advenae sunt plerique, exceptis octoginta familiis;
quae familiae tunc temporis forte domo aberant, at-
que ita superfuerunt. Xantho igitur tali modo poti-
tus Harpagus est. Simili vero ratione etiam *Cauno*
est potitus; nam et Caunii maiori ex parte Lycios
sunt imitati.

(177.) Inferiorem igitur Asiam subegit Harpagus,
superiora autem Asiae *Cyrus* ipse; singulos popu-
los in potestatem suam redigens, nullumque praeter-

πλέω παρήσομεν· τὰ δὲ οἱ παρέσχε πόνον τε πλεῖστον,
5 καὶ ἀξιαπηγητότατά ἐστι, τούτων ἐπιμνήσομαι.

Κῦρος ἐπεί τε τὰ πάντα τῆς ἡπείρου ὑποχέρια ἐποίη- 178
σατο, Ἀσσυρίοισι ἐπετίθετο. Τῆς δὲ Ἀσσυρίας ἐστὶ τὰ
μέν κου καὶ ἄλλα πολίσματα μεγάλα πολλά· τὸ δὲ
ὀνομαστότατον καὶ ἰσχυρότατον, καὶ ἔνθα σφι, Νίνου
10 ἀναστάτου γενομένης, τὰ βασιλιῖα κατεστήκεε, ἣν
ΒΑΒΥΛΩΝ· ἐοῦσα τοιαύτη δὴ τις πόλις κέεται ἐν πε-
δίῳ μεγάλῳ, μέγας ἐοῦσα μέτωπον ἑκάστον, εἴκοσι
καὶ ἑκατὸν σταδίων, εἰσῆς τετραγώνου· οὗτοι στάδιοι
τῆς περιόδου τῆς πόλιος γίνονται συνάπαντες ὀγδῶκοντα
10 καὶ τετρακόσιοι. τὸ μὲν νυν μέγας τοσοῦτόν ἐστι τοῦ
ἄστεος τοῦ Βαβυλωνίου. ἐκεκόσμητο δὲ ὡς οὐδὲν ἄλλο
πόλισμα τῶν ἡμεῖς ἴδμεν. τὰ φρος μὲν πρῶτά μιν βα-

mittens. Cuius res gestas plerasque quidem silentio
nos praeteribimus: quae vero plurimò cum labore
gessit, quaeve prae caeteris maxime sunt memorabi-
lia, eorum faciam mentionem.

(178.) Universo continente inferioris Asiae pote-
stati suae subiecto, *Assyrios* CYRUS adgressus est.
Sunt autem Assyriae quum aliae urbes insignes multae,
tum clarissima omnium et munitissima, quae post
Ninum eversam regia sedes erat, *Babylon*; cuius
haec erat conditio. Sita in ampla planitie, formam
habet quadratam, cuius quodque latus centum et vi-
ginti stadia metitur: ita totius urbis circuitus confi-
citur quadringentorum octoginta stadiorum. Haec
amplitudo est urbis Babyloniae. Exornata vero in-
structaque erat ita, ut nulla alia cuius ad nos notitia
pervenit. Statim fossa eam circumdat alta lataque,

Θέα τε καὶ εὐρέα καὶ πλὴν ὕδατος περιβέει· μετὰ δὲ,
 τείχος πεντήκοντα μὲν πηχέων βασιλῆων ἐὼν τὸ εὖρος,
 ὕψος δὲ, διηκοσίαν πηχέων. ὁ δὲ βασιλῆος πῆχυς τοῦ 15
 179 μετρίου ἐστὶ πῆχεος μέζων τρισὶ δακτύλοισι. Δεῖ δὴ
 με πρὸς τούτοις ἐπιφράσαι, ἵνα τε ἐκ τῆς τάφρου ἡ
 γῆ ἀναισιμώβῃ, καὶ τὸ τείχος ὅτινα τρόπον ἐργαστο.
 ὀρύσσοντες ἅμα τὴν τάφρον, ἐπλίνθευον τὴν γῆν τὴν ἐκ
 τοῦ ὀρύγματος ἐκφερομένην· ἐλκύσαντες δὲ πλίνθους 5
 ἱκανάς, ὥπησαν αὐτάς ἐν καμίνοις. μετὰ δὲ, τέλ-
 ματι χρεώμενοι ἀσφάλτῳ θεομῇ, καὶ διὰ τριήκοντα
 δόμων πλίνθου ταρσοὺς καλάμων διαστοιβάζοντες, ἔδει-
 μαν πρῶτα μὲν τῆς τάφρου τὰ χεῖλεα· δεύτερα δὲ,
 αὐτὸ τὸ τείχος τὸν αὐτὸν τρόπον. ἐπάνω δὲ τοῦ τείχεος 10
 παρὰ τὰ ἑσχάτα, οἰκήματα μουνόκωλα ἔδειμαν, τε-
 τραμμένα ἐς ἀλλήλα· τὸ μέσον δὲ τῶν οἰκημάτων ἔλι-

et aquâ numquam non repleta: dein murus, cuius
 latitudo quinquaginta cubitorum regionum est, alti-
 titudo ducentorum cubitorum. Est autem cubitus re-
 gius maior vulgari tribus digitis. (179.) Oportet me
 vero ad haec declarare, quem in usum insumta sit
 terra e fossâ egesta, et murus ille quo pacto fuerit
 confectus. Ut fossam fodiebant, ita simul terram e
 fossâ egestam formabant in lateres: utque laterum
 probabilem numerum duxerant, ita eos in fornacibus
 coquebant. Tum loco calcis asphalto calidâ utentes,
 et tricesimo cuique laterum ordini arundinum alas
 interstipantes, primum labia construxerunt fossae,
 deinde ipsum murum eodem modo. Super muro vero
 in utriusque lateris orâ, contiguas aedificaverunt do-
 munculas, sibi invicem obversas; medium autem

πον τεθρίππῳ περιέλασιν. πύλαι δὲ ἐνεστᾶσι πέριξ τοῦ
 τείχεος ἑκατὸν, χάλκεαι πᾶσαι· καὶ σταβμοὶ τε καὶ
 15 ὑπέρθυρα ὡσαύτως. ἔστι δὲ ἄλλη πόλις ἀπέχουσα
 ὀκτὼ ἡμερῶν ὁδὸν ἀπὸ Βαβυλῶνος· Ἰς οὖνομα αὐτῇ.
 ἔνθα ἔστι ποταμὸς οὐ μέγας· Ἰς καὶ τῷ ποταμῷ τὸ
 οὖνομα· ἐσβάλλει δὲ οὗτος ἐς τὸν Εὐφράτην ποταμὸν
 τὸ ρέεθρον. οὗτος ὢν ὁ Ἰς ποταμὸς, ἅμα τῷ ὕδατι
 20 θρέμβους ἀσφάλτου ἀναδιδόει πολλούς· ἐνθεν ἡ ἀσφαλ-
 τος ἐς τὸ ἐν Βαβυλῶνι τείχος ἐκομίσθη. Τετείχιστο 180
 μὲν νυν ἡ Βαβυλὼν τρόπῳ τοιῷδε. ἔστι δὲ δύο Φάρσεια
 τῆς πόλιος· τὸ γὰρ μέσον αὐτῆς ποταμὸς διέρχει, τῷ
 οὖνομά ἐστι Εὐφράτης. ρέει δὲ ἐξ Ἀρμενίων, ἐὼν μέ-
 5 γας, καὶ βαθὺς, καὶ ταχύς· ἐξίει δὲ οὗτος ἐς τὴν Ἐρυ-
 θρὴν θάλασσαν. τὸ ὢν δὴ τείχος ἑκάτερον τοὺς ἀγκῶ-
 νας ἐς τὸν ποταμὸν ἐλήλαται. τὸ δὲ ἀπὸ τούτου, αἱ

spatium tantum reliquerunt, ut circummagi quadri-
 gae possent. In muro circumcirca centum sunt por-
 tae, aeneae omnes; et postes etiam, et superiora li-
 mina, itidem ex aere. Est autem aliud oppidum, octo
 dierum itinere distans a Babylone, cui nomen Is.
 Ibi fluvius est, non magnus, cui et ipsi Is nomen,
 qui in Euphratem undam suam infundit. Hic igitur
 Is fluvius simul cum undâ suâ complures edit gru-
 mos asphalti: unde ad aedificandum murum Babylo-
 nis asphaltus devecta est. (180.) Tali igitur modo
 munita *Babylon* est. Sunt autem duae urbis regio-
 nes: mediam enim perfluit et in duas partes dividit
 flumen, cui nomen *Euphrates*. Is ex Armenia fluit
 amplius et altus atque rapidus; exonerat se autem in
 Erythraeum mare. Murus igitur utrimque brachia ad

ἐπικαμπαὶ παρὰ χεῖλος ἐκάτερον τοῦ ποταμοῦ, αἵμα-
 σιῇ πλίνθων ὀπτέων παρατείνει. τὸ δὲ ἄστυ αὐτὸ, ἐὼν
 πλήρες οἰκίῶν τριορόφων τε καὶ τετρωρόφων, κατα- 10
 τέμνεται τὰς ὁδοὺς ἰθείας, τὰς τε ἄλλας, καὶ τὰς
 ἐπικαρσίας τὰς ἐπὶ τὸν ποταμὸν ἐχούσας. κατὰ δὴ ὧν
 ἐκάστην ὁδὸν ἐν τῇ αἵμασιῇ τῇ παρὰ τὸν ποταμὸν πυ-
 λίδες ἐπῆσαν, ὅσαι περ αἱ λαῦραι, τοσαῦται ἀριθμὸν.
 ἦσαν δὲ καὶ αὗται χάλκεαι, φέρουσαι καὶ αὐταὶ ἐς 15
 181 αὐτὸν τὸν ποταμὸν. Τοῦτο μὲν δὴ τὸ τεῖχος Θῶρηξ
 ἐστὶ. ἕτερον δὲ ἔσωθεν τεῖχος περιβεῖ, οὐ πολλῶ τέω
 ἀσθενέστερον τοῦ ἐτέρου τεύχεος, στεινότερον δέ. Ἐν δὲ
 Φάρσει ἐκατέρω τῆς πόλιος τετείχιστο ἐν μέσῳ· ἐν τῷ
 ἦεν τὰ βασιλῆα, περιβόλῳ μεγάλῳ τε καὶ ἰσχυρῷ 5

CLXXXI. 5. ἦεν unus cod. ms. μὲν corrigunt viri docti.
Poteras ei in τῷ ἐν suspicari.

flumen usque ducta habet: inde inflexa procedit
 utrimque maceria ex coctili latere, quae utrique flu-
 minis labio praetenditur. Urbs ipsa domibus repleta
 est trium aut quatuor tabulatorum; per eamque du-
 ctae sunt viae ad lineam directae, quum aliae, tum
 eae quae e transverso ad flumen pertinent. Ad quam-
 que harum viarum apertae sunt in maceria iuxta flu-
 men decurrente portae minores, totidem numero quot
 viae sunt: atque etiam hae portae ex aere sunt, per
 quas ad ipsum flumen transitur. (181.) Murus quem
 dixi, robur praecipuum munimenti est: circumdu-
 ctus est autem interius alius murus, haud multo in-
 firmior altero, sed angustior. In medio autem utrius-
 que regionis, in quas urbs dividitur, exstructa erat,
 in alterâ quidem regia aula, vasto circuitu validoque;

85, 76.

ἐν δὲ τῷ ἑτέρῳ, Διὸς Βήλου ἱερὸν χαλκόφυλον, καὶ εἰς
 ἐμὲ τοῦτο ἔτι ἔδον, δύο σταδίων πάντη, ἐὼν τετραγώ-
 νον. ἐν μέσῳ δὲ τοῦ ἱεροῦ πύργος στερεὸς οἰκοδόμηται,
 σταδίου καὶ τὸ μῆκος καὶ τὸ εὖρος· καὶ ἐπὶ τούτῳ τῷ
 10 πύργῳ ἄλλος πύργος ἐπιβέβηκε, καὶ ἕτερος μάλα ἐπὶ
 τούτῳ, μέχρις οὗ ὀκτὼ πύργων. ἀνάβασις δὲ εἰς αὐ-
 τοὺς ἔξωθεν κύκλῳ περὶ πάντας τοὺς πύργους ἔχουσα
 πεποιήται. μεσοῦντι δὲ κου τῆς ἀναβάσεως, ἔστι κατα-
 γωγὴ τε καὶ θῶκοι ἀμπαυστήριοι, ἐν τοῖσι κατίζοντες
 15 ἀμπαύονται οἱ ἀναβαίνοντες. ἐν δὲ τῷ τελευταίῳ πύρ-
 γῳ νηὸς ἔπεστι μέγας· ἐν δὲ τῷ νηῷ κλίνη μεγάλη
 κείται εὖ ἐστρωμένη, καὶ οἱ τράπεζα παρακείται χου-
 σίη. ἀγαλμα δὲ οὐκ ἔνι οὐδὲν αὐτόθι ἐνιδρυμένον· οὐδὲ
 νύκτα οὐδεὶς ἐναυλίζεται ἀνθρώπων, ὅτι μὴ γυνὴ μούνη
 20 τῶν ἐπιχωρίων, τὴν αὖ ὁ θεὸς ἔληται ἐκ πασέων, αἰς

in alterâ, Iovis Beli templum aeneis portis instru-
 ctum, quod nunc etiam superest, duo stadia quaqu-
 versum metiens, formâ quadratâ. Huius in templi
 medio turris solida exstructa est, unum stadium tam
 in longitudinem quam in latitudinem patens: et su-
 per hac turri erecta est alia, iterumque super hac alia
 ad octo turres numero. Hae turres conscenduntur ex-
 trinsecus, viâ circum omnes sursum ducente: in me-
 dio vero adscensu diversorium est, et sellae in qui-
 bus residentes requiescere possint qui adscendunt.
 Extremae turri templum superstructum est amplum:
 quo in templo stratus lectus magnus, iuxtaque eum
 adposita mensa aurea. Imago autem aut statua nulla
 inest, neque pernoctat ibi quisquam mortalium,
 praeter unam mulierum ex indigenis, quamcumque

- λέγουσι οἱ Χαλδαῖοι, ἔόντες ἱερεῖς τούτου τοῦ θεοῦ.
 182 Φασὶ δὲ οἱ αὐτοὶ οὗτοι, ἐμοὶ μὲν οὐ πιστὰ λέγοντες,
 τὸν θεὸν αὐτὸν Φοιτᾶν τε εἰς τὸν νηὸν, καὶ ἀμπαύεσθαι
 ἐπὶ τῆς κλίνης, κατὰπερ ἐν Θήβῃσι τῇσι Αἰγυπτίῃσι
 κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον, ὡς λέγουσι οἱ Αἰγύπτιοι· καὶ
 γὰρ ὁ ἐκεῖθι κοιμᾶται ἐν τῷ τοῦ Διὸς τοῦ Θηβαίου 5
 γυνή· ἀμφοτέραι δὲ αὗται λέγονται ἀνδρῶν οὐδαμῶν
 εἰς ὀμιλίην Φοιτᾶν· καὶ κατὰπερ ἐν Πατάροισι τῆς Λυ-
 κίης ἡ πρέμαντις τοῦ θεοῦ, ἐπεὰν γένηται· οὐ γὰρ ὦν
 αἰεὶ ἐστὶ χρηστήριον αὐτόθι· ἐπεὰν δὲ γένηται, τότε ὦν
 183 συγκατακληίεται τὰς νύκτας ἔσω ἐν τῷ νηῷ. Ἔστι
 δὲ τοῦ ἐν Βαβυλῶνι ἱεροῦ καὶ ἄλλος κάτω νηὸς· ἐνθα
 ἀγαλμα μέγα τοῦ Διὸς ἐνὶ κατήμενον χρύσεον, καὶ
 οἱ τράπεζα μεγάλη παρακίετα χρυσή, καὶ τὸ βά-
 θρον οἱ καὶ ὁ θρόνος χρυσεός ἐστι· καὶ, ὡς ἔλεγον οἱ 5
 Χαλδαῖοι, ταλάντων ὀκτακοσίων χρυσοῦ πεποιήται

ex omnibus selegerit deus, ut Chaldaei aiunt, qui sunt huius dei sacerdotes. (182.) Narrant autem iidem, quod mihi quidem non persuadent, ventitare hunc deum in istud templum, et in lecto illo quiescere, sicut Thebis Aegyptiis fit eodem modo, ut Aegyptii narrant, nam et ibi in Iovis Thebani templo decumbit mulier: utrumque autem harum cum nullo viro aiunt habere consuetudinem. Simile institutum Pataris in Lycia obtinet, quando ibi fatidica Dei sacerdos est; nec enim constanter ibi est oraculum: quod si est, tunc qualibet nocte cum deo illa in templo includitur. (183.) Est autem in Babylonico templo alia etiam aedes inferne: ubi magnum est simulacrum Iovis sedentis, cui mensa adposita aurea, et scabellum et sella ex auro: omnia, ut narraverunt

ταῦτα. ἔξω δὲ τοῦ νηοῦ, βωμός ἐστι χρύσεος. ἔστι δὲ
καὶ ἄλλος βωμός μέγας, ὅπου θύεται τὰ τέλεια τῶν
προβάτων. ἐπὶ γὰρ τοῦ χρυσοῦ βωμοῦ οὐκ ἔξεστι
10 θύειν, ὅτι μὴ γαλαθηνὰ μοῦνα. ἐπὶ δὲ τοῦ μέζονος
βωμοῦ καὶ καταγίζουσι λιβανωτοῦ χίλια τάλαντα
ἔτεος ἐκάστου οἱ Χαλδαῖοι, τότε ἐπεὰν τὴν ὀρτὴν ἀγα-
σι τῷ θεῷ τούτῳ. Ἦν δὲ ἐν τῷ τεμένει τούτῳ ἔτι τὸν
χρόνον ἐκείνον καὶ ἀνδριάς δωδέκα πηχέων, χρύσεος,
15 στερεός. ἐγὼ μὲν μιν οὐκ εἶδον· τὰ δὲ λέγεται ὑπὸ
Χαλδαίων, ταῦτα λέγω. τούτῳ τῷ ἀνδριάντι Δαρεῖος
μὲν ὁ Ὑστάσπεος ἐπιβουλεύσας, οὐκ ἐτόλμησε λα-
βεῖν· Ξέρξης δὲ ὁ Δαρείου ἔλαβε, καὶ τὸν ἰρὰ ἀπέ-
κτεινε, ἀπαγορεύοντα μὴ κινεῖν τὸν ἀνδριάντα. τὸ μὲν
20 δὴ ἰρὸν τοῦτο οὕτω κεκόσμητο. ἔστι δὲ καὶ ἴδια ἀναθή-
ματα πολλά.

Chaldaei, ex octingentis auri talentis confecta. Extra templum vero altare est aureum: estque praeterea alia ara ingens, ubi iustae aetatis mactantur victimae; nam ad auream illam aram non nisi lactentes mactare pecudes fas est. In maiore ara vero adolent etiam singulis annis Chaldaei mille thuris talenta, quo tempore festos dies huic deo agunt. Erat autem illa adhuc aetate in eodem templo statua solida ex auro, duodecim cubitorum: quam ego quidem non vidi, refero autem quae a Chaldaeis narrantur. Huic statuae insidiatus Darius, Hystaspis filius, non tamen ausus est eam auferre: Xerxes vero abstulit, occiso sacerdote, qui, ut statuam loco moveret, conatus erat prohibere. Atque ita quidem exornatum illud templum erat: exstant vero in eodem complura etiam privata donaria.

- 184 Τῆς δὲ Βαβυλῶνος ταύτης πολλοὶ μὲν κού καὶ ἄλλοι ἐγένοντο βασιλῆες, τῶν ἐν τοῖσι Ἀσσυρίοισι λόγοισι μνήμην ποιήσομαι, οἱ τὰ τείχεά τε ἐπεκόσμησαν καὶ τὰ ἱρά· ἐν δὲ δὴ καὶ γυναῖκες δύο. ἡ μὲν πρότερον ἄρξασα, τῆς ὕστερον γενεῇσι πέντε πρότερον γενομένη, τῇ οὔνομα ἦν Σεμίραμις. αὕτη μὲν ἀπεδέξατο χώματα ἀνὰ τὸ πεδίον εἶντα ἀξιόθετα· πρότερον δὲ εἰώθει ὁ ποταμὸς ἀνὰ τὸ πεδίον πᾶν πελαγίζειν. Ἡ δὲ δὴ δεύτερον γενομένη ταύτης βασίλεια, τῇ οὔνομα ἦν Νίτωκρις, (αὕτη δὲ συνεταπέρη γενομένη τῆς πρότερον ἄρξασης,) τοῦτο μὲν, μνημόσυνα εἰλίπετο τὰ ἐγὼ ἀπηγήσομαι· τοῦτο δὲ, τὴν Μήδων ὀρῶσα ἀρχὴν μεγάλην τε καὶ οὐκ ἀτρεμίζουσαν, ἄλλα τε ἀραιρημένα ἄστυα αὐτοῖσι, ἐν δὲ δὴ καὶ τὴν Νῆνον, προεφυλάξατο ὅσα ἐδύνατο μάλιστα. Πρῶτα μὲν τὸν Εὐφράτην ποταμὸν,

(184.) *Babylonis* huius quum multi alii fuerant *Reges*, qui et urbem et templa exornarunt, quorum in *Assyriarum rerum Historiâ* faciam mentionem: tum in his etiam duae mulieres. Harum illa, quae prior regnavit, posteriorem quinque generationibus antecessit, cui nomen fuit *Semiramis*; quae aggeres per planitiem excitavit spectatu dignos, quum antea fluvius per universum campum solitus esset restagnare. (185.) Altera, quae post hanc regnavit, nomine *Nitocris*, quae priori fuit intelligentior, partim monumenta reliquit, quae commemorabo; partim, quum Medorum imperium amplum videret, nec agens quietem, quod et alia multa oppida ab illis capta essent, et in his Ninus, praemunivit se adversus illos quam maxime potuit. Primum quidem Eu-

- ρέοντα πρότερον ἰθὺν, ὅς σφι διὰ τῆς πόλιος μέσης ῥέει,
 10 τοῦτον, ἀνωθεν διώρυχας ὀρύξασα, οὕτω δὴ τι ἐποίησε
 σκολιόν, ὥστε δὴ τρεῖς ἐς τῶν τινὰ κωμέων τῶν ἐν τῇ
 Ἀσσυρίῃ ἀπικνέεται ῥέων. τῇ δὲ κώμῃ οὐνομά ἐστι, ἐς
 τὴν ἀπικνέεται ὁ Εὐφρήτης, Ἀρδέρικκα. καὶ νῦν οἱ ἀν
 κομίζονται ἀπὸ τῆσδε τῆς θαλάσσης ἐς Βαβυλῶνα,
 15 καταπλέοντες ἐς τὸν Εὐφρήτην ποταμὸν, τρεῖς τε ἐς τὴν
 αὐτὴν ταύτην κώμην παραγίνονται, καὶ ἐν τρισὶ ἡμέ-
 ρησι. τοῦτο μὲν δὴ τοιοῦτο ἐποίησε. Χῶμα δὲ παρέ-
 χωσε παρ' ἐκάτερον τοῦ ποταμοῦ τὸ χεῖλος, ἄξιον
 θαύματος, μέγαθος καὶ ὕψος ὅσον τί ἐστι. κατύπερθε
 20 δὲ πολλῶ Βαβυλῶνος ὥρυσε ἑλυτρον λίμνη, ὀλίγον τι
 παρατείνουσα ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ, βάθος μὲν ἐς τὸ ὕδωρ
 αἰεὶ ὀρύσσουσα, εὖρος δὲ τὸ περίμετρον αὐτοῦ ποιεῦσα
 ἑκοσί τε καὶ τετρακοσίων σταδίων· τὸν δὲ ὀρυσσόμενον

phratem fluvium, qui Babylonem perfluit, quum an-
 tea recto cursu fluxisset, hunc illa, fossis superne
 ductis, ita tortuosum reddidit, ut ter in suo cursu ad
 quempiam Assyriae vicum perveniat. Ardericca vici
 nomen est, ad quem ita Euphrates accedit. Et nunc,
 qui ab hoc nostro mari Babylonem proficiscuntur,
 quum Euphrate fluvio versus illam descendunt, ter
 ad eundem vicum accedunt, et quidem tribus dein-
 ceptis diebus. Hoc tale ab illa effectum est. Praeterea
 aggerem ad utramque fluvii ripam adgressit miratu
 dignum, quum latitudinis caussâ, tum altitudinis.
 Longe vero supra Babylonem alveum effodit reci-
 piendo lacui, nonnihil deflectens a flumine; et in
 altitudinem quidem ubique fodit usque dum aqua
 scaturiret, in amplitudinem vero circuitum alvei

χοῦν ἐκ τούτου τοῦ ὀρύγματος ἀναισίμου παρὰ τὰ χεῖ-
 λεα τοῦ ποταμοῦ παραχέουσα. ἐπεὶ τε δὲ οἱ ὥρυκτο, 25
 λίθους ἀγαγομένη, κρηπίδα κύκλῳ περὶ αὐτὴν ἤλασε.
 Ἐποίηε δὲ ἀμφοτέρωτα ταῦτα, τὸν τε ποταμὸν σκολιὸν,
 καὶ τὸ ὀρυγμα πᾶν ἔλος· ὥς ὃ τε ποταμὸς βραδυ-
 τερος εἶη, περὶ καμπὰς πολλὰς ἀγνύμενος, καὶ οἱ
 πλόοι ἕωσι σκολιοὶ ἐς τὴν Βαβυλῶνα· ἐκ τε τῶν πλώων 30
 ἐκδέχεται περίοδος τῆς λίμνης μακρῆ. κατὰ τοῦτο δὲ
 εἰργάζετο τῆς χώρας τῇ αἰ τε ἐσβολαὶ ἦσαν, καὶ τὰ
 σύντομα τῆς ἐκ Μήδων ὁδοῦ, ἵνα μὴ ἐπιμισογέμενοι οἱ
 186 Μῆδοι ἐκμανθάνοιεν αὐτῆς τὰ πρήγματα. Ταῦτα μὲν
 δὴ ἐκ βάθεος περιεβάλετο· τοιγόνδε δὲ ἐξ αὐτῶν παρεν-
 δήκην ἐποίησατο. Τῆς πόλιος εὐσσης δύο Φαρσέων,

fecit quadringentorum et viginti stadiorum : terram
 autem ex fossa egestam insumsit in aggeres iuxta ri-
 pam fluvii iaciendos. Tum, absoluto effodiendi la-
 bore, advectis lapidibus, totum alveum circumcirca
 crepidine munivit. Duo autem ista opera fecit, flu-
 men tortuosum, et ex effosso alveo lacunam, hoc
 consilio, ut lentior flueret flumen, multis flexibus fra-
 cto illius impetu, utque flexuosa fieret navigatio, aut,
 si navibus vellent excendere hostes, exciperet illos
 longus circa lacunam anfractus. Ab ea autem parte
 terrae Babyloniae fecit haec Nitocris, quā erat ex
 Media introitus et iter brevissimum; ne Medi sese
 ingerentes, res ipsius specularentur. (186.) Has igitur
 munitiones illa ex profundo sibi circumdedit: qui-
 bus tale quoddam corollarium, alteri instituto veluti
 medium interponens, adiecit. Quum in duas regio-
 nes divisa urbs esset, quarum medium fluvius obti-

τοῦ δὲ ποταμοῦ μέσον ἔχοντος, ἐπὶ τῶν πρότερον βα-
 5 σιλέων ὅπως τις ἐθέλοι ἐκ τοῦ ἐτέρου Φάρσεος εἰς τοῦ-
 τερον διαβῆναι, χρῆν πλοῖω διαβαίνειν. καὶ ἦν, ὡς ἐγὼ
 δοκέω, ὀχληρὸν τοῦτο· αὕτη δὲ καὶ τοῦτο προεῖδε. ἐπεὶ
 τε γὰρ ὥρυσσε τὸ ἑλυτρον τῇ λίμνῃ, μνημόσυνον τόδε
 ἄλλο ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ ἔργου ἐλίπετο. ἐτάμνετο λίθους
 10 ἐκ περιμήκειας· ὡς δὲ οἱ ἦσαν οἱ λίθοι ἐτοῖμοι, καὶ τὸ
 χωρίον ὀρώρυκτα, ἐκτρέψασα τοῦ ποταμοῦ τὸ ρέεθρον
 πᾶν εἰς τὸ ὥρυσσε χωρίον· ἐν τῷ ἐπίμπλατο τοῦτο, ἐν
 τούτῳ ἀπεξηρασμένου τοῦ ἀρχαίου ρέεθρου, τοῦτο μὲν,
 τὰ χεῖλα τοῦ ποταμοῦ κατὰ τὴν πόλιν καὶ τὰς κα-
 15 ταβάσις, τὰς ἐκ τῶν πυλίδων εἰς τὸν ποταμὸν φερού-
 σας, ἀνοικοδόμησε πλίνθοισι ὀπτῆσι, κατὰ τὸν αὐτὸν
 λόγον τῷ τείχεϊ· τοῦτο δὲ, κατὰ μέσσην καὶ μάλιστα
 τὴν πόλιν, τοῖσι λίθουσι, τοὺς ὠρύξατο, οἰκοδόμει γέφυ-

nebat; superiorum regum aetate, quoties ex una re-
 gione in alteram vellet aliquis transire, navigio era-
 transeundum. Quod quum, ut equidem existimo,
 esset molestum, illa huic rei providit. Ut enim al-
 veum stagno recipiendo effodit, simul aliud hoc mo-
 numentum eiusdem operis reliquit. Lapidēs caeden-
 dos curavit permagnos: qui postquam fuere parati,
 effossusque locus fuit quem dixi, in hunc ipsum effos-
 sum locum cursum omnem fluminis avertit; qui locus
 ut implebatur, ita vetus fluminis alveus exsiccabatur.
 Igitur per id tempus partim fluvii labia, qua is per
 urbem decurrit, ac descensus qui ex minoribus por-
 tis ad flumen ducunt, coctis lateribus eodem modo,
 quo murus structus erat, exaedificavit: partim, in
 mediâ fere urbe, ex lapidibus, quos exscindi iusse-

ραν, θέουσα τοὺς λίθους σιδήρῳ τε καὶ μολίβδῳ. ἐπι-
 τέτυσκε δὲ ἐπ' αὐτὴν, ὅπως μὲν ἡμέρη γένοιτο, ξύλα 20
 τετράγωνα, ἐπ' ὧν τὴν διάβασιν ἐποιεῦντο οἱ Βαβυ-
 λῶνικαι· τὰς δὲ νύκτας τὰ ξύλα ταῦτα ἀπαίρεσκον,
 τοῦδε εἵνεκα, ἵνα μὴ διακοιτεύοντες τὰς νύκτας κλέπ-
 τοιεν παρ' ἀλλήλων. ὥς δὲ τὸ τε ὀρυχθὲν λίμνη πλήρης
 ἐγεγόνει ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ, καὶ τὰ περὶ τὴν γέφυραν 25
 ἐκεκόσμητο, τὸν Εὐφράτην ποταμὸν εἰς τὰ ἀρχαῖα ῥέε-
 θρα ἐκ τῆς λίμνης ἐξάγαγε· καὶ οὕτω τὸ ὀρυχθὲν, ἕλος
 γενόμενον, εἰς θεὸν ἐδόκει γεγονέναι, καὶ τοῖσι πολί-
 187 τησι γέφυρα ἦν κατεσκευασμένη. Ἡ δ' αὐτὴ αὕτη
 βασιλεία καὶ ἀπάτην τοιήνδε τινα ἐμηχανήσατο. Ὑπὲρ
 τῶν μάλιστα λεωφόρων πυλέων τοῦ ἄστεος τάφον
 ἐαυτῇ κατεσκευάσατο μετέωρον ἐπιπολῆς αὐτέων τῶν
 πυλέων. ἐνεκόλαψε δὲ εἰς τὸν τάφον γράμματα λέ- 5

rat, pontem aedificavit, ferro et plumbo lapides vin-
 ciens. Eo super ponte interdium quotidie tigna quadra-
 ta intendebantur, quibus transirent Babylonii; noctu
 vero tollebantur haec tigna, eâ caussâ, ne per no-
 ctem ex altera urbis regione in alteram transeuntes
 furta exercerent. Postquam fossa lacus fuerat factus
 aquâ fluminis repletus, perfectusque pons fuerat; tum
 deinde Euphrates fluvius in pristinum alveum iterum
 est derivatus: atque ita, quum effossus locus palus
 fieret, commode hoc recteque factum visum est, et
 civibus pons erat exstructus. (187.) Eadem reginâ
 dolum etiam quempiam machinata est huiusmodi.
 Super porta urbis celeberrima sepulcrum exstrui sibi
 iussit sublime, in summo ipsius portae. Ei sepulcro
 inscriptionem incidi curavit in hanc sententiam: Si

γοντα τὰδε· ΤΩΝ ΤΙΣ ἙΜΕΤ ὙΣΤΕΡΟΝ ΓΙΝΟΜΕ-
ΝΩΝ ΒΑΒΥΛΩΝΟΣ ΒΑΣΙΛΕΩΝ, ἮΝ ΣΠΑΝΙΣΗ· ΧΡΗ-
ΜΑΤΩΝ, ἈΝΟΙΞΑΣ ΤΟΝ ΤΑΦΟΝ, ΛΑΒΕΤΩ ὍΚΟΣΑ
ΒΟΥΛΕΤΑΙ ΧΡΗΜΑΤΑ. ΜΗ ΜΕΝΤΟΙ ΓΕ ΜΗ ΣΠΑΝΙ-
10 ΣΑΣ ΓΕ, ἈΛΛΩΣ ἈΝΟΙΞΗ. ὍΤΙ ΓΑΡ ἈΜΕΙΝΟΝ.
Οὗτος ὁ τάφος ἦν ἀκίνητος, μέχρι οὗ ἐς Δαρεῖον πε-
ρῆλθε ἡ βασιλίη. Δαρεῖω δὲ καὶ δεινὸν ἐδόκεε εἶναι
τῇσι πύλῃσι ταύτῃσι μηδὲν χρεῖσθαι· καὶ χρημάτων
κειμένων, καὶ αὐτῶν τῶν χρημάτων ἐπικαλεομένων.
15 μὴ οὐ λαβεῖν αὐτά. τῇσι δὲ πύλῃσι ταύτῃσι οὐδὲν
ἐχρᾶτο, τοῦδε εἵνεκα, ὅτι ὑπὲρ κεφαλῆς οἱ ἐγένετο ὁ
νεκρὸς διεξελαύνοντι. ἀνοίξας δὲ τὸν τάφον, εὗρε χρήμα-
τα μὲν οὐ, τὸν δὲ νεκρὸν, καὶ γράμματα λέγοντα τὰδε·
ἼΕΙ ΜΗ ἈΠΛΗΣΤΟΣ ΤΕ ἙΑΣ ΧΡΗΜΑΤΩΝ ΚΑΙ Αἴ-
20 ΣΧΡΟΚΕΡΔΗΣ, ΟὔΚ ἈΝ ΝΕΚΡΩΝ ΘΗΚΑΣ ἈΝΕΩ-

QUIS EORUM, QUI POST ME REGES ERUNT BABYLONIS,
PECUNIA INDIGUERIT, APERIAT HOC SEPULCRUM, ET
SUMAT QUANTUM VOLUERIT PECUNIAE. AT, NISI AD-
MODUM INDIGUERIT, UTIQUE NON APERIAT. NEC
ENIM ID ILLI PROFUERIT. Hoc sepulcrum intactum
stetit, donec regnum ad Darium pervenit. Dario vero
indigna res esse videbatur, hac portâ non uti, et pe-
cuniam quae ibi deposita esset, atque etiam ipsa in-
vitaret, non auferre. Portâ hac autem non uteba-
tur eo, quod per illam transeunti cadaver capiti im-
mineret. Igitur aperuit sepulcrum: at pecuniam qui-
dem reperit nullam, sed cadaver, et aliam inscriptio-
nem, in hanc sententiam: NISI INSATIABILIS ESSES
ET TURPI LUCRO INMIANS, DEFUNCTORUM LOCULOS
Herod. T. I. P. I. P

ΓΕΣ, Αὕτη μὲν νυν ἡ βασιλεία, τοιαύτη τις λέγεται γενέσθαι.

- 188 Ὁ δὲ δὴ Κῦρος ἐπὶ ταύτης τῆς γυναικὸς τὸν παῖδα ἐστρατεύετο, ἔχοντά τε τοῦ πατρὸς τοῦ ἑαυτοῦ τὸν ὄνομα Λαβυνήτου καὶ τὴν Ἀσσυρίαν ἀρχήν. Στρατεύεται δὲ δὴ βασιλεὺς ὁ μέγας καὶ σιτίοις εὖ ἐσκευασμένοις ἐξ οἴκου, καὶ προβάτοισι καὶ δὴ καὶ ὕδωρ ἀπὸ τοῦ 5 Χοάσπειω ποταμοῦ ἅμα ἄγεται τοῦ παρὰ Σοῦσα ῥέοντος, τοῦ μόνου πίνει βασιλεὺς, καὶ ἄλλου οὐδενὸς ποταμοῦ. τούτου δὲ τοῦ Χοάσπειω τοῦ ὕδατος ἀπειρημένου πολλὰι κάρτα ἅμαξαι τετράκυκλοι ἡμίονοιαι, κομίζουσαι ἐν ἀγγείοις ἀργυρέοις, ἔπονται ὅπη ἂν ἐλαύ- 10 νησι ἐκάστοτε. Ἐπεὶ τε δὲ ὁ Κῦρος πορευόμενος ἐπὶ τὴν Βαβυλῶνα ἐγένετο ἐπὶ Γύνδῃ ποταμῷ, τοῦ αἰ μὲν πηγαὶ ἐν Ματινηοῖσι οὖρεσι, ῥέει δὲ διὰ Δαρδανέων,

CLXXXIX. 3. Δαρδανέων. Δαρνέων *for*sap.

NON APERUISSIS. Haec sunt quae de regione hac memorantur.

(188.) Eiusdem huius reginae filium, Assyriae regem, cui nomen erat *Labynet*us, idem quod patri, bello petiit *Cyrus*. Proficiscitur autem in bellum Rex magnus, bene instructus domo farinaceis cibariis et pecudibus: atque etiam aquam ex Choaspe fluvio secum vehit, qui Susa praeterfluit, ex quo solo rex bibit. Hoc ex Choaspe aquam decoctam vehentes in vasis argenteis quam plurimae quadrigae mulis iunctae constanter eum sequuntur quocumque proficiscitur. (189.) Cyrus igitur, adversus Babylonem profectus, ubi ad Gyndem amnem pervenit; qui fontes in Matianis habens, postquam per Dardanenses

ἐκδιδοῖ δὲ εἰς ἕτερον ποταμὸν Τίγριν· ὁ δὲ παρὰ Ὡπιν
 5 πόλιν ῥέων εἰς τὴν Ἐρυθρὴν θάλασσαν ἐκδιδοῖ· τοῦτον
 δὴ τὸν Γύνδην ποταμὸν ὡς διαβαίνειν ἐπειράτο ὁ Κῦ-
 ρος, ὄντα νηυσὶ περητὸν, ἐνθαῦτά οἱ τῶν τις ἱρῶν ἱπ-
 πων τῶν λευκῶν ὑπὸ ὕβριος ἐσβὰς εἰς τὸν ποταμὸν,
 διαβαίνειν ἐπειράτο. ὁ δὲ μιν συμψήσας, ὑποβρύχιον
 10 οἰχώκεε Φέρων. κάρτα τε δὴ ἐχαλέπαινε τῷ ποταμῷ
 ὁ Κῦρος τοῦτο ὑβρίσαντι, καὶ οἱ ἐπηκέλισε, οὕτω δὴ
 μιν ἀσθενέα ποιήσειν, ὥστε τοῦ λοιποῦ καὶ γυναῖκας
 μιν εὐπετέως, τὸ γόνυ οὐ βρεχούσας, διαβήσεσθαι.
 μετὰ δὲ τὴν ἀπειλὴν, μετεῖς τὴν ἐπὶ Βαβυλῶνα στρα-
 15 τευσιν, διαίρειε τὴν στρατιὴν δίχα. διελὼν δὲ, κατέτεινε
 σχοινοτενέας ὑποδέξας διώρυχας ὀγδώκοντα καὶ ἑκατὸν
 παρ' ἑκάτερον τὸ χεῖλος τετραμμένους τοῦ Γύνδεω πάν-
 τα τρέπον. διατάξας δὲ τὸν στρατὸν, ὀρύσσειν ἐκέλευε.

perfluit, in alium fluvium Tigrin sese exonerat, qui
 Opin oppidum praeterfluens in Erythraeum mare
 infunditur; hunc *Gyndem* fluvium, qui navibus erat
 traiiciendus, quum transire Cyrus conaretur; ibi
 tunc unus e sacris equis candidis, ferox et petulans
 ut erat, ingressus flumen, transire conabatur: at flu-
 minis impetus, illum contorquens, demersum abri-
 puit. Cui fluvio vehementer ob hanc contumeliam
 iratus Cyrus, minatus est, ita tenuem illum se effe-
 cturum, ut posthac mulieres etiam, ne genu quidem
 madefacientes, possint transire. Haec minatus, omis-
 sâ adversus Babylonem expeditione, exercitum bifa-
 riam divisit: eoque facto, intentis funibus designavit
 ab utraque fluminis ripâ centum et octoginta fossas,
 quaquaversum ducendas; distributumque exercitum

οἳ δὲ ὁμίλου πολλοῦ ἐργαζόμενοι, ἤτετο μὲν τὸ ἔργον, ὅμως μέντοι τὴν θεαίην πᾶσαν αὐτοῦ ταύτη διέτριψαν 20
 190 ἐργαζόμενοι. Ὡς δὲ τὸν Γύνδην ποταμὸν ἐτίσατο Κῦ-
 ρος, ἐς τριηκοσίας καὶ ἐξήκοντά μιν διώρυχας διαλα-
 βῶν, καὶ τὸ δεύτερον ἑαυτὴν ὑπέλαμπε, οὕτω δὴ ἤλαυνε
 ἐπὶ τὴν Βαβυλωνίαν. οἱ δὲ Βαβυλωνῖαι ἐκστρατεύσαντες
 τοὶ, ἔμενον αὐτόν. ἐπεὶ δὲ ἐγένετο ἐλαύνων ἀγχοῦ τῆς 5
 πόλιος, συνέβαλόν τε οἱ Βαβυλωνῖαι, καὶ ἐσωθέντες
 τῇ μάχῃ, κατελήθησαν ἐς τὸ ἄστυ. οἳ δὲ ἐξεπιστά-
 μενοι ἔτι πρότερον τὸν Κῦρον οὐκ ἀτρεμίζοντα, ἀλλ'
 ὀρέοντες αὐτὸν παντὶ ἔθνει ὁμοίως ἐπιχειρέοντα, προεσά-
 ξαντο σιτία ἐτέων κάρτα πολλῶν. Ἐνθαῦτα οὗτοι μὲν 10
 λόγον εἶχον τῆς πολιορκίης οὐδένα· Κῦρος δὲ ἀπορήσει
 ἐνείχετο, ἅτε χρόνου τε ἐγγινομένου συχνοῦ, ἀνωτέρω

has fossas fodere iussit. Igitur, magnâ hominum mul-
 titudine opus faciente, effectum quidem est opus;
 verumtamen totam aestatem in eodem hoc loco opus
 facientes consumsere. (190.) Postquam Gyndae flu-
 vio hanc poenam inflixit *Cyrus*, ut in trecentos sexa-
 ginta canales esset diductus, altero demum adpetente
 vere adversus *Babylonem* exercitum duxit. Et *Baby-*
lonii, copiis extra urbem eductis, eum exspectarunt.
 Ubi propius urbem accessit, praelio cum eo confli-
 xerunt *Babylonii*; quo praelio superati, in urbem
 sunt compulsi. Iam pridem vero, bene gnari non
 quieturum *Cyrum*, quum vidissent eum cunctos pa-
 riter populos adgredi, perinultorum annorum com-
 meatum in urbem comportaverant. Quare hi quidem
 non admodum graviter ferebant obsidionem: at *Cyrus*
 difficultatibus premebatur, quandoquidem multo iam

90, 49.

τε οὐδὲν τῶν πρηγμάτων προκοπτομένων. Εἴτε δὲ ὧν 191
 ἄλλος οἱ ἀπορέοντι ὑπεβήκατο, εἴτε καὶ αὐτὸς ἔμαθε
 τὸ ποιητέον οἱ ἦν, ἐποίησε δὴ τοιόνδε. τάξας τὴν στρα-
 τὴν ἅπασαν ἐξ ἐμβολῆς τοῦ ποταμοῦ, τῇ ἐς τὴν πύ-
 5 λιν ἐσβάλλει, καὶ ὅπισθε αὐτὴς τῆς πόλιος τάξας
 ἑτέρους, τῇ ἐξίει ἐκ τῆς πόλιος ὁ ποταμός· προεῖπε
 τῷ στρατῷ, ὅταν διαβατὸν τὸ ῥέεθρον ἴδωνται γενό-
 μενον, εἰσέναι ταύτῃ ἐς τὴν πόλιν. οὕτω τε δὴ τάξας,
 καὶ κατὰ ταῦτα παραινέσας, ἀπήλαυνε αὐτὸς σὺν
 10 τῷ ἀρχηγῷ τοῦ στρατοῦ. Ἀπικόμενος δὲ ἐπὶ τὴν λίμνην,
 τάπερ ἡ τῶν Βαβυλωνίων βασιλεία ἐποίησε κατὰ τε
 τὸν ποταμὸν καὶ κατὰ τὴν λίμνην, ἐποίησε καὶ ὁ Κύ-
 ρος ἕτερα τοιαῦτα. τὸν γὰρ ποταμὸν διώρυξι ἐσαγα-
 γὼν ἐς τὴν λίμνην ἐοῦσαν ἕλος, τὸ ἀρχαῖον ῥέεθρον δια-
 15 βατὸν εἶναι ἐποίησε, ὑπονοστήσαντος τοῦ ποταμοῦ. γε-

tempore circumacto nihil admodum promotae res
 eius erant. (191.) Igitur, sive quis alius ei dubitanti
 consilium subgessit, sive ipse quid faciendum esset
 intellexit, hoc facere instituit. Universo exercitu cir-
 ca flumen disposito, ab ea maxime parte qua urbem
 influit, partim vero etiam a tergo ubi ex urbe egre-
 ditur, praedixit militibus, ut, quum viderint vado
 transiri flumen posse, tunc eâ viâ urbem ingrediantur.
 Hoc dato mandato, ipse cum inutili copiarum parte
 abiit, et ad lacunam contendit. Quo ut pervenit, quod
 Babyloniorum regina circa flumen et circa paludem
 fecerat, idem nunc ipse *Cyrus* fecit. Fluvio per fos-
 sam in eum locum, qui nunc palus erat, derivato,
 pristinum alveum vado pervium reddidit, subsidente

νομένου δὲ τούτου τοιούτου, οἱ Πέρσαι, οἵπερ ἐτετάχα-
 το ἐπ' αὐτῷ τούτῳ, κατὰ τὸ ρέεθρον τοῦ Εὐφράτεω
 ποταμοῦ, ὑπονεοστηκότες ἀνδρὶ ὥς ἐς μέσον μηρὸν μά-
 λιστα κη, κατὰ τοῦτο ἐσῆσαν ἐς τὴν Βαβυλῶνα. Εἰ
 μὲν νυν προεπύθοντο, ἢ ἔμαθον οἱ Βαβυλώνιοι τὸ ἐκ τοῦ 20
 Κύρου ποιούμενον, οὐκ ἂν, περιιδόντες τοὺς Πέρσας
 ἐσελθεῖν ἐς τὴν πόλιν, διέφθειραν κάκιστα. κατακλή-
 σαντες γὰρ ἂν πάσας τὰς ἐς τὸν ποταμὸν πυλίδας
 ἐχρούσας, καὶ αὐτοὶ ἐπὶ τὰς αἰμασιας ἀναβάντες τὰς
 παρὰ τὰ χεῖλεα τοῦ ποταμοῦ ἐληλαμένες, ἔλαβον 25
 ἂν σφεας ὥς ἐν κύρτι. νῦν δὲ ἐξ ἀπροσδοκήτου σφι
 παρέστησαν οἱ Πέρσαι. ὑπὸ δὲ μεγάλῃ τῆς πόλιος,
 ὥς λέγεται ὑπὸ τῶν ταύτῃ οἰκημένων, τῶν περὶ τὰ
 ἑσχατα τῆς πόλιος ἐαλωκότων, τοὺς τὸ μέσον οἰκόν-
 τας τῶν Βαβυλωνίων οὐ μανθάνειν ἐαλωκότας· ἀλλὰ 30

aquâ. Quo facto Persae, qui ad hoc ipsum ibi dispo-
 siti erant, per alveum Euphratis fluvii, cuius aqua
 in tantum retrogressa erat, ut vix medium femur ho-
 minis adtingeret, per hunc alveum Babylonem sunt
 ingressi. Quod si igitur aut ante cognovissent aut
 animadvertissent Babylonii quae *Cyrus* instituebat,
 sane non passi essent Persas urbem intrare, neque ita
 misere periissent. Quippe si portulas omnes, quae ad
 flumen pertinent, clausissent, ipsique macerias conscen-
 dissent secundum utramque fluminis ripam ductas,
 veluti in nassâ capturi illos fuerant. Nunc ex inopinato
 adstiterunt eis Persae. Propter amplitudinem vero
 urbis, ut aiunt oppidani, postquam captae iam erant
 extremæ urbis partes, qui mediam Babylonem inco-
 lebant, non animadverterunt captos se esse; sed,

(τυχεῖν γὰρ σφι εὐῦσαν ὁρτὴν) χορεύειν τε τοῦτον τὸν χρόνον, καὶ ἐν εὐπαθείῃσι εἶναι, ἐς ὃ δὴ καὶ τὸ κάρτα ἐπύθοντο. καὶ Βαβυλῶν μὲν οὕτω τότε πρῶτον ἀφαίρητο.

Τὴν δὲ δύναμιν τῶν Βαβυλωνίων πολλοῖσι μὲν καὶ 192
ἄλλοισι δηλώσω ὅση τίς ἐστι, ἐν δὲ δὴ καὶ τῷδε. Βα-
σιλεῖ τῷ μεγάλῳ ἐς τροφὴν αὐτοῦ τε καὶ τῆς στρατῆς
διαραίρεται, παρὲξ τοῦ Φόρου, γῇ πᾶσα ὅσης ἀρχεῖ.
5 δυῶδεκα ὧν μηνῶν ἑόντων ἐς τὸν ἐνιαυτὸν, τοὺς τέσσερας
μῆνας τρέφει μιν ἡ Βαβυλωνίη χώρα· τοὺς δὲ ὀκτὰ
τῶν μηνῶν, ἡ λοιπὴ πᾶσα Ἀσίη. οὕτω τριτημορίη ἡ
Ἀσσυρίη χώρα τῇ δυνάμει τῆς ἄλλης Ἀσίας· καὶ ἡ ἀρ-
χή τῆς χώρας ταύτης, τὴν οἱ Πέρσαι σατραπήην κα-
10 λέουσι, ἑστὶ ἀπασέων τῶν ἀρχέων πολλόν τι κρατί-
στη ὅκου Τριτανταίχμη τῷ Ἀρταβάζου ἐκ βασιλείως

quum festus forte tunc ageretur dies, saltabant per id tempus et voluptatibus indulgebant, donec tandem verum resciverunt. Atque ita quidem tunc primum capta est *Babylon*.

(192.) *Opes* autem quantae sint *Babyloniorum*, quum aliis documentis declarabo, tum hoc. Magno Regi, praeter tributa quae ei penduntur, universa terra cui imperat, ad alendum ipsum et exercitum eius, in certas partes est distributa. Iam quum in anno duodecim sint menses; per quatuor menses alit eum *Babylonica* terra; per octo reliquos menses, tota reliqua *Asia*. Ita *Assyria* haec terrā tertiam partem possidet opum totius *Asiae*: et praefectura huius regionis (*Satrapias* Persae vocant) omnium praefectarum longe est praestantissima; quandoquidem Tri-

ἔχοντι τὸν νομὸν τοῦτον, ἀργυρίου μὲν προσήει ἐκάστης
 ἡμέρης ἀρτάβη μεστή· ἡ δὲ ἀρτάβη, μέτρον ἐὼν Περ-
 σικόν, χωρέει μεδίμνου Ἀττικῆς πλεῖον χοίνιξι τρισὶ
 Ἀττικῇσι. ἵπποι δὲ οἱ αὐτοῦ ἦσαν ἰδίῃ, παρέξ τῶν πο- 15
 λεμιστηρίων, οἱ μὲν ἀναβαίνοντες τὰς θηλέας, ὀκτα-
 κόσιοι· αἱ δὲ βαινόμεναι, ἑξακισχίλια καὶ μύρια.
 ἀνέβαινε γὰρ ἕκαστος τῶν ἐρσένων τούτων ἑκοσι ἵπ-
 πους. κυνῶν δὲ Ἰνδικῶν τοσοῦτο δὴ τι πλῆθος ἐτρέφετο,
 ὥστε τέσσερες τῶν ἐν τῷ πεδίῳ κῶμαι μεγάλαι, τῶν 20
 ἄλλων εἶναι ἀτελεές, τοῖσι κυσὶ προστετετάχατο σι-
 τία παρέχειν. τοιαῦτα μὲν τῷ ἀρχοντι τῆς Βαβυλῶ-
 193 ρος ὑπῆρχε ἑόντα. Ἡ δὲ γῆ τῶν Ἀσσυρίων ἕται μὲν
 ὀλίγω, καὶ τὸ ἐκτρέφον τὴν ρίζαν τοῦ σίτου ἐστὶ τοῦτο.
 ἀρόμενον μέντοι ἐκ τοῦ ποταμοῦ ἀδρύνεται τε τὸ λήϊον,

tantacchmae, Artabazi filio, cui hic districtus a rege
 commissus erat, quotidie redibat artaba pecuniâ re-
 pleta: est autem *artaba* mensura Persica, capiens
 medimnum Atticum cum tribus choenicibus Atticis.
 Equos autem ibidem rex suum in usum alebat, ex-
 ceptis his qui ad belli usum erant destinati, admis-
 sarios quidem octingentos, equas autem, quibus illi
 admittebantur, decies sexies mille; nam singuli ma-
 res vicenis foeminis admittebantur. Canum autem
 Indicorum tanta alebatur multitudo, ut quatuor es-
 sent ampli vici in planitie siti, aliorum tributorum
 immunes, quibus hoc iniunctum erat, ut canes illos
 alerent. Has opes possidebat is, qui Babylo ni impe-
 rabat. (193.) In agro Assyriaco pluit quidem ali-
 quantulum, et hoc est ex quo radix frumenti primum
 capit nutrimentum; dein vero ex fluvio irrigata seges

καὶ παραγίνεται ὁ σῖτος· οὐ, κατὰπερ ἐν Αἰγύπτῳ,
5 αὐτοῦ τοῦ ποταμοῦ ἀναβαίνοντος ἐς τὰς ἀρούρας, ἀλ-
λὰ χερσὶ τε καὶ κηλωνήιοις ἀρδόμενος. ἡ γὰρ Βαβυ-
λωνίη χώρα πᾶσα, κατὰπερ ἡ Αἰγυπτία, κατατέτμηται
ἐς διώρυχας· καὶ ἡ μεγίστη τῶν διωρύχων ἐστὶ νησι-
πέριτος, πρὸς ἥλιον τετραμμένη τὸν χειμερινόν· ἐσέχει
10 δὲ ἐς ἄλλον ποταμὸν ἐκ τοῦ Εὐφράτης, ἐς τὸν Τίγριν,
παρ' ὃν Νῖνος πόλις οἰκετο. ἐστὶ δὲ χωρέων αὕτη ἀπα-
σέων μακρῷ ἀρίστη, τῶν ἡμεῖς ἴδμεν, Δήμητρος καρ-
πὸν ἐκφέρειν. τὰ γὰρ δὴ ἄλλα δένδρεα οὐδὲ πειράται
ἀρχὴν φέρειν, οὔτε συκῆν, οὔτε ἄμπελον, οὔτε ἐλαίην.
15 τὸν δὲ τῆς Δήμητρος καρπὸν ὧδε ἀγαθὴ ἐκφέρειν ἐστὶ,
ὥστε ἐπὶ διηκόσια μὲν τὸ παράπαν ἀποδοδοῖ· ἑπεὰν δὲ
ἀρίστα αὕτη ἐαυτῆς ἐνείκη, ἐπὶ τριηκόσια ἐκφέρει. τὰ
δὲ φύλλα αὐτῇ τῶν τε πυρῶν καὶ τῶν κριθῶν τὸ

augetur, et maturescit triticum; non quod fluvius ipse, sicut in Aegypto, arva inundet, sed manibus hominum et tollenonibus haec irrigantur. Est enim tota *Babylonica terra* fossis discissa: quarum fossarum maxima, orienti hiberno obversa, navibus traicitur; influit autem ex Euphrate in alium fluvium Tigrin, ad quem Ninus urbs aedificata erat. Est autem haec regio omnium, quas quidem novimus, longe fertilissima ferendo cereali frumento. Nam alias fruges ex arboribus ne conatur quidem proferre, nec ficum, nec vitem progignens, nec oleam. Sed cereali frumento progignendo ita opportunum solum est, ut ducena plerumque reddat: quando vero plurimum, etiam tricena profert. Folia autem tritici at-

Τὸ δὲ αἰπάντων θῶμα μέγιστόν μοι ἐστὶ τῶν ταύ- 194
τη, μετὰ γε αὐτὴν τὴν πόλιν, ἔρχομαι Φράσων. τὰ
πλοῖα αὐτοῖσι ἐστὶ τὰ κατὰ τὸν ποταμὸν πορευόμενα
ἐς τὴν Βαβυλῶνα, ἔοντα κυκλοτερέα, πάντα σκύτινα.
5 ἐπεὶ γὰρ ἐν τοῖσι Ἀρμενίοισι, τοῖσι κατύπερθε Ἀσ-
συρίων οἰκημένοισι, νομέας ἰτέης ταμόμενοι ποιήσωνται,
περιτείνουσι τούτοις διφθέρας στεγαστρίδας ἔξωθεν,
ἐδάφεος τρόπον, οὔτε προῖμνην ἀποκρίνοντες, οὔτε προ-
ῖμνην συνάγοντες, ἀλλ' ἀσπίδος τρόπον κυκλοτερέα ποιή-
10 σαντες. καὶ καλὰ μὲν πλήσαντες πᾶν τὸ πλοῖον τού-
το, ἀπ' αἰσὶν κατὰ τὸν ποταμὸν φέρεσθαι, φορτίων πλή-
σαντες· μάλιστα δὲ βίκους Φοινικῆς κατὰ γούσι οἴ-
νου πλέους. ἰθύνεται δὲ ὑπὸ τε δύο πλήκτρων, καὶ
δύο ἀνδρῶν ὀρθῶν ἐστεῶτων· καὶ ὁ μὲν ἔσω ἔλκει τὸ
15 πλήκτρον, ὁ δὲ ἔξω ὠθέει. ποιέεται δὲ καὶ κάρτα με-

(194.) Quod vero eorum quae sunt in illa regione,
post ipsam quidem urbem, maxime mihi mirabile

sum, ad hoc accedere adgredior. Navigia, quibus
in illo flumine Babylonem proficis-
unt, et ex corio confecta cuncta. Sci-
am supra Assyriam, ex sectis
ficiunt: b' , pelles extrin-
tendunt, distinguentes,
istius sed clypei in-
les na vigium, mer-
m str ent, et flumini
um: o dolia palmeo
nt. m navis duobus
is, introrsus trahit
que stans rectus.

πλάτος γίνεται τεσσέρων εὐπετέως δακτύλων. ἐκ δὲ
 κέγχρου καὶ σησάμου ὅσον τι δένδρον μέγας γίνεται, 20
 ἐξεπιστάμενος, μνήμην οὐ ποιήσομαι· εὖ εἰδὼς ὅτι
 τοῖσι μὴ ἀπιγμένοισι ἐς τὴν Βαβυλωνίην χώραν, καὶ
 τὰ εἰρημένα καρπῶν ἐχόμενα ἐς ἀπιστίην πολλὴν ἀπῖκ-
 ται. χρέωνται δὲ οὐδὲν ἐλαίῳ, ἀλλ' ἐκ τῶν σησάμων
 ποιεῦντες. εἰσὶ δὲ σφι Φοίνικες πεφυκότες ἀνα πᾶν τὸ 25
 πεδῖον· οἱ πλεῖνες αὐτέων καρποφόροι, ἐκ τῶν καὶ σι-
 τία καὶ οἶνον καὶ μέλι ποιεῦνται. τοὺς συκέων τρόπον
 θεραπεύουσι, τὰ τε ἄλλα, καὶ Φοινίκων τοὺς ἔρσενας
 Ἕλληνες καλέουσι, τούτων τὸν καρπὸν περιδέουσι τῆσι
 βαλανηφόροισι τῶν Φοινίκων, ἵνα πεπαίνῃ τε σφι ὁ 30
 ψῆν τὴν βάλανον ἐσδύνων, καὶ μὴ ἀπορρήῃ ὁ καρπὸς ὁ
 τοῦ Φοίνικος. ψῆνας γὰρ δὴ φορέουσι ἐν τῷ καρπῷ οἱ
 ἔρσενες, κατὰπερ δὴ οἱ ὄλυνθοι.

que hordei quatuor admodum digitorum latitudinem
 habent. Ex milio et sesamo quantae magnitudinis
 arbor existat, bene equidem cognitum habens, com-
 memorare nolo; satis gnarus, eos qui Babyloniam
 terram non adierunt, ne his quidem, quae de aliis
 frumenti generibus dicta sunt, fidem adhibitu-
 ros. Oleo non utuntur, nisi quod ex sesamo paratur. *Pal-*
mas vero arbores habent, per totam planitiem plan-
 tatas: quarum pleraeque frugiferae sunt, ex quibus et
 cibum et vinum et mel parant. Has arbores colunt
 ficuum more, quum aliis rebus, tum quod mascula-
 rum quas Graeci vocant palmarum fructum glandife-
 ris palmis circumligant, quo glandem maturet culex
 sese insinuans, nec decidat fructus palmae. Nam cu-
 lices in suo fructu generant masculae palmae, simili-
 ter ut apud nos caprificorum grossi.

Τὸ δὲ ἀπάντων θᾶμμα μέγιστόν μοι ἐστὶ τῶν ταύ- 194
τη, μετὰ γε αὐτὴν τὴν πόλιν, ἔρχομαι Φράσων. τὰ
πλοῖα αὐτοῖσι ἐστὶ τὰ κατὰ τὸν ποταμὸν πορευόμενα
ἐς τὴν Βαβυλῶνα, ἔοντα κυκλοτερέα, πάντα σκυτῶα.
5 ἔπειτ' ἀνὰ τῶν Ἀρμενίοισι, τοῖσι κατύπερθε Ἀσ-
συρίων οἰκημένοισι, νομέας ἰτέης ταμόμενοι ποιῶνται,
περιτείνουσι τούτοις διφθέρας στεγαστρίδας ἔξωθεν,
ἐδάφεος τρόπον, οὔτε πρύμνην ἀποκρίνοντες, οὔτε πρῶ-
ρην συνάγοντες, ἀλλ' ἀσπίδος τρόπον κυκλοτερέα ποιῶ-
10 σαντες. καὶ καλάμης πλήσαντες πᾶν τὸ πλοῖον τοῦ-
το, ἀπὸ κατὰ τὸν ποταμὸν φέρεσθαι, φορτίων πλή-
σαντες· μάλιστα δὲ βίκους Φοινικίου καταγούσι οἷ-
νου πλέους. ἰθύνεται δὲ ὑπὸ τε δύο πλήκτρων, καὶ
δύο ἀνδρῶν ὀρθῶν ἐστεῶτων· καὶ ὁ μὲν ἔσω ἔλκει τὸ
15 πλήκτρον, ὁ δὲ ἔξω ὠθεῖ. ποιεῖται δὲ καὶ κάστα με-

(194.) Quod vero eorum quae sunt in illa regione,
post ipsam quidem urbem, maxime mihi mirabile
visum est, exponere adgredior. *Navigia*, quibus
utuntur qui secundo flumine Babylonem proficis-
cuntur, rotunda sunt, et ex corio confecta cuncta. Sci-
licet in Armeniis, qui supra Assyrios incolunt, ex sectis
salicibus costas conficiunt: his, fundi loco, pelles extrin-
secus tectorias praetendunt, nec puppim distinguentes,
nec proram in angustius contrahentes, sed clypei in-
star rotunda facientes navigia. Tale nāvigium, mer-
cibus inpositis, totum stramine complent, et flumini
permittunt deferendum: maxime vero dolia palmeo
vino onusta devehunt. Regitur autem navis duobus
remis, a duobus viris, quorum alter introrsus trahit
remum, alter extrorsus pellit, uterque stans rectus.

γάλα ταῦτα τὰ πλοῖα, καὶ ἐλάσσῳ τὰ δὲ μέγιστα αὐτέων, καὶ πεντακισχιλίων ταλάντων γόμον ἔχει. ἐν ἐκάστῳ δὲ πλοίῳ ὄνος ζῶος ἕνεστι, ἐν δὲ τοῖσι μέζοσι πλεῦνες. ἐπεὰν ὧν ἀπίκωνται πλέοντες ἐς τὴν Βαβυλῶνα, καὶ διαβέωνται τὸν Φόρτον, νομέας μὲν 20 τοῦ πλοίου καὶ τὴν καλάμην πᾶσαν ἀπ' ὧν ἐκήρυξαν τὰς δὲ διφθέρας ἐπισάξαντες ἐπὶ τοὺς ὄνους, ἀπελαύνουσι ἐς τοὺς Ἀρμενίους. ἀνὰ τὸν ποταμὸν γὰρ δὴ οὐκ οἶά τέ ἐστι πλέειν οὐδενὶ τρόπῳ, ὑπὸ τάχους τοῦ ποταμοῦ. διὰ γὰρ ταῦτα καὶ οὐκ ἐκ ξύλων ποιεῦνται τὰ 25 πλοῖα, ἀλλ' ἐκ διφθερέων. ἐπεὰν δὲ τοὺς ὄνους ἐλαύνοντες ἀπίκωνται ὀπίσω ἐς τοὺς Ἀρμενίους, ἄλλα τρόπῳ τῷ αὐτῷ ποιεῦνται πλοῖα. τὰ μὲν δὴ πλοῖα αὐ-
 195 τήσις ἐστι τοιαῦτα. Ἐσθῆτι δὲ τοιγδε χρέωνται, κιθῶνι ποδηνεκεί λινέῳ· καὶ ἐπὶ τοῦτον ἄλλον εἰράνεον κιθῶ-

Conficiuntur autem huiusmodi navigia etiam admodum magna, itemque minora: et maxima quidem onus ferunt quinque millium talentorum. In quoque navigio asinus inest vivus, in maioribus plures. Postquam igitur navi Babylonem pervenerunt, mercesque distraxerunt, tum et costas navigii et stramentum venumdant; pelles vero asinis imponunt, hosque retro agunt in Armeniam. Nam adverso flumine navigari nullo pacto potest, propter fluminis impetum: quam ob causam etiam non ex ligno, sed ex pelli-
 bus, conficiunt navigia. Postquam asinos agitando in Armeniam redierunt, alia navigia eodem modo conficiunt. Talis igitur illis est navigiorum ratio. (195.) Vestimento autem utuntur huiusmodi: tunicâ ad pedes promissâ lineâ, cui aliam superinduunt

να ἐπενδύνει, καὶ χλανίδιον λευκὸν περιβαλλόμενος, ὑποδήματα ἔχων ἐπιχώρια, παραπλήσια τῇσι Βοιωτῇσι ἐμβάσι. κομῶντες δὲ, τὰς κεφαλὰς μίτροσι ἀναδέονται, μεμυρισμένοι πᾶν τὸ σῶμα. σφρηγίδα δ' ἑκάστος ἔχει, καὶ σκῆπτρον χειροποίητον· ἐπ' ἑκάστῳ δὲ σκῆπτρῳ ἔπεστι πεποιημένον ἢ μῆλον, ἢ ῥόδον, ἢ κρίνον, ἢ αἰετὸς, ἢ ἄλλο τι. ἀνευ γὰρ ἐπισήμου οὐ σφί νόμος ἐστὶ ἔχειν σκῆπτρον. αὕτη μὲν δὴ σφί ἀρτιστὶς περὶ τὸ σῶμα ἐστί.

Νόμοι δὲ αὐτοῖσι ὥδε κατεστήεσθαι. ὁ μὲν σοφῶτα 196
τος ὁδε, κατὰ γνώμην τὴν ἡμετέραν, τῷ καὶ Ἰλλυριῶν
Ἑνετοὺς πυνθάνομαι χρῆσθαι. κατὰ κόμας ἑκάστας
ἀπαξ τοῦ ἔτους ἑκάστου ἐποιέετο τάδε. ὡς ἂν αἱ παρ-
6 θένει γυνιάτο γάμων ὠραῖαι, ταύτας ὅπως συναγά-
γοιεν πάσας, εἰς ἓν χωρίον ἐσάγεσκον ἀλέας· περίξ δὲ

tunicam laneam, tum candidam paenulam superne circumiiciunt. Calceamenta gestant sui moris, Boeotiis soccis fere similia. Comam alunt; mitris caput redimiunt: toto corpore unguntur. Annulum signatorium unusquisque gestat, et baculum arte factum: in quoque baculo superne vel malum est arte factum, vel rosa, vel lilium, vel aquila, aut aliud quidpiam: nec enim illis mos est baculum absque insigni gestare. Talis igitur illis est corporis cultus.

(196.) *Institutis* vero utuntur huiusmodi, Uno quidem hoc, ut mea fert sententia, prudentissimo; quo etiam Venetos uti, Illyricum populum, fando accepi. In singulis vicis semel quotannis, haec faciebant. Virgines, quotquot viro maturae essent, congregatas simul omnes, in unum locum deducebant:

αὐτὰς ἴστατο ὄμιλος ἀνδρῶν. ἀνιστὰς δὲ κατὰ μίην
 ἐκάστην κήρυξ πωλέεσκε, πρῶτα μὲν τὴν εὐειδεστάτην
 ἐκ πασέων· μετὰ δὲ, ὅπως αὕτη εὐραῦσα πολλὸν
 χρυσίον πηθείη, ἄλλην ἀνεκήρυσσε, ἣ μετ' ἐκείνην 10
 ἔσκε εὐειδεστάτη. ἐπωλέοντο δὲ ἐπὶ συνοικίῃσι. ὅσοι
 μὲν δὴ ἔσκον εὐδαίμονες τῶν Βαβυλωνίων ἐπίγαμοι,
 ὑπερβάλλοντες ἀλλήλους ἐξωνέοντο τὰς καλλιστευού-
 σας· ὅσοι δὲ τοῦ δήμου ἔσκον ἐπίγαμοι, οὗτοι δὲ εὔ-
 δεος μὲν οὐδὲν ἐδέοντο χρηστοῦ, οἱ δ' ἂν χρήματά τε 15
 καὶ αἰσχίονας παρθένοὺς ἐλάμβανον. ὥς γὰρ δὴ διεξ-
 ἔλθοι ὁ κήρυξ πωλέων τὰς εὐειδεστάτας τῶν παρθέ-
 νων, ἀνίστη ἂν τὴν ἀμορφεστάτην, ἣ εἴ τις αὐτέων ἐμ-
 πηρὸς ᾗε, καὶ ταύτην ἀνεκήρυσσε, ὅστις θέλοι, ἐλά-
 χιστον χρυσίον λαβὼν, συνοικέειν αὐτῇ· ἐς ὃ τῷ τὸ 20

ibi eas virorum circulus circumstabat. Tunc praeco
 singulas deinceps, quamque sigillatim, in medio sta-
 tuens venum exponebat; incipiens ab ea quae om-
 nium pulcerrima esset: deinde, hac magno auri pre-
 tio venum datâ, aliam proclamabat, quae huic ve-
 nustate formae proxima erat. Vendebantur autem
 hac conditione, ut matrimonio iungerentur. Igitur
 ex Babyloniis nuptiarum cupidis quicumque erant
 locupletiores, hi licitando quisque alterum superan-
 tes emebant sibi formosissimas: qui vero de plebe
 erant, hi formae speciem nihil curantes, pecuniam
 accipiebant et virgines deformiores. Nam praeco,
 postquam speciosissimarum virginum peregerat ven-
 ditionem, tum vero deformissimam excitabat, aut si
 qua illarum manca esset, et hanc proclamabat quis
 vellet, accepto minimo auri pondere, in matrimo-

ελάχιστον ὑπισταμένῳ προσεκέετο. τὸ δὲ ἂν χρυσίον
 ἐγίνετο ἀπὸ τῶν εὐειδέων παρθένων· καὶ οὕτω αἱ εὐ-
 μορφοὶ τὰς ἀμόρφους καὶ ἐμπήρους ἐξεδίδονσαν. ἐκδοῦ-
 ναι δὲ τὴν ἑαυτοῦ θυγατέρα ὅτεω βούλοιτο ἕκαστος
 25 οὐκ ἐξῆν, οὐδὲ ἄνευ ἐγγυητέω ἀπαγαγέσθαι τὴν παρ-
 θένον πριάμενον, ἀλλ' ἐγγυητὰς χρῆν καταστήσαντα,
 ἥ μὴν συνοικήσειν αὐτῇ, οὕτω ἂν ἄγεσθαι· εἰ δὲ μὴ
 συμφεραίατο, ἀποφέρειν τὸ χρυσίον ἐκέετο νόμος. ἐξῆν
 δὲ καὶ ἐξ ἄλλης ἐλθόντα κώμης τὸν βουλόμενον ἀνέε-
 30 σθαι. ὁ μὲν νυν κάλλιστος νόμος, οὗτός σφι ἦν· οὐ
 μέντοι νῦν γε διετέλεσε ἑών. ἄλλο δέ τι ἐξευρήκασι
 νεωστὶ γενέσθαι, ἵνα μὴ ἀδικοῖεν αὐτάς, μήθ' ἐς ἐτέ-
 ρην πᾶλιν ἄγωνται· ἐπεὶ τε γὰρ αἰλόντες ἐκακώθησαν

nium ducere; et, qui minimo se contentum fore decla-
 rasset, ei haec tradebatur. Aurum autem conficieba-
 tur a formosioribus virginibus: atque ita formosiores
 elocabant deformes et mancas. Nemini autem licitum
 erat, filiam suam cui ipse vellet in matrimonium
 dare: neque absque fideiussore domum ducere vir-
 nem emtam licebat; sed dato praede spondere quis-
 que tenebatur, *in matrimonium se eam utique ac-*
cepturum, et sic demum abducere secum licebat:
 si sibi mutuo non convenissent, lege cautum erat ut
 pecuniam acceptam sponsus repraesentaret. Licitum
 vero etiam erat homini, qui ex alio vico adfuisset,
 aliquam ex virginibus, si quam vellet, sibi emere.
 Hoc igitur pulcerrimum institutum apud eos olim
 valebat. At nunc quidem non amplius est in usu.
 Sed recens aliud quiddam invenerunt, ne iniuriā
 adficerentur filiae aut in aliam civitatem abducentes

καὶ οἰκοφθαρήθησαν, πᾶς τις τοῦ δήμου, βίου σπανί-
 197 ζων, καταπορνέει τὰ θήλεα τέκνα. Δεύτερος δὲ σο-
 Φίη ὁδὲ ἄλλος σφι νόμος κατεστήκει. τοὺς κάμνοντας
 εἰς τὴν ἀγορὴν ἐκφορέουσι· οὐ γὰρ δὴ χρέωνται ἡτρώοις.
 προσιόντες ὦν πρὸς τὸν κάμνοντα, συμβουλεύουσι περὶ
 τῆς νοῦσου, εἴ τις καὶ αὐτὸς τοιοῦτο ἔπαθε, ὁκοῖον ἔχει 5
 ὁ κάμνων, ἢ ἄλλον εἶδε παθόντα. ταῦτα προσιόντες
 συμβουλεύουσι, καὶ παραινεύουσι ἅσσα αὐτὸς ποιήσας
 ἐξέφυγε ὁμοίην νοῦσον, ἢ ἄλλον εἶδε ἐκφυγόντα. σιγῇ
 δὲ παρέξελθεῖν τὸν κάμνοντα οὐ σφι ἔξεστι, πρὶν ἂν
 198 ἐπείρηται ἥντινα νοῦσον ἔχει. Ταφαὶ δὲ σφι ἐν μέλει.
 θρήνοι δὲ παραπλήσιοι τοῖσι ἐν Αἰγύπτῳ. ὁσάκις δ' ἂν
 μιχθῇ γυναικὶ τῇ ἑωυτοῦ ἀνὴρ Βαβυλωνίος, περὶ θυ-
 μίημα καταγιζόμενον ἔξει· ἐτέρωθι δὲ ἡ γυνὴ ταῦτο τοῦτο

tur: ex quo captâ urbe malis premi coeperunt, res-
 que eorum perditae sunt, quilibet homo de plebe;
 inopiâ victus laborans; filias suas ad quaestum cor-
 pore faciendum adigit. (197.) Alio, post istud, pru-
 denti instituto utuntur hocce. Aegrotos in forum pu-
 blicum exportant; medicis enim non utuntur: ibi
 accedunt ad aegrotum, eique de curando morbo con-
 sultunt, si quis vel eodem morbo, quo ille, olim la-
 boravit, aut alium vidit laborantem. Adeuntes igitur
 consulunt huic ea suadentque, quibus quisque reme-
 diis adhibitis vel ipse morbum evaserat, vel alium vi-
 dit evasisse. Silentio vero praeterire aegrotum nemini
 licet, quin eum interrogaverit quonam morbo laboret.
 (198.) Mortuos melle condunt. Luctus funebres, Aegy-
 ptiis similes. Quoties cum uxore concubuit vir Baby-
 lonius, incenso thuri adsidet, et ex aliâ parte idem

5 ποιεῖ. ὄρθρου δὲ γενομένου, λούνται καὶ ἀμφοτέροι·
 ἄγγεος γὰρ οὐδενὸς ἀψονται πρὶν ἢ λούσωνται. ταῦ-
 τὰ δὲ ταῦτα καὶ Ἀράβιοι ποιεῦσι.

Ὁ δὲ δὴ αἰσχιστος τῶν νόμων, ἔστι τοῖσι Βαβυλων- 199
 νίοις ὅδε. δεῖ πᾶσαν γυναῖκα ἐπιχωρὶν ἰσομένην εἰς
 ἱρὸν Ἀφροδίτης, ἅπαξ ἐν τῇ ζῳῇ μιχθῆναι ἀνδρὶ ξείνῳ.
 10 πολλαὶ δὲ καὶ, οὐκ ἀξιεύμεναι ἀναμίσγεσθαι τῇσι ἄλ-
 λησι, οἷα πλούτῳ ὑπερφρονέουσai, ἐπὶ ζευγέων ἐν κα-
 μάρεσι ἐλάσασαι, πρὸς τὸ ἱρὸν ἐστᾶσι· θεραπευήν δὲ
 σφι ὅπισθεν ἔπεται πολλή. αἱ δὲ πλεῦνες ποιεῦσι ὥδε.
 ἐν τεμένει Ἀφροδίτης κατέαται, στέφανον περὶ τῇσι
 κεφαλῇσι ἔχουσαι θώμγγος, 10 πολλαὶ γυναῖκες· αἱ
 μὲν γὰρ προσέρχονται, αἱ δὲ ἀπέρχονται. σχοινοτενέες
 δὲ διέξοδοι πάντα τρόπον ὁδῶν ἔχουσι διὰ τῶν γυναι-

CXCIX. 11. ὁδῶν. Al. ὁδόν. Prorsus fors. delendum vocab.

facit mulier: tum, ubi illucescit, lavantur ambo; nul-
 lum enim vas tangunt priusquam se abluerint. Idem
 institutum Arabes sequuntur.

(199.) Est autem aliud *institutum turpissimum*,
 quo *Babylonii* utuntur, huiusmodi. Quamlibet in-
 digenam mulierem oportet, in Veneris templo seden-
 tem, semel in vitâ cum peregrino viro consuetudi-
 nem habere. Multae igitur, dedignantur aliis se im-
 miscere mulieribus, quippe divitiis superbientes,
 plaustis vectae in camaris stant ad templum, et in-
 gens illas famularum numerus sequitur. Pleraque
 autem hoc modo faciunt. In septo Veneri consecrato
 sedent coronâ funiculi modo tortâ caput redimitae
 mulieres numero multae; aliae enim adveniunt, aliae
 abeunt. Sunt autem per medias mulieres transitus.

Herod. T. I. P. I.

Q

κῶν, δι' ὧν οἱ ξεῖνοι διεξιόντες ἐκλέγονται. ἔνθα ἐπεὶ αὖ
 ἔσται γυνή, οὐ πρότερον ἀπαλλάσσεται ἐς τὰ οἰκία,
 ἢ τίς οἱ ξείνων ἀργύριον ἐμβαλὼν ἐς τὰ γούνατα, μιχθῇ
 ἔξω τοῦ ἱεροῦ. ἐμβαλόντα δὲ δεῖ εἰπεῖν τοσόνδε· „Ἐπι- 15
 „καλέω τοι τὴν θεὸν Μύλιττα.“ Μύλιττα δὲ καλέου-
 σι τὴν Ἀφροδίτην Ἀσσύριοι. τὸ δὲ ἀργύριον μέγαθός
 ἐστὶ ὅσον ὧν· οὐ γὰρ μὴ ἀπώσεται· οὐ γὰρ οἱ θεῖς
 ἐστὶ· γίνεται γὰρ ἱερὸν τοῦτο τὸ ἀργύριον. τῷ δὲ πρώτῳ
 ἐμβαλόντι ἔπεται, οὐδὲ ἀποδοκιμᾷ οὐδένα. ἐπεὶ δὲ 20
 μιχθῇ, ἀποσιωσμένη τῇ θεῷ, ἀπαλλάσσεται ἐς τὰ
 οἰκία· καὶ τῷτ' οὗτος οὐκ οὕτω μέγα τί οἱ δώσεις
 ὥς μιν λάμβαναι. ὅσαι μὲν νυν εἰδὲός τε ἐπαμμέναι εἰσὶ
 καὶ μεγάθους, ταχὺ ἀπαλλάσσονται· ὅσαι δὲ ἄμορ-
 φοι αὐτέων εἰσὶ, χρόνον πολλὸν προσμένουσι, οὐ δυνά- 25

viarum ad lineam quaquaversum directi, quibus transeuntes viri seligunt quas volunt. Ibi postquam consedit mulier, non prius domum abit, quam peregrinorum quispiam, pecuniâ in sinum coniectâ, cum eâ extra fanum concubuit. Qui pecuniam ei proiicit, is compellare eam his verbis debet: *Mylytta deam, ut tibi adsit, precor.* Mylytta autem Venerem vocant Assyrii. Pecunia vero quantulacumque fuerit, nefas est mulieri eam reicere; fit enim sacra pecunia. Sequitur igitur eum qui primus pecuniam proiecit, nec enim ullum repudiat. Postquam vero cum illo rem habuit, deam testata se religioni illius satisfecisse, domum abit: ab eoque tempore, quantumcumque sit quod ei offeras, frustra eris. Quae igitur speciosâ sunt formâ et staturâ, eae cito redeunt: quae vero deformes, multum manent tempo-

μεναι τὸν νόμον ἐκπλήσσαι· καὶ γὰρ τριέτεα καὶ τετραέ-
τεα μετεξέτεραι χρόνον μένουσι. Ἐνιαχῇ δὲ καὶ τῆς Κύ-
πρου ἐστὶ παραπλήσιος τούτῳ νόμος. Νόμοι μὲν δὴ 200
τούτοις Βαβυλωνίοις οὗτοι κατεστήσασιν. Εἰσὶ δὲ αὐτέων
πατρίαι τρεῖς, αἱ οὐδὲν ἄλλο σιτέονται εἰ μὴ ἰχθῦς
μοῦνον· τοὺς ἐπεί τε ἂν θηρεύσαντες αὐήνωσι πρὸς ἥλιον,
5 ποιεῦσι τάδε. ἐσβάλλουσι ἐς ὄλμον, καὶ λεήναντες
ὑπὲροισι, σῶσι διὰ συνδόνος· καὶ ὅς μὲν ἂν βούληται
αὐτέων, ἅτε μάζαν μαζάμενος ἔχει· ὁ δὲ, ἄρτου τρό-
πον ὀπτήσας.

Ὡς δὲ τῷ Κύρῳ καὶ τοῦτο τὸ ἔθνος κατέργαστο, 201
ἐπεθύμησε Μασσαγέτας ὑπ' ἐαυτῷ ποιήσασθαι. τὸ
δὲ ἔθνος τοῦτο, καὶ μέγα λέγεται εἶναι καὶ ἄλκιμον,
οἰκημένον δὲ πρὸς ἡῶ τε καὶ ἡλίου ἀνατολὰς, πέραν τοῦ
5 Ἀράξου ποταμοῦ, ἀντίον δὲ Ἰσσηδόνων ἀνδρῶν. εἰσὶ

ris, priusquam legi possint satisfacere; manent enim nonnullae ad tres et quatuor annos. Obtinet autem alicubi etiam in Cypro simile institutum. (200.) Sed de institutis Babyloniorum haec hactenus. Sunt autem inter illos tres familiae sive tribus, quae nullâ re aliâ, nisi piscibus vescuntur. Hos illi postquam ceperunt, siccant ad solem, deinde tali modo parant. In mortarium coniectos, et pistillis contusos, per sindonem tamquam cribro incernunt. Tum, qui his vesci cupit, vel tamquam mazam subigit, vel coquit veluti panem.

(201.) Iam *Cyrum*. hoc etiam subacto populo, incessit cupido *Massagetarum* sub potestatem suam redigendi. Populus hic et magnus dicitur esse et validus, habitans versus orientem trans Araxen fluvium, ex

δὲ οἱ τινες καὶ Σκυθικὸν λέγουσι τοῦτο τὸ ἔθνος εἶναι.
 202 Ὁ δὲ Ἀράξης λέγεται καὶ μέζων καὶ ἐλάσσων εἶναι
 τοῦ Ἰστρου· ἡσους δ' ἐν αὐτῷ, Λέσβω μεγάβεια πα-
 ραπλησίας, συγχὰς φασὶ εἶναι. ἐν δὲ αὐτῇσι ἀνθρώ-
 πους, οἱ σιτέονται μὲν ρίζας τὸ θέρος ὀρύσσοντες παν-
 τοίας· καρπούς δὲ ἀπὸ δένδρεων ἐξευρημένους σφι ἐς 5
 φορβὴν κατατίθουσιν ὠραίους, καὶ τούτους σιτέσθαι
 τὴν χειμερινήν. ἄλλα δὲ σφι ἐξευρησθαι δένδρεα, καρ-
 πούς τοιούτους τινὰς φέροντα, τοὺς, ἐπεὶ τε ἂν ἐς τῶν-
 τὸ συνέλθωσι κατὰ εἰλας, καὶ πῦρ ἀνακαύσωνται,
 κύκλῳ περιῖζομένους ἐπιβάλλειν ἐπὶ τὸ πῦρ· ὅσφραι 10
 νομένους δὲ καταγιζομένου τοῦ καρποῦ τοῦ ἐπιβαλλο-
 μένου, μεθύσκεσθαι τῇ ὁσμῇ, κατάπερ Ἕλληνας τῷ
 αἴνῳ. πλεῦνος δὲ ἐπιβαλλομένου τοῦ καρποῦ, μᾶλλον
 μεθύσκεσθαι· ἐς ὃ ἐς ὄρχησίν τε ἀνίστασθαι, καὶ ἐς

adverso Issedonum. Aiuntque etiam nonnulli, esse
 Scythicum hunc populum. (202.) *Araxes* autem ab
 aliis maior, ab aliis minor esse perhibetur Istro: esse
 autem in illo aiunt insulas frequentes, Lesbi fere
 magnitudine. In his habitare homines, qui aestate
 radicibus vescantur cuiusque generis, quas e terra
 effodiunt; fruges arborum, quas maturas re-
 periunt, in cibum seponant, eisque vescantur per
 hiemem. Repertas autem ab his etiam esse alias ar-
 bores, huiusmodi fructus ferentes, quos catervatim
 congressi, accensoque igni circumsedentes, in ignem
 coniciant, tum olfacientes fructum in igne arden-
 tem, odore inebrientur, perinde atque Graeci vino:
 maiore vero copiâ iniecto fructu, magis inebriari;
 denique ad saltandum surgere, et ad canendum pro-

- 15 αἰοδὴν ἀπικνέσθαι. τούτων μὲν αὕτη λέγεται διαίτα
εἶναι. Ὁ δὲ Ἀράξης ποταμὸς ῥεῖ μὲν ἐκ Ματινηῶν,
ἔθεν περ ὁ Γύνδης, τὸν ἐς τὰς διώρυχας τὰς ἐξήκοντά τε
καὶ τρηκοσίας διέλαβε ὁ Κῦρος· στομάσι δὲ ἐξερέ-
γεται τεσσαράκοντα, τῶν τὰ πάντα, πλὴν ἑνός, ἐς
20 ἑλεά τε καὶ τεναγέα ἐκδιδόι. ἐν τοῖσι ἀνθρώπους κατοι-
κῆσθαι λέγουσι ἰχθῦς ὠμούς σιτεομένους, ἐσθῆτι δὲ
νομίζοντας χρᾶσθαι Φωκέων δέρμασι. τὸ δὲ ἐν τῶν στο-
μάτων τοῦ Ἀράξεω ῥεῖ δια καθαροῦ ἐς τὴν Κασπίην
θάλασσαν. ἡ δὲ Κασπίη θάλασσα, ἔστι ἐπ' ἐωυτῆς,
25 οὐ συμμίσγουσα τῇ ἐτέρῃ θαλάσσῃ. τὴν μὲν γὰρ Ἑλ-
ληνικὴ ναυτίλλονται πᾶσαν, καὶ ἡ ἔξω στηλέων θά-
λασσα ἡ Ἀτλαντὶς καλεομένη, καὶ ἡ Ἐρυθρὴ, μία
τυγχάνει εὐῶσα. Ἡ δὲ Κασπίη, ἔστι ἐτέρῃ ἐπ' ἐωυ- 203
τῆς εὐῶσα μήκος μὲν πλοῦ, εἰρεαίῃ χρωμένῳ, πεν-

gredi. Talem his esse vitae rationem narrant. Fluit autem Araxes ex Matianis, indidem atque Gyndes ille quem in trecentos sexaginta fossas Cyrus diduxit. Erumpit autem ex quadraginta orificiis, quae omnia, uno excepto, in paludes et lacunas exeunt; quibus in paludibus habitare aiunt homines, nudis piscibus vescentes, et pro vestimento pellibus utentes phocarum. Unus ille, quem dixi, alveorum Araxis nullo obstante impedimento in Caspium mare influit. Exsistit autem *Caspium mare* seorsim per se, et cum reliquo mari non miscetur. Nam et totum quod Graeci navigant mare, et quod est extra columnas, quod Atlanticum vocatur, et Erythraeum, haec omnia unum sunt mare et continuum. (203.) Caspium autem aliud est, ab illo disiunctum; longitudinem habens

τεκαίδεκα ἡμερέων· εὖρος δὲ, τῇ εὐρυτάτῃ ἐστὶ αὐτῇ
 ἑαυτῆς, ὀκτὼ ἡμερέων. Καὶ τὰ μὲν πρὸς τὴν ἐσπέρην
 φέροντα τῆς θαλάσσης ταύτης ὁ Καύκασος παρατείνει, 5
 ἐὼν οὐρέων καὶ πλήθει μέγιστον, καὶ μεγάλῃ ὑψηλό-
 τaton. ἔθνεα δὲ ἀνθρώπων πολλὰ καὶ παντοῖα ἐν ἐω-
 τῷ ἔχει ὁ Καύκασος· τὰ πολλὰ πάντα ἀπ' ὕλης
 ἀγρῆς ζῶντα. ἐν τοῖσι καὶ δένδρεα φύλλα τοιῆσδε
 ἰδῆς παρεχόμενα εἶναι λέγεται, τὰ τρίβοντάς τε καὶ 10
 παραμίσγοντας ὕδωρ, ζῶα ἐωυτοῖσι ἐς τὴν ἐσθῆτα
 ἐγγράφειν· τὰ δὲ ζῶα οὐκ ἐκπλύνεσθαι, ἀλλὰ συγ-
 καταγροῶσκειν τῷ ἄλλῳ εἰρίῳ, κατὰπερ ἐνυφανθέντα
 ἀρχήν. μίξιν δὲ τούτων τῶν ἀνθρώπων εἶναι ἐμφανέα,
 204 κατὰπερ τοῖσι προβάτοισι. Τὰ μὲν δὴ πρὸς ἐσπέρην
 τῆς θαλάσσης ταύτης, τῆς Κασπίης καλεομένης, ὁ
 Καύκασος ἀπέργει· τὰ δὲ πρὸς ἡῶ τε καὶ ἥλιον ἀνα-

navigationis dierum quindecim, navi remis agitata;
 latitudinem, ubi latissime patet, octo dierum. Et ei
 quidem parti huius maris quae ad occidentem spectat,
Caucasus mons praetenditur, montium omnium et
 amplissimus et altissimus. Populos enim multos et
 multiplicis generis in se comprehendit *Caucasus*; quo-
 rum plerique fructibus sylvestrium arborum arbusto-
 rumque vitam sustentant. In his aiunt esse arbores,
 folia huiusmodi ferentes, quibus contritis, admixtâ
 aquâ, varias in vestimentis figuras pingant; easque
 figuras non elui, sed cum reliqua lana senescere, tales
 manentes, quales initio intextae fuissent. Concubi-
 tum autem horum hominum in propatulo fieri aiunt,
 veluti pecudum. (204.) Occidentalem igitur pla-
 gam huius maris, quod *Caspium* vocatur, *Caucasus*

τέλλοντα, πεδίον ἐκδέκεται, πλήθος ἄπειρον ἐς ἄπο-
 5 ψιν. τοῦ ὧν δὴ πεδίου τοῦ μεγάλου οὐκ ἐλαχίστην
 μοῖρην μετέχουσι οἱ Μασσαγῆται, ἐπ' οὓς ὁ Κῦρος
 ἔσχε προθυμίην στρατεύσασθαι. πολλά τε γὰρ μιν
 καὶ μεγάλα τὰ ἐπαίροντα καὶ ἐποτρύνοντα ἦν. πρῶ-
 10 τον μὲν ἡ γένεσις, τὸ δοκέειν πλέον τι εἶναι ἀνθρώπου
 δεύτερα δὲ, ἡ εὐτυχία ἡ κατὰ τοὺς πολέμους γενομένη
 ὅκη γὰρ ἰθύσειε στρατεύεσθαι Κῦρος, ἀμήχανον ἦν
 ἐκεῖνο τὸ ἔθνος διαφυγέειν.

Ἦν δὲ, τοῦ ἀνδρὸς ἀποθανόντος, γυνὴ τῶν Μασσαγε- 205
 τῶν βασίλεια· Τόμυρίς οἱ ἦν οὐνομα. ταύτην πέμ-
 πων ὁ Κῦρος ἐμνᾶτο τῷ λόγῳ, θέλων γυναῖκα ἦν
 ἔχειν. ἡ δὲ Τόμυρις συνειῖσα οὐκ αὐτὴν μιν μνησμένον.

mons includit: versus auroram vero et orientem so-
 lem, excipit planities, immensae amplitudinis pro-
 spectu: cuius amplae planitiei haud minimam partem
 tenebant hi *Massagetae*, quos *Cyrus* bello adgredi
 ingenti studio parabat. Fuerunt autem multae res
 magnaeque, quae ad hoc bellum illum excitaverant
 atque stimulaverant. Primum quidem, ipsius ortus,
 quo fiebat ut aliquid amplius quam hominem se esse
 existimaret: tum vero felicitas, qua in bellis usus
 erat; nam quocumque arma sua *Cyrus* direxisset,
 nullo pacto fieri poterat ut ea gens vim illius effugeret.

(205.) Erat ea tempestate *Massagetarum* regnum
 penes foeminam, quam mortuus rex viduam reli-
 querat: *Tomyris* reginae nomen fuit. Hanc *Cyrus*,
 missis legatis, voluit sibi (ut aiebat) despondere, cu-
 piens in matrimonio habere. At *Tomyris* intelligens,
 non se, sed regnum ambiri *Massagetarum*, aditu

ἀλλὰ τὴν Μασσαγετίων βασιλήϊν, ἀπείπατο τὴν 5
 πρόσδοον. Κῦρος δὲ μετὰ τοῦτο, ὥς οἱ δόλω οὐ προε-
 χάρει, ἐλάσας ἐπὶ τὸν Ἀράξια, ἐποίητο ἐκ τοῦ ἐμ-
 Φανέος ἐπὶ τοὺς Μασσαγέτας στρατήϊν, γεφύρας τε
 ζευγνύων ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ, διάβασιν τῶ στρατῶ, καὶ
 πύργους ἐπὶ πλοίων τῶν διαπορθμευόντων τὸν ποτα- 10
 206 μὸν οἰκοδομώμενος. Ἐχοντι δὲ οἱ τοῦτον τὸν πόνον,
 πέμψασα ἡ Τόμυρις κήρυκα, ἔλεγε τάδε· „ὦ βα-
 „σιλεῦ Μήδων, παῦσαι σπεύδων τὰ σπεύδεις· οὐ
 „γὰρ ἂν εἰδείης εἴ τοι ἐς καιρὸν ἔσται ταῦτα τελεύ-
 „μενα· παυσάμενος δὲ, βασίλευε τῶν σεαυτοῦ, καὶ 5
 „ἡμέας ἀνέχευ ὀρέων ἄρχοντας τῶν περ ἄρχομεν. Οὐκ-
 „ων ἐβελήσεις ὑποθήκησι τῆσίδε χρεέσθαι, ἀλλὰ πάν-
 „τα μᾶλλον ἢ δι' ἡσυχίης εἶναι. σὺ δὲ εἰ μεγάλως
 „προθυμέαι Μασσαγετίων πειρηθῆναι, φέρε, μόχθον

illi interdixit. Post haec *Cyrus*, ut dolo res non suc-
 cessit, exercitu ad *Araxem* ducto, aperto bello *Mas-*
sagetas adortus est, fluvium pontibus iungens, quibus
 traduceret copias, et turres in navigiis aedificans,
 quibus pars copiarum transveheretur. (206.) Qui
 dum his rebus occupatur, mittit ad eum *Tomyris*
 eaduceatorem, qui reginae verbis haec *Cyro* diceret:
O rex Medorum, desine urgere quae tu urges: nec
enim nosti an tuo commodo sit futurum ut haec
perficiantur. His vero omissis, regna in tuis, et
patere ut nos videas regnare apud hos quibus im-
peramus. Noles autem meis monitis uti; immo
quidlibet potius, quam quietem agere, voles. Quod
si ergo vehementer cupis pugnae discrimen cum
Massagetis experiri; age, omisso labore quem iun-

10 „μὲν, τὸν ἔχεις ζευγὺς τὸν ποταμὸν, ἄφες· σὺ δὲ,
 „ἡμέων ἀναχωρησάντων ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ τριῶν ἡμε-
 „ρέων ὁδὸν, διαβαίνει εἰς τὴν ἡμετέραν. εἰ δ' ἡμέας βού-
 „λαιο ἐσδέξασθαι μᾶλλον εἰς τὴν ὑμετέραν, σὺ τῶν-
 „τὸ τοῦτο ποιεε. “ Ταῦτα δὲ ἀκούσας ὁ Κῦρος, συνε-
 15 κάλεσε Περσέων τοὺς πρώτους· συναγείρας δὲ τούτους,
 εἰς μέσον σφί προετίθει τὸ πῆγμα, συμβουλευόμενος
 ἑκότερα ποιεοι. τῶν δὲ κατα τῶντὸ αἰ γινώμαι συνεξέ-
 πιπτον, κελευόντων ἐσδέκεσθαι Τόμυρὴν τε καὶ τὸν
 στρατὸν αὐτῆς εἰς τὴν χώραν. Παρεὼν δὲ καὶ μεμφόμενος 207
 τὴν γνώμην ταύτην Κροῖσος ὁ Λυδὸς, ἀπεδείκνυτο
 ἐναντίην τῇ προκειμένῃ γνώμῃ, λέγων τάδε· „ὦ βα-
 „σιλεῦ, εἶπον μὲν καὶ πρότερόν τοι, ὅτι ἐπὶ με Ζεὺς
 5 „ἔδωκέ τοι, τὸ ἂν ὁρᾷ σφάλμα ἐὼν οἴκῳ τῷ σῷ, κα-
 „τὰ δύνάμιν ἀποτρέψειν. τὰ δέ μοι παθήματα, εἰόν-

gendo flumini impendis, ingredere nostram terram, nos interim trium dierum itinere a fluvio recedemus. Sin malueris nos in vestram recipere, tu similiter fac. His auditis Cyrus, convocatis Persarum primatibus, rem in medium proposuit, una cum eis deliberaturus quidnam faceret. Quorum cunctorum sententiae in hoc consentiebant, ut illum iuberent Tomyrin eiusque exercitum in suam regionem recipere. (207.) At consilio quum interesset Croesus Lydus, hanc ille sententiam improbens, contrariam proposuit, his usus verbis: *O Rex, iam alias tibi professus sum, quoniam me Deus tibi in manus tradidit, si quem videro casum domui tuae impendere, pro viribus me illum aversurum. Quae mihi acciderant tristitia, documenta mihi fuere.*

„τα ἀχάρिता, μαθήματα γέγονε. Εἰ μὲν ἀθάνατος
 „δοκέεις εἶναι, καὶ στρατιῆς τοιαύτης ἄρχειν, οὐδὲν ἂν
 „εἴη πρήγμα γνώμας ἐμέ σοι ἀποφαίνεσθαι· εἰ δ'
 „ἐγνώκας ὅτι ἄνθρωπος καὶ σύ εἷς, καὶ ἐτέρων τοιῶν- 10
 „δε ἄρχεις, ἐκείνο πρῶτον μάθε, ὥς κύκλος τῶν ἀν-
 „θρωπείων ἐστὶ πρηγμάτων· περιφερόμενος δὲ, οὐκ
 „εἰς αἰεὶ τοὺς αὐτοὺς εὐτυχεῖν. ἤδη ἂν ἐγὼ γνώμην
 „ἔχω περὶ τοῦ προκειμένου πρηγματος τὰ ἔμπαιιν ἢ
 „αὐτοί. εἰ γὰρ ἐβελήσομεν ἐσδέξασθαι τοὺς πολεμίους 15
 „εἰς τὴν χώραν, ὁδε τοι ἐν αὐτῷ κίνδυνος ἐνι· ἐσσωθεῖς.
 „μὲν, προσαπολλύεις πᾶσαν τὴν ἀρχήν· δῆλα γὰρ
 „δὴ, ὅτι νικῶντες Μασσαγέται, οὐ τὸ ὀπίσω Φεύ-
 „ξονται, ἀλλ' ἐπ' ἀρχὰς τὰς σὰς ἐλαῖσι. νικῶν δὲ,
 „οὐ νικᾷς τοσοῦτον, ὅσον εἰ διαβὰς εἰς τὴν ἐκείνων, 20

CCVII. 6 seq. ἰόντα ἀχάρिता. τὰ ἰόντα habent libri fere om-
 nes, et deinde unus ἄριστα μαθήματα, optima documenta,
 optima monita.

*Quod si immortalis existimas esse, et exercitui
 imperare immortalī, nil opus fuerit me meam
 tibi sententiam declarare. Sin et te hominem esse
 intelligis, et hominibus imperare; illud primum
 cogita, orbem quemdam esse rerum humanarum,
 qui dum convertitur, non sinit eosdem semper
 esse felices. Iam igitur ego de re propositā con-
 tra, quam hi, sentio. Si enim hostes voluerimus
 in nostram recipere terram, hoc tibi in ea re pe-
 riculum inest: si inferior discesseris, simul uni-
 versum regnum perdes; manifestum est enim, vi-
 ctores Massagetas non retro fugituros, sed in tua
 regna irrupturos: sin viceris, non tantū erit vi-*

„ νικῶν Μασσαγέτας, ἔποιο Φεύγουσι· τῷτὸ γὰρ ἀν-
 „ τίστημι ἐκείνῳ, ὅτι νικήσας τοὺς ἀντιουμένους ἐλάσ-
 „ ῃ τῆς ἀρχῆς τῆς Τομύριος. Χωρὶς τε τοῦ ἀπηνυ-
 „ μένου, αἰσχροὺ καὶ οὐκ ἀνασχετοῦ, τὸν Κύρον γε
 25 „ τὸν Καμβύσῳ γυναικὶ εἴξαντα ὑποχωρῆσαι τῆς χώ-
 „ ρης. Νῦν ὦν μοι δοκεῖ, διαβάνας προελθεῖν ὅσον ἀν-
 „ ἐκεῖνοι διεξίωσι· ἐνθεῦτεν δὲ τάδε ποιῦντας, πευ-
 „ σθαι ἐκείνων περιγενέσθαι. ὥς γὰρ ἐγὼ πυνθάνομαι,
 „ Μασσαγέται εἰσὶ ἀγαθῶν τε Περσικῶν ἄπειροι, καὶ
 30 „ καλῶν μεγάλων ἀπαθείς. τούτοισι ὦν τοῖσι ἀνδρά-
 „ σι, τῶν προβάπων ἀφειδέως πολλὰ κατακόψαντας,
 „ καὶ σκευάσαντας, προθῆναι ἐν τῷ στρατοπέδῳ τῷ
 „ ἡμετέρῳ δαῖτα· πρὸς δὲ, καὶ κρητῆρας ἀφειδέως οἴ-
 „ νου ἀκρότου, καὶ σιτία παντοῖα. ποιήσαντας δὲ ταῦ-

etoria, quanta si traiecto flumine viceris Massa-
getas, et fugientes fueris insecutus; nam hoc idem
priori oppono, victorem te continuo in medium
illorum regnum ducturum exercitum. Sed, prae-
ter haec quae exposui, turpe est, nec ferendum,
ut Cyrus Cambysis filius, foeminae cedens, pedem
referat ex regione quam occupavit. Nunc ergo
mihi videtur, traiecto fluvio progrediendum esse
quantum illi recesserint, ac deinde operam dan-
dam ut illos superes tali initâ ratione. Scilicet
quum Massagetae, ut equidem audio, bonorum
Persicorum sint insueti, et magnorum vitae com-
modorum expertes; hisce hominibus, caesa para-
tâque magnâ pecudum copiâ, ad haec vini meri
erateribus et farinaceis omnis generis cibariis lar-
giter adpositis, epulum parandum est nostris in

„τα, ὑπαλειπομένους τῆς στρατιῆς τὸ Φλαυρότατον, 35
 „τοὺς λοιποὺς αὐτίς ἐξαναχωρεῖν ἐπὶ τὸν ποταμόν.
 „ἦν γὰρ ἐγὼ γνώμης μὴ αἰμάρτω, κεῖνοι ἰδόμενοι ἀγα-
 „θα πολλὰ, τρέψονταί τε πρὸς αὐτὰ, καὶ ἡμῖν τὸ
 „ἐνθεῦτεν λείπεται ἀπόδεξις ἔργων μεγάλων.“

208 Γινώμαι μὲν αὐται συνέστασαν. Κῦρος δὲ, μετεῖς
 τὴν προτέραν γνώμην, τὴν Κροῖσου δὲ ἐλόμενος, προηγό-
 ρησε Τομύρι ἐξαναχωρεῖν, ὥς αὐτοῦ διαβησομένου ἐπ'
 ἐκείνην. ἡ μὲν δὲ ἐξαναχώρεε, κατὰ ὑπέσχετο πρῶτα.
 Κῦρος δὲ, Κροῖσον εἰς τὰς χεῖρας ἐσθεις τῷ ἑαυτοῦ 5
 παιδί Καμβύσῃ, τῷ περ τὴν βασιληίην ἐδίδου, καὶ
 πολλὰ ἐντειλάμενός οἱ τιμᾶν τε αὐτὸν καὶ εὖ ποιεῖν,
 ἣν ἡ διάβασις ἡ ἐπὶ Μασσαγέτας μὴ ὀρθωθῇ ταῦ-
 τα ἐντειλάμενος, καὶ ἀποστείλας τούτους εἰς Πέρσας,

*castris; ac deinde, relictâ vilissimâ copiarum par-
 te, cum reliquis versus fluvium retrogrediendum.
 Nisi enim me fallit sententia, illi conspecto bo-
 narum rerum adparatu, in has se coniciunt, et
 nobis oblata erit magnorum edendorum facinorum
 occasio.*

(208.) Hæc quum inter se oppositæ essent sen-
 tentiæ, *Cyrus* repudiâtâ priore, *Croesi* sen-
 tiam amplexus est, et *Tomyri* prædixit, ut *retro
 cederet*; se enim, *traiecto flumine*, illi *occur-
 surum*. Illa igitur retro cessit, quemadmodum prius
 pollicita erat. Et *Cyrus*, postquam *Croesum* in ma-
 nus filii sui *Cambysis*, cui etiam regnum reliquit,
 tradidisset, multisque verbis filio mandasset, ut illum
 in honore haberet, beneque ei faceret, si transitus in
Massagetæ minus prospere cessisset; hisce datis man-

- 10 αὐτὸς διέβαινε τὸν ποταμὸν, καὶ ὁ στρατὸς αὐτοῦ.
Ἐπεὶ τε δὲ ἐπεραιώθη τὸν Ἀράξα, νυκτὸς ἐπελθού- 209
σης, εἶδε ὄψιν, εὐδῶν ἐν τῶν Μασσαγετιῶν τῇ χώρῃ,
τοιήνδε. ἐδόκεε ὁ Κῦρος ἐν τῷ ὕπνῳ ὁρᾶν τῶν Ὑστά-
σπειος παίδων τὸν πρεσβύτατον ἔχοντα ἐπὶ τῶν ὤμων
5 πτέρυγας· καὶ τουτέων τῇ μὲν τὴν Ἀσίην, τῇ δὲ τὴν
Εὐρώπην ἐπισκιάζειν. Ὑστάσπεϊ δὲ τῷ Ἀρσάμεος,
εἶντι ἀνδρὶ Ἀχαιμενίδῃ, ἦν τῶν παίδων Δαρεῖος πρεσ-
βύτατος, εἰς τότε ἡλικίην ἐς εἰκοσὶ κου μάλιστα ἔτια.
καὶ οὗτος καταλείπτο ἐν Πέρσῃσι· οὐ γὰρ εἶχε καὶ
10 ἡλικίην στρατεύεσθαι. ἐπεὶ ὧν δὴ ἐξεγέρθη ὁ Κῦρος,
εἶδου λόγον ἑωυτῷ περὶ τῆς ὄψιος. ὥς δὲ οἱ ἐδόκεε με-
γάλη εἶναι ἡ ὄψις, καλέσας Ὑστάσπεα, καὶ ἀπο-
λαβὰν μούνον, εἶπε· „Ὑστάσπες, παῖς σὸς ἐπιβου-
„λεύων ἐμοί τε καὶ τῇ ἐμῇ ἀρχῇ ἐάλωκε· ὥς δὲ ἀτρε-

datis, illos remisit in Persiam, ipse vero cum exercitu flumen traiecit. (209.) Traiecto Araxe, prima nocte in Massagetarum terrâ quiescenti Cyro visum oblatum est tale. Visus sibi est per somnum conspiciere filiorum Hystapis maximum natu, alas in humeris habentem, et harum alterâ Asiam obumbrantem, alterâ Europam. Erat autem Hystaspi, Arsamis filio, ex Achaemenidarum familiâ, filius natu maximus Darius, iuvenis tunc temporis viginti maxime annorum: isque relictus erat in Perside, quippe militarem nondum habens aetatem. E somno expectectus Cyrus, de oblato viso secum cogitabat: quod quum illi magni videretur esse momenti, Hystaspen ad se vocat, remotisque arbitris ei dicit: *Hystaspes! filius tuus deprehensus est mihi et meo regno insidiari:*

„κέως ταῦτα αἶδω, ἐγὼ σημανέω. ἐμεῦ θεοὶ κήδον- 15
 „ται, καὶ μοι πάντα προδεικνύουσι τὰ ἐπιφερόμενα·
 „ἤδη ὦν ἐν τῇ παροιχομένη νυκτὶ εὐδων, εἶδον τῶν σῶν
 „παίδων τὸν πρεσβύτατον ἔχοντα ἐπὶ τῶν ὤμων πτε-
 „ρυγας· καὶ τούτων τῇ μὲν τὴν Ἀσίην, τῇ δὲ τὴν Εὐ-
 „ρώπην ἐπισκιάζειν. οὐκ ἔστι μηχανὴ ἀπὸ τῆς ὄψιος 20
 „ταύτης οὐδεμίῃ, τὸ μὴ κείνον ἐπιβουλεύειν ἐμοί. σὺ
 „τοίνυν τὴν ταχίστην πορεύεο ὀπίσω εἰς Πέρσας, καὶ
 „ποίηε ὅπως ἐπεὰν ἐγὼ τάδε καταστρεψάμενος ἔλθω
 „ἐκεῖ, ὥς μοι καταστήσης τὸν παῖδα εἰς ἔλεγχον.“
 210 Κύρος μὲν δοκέων Δαρεΐον οἱ ἐπιβουλεύειν, ἔλεγε τά-
 δε· τῷ δὲ ὁ δαίμων προέφαινε, ὡς αὐτὸς μὲν τελευτή-
 σαι αὐτοῦ ταύτῃ μέλλοι, ἡ δὲ βασιληΐα αὐτοῦ περι-
 χωρεῖοι εἰς Δαρεΐον. Ἀμείβεται δὲ ὦν ὁ Ὑστάσπης τοῖς-

id qua ratione certo cognoverim, tibi dicam. Mei curam gerunt dii, mihique ante significant omnia quae imminet. Nunc igitur proximâ nocte per quietem vidi filiorum tuorum natu maximum alas in humeris habentem, earumque alterâ Asiam obumbrantem, alterâ Europam. Quod quum mihi oblatum sit visum, fieri prorsus nullo modo potest quin mihi illum insidiari intelligam. Quare tu ocyus retro proficiscere in Persidem, et fac. postquam rebus hic bene gestis illuc rediero, filium tuum mihi sistas, ut eius caussam cognoscam.
 (210.) Haec Cyrus Dario, ratus illius filium sibi insidias struere, dixit: at illi deus significaverat, ipsum eodem loco, ubi erat, periturum, regnumque ipsius ad Darium transiturum. Hystaspes illi his verbis respon-

5 δὲ „Ω βασιλεῦ, μὴ εἴη ἀνὴρ Πέρσης γεγωναῖς,
 „ὅστις τοι ἐπιβουλεύσει· εἰ δ' ἔστι, ἀπόλοιτο ὡς τά-
 „χιστα· ὅς ἀντὶ μὲν δούλων, ἐποίησας ἐλευθέρους Πέρ-
 „σας εἶναι· ἀντὶ δὲ ἄρχεσθαι ὑπ' ἄλλων, ἄρχειν ἀπάν-
 „των. εἰ δὲ τίς τοι ὅψις ἀπαγγέλλει παῖδα τὸν ἐμὸν
 10 „κωτέρα βουλευεῖν περὶ σέο, ἐγὼ τοι παραδίδωμι
 „χρῆσθαι αὐτῷ τοῦτο ὅ τι σὺ βούλῃαι.“ Ἰστασπης
 μὲν τούτοις ἀμειψάμενος, καὶ διαβάς τὸν Ἀράξια,
 ἦε εἰς Πέρσας, φυλάξων Κύρου τὸν παῖδα Δαρεῖον.

Κῦρος δὲ προελθὼν ἀπὸ τοῦ Ἀράξειω ἡμέρης ὁδὸν, 211
 ἐποίησε τὰς Κροίσου ὑποθήκας. μετὰ δὲ ταῦτα, Κύρου
 τε καὶ Περσέων τοῦ καθαροῦ στρατοῦ ἀπελάσαντος
 ἐπίσω ἐπὶ τὸν Ἀράξια, λειφθέντος δὲ τοῦ ἀχρηίου,
 5 ἐπελθοῦσα τῶν Μασσαγετέων τριτημορὶς τοῦ στρατοῦ,

dit: O Rex, ne sit is homo Persa, si quis tibi in-
 sidias est structurus! Sin fuerit, pereat quam
 primum! Tibi-ne insidiari, qui Persas ex servi-
 tute in libertatem vindicasti; et, quum aliis fuis-
 sent subiecti, fecisti ut imperent omnibus! Quod
 si vero visum aliquod tibi significat, filium meum
 res novas adversus te moliri, ego illum tibi tra-
 dam, ut de eo facias quodcumque placuerit. Haec
 postquam respondit Hystaspes, traiccto Araxe in Per-
 sas profectus est, Cyro filium suum Darium custo-
 diturus.

(211.) Cyrus ab Araxe unius diei itinere progres-
 sus, fecit quod Croesus illum monuerat. Deinde post-
 quam ipse, inutili copiarum parte in castris relictâ,
 cum reliquo exercitu, quotquot natione Persae erant,
 ad Araxem regressus est, adcurrit castra invadens ter-

τούς τε λειψθέντας τῆς Κύρου στρατιῆς ἐφόνευε ἀλεξο-
 μένους, καὶ τὴν προκειμένην ἰδόντες δαῖτα, ὡς ἐχειρώ-
 σαντο τοὺς ἐναντίους, κλιβέντες δαίνυντο· πληρωθέντες
 δὲ Φορβῆς καὶ οἴνου, εὐδον. οἱ δὲ Πέρσαι ἐπελθόντες
 πολλοὺς μὲν σφίον ἐφόνευσαν, πολλῶ δ' ἔτι πλεῦνας 10
 ἐξώγρησαν, καὶ ἄλλους, καὶ τὸν τῆς βασιλείης Το-
 μύριος παῖδα, στρατηγέοντα Μασσαγετίων, τῷ οὖνο-
 212 μα ἦν Σπαργαπίσης. Ἡ δὲ, πυθομένη τὰ τε περὶ
 τὴν στρατιὴν γεγονότα καὶ τὰ περὶ τὸν παῖδα, πέμ-
 πουςα κήρυκα παρὰ Κύρον, ἔλεγε τάδε· „ Ἀπληστε
 „ αἵματος Κύρε, μηδὲν ἐπαρβῆς τῷ γεγονότι τῷδε
 „ πόνῃ, εἰ ἀμπελίνῳ καρπῷ, τῷ περ αὐτοῖ ἐμ- 5
 „ πιπλάμενοι μαίνεσθε οὕτω, ὥστε κατιόντος τοῦ οἴνου
 „ ἐς τὸ σῶμα, ἐπαναπλῶειν ὑμῖν ἔπεα κακὰ, τοιοῦτῳ
 „ Φαρμάκῳ δολῶσας, ἐκράτησας παιδὸς τοῦ ἐμοῦ,

tia pars exercitus Massagetarum. Hi eos, qui de Cyri exercitu relictii erant, repugnantes occidunt; tum, paratum conspicati epulum, superatis adversariis, ad epulandum discumbunt; denique cibo potuque repleti, sopore opprimuntur. Inter haec supervenientes Persae magnum eorum numerum interficiunt, multo vero plures vivos capiunt, quum alios, tum reginae Tomyrios filium, ducem Massagetarum, cui nomen erat Spargapises. (212.) Tum illa, cognitis quae et exercitui et filio suo acciderant, misso ad Cyrum legato, haec ei edixit: *Inexplebilis sanguine Cyre! ne utique efferaris re gesta, quod viteo fructu, quo repleti vos ita insanitis, ut, postquam vinum in corpus descendit, scelestis vocibus exundetis, tali veneno deceptum filium meum su-*

„ἀλλ' οὐ μάχη κατὰ τὸ καρτερόν. νῦν ὦν μευ εὖ πα-
 10 „ραυνεύσης ὑπόλαβε τὸν λόγον. ἀποδούς μοι τὸν παῖ-
 „δα, ἀπὶ ἐκ τῆσδε τῆς χώρας ἀζήμιος, Μασσαγε-
 „τέων τριτημορίδι τοῦ στρατοῦ κατυβρίσας. εἰ δὲ μὴ
 „ταῦτα σὺ ποιήσεις, ἥλιον ἐπόμνυμί τοι τὸν Μασσα-
 „γετέων δεσπότην, ἢ μὴν σὲ ἐγώ, καὶ ἀπληστον ἐόν-
 „τα, αἵματος κορέσω.“ Κῦρος μὲν νυν τῶν ἐπέων οὐ- 213
 δένα τούτων ἀνεμειχθέντων ἐποιέετο λόγον. ὁ δὲ τῆς
 βασιλείης Τομύριος παῖς Σπαργαπίσης, ὡς μιν ὁ τε
 αἶνος ἀνῆκε, καὶ ἔμαθε ἵνα ἦν κακοῦ, δεηθεὶς Κύρου
 5 ἐκ τῶν δεσμῶν λυθῆναι, ἔτυχε· ὡς δὲ ἐλύθη τε τά-
 χιστα καὶ τῶν χειρῶν ἐκράτησε, διεργάζεται ἐαυτόν.
 καὶ δὴ οὗτος μὲν τρόπῳ τοιούτῳ τελευτᾷ. Τόμυρις 214
 δὲ, ὡς οἱ ὁ Κῦρος οὐκ ἐσήκουσε, συλλέξασα πᾶσαν

*perasti, non iusto praelio et bellica virtute vici-
 sti Nunc ergo consilium, quod tibi bono animo
 profero, accipe. Redde mihi filium, et abi ex hac
 terra, impune ferens quod tertiam exercitus Mas-
 sagetarum partem hac contumeliā adfecisti. Quod
 si haec non feceris, Solem iuro, dominum Massa-
 getarum, certe me te, quamvis inexplebilem, san-
 guine satiaturam. (213.)* Horum verborum ad se
 relatorum nullam Cyrus habuit rationem. Reginae
 autem Tomyrios filius Spargapises, postquam re-
 missā vi vini didicit quonam in malo esset, oravit
 Cyrum ut vinculis solveretur, idque ei rex indulsit.
 At simulatque solutus erat et manuum suarum po-
 tens, se ipse interemit: et hoc vitae exitu ille usus
 est. (214.) Sed Tomyris, ubi ei morem non gessit
 Cyrus, contractis omnibus copiis, praelio cum illo
Herod. T. I. P. I.

τὴν ἑαυτῆς δύναμιν, συνέβαλε Κύρῳ. ταύτην τὴν μά-
 χην, ὅσαι δὴ βαρβάρων ἀνδρῶν μάχαι ἐγένοντο, κρί-
 νω ἰσχυροτάτην γενέσθαι· καὶ δὴ καὶ πυνθάνομαι οὕτω 5
 τοῦτο γεγόμενον. πρῶτα μὲν γὰρ λέγεται αὐτοὺς δια-
 στάντας ἐς ἀλλήλους τοξεύειν· μετὰ δὲ, ὥς σφι τὰ
 βέλεα ἐξετετόξευτο, συμπεσόντας τῇσι αἰχμῇσι τε καὶ
 τοῖσι ἐγχειριδίοισι συνέχεσθαι· χρόνον τε δὴ ἐπὶ πολ-
 λὸν συνεστάναι μαχομένους, καὶ οὐδετέρους ἐβάλειν Φεύ- 10
 γειν· τέλος δὲ, οἱ Μασσαγέται περιεγενέσθαι. ἢ τε δὴ
 πολλὴ τῆς Περσικῆς στρατιῆς αὐτοῦ ταύτῃ διεφθάρη,
 καὶ δὴ καὶ αὐτὸς Κύρος τελευτᾷ, βασιλεύσας τὰ
 πάντα ἐνὸς δέοντα τριήκοντα ἔτεα. ἀσκὸν δὲ πλῆσασα
 αἵματος ἀνθρωπείου Τόμυρις, ἐδίξητο ἐν τοῖσι τεθνεῶσι 15
 τῶν Περσέων τὸν Κύρου νέκυν. ὥς δὲ εὔρε, ἐναπῆπτε
 αὐτοῦ τὴν κεφαλὴν ἐς τὸν ἀσκόν· λυμαινομένη δὲ τῷ νε-

CCXIV. 16. ἐναπῆπτε. *Alli ἐναπῆκε.*

conflixit. Hoc praelium, quotquot a barbaris homini-
 bus praelia commissa sunt, equidem existimo omnium
 fuisse acerrimum; rem enim tali modo gestam esse ac-
 cepi. Primum ex aliquo spatio distantes, tela invicem
 coniecisse; dein, absumtis telis, concurrisse, et ha-
 stis conflixisse gladiisque; atque diutius ita consertis
 manibus pugnasse, neutris fugam capessere volenti-
 bus. Ad extremum vero superiores Massagetae dis-
 cesserunt. Igitur maxima pars Persici exercitus eo-
 dem in loco est interemta, et ipse *Cyrus obiit*, post-
 quam annos regnasset undetriginta. Tum *Tomiris*,
 sacco sanguine repleto humano, Cyri cadaver inter
 caesorum Persarum stragem iussit perquiri: reperti-
 que caput in sacco suspendit, [*sive*, in saccum de-

πρῶ, ἐπέλεγε τάδε· „Σὺ μὲν ἐμὲ ζώουσάν τε καὶ νικῶ-
 „σάν σε μάχῃ ἀπώλεσας, παῖδα τὸν ἐμὸν ἐλὼν δόλῳ·
 20 „σὺ δ' ἐγώ, κατάπερ ἠπέιλησα, αἵματος κορέσω.“
 Τὰ μὲν δὴ κατὰ τὴν Κύρου τελευτὴν τοῦ βίου, πολ-
 λῶν λόγων λεγομένων, ὅδε μοι ὁ πιθανώτατος εἴρηται.

Μασσαγέται δὲ ἐσθῆτά τε ὁμοίην τῇ Σκυθικῇ φο- 215
 ρέουσι, καὶ διαίταν ἔχουσι. ἱππόται δὲ εἰσι καὶ ἀνιπ-
 ποι· ἀμφοτέρων γὰρ μετέχουσι. καὶ τοξόται τε καὶ
 αἰχμοφόροι, σαγάρεις νομίζοντες ἔχειν. χρυσῷ δὲ καὶ
 5 χαλκῷ τὰ πάντα χρέωνται· ὅσα μὲν γὰρ εἰς αἰχμάς,
 καὶ ἄρδεις, καὶ σαγάρεις, χαλκῷ τὰ πάντα χρέων-
 ται· ὅσα δὲ περὶ κεφαλὴν, καὶ ζωστήρας, καὶ μα-
 σχαλιστήρας, χρυσῷ κοσμεύονται. ὡς δ' αὐτως τῶν ἱπ-
 πων τὰ μὲν περὶ τὰ στέρνα, χαλκίους θώρακας περι-
 10 βάλλουσι· τὰ δὲ περὶ τοὺς χαλινούς καὶ στόμια καὶ

misit,] mortuo his verbis insultans: *Tu me vivam, tuique victricem, perdidisti, qui filium meum dolo cepisti: te vero ego, sicuti minata sum, sanguine satiabo.* Quod igitur ad *vitae finem Cyri* spectat, multa quidem alia diversaue narrantur, sed ista mihi maxime verisimilis visa erat narratio.

(215.) Utuntur *Massagetae* et vestimento et vitae ratione simili *Scytharum*. Ex equis pugnant, et pedites: nam utroque genere valent. Et arcu et hastis utuntur, bipennesque gestare consuerunt. Ad omnia auro utuntur aut aere. Ad hastas, ad sagittarum cuspides, ad bipennes non nisi aere utuntur; ad capitis ornatum, et ad cingula circum lumbos et circa axillas, auro. Similiter equis circa pectus aeneos circumponunt thoraces: habenarum autem ornatum et

Φάλαρα, χρυσῶ. σιδήρῳ δὲ οὐδ' ἀργύρῳ χρέωνται
οὐδέν· οὐδὲ γὰρ οὐδέ σφι ἐστὶ ἐν τῇ χώρῃ· ὁ δὲ χαλ-
216 κὸς καὶ ὁ χρυσὸς, ἄπλετος. Νόμοισι δὲ χρέωνται
τοιούσδε· γυναῖκα μὲν γαμέει ἕκαστος, ταύτῃσι δὲ ἐπί-
ποινα χρέωνται. ὁ γὰρ Σκύθας φασὶ Ἕλληνας ποιεῖν,
οὐ Σκύθαι εἰσὶ οἱ ποιεῖντες, ἀλλὰ Μασσαγέται· τῆς
γὰρ ἐπιθυμῇσι γυναικὸς Μασσαγέτης ἀνὴρ, τὸν Φα- 5
ρετρεῶνα ἀποκρεμάσας πρὸ τῆς ἀμάξης, μίσγεται
ἀδεῶς. Οὖρος δὲ ἡλικίης σφι προκέεται ἄλλος μὲν
οὐδέ τις· ἐπεὶ δὲ γέρον γένηται κάρτα, οἱ προσήκοντές
οἱ πάντες συνελθόντες θύουσί μιν, καὶ ἄλλα πρόβατα
ἅμα αὐτῷ· εἰψάντες δὲ τὰ κρέα, κατευωχέονται. 10
ταῦτα μὲν τὰ ὀλβιώτατά σφι νενομίσται. τὸν δὲ νοῦ-
σῳ τελευτήσαντα οὐ κατασιτέονται, ἀλλὰ γῇ κρύπ-

frenos et phaleras ex auro habent. Argento vero et ferro nihil utuntur; nec enim in eorum terrâ metalla haec reperiuntur, sed aeris et auri immensa copia. (216.) Institutis utuntur hisce. Uxorem quidem duxit unusquisque; his autem in commune utuntur. Nam, quod Graeci aiunt a Scythiis fieri, id non Scythae faciunt, sed *Massagetae*: nempe cuiuscumque mulieris cupido incessit Massagetam, cum eâ, pharetrâ pro plaustro suspensâ, impune concumbit. Terminum quidem aetatis nullum statutum habent: sed quando quis admodum aetate provectus est, convenientes propinqui mactant eum, et alias simul cum eo pecudes, coctisque carnibus laute epulantur. Et haec eis sors felicissima habetur. Qui vero morbo obiit, eum non comedunt, sed terrâ condunt; mi-

τουςι, συμφορὴν ποιούμενοι, ὅτι οὐκ ἔκετο ἐς τὸ τυθῆ-
ναι. Σπείρουσι δὲ οὐδὲν, ἀλλ' ἀπὸ κτηνέων ζώουσι
25 καὶ ἰχθύων· οἱ δὲ, ἄφθονοί σφι ἐκ τοῦ Ἀράξει πο-
ταμοῦ παραγίγονται· γαλακτοπόται δὲ εἰσί. Θεῶν δὲ
μοῦνον ἥλιον σέβονται, τῷ θύουσι ἵππους. νόμος δὲ οὗ-
τος τῆς θυσίης· τῶν θεῶν τῷ ταχίστῳ, πάντων τῶν
θνητῶν τὸ τάχιστον δατέονται.

ἹΣΤΟΡΙΩΝ ἩΡΟΔΟΤΟΥ Α΄.

serum reputantes quod eo non pervenit ut immola-
retur. Sementem nullam faciunt, sed pecoribus victi-
tant, et piscibus, quos ingenti copiâ Araxes fluvius
illis suppeditat: lacte pro potu utuntur. Deorum
unum Solem colunt, cui equos immolant. Lex autem
et ratio huius sacrificii haec est, deorum pernicipissi-
mo tribuunt pernicipissimum mortaliū.

FINIS LIBRI PRIMĬ.



ΗΡΟΔΟΤΟΥ

ΙΣΤΟΡΙΩΝ ΔΕΥΤΕΡΗ.

ΕΥΤΕΡΠΗ.

ΤΕΛΕΥΤΗΣΑΝΤΟΣ δὲ Κύρου, παρέλαβε τὴν βασιλείην Καμβύσης, Κύρου ἐὼν παῖς καὶ Κασσανδάνης, τῆς Φαρνάσπειω θυγατρὸς τῆς προαποθανούσης, Κῦρος αὐτὸς τε μέγα πένθος ἐποίησατο, καὶ τοῖσι ἄλλοις προεῖπε πᾶσι, τῶν ἥρχε, πένθος ποιέσθαι. ταύτης δὲ τῆς γυναικὸς ἐὼν παῖς καὶ Κύρου Καμβύσης, 5

HERODOTI HISTORIARUM

LIBER SECUNDUS.

EUTERPE.

(1.) **V**itâ functo Cyrô, regnum suscepit CAMBYSSES, Cyri filius et Cassandanae, Pharnaspis filiae; quae quum antea fato esset functa, ingenti luctu eam Cyrus erat prosequutus, et aliis omnibus, quibus imperabat, luctu eam prosequi praeceperat. Huius igitur mulieris et Cyri filius *Cambyses*, quum Ionas et Aeo-

Ἰωνας μὲν καὶ Αἰολέας ὡς δούλους πατρώϊους εἶντας ἐνόμιζε· ἐπὶ δὲ Αἴγυπτον ἐποιέετο στρατηλασίην, ἄλλους τε παραλαβὼν τῶν ἥρχε, καὶ δὴ καὶ Ἑλλήνων,

10 τῶν ἐπεκράτεε.

Οἱ δὲ Αἰγύπτιοι, πρὶν μὲν ἢ Ψαμμίτιχον σφέων 2 βασιλεῦσαι, ἐνόμιζον ἑαυτοὺς πρῶτους γενέσθαι πάντων ἀνθρώπων. ἐπειδὴ δὲ Ψαμμίτιχος βασιλεύσας ἠθέλησε εἰδέναι, οἱ τινες γενοῖατο πρῶτοι, ἀπὸ τούτου 5 νομίζουσι Φρύγας προτέρους γενέσθαι ἑαυτῶν, τῶν δὲ ἄλλων ἑαυτοὺς. Ψαμμίτιχος δὲ ὡς οὐκ εἰδύνατο πυθανόμενος πόρον οὐδένα τούτου ἀνευρεῖν, οἱ γενοῖατο πρῶτοι ἀνθρώπων, ἐπιτεχνᾷται τοιόνδε. Παιδιά δύο νεογνὰ ἀνθρώπων τῶν ἐπιτυχάντων διδοῖ ποιμένι τρέ- 10 φειν εἰς τὰ ποιμένα τροφὴν τινα τοιήνδε· ἐντελαμένους

lenses pro servis a patre acceptis haberet, adversus Aegyptum expeditionem suscepit, quum alios ad id bellum faciendum ducens, quibus imperabat, tum nimirum et Graecos qui ipsius potestati erant subiecti.

(2.) AEGYPTII, priusquam apud eos regnum obtinisset Psammitichus, antiquissimos sese omnium hominum esse existimaverant. Postquam vero Psammitichus, regnum adeptus, voluit cognoscere, quoniam fuerint primi et antiquissimi, ab illo tempore Phrygas sese priores arbitrantur, se autem reliquis omnibus. Psammitichus autem, quum perquisitione institutâ nullum exitum huius quaestionis, quoniam essent primi hominum, potuisset reperire, tale quiddam est machinatus. Duo pueros recens natos ex humilis sortis parentibus tradidit pastori, qui eos apud greges tali modo aleret. Praecepit ut nemo

μηδὲνα ἀντίον αὐτέων μηδεμίην Φωνὴν ἰέναι, ἐν στέγῃ
 δὲ ἐρήμῃ ἐπ' ἑαυτῶν κέεσθαι αὐτὰ, καὶ τὴν ὥρην ἐπα-
 φινέειν σφι αἶγας. πλησάντα δὲ τοῦ γάλακτος, τάλ-
 λα διαπρήσσεσθαι. ταῦτα δ' ἐποίηε τε καὶ ἐνετέλλετο
 ὁ Ψαμμίτιχος, θέλων ἀκούσαι τῶν παιδίων, ἀπαλ- 15
 λαχθέντων τῶν ἀσήμεων κυνημάτων, ἥτινα Φωνὴν ῥή-
 ξουσι πρώτην. τάπερ ὦν καὶ ἐγένετο. ὥς γὰρ διέτης
 χρόνος ἐγγεγόνεε ταῦτα τῷ ποιμένι πρήσسونτι, ἀνοίγοντι
 τὴν θύρην καὶ ἐσιόντι τὰ παιδία ἀμφοτέρα προσπίπ-
 τοντα βεκὸς ἐφώνεον, ὀρέγοντα τὰς χεῖρας. τὰ μὲν δὲ 20
 πρῶτα ἀκούσας, ἥσυχος ἦν ὁ ποιμήν. ὥς δὲ πολλάκι
 φοιτέοντι καὶ ἐπιμελομένῳ πολλὸν ἦν τοῦτο τὸ ἔπος,
 οὕτω δὲ σημήνας τῷ δεσπότῃ, ἤγαγε τὰ παιδία κε-
 λεύσαντος ἐς ὅψιν τὴν ἐκείνου. ἀκούσας δὲ καὶ αὐτὸς ὁ
 Ψαμμίτιχος, ἐπυνθάνετο οὔτινες ἀνθρώπων βεκὸς τί κα- 25

coram illis vocem ullam ederet, sed iacerent in soli-
 taria casa seorsim, et iustis temporibus caprae ad eos
 adducerentur: ubi lacte expleti forent, alia omnia
 pastor ageret. Haec fecit praecepitque Psammitichus,
 cupiens cognoscere, quamnam post obscuros infan-
 tum vagitus primam vocem essent edituri. Atque id
 etiam factum est. Nam postquam per duos continuos
 annos mandata exsecutus erat pastor, aperienti ia-
 nuam intrantique adlabentes ambo pueruli *becos* cla-
 mabant, manusque porrigebant. Quod pastor pri-
 mum audiens, tacuit: sed, quum crebrius adeunti
 puerosque curanti idem semper verbum repeteretur,
 ita demum significavit hero, eiusque iussu pueros in
 conspectum eius produxit. Quod ubi ipse etiam Psam-
 mitichus cognovit, sciscitatus est, quinam hominum

λέουσι. πυνθανόμενος δὲ, εὗρισκε Φρύγας καλέοντας
 τὸν ἄρτον. οὕτως συνεχώρησαν Αἰγύπτιοι, καὶ τοιοῦτῳ
 σταθμησάμενοι πηγήματι, τοὺς Φρύγας πρεσβυτέρους
 εἶναι ἐωυτῶν. Ὡδὲ μὲν γενέσθαι τῶν ἱεράων τοῦ Ἡφαί- 3
 στου ἐν Μέμφι ἤκουον. Ἕλληνες δὲ λέγουσι ἄλλα τε
 μάταια πολλὰ, καὶ ὡς γυναικῶν τὰς γλώσσας ὁ
 Ψαμμίτιχος ἐκταμών, τὴν διαίταν οὕτως ἐποίησατο
 5 τῶν παίδων παρὰ ταύτησι τῇσι γυναιξί. κατὰ μὲν δὴ
 τὴν τροφὴν τῶν παίδων τοσαῦτα ἔλεγον. Ἦκουσα δὲ καὶ
 ἄλλα ἐν Μέμφι, ἐλθὼν ἐς λόγους τοῖσι ἱερεῦσι τοῦ
 Ἡφαίστου. καὶ δὴ καὶ ἐς Θήβας τε καὶ ἐς Ἡλιούπο-
 λιν αὐτέων τουτέων εἵνεκε ἐτραπόμην, ἐθέλων εἰδέναι
 10 εἰ συμβήσονται τοῖσι λόγοις τοῖσι ἐν Μέμφι. οἱ γὰρ
 Ἡλιουπολῖται λέγονται Αἰγυπτίαν εἶναι λογιώτατοι.

hoc vocabulo uterentur, quidve eo indigiterent: et
 sciscitando comperit, apud Phrygas eo vocabulo *pa-*
nem significari. Ita *Aegyptii*, ex eo ducto argumen-
 to, *Phrygibus* concessere, *esse illos se antiquiores*.
 (3.) Ita quidem rem actam esse, ex Vulcani sacerdoti-
 bus Memphi audiui. Graeci vero et alia narrant vana
 multa, et in his, mulierum linguas excidisse Psam-
 mitichum, hisque mulieribus pueros illos tradidisse
 nutriendos. De puerorum igitur illorum nutritione
 mihi ista narrata sunt. Sed et alia [*ad Aegyptiorum*
antiquitatem pertinentia] Memphi audiui, cum
 Vulcani sacerdotibus sermones miscens. Atque earum-
 dem nempe rerum caussa Thebas etiam et Heliopo-
 lim me contuli, scire cupiens, an illorum narrationes
 convenient cum his quae Memphi narrantur. He-
 liopolitae enim dicuntur ex omnibus Aegyptiis pe-

Τὰ μὲν νυν θεῖα τῶν ἀπηγημάτων οἷα ἤκουον, οὐκ ἐμὶ πρόθυμος ἐξηγέσθαι, ἔξω ἢ τὰ οὐνόματα αὐτῶν μαῦνον· νομίζων πάντας ἀνθρώπους ἴσον περὶ αὐτῶν ἐπίστασθαι· τὰ δ' ἂν ἐπιμνησθῶ αὐτῶν, ὑπὸ τοῦ λό- 15 γου ἐξαναγκαζόμενος ἐπιμνησθήσομαι.

- 4 Ὅσα δὲ ἀνθρωπήϊα πηγήματα, ὥδε ἔλεγον ὁμολογέοντες σφίσι. Πρώτους Αἰγυπτίους ἀνθρώπων ἀπάντων ἐξευρέειν τὸν ἐνιαυτὸν, δωδέκα μέρεα δασαμένους τῶν ὥρέων ἐς αὐτόν. ταῦτα δὲ ἐξευρέειν ἐκ τῶν ἀστρῶν ἔλεγον. ἄγουσι δὲ τούτων σοφώτερον Ἑλλήνων, ἐμοὶ 5 δοκέειν, ὅσω Ἕλληνας μὲν διὰ τρίτου ἔτεος ἐμβόλιμον ἐπεμβάλλουσι, τῶν ὥρέων εἵνεκα· Αἰγύπτιοι δὲ τριηκοντημέρους ἄγοντες τοὺς δωδέκα μῆνας, ἐπάγουσι ἀνὰ πᾶν ἔτος πέντε ἡμέρας πέραξ τοῦ ἀριθμοῦ, καὶ

ritissimi antiquitatis. Quae igitur audiui ad res divinas spectantia, ea non est mihi animus in publicum edere, exceptis deorum nominibus, existimans omnes [in Aegypto] homines idem de his nosse: quaecumque vero de illis rebus commemoravero, eorum nonnisi a narrationis ratione coactus faciam mentionem.

(4.) Quod ad res humanas spectat, haec illi secum consentientes dixerunt. Primos hominum omnium *Aegyptios annum invenisse*, duodecim partes succedentium invicem temporum per illum distribuentes. Haec autem illos ex astris invenisse aiebant. Agunt autem annum Aegyptii tanto prudentius, ut equidem arbitror, quam Graeci; quod Graeci tertio quoque anno, vicissitudinis temporum caussâ, intercalarem mensem coguntur adiacere; Aegyptii vero duodecim menses tricenorum dierum agentes, singulis annis

10 σφι ὁ κύκλος τῶν ὠρέων ἐς ταῦτό περιῶν παραγί-
νται. Δωδέκ' τε θεῶν ἐπωνυμίας ἔλεγον πρώτους Αἰ-
γυπτίους νομίσαι, καὶ Ἕλληνας παρὰ σφέων ἀναλα-
βεῖν. βωμούς τε καὶ ἀγάλματα καὶ νηούς θεοῖσι ἀπο-
νεῖμαι σφέας πρώτους, καὶ ζῶα ἐν λίθοις ἐγγλύψαι.
15 καὶ τούτων μὲν νῦν τὰ πλεῶν ἔργω ἐδήλουν οὕτω γενό-
μενα. Βασιλεῦσαι δὲ πρώτον Αἰγύπτου ἀνθρώπων ἔλε-
γον Μῆνα. ἐπὶ τούτου, πλὴν τοῦ Θηβαϊκοῦ νομοῦ,
πᾶσαν Αἴγυπτον εἶναι ἕλος· καὶ αὐτῆς εἶναι οὐδὲν
ὑπερέχον τῶν νῦν ἐνεσθι λίμνης τῆς Μοίριος ὄντων· ἐς
20 τὴν ἀνάπλους ἀπὸ θαλάσσης ἑπτὰ ἡμερῶν ἐστὶ ἀνα-
τὸν ποταμόν. Καὶ εὖ μοι ἰδόκεον λέγειν περὶ τῆς χω- 5
ρης· δηλα γὰρ δὴ καὶ μὴ προακούσαντι, ἰδόντι δέ, ὅς

quinque dies extra numerum adiiciunt, atque ita illis circumactus vicissitudinum anniversariarum circulus eodem semper tempore redit. Ad haec *duodecim deorum nomina* Aegyptios primos aiebant instituisse, et ab illis Graecos accepisse: aras item et imagines et templa diis primos eosdem tribuisse, et figuras lapidibus insculpsisse. Et horum pleraque re ipsâ demonstrabant ita se habere. *Regnasse* autem in Aegypto, ex hominum numero, primum dixere *Menem*. Hoc regnante totam Aegyptum, excepto Thebano districtu, paludem fuisse; et tunc temporis nihil ex aqua eminuisse eorum, quae nunc sunt infra Moeridem lacum, ad quem est ex mari navigatio adverso flumine septem dierum. (5.) Et recte quidem hoc, quod ad terram spectat, dixisse mihi visi sunt. Etenim cuilibet, qui, etiam si non ante audiverit, tamen oculis suis hanc terram adspexerit, si modo non pror-

τίς γε σύνεσιν ἔχει, ὅτι Αἴγυπτος ἐς τὴν Ἑλλήνες ναυ-
 τίλλονται, ἔστι Αἰγυπτίοισι ἐπικτήτός τε γῆ, καὶ δῶ-
 ρον τοῦ ποταμοῦ καὶ τὰ κατ' ὕπερθε ἔτι τῆς λίμνης 5
 ταύτης, μέχρι τριῶν ἡμερέων πλοῦ, τῆς περὶ ἐκείνοι
 οὐδὲν ἔτι τοιόνδε ἔλεγον, ἔστι δ' ἕτερον τοιοῦτον.

Αἰγύπτου γὰρ φύσις τῆς χώρας ἐστὶ τοιήδε. Πρῶτα
 μὲν προσπλέων, ἔτι καὶ ἡμέρης δρόμον ἀπέχων ἀπὸ
 γῆς, κατεῖς καταπειρητήρην, πηλὸν τε ἀνοΐσεις, καὶ 10
 ἐν ἑνδεκα ὀργυῖσι ἔσαι. τοῦτο μὲν ἐπὶ τοσοῦτον δη-
 6 λοῖ πρόχυσιν τῆς γῆς εὐῶσαν. Αὐτῆς δὲ τῆς Αἰγύ-
 πτου ἐστὶ μῆκος τὸ παρὰ θάλασσαν, ἑξήκοντα σχοῖ-
 νοι, κατὰ ἡμέες διαιρέομεν εἶναι Αἴγυπτον ἀπὸ τοῦ
 Πλινθινήτεω κόλπου μέχρι Σερβωνίδος λίμνης, παρ'

V. 11. ἐν ἑνδεκα. *Alibi ἐν δέκα, in decem orgyis.*

sus destitutus fuerit intelligentia, manifestum est,
*Aegyptum hanc, quam Graeci navibus adeunt,
 adquisitam Aegyptiis terram esse, et fluminis do-
 num; atque etiam eorum, quae supra hunc lacum
 sita sunt ad trium dierum navigationem, eandem
 esse rationem; quamquam de hoc tractu nihil am-
 plius tale illi narraverunt.*

Est enim *natura huius regionis, quae Aegyptus
 vocatur*, huiusmodi. Primum quidem, navi eam pe-
 tens, quando unius etiam diei cursu adhuc abfueris
 a terra, si bolidem demiseris, limum extrahes, et in
 undecim orgyis eris: quod quidem ostendit, in tan-
 tum progredi telluris profusionem. (6.) Ipsius au-
 tem Aegypti longitudo secundum mare est sexaginta
schoenorum, quatenus quidem nos Aegyptum defi-
 nimus, ut a Plinthinete sinu pertineat usque ad Ser-

5 ἦν τὸ Κάσιον ὄρος τείνει ταύτης ὦν ἀπὸ οἱ ἐξήκοντα
 σχοῖνοι εἰσι. ὅσοι μὲν γὰρ γεωπείναι εἰσι ἀνθρώπων,
 ὀργυῖῃσι μεμετρήκασι τὴν χώραν· ὅσοι δὲ ἦσσαν γεω-
 πείναι, σταδίοισι· οἱ δὲ πολλὰν ἔχουσι, παρασάγγῃσι·
 οἱ δὲ ἄφθονον λίην, σχοῖνοιςι. δύναται δὲ ὁ μὲν πα-
 10 ρασάγγῃς τριήκοντα στάδια· ὁ δὲ σχοῖνος ἕκαστος,
 μέτρον ἑὼν Αἰγύπτιον, ἐξήκοντα στάδια. οὕτω ἂν εἴη-
 σαν Αἰγύπτου στάδιοι ἑξακόσιοι καὶ τρισχίλιοι, τὸ
 παρὰ θάλασσαν. Ἐνθεῦτεν μὲν καὶ μέχρι Ἥλιου 7
 πόλις ἐς τὴν μεσόγαιαν, ἔστι εὐρέα Αἴγυπτος, εὐῶσα
 πᾶσα ὑπὲρ τε καὶ εὐνδρος, καὶ ἰλὺς. ἔστι δὲ ὁδὸς ἐς
 τὴν Ἡλιούπολιν ἀπὸ θαλάσσης ἀνω ἰόντι, παραπλη-
 5 σὴ τὸ μῆκος τῇ ἐξ Ἀθηνέων ὁδῶ, τῇ ἀπὸ τῶν δυάδε-
 κα θεῶν τοῦ βωμοῦ Φερούση ἐς τε Πίσαν καὶ ἐπὶ

VII. 3. εὐνδρος. Fors. ἔννυδρος. Vulgo omnes ἀνδρος, aquarum inops.

bonidem lacum, ad quem Casius mons porrigitur; ab hoc igitur lacu sunt sexaginta schoeni. Nam qui haud multum terrae possident homines, hi eam orgyis metiuntur; qui paulo plus, stadiis; qui multum possident, parasangis; qui valde amplam regionem, hi schoenis eam metiuntur. Valet autem *parasanga* triginta stadia; *schoenus* vero unusquisque (quae Aegyptia est mensura) sexaginta stadia. Ita *Aegypti longitudo* secundum mare ter mille sexcentorum fuerit stadiorum. (7.) Inde versus interiora, usque Heliopolin, in latitudinem patet Aegyptus, tota plana est, aquis irrigua, limosa. Est autem iter a mari Heliopolin adscendenti par fere longitudine viae ei, quae Athenis a duodecim deorum ara Pisam ducit ad Olym-

τὸν νηὸν τοῦ Διὸς τοῦ Ὀλυμπίου. σμικρὸν τι τὸ διά-
 Φερον εὐροί τις ἀν' λογιζόμενος τῶν οὐδῶν τούτων, τὸ
 μὴ ἴσας μῆκος εἶναι, οὐ πλέον πεντεκαίδεκα σταδίων·
 ἢ μὲν γὰρ ἐς Πίσαν ἐξ Ἀθηνέων, καταδεῖ πεντεκαί- 10
 δεκα σταδίων, ὥς μὴ εἶναι πεντακοσίων καὶ χιλίων·
 ἢ δὲ ἐς Ἡλιούπολιν ἀπὸ θαλάσσης, πληροὶ ἐς τὸν
 8 ἀριθμὸν τοῦτον. Ἀπὸ δὲ Ἡλιουπόλιος ἀνω ἰόντι, σtei-
 νή ἐστι Αἴγυπτος. τῇ μὲν γὰρ, τῆς Ἀραβίης ὄρος πα-
 ρατέταται, φέρον ἀπ' ἀρκτου πρὸς μεσαμβρίας τε καὶ
 νότου, αἰεὶ ἀνω τεῖνον ἐς τὴν Ἐρυθρὴν καλεομένην θά-
 λασσαν· ἐν τῷ αἰ' λιθοτομίαι ἐνεῖσι, αἱ ἐς τὰς πυρα- 5
 μίδας κατατμηθεῖσαι τὰς ἐν Μέμφι. ταύτῃ μὲν λῆ-
 γον, ἀνακάρμπει ἐς τὰ εἰρηται, τὸ ὄρος. τῇ δὲ αὐτὸ
 ἐαυτοῦ ἐστὶ μακρότατον, ὥς ἐγὼ ἐπυνθανόμην δύο μη-
 νῶν αὐτὸ εἶναι τῆς ὁδοῦ ἀπὸ ἡοῦς πρὸς ἐσπέρην· τὰ δὲ

p̄ii Iovis templum. Exiguum quiddam interesse repe-
 riet, si quis computaverit, quin aequalis sit longi-
 tudo utriusque itineris; haud amplius quam quin-
 decim stadia: nam via Athenis Pisam est mille quin-
 gentorum stadiorum, minus quindecim; a mari au-
 tem Heliopolim plenus hic numerus est. (8.) Ab
 Heliopoli superiora petenti angusta Aegyptus est:
 nam ab alterâ parte mons Arabiae praetenditur, a
 septemtrione versus meridiem et austrum excurrens,
 semper in altius tendens ad Erythraeum quod vocatur
 mare; quo in monte lapicidinae sunt, unde Memphin
 ducti sunt lapides ad extruendas pyramides. Hoc
 loco desinens mons flectitur in eam quam dixi par-
 tem. Qua vero est maxima eius longitudo, duorum
 mensium itineris esse accepi ab oriente versus occi-

10 πρὸς τὴν ἡῶ, λιβανωτοφόρα αὐτοῦ τὰ τέρματα εἶναι.
τοῦτο μὲν νυν τὸ ὅρος τοιοῦτο ἐστί. Τὸ δὲ πρὸς Λιβύης
τῆς Αἰγύπτου, ὅρος ἄλλο πέτρων τείνει, ἐν τῷ αἰ πυ-
ραμίδες ἐνεῖσι, ψάμμῳ κατειλυμένον, τέταρτον τὸν
αὐτὸν τρόπον τὸν καὶ τοῦ Ἀραβίου τὰ πρὸς μεσαμ-
15 βρίην φέροντα. Τὸ ὧν δὴ ἀπὸ Ἡλιουπόλιος, οὐκέτι
πολλὸν χωρίον, ὡς εἶναι Αἰγύπτου· ἀλλ' ὅσον τε ἡμέ-
ρῶν τεσσέρων ἀναπλόου στενὴ ἐστὶ Αἴγυπτος εἰούσα.
τῶν δὲ οὐρέων τῶν εἰρημένων τὸ μεταξὺ, πεδιάς μὲν
γῆ· στάδιοι δὲ μάλιστα ἐδόκειν μοι εἶναι, τῇ στενό-
20 τατόν ἐστι, διηκοσίων οὐ πλείους, ἐκ τοῦ Ἀραβίου οὐ-
ρεος ἐς τὸ Λιβυκὸν καλούμενον. τὸ δὲ ἐνθεῦτεν αὐτῆς
εὐρὴα Αἴγυπτός ἐστι. Πέφυκε μὲν νυν ἡ χώρα αὕτη
οὕτω. Ἀπὸ δὲ Ἡλιουπόλιος ἐς Θήβας, ἐστὶ ἀνά 9
πλοὺς ἐννέα ἡμερῶν· στάδιοι δὲ τῆς ὁδοῦ, ἐξήκοντα

dentem; et extrema quidem illius, orientem spectan-
tia, thuris esse feracia. Haec igitur huius montis ra-
tio est. Ab alterâ Aegypti parte, Lybiam versus,
alius mons praetenditur saxeus, in quo pyramides
exstructae sunt, arenâ obvolutus, pari modo porrectus
atque ea pars Arabici montis quae ad meridiem ten-
dit. Ab Heliopoli igitur non multum in latitudinem
patet regio quae Aegyptus esse censetur, sed ad qua-
tuor dierum adverso flumine navigationem angusta
Aegyptus est. Est autem regio, inter duos quos dixi
montes interiecta, campestris; cuius latitudo, ubi
minima, ducentorum admodum stadiorum esse, haud
amplius, mihi visa est, ab Arabico montē ad Lybicum:
exinde vero rursus fit latior Aegyptus. Haec igitur est
huius regionis natura. (9.) Est vero Heliopoli The-
bas naviganti iter novem dierum: stadia sunt autem

καὶ ὀκτακόσιοι καὶ τετρακισχίλιοι, σχοίνων ἑνὸς καὶ ὀγδῶκοντα ἑόντων. οὗτοι συντιθέμενοι οἱ στάδιοι Αἰγυπτίου, τὸ μὲν παρὰ Θάλασσαν, ἥδη μοι καὶ πρότερον δεδήλωται ὅτι ἑξακοσίων τέ ἐστὶ σταδίων καὶ τρισχιλίων ὅσον δέ τι ἀπὸ θαλάσσης ἐς μεσόγαλιαν μέχρι Θηβέων ἐστὶ, σημανέω. στάδιοι γὰρ εἰσι εἴκοσι καὶ ἑκατὸν καὶ ἑξακισχίλιοι. τὸ δὲ ἀπὸ Θηβέων ἐς Ἐλεφαντίνην καλεομένην πόλιν, στάδιοι χίλιοι καὶ ὀκτακόσιοι εἰσί.

- 10 Ταύτης ὦν τῆς χώρας τῆς εἰρημένης ἢ πολλῇ, κατὰπερ οἱ ἱερεῖς ἔλεγον, ἐδόκει δὲ καὶ αὐτῷ μοι εἶναι ἐπίκτητος Αἰγυπτίοισι. τῶν γὰρ οὐρέων τῶν εἰρημένων τῶν ὑπὲρ Μέμφιν πόλιν κειμένων τὸ μεταξὺ ἐφαίνετό μοι εἶναί ποτε κάλπος θαλάσσης, ὥσπερ γε τὰ περὶ 5

quater mille octingenta et sexaginta; schoeni enim numerantur octoginta et unus. Haec stadia si inter se componantur, quum latitudinem secundum mare porrectam iam supra dixerim esse trium millium sexcentorum stadiorum, quaenam sit longitudo a mari versus mediterranea Thebas usque, nunc declarabo: est nempe stadiorum sexies mille centum et viginti. Thebis autem usque Elephantinen sunt mille et octingenta stadia.

(10.) Huius igitur quam dixi regionis plurima pars, quemadmodum et narrarunt sacerdotes, et mihi ipsi visum erat, adquisita Aegyptiis terra est. Etenim, quod inter praedictos montes supra Memphin sitos interiectum est, id mihi visum erat olim sinus maris fuisse, quemadmodum ea quae circa Ilium

Ἴλιον καὶ Τευθρανίην, καὶ Ἐφεσόν τε καὶ Μαιάνδρου
 πεδίον· ὥστε εἶναι σμικρὰ ταῦτα μεγάλοισι συμβα-
 λείν. τῶν γὰρ ταῦτα τὰ χωρία προσχυσάντων ποτα-
 μῶν, ἐνὶ τῶν στομάτων τοῦ Νείλου, ἐόντος πενταστό-
 10 μου, οὐδείς αὐτῶν πλήθεος πέρι ἄξιος συμβληθῆναι
 ἐστί. εἰσὶ δὲ καὶ ἄλλοι ποταμοὶ οὐ κατὰ τὸν Νεῖλον
 ἐόντες μεγάλα, οἳ τινες ἔργα ἀποδεξάμενοι μεγάλα
 εἰσὶ τῶν ἐγὼ Φράσαι ἔχω οὐνόματα, καὶ ἄλλων,
 καὶ οὐκ ἥκιστα Ἀχελώου· ὃς ρέων δι' Ἀκαρνανίης, καὶ
 15 ἔξιεις ἐς Θάλασσαν, τῶν Ἐχινάδων νήσων τὰς ἡμί-
 σεας ἤδη ἤπειρον πεποιήκε. Ἔστι δὲ τῆς Ἀραβίης 11
 χώρας, Αἰγύπτου δὲ οὐ πρόσω, κόλπος θαλάσσης ἐπέ-
 χων ἐκ τῆς Ἐρυθρῆς καλεομένης θαλάσσης, μακρὸς
 οὕτω δὴ τι καὶ στενός, ὥς ἔρχομαι Φράσων. μῆκος

sunt et Teuthraniam, et quæ circa Ephesum et
 Maeandri campum, si licet parva conferre cum mag-
 nis: nam neuter eorum fluviorum, quorum ex pro-
 luvie hæc loca enata sunt, ne cum uno quidem ex
 Nili ostiis, quæ numero quinque sunt, magnitudi-
 nem si spectes, meretur comparari. Sunt vero etiam
 alii fluvii, magnitudine cum Nilo neutiquam confe-
 rendi, qui tamen res maximas efficiunt: quorum ego
 nomina edere possum, quum aliorum, tum maxime
 Acheloi; qui Acarnaniam perfluens, ibique in mare
 se exonerans, Echinadum iam dimidiam partem ex
 insulis fecit continentem. (11.) Est autem in Arabia,
 haud procul ab Aegypto, maris sinus, ex Rubro quod
 vocatur mari in terram pertinens, ita longus et an-
 gustus, uti dicturus sum. Longitudo navigationis,
Herod. T. I. P. I. S

μὲν πλοῦς, ἀρξαμένῳ ἐκ μυχοῦ διεκπλῶσαι εἰς τὴν 5
 εὐρέην θάλασσαν, ἡμέραι ἀναισιμοῦνται τεσσαράκον-
 τα, εἰρεσὴν χρεωμένῳ· εὖρος δὲ, τῇ εὐρύτατός ἐστι ὁ
 κόλπος, ἡμῖσι ἡμέρης πλοῦς. ῥηχὴ δ' ἐν αὐτῷ καὶ ἄμ-
 πωτις ἀνὰ πᾶσαν ἡμέρην γίνεται. ἕτερον τοιοῦτον κόλ-
 πον καὶ τὴν Αἴγυπτον δοκέω γενέσθαι· τὸν μὲν, ἐκ 10
 τῆς βορρῆς θάλασσης κόλπον ἐσέχοντα ἐπὶ Αἰθιοπίας·
 τὸν δὲ [Ἀράβιον, τὸν ἔρχομαι λέξαν,] ἐκ τῆς νοτῆς
 φέροντα ἐπὶ Συρίας· σχεδὸν μὲν ἀλλήλοισι συντετραί-
 νοντας τοὺς μυχοὺς, ὀλίγον δὲ τι παραλλάσσοντας
 τῆς χώρας. εἰ ὦν δὴ ἐβελήσῃ ἐκτρέψαι τὸ ρέεθρον ὁ 15
 Νεῖλος εἰς τοῦτον τὸν Ἀράβιον κόλπον, τί μιν κωλύει
 ρέοντος τούτου ἐκχωσθῆναι ἐντὸς γε δισμυρίων ἐτέων;
 ἐγὼ μὲν γὰρ ἔλπομαι γε καὶ μυρίων ἐντὸς χωσθῆναι

si ab intimo sinus recessu proficiscaris navi remis
 agitata, donec in mare apertum perveneris, tanta est
 ut dies in ea consumantur quadraginta: latitudo au-
 tem, ubi latissimus sinus, dimidii unius diei naviga-
 tio. Obtinet autem in illo quotidie fluxus maris et
 refluxus. Alium igitur similem fere huic sinum olim
 Aegyptum fuisse existimo, e septentrionali mari ver-
 sus Aethiopiam influentem, sicut Arabius [de quo mihi
 dicturum esse professus sum,] ex australi mari Sy-
 riam versus tendit; ambo propemodum sibi invicem
 recessus suos perforantes, exiguo terrae spatio inter-
 iecto. Quod si igitur Nilus in hunc Arabium sinum
 voluerit alveum suum avertere, quid impedit quo-
 minus hic sinus intra viginti annorum millia ingesto
 limo compleatur? Ego quidem arbitror, etiam intra
 decem millia annorum posse compleri. Cur igitur

ἂν. κοῦ γε δὴ, ἐν τῷ προανασιμαμένῳ χρόνῳ πρότε-
 20 ρον ἢ ἐμὲ γενέσθαι, οὐκ ἂν χωσθεῖη κόλπος καὶ πολ-
 λῶ μέζων ἔτι τούτου, ὑπὸ τοσούτου τε ποταμοῦ καὶ
 οὕτως ἐργατικοῦ; Τὰ περὶ Αἴγυπτον ὧν καὶ τοῖσι λέ- 12
 γουσι αὐτὰ πείβομαι, καὶ αὐτὸς οὕτω κάρτα δοκέω
 εἶναι, ἰδὼν τε τὴν Αἴγυπτον προκειμένην τῆς ἐχομένης
 γῆς, κογχυλιά τε Φαινόμενα ἐπὶ τοῖσι οὖρεσι, καὶ
 5 ἄλμην ἐπανθέουσιν, ὥστε καὶ τὰς πυραμίδας δηλέ-
 σθαι καὶ ψάμμον μῦθον Αἰγύπτου ὅρος τοῦτο τὸ ὑπὲρ
 Μέμφιος ἔχον· πρὸς δὲ, τῇ χώρῃ οὔτε τῇ Ἀραβίῃ
 προσούρω εὐοσύνην τὴν Αἴγυπτον προσεκέλην, οὔτε τῇ Λι-
 βύῃ, οὐ μὲν οὐδὲ τῇ Συρίῃ, (τῆς γὰρ Ἀραβίης τὰ
 10 παρὰ θάλασσαν Σύριοι νέμονται,) ἀλλὰ μελάγγλαιόν
 τε καὶ κατερρήγνυμένην, ὥστε εὐοῦσαν ἰλὺν τε καὶ πρᾶ-

intra temporis spatium, quod ante meam aetatem ef-
 fluxit, sinus multo etiam maior quam hic non potue-
 rit compleri a fluvio tam ingente tamque valido?
 (12.) Itaque haec, quae de Aegypto retuli, et his
 qui ea referunt credo, et ipse per me ita se habere
 existimo; quum et prominere in mare videam Ae-
 gyptum ultra regionem utrique adiacentem, et con-
 chylia videam reperiri in montibus, et salsuginem
 ubique efflorescere, ita ut ab ea etiam pyramides
 corrodantur, et eum solummodo montem, qui su-
 pra Memphin est, arenâ obtectum: adhaec nec fini-
 timae regioni Arabicae similem Aegyptum vide-
 mus, nec Lybicae, nec vero etiam Syriacae; (nam
 Arabiae partem secundum mare porrectam Syrii te-
 nent;) sed nigram terram atque confractam, utpote

χυσιν ἐξ Αἰθιοπίας κατενηνεγμένην ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ.
τὴν δὲ Λιβύην ἰθὺς ἐρυθροτέρην τε γῆν, καὶ ὑποψαμ-
μότερην· τὴν δὲ Ἀραβίην τε καὶ Συρίην ἀργιλωδεστέ-
ρην τε καὶ ὑπόπετρον εὐῶσαν.

5

- 13 Ἐλεγον δὲ καὶ τόδε μοι μέγα τεκμήριον περὶ τῆς
χώρης ταύτης οἱ ἱεῖες, ὡς ἐπὶ Μοίριος βασιλῆος,
ὅπως ἔλθοι ὁ ποταμὸς ἐπὶ ὀκτῶ πήχεας τὸ ἐλάχιστον,
ἀρδεσκε Αἴγυπτον τὴν ἑνερθε Μέμφιος. καὶ Μοίρι οὐκ
ἦν ἔτεα εἰνακόςια τετελευτηκότι, ὅτε τῶν ἱεῶν ταῦτα 5
ἐγὼ ἤκουον. νῦν δὲ, ἢν μὴ ἐπ' ἑκκαίδεκα ἢ πεντεκαί-
δεκα πήχεας ἀναβῇ τὸ ἐλάχιστον ὁ ποταμὸς, οὐκ
ὑπερβαίνει εἰς τὴν χώραν. δοκέουσί τέ μοι Αἰγυπτίων
οἱ ἑνερθε τῆς λίμνης τῆς Μοίριος οἰκόντες τὰ τε ἄλλα
χωρία καὶ τὸ καλεόμενον Δέλτα, ἢν οὕτω ἡ χώρα αὐ- 10

limum et proluviem ex Aethiopiâ a fluvio delatam:
contra, Libyae solum videmus rubicundum et areno-
siorem, Arabiae vero et Syriae magis argillosum pe-
trosumque.

(13.) Magnum vero etiam mihi documentum hoc
memorantur sacerdotes, ex quo de huius terrae natu-
ra possit iudicari: scilicet regnante Moeri, quando
fluvius ad octo saltem cubitos auctus erat, irrigabat
Aegyptum quae infra Memphin est: a Moeridis au-
tem obitu usque ad id tempus, quo ego hoc e sacer-
dotibus audiui, nondum effluxerant anni nongenti.
Nunc vero, nisi ad sedecim, aut ad quindecim mini-
mum, cubitos augeatur, in terram non exundat. Vi-
denturque mihi ex Aegyptiis hi, qui infra Moeridem
lacum quum alia loca, tum *Delta* quod vocatur, in-

τη κατὰ λόγον ἐπιδιδῶι ἐς ὕψος, καὶ τὸ ὅμοιον ἀποδι-
 δοῖ ἐς αὐξήσιν, μὴ κατακλύζοντος αὐτὴν τοῦ Νείλου
 πείσεσθαι τὸν πάντα χρόνον τὸν ἐπίλοιπον Αἰγύπτιοι,
 τὸ κοτε αὐτοὶ Ἕλληνας ἔφασαν πείσεσθαι. πυθόμενοι
 15 γὰρ ὡς ἔεται πᾶσα ἡ χώρα τῶν Ἑλλήνων, ἀλλ' οὐ
 ποταμοῖσι ἄρδεται, κατὰπερ ἡ σφετέρῃ, ἔφασαν
 „Ἕλληνας ψευθέντας κοτὲ ἐλπίδος μεγάλης, κακῶς
 πεινήσειν.“ τὸ δὲ ἔπος τοῦτο ἐθέλει λέγειν, ὡς „εἰ
 μὴ ἐβελήσει σφι ἕιν ὁ θεός, ἀλλ' αὐχμῶ διαχρᾶ-
 20 σθαι, λιμῶ οἱ Ἕλληνες αἰρεθήσονται“ οὐ γὰρ δὴ σφί
 ἐστι ὕδατος οὐδεμὴ ἀλλῇ ἀπεστρεφῆ, ὅτι μὴ ἐκ τοῦ
 Διὸς μῶνον.“ Καὶ ταῦτα μὲν ἐς Ἕλληνας Αἰγυ- 14
 πτίοισι ὁρθῶς ἔχοντα εἴρηται. Φέρε δὲ νῦν, καὶ αὐτοῖσι

XIII. 11. καὶ τὸ ὅμοιον etc. *Suspiciatus eram* καὶ μὴ ὁ ποτα-
 μὸς τὸ ὅμοιον etc.

colunt, si pro eâdem portione paulatim exaltabitur
 terra, et magis magisque augebitur; [*sive potius*,
 nisi simul fluvijs pari ratione magis magisque auge-
 bitur;] videntur, inquam, mihi Aegyptii, quum ter-
 ram eorum non amplius inundare Nilus potuerit,
 tunc per omne reliquum aevum idem passuri esse,
 quod ipsi aiebant Graecos aliquando passuros. Nam
 quum audissent, universam Graecorum terram pluviâ
 irrigari, non fluviis, quemadmodum Aegyptus; dixe-
 runt, fore ut Graeci aliquando, magna spe frustra-
 ti, misere esuriant. Quod verbum eo valebat, si quan-
 do ipsis deus noluerit pluere, sed siccitatem im-
 mittere; fame pressum iri Graecos; nec enim aliud
 illis esse refugium unde aquam petant, nisi a solo
 Iove. (14.) Et hoc quidem, ad Graecos spectans,
 recte dixere Aegyptii. Age vero, ipsorum etiam Ae-

Αἰγυπτίοισι ὡς ἔχει, Φράσω. εἴ σφι ἐβελήσει, ὡς καὶ
 πρῶτον εἶπον, ἡ χώρα ἡ ἐνερθε Μέμφιος (αὕτη γὰρ
 ἐστὶ ἡ αὐξανομένη) κατὰ λόγον τοῦ παροισχομένου χρό- 5
 νου ἐς ὕψος αὐξάνεσθαι, ἄλλο τι ἢ οἱ ταύτη οἰκέοντες
 Αἰγυπτίων πεινήσουσι; εἰ μῆτε γε ὕσταί σφι ἡ χώρα,
 μῆτε ὁ ποταμὸς οἷός τ' ἔσται ἐς τὰς ἀρούρας ὑπερβαί-
 νειν. Ἡ γὰρ δὴ νῦν γε οὗτοι ἀπονητότατα καρπὸν κομί-
 ζονται ἐκ γῆς, τῶν τε ἄλλων ἀνθρώπων ἀπάντων, 10
 καὶ τῶν λοιπῶν Αἰγυπτίων· οἱ οὔτε ἀρότρῳ ἀναρρήγνυν-
 τες αὐλάκας, ἔχουσι πόνους, οὔτε σκάλλοντες, οὔτε
 ἄλλο ἐργαζόμενοι οὐδὲν τῶν ἄλλοι ἀνθρώποι περὶ λήϊον
 πονέουσι· ἀλλ' ἐπεὶ σφι ὁ ποταμὸς αὐτόματος ἐπελ-
 θὼν ἄρσῃ τὰς ἀρούρας, ἄρσας δὲ ἀπολείπῃ ὀπίσω, 15
 τότε σπείρας ἕκαστος τὴν ἐωυτοῦ ἀρούραν, ἐσβάλλει

gyptiorum quatenam conditio sit, dicam. Si accide-
 rit, quod paulo ante dixi, ut regio infra Memphin
 sita (haec est enim quae augetur) eadem ratione, qua
 praeterito tempore, in altitudinem augeatur, quid
 aliud eveniet, nisi ut fame premantur Aegyptii re-
 gionem illam incolentes? quandoquidem nec pluviâ ir-
 rigabitur illorum terra, nec fluvius poterit arva inun-
 dare. Nam profecto nunc quidem hi, prae aliis homi-
 nibus cunctis, et prae reliquis Aegyptiis, minimo labore
 fructum e terra percipiunt: qui neque aratro sulcos
 findendo, nec terram fodiendo molestiam habent,
 nec opus ullum faciunt eorum, quibus alii omnes
 homines circa segetem multo cum labore occupan-
 tur: sed, postquam fluvius sponte accedens arva in-
 undavit, et irrigata rursus reliquit, semen quisque
 in arvum suum spargit, tum sues in illud immittit;

110, 31.

ἐς αὐτὴν ὕς. ἐπεὶ δὲ καταπατήσῃ τῇσι ὑστὶ τὸ σπέρμα, ἀμνητον τὸ ἀπὸ τούτου μένει. ἀποδυνήσας δὲ τῇσι ὑστὶ τὸν σῖτον, οὕτω κομίζεται.

Εἰ ἂν βουλόμεθα γνώμῃσι τῇσι Ἰωνῶν χρᾶσθαι τὰ 15
περὶ Αἴγυπτον, οἱ Φασὶ τὸ Δέλτα μόνον εἶναι Αἴγυπτον, ἀπὸ Περσέος καλεομένης σκοπιῆς λέγοντες τὸ
παρὰ Θάλασσαν εἶναι αὐτῆς μέχρι Ταριχηϊῶν τῶν
5 Πηλουσιακῶν, τῇ δὲ τεσσεράκοντά εἰσι σχοῖνοι· τὸ δὲ
ἀπὸ Θαλάσσης λεγόντων ἐς μεσόγαιαν τείνειν αὐτὴν
μέχρι Κερκασώρου πόλιος, κατ' ἣν σχίζεται ὁ Νεῖλος,
ἐς τε Πηλούσιον ῥέων καὶ ἐς Κάνωβον· τὰ δὲ ἄλλα
λεγόντων τῆς Αἰγύπτου, τὰ μὲν Λιβύης, τὰ δὲ Ἀρα-
10 βίης εἶναι· ἀποδεικνύοιμεν ἂν, τούτῳ τῷ λόγῳ χρεώ-
μενοι, Αἰγυπτίοισι οὐκ εἶσσαν πρότερον χώραν. ἥδη γάρ

XIV. 17. *Pro ὕς et ὑστὶ ex coniect. corrigunt viri docti βοὺς et βοῦσι, boves, bobus. Equidem tenendum ὕς, sed ὑστὶ in βοῦσι mutandum, arbitror.*

deinde, conculcato a suibus semine, messis tempus expectat: denique, postquam per sues [*ni potius*, per boves] frumentum protrivit, ita illud domum comparat.

(15.) Quod si igitur Ionum de Aegypto sequi vellemus sententiam, qui *Delta solum* aiunt *esse Aegyptum*, quam secundum mare a Persei quæ vocatur speculâ usque ad Pelusiaca Tarichea porrigi dicunt, qua sunt quadraginta schoeni; a mari vero versus mediterranea pertinere Aegyptum aiunt usque ad Cercasurum oppidum, ad quod scinditur Nilus, partim Pelusium versus fluens, partim Canobum; reliquos autem omnes Aegypti tractus, alios Lybiae esse aiunt, alios Arabiae: hac, inquam, ratione utendo demonstrare possemus, nullam olim terram ha-

σφι τό γε Δέλτα, ὡς αὐτοὶ λέγουσι Αἰγύπτιοι, καὶ
 ἐμοὶ δοκεῖ, ἔστι κατάρρυντόν τε καὶ νεωστὶ (ὡς λόγῳ
 εἰπεῖν) ἀναπεφνηός. εἰ τοίνυν σφι χώρα γε μηδεμίῃ
 ὑπῆρχε, τί περιειργάζοντο δοκέοντες πρῶτοι ἀνθρώπων 15
 γεγονέναι; οὐ δὲ ἔδει σφέας ἐς διάπειραν τῶν παιδίων
 εἶναι, τίνα γλῶσσαν πρώτην ἀπήσουσι. Ἄλλ' οὔτε
 Αἰγυπτίους δοκέω ἅμα τῷ Δέλτα τῷ ὑπ' Ἰώνων κα-
 λεομένῳ γενέσθαι, αἰεὶ τε εἶναι, ἐξ οὗ ἀνθρώπων γένος
 ἐγένετο· προαΐουσης δὲ τῆς χώρας, πολλοὺς μὲν τοὺς 20
 ὑπολειπομένους αὐτέων γενέσθαι, πολλοὺς δὲ τοὺς ὑπο-
 καταβαίνοντας. τὸ δ' ὧν πάλαι αἱ Θῆβαι, Αἴγυπτος
 ἑκατέτο· τῆς τὸ περίμετρον στάδιοι εἰσι εἴκοσι καὶ ἑκα-
 16 τὸν καὶ ἑξακισχίλιοι. Εἰ ὧν ἡμεῖς ὀρθῶς περὶ αὐτέων
 γινώσκομεν, Ἴωνες οὐκ εὖ φρονέουσι περὶ Αἰγύπτου.

buisse Aegyptios; quandoquidem Delta hoc, ut ipsi
 adfirmant Aegyptii, utque mihi videtur, adluta terra
 est, et (verbo ut dicam) nuper enata. Quod si igitur
 nulla olim fuit Aegyptiorum terra, quas tandem nu-
 gas egerunt, primos se hominum fuisse existimantes?
 Nec vero oportebat eos experimentum facere in pue-
 rulis, quemnam sermonem primum essent emissuri.
 Ego vero existimo, Aegyptios non simul cum Delta,
 quod Iones vocant, originem cepisse, quin potius
 semper exstitisse, ex quo hominum exstitit genus;
 postquam vero proluvione aucta fuit eorum terra,
 multos quidem eorum in pristinis sedibus mansisse,
 alios vero paulatim versus inferiora descendisse. Olim
 igitur Thebais, *Aegyptus* nominabatur; cuius est
 circuitus sexies mille centum et viginti stadiorum.
 (16.) Quod si igitur nos recte de his statuimus, Io-
 nes non recte de Aegypto sentiunt, Sin vera est Io-

εἰ δὲ ὀρθή ἐστι ἡ τῶν Ἰωνῶν γνώμη, Ἑλληνας τε καὶ
 αὐτοὺς Ἴωνας ἀποδείκνυμι οὐκ ἐπισταμένους λογίζε-
 5 σθαι· οἱ Φασὶ τρία μόρια εἶναι γῆν πᾶσαν, Εὐρώπην
 τε καὶ Ἀσίην καὶ Λιβύην. τέταρτον γὰρ δὴ σφίσι δεῖ
 προσλογίζεσθαι, Αἰγύπτου τὸ Δέλτα· εἰ μὴ τι γέ
 ἐστὶ τῆς Ἀσίας, μήτε τῆς Λιβύης. οὐ γὰρ δὴ ὁ Νεῖ-
 λός γέ ἐστι, κατὰ τοῦτον τὸν λόγον, ὁ τὴν Ἀσίην οὐρί-
 10 ζων τῆς Λιβύης· τοῦ Δέλτα δὲ τούτου κατὰ τὸ ὅζῳ
 περιρρήγνυται ὁ Νεῖλος, ὥστε ἐν τῷ μεταξύ Ἀσίας τε
 καὶ Λιβύης γίνοιτ' ἂν. Καὶ τὴν μὲν Ἰωνῶν γνώμην 17
 ἀπίεμεν· ἡμεῖς δὲ ἄλλοι καὶ περὶ τούτων λέγομεν. Αἰγυ-
 πτον μὲν πᾶσαν εἶναι ταύτην τὴν ὑπ' Αἰγυπτίων οἰκο-
 μένην, κατὰ πῶς Κιλικίην, τὴν ὑπὸ Κιλικίων, καὶ Ἀσ-
 5 συρίην, τὴν ὑπὸ Ἀσσυρίων. οὐρισμα δὲ Ἀσίῃ καὶ Λι-
 βύῃ οἶδαμεν οὐδὲν ἐὼν ὀρθῶ λόγῳ, εἰ μὴ τοὺς Αἰγυ-

num sententia, demonstrabo equidem, Graecos et
 ipsos Ionas nescire computare numeros. Nam quum
 tres esse dicant universae terrae partes, Europam,
 Asiam, et Libyam; oportebat sane his quartam ad-
 numerare, Delta Aegyptiacum; si quidem (ut iidem hi
 aiunt) nec Asiae illud est, nec Libyae. Nam, secundum
 hanc utique rationem, non Nilus est qui Asiam a Li-
 bya disternit: sed, quum circa apicem huius Delta
 in duas partes frangatur Nilus, consequens est ut in-
 ter Asiam et Libyam medium Delta sit interiectum.
 (17.) Sed Ionum omittamus opinionem: nos vero de
 his ita statuimus. *Aegyptum* dicimus esse universam
 hanc regionem ab Aegyptiis habitatam, quemadmo-
 dum Ciliciam quae a Cilicibus, et Assyriam quae ab
 Assyriis. Limitem vero qui Asiam a Libyâ disterni-
 net, rectam si sequamur rationem, nullum alium

πτίων οὐρους· εἰ δὲ τῷ ὑπ' Ἑλλήνων νενομισμένῳ χρη-
 σόμεθα, νομιοῦμεν Αἴγυπτον πᾶσαν, ἀρξάμενην ἀπὸ
 Καταδούπων τε καὶ Ἐλεφαντίνης πόλιος, δίχα διαμέ-
 σθαι· καὶ ἀμφοτέρων τῶν ἐπανυμείων ἔχεισθαι· τὰ 10
 μὲν γὰρ αὐτῆς, εἶναι τῆς Λιβύης· τὰ δὲ, τῆς Ἀσίας.
 ὁ γὰρ δὴ Νεῖλος ἀρξάμενος ἐκ τῶν Καταδούπων, ῥέει,
 μέσσην Αἴγυπτον σχίζων, ἐς θάλασσαν. μέχρι μὲν νυν
 Κερκασώρου πόλιος ῥέει εἰς ἐὼν ὁ Νεῖλος· τὸ δὲ ἀπὸ
 ταύτης τῆς πόλιος, σχίζεται τριφασίας ὁδοῦς· καὶ ἡ 15
 μὲν πρὸς ἧν τρέπεται, τὸ καλεῖται Πηλούσιον στόμα·
 ἡ δὲ ἐτέρη τῶν ὁδῶν πρὸς ἐσπέρην ἔχει· τοῦτο δὲ Κα-
 νωβικὸν στόμα κέκληται. ἡ δὲ δὴ ἰβέα τῶν ὁδῶν τῷ
 Νεῖλῳ ἐστὶ ἥδε· ἄνωθεν φερόμενος, ἐς τὸ ὄξυ τοῦ Δέλ-
 τα ἀπικνέεται· τὸ δὲ ἀπὸ τούτου, σχίζων μέσον τὸ 20
 Δέλτα, ἐς θάλασσαν ἐξίει, οὔτε ἐλαχίστην μοῖρην τοῦ

novimus, nisi Aegyptiorum fines. Sin eâ ratione uta-
 mur, quam Graeci sequuntur, statuemus Aegyptum
 universam, initium sumentem a Catadupis et Ele-
 phantine oppido, in duas secari partes, et utrumque
 nomen participare; alteram enim eius partem Afri-
 cae esse, alteram Asiae. *Nilus* enim, postquam ad
 Catadupa Aegyptum primum intravit, mediam illam
 dividens fuit in mare. Usque ad Cercasorum igitur
 oppidum nonnisi uno alveo fuit: ab hoc vero oppido
 tres in vias scinditur, quarum una orientem versus
 tendit, quod *Pelusium ostium* vocatur; altera via
 occidentem versus tendens, *Canobicum* nominatur
ostium. Quae autem Nili via recta progreditur, haec
 est: postquam e superiore regione delatus, ad api-
 cem illius Delta pervenit, inde medium Delta scin-

ὕδατος παρεχόμενος ταύτῃ, οὔτε ἥκιστα οὐνομαστήν·
 τὸ καλεῖται Σεβεννυτικὸν στόμα. ἔστι δὲ καὶ ἑτέρα
 διφάσια στόματα, ἀπὸ τοῦ Σεβεννυτικοῦ ἀποσχι-
 25 σθέντα, φέροντα ἐς θάλασσαν· τοῖσι οὐνόματα κέ-
 ται ταδε, τῷ μὲν Σαῖτικόν αὐτέων, τῷ δὲ, Μενδή-
 σιον. τὸ δὲ Βολβίτινον στόμα καὶ τὸ Βουκολικὸν οὐκ
 ἰθαγενέα στόματά ἐστι, ἀλλ' ὀρυκτά. Μαρτυρεῖ δέ 18
 μοι τῇ γνώμῃ, ὅτι τοσαύτη ἐστὶ Αἴγυπτος ὥσθιν τινα
 ἐγὼ ἀποδείκνυμι τῷ λόγῳ, καὶ τὸ Ἀμμωνος χρηστή-
 ριον γεγόμενον· τὸ ἐγὼ τῆς ἑμεαυτοῦ γνώμης ὑστερον
 5 περὶ Αἴγυπτον ἐπυθόμην. οἱ γὰρ δὴ ἐκ Μαρῆς τε πό-
 λις καὶ Ἀπιος, οἰκέοντες Αἰγύπτου τὰ πρόσσυρα Λι-
 βύη, αὐτοὶ τε δοκέοντες εἶναι Λίβυες, καὶ οὐκ Αἰγύ-
 πτιοι, καὶ ἀχθόμενοι τῇ περὶ τὰ ἱερὰ θρησκίῃ, βουλό-

dens in mare undas suas exonerat, nec minimam
 aquarum portionem, nec minime notabilem, huic
 viae tribuens : quae *Sebennyticum ostium* vocatur.
 Sunt vero etiam duo alia ostia a Sebennytico diremta,
 et per se in mare exeuntia, quorum alterum *Saiti-*
cum, alterum nominatur *Mendesium*. *Bolbitinum*
 vero ostium et *Bucolicum*, non nativa sunt ostia,
 sed manu effossa. (18.) Confirmatur autem mea
 sententia, tantam esse Aegyptum quantam ego ratio-
 ne demonstravi, effato etiam quod Ammonis oracu-
 lum edidit; quod effatum ego tum demum cognovi,
 postquam meam de Aegypto sententiam mecum iam
 constitutam habueram. Scilicet Mareae oppidi et Api-
 dis incolae, quorum ager Libyae est confinis, ipsi
 sese Libyces existimantes esse, non Aegyptios; quum
 aegre ferrent caerimonias sacrorum quae in Aegypto

μενοι Θηλέων βοῶν μὴ ἔργεσθαι, ἐπεμψαν εἰς Ἀμμωνα, Φάμενοι „οὐδὲν σφίσι τε καὶ Αἰγυπτίοισι κοινὸν εἶναι“ 10 οἰκέειν τε γὰρ ἔξω τοῦ Δέλτα, καὶ οὐκ ὁμολογέειν αὐτοῖσι· βούλεσθαι τε πάντων σφίσι ἐξεῖναι γεύεσθαι. “ ὁ δὲ Θεὸς σφεας οὐκ ἔα ποιέειν ταῦτα, Φας „Αἶγυπτον εἶναι ταύτην τὴν ὃ Νεῖλος ἐπιὼν ἄρδει· καὶ Αἰγυπτίους εἶναι τούτους, οἱ ἐνερθε Ἐλεφαντίνης πόλιος 15 οἰκέοντες, ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ τούτου πίνασι. “ οὕτω σφί 19 ταῦτα ἐχρήσθη. ἐπέρχεται δὲ ὁ Νεῖλος, ἐπιὰν πληθύη, οὐ μόνον τὸ Δέλτα, ἀλλὰ καὶ τοῦ Λιβυκοῦ τε λεγομένου χώρου εἶναι, καὶ τοῦ Ἀραβίου, ἐνιαχὴ καὶ ἐπὶ δύο ἡμερῶν ἐκατέρωθεν ὁδὸν, καὶ πλεῦν ἔτι τούτου, καὶ ἔλασσον. 5

Τοῦ ποταμοῦ δὲ Φύσιος πέρι, οὗ τε τὶ τῶν ἱερέων,

observantur, cuperentque non prohiberi esu bœum foeminarum; ad Ammonem miserunt, dicentes, sibi nihil cum Aegyptiis esse commune; habitare enim extra Delta, nec sibi cum illis convenire, postulareque ut sibi liceat omni genere carniū vesci. Hoc vero eos deus vetuit facere, dicens, Aegyptum esse hanc terram quam Nilus irriget: et Aegyptios esse hos, qui infra Elephantinen habitantes, ex hoc fluvio bibant. Hoc illis oraculum editum est. (19.) Inundat autem Nilus, ubi iustum augmentum cepit, non modo Delta, verum etiam eas regiones, quae vel Libyae dicuntur esse, vel Arabiae, et quidem alibi ad bidui utrimque viam, alibi etiam amplius, alibi minus.

De naturâ autem huius fluvii nec a sacerdotibus,

112, 13.

οὔτε ἄλλου οὐδενὸς παραλαβεῖν ἐδυνάσθη. πρόθυμος δὲ
 ἔα τὰδε παρ' αὐτέων πυθέσθαι, ὅτι κατέρχεται μὲν
 ὁ Νεῖλος πληθύνων, ἀπὸ τροπέων τῶν θερινέων ἀρξά-
 10 μενος, ἐπὶ ἑκατὸν ἡμέρας· πελάσας δ' ἐς τὸν ἀριθμὸν
 τούτων τῶν ἡμερέων, ὀπίσω ἀπέρχεται ἀπολείπων τὸ
 ῥέεθρον· ὥστε βραχὺς τὸν χειμῶνα ἅπαντα διατελεῖ
 ἔων, μέχρι οὗ αὐτὶς τροπέων τῶν θερινέων. τούτων
 ὦν περὶ οὐδενὸς οὐδὲν οἷός τ' ἐγενόμην παραλαβεῖν πα-
 15 ρὰ τῶν Αἰγυπτίων, ἱστορέων αὐτοὺς ἥντινα δύναμιν ἔχει
 ὁ Νεῖλος τὰ ἔμπαλιν πεφυκέναι τῶν ἄλλων ποταμῶν,
 ταῦτά τε δὴ τὰ λελεγμένα βουλόμενος εἰδέναι, ἱστό-
 ρεον· καὶ ὅτι αὐρὰς ἀποπνεούσας μούνος ποταμῶν πάν-
 των οὐ παρέχεται. Ἀλλὰ Ἑλλήνων μὲν τινες, ἐπὶ 20
 σημοὶ βουλόμενοι γενέσθαι σοφίην, ἔλεξαν περὶ τοῦ
 ὕδατος τούτου τριφασίας ὁδοῦς· τῶν τὰς μὲν δύο τῶν

nec ab alio quoquam discere quidquam potui. Cupi-
 dus autem eram ex illis cognoscere, cur Nilus de-
 scendat augmentum capiens inde a solstitio aesti-
 vo ad centum dies, dein, expleto fere hoc numero
 dierum, retro cedat, diminutâ paulatim aquae
 copiâ; ita ut constanter per totam hiemem brevis
 sit, donec redeat aestivum solstitium. De his igitur
 nihil quidquam potui comperire ab Aegyptiis, quum
 ex eis quaererem, quamnam vim habeat Nilus quod
 naturâ contrariâ esset atque reliqui fluvii. Haec igi-
 tur, quae dixi, cognoscere cupiens, sciscitatus sum,
 tum vero etiam, cur unus omnium fluviorum nullas
 efflantes auras praeberet. (20.) Graecorum vero
 nonnulli, insignes esse cupientes sapientiae nomine,
 triplices vias explicandae fluvii huius naturae inie-

ὁδῶν οὐδ' ἀξιῶ μνησθῆναι, εἰ μὴ ὅσον σημῆναι βουλό-
 μενος μοῦνον. τῶν ἡ ἑτέρα μὲν λέγει τοὺς ἐτησίας ἀνέ- 5
 μους εἶναι αἰτίους πληθύνειν τὸν ποταμὸν, κωλύοντας ἐς
 θάλασσαν ἐκρέειν τὸν Νεῖλον. πολλάκις δὲ ἐτησίαί
 μὲν οὐκῶν ἐπνευσαν, ὁ δὲ Νεῖλος τῷτὸ ἐργάζεται.
 πρὸς δὲ, εἰ ἐτησίαί αἰτίοι ἦσαν, χοῆν καὶ τοὺς ἄλλους
 ποταμούς, ὅσοι τοῖσι ἐτησίῃσι ἀντίοι ῥέουσι, ὁμοίως 10
 πάσχειν καὶ κατὰ τὰ αὐτὰ τῷ Νεῖλῳ καὶ μᾶλλον
 ἔτι τοσούτῳ, ὅσω ἐλάσσονες εἶντες, ἀσθενέστερα τὰ
 ῥεύματα παρέχονται. εἰσὶ δὲ πολλοὶ μὲν ἐν τῇ Συρίῃ
 ποταμοὶ, πολλοὶ δὲ ἐν τῇ Λιβύῃ, οἱ οὐδὲν τοιοῦτον
 21 πάσχουσι οἷόν τι καὶ ὁ Νεῖλος. Ἡ δ' ἑτέρα, ἀνεπι-
 στημονεστέρῃ μὲν ἐστὶ τῆς λελεγμένης, λόγῳ δὲ εἰπεῖν,
 θωυμασιωτέρῃ ἢ λέγει ἀπὸ τοῦ Ὠκεανοῦ ῥέοντα αὐ-
 τὸν ταῦτα μηχανᾶσθαι, τὸν δ' Ὠκεανὸν γῆν περὶ πα-

runt: quarum viarum duas ne commemorare quidem
 operae pretium duco, nisi quod nude significare eas
 volo. Nempe earum altera ait, *ventos etesias efficere
 ut augeatur flumen*, prohibentes Nilum quo minus
 in mare influat. At saepius accidisse novimus, ut
 non flarent etesiae, et idem tamen fecerit Nilus. Ad
 haec, si etesiae in causâ essent, oporteret ut aliis
 etiam fluviis, qui adversus etesias fluunt, idem quod
 Nilo accideret; atque eo etiam magis, quo minores
 sunt illi, adeoque cursum habent debiliorem. Sunt
 autem in Syriâ multi fluvii, sunt item in Libyâ, qui-
 bus nihil tale accidit quale Nilo. (21.) Altera via in-
 scitior est quidem, quam praedicta, sed (ut ita dicam)
 mirabilior: ait enim, *eo id facere Nilum, quod ab
 Oceano fluat*; Oceanum autem totam circumfluere

σαν ρέειν. Ἡ δὲ τρίτη τῶν ὁδῶν, πολλὸν ἐπέκεινσάτης 22
 εὔσα, μάλιστα ἐψευσται. λέγει γὰρ δὴ οὐδ' αὐτὴ
 οὐδὲν, Φαμένη τὸν Νεῖλον ρέειν ἀπὸ τηκομένης χιόνος·
 ὃς ρέει μὲν ἐκ Λιβύης διὰ μέσων Αἰθιοπῶν, ἐκδιδοῖ
 5 δὲ εἰς Αἴγυπτον. κῶς ὦν δῆτα ρέει ἂν ἀπὸ χιόνος, ἀπὸ
 τῶν θερμοτάτων τόπων ρέων εἰς τὰ ψυχρότερα; τῶν τὰ
 πολλά ἐστὶ ἀνδρῶν γε λογίζεσθαι τοιούτων πέρι οἷόν τε
 εἶναι, ὥς οὐδὲ εἰκὸς ἀπὸ χιόνος μιν ρέειν. πρῶτον μὲν
 καὶ μέγιστον μαρτύριον οἱ ἄνεμοι παρέχονται, πνέοντες
 10 ἀπὸ τῶν χωρίων τούτων θερμαί. δεύτερον δὲ, ὅτι ἀνομ-
 βρος ἢ χῶρη καὶ ἀκρύσταλλος διατελεῖ εὔσα· ἐπὶ
 δὲ χιόνι πεσοῦση, πᾶσα ἀνάγκη ἐστὶ ὕσαι ἐν πέντε
 ἡμέρησι· ὥστε εἰ ἐχιόνιζε, ἕτεο ἂν ταῦτα τὰ χωρία.
 τρίτα δὲ, οἱ ἄνθρωποι ὑπὸ τοῦ καύματος μέλανες εἶν-

• terram. (22.) Iam tertia illarum viarum, quum
 maxime speciosa sit, maxime omnium a verò aber-
 rat. Nam et haec nihil dicit, quum ait, *e liquefacta ni-
 ve fluere Nilum*; quem quidem novimus, priusquam
 in Aegyptum intret, ex Libyâ per mediam fluere
 Aethiopiâ. Quo igitur pacto e nive fluat, qui e ca-
 lidissimis locis fluit in frigidiora? Ac sunt sane per-
 multa, ex quibus homo, qui quidem iudicare de ta-
 libus rebus valet, colligat, nullo modo probabile esse
 ut e nive Nilus fluat. Primum quidem et maximum
 documentum exhibent venti, qui ex illis locis calidi
 perflant. Deinde hoc, quod constanter illa regio abs-
 que imbribus et absque glacie est: postquam autem
 nix decidit, omnino necesse est ut intra quinque dies
 pluât; quare, si ningeret in illis regionibus, plueret
 etiam. Tertium documentum sunt homines, ab aestu

χιμερινὴν ὥρην ἀπελαυνόμενος ὁ ἥλιος ἐκ τῆς ἀρχαίης
 5 διεξόδου ὑπὸ τῶν χειμῶνων, ἔρχεται τῆς Λιβύης τὰ
 ἄνω. ὥς μὲν νυν ἐν ἐλαχίστῳ δηλῶσαι, πᾶν εἴρηται·
 τῆς γὰρ ἀν' ἀγχοτάτῳ ἢ χώρης οὗτος ὁ θεός, καὶ κατὰ
 ἤν τινα, ταύτην οἶκός διψῇν τε ὑδάτων μάλιστα, καὶ
 τὰ ἐγχώρια ρεύματα μαραίνεισθαι τῶν ποταμῶν. Ὡς 25
 δὲ ἐν πλέονι λόγῳ δηλῶσαι, ὧδε ἔχει. διεξιὼν τῆς Λι-
 βύης τὰ ἄνω ὁ ἥλιος, τὰδε ποιεῖ· ἅτε διὰ παντός τοῦ
 χρόνου αἰθρίου τε ἑόντος τοῦ ἡέρος τοῦ κατὰ ταῦτα τὰ
 5 χωρία, καὶ ἀλεινῆς τῆς χώρης εὐούσης, οὐκ ἑόντων ἀνέ-
 μων ψυχρῶν, διεξιὼν ποιεῖ οἷον περ καὶ τὸ θερος ἔωθε
 ποιεῖν, ἰὼν τὸ μέσον τοῦ οὐρανοῦ. ἔλκει γὰρ ἐπ' ἐνω-
 τὸν τὸ ὕδωρ· ἐλκύσας δὲ, ἀπώθει ἐς τὰ ἄνω χωρία·
 ὑπολαμβάνοντες δὲ οἱ ἀνεμοί, καὶ διασκιδνάντες, τῇ
 10 κουσί· καὶ εἰσι οἰκώτως οἱ ἀπὸ ταύτης τῆς χώρης πτεον-

tempore sol, a priore cursu per hiemes depulsus,
 per superiora Libyæ transit. Ita brevissimis verbis
 res tota declarata est: cui enim regioni proximus est
 hic deus, et supra quam ille transit, eam consenta-
 neum est maxime sitire et aquæ inopiam pati, adeo-
 que maxime exsiccare fluviorum scaturigines quæ
 sunt in ea regione. (25.) Ut vero pluribus verbis rem
 declarem, ita se habet. Sol, per superiora Libyæ
 transiens, facit hocce: quum in illis locis constanter
 serenus sit ær, quumque calida sit ipsa regio, nec
 venti frigidi; per ea loca transiens sol facit idem, quod
 æstate facere consuevit, quando per medium coelum
 transit. Scilicet attrahit ad se aquam, attractamque
 in superiora loca dispellit, quam susipientes venti
 dissipantesque liquefaciunt; ex quo consequitur, ut

τες, ὅ τε νότος, καὶ ὁ λίψ, ἀνέμων πολλὸν τῶν πάντων ὑετώτατοι. δοκέει δέ μοι οὐδὲ πᾶν τὸ ὕδωρ τὸ ἐπείκειον ἐκάστοτε ἀποπέμπεσθαι τοῦ Νείλου ὁ ἥλιος, ἀλλὰ καὶ ὑπολείπεσθαι περὶ ἑαυτόν. πρῆνυνομένου δὲ τοῦ χειμῶνος, ἀπέρχεται ὁ ἥλιος εἰς μέσον τὸν οὐρανὸν 15 ὀπίσω· καὶ τὸ ἐνθεῦτεν ἤδη ὁμοίως ἀπὸ πάντων ἔλκει τῶν ποταμῶν. τέως δὲ οἱ μὲν, ὁμβρίου ὕδατος συμμιγομένου πολλοῦ αὐτοῖσι, ἅτε ὑομένης τε τῆς χάρης καὶ κεχαρδρωμένης, ρέουσι μεγάλοι· τοῦ δὲ θέρους, τῶν τε ὁμβρῶν ἐπιλειπόντων αὐτοὺς, καὶ ὑπὸ τοῦ ἡλίου 20 ἔλκομενοι, ἀσθενέες εἰσὶ. ὁ δὲ Νεῖλος ἐὼν ἀνομβρος, ἐλκόμενος δὲ ὑπὸ τοῦ ἡλίου, μῶνος ποταμῶν τοῦτον τὸν χρόνον οἰκώτως αὐτὸς ἑαυτοῦ ρέει πολλῶ ὑποδεέστερος ἢ τοῦ θέρους· τότε μὲν γὰρ μετὰ πάντων τῶν ὑδάτων ἴσον ἔλκεται, τὸν δὲ χειμῶνα, μῶνος πιέζεται. 25

venti ex illa regione flantes, notus et africanus, omnium ventorum maxime sint pluvii. Videtur autem mihi sol ne omnem quidem Nili aquam, quam quotannis attrahit, semper demittere, sed partem etiam circum se retinere. Mitescente vero hieme, redit sol in medium coelum, et ab eo inde tempore pariter ex omnibus fluminibus aquam attrahit. Ante id tempus igitur, quum multa de coelo aqua fluviis misceatur, quippe imbribus perfusâ terrâ, torrentibusque excavatâ, grandes illi fluunt: aestate vero, cessantibus imbribus, et sole aquam fluviorum attrahente, fluunt tenues. Quare consentaneum est, ut Nilus, quum imbribus non augeatur, aqua vero eius a sole attrahatur, per hiemem multo tenuior fluat quam aestate: aestate enim pariter atque aliae omnes aquae attrahitur,

οὕτω τὸν ἥλιον γενόμενα τούτων αἰτίων εἶναι. Αἴτιος δὲ 26
 αὐτὸς οὗτος, κατὰ γνώμην τὴν ἐμὴν, καὶ τὸν ἥερα ξη-
 ρὸν τὸν ταύτῃ εἶναι, διακαίαν τὴν διέξοδον αὐτοῦ· οὕτω
 τῆς Λιβύης τὰ ἄνω θέρους αἰεὶ κατέχει. Εἰ δὲ ἡ στά-
 5 σις ἤλλακτο τῶν ὠρέων, καὶ τοῦ οὐρανοῦ τῇ μὲν νῦν ὁ
 βορέης τε καὶ ὁ χειμῶν ἐστᾶσι, ταύτῃ μὲν τοῦ νότου
 ἦν ἡ στάσις καὶ τῆς μεσαμβρίας, τῇ δὲ ὁ νότος νῦν
 ἐστήκε, ταύτῃ δὲ ὁ βορέης· εἰ ταῦτα οὕτω εἶχε, ὁ
 ἥλιος ἀν' ἀπελαυνόμενος ἐκ μέσου τοῦ οὐρανοῦ ὑπὸ τοῦ
 10 χειμῶνος καὶ τοῦ βορέω, ἥτε ἀν' τὰ ἄνω τῆς Εὐρώπης,
 κατὰπερ νῦν τῆς Λιβύης ἔρχεται. διεξιόντα δ' ἂν μιν
 διὰ πάσης Εὐρώπης, ἔλπομαι ποιεῖν ἂν τὸν Ἴστρον
 τὰ περ νῦν ἐργάζεται τὸν Νεῖλον. Τῆς αὖρης δὲ πέρι, 27
 ὅτι οὐκ ἀποπνέει, τήνδ' ἔχω γνώμην, ὡς κάρτα ἀπὸ

hieme vero solus hoc patitur. Ita equidem mihi per-
 suasi, solem esse huius rei causam. (26.) Est au-
 tem, ut mea fert opinio, idem sol etiam caussa, quae
 ut aër ibi siccus sit efficit, omnia qua transit exu-
 rens: unde fit, ut superiora Libyae perpetuo aestu
 premantur. Quod si permutaretur statio plagarum
 coeli; si in ea parte, qua nunc stat boreas et hiems,
 foret notus et meridies; contra, ubi nunc notus, ibi
 boreas staret: haec si ita haberent, sol ab hieme et
 borea e medio coelo depulsus, transiturus esset su-
 periora Europae, quemadmodum nunc superiora
 Libyae. Quod si ergo per Europam omnem transiret,
 existimo eum Istro flumini idem esse facturum quod
 nunc Nilo facit. (27.) De aura vero, quod ex Nilo
 non perflat, haec est mea sententia: nullo modo esse

θερμῶν χωρέων οὐκ οἰκός ἐστι οὐδὲν ἀποπνέειν· αὐρὴ δὲ ἀπὸ ψυχροῦ τινος φιλέει πνέειν.

- 28 Ταῦτα μὲν νυν ἔστω ὥς ἐστι τε καὶ ὥς ἀρχὴν ἐγέ-
 ρετο. Τοῦ δὲ Νείλου τὰς πηγὰς οὔτε Αἰγυπτίων, οὔτε
 Λιβύων, οὔτε Ἑλλήνων τῶν ἐμοὶ ἀπικομένων ἐς λό-
 γους, οὐδεὶς ὑπέσχετο εἰδέναι, εἰ μὴ ἐν Αἰγύπτῳ ἐν
 Σαί πόλει ὁ γραμματιστής τῶν ἱρῶν χρημάτων τῆς 5
 Ἀθηναίης. οὗτος δ' ἐμοὶ γε παίζειν ἐδόκει, Φάμενος
 εἰδέναι ἀτρεκέως. ἔλεγε δὲ ὥδε· „Εἶναι δύο οὖρεα ἐς
 ὅξυ τὰς κορυφὰς ἀπιγμένα, μεταξύ Συήνης τε πό-
 λιος κείμενα τῆς Θεβαίδος, καὶ Ἐλεφαντίνης· οὐνό-
 ματα δὲ εἶναι τοῖσι οὖρεσι, τῷ μὲν, Κρῶφι, τῷ δὲ, 10
 Μῶφι. τὰς ὧν δὴ πηγὰς τοῦ Νείλου, εἰσάσας ἀβύσ-
 σους, ἐκ τοῦ μέσου τῶν οὐρέων τουτέων ῥέειν· καὶ τὸ
 μὲν ἡμισυ τοῦ ὕδατος, ἐπ' Αἰγύπτου ῥέειν καὶ πρὸς

consentaneum, ut e calidis locis aura perflet: aura enim e frigido aliquo spirat.

(28.) Sed sint haec uti sunt, utque a principio fuerunt. *Fontes vero Nili nemo neque Aegyptiorum, nec Libyum, nec Graecorum, quibuscum ego sermones miscui, se scire professus est, nisi in Aegypto, in Sai oppido, scriba rerum pretiosarum quae Minervae consecratae sunt. At is ludere mihi visus est, dicens adcurate se nosse. Dixit autem hoc modo: Esse duos montes, cacuminibus in acutum desinentibus, inter Syenen Thebaidis oppidum et inter Elephantinen sitos; quorum alter Crophī, alter Mophī nominetur. E medio horum montium fluere Nili fontes, fundum nullum habentes; et dimidium quidem aquarum versus Aegyptum et septem-*

βορέην ἀνεμόν· τὸ δ' ἕτερον ἡμῖν, ἐπὶ Αἰθιοπίας τε καὶ
 15 νότου. ὥς δὲ ἄβυσσοί εἰσι αἱ πηγαί, ἐς διάπειραν
 ἔφη τούτου Ψαμμίτιχον Αἰγύπτου βασιλέα ἀπικέσθαι.
 πολλέων γὰρ αὐτὸν χιλιάδων ὄργυιέων πλεζάμενον κά-
 λον, κατεῖναι ταύτῃ, καὶ οὐκ ἐξικέσθαι ἐς βυσσόν. “
 Οὕτω μὲν δὴ ὁ γραμματιστής, εἰ ἄρα ταῦτα γενά-
 20 μενα ἔλεγε, ἀπέφαινε ὥς ἐμὲ κατανοέειν, διὰ δῖνας
 τινὰς ταύτῃ εἰούσας ἰσχυράς καὶ παλιρροίην, οἷα ἐμ-
 βάλλοντος τοῦ ὕδατος τοῖσι οὖρεσι, μὴ δύνασθαι κα-
 τιεμένην καταπειρητηρίην ἐς βυσσὸν ἵεναι. Ἄλλου δὲ 29
 οὐδενὸς οὐδὲν ἐδυνάμην πυθέσθαι. ἀλλὰ τοσόνδε μὲν ἄλ-
 λο ἐπὶ μακρότατον ἐπυθόμην, μέχρι μὲν Ἐλεφαντίνης
 πόλιος αὐτόπτης ἐλθὼν, τὸ δ' ἀπὸ τούτου, ἀκοῇ ἤδη

XXVIII. 20. διὰ δῖνας. Praepositio διὰ ex nostrā coniect.
 adiecta.

*trionem fluere, alterum dimidium versus Aethio-
 piam et meridiem. Quod autem fundo careant hi
 fontes, id experimento cognovisse, aiebat, Psam-
 mitichum Aegypti regem; etenim funem eo loci de-
 misisse, multa millia orgyarum continentem, neque
 ad fundum pervenisse. Ita scriba ille, si modo vera
 sunt quae dixit, declaravit, (ut equidem intelligo)
 propter validos quosdam gurgites et aquarum reper-
 cussionem, quippe quae montibus illiduntur, descen-
 dere in fundum non potuisse demissam holidem.
 (29.) Ex alio vero nemine nihil quidquam potui
 comperire. Sed alia, quae ad superiorem Aegyptum
 spectant, quoad longissime porrigitur, perquirenda
 cognovi; quum usque ad Elephantinen oppidum ipse
 spectator accesserim, ulteriora vero auditu accepe-*

ιστορέων. Ἀπὸ Ἐλεφαντίνης πόλιος ἄνω ἰόντι, ἀναντὶς 5
 ἐστὶ χωρίον· ταύτῃ ὧν δεῖ τὸ πλοῖον διαδήσαντας ἀμ-
 Φοτέρωθεν, κατὰπερ βοῦν, πορεύεσθαι· ἣν δὲ ἀπορρά-
 γῃ, τὸ πλοῖον οἴχεται Φερόμενον ὑπὸ ἰσχύος τοῦ ῥόου.
 τὸ δὲ χωρίον τοῦτο, ἐστὶ ἐπὶ ἡμέρας τέσσαρας πλόος·
 σκολιὸς δὲ ταύτῃ, κατὰπερ ὁ Μαίανδρος, ἐστὶ ὁ Νεῖ- 10
 λος. σχοῖνοι δὲ δυνάδεκά εἰσι οὗτοι, τοὺς δεῖ τούτῳ τῷ
 τρόπῳ διεκπλῶσαι. καὶ ἔπειτα ἀπίξαι εἰς πεδίον λεῖον,
 ἐν τῷ νῆσον περιρρέει ὁ Νεῖλος· Ταχομψῶ οὖνομα αὐ-
 τῇ ἐστὶ. οἰκέουσι δὲ τὰ ἀπὸ Ἐλεφαντίνης ἄνω Αἰθίοπες
 ἤδη, καὶ τῆς νήσου τὸ ἥμισυ· τὸ δὲ ἥμισυ, Αἰγύπτιοι. 15
 ἔχεται δὲ τῆς νήσου λίμνη μεγάλη, τὴν πέριξ νομάδες
 Αἰθίοπες νέμονται· τὴν διεκπλώσας, εἰς τοῦ Νείλου τὸ
 ῥέεθρον ἤξεις, τὸ εἰς τὴν λίμνην ταύτην ἐκδιδοῖ. καὶ

rim. Ab *Elephantine* oppido superiora petenti accli-
 vis locus est. Eo igitur loci navi utrimque, veluti
 bove, adligatὰ oportet iter facere: quod si rumpatur
 funis, retrogreditur navigium, vi fluminis abreptum.
 Est autem ille locus, quatuor dierum navigatio; et
 tortuosus ibi Nilus est, quemadmodum Maeander:
 schoeni autem sunt duodecim, per quos isto modo
 navigare oportet. Inde in planum pervenis campum,
 in quo insulam Nilus circumfluit, cui nomen est
Tachompsa. Iam regionem supra Elephantinen si-
 tam, et insulae, quam dixi, dimidiam partem, Ae-
 thiopes incolunt; alteram insulae partem Aegyptii.
 Insulae contiguus est lacus ingens, circum quem no-
 mades incolunt Aethiopes: hunc lacum ubi pernavi-
 gaveris, rursus in alveum Nili pervenies, qui in hunc
 lacum perfluit. Inde progrediens, secundum flumen

ἔπειτα ἀποβαῖς, παρὰ τὸν ποταμὸν ὁδοιπορίην ποιή-
 20 σεαι ἡμερέων τεσσεράκοντα· σκόπελαί τε γὰρ ἐν τῷ
 Νείλῳ ὅξεις ἀνέχουσι, καὶ χοῦράδες ἀλλοδαφαὶ εἰσι, δι'
 ὧν οὐκ οἶά τέ ἐστι πλέειν. διεξελθὼν δὲ ἐν τῇσι τεσσ-
 εράκοντα ἡμέρησι τοῦτο τὸ χωρίον, αὐτὶς ἐς ἕτερον πλοῖον
 ἐμβαῖς, δωδέκα ἡμέρας πλεύσεται· καὶ ἔπειτα ἵξεαι
 25 ἐς πέλιν μεγάλην, τῇ οὐνομά ἐστι Μερὴ. λέγεται δὲ
 αὕτη ἡ πόλις εἶναι μητρόπολις τῶν ἄλλων Αἰθιοπῶν. οἱ
 δ' ἐν ταύτῃ, Δία Θεῶν καὶ Διόνυσον μούρους σέβονται,
 τούτους τε μεγάλως τιμῶσι· καὶ σφι μαντήιον Διὸς
 κατέστηκε. στρατεύονται δ' ἐπεὰν σφεας ὁ Θεὸς οὗτος
 30 κελεύῃ διὰ Θεσπισμάτων· καὶ, τῇ αὖ κελεύῃ, ἐκείσῃ.
 Ἀπὸ δὲ ταύτης τῆς πόλιος πλέων, ἐν ἴσῳ χρόνῳ ἄλ- 30
 λω ἥξεις ἐς τοὺς Αὐτομόλους, ἐν ὅσῳ περ ἐξ Ἐλεφαν-
 τίνης ἦλθες ἐς τὴν μητρόπολιν τὴν Αἰθιοπῶν. τοῖσι δὲ

iter facies quadraginta dierum: eminent enim ex Nilo scopuli acuti, frequentiaque saxa sunt, per quae navigare non licet. Hoc tractu intra quadraginta dies peragrato, rursus aliud navigium conscendes, et post dierum duodecim navigationem ad magnum pervenies oppidum, cui nomen *Meroë*; quod oppidum dicitur esse metropolis reliquorum Aethiopum. In hoc ex diis omnibus unum Iovem colunt et Bacchum: estque ibi Iovis oraculum constitutum. Bellum hi Aethiopes faciunt, quando Deus illos per oraculum iussit; et quo ille iubet, eo bellum inferunt. (30.) Ab hoc oppido navi profectus, eodem temporis spatio, quo ex Elephantine ad metropolin pervenisti Aethiopum, ad *Automolos* [id est, *Transfugas*] per-

Αὐτομόλοισι τούτοις οὐνομά ἐστι Ἀσμάχ· δύναται δὲ
 τοῦτο τὸ ἔπος κατὰ τὴν Ἑλλήνων γλῶσσαν, οἱ ἐξ ἀρι- 5
 στερῆς χειρὸς παριστάμενοι βασιλεῖι ἀπέστησαν δὲ αὐ-
 ται τέσσερες καὶ εἴκοσι μυριάδες Αἰγυπτίων τῶν μαχί-
 μων ἐς τοὺς Αἰθίοπας τούτους, δι' αἰτίην τοιήνδε. ἐπὶ
 Ψαμμιτίχου βασιλέος Φυλακαὶ κατέσταςαν ἐν τε
 Ἐλεφαντίνῃ πόλει πρὸς Αἰθίοπων, καὶ ἐν Δάφνησι 10
 τῇσι Πηλουσίῃσι ἄλλη δὲ πρὸς Ἀραβίων καὶ Σύρων,
 καὶ ἐν Μαρῇ πρὸς Λιβύης ἄλλη. ἔτι δὲ ἐπ' ἐμεῦ καὶ
 Περσέων κατὰ ταῦτα αἱ Φυλακαὶ ἔχουσι, ὥς καὶ ἐπὶ
 Ψαμμιτίχου ἦσαν· καὶ γὰρ ἐν Ἐλεφαντίνῃ Πέρσαι
 Φρουρέουσι, καὶ ἐν Δάφνησι. τοὺς ὧν δὴ Αἰγυπτίους 15
 τρία ἔτεα Φρουρήσαντας ἀπέλυε οὐδεὶς τῆς Φρουρῆς· οἱ
 δὲ, βουλευσάμενοι καὶ κοινῷ λόγῳ χρησάμενοι, πάν-

venies. Automolis his nomen est *Asmach*; quod vo-
 cabulum nostro sermone significat *Regi a sinistra*
manu stantes. Erant autem hi Aegyptii, ex bellato-
 rum ordine, numero ducenta quadraginta millia,
 qui ad Aethiopes defecerant hac de caussa. Regnante
 Psammiticho praesidia constituta erant Aegyptiorum,
 adversus Aethiopas, in Elephantine oppido; adver-
 sus Arabes vero et Syros aliud praesidium Daphnis
 Pelusiacis; rursusque aliud Mareae, adversus Li-
 byam. Et mea etiam aetate adhuc eodem modo se
 habent Persarum praesidia atque olim sub Psammi-
 ticho erant: nam et Elephantinae in praesidio sunt
 Persae, et Daphnis. Iam Aegyptiis, qui tunc Ele-
 phantinen tribus continuis annis praesidio tenuerant,
 nemo advenit qui eis in praesidium succederet: ita-
 que hi, re deliberata, communi consilio omnes a

τες ἀπὸ τοῦ Ψαμμιτίχου ἀποστάντες, ἦσαν εἰς Αἰθιο-
πίην. Ψαμμίτιχος δὲ πυθόμενος, ἐδίωκε. ὥς δὲ κατέ-
20 λαβε, ἰδέετο, πολλὰ λέγων, καὶ σφείας θεοὺς πα-
τρώους ἀπολιπεῖν οὐκ ἔα, καὶ τέκνα, καὶ γυναῖκας.
τῶν δὲ τινα λέγεται δείξαντά τὸ αἰδοῖον εἰπεῖν „ἐνθα
ἂν τοῦτο ἦ, ἔσθαι αὐτοῖσι ἐνθαῦτα καὶ τέκνα καὶ
γυναῖκας.“ Οὗτοι ἐπεὶ τε εἰς Αἰθιοπίην ἀπίκοντο, δι-
25 δοῦσι σφείας αὐτοὺς τῷ Αἰθίοπων βασιλεῖ. ὁ δὲ σφείας
τῷδε ἀντιδωρέεται. ἦσαν οἱ διάφοροί τινες γεγονότες τῶν
Αἰθίοπων· τούτους ἐκέλευε ἐξελόντας, τὴν ἐκείνων γῆν
αἰκέειν. τούτων δὲ ἐσοικισθέντων, ἐς τοὺς Αἰθίοπας, ἡμε-
ρᾶτεροι γεγόνασι Αἰθίοπες, ἥθεα μαθόντες Αἰγύπτια.

Μέχρι μὲν νυν τεσσέρων μηνῶν πλόου καὶ ὁδοῦ 31
γινώσκειται ὁ Νεῖλος, πάρεξ τοῦ ἐν Αἰγύπτῳ ρεύμα-

Psammiticho desciscentes, ad Aethiopas transierunt.
Qua re cognitâ, Psammitichus illos persecutus est:
adsecutusque multis verbis oravit obtestatusque est,
patrios ne desererent deos, et liberos, atque uxores.
Cui unum ex his, pudenda ostendentem, respondisse
ferunt, *ubi haec essent, ibi non defore ipsis libe-*
ros, nec uxores. Hi postquam in Aethiopiam perve-
nere, tradiderunt se regi Aethiopiae: qui illos ita
remuneratus est. Erat illi cum nonnullis Aethiopum
contentio: iussit igitur, ut hos sedibus suis pellerent,
et eorum terram habitarent. Ita, Aegyptiis intra
Aethiopum fines receptis, mitiores facti sunt Aethio-
pes, mores Aegyptiacos edocti.

(31.) Ad quatuor igitur mensium navigationem
viamque cognitus est *Nilus*, ultra eum cursum quæm

- τος. τόσοῦτοι γὰρ συμβαλλομένῳ μῆνες εὐρίσκονται
 ἀναισιμαύμενοι ἐξ Ἐλεφαντίνης πορευομένῳ ἐς τοὺς Αὐ-
 τομόλους τούτους. ῥέει δὲ ἀπὸ ἐσπέρης τε καὶ ἡλίου 5
 δυσμέων. Τὸ δὲ ἀπὸ τοῦδε, οὐδεὶς ἔχει σαφέως φρά-
 σαι· ἐρῆμος γάρ ἐστι ἡ χώρα αὕτη ὑπὸ καύματος.
 32 Ἀλλὰ τάδε μὲν ἤκουσα ἀνδρῶν Κυρηναίων, Φαμένων
 ἐλθεῖν τε ἐπὶ τὸ Ἀμμωνος χρηστήριον, καὶ ἀπικέσθαι
 ἐς λόγους Ἐτεάρχῳ τῷ Ἀμμωνίων βασιλεῖ· καὶ πως
 ἐκ λόγων ἄλλων ἀπικέσθαι ἐς λέσχην περὶ τοῦ Νεί-
 λου, ὡς οὐδεὶς αὐτοῦ οἶδε τὰς πηγὰς· καὶ τὸν Ἐτεάρ- 5
 χον φάναι ἐλθεῖν κοτε παρ' αὐτὸν Νασαμώνας ἀνδρας.
 τὸ δὲ ἔθνος τοῦτο, ἐστὶ μὲν Λιβυκόν, νέμεται δὲ τὴν
 Σύρτιν τε καὶ τὴν πρὸς ἧν χώραν τῆς Σύρτιος οὐκ ἐπὶ
 πολλόν· ἀπικομένους δὲ τοὺς Νασαμώνας, καὶ εἰρω-

per Aegyptum conficit. Etenim dierum summam col-
 ligendo, reperies, tot insumendos esse menses, si
 quis ab Elephantine ad hos Automolos voluerit pro-
 ficisci. Fluit autem Nilus a vesperâ et solis occasu.
 Quae vero ultra sunt, nemo novit: est enim deserta
 terra ob solis fervorem. (32.) Verumtamen haecce
 audiavi ex hominibus nonnullis Cyrenaeis, qui se dice-
 bant ad Ammonis venisse oraculum, ibique sermo-
 nes miscuisse cum *Etearcho*, rege *Ammoniorum*.
 Tum forte, ex aliis sermonibus incidisse se, aiebant,
 in confabulationem de Nilo, cuius fontes nemini
 sint cogniti: et dixisse Etearchum, *venisse ad se
 olim homines Nasamonas*: (est autem hic Libycus
 populus, Syrtin incolens, et terrae tractum a Syrti
 orientem versus haud ita magnum.) *hos Nasamonas,
 ubi ex eis quaesisset an aliquid amplius haberent*

10 τεωμένους εἴ τι ἔχουσι πλέον λέγων περὶ τῶν ἐρημῶν
 τῆς Λιβύης, φάναι, παρὰ σφίσι γενέσθαι ἀνδρῶν
 δυναστῶν παῖδας ὑβριστάς· τοὺς ἄλλα τε μηχανᾶ-
 σθαι ἀνδρωθέντας, περισσὰ, καὶ δὴ καὶ ἀποκληρῶσαι
 πέντε ἑωυτῶν, ὁψομένους τὰ ἐρῆμα τῆς Λιβύης, καὶ
 15 εἴ τι πλέον ἴδοιεν τῶν τὰ μακρότατα ἰδομένων·“ (Τῆς
 γὰρ Λιβύης τὰ μὲν κατὰ τὴν βορρῆν θάλασσαν, ἀπ’
 Αἰγύπτου ἀρξάμενοι μέχρι Σολόεντος ἄκρης, ἥ τελευ-
 τὰ τὰ τῆς Λιβύης, παρήκουσι παρὰ πᾶσαν Λίβυες,
 καὶ Λιβύων ἔθνηα πολλὰ, πλὴν ὅσον Ἕλληνες καὶ
 20 Φοίνικες ἔχουσι. τὰ δὲ ὑπὲρ θαλάσσης τε καὶ τῶν ἐπὶ
 θαλάσσαν κατηκόντων ἀνθρώπων, τὰ κατύπερθε θη-
 ριάδος ἐστὶ ἡ Λιβύη· τὰ δὲ κατύπερθε τῆς θηριώδους.

quae de desertis dicerent Libyae, narrasse, Fuisse apud se dynastarum quorundam filios petulantes; qui, postquam virilem attigissent aetatem, quum alia curiosius machinati sint, tum vero quinque e suo numero sorte designaverint, solitudines Africae lustraturos, operamque daturos, ut aliquid amplius viderent quam hi qui eas quam longissime inspexissent. (Nam Libyae totum tractum secundum mare boreale porrectum, ab Aegypto inde usque ad Soloëntem promontorium, ubi desinit Africa, Libyes incolunt, et multi quidem Libyci populi, praeter eas partes quas Graeci atque Phoenices obtinent. Quae vero supra oram maritimam sita sunt, et supra eorum hominum ditionem quorum sedes usque ad mare pertinent; superiora ista Libyae a feris habitantur: supra vero tractum feris refertum, arena est,

ψαμμος ἔστι, ἄνδρος δεινῶς, καὶ ἐρῆμος πάντων.)
 „Ἐπὶ ὧν τοὺς νεηνίας ἀποπεμπομένους ὑπὸ τῶν ἡλί-
 κων, ὕδασι τε καὶ σιτίοισι εὖ ἐξηρτυμένους, ἵεναι τὰ 25
 πρῶτα μὲν διὰ τῆς οἰκεομένης ταύτην δὲ διεξελθόντας,
 εἰς τὴν θηριώδεα ἀπικέσθαι· ἐκ δὲ ταύτης, τὴν ἐρῆμον
 διεξιέναι, τὴν ὁδὸν ποιευμένους πρὸς ζέφυρον ἄνεμον.
 διεξελθόντας δὲ χῶρον πολλὸν ψαμμώδεα, καὶ ἐν πολ-
 λῇσι ἡμέρησι, ἰδεῖν δὴ κατὰ δένδρεα ἐν πεδίῳ πεφυκό- 30
 τὰ καὶ σφεας προσελθόντας, ἀπίεσθαι τοῦ ἐπιόντος
 ἐπὶ τῶν δενδρέων καρποῦ. ἀπτομένοισι δὲ σφι ἐπὶ λβείν
 ἄνδρας μικροὺς, μετρίων ἐλάσσονας ἀνδρῶν, λαβόντας
 δὲ ἄγειν σφέας· φωνῆς δὲ οὔτε τι τῆς ἐκείνων τοὺς
 Νασαμῶνας γινώσκειν, οὔτε τοὺς ἄγοντας τῶν Νασα- 35
 μῶνων. ἄγειν τε δὴ αὐτοὺς δι' ἐλέων μεγίστων, καὶ

XXXII. 24. Ἐπὶ ὧν. Εἴπεν ὧν ed. Reiz. ex coniect.

arida prorsus et aquâ carens terra, denique omnino
 deserta.) Iuvenes igitur illos, ab aequalibus suis
 emissos, aquâ et cibariis bene instructos, primum
 terram peragrasse habitatam: eâque traiectâ, per-
 venisse in eam quae feris referta; tum ex hac trans-
 isse in desertam, iter occidentem versus facientes.
 Postquam multum terrae arenosae compluribus
 diebus permeassent, conspexisse tandem aliquando
 arbores, accessisseque et fructum arborum gustas-
 se. Gustantibus vero supervenisse homines parvos,
 minores modicâ staturâ, qui eos prehensos abdu-
 xissent: sermonem vero illorum non intellexisse
 Nasamonas, nec illos sermonem ipsorum. Ab
 his igitur abductos esse per maximas paludes, eas-

διεξελθόντας ταῦτα, ἀπικέσθαι ἐς πόλιν, ἐν τῇ ἄπακ-
 τας εἶναι τοῖσι ἄγουσι τὸ μέγαθος ἴσους, χροῖμα δὲ
 μέλανας. παρὰ δὲ τὴν πόλιν ῥέειν ποταμὸν μέγαν
 40 ῥέειν δὲ ἀπὸ ἐσπέρας αὐτὸν πρὸς ἥλιον ἀνατέλλοντα
 φαίνεσθαι δὲ ἐν αὐτῷ κροκοδείλους. “ Ὁ μὲν δὲ τοῦ 33 —
 Ἀμμωνίου Ἐτεάρχου λόγος ἐς τοῦτό μοι δεδηλώσθαι
 πλὴν ὅτι „ ἀπονοστήσαι τε ἔφασκε τοὺς Νασαμῶνας,
 ὡς οἱ Κυρηναῖοι ἔλεγον· καὶ ἐς τοὺς οὗτοι ἀπίκοντο ἀν-
 5 θρώπους, γόντας εἶναι πάντας, “ Τὸν δὲ δὴ ποταμὸν
 τοῦτον τὸν παραρρέοντα καὶ Ἐτεάρχος συνεβάλλετο
 εἶναι τὸν Νεῖλον· καὶ δὴ καὶ ὁ λόγος οὕτω αἰρεῖ. ῥέει
 γὰρ ἐκ Λιβύης ὁ Νεῖλος, καὶ μέσσην τάμινων Λιβύην
 καὶ (ὡς ἐγὼ συμβάλλομαι, τοῖσι ἐμφανέσι τὰ μὴ γι-
 10 νωσκόμενα τεκμαιρόμενος) τῷ Ἰστρῷ ἐκ τῶν ἴσων μέ-
 τρων ὁρμάται. Ἰστρὸς τε γὰρ ποταμὸς ἀρξάμενος ἐκ

*que praetergressos pervenisse in oppidum, in qua
 cunctos fuisse his, qui illos abduxerant, staturā
 aequales, nigros autem colore. Ad oppidum illud
 fluere flumen ingens: fluere autem ab occidente
 versus orientem, in eoque reperiri crocodilos. (33.)*

Hactenus igitur a me exposita sit Ammonii Etearchi
 narratio: hoc unum adiiciam, dixisse eum, *rediisse
 hos Nasamonas, ut quidem narraverint Cyrenaei;
 et homines illos, ad quos pervenissent, praesti-
 giatores esse omnes.* Iam vero fluvium illum prae-
 terfluentem et Etearchus coniectabat esse Nilum, at-
 que etiam ratio ita suadet. Fluit enim ex Libyā Nilus,
 mediam illam secans; et (ut ego coniiicio, ex manifestis
 de his quae minus cognita sunt coniecturam capiens)
 parallelum Istro cursum habet. Nam Ister fluvius,

Κελτῶν καὶ Πυρήνης πόλιος, ῥέει μέσσην σχίζων τὴν Εὐ-
 ράπην. οἱ δὲ Κελτοὶ εἰσι ἔξω Ἡρακλήων στηλέων
 ὁμουρέουσι δὲ Κυησίοις, οἱ ἔσχατοι πρὸς δυσμέων
 οἰκέουσι τῶν ἐν τῇ Εὐρώπῃ κατοικημένων. τελευτᾷ δὲ ὁ 10
 Ἰστρος, ἐς Θάλασσαν ῥέων τὴν τοῦ Εὐξείνου πόντου δια-
 * πάσης Εὐρώπης, τῇ Ἰστροίῃ οἱ Μιλησίων οἰκέουσι ἀποι-
 34 κοι. Ὁ μὲν δὴ Ἰστρος, ῥέει γὰρ δι' οἰκευμένης, πρὸς
 πολλῶν γινώσκεται. περὶ δὲ τῶν τοῦ Νείλου πηγῶν
 οὐδείς ἔχει λέγειν· αἰοικητός τε γὰρ ἐστὶ καὶ ἐρήμος ἡ
 Λιβύη, δι' ἧς ῥέει. περὶ δὲ τοῦ ρεύματος αὐτοῦ, ἐπ'
 ὅσον μακρότατον ἰστορεῦντα ἦν ἐξικέσθαι, εἴρηται. ἐκ 5
 διδοὶ δὲ ἐς Αἴγυπτον. ἡ δὲ Αἴγυπτος τῆς ὀρεινῆς Κι-
 λικίης μάλιστα καὶ ἀντίῃ κέεται· ἐνθεῦτεν δὲ, ἐς Σινά-
 πην τὴν ἐν τῷ Εὐξείνῳ πόντῳ πέντε ἡμερῶν ἰδεῖα ὁδὸς

a Celtis et Pyrene oppido initium sumens, mediam
 perfluit scinditque Europam. Habitant autem Celtæ
 extra Herculis columnas, finitimique sunt Cynesio-
 rum, qui sunt extremus populus versus occidentem
 eorum qui Europam incolunt. Desinit autem Ister,
 totam Europam emensus, in mare influens Ponti Eu-
 xini, ubi Istriam habitant coloni Milesiorum. (34.)
 Ister igitur, quum per habitatam fluat terram, mul-
 tis hominibus notus est. Nili autem fontes doccere
 nemo nos potest, quoniam non habitata desertaque
 est Libya, quam perfluit. De eius cursu vero, quoad
 longissime eum cognoscere percunctando potui, di-
 ctum est. Exit autem Nilus in Aegyptum: sita est au-
 tem Aegyptus ex adverso maxime montanae Ciliciae,
 unde ad Sinopen oppidum ad Pontum Euxinum via

εὐζώνῳ ἀνδρί· ἡ δὲ Σινώπη τῷ Ἰστρῷ ἐκδιδόντι εἰς θά-
 10 λασσαν ἀντίον κέεται. οὕτω τὸν Νεῖλον δοκέω διὰ πά-
 σης τῆς Λιβύης διεξιόντα ἐξισοῦσθαι τῷ Ἰστρῷ. Νεί-
 λου μὲν νυν περὶ τασαῦτα εἰρήσθω.

ἜΡΧΟΜΑΙ δὲ περὶ Αἰγύπτου μνηυνέων τὸν λόγον, 35
 ὅτι πλεῖστα θωυμάσια ἔχει ἢ ἄλλη πᾶσα χώρα, καὶ
 ἔργα λόγου μέζω παρέχεται πρὸς πᾶσαν χώραν· τού-
 των εἴνεκα πλέω περὶ αὐτῆς εἰρήσεται. Αἰγύπτιοι ἅμα
 5 τῷ οὐρανῷ τῷ κατὰ σφέας ἔοντι ἐτεροῖω, καὶ τῷ πο-
 ταμῷ φύσιν ἀλλοίην παρεχομένῳ ἢ οἱ ἄλλοι ποταμοί,
 τὰ πολλὰ πάντα ἔμπαλιν τοῖσι ἄλλοισι ἀνθρώποισι
 ἐστήσαντο ἥβη τε καὶ νόμους. ἐν τοῖσι αἱ μὲν γυναῖκες
 ἀγοράζουσι καὶ καπηλεύουσι· οἱ δὲ ἄνδρες, κατ' οἴκους
 10 ἔόντες, ὑφαίνουσι. ὑφαίνουσι δὲ οἱ μὲν ἄλλοι, ἄνω τὴν
 κρόκην ὠθέοντες, Αἰγύπτιοι δὲ, κάτω. τὰ ἄχθεια οἱ μὲν

recta est expedito homini quinque dierum : Sinope
 autem est ex adverso Istri, qua is in mare influit. Ita
 Nilum quidem, qui totam Libyam percurrit, aequa-
 lem censeo Istro. Sed de Nilo haec dicta sufficiant.

(35.) Progredior nunc, longiorem *de AEGYPTO*
 narrationem exordiens, quoniam et plures res mira-
 biles habet, et opera exhibet memorabiliora, quam
 alia quaelibet regio : qua de causâ copiosius de ea
 exponam. *Aegyptii*, quemadmodum apud eos coe-
 lum diversum est, et fluvii natura longe differt ab
 aliorum naturâ fluviorum, sic et ipsi plerisque om-
 nibus in rebus *mores* sequuntur et *instituta* aliis ho-
 minibus contraria. Apud eos mulieres forum frequen-
 tant et mercantur; viri autem, domi sedentes, telam
 texunt. Texunt autem alii homines, tramam superne

ἄνδρες ἐπὶ τῶν κεφαλῶν φορέουσι, αἱ δὲ γυναῖκες
 ἐπὶ τῶν ὤμων οὐρέουσι, αἱ μὲν γυναῖκες, ὀρθαί· οἱ δὲ
 ἄνδρες, κατήμενοι. εὐμαρέη χρέωνται ἐν τοῖσι οἴκοισι,
 ἐσθίουσι δὲ ἔξω ἐν τῇσι ὁδοῖσι· ἐπιλέγοντες, ὥς τὰ 15
 μὲν αἰσχροῦ, ἀναγκαῖα δὲ, ἐν ἀποκρύφῳ ἐστὶ ποιέειν
 χρεῶν· τὰ δὲ μὴ αἰσχροῦ, ἀναφανδόν· ἱράται γυνὴ μὲν
 οὐδεμίη οὔτε ἔρσενος θεοῦ, οὔτε θελήης· ἄνδρες δὲ, πάν-
 των τε καὶ πασέων. τρέφειν τοὺς τοκέας τοῖσι μὲν παισὶ
 οὐδεμίη ἀνάγκη, μὴ βουλομένοισι· τῇσι δὲ θυγατράσι 20
 36 πᾶσα ἀνάγκη, καὶ μὴ βουλομένησι. Οἱ ἱερεῖς θεῶν
 τῇ μὲν ἄλλῃ κομέουσι· ἐν Αἰγύπτῳ δὲ, ξυρεῦνται.
 τοῖσι ἄλλοις ἀνθρώποισι νόμος, ἅμα κηδεῖ κεκάρθαι
 τὰς κεφαλὰς τοὺς μάλιστα ἰκνέεται· Αἰγύπτιοι δὲ ὑπὸ
 τοὺς θανάτους ἀνιέσι τὰς τρίχας αὐξέσθαι, τὰς τε ἐν 5
 τῇ κεφαλῇ καὶ τῷ γενέῳ, τέως ἐξυρημένοι. τοῖσι μὲν

adigentes, Aegyptii inferne. Onera viri capitibus fe-
 runt; foeminae sub humeris. Mingunt foeminae, re-
 ctae stantes; viri, residentes. Alvum exonerant intra
 domos; cibum vero capiunt extra, in viis publicis:
 dicentes, *quae turpia quidem sint, sed necessaria,*
ea in occulto facienda; quae vero non turpia, in
aperto. Foemina nulla sacerdotio fungitur, nec dei
 ullius, nec deae: viri sacerdotes sunt tam dearum
 omnium, quam deorum. Nutrire parentes non tenen-
 tur filii, nisi ultro id faciant: filiae vero, etiam si
 nolint, lege tenentur. (36.) Deorum sacerdotes aliis
 in terris comam alunt; in Aegypto tondentur. Apud
 alios homines institutum est, ut in propinquorum
 funeribus tondeant caput: Aegyptii, mortuo aliquo
 suorum, capillos et barbam augeri sinunt, antea

ἄλλοισι ἀνθρώποισι χωρὶς θηρίων διαίτα ἀποκέκριται·
 Αἰγυπτίοισι δὲ ὁμοῦ θηρίοισι ἡ διαίτα ἐστὶ. ἀπὸ πυ-
 ρέων καὶ κριθέων ἄλλοι ζώουσι· Αἰγυπτίων δὲ τῶ ποιευ-
 10 μένω ἀπὸ τούτων τὴν ζῆν, ὄνειδος μέγιστόν ἐστι· ἀλ-
 λά ἀπὸ ὀλυρέων ποιεῦνται σιτία, τὰς ζεῖας μετεξέτεροι
 καλέουσι. Φυρῶσι τὸ μὲν σταῖς τοῖσι ποσί· τὰν δὲ πη-
 λὸν τῆσι χερσὶ, καὶ τὴν κόπρον ἀναίρουνται. τὰ αἰδοῖα
 ἄλλοι μὲν ἑῶσι ὥς ἐγένοντο, πλην ὅσοι ἀπὸ τούτων
 15 ἔμαθον· Αἰγύπτιοι δὲ περιτάμνονται. εἴματα, τῶν μὲν
 ἀνδρῶν ἕκαστος ἔχει δύο· τῶν δὲ γυναικῶν ἐν ἑκάστη.
 τῶν ἰστίων τοὺς κρίκους καὶ κάλους, οἱ μὲν ἄλλοι ἔξω-
 θεν προσδέουσι· Αἰγύπτιοι δὲ, ἔσωθεν. γράμματα γρά-
 φουσι καὶ λογίζονται ψήφοισι, Ἕλληνες μὲν, ἀπὸ τῶν
 20 ἀριστερῶν ἐπὶ τὰ δεξιά· Φέροντες τὴν χεῖρα· Αἰγύπτιοι
 δὲ, ἀπὸ τῶν δεξιῶν ἐπὶ τὰ ἀριστερά· καὶ ποιεῦντες

tonsi. Alii homines seorsim ab animalibus vitam
 agunt: Aegyptii una cum animalibus degunt. Alii
 tritico et hordeo vescuntur: apud Aegyptios, qui
 hisce vitam sustentat, ei id maximo probro est; ex
 olyra vero panem et alia farinacea parant, quam
 κομμαῖς vocant. Farinam Aegyptii pedibus
 subigunt, lutum vero manibus; manibus item ster-
 cus collunt. Pudenda alii homines sinunt uti natura
 sunt, nisi qui ab his didicere; Aegyptii ea circum-
 cidunt. Vestes vir quilibet binas habet; femina unam.
 Velorum annulos et funes alii extrinsecus adligant,
 Aegyptii intrinsecus. Literarum elementa scribunt,
 et calculis computant, Graeci a sinistrâ parte ad dex-
 tram promoventes manum: Aegyptii a dextrâ ad si-
 nistram; atque id facientes, dextrorsum se scribere

ταῦτα, αὐτοὶ μὲν Φασι ἐπὶ δεξιά ποιέειν, Ἕλληνας δὲ ἐπ' ἀριστερά. δι' αἰσίοισι δὲ γράμμασι χρέωνται· καὶ τὰ μὲν αὐτῶν, ἰσά· τὰ δὲ, δημοτικά καλέεσθαι.

- 37 Θεοσεβείες δὲ περισσῶς ἔόντες μάλιστα πάντων ἀνθρώπων, νόμοισι τοιοισίδε χρέωνται. Ἐκ χαλκίων ποτηρίων πίνουσι, διασμέωντες ἀνὰ πᾶσαν ἡμέρην· οὐκ ὁ μὲν, ὁ δ' οὐ, ἀλλὰ πάντες. εἴματα δὲ λινέα φορέουσι, αἰεὶ νέοπλута· ἐπιτηδεύοντες τοῦτο μάλιστα. 5
τά τε αἰδοῖα περιτάμνονται καθαριότητος εἵνεκεν· προτιμῶντες καθαροὶ εἶναι ἢ εὐπρεπέστεροι. Οἱ δὲ ἱερεῖς ξυφρύνονται πᾶν τὸ σῶμα διὰ τρίτης ἡμέρης, ἵνα μήτε Φθίρῃ, μήτε ἄλλο μυσαρὸν μηδὲν ἐγγίγηται σφι. Τεραπεύουσι τοὺς θεοὺς. ἐσθῆτα δὲ φορέουσι οἱ ἱερεῖς λινέην 10
μούνην, καὶ ὑποδήματα βύβλινα· ἄλλην δὲ σφι ἐσθῆ-

XXXVI. 22 seq. Nonnulli ἐπιδέξια, ἰ. e. dextre : et dein ἐπαρίστερα, sinistre.

dicunt, Graecos autem ad sinistram. Utuntur autem duplici genere scripturae; quorum alterum sacrum vocatur, alterum popolare.

(37.) *Religiosi* quum sint supra modum, et magis quam alii omnes homines, *ritibus* utuntur huiusmodi. Ex aeneis bibunt poculis, eaque quotidie operose eluunt exterguntque; non hic, nec vero ille; sed ad unum omnes. Vestimenta gestant lineæ, semper recens lota; hoc enim quam maxime curant. Pudenda autem circumcidunt munditiei caussâ; maluntque mundi esse, quam decori. *Sacerdotes* tertio quoque die totum radunt corpus, ne aut pediculus aut aliud quid sordidum illis insit, dum diis officia praestant. Vestem sacerdotes nonnisi lineam gestant,

τα οὐκ ἔξεισι λαβεῖν, οὐδὲ ὑποδήματα ἄλλα. λούν-
ται δὲ δις τῆς ἡμέρης ἐκάστης ψυχρῶ, καὶ δις ἐκάστης
νυκτός. ἄλλας τε θρησκείας ἐπιτελέουσι μυρίας, ὥς
15 εἰπεῖν λόγῳ. πάσχουσι δὲ καὶ ἀγαθὰ οὐκ ὀλίγα. οὐ-
τε τι γὰρ τῶν οἰκητῶν τρίβουσι, οὔτε δαπανέωνται· ἀλ-
λὰ καὶ σιτία σφί ἐστι ἱερὰ πεσσομένα, καὶ κρεῶν βοείων
καὶ χηνέων πληθὺς τι ἐκάστῳ γίνεται πολλόν, ἡμέρης
ἐκάστης· δίδεται δὲ σφί καὶ οἶνος ἀμυπέλιος. ἰχθύων
20 δὲ οὐ σφί ἔξεισι πάσασθαι. κυάμους δὲ οὔτε τι μάλα
σπεύρουσι Αἰγύπτιοι ἐν τῇ χώρῃ, τοὺς τε γενομένους
οὔτε τρώγουσι, οὔτε ἔψοντες πατέονται. οἱ δὲ δὴ ἱερεῖς
οὐδὲ ὀρέοντες ἀνέχονται, νομίζοντες οὐ καθαρὸν μιν εἶναι
ὅσπριον. ἱεῖραι δὲ οὐκ εἰς ἐκάστου τῶν θεῶν, ἀλλὰ
25 πολλοὶ, τῶν εἰς ἐστὶ ἀρχιέρως· ἑπταὶ δὲ τις ἀποβάη,

et calceamenta ex papyro; aliam vestem, aut alia
calceamenta gestare, non est illis licitum. Bis quoti-
die lavantur frigidâ, et bis unaquaque nocte. Deni-
que alias observant caerimonias, verbo ut dicam, in-
finitas. Fruuntur vero etiam commodis haud paucis.
Nihil enim suarum rerum vel usu deterunt vel con-
sumunt: sed adponuntur illis quotidie sacri cibi cocti,
et carnis bovinae et anserinae copia quaedam haud
exigua: etiamque vinum viteum eisdem praebetur.
Piscibus autem vesci nefas illis est. Fabas nullas uti-
que serunt Aegyptii, et, si quae nascuntur, has nec
crudas manducant, nec coctis vescuntur: sacerdotes
vero ne adspicere quidem eas sustinent, immundum
esse legumen existimantes. Non est autem cuique
deo sacerdos unus; sed plures, quorum unus est
princeps sacerdos: qui si moritur, ei succedit filius.

38 τούτου ὁ παῖς ἀντικατίσταται. Τοὺς δὲ βοῦς τοὺς ἔρσενας τοῦ Ἐπάφου εἶναι νομίζουσι, καὶ τούτου εἵνεκα δοκιμάζουσι αὐτοὺς ὥδε. τρίχα ἦν καὶ μίην ἰδῆται ἐπεῦσαν μέλαιναν, οὐ καθαρὸν εἶναι νομίζει. δίζηται δὲ ταῦτα ἐπὶ τούτῳ τεταγμένος τῶν τις ἱρέων, 5 καὶ ὀρθοῦ ἐστεῶτος τοῦ κτήνεος καὶ ὑπτίου, καὶ τὴν γλῶσσαν ἐξειρύσας, εἰ καθαρή τῶν προκειμένων σημηίων, τὰ ἐγὼ ἐν ἄλλῳ λόγῳ ἔρέω. κατορθῶ δὲ καὶ τὰς τρίχας τῆς οὐρῆς, εἰ κατὰ φύσιν ἔχει πεφυκίας. ἦν δὲ τούτων πάντων ἡ καθαρὸς, σημαίνεται βύβλω 10 περὶ τὰ κέρα. εἰλίσσων καὶ ἔπειτα γῆν σημαντρίδα ἐπιπλάσας, ἐπιβάλλει τὸν δακτύλιον καὶ οὕτω ἀπάγουσι. ἀσήμαντον δὲ θύσαντι θάνατος ἢ ζημὴ ἐπικέεται. δοκιμάζεται μὲν νυν τὸ κτήνος τρόπῳ τοιαῦδε.

39 Θυσίῃ δὲ σφι ἥδε κατέστηκε. ἀγαγόντες τὸ σσημασ-

(38.) Boves mares Epapho sacros esse aestimant; et hac de caussâ in hunc modum eos explorant. Si vel unum pilum nigrum in bove conspicit is qui explorat, hunc non censet esse mundum. Est autem sacerdos, ad id constitutus, qui et recto stante bove, et resupinato, et linguâ eius exsertâ, inquirat an mundus sit respectu praescriptorum signorum, quae ego alibi exponam. Inspicitque ille etiam caudae pilos, an habeat illos bos secundum naturam constitutos. Quod si his omnibus rebus mundus bos est, tum notat illum sacerdos papyro cornibus circumvoluto, deinde inlitâ terrâ signatoriâ annulum inprimit; atque ita bos abducitur: non signatum autem immolanti, capitis poena dicta est. Hic est ritus, quo exploratur victimâ. (39.) Sacrificium autem tali modo insti-

μένον κτήνος πρὸς τὸν βωμόν, ὅκου ἂν θύωσι, πυρὴν
 καίουσιν. ἔπειτα δὲ ἐπ' αὐτοῦ οἶνον κατὰ τοῦ ἱερίου ἐπι-
 σπείσαντες, καὶ ἐπικαλέσαντες τὸν θεόν, σφάζουσι·
 5 σφάζαντες δὲ, ἀποτάμνουσι τὴν κεφαλὴν. σῶμα μὲν
 δὴ τοῦ κτήνους δείρουσι· κεφαλῇ δὲ κείνῃ πολλὰ κατα-
 ρησάμενοι, φέρουσι, τοῖσι μὲν ἂν ἡ ἀγορῇ, καὶ Ἕλλη-
 νες σφίσι ἕως ἐπιδήμιοι ἐμποροί, οἱ δὲ φέροντες ἐς τὴν
 ἀγορὴν, ἀπ' ὧν ἔδοντο· τοῖσι δὲ ἂν μὴ παρέωσι Ἕλλη-
 10 νες, οἱ δ' ἐκβάλλουσι ἐς τὸν ποταμόν. καταρέονται
 δὲ, τάδε λέγοντες, τῇσι κεφαλῇσι· „εἴ τι μέλλοι ἢ
 σφίσι τοῖσι θύουσι, ἢ Αἰγύπτῳ τῇ συναπάσῃ κακὸν γε-
 νέσθαι, ἐς κεφαλὴν ταύτην τραπίσθαι.“ Κατὰ μὲν
 15 σπεισιν τοῦ οἶνου, πάντες Αἰγύπτιοι νόμοισι τοῖσι αὐ-

tuitur. Postquam iustâ notâ signatus bos ad aram
 adductus est, ad quam peragitur sacrificium, pyram
 accendunt. Deinde super arâ vinum adversus victi-
 mam libant, invocatoque deo illam mactant, macta-
 taeque caput abscindunt. Tum corpus quidem pecu-
 dis excoquant; capiti vero illi multa mala imprecan-
 tur, eoque facto, qui forum venale habent, et quo-
 rum in oppido Graeci cum ipsis habitant, hi caput
 illud in forum ferunt venduntque; quibus vero non
 adsunt Graeci, hi illud in fluvium abiiciunt. Impre-
 cantur autem capitibus, haec verba pronunciantes:
*Si quid mali aut nobis sacrificantibus aut univer-
 sae imminet Aegypto, illud in hoc caput vertito!*
 Quod igitur ad capita mactatarum victimarum atti-
 net, et ad vinum super eas effusum, Aegyptii omnes,
 omnibus in sacrificiis, eisdem ritibus perinde utun-

τοῖσι χρέωνται ὁμοίως ἐς πάντα τὰ ἱρά· καὶ, ἀπὸ
 τούτου τοῦ νόμου, οὐδὲ ἄλλου οὐδενὸς ἐμφύχου κεφα-
 40 λῆς γέυσεται Αἰγυπτίων οὐδεὶς. Ἡ δὲ δὴ ἐξαίρεσις
 πῶν ἱρῶν καὶ ἡ καῦσις, ἄλλη περὶ ἄλλο ἱρόν σφι κα-
 τέστηκε. τὴν δ' ὧν μεγίστην τε δαίμονα ἡγήνται εἶναι,
 καὶ μεγίστην οἱ ὀρτὴν ἀνάγουσι, ταύτῃ ἐρχομαι ἐρέων.
 ἐπεὰν ἀποδεύρωσι τὸν βοῦν, κατευξάμενοι, κοιλίην μὲν 5
 κεινὴν πᾶσαν ἐξ ὧν εἶλον, σπλάγχνα δὲ αὐτοῦ λεί-
 πουσιν ἐν τῷ σώματι καὶ τὴν πιμελὴν· σκέλεα δὲ ἀπο-
 τάννουσι, καὶ τὴν ὀσφύν ἄκρην, καὶ τοὺς ὤμους τε
 καὶ τὸν τράχηλον. ταῦτα δὲ ποιήσαντες, τὸ ἄλλο σῶ-
 μα τοῦ βοῦς πιμπλάσιν ἄρτων καθαρῶν, καὶ μέλι- 10
 τος, καὶ ἀσταφίδος, καὶ σύκων, καὶ λιβανατοῦ, καὶ

XL. 4. ταύτῃ ex ms. ubi intell. τίς κατέστηκε. Vulgo alii
 ταύτην.

XL. 5 seq. ἐπεὰν ἀποδεύρωσι etc. Vulgo sic legebatur: ἐπὴν προ-
 νηστεύσωσι τῇ Ἰτι, καὶ ἐπὴν κατεύξωνται, θύουσιν τὸν βοῦν
 καὶ ἀποδεύραντες, κοιλίην μὲν ἐκείνην πᾶσαν ἐξ ὧν εἶλον.

tur: atque inde fit, ut nullius animantis capite quis-
 quam Aegyptius vescatur. (40.) Exenteratio autem
 victimae et crematio, pro diversis sacris, diversa est.
 Quam igitur maximam deam censent esse, cui item
 maximum agunt festum, huic [quo ritu fiat exente-
 ratio et crematio] dicam. Postquam excoriarunt bo-
 vem, peractis precibus, totam inferiorem alvum exi-
 munt, viscera vero et adipem in corpore relinquunt:
 pedes vero amputant, et extremam coxam, artusque,
 et cervicem. His factis, reliquum bovis corpus im-
 plent panibus mundis, melle, uvâ passâ, ficis, thu-
 re, myrrhâ, aliisque aromatibus. Tum ita repletum

σμήνης, καὶ τῶν ἄλλων θυωμάτων. πλήσαντες δὲ
 τούτων, καταχίζουσι, ἔλαιον ἄφθονον καταχέοντες. προ-
 νηστεύσαντες δέ, θύουσι καιομένων δὲ τῶν ἱρῶν, τύπ-
 25 τονται πάντες· ἐπεὰν δὲ ἀποτύψωνται, δαῖτα προτί-
 θενται τὰ ἐλίποντο τῶν ἱρῶν.

Τοὺς μὲν νυν καθαροὺς βοῦς τοὺς ἑρσυνας καὶ τοὺς 41
 μόσχους οἱ πάντες Αἰγύπτιοι θύουσι· τὰς δὲ θηλέας
 οὐ σφί· ἔξεστι θύειν, ἀλλὰ ἱραὶ εἰσι τῆς Ἰσίδος. τὸ γὰρ
 τῆς Ἰσίδος ἄγαλμα ἐὼν γυναικῆϊον, βούκερὼν ἐστὶ, κα-
 5 τὰπερ Ἕλληνες τὴν Ἰαῶν γράφουσι· καὶ τὰς βοῦς τὰς
 θηλέας Αἰγύπτιοι πάντες ὁμοίως σέβονται προβάτων
 πάντων μάλιστα μακρῶ, τῶν εἵνεκα οὐτ' ἀνὴρ Αἰγύ-
 πτιος, οὔτε γυνή, ἀνδρα Ἕλληνα φιλήσειε ἀντὶ τοῦ στό-
 ματι, οὐδὲ μαχαίρῃ ἀνδρὸς Ἕλληνος χρήσεται, οὐδ'
 10 ὀβελαῖσι, οὐδὲ λάβητι, αὐδὲ κρέως καθαροῦ βοῦς δια-

incendunt, oleum largiter infundentes. Priusquam
 autem id sacrum faciant, ieiunium agunt. Dum ardet
 victima, plangunt omnes: denique, plangendi fine
 facta, epulum adponunt ex victimarum reliquiis.

(41.) Mundos igitur boves mares et vitulos immo-
 lant Aegyptiis omnes: foeminas vero immolare nefas
 est, sed sacrae illae sunt Isidi. Est enim *Isidis* imago
 muliebri, bubulis instructa cornibus, quemadmo-
 dum *Io* pingitur a Graecis; et boves foeminas cuncti
 perinde colunt Aegyptii pecudem omnium longe
 maxime. Quapropter nec vir Aegyptius, neque mu-
 lier, Graecum virum osculabitur, aut cultro ho-
 minis Graeci aut veru aut ollâ utetur; et ne mundi
 quidem bovis carnem, quae graeco cultro dissecta
 fuerit, gustabit. Mortuos vero boves hoc modo sepe-

τετμημένου Ἑλληνικῇ μαχαίρῃ γεύσεται. Θάπτουσι δὲ τοὺς ἀποθνήσκοντας βοῦς, τρόπον τόνδε. τὰς μὲν θηλέας εἰς τὸν ποταμὸν ἀπιᾶσι· τοὺς δὲ ἔρσενας κατορύσσουσι ἕκαστοι ἐν τοῖσι προαστείοις, τὸ κέρας τὸ ἕτερον ἢ καὶ ἀμφοτέρω ὑπερέχοντα, σημήϊον εἵνεκε. ἐπεὰν δὲ 15 σαπῇ, καὶ προσίῃ ὁ τεταγμένος χρόνος, ἀπικνέεται εἰς ἑκάστην πόλιν βάρις ἐκ τῆς Προσωπίτιδος καλυμένης νήσου. ἣ δ' ἐστὶ μὲν ἐν τῷ Δέλτα, περίμετρον δὲ αὐτῆς εἰςὶ σχοῖνοι ἐννέα. ἐν ταύτῃ ὦν τῇ Προσωπίτιδι νήσῳ ἔνιαι μὲν καὶ ἄλλαι πόλεις συχναί· ἐκ τῆς δὲ αἰβά- 20 ρις παραγίνονται ἀναιρησόμενοι τὰ ὀστέα τῶν βοῶν, οὖνομα τῇ πόλει Ἀτάρβηχis· ἐν δ' αὐτῇ Ἀφροδίτης ἱερὸν ἅγιον ἴδρυται. ἐκ ταύτης τῆς πόλιος πλανέονται πολλοὶ ἄλλοι εἰς ἄλλας πόλεις· ἀπορύζαντες δὲ τὰ ὀστέα, ἀπάγουσι καὶ θάπτουσι εἰς ἓνα χώρον πάντες. κατὰ 25 ταῦτα δὲ τοῖσι βοῦσι καὶ τᾶλλα κτήνεα θάπτουσι

hiunt. Foeminas quidem in fluvium coniciunt: mares autem defodiunt quique in suis suburbiis, ita ut alterum cornu aut etiam utrumque emineat e terrâ signi causa. Putrefacto cadavere, quando statutum adest tempus, venit in unumquodque oppidum navis ex Prosopitide quae vocatur insula, quae in Delta est, novem schoenos in circuitu habens. In hac igitur Prosopitide insula quum alia insunt oppida multa, tum illud e quo naves circummittuntur boum ossa ablaturae, cui nomen Atarbechis; in qua est templum Veneri sacrum. Ex hoc igitur oppido multi homines, alii in alia oppida, circumvehuntur, qui ossa illa effodiunt, et abducta sepeliunt unum in locum cuncta. Eodem vero modo, atque boves, sepeliunt

ἀποδνήσκοντα· καὶ γὰρ περὶ ταῦτα οὕτω σφί νενομο-
 θέτῃται· κτείνουσι γὰρ δὴ οὐδὲ ταῦτα. Ὅσοι μὲν δὴ 42
 Διὸς Θεβαίεος ἴδρυνται ἱρὸν, ἢ νομοῦ τοῦ Θεβαίου εἰσὶ,
 οὗτοι μὲν νυν πάντες οἶων ἀπεχόμενοι, αἶγας θύουσι.
 Θεοὺς γὰρ δὴ οὐ τοὺς αὐτοὺς ἅπαντες ὁμοίως Αἰγύ-
 5 πτιοι σέβονται, πλὴν Ἰσιὸς τε καὶ Ὀσίριος, τὸν δὴ
 Διόνυσον εἶναι λέγουσι· τούτους δὲ ὁμοίως ἅπαντες σέ-
 βονται. ὅσοι δὲ τοῦ Μένδητος ἐκτῆνται ἱρὸν, ἢ νομοῦ
 τοῦ Μενδησίου εἰσὶ, οὗτοι δὲ αἰγῶν ἀπεχόμενοι, οἷς
 θύουσι. Θεβαῖοι μὲν νυν, καὶ ὅσοι διὰ τούτους οἶων
 10 ἀπέχονται, διὰ ταῦτα λέγουσι τὸν νόμον τόνδε σφί τε-
 θεῖναι· „Ἡρακλέα θελῆσαι πάντας ιδέσθαι τὸν Δία,
 καὶ τὸν οὐκ ἐθέλειν ὀφθῆναι ὑπ’ αὐτοῦ. τέλος δὲ, ἐπεὶ
 τε λιπαρέειν τὸν Ἡρακλέα, τὸν Δία μηχανήσασθαι,

etiam alia pecora mortua: est enim etiam de his ita
 lege cautum; nam ne haec quidem mactant. (42.)
 Iam quicumque templum habent *Iovi Thebano* sa-
 crum, aut qui praefecturam incolunt Thebanam,
 hi omnes *onibus* abstinent, capras vero immolant.
 Nec enim omnes Aegyptii eosdem perinde deos co-
 lunt, exceptis Iside et Osiride, quem esse Bacchum
 aiunt: hos enim pariter colunt omnes. Qui vero tem-
 plum habent Mendeti sacrum, aut qui ex Mendesiā
 sunt praefecturā, hi capris abstinent, oves vero im-
 molant. Thebani igitur, et quicumque alii, horum
 sacra sequentes, ovibus abstinent, hac de caussa
 legem illam sibi constitutam dicunt. *Cupivisse Her-
 culem utique conspicerere Iovem, hunc autem ab
 illo conspici noluisse. Ad extremum, quum assi-
 due rogaret Hercules, hoc invento usum esse Io-*

κρίον ἐκδείραντα, προέχουσθαι τὴν κεφαλὴν ἀποτα-
 μώντα τοῦ κριοῦ, καὶ ἐνδύντα τὸ νάκος, οὕτω οἱ ἕκαστος 15
 τὸν ἐπιδέξαι. “ Ἀπὸ τούτου κρισπρόσωπον τοῦ Διὸς
 τῷ γαλμα ποιῶσι Αἰγύπτιοι· ἀπὸ δὲ Αἰγυπτίων, Ἀμ-
 μώνιοι, ὄντες Αἰγυπτίων τε καὶ Αἰθιοπῶν ἄποικροι, καὶ
 Φωνὴν μεταξὺ ἀμφοτέρων νομίζοντες. δοκέειν δ’ ἐμοὶ,
 καὶ τὸ οὐνομα Ἀμμώνιοι ἀπὸ τοῦδε σφί τὴν ἐπα- 20
 κμήν ἐποίησαντο· Ἀμμοῦν γὰρ Αἰγύπτιοι καλέουσι
 τοῦ Δία. τοὺς δὲ κριοὺς οὐ θύουσι Θηβαῖοι, ἀλλ’ εἰσὶ
 σφί ἱερεῖς διὰ τοῦτο. μὴ δὲ ἡμέρη τοῦ ἐνιαυτοῦ, ἐν ὁρῇ
 τοῦ Διὸς, κρίον ἓνα κατακόψαντες καὶ ἀποδείραντες,
 κατὰ ταῦτο ἐνδύουσι τῷ γαλμα τοῦ Διὸς, καὶ ἔπειτα 25
 ἄλλο ἄγαλμα Ἡρακλέος προσάγουσι πρὸς αὐτά. ταῦ-
 τα δὲ ποιήσαντες, τύπτονται οἱ περὶ τὸν ἱερὸν ἅπαντες
 τὸν κρίον, καὶ ἔπειτα ἐν ἱερῇ θήκῃ θάπτουσι αὐτόν.

*quem: excoiiasse arietem, tum abscissum arietis
 caput sibi praetendentem, et vellere eius indutum,
 ita se ei ostendisse. Inde Iovis imaginem faciunt
 Aegyptii arietinâ facie; et ab Aegyptiis hoc acceperò
 Ammonii, qui sunt Aegyptiorum Aethiopumque
 colonia, et sermone utuntur ex utrisque mixto. Vide-
 turque mihi ipsum etiam nomen Ammoniorum indi-
 dem originem cepisse; nam Iovem Aegyptii Am-
 moun vocant. Thebani igitur arietes non mactant:
 sed sacros eos istam ob causam habent. Verumtamen
 uno die quotannis, in Iovis festo, unum arietem
 caedunt; cuius detracto vellere similiter induunt
 Iovis simulacrum, deinde aliud simulacrum Hercu-
 lis ad illud adducunt: eoque facto omnes, qui circa
 templum sunt, plangunt hircum, et deinde sacro in
 loculo eum sepeliunt.*

Ἡρακλέος δὲ περὶ τόνδε τὸν λόγον ἤκουσα, ὅτι εἷς 43
 τῶν δωδέκα θεῶν. τοῦ ἑτέρου δὲ περὶ Ἡρακλέος, τὸν
 Ἕλληνες οἶδασι, οὐδαμῇ Αἰγύπτου ἐδυνάσθην ἀκοῦσαι.
 καὶ μὴν ὅτι γε οὐ παρ' Ἑλλήνων ἔλαβον τὸ οὐνομα
 5 τοῦ Ἡρακλέος Αἰγύπτιοι, ἀλλὰ Ἕλληνες μᾶλλον
 παρ' Αἰγυπτίων, καὶ Ἑλλήνων οὗτοι οἱ θέμενοι τῷ
 Ἀμφιτρυῶνος γόνῳ τούνομα Ἡρακλέα, πολλά μοι
 καὶ ἄλλα τεκμήρια ἔστι τούτου οὕτω ἔχει, ἐν δὲ καὶ
 τόδε, ὅτι τε τοῦ Ἡρακλέος τούτου οἱ γονεὲς ἀμφοτέρω
 10 ἦσαν, Ἀμφιτρυῶν καὶ Ἀλκμήνη, γεγονότες τὸ ἀνέ-
 καθεν ἀπ' Αἰγύπτου, καὶ διότι Αἰγύπτιοι οὔτε Ποσει-
 δέωρος οὔτε Διοσκουρέων τὰ οὐνόματα φασὶ εἶδέναι,
 αὐδὲ σφί θεοὶ οὗτοι ἐν τοῖσι ἄλλοις θεοῖσι ἀποδιέ-
 χεται. καὶ μὴν εἴ γε παρ' Ἑλλήνων ἔλαβον οὐνομά
 15 τευ δαίμονος, τούτων οὐκ ἥκιστα, ἀλλὰ μάλιστα ἐμελ-

(43.) *Ad Herculem* vero quod spectat, hunc sermonem audiui, esse eum ex duodecim deorum numero. De altero vero Hercule, quem Graeci norunt, nusquam in Aegypto comperire quidquam potui. Ac sane, nomen Herculis non a Graecis accepisse Aegyptios, sed Graecos potius ab Aegyptiis, et Graecorum eos ipsos qui Amphitryonis filio nomen Herculis imposuerunt; hoc, inquam, ita esse, quum alia multa documenta habeo, tum vero et hoc, quod huius Herculis parentes ambo, Amphitryo et Alcmena, origine Aegyptii fuere, et quod Aegyptii nec Neptuni nomen, nec Dioscurorum, se nosse aiunt, neque hi dii ab illis in reliquorum deorum numerum sunt relati. Atqui si a Graecis ullius dei nomen accepissent, horum haud minime, immo vel maxime,

λον μνήμην ἔξειν, εἴπερ καὶ τότε ναυτιλίῃσι ἐχρέωντο,
 καὶ ἦσαν Ἑλλήνων τινὲς ναυτίλοι· ὥς ἔλπομαί τε καὶ
 ἐμὴ γνώμη αἰρέει, ὥστε τουτέων ἂν καὶ μᾶλλον τῶν
 θεῶν τὰ οὐνόματα ἐξεπιστέατο Αἰγυπτίοις ἢ τοῦ Ἡρα- 20
 κλέος. Ἀλλὰ τις ἀρχαῖός ἐστι θεὸς Αἰγυπτίοισι Ἡρα-
 κλέης· ὥς δὲ αὐτοὶ λέγουσι, ἕτεά ἐστι ἐπτακισχίλια
 καὶ μύρια ἐς Ἀμασιν βασιλεύσαντά, ἐπεὶ τε ἐκ τῶν
 ὀκτῶ θεῶν οἱ δωδέκα θεοὶ ἐγένοντο, τῶν Ἡρακλέα
 44 ἕνα νομίζουσι. Καὶ θέλων δὲ τούτων περὶ σαφές τι
 εἰδέναι ἐξ ὧν οἶόν τε ἦν, ἔπλευσα καὶ ἐς Τύρον τῆς
 Φοινίκης, πυνθανόμενος αὐτόθι εἶναι ἱερὸν Ἡρακλέος
 ἁγίον· καὶ ἴδον πλουσίως κατεσκευασμένον ἄλλοισι τε
 πολλοῖσι ἀναθήμασι, καὶ ἐν αὐτῷ ἦσαν στῆλαι δύο, 5
 ἡ μὲν, χρυσοῦ ἀπέφθου· ἡ δὲ, σμαράγδου λίθου, λάμ-

memoriam erant conservaturi; quandoquidem iam
 tunc navigationibus utebantur, atque etiam Graeco-
 rum nonnulli mare exercebant; quare existimo equi-
 dem, et non temere persuasum habeo, horum deo-
 rum nomina magis etiam, quam Herculis, ad Ae-
 gyptiorum notitiam fuisse perventura. At est Ae-
 gyptiis antiquus aliquis deus Hercules: nam, ut ipsi
 dicunt, septemdecim millia annorum usque ad Ama-
 sidis regnum effluxerant, postquam ex primis octo
 diis exstiterunt illi duodecim, quorum in numero
 Herculem ponunt. (44.) Qua de re cupiens certius
 aliquid, undecumque possem, cognoscere, *Tyrum*
 etiam navigavi in Phoeniciam, quum audivissem esse
 ibi *Herculis templum* praecipuâ religione cultum:
 conspexique id templum, quum aliis multis donariis
 largiter instructum, tum duae inibi columnae erant,

- ποντος τὰς νύκτας μέγαθος. ἐς λόγους δὲ ἐλθὼν τοῖσι
 ἱεῦσι τοῦ θεοῦ εἰρόμην ὀκόςτος χρόνος εἴη ἐξ οὗ σφι
 τὸ ἱὸν ἰδρυται. εὖρον δὲ οὐδὲ τούτους τοῖσι Ἕλλησι συμ-
 10 φερομένους. ἔφασαν γὰρ ἅμα Τύρῳ οἰκισομένη καὶ τὸ
 ἱὸν τοῦ θεοῦ ἰδρυθῆναι· εἶναι δὲ ἕτεα αὖφ' οὗ Τύρον οἰ-
 κέουσι, τριηκόσια καὶ δισχίλια. εἶδον δὲ ἐν τῇ Τύρῳ
 καὶ ἄλλο ἱὸν Ἡρακλῆος, ἐπωνυμίην ἔχοντος Θασίου
 εἶναι. ἀπικόμεν δὲ καὶ ἐς Θάσον, ἐν τῇ εὖρον ἱὸν
 15 Ἡρακλῆος ὑπὸ Φοινίκων ἰδρυμένον, οἱ κατ' Εὐρώπης
 ζήτησιν ἐκπλώσαντες, Θάσον ἔκτισαν· καὶ ταῦτα καὶ
 πέντε γενεῇσι ἀνδρῶν πρότερά ἐστι ἢ τὸν Ἀμφιτρυῶ-
 νος Ἡρακλέα ἐν τῇ Ἑλλάδι γενέσθαι. Τὰ μὲν νυν
 ἱστορημένα δηλοῖ σαφέως παλαιὸν θεὸν τὸν Ἡρακλέα

altera purissimo ex auro, altera ex smaragdo lapide,
 quae noctu eximie splendebat. Sermones autem mis-
 cens cum illius dei sacerdotibus, quaesivi ex eis
 quantum temporis esset ex quo id templum esset
 statutum. Reperi autem, ne his quidem convenire
 cum Graecis: dixerunt enim, *simul cum Tyro con-*
ditâ templum etiam illud esse constitutum; esse
autem, ex quo condita Tyrus sit, annos bis mille
et trecentos. Vidi vero Tyri aliud etiam *Herculis*
 templum, cognomine *Thasii*. Adii autem etiam Tha-
 sum, ibique templum reperi a Phoenicibus illis ex-
 structum, qui, quum ad quaerendam Europam na-
 vibus essent profecti, Thasum condiderunt: quod
 quidem quinque hominum generationibus prius ac-
 cidit, quam in Graeciâ natus est Hercules, Amphi-
 tryonis filius. Ex hactenus igitur expositis clare patet,
 antiquum deum Herculem esse. Quare rectissime mi-

ἔοντα. καὶ δοκέουσι δέ μοι οὗτοι ὀρθότατα Ἑλλήνων 20
 ποίειν, οἱ δὲ αὖ Ἡράκλεια ἰδρυσάμενοι ἔκτινται· καὶ
 τῷ μὲν, ὡς ἀθανάτῳ, Ὀλυμπίῳ δὲ ἐπανυμῖν, θύου-
 45 σι· τῷ δὲ ἐτέρῳ, ὡς ἥρωϊ ἐναγίζουσι. Λέγουσι δὲ
 πολλὰ καὶ ἄλλα ἀνεπισκέπτως οἱ Ἕλληνες. εὐήθης
 δὲ αὐτέων καὶ ὁδὸς ὁ μῦθος ἐστὶ, τὸν περὶ τοῦ Ἡρα-
 κλέος λέγουσι· ὡς „αὐτὸν ἀπικόμενον εἰς Αἴγυπτον
 στέψαντες οἱ Αἰγύπτιοι, ὑπὸ πομπῆς ἐξῆγον ὡς θύ- 5
 σοντες τῷ Διί· τὸν δὲ, τέως μὲν ἡσυχίην ἔχειν· ἐπεὶ
 δὲ αὐτοῦ πρὸς τῷ βασιλεῖ κατασχόντο, εἰς ἀλκήν τρα-
 πόμενον, πάντας σφείας καταφονεῦσαι.“ Ἐμοὶ μὲν
 νυν δοκέουσι, ταῦτα λέγοντες, τῆς Αἰγυπτίων φύσεως
 καὶ τῶν νόμων πάνπαν ἀπείρως ἔχειν οἱ Ἕλληνες. τοῖσι 10
 γὰρ οὐδὲ κτήνεα ὁσὶν θύειν ἐστὶ, χωρὶς οἴων, καὶ ἐρσε-

XLV. 11. οἴων. *Vulgo alii ὄων, praeter sues.*

hi videntur illi ex Graecis facere, qui bina Herculis
 templa constituta habent; et alteri Herculi ut im-
 mortali, cognomine Olympio, sacra faciunt; alterum
 heroicis honoribus prosequuntur. (45.) Narrant au-
 tem Graeci quum alia multa inconsiderate, tum et
 haec fatua eorum fabula est, quam de *Hercule* me-
 morant; dicentes, *quum in Aegyptum venisset, co-*
ronatum ab Aegyptiis veluti victimam fuisse, et
cum pompâ eductum, ut Iovi immolaretur: illum-
que initio quidem quietem egisse, deinde vero quum
ad altare auspicarentur sacrificium, exserto ro-
bore cunctos interfecisse. Mihi vero haec dicentes
 Graeci prorsus ignari videntur esse naturae Aegyp-
 tiorum, institutorumque quibus illi utuntur. Quibus
 enim nefas est pecudes mactare, exceptis ovibus et

νων βοῶν καὶ μῶσχαν, ὅσοι ἂν καθαροὶ ἔωσι, καὶ
 χηνέων· κῶς ἂν οὗτοι ἀνθρώπους θύοιεν; ἔτι δὲ ἓνα
 εἶντα τὸν Ἡρακλέα, καὶ ἔτι ἄνθρωπον, ὡς δὴ Φασι,
 15 κῶς φύσιν ἔχει πολλὰς μυριάδας Φονεῦσαι; Καὶ περὶ
 μὲν τούτων τσαῦτα ἡμῖν εἰποῦσι, καὶ παρὰ τῶν θεῶν
 καὶ παρὰ τῶν ἡρώων εὐμένεια εἴη.

Τὰς δὲ δὴ αἵγας καὶ τοὺς τράγους τῶνδε εἵνεκα οὐ 46
 θύουσι Αἰγυπτίων οἱ εἰρημένοι. τὸν Πᾶνα τῶν ὀκτὰ
 θεῶν λογίζονται εἶναι οἱ Μενδήσιοι· τοὺς δὲ ὀκτὰ θεοὺς
 τούτους, προτέρους τῶν δαίδακα θεῶν Φασι γενέσθαι.
 5 γράφουσί τε δὴ καὶ γλύφουσι οἱ ζωγράφοι καὶ οἱ
 αἰγאלματοποιοὶ τοῦ Πανὸς τῷγαλμα, κατὰπερ Ἑλ-
 ληνες, αἰγοπρόσωπον καὶ τραγοσκελέα· οὐ τι τοιοῦτον
 νομίζοντες εἶναί μιν, ἀλλ' ὁμοῖον τοῖσι ἄλλοις θεοῖσι.
 ὅτευ δὲ εἵνεκα τοιοῦτον γράφουσι αὐτὸν, οὐ μοι ἡδίων

bobus maribus vitulisque, si mundi fuerint, et anse-
 ribus; hi quo pacto hominem mactarent? Praeterea,
 quum unus fuerit Hercules, atque etiam tum homo,
 ut ipsi aiunt; quo pacto fieri potuit, ut multas ho-
 minum myriades occideret? Sed haec a me hactenus
 hisce de rebus dicta Dii et Heroës, quaeso, in bo-
 nam partem accipiant!

(46.) *Capras* autem et *hircos* hac de causâ non
 mactant ii ex Aegyptiis, quos supra dixi. *Pan* in
 octo deorum numero habetur apud *Mendesios*: quos
 octo deos priores aiunt fuisse duodecim diis. Pin-
 gunt autem et exsculpunt pictores et sculptores simu-
 lacrum Panis prorsus ut Graeci, facie caprinâ, et pe-
 dibus hirci: non quod eum talem esse arbitrentur;
 sed similem illum aliis diis existimant. Cur autem

ἔστι λέγειν. σέβονται δὲ πάντας τοὺς αἰγας οἱ Μεν- 10
 δήσιοι, καὶ μᾶλλον τοὺς ἑρσενας τῶν θηλέων, καὶ τού-
 των οἱ αἰπόλοι τιμὰς μέζοντας ἔχουσι. ἐκ δὲ τούτων εἰς
 μάλιστα, ὅστις ἐπεὶ ἀποθάνῃ, πένθος μέγα παντὶ
 τῷ Μενδησίῳ νομῷ τίθεται. καλέεται δὲ ὁ τε τράγος
 καὶ ὁ Παν Αἰγυπτιστὶ, Μένδης. ἐγένετο δ' ἐν τῷ νομῷ 15
 τούτῳ ἐπ' ἐμεῦ τοῦτο τὸ τέρας· γυναικὶ τράγος ἐμίσ-
 γετο ἀναφαιδόν. τοῦτο ἐς ἐπίδεξιν ἀνθρώπων ἀπίκετο.
 47 Ὅν δὲ Αἰγύπτιοι μιὰρὸν ἡγήνται θηρίον εἶναι, καὶ
 τοῦτο μὲν, ἦν τις ψαύσῃ αὐτῶν παριῶν ὑὸς αὐτοῖσι
 ἱματίοις, ἀπ' ᾧ ἐβαψέ εἰωτὸν, βας ἐπὶ τὸν ποτα-
 μόν· τοῦτο δὲ, οἱ συβῶται, ἐόντες Αἰγύπτιοι ἐγγε-

XLVII. 2. αὐτοῖσι ἱματίοις) Alii αὐτοῖσι τοῖσι ἱματ. hoc sen-
 su, cum ipsis vestimentis se immergit.

ita pingant, non in animo mihi est exponere. Reli-
 giose autem colunt Mendesii caprarum omne genus,
 sed magis etiam mares quam foeminas; et hos ma-
 iore in honore habent pastores. [sive: et horum
 pastores maiore sunt in honore.] Ex his autem unus
 est maxime, qui quando moritur, universa Mendesia
 praefectura ingenti in luctu versatur. Nominatur vero
 et hircus et Pan sermone Aegyptiorum *Mendes*. Acci-
 dit autem in hac praefectura meâ aetate hoc prodi-
 gium: hircus cum muliere coitit propalam: caque res
 ad omnium hominum notitiam pervenit. (47.)
Suem vero sordidum animal esse censent Aegyptii;
 ita quidem, ut, si quis inter transeundum vel solis
 vestimentis suam tetigerit, ad flumen abeat, et im-
 mergens sese abluat. Itaque etiam subulci, quamvis
 sint indigenae Aegyptii, soli ex omnibus Aegyptiis

5 νέες, ἐς ἱρὸν οὐδὲν τῶν ἐν Αἰγύπτῳ ἐσέρχονται μόνος
 πάντων· οὐδέ σφι ἐκδίδωσθαι θυγατέρα οὐδὲς ἐθέλει·
 οὐδ' ἀγεσθαι ἐξ αὐτέων· ἀλλ' ἐκδίδονται τε οἱ συβῶ-
 ται καὶ ἀγέονται ἐξ ἀλλήλων. τοῖσι μὲν νυν ἄλλοισι
 θεοῖσι θυεῖν ὥς οὐ δικαιοῦσι Αἰγύπτιοι· Σελήνῃ δὲ καὶ
 10 Διονύσῳ μούνοισι, τοῦ αὐτοῦ χρόνου, τῇ αὐτῇ παν-
 σελήνῃ, τοὺς ὥς θυσαντες, πατέονται τῶν κρεῶν. διότι
 δὲ τοὺς ὥς ἐν μὲν τῇσι ἄλλῃσι ὁρτῇσι ἀπεστυγῆκασι,
 ἐν δὲ ταύτῃ θύουσι, ἔστι μὲν λόγος περὶ αὐτοῦ ὑπ'
 Αἰγυπτίων λεγόμενος· ἐμοὶ μέντοι ἐπισταμένῳ οὐκ εὐ-
 15 πρεπέστερός ἐστι λέγεσθαι. θυσίῃ δὲ ἥδε τῶν ὕων τῇ
 Σελήνῃ ποιέεται· ἐπεὶ ἂν θυσίῃ, τὴν οὐρὴν ἄκρην καὶ τὸν
 σπλῆνα καὶ τὸν ἐπίπλοον συνθεῖς ὁμοῦ, κατ' ὧν ἐκά-
 λυψε πάσῃ τοῦ κτήneos τῇ πιμελῇ τῇ περὶ τὴν νηδὺν
 γνωμένη· καὶ ἔπειτα καταγίξει πυρί. τὰ δὲ ἄλλα

nullum templum ingrediuntur: neque quisquam illis
 filiam vult elocare, nec illorum filiam ducere ux-
 orem: sed inter se subulci filias elocant, et matrimo-
 nia ineunt. Aliis igitur diis sues immolare nefas du-
 cunt Aegyptii: Lunae vero et Baccho solis, eodem
 tempore, eodem plenilunio, sues immolant, et car-
 ne eorum vescuntur. Cur autem aliis in festis a sui-
 bus abhorreant, in hoc vero eas immolent, causam
 huius rei adferunt Aegyptii; quam licet noverim,
 non me decet referre. Sacrificantur autem sues *Lunae*
 in hunc modum. Qui sacrum facit, is mactatâ sue ex-
 tremam eius caudam, splenem, et omentum, in unum
 componit, omnique adipe, qui in pecudis abdomine
 est, obtegit, tum accenso igne adolet. Deinde reli-
 quâ carne vescuntur eodem plenilunii die, quo sacra

πρέα σιτέονται ἐν τῇ πανσελήνῳ, ἐν τῇ ἂν τὰ ἱερὰ θύ- 20
 σασι· ἐν ἄλλῃ δὲ ἡμέρῃ οὐκ ἂν ἔτι γευσάιατο. οἱ δὲ
 πένητες αὐτῶν ὑπ' ἀσθενείης βίου σταιτίνας πλάσαν-
 48 τες ὕς, καὶ ὀπήσαντες ταύτας, θύουσι. Τῷ δὲ Διο-
 νύσῳ, τῆς ὀρτῆς τῇ δορκίῃ, χοῖρον πρὸ τῶν θυρέων
 σφάξας ἕκαστος, δίδωι ἀποφέρεισθαι τὸν χοῖρον αὐτῷ
 τῷ ἀποδομένῳ τῶν συβατέων. τὴν δὲ ἄλλην ἀνάγουσι
 ὀρτὴν τῷ Διονύσῳ οἱ Αἰγύπτιοι, πλὴν χορῶν, κατὰ 5
 ταῦτα σχεδὸν πάντα Ἑλλῆσι. ἀντὶ δὲ φαλλῶν, ἄλλα
 σφί ἐστι ἐξευρημένα ὅσον τε πηχυαῖα ἀγάλματα νευ-
 ρόσπαστα, τὰ περιφέρεισαι κατὰ κώμας γυναῖκες,
 νεῦον τὸ αἰδοῖον, οὐ πολλῶ τέω ἔλασσον ἐὼν τοῦ ἄλ-
 λου σώματος. προηγείται δὲ αὐλός· αἱ δὲ ἕπονται 10
 αἰδούσαι τὸν Διόνυσον. διότι δὲ μέζον τε ἔχει τὸ αἰ-
 δοῖον, καὶ κατέμουνον τοῦ σώματος, ἔστι λόγος περὶ

XLVIII. 5. *Alii πλὴν χοίρων, exceptis porcis.*

fecerunt: alio vero die nemo amplius gustaverit. Pauperes vero, ob victus tenuitatem, farinaceas fingunt sucs, easque coctas offerunt. (48.) *Baccho* vero, vesperā quae festum antecedit, unusquisque suam ante ianuam aedium suarum mactat; mactatam vero eidem homini, qui illi eam vendiderat, tradit auferendam. Reliquum vero festum *Baccho*, chorossi excipias, eodem prorsus modo agunt atque Graeci. Loco phallorum autem alio invento utuntur; imaginibus fere cubitalibus, nervo mobilibus, quas per vicos circumferunt mulieres, nutante veretro, haud multo minori quam reliquum totum corpus. Praecedit tibia, sequunturque mulieres, *Baccho* carmina canentes. Cur autem veretrum sit maius, et hoc nnum in cor-

αὐτοῦ ἱρὸς λεγόμενος. Ἦδη ὦν δοκέει μοι Μελάμ-49
πους ὁ Ἀμυθέωνος τῆς Θυσίης ταύτης οὐκ εἶναι ἀδελφῆς,
ἀλλ' ἐμπειρος. Ἐλλῃσι γὰρ δὴ Μελάμπους ἐστὶ ὁ
ἐξηγησάμενος τοῦ Διονύσου τό τε οὐνομα, καὶ τὴν θυ-
5 σίην, καὶ τὴν πομπὴν τοῦ Φαλλοῦ. ἀτρεκέως μὲν οὐ
πάντα συλλαβὼν τὸν λόγον ἔφηνε· ἀλλ' οἱ ἐπιγενόμε-
νοι τούτῳ σοφιστὰι μεζόνως ἐξέφηναν. τὸν δ' ὦν Φαλ-
λὸν τὸν τῷ Διονύσῳ πεμπόμενον Μελάμπους ἐστὶ ὁ
κατήγησάμενος· καὶ ἀπὸ τούτου μαθόντες ποιεῦσι τὰ
οἱ ποιεῦσιν Ἕλληνες. Ἐγὼ μὲν νῦν Φημι Μελάμποδα γε-
νόμενον ἄνδρα σοφὸν, μαντικὴν τε ἑωυτῷ συστήσαι,
καὶ, πυθόμενον ἀπ' Αἰγύπτου, ἄλλα τε πολλὰ ἐση-
γήσασθαι Ἕλλησι, καὶ τὰ περὶ τὸν Διόνυσον, ὀλίγα
αὐτῶν παραλλάζαντα. οὐ γὰρ δὴ συμπεσέειν γε φήσω

pore moveatur, eius rei sacra quaedam redditur ra-
tio. (49.) Iam igitur huius sacri videtur mihi *Me-
lampus*, Amytheonis filius, non fuisse ignarus, sed
cognitum illud habuisse. Quī enim Graecos et no-
men et sacra Bacchi et phalli pompam docuit, is *Me-
lampus* est. Sed non totam rem recte perceptam
aperuit: alii autem post eum docti viri amplius illam
patefecerunt. Phallum certe, qui in Bacchi pompā
circumfertur, Melampus instituit; et ab illo edocti
faciunt Graeci quae faciunt. Ego itaque adfirmo, *Me-
lampodem*, quum esset vir doctrinā et ingenio prae-
stans, et divinandi artem sibi comparasse, et quum
alia multa, quae ex Aegypto cognoverat, tum ea quae
ad Bacchum spectant, Graecos docuisse, pauca im-
mutantem. Nec enim dicam equidem, fortuito coīn-

τὰ τε ἐν Αἰγύπτῳ ποιούμενα τῷ Θεῷ, καὶ τὰ ἐν τοῖσι 15
 Ἕλλησι· ὁμότροπα γὰρ αὖ ἦν τοῖσι Ἕλλησι, καὶ οὐ
 νεωστὶ ἐσαγμένα. οὐ μὲν οὐδὲ Φήσω ὅπως Αἰγύπτῳ
 παρ' Ἑλλήνων ἔλαβον ἢ τοῦτο, ἢ ἄλλο κού τι νόμαιον.
 πυθέσθαι δέ μοι δοκείει μάλιστα Μελάμπους τὰ περὶ
 τὸν Διόνυσον παρὰ Κάδμου τε τοῦ Τυρίου, καὶ τῶν σὺν 20
 αὐτῷ ἐκ Φοινίκης ἀπικομένων ἐς τὴν νῦν Βοιωτὴν κα-
 λεομένην χώραν.

- 50 Σχεδὸν δὲ καὶ πάντα τὰ οὐνόματα τῶν Θεῶν ἐξ
 Αἰγύπτου ἐλήλυθε ἐς τὴν Ἑλλάδα. διότι μὲν γὰρ ἐκ
 τῶν βαρβάρων ἔκει, πυνθανόμενος οὕτω εὐρίσκω εἶν·
 δοκέω δ' ὦν μάλιστα ἀπ' Αἰγύπτου ἀπῆχθαι. ὅτι γὰρ
 δὴ μὴ Ποσειδέωνος, καὶ Διοσκούρων, ὥς καὶ πρότερόν 5
 μοι ταῦτα εἴρηται, καὶ Ἥρης, καὶ Ἰστίης, καὶ Θέ-
 μιος, καὶ Χαρίτων, καὶ Νηρηίδων, τῶν ἄλλων Θεῶν

cidisse [sive: eodem tempore ortum cepisse] ea quae
 in Aegypto peraguntur huic deo, et quae apud Grae-
 cos: forent enim reliquis Graecorum moribus insti-
 tutisque conformia, nec recens introducta: nec vero
 rursus dicam, a Graecis accepisse Aegyptios sive hoc,
 sive aliud ullum institutum. Accepisse autem Melam-
 pus haec, quae ad Bacchi cultum spectant, maxime
 a Cadmo Tyrio mihi videtur, et ab his qui cum eo
 ex Phoenicia in hanc terram, quae nunc Boeotia vo-
 catur, advenerant.

(50.) Enimvero omnia propemodum *deorum no-
 mina ex Aegypto* in Graeciam pervenerunt. Nam,
 a barbaris advenisse, perquirendo compertum habeo:
 puto autem, ex Aegypto maxime fuisse adlata. Ete-
 nim si Neptunum et Dioscuros excipias, ut iam ante
 dixi, tum Iunonem, Vestam, Themitem, Charitas et

Αἰγυπτίοισι αἰεὶ κοτε τὰ οὐνόματά ἐστι ἐν τῇ χώρῃ.
λέγω δὴ τὰ λέγουσι αὐτοὶ Αἰγύπτιοι. τῶν δὲ οὐ Φασι
10 Θεῶν γινώσκειν τὰ οὐνόματα, οὔτοι δέ μοι δοκέουσι
ὑπὸ Πελασγῶν ὀνομασθῆναι, πλὴν Ποσειδέωνος. τοῦ-
τον δὲ τὸν Θεὸν παρὰ Λιβύων ἐπύθοντο. οὐδαμοὶ γὰρ
ἀπ' ἀρχῆς Ποσειδέωνος οὐνομα ἐκτῆνται, εἰ μὴ Λίβυες
καὶ τιμέωσι τὸν Θεὸν τοῦτον αἰεὶ. νομίζουσι δ' ὧν Αἰ-
γύπτιοι οὐδ' ἤρωσι οὐδέν. Ταῦτα μὲν νυν, καὶ ἄλλα 51
πρὸς τούτοις τὰ ἐγὼ Φράσω, Ἕλληνες ἀπ' Αἰγυπτίων
γενομίκασι. τοῦ δὲ Ἑρμέω τὰ ἀγάλματα ὀρθὰ ἔχειν
τὰ αἰδοῖα ποιεῦντες, οὐκ ἀπ' Αἰγυπτίων μεμαθήκασι,
5 ἀλλ' ἀπὸ Πελασγῶν· πρῶτοι μὲν Ἑλλήνων ἀπάντων
Ἀθηναῖοι παραλαβόντες, παρὰ δὲ τούτων ὧ' ἄλλοι. Ἀθη-
ναίοισι γὰρ, ἤδη τηλικαῦτα ἐς Ἑλλήνας τελέουσι, Πε-

Nereidas; reliquorum deorum omnium nomina ab
omni retro tempore in Aegypto exstiterc. Dico au-
tem quae dicunt ipsi Aegyptii. Quorum vero deo-
rum ignorare se nomina aiunt, his mihi videntur
Pelasgi nomina imposuisse, excepto Neptuno: huius
autem dei notitia ex Libyâ ad Graecos pervenit:
nullus enim populus, praeter Libyes, Neptuni olim
nomen habuit: Libyes vero deum hunc perpetuo co-
luerunt. Porro nec Heroas ullo cultu prosequuntur
Aegyptii. (51.) Ista igitur, quae dixi, et praeterea
alia, de quibus dicturus sum, ab Aegyptiis accepe-
runt Graeci. Quod vero *Mercurii* imagines faciunt
erecta pudenda habentes, id non ab Aegyptiis didi-
cerunt; sed a Pelasgis acceperunt primi Graecorum
omnium Athenienses, ac deinde ab his caeteri. Nam
cum Atheniensibus, qui iam tum Hellenibus accen-

λασγοὶ σύνοικοι ἐγένοντο ἐν τῇ χώρῃ· ὅθεν περ καὶ Ἑλ-
 ληνες ἤρξαντο νομισθῆναι. ὅστις δὲ τὰ Καβείρων ὄργια
 μεμύηται, τὰ Σαμοθρήικες ἐπιτελέουσι, παραλαβόν- 10
 τες παρὰ Πελασγῶν, οὗτος ἄνῃρ οἶδε τὸ λέγω. τὴν
 γὰρ Σαμοθρήικην οἶκον πρότερον Πελασγοὶ οὗτοι, τοί
 περ Ἀθηναίοισι σύνοικοι ἐγένοντο, καὶ παρὰ τούτων Σα-
 μοθρήικες τὰ ὄργια παραλαμβάνουσι. ὁρᾷ ὧν ἔχειν
 τὰ αἰδοῖα τὰ γάλματα τῷ Ἑρμῇ, Ἀθηναῖοι πρῶτοι 15
 Ἑλλήνων, μαθόντες παρὰ Πελασγῶν, ἐποίησαντο. οἱ
 δὲ Πελασγοὶ ἰδόν τινα λόγον περὶ αὐτοῦ ἔλεξαν, τὰ
 52 ἐν τοῖσι ἐν Σαμοθρήικῃ μυστηρίοισι δεδήλωται· Ἔθυσον
 δὲ πάντα πρότερον οἱ Πελασγοὶ θεοῖσι ἐπευχόμενοι,
 ὡς ἐγὼ ἐν Δαδῶνῃ οἶδα ἀκούσας· ἐπανυμῖν δὲ οὐδ'
 οὐνομα ἐποιεῦντο οὐδενὶ αὐτέων· οὐ γὰρ ἀκηκόεσάν κω.
 θεοὺς δὲ προσωνόμασάν σφεας ἀπὸ τοῦ τοιούτου, ὅτι 5

sebantur, simul in eadem regione habitabant *Pelasgi*; unde etiam ipsi coeperunt in Hellenum numero haberi. Quisquis mysteriis *Cabirorum* initiatus est, quae Samothracae celebrant, is novit quid sit quod dico. Samothraciam enim prius incoluerant hi Pelasgi, qui cum Atheniensibus habitaverunt: et ab his Samothracae mysteria acceperunt. Igitur Mercurii imagines pudendis erectis primi Graecorum Athenienses fecerunt, a Pelasgis edocti. Pelasgi vero eius rei sacram quamdam rationem adferebant, quae in Samothracicis mysteriis explicatur. (52.) Sacrificia autem omnia olim peragebant *Pelasgi* deos precantes, ut ego Dodonae mihi adfirmatum cognovi: sed cognomento aut nomine nullum eorum compellabant; nec dum enim audiverant. Solum *Deos* adpel-

κόσμῳ θέντες τὰ πάντα πρήγματα καὶ πάσας νομας
 εἶχον. ἔπειτεν δὲ, χρόνου πολλοῦ διεξιθόντος, ἐπύθοντο
 ἐκ τῆς Αἰγύπτου ἀπικόμενα τὰ οὐνόματα τῶν θεῶν τῶν
 ἄλλων, Διονύσου δὲ ὕστερον πολλῶ ἐπύθοντο. καὶ με-
 10 τὰ χρόνον ἐχρησθηριάζοντο περὶ τῶν οὐνομάτων ἐν Δα-
 δώνῃ· τὸ γὰρ δὴ μαντήιον τοῦτο νενομίσται ἀρχαιότα-
 τον τῶν ἐν Ἑλλήσι χρησθηρίων εἶναι, καὶ ἦν τὸν χρό-
 νον τοῦτον μῶνον. ἐπεὶ ὦν ἐχρησθηριάζοντο ἐν τῇ Δα-
 δώνῃ οἱ Πελασγοὶ „εἰ ἀνέλωνται τὰ οὐνόματα τὰ ἀπὸ
 15 τῶν βαρβάρων ἤκοντα.“ ἀπέιλε τὸ μαντήιον „χρᾶ-
 σθαι.“ ἀπὸ μὲν δὴ τούτου τοῦ χρόνου ἔθυον, τοῖσι σέ-
 νόμασι τῶν θεῶν χρεώμενοι. παρὰ δὲ Πελασγῶν Ἑλ-
 ληνες ἐξεδέξαντο ὕστερον. Ἐνθεν δὲ ἐγένετο ἕκαστος τῶν 53
 θεῶν, εἴ τε δ' αἰεὶ ἦσαν πάντες, ὁκοῖοί τε τινες τὰ εἶδεα,

labant, (θεῶς a verbo θῆναι, ponere,) eo quod om-
 nes res ordinē posuissent, ac distribuissent.
 Deinde vero, multo interiecto tempore, didicerunt
 ex Aegypto adlata aliorum deorum nomina; Bacchi
 vero nomen multo post cognoverunt. Aliquanto post,
 Dodonam miserunt, horum nominum caussā oracu-
 lum consulentes: est enim antiquissimum Graecis
 oraculum hęc constitutum, et tunc temporis nullum
 aliud praeter hoc erat. Consulentibus igitur Dodonae
 oraculum Pelasgis, an nomina susciperent deorum,
 a barbaris adlata? datum est responsum, Uteren-
 tur illis. Ab hoc igitur tempore in sacris faciendis
 usi sunt Pelasgi nominibus deorum: a Pelasgis vero
 postmodum acceperunt ea Hellenes. (53.) Unde
 autem exstiterit unusquisque deorum, an vero sem-
 per fuerint omnes, tum qua sint specie, ignorarunt

οὐκ ἠπιστέατο μέχρι οὗ πρώην τε καὶ χθὲς, ὡς εἰπεῖν λόγῳ. Ἡσίοδον γὰρ καὶ Ὀμηρον ἡλικίην τετρακοσίοισι ἔτεσι δοκέω μεν πρεσβυτέρους γενέσθαι, καὶ οὐ πλέοσι. 5 οὔτοι δὲ εἰσι οἱ ποιήσαντες Θεογονίην Ἑλλήσι, καὶ τοῖσι Θεοῖσι τὰς ἐπωνυμίας δόντες, καὶ τιμὰς τε καὶ τέχνης διελόντες, καὶ εἶδεα αὐτῶν σημνῆναι. οἱ δὲ πρότερον ποιηταὶ λεγόμενοι τούτων τῶν ἀνδρῶν γενέσθαι, ὕστερον, ἐμοί γε δοκέειν, ἐγένοντο τούτων. καὶ 10 τὰ μὲν πρῶτα αἱ Δωδωνίδες ἱρήϊαι λέγουσι· τὰ δὲ ὕστερα, τὰ ἐς Ἡσίοδον τε καὶ Ὀμηρον ἔχοντα, ἐγὼ λέγω.

54 Χρησθηρίαν δὲ περὶ τοῦ τε ἐν Ἑλλήσι, καὶ τοῦ ἐν Λιβύῃ, τόνδε Αἰγύπτιοι λόγον λέγουσι. ἔφασαν οἱ ἱερεῖς τοῦ Θηβαίου Διὸς „ δύο γυναῖκας ἱρήϊας ἐκ Θη-

Graeci, usque ad nuperrimum diem, ut verbo dicam. *Hesiodum* enim et *Homerum* quadringentis annis me antiquiores esse existimo, non amplius. Hi sunt autem qui *Deorum generationem* Graecis condiderunt, et cognomina ac nomina diis imposuerunt, et honores artesque distribuerunt, et eorum formas delinearunt. Qui vero dicuntur his antiquiores fuisse poëtae, hi post illos, ut equidem puto, exstiterunt. Iam quae prius dixi, ea ex ore Dodonidarum sacerdotum retuli; quae vero deinde, ad Hesiodum et Homerum spectantia, ea meis verbis dico.

(54.) De *Oraculis* autem, quum de illo quod apud Graecos (*Dodonae*) est, tum eo quod in *Libya*, hancce historiam narrant Aegyptii. Dixerunt mihi Iovis Thebani sacerdotes, *duas mulieres, templi ministras, Thebis olim abductas fuisse a Phoe-*

βέων ἐξαχθῆναι ὑπὸ Φοινίκων· καὶ τὴν μὲν αὐτέων πυ-
 5 θέσθαι ἐς Λιβύην πρηβεῖσαν, τὴν δὲ ἐς τοὺς Ἕλληνας·
 ταύτας δὲ τὰς γυναῖκας εἶναι τὰς ἰδρυσαμένας τὰ
 μαντήια πρώτας ἐν τοῖσι εἰρημένοισι ἔθνεσι.“ Εἰρομέ-
 νου δέ μεν, ὁκόθεν οὕτω ἀτρεκέως ἐπιστάμενοι λέγουσι,
 ἔφασαν πρὸς ταῦτα „ζήτησιν μεγάλην ἀπὸ σφέων
 10 γενέσθαι τῶν γυναικῶν ταυτέων· καὶ ἀνευρεῖν μὲν σφέας
 οὐ δυνατοὶ γενέσθαι· πυθέσθαι δὲ ὕστερον ταῦτα περὶ
 αὐτέων τάπερ δὴ ἔλεγον.“ Ταῦτα μὲν νυν τῶν ἐν Θῇ- 55
 βησι ἱρέων ἤκουον· τάδε δὲ Δαδωναίων φασὶ αἱ προ-
 μάντιες· „Δύο πελειάδας μελαίνας ἐκ Θηβέων τῶν
 Αἰγυπτίῶν ἀναπταμένας, τὴν μὲν αὐτέων ἐς Λιβύην,
 5 τὴν δὲ παρὰ σφέας ἀπικέσθαι. ἰσομένην δέ μιν ἐπὶ
 Φηγόν, αὐδάσθαι Φωνῇ ἀνθρωπινήῃ, ὡς χρεὼν εἴη
 μαντήιον αὐτόθι Διὸς γενέσθαι. καὶ αὐτοὺς ὑπολαβεῖν

niciibus; compertumque esse, alteram earum ven-
ditam fuisse in Libyam, alteram in Graeciam:
hasque esse mulieres, quae oracula illa apud prae-
dictos populos primum instituissent. Quum vero
ex illis quaesissem, unde haec, quae adfirmant, tam
adcurate nossent, responderunt ad haec: magnam
curam fuisse adhibitam ad investigandas mulieres,
sed reperiri eas non potuisse: deinde vero com-
pertum esse id quod dixissent. (55.) *Ista igitur ex*
Thebanis audiui sacerdotibus; Dodonaeorum vero
prophetissae haec narrant: Duas nigras columbas
Thebis Aegyptiis avolasse, earum alteram in Li-
byam, alteram ad se venisse. Et hanc quidem in
jago residentem, humanâ linguâ locutam dixisse,
instituendum ibi esse Iovis oraculum. Dodonaeos

θεῖον εἶναι τὸ ἐπαγγελλόμενον αὐτοῖσι, καὶ σφίεας
 ἐκ τούτου ποιῆσαι. τὴν δὲ ἐς τοὺς Λίβυας οἰχομένην
 πελειάδα, λέγουσι Ἀμμωνος χρηστήριον κελεῦσαι τοὺς 10
 Λίβυας ποιεῖν. “ ἔστι δὲ καὶ τοῦτο Διός. Δωδωναίων
 δὲ αἱ ἱεῖαι, τῶν τῇ πρεσβυτάτῃ ὄνομα ἦν Προμένηα,
 τῇ δὲ μετὰ ταύτην, Τιμαρέτῃ, τῇ δὲ νεωτάτῃ, Νικάν-
 δρῃ, ἔλεγον ταῦτα. συνωμολόγηον δὲ σφι καὶ οἱ ἄλ-
 56 λοι Δωδωναῖοι οἱ περὶ τὸ ἱερόν. Ἐγὼ δ’ ἔχω περὶ αὐ-
 τέων γνώμην τήνδε. εἰ ἀληθῶς οἱ Φοῖνικες ἐξήγαγον
 τὰς ἱεῖς γυναῖκας, καὶ τὴν μὲν αὐτέων ἐς Λιβύην,
 τὴν δὲ ἐς τὴν Ἑλλάδα ἀπέδοντο, δοκέει ἐμοὶ ἡ γυνή
 αὕτῃ τῆς νῦν Ἑλλάδος, πρότερον δὲ Πελασγίης καλε- 5
 μένης τῆς αὐτῆς ταύτης, πρῆθῆναι ἐς Θεσπρωτοὺς·
 ἔπειτα δουλεύουσα αὐτόθι, ἰδρῦσασθαι ὑπὸ Φηγῶ πε-

*igitur existimasse, divinitus id sibi praecipi, et
 continuo mandata fecisse. Illam autem columbam
 quae in Libyam abierat, dicunt, iussisse Libyas,
 ut Ammonis instituerent oraculum. Est autem
 et hoc, Iovis oraculum. Haec mihi dixerunt mulie-
 res quae apud Dodonaeos sacerdotio funguntur; qua-
 rum natu maximae nomen est Promeneae; alteri,
 Timaretae; natu minimae, Nicandrae. Atque his con-
 sentiebant alii Dodonaei, qui circa id templum mi-
 nistrant. (56.) Quibus de rebus haec est mea sen-
 tentia. Quod si revera Phoenices sacras mulieres ab-
 duxerunt, earumque alteram in Lybiam vendiderunt,
 alteram in Graeciam; videtur mihi haec altera in
 huius terrae, quae nunc Graecia, olim vero Pelas-
 gia vocabatur, eam regionem vendita fuisse, quam
 Thesprotii incolunt; deinde vero, quum ibi serviret,*

Φυκυῖῃ Διὸς ἱρόν' ὥσπερ ἦν οἶκος, ἀμφιπολεύουσάν ἐν
 Θήβῃσι ἱρόν Διὸς, ἔνθα ἀπίκετο, ἐνθαῦτα μνήμην αὐ-
 10 τοῦ ἔχειν. ἐκ δὲ τούτου, χρηστήριον κατηγήσατο, ἐπεὶ
 τε συνέλαβε τὴν Ἑλλάδα γλαῖσσαν. Φάμαι δὲ οἱ
 ἀδελφεὴν ἐν Λιβύῃ πεπρωμένην ὑπὸ τῶν αὐτῶν Φοινί-
 κῶν, ὑπ' ὧν καὶ αὕτῃ ἐπρήθη. Πηλεΐάδης δέ μοι δε- 57
 κέουσι κληθῆναι πρὸς Δωδωναίων ἐπὶ τοῦδε αἰ γυναῖ-
 κες, διότι βάρβαραι ἦσαν· ἐδόκεον δέ σφι ὁμοίως ὄνῃσι
 φθέγγεσθαι. μετὰ δὲ χρόνον τὴν πελειάδα ἀνθρωπίνῃ
 5 Φωνῇ αὐδάσασθαι λέγουσι, ἐπεὶ τε συνετά σφι ἡῦδα
 ἢ γυνή· ἕως δὲ ἐβαρβαρίζε, ὄρνιθος τρόπῳ ἐδόκεε σφι
 φθέγγεσθαι. ἐπεὶ τὴν τρόπον αὖ πελειὰς γὰ ἀνθρωπίνῃ
 Φωνῇ φθέγγεσθαι; μέλαιναν δὲ λέγοντες εἶναι τὴν πε-

sub fago arbore aedem Iovi statuisse: quemadmo-
 dum consentaneum est, eam quae Thebis in Iovis
 templo famulata esset, eo in loco, quo nunc delata
 esset, memoriam illius servasse. Deinde, postquam
 Graecum addidit sermonem, oraculum ibidem in-
 stituit. Probabile est etiam, dixisse eam, sororem
 suam in Libyam esse venditam ab eisdem Phoenici-
 bus, a quibus et ipsa vendita fuisset. (57.) Quod
 autem *columbae* nominatae sint a Dodonacis istae
 mulieres, id ea re factum mihi videtur, quod barba-
 rae fuissent: eo enim visae illis erant vocem edere
 similem avibus. Post aliquod tempus autem humanā
 voce aiunt locutam esse columbam; scilicet postquam
 eō sermone, quem ipsi intelligebant, loqui coepit:
 quoad vero barbare loquebatur, avium more sonum
 edere illis visa erat. Nam quō pacto columba huma-
 nā linguā loqueretur? Quod vero *nigram* fuisse di-

λειάδα, σημαίνουσι ὅτι Αἰγυπτίη ἡ γυνὴ ἦν. Ἡ δὲ μαν-
τήη ἢ τε ἐν Θήβῃσι τῇσι Αἰγυπτίῃσι καὶ ἐν Δωδώνῃ, 10
παραπλήσιαι ἀλλήλησι τυγχάνουσι εὐῶσαι. Ἔστι δὲ
καὶ τῶν ἱεῶν ἡ μαντικὴ ἀπ' Αἰγύπτου ἀπιγμένη.

58 Πανηγύρις δὲ ἄρα καὶ πομπὰς καὶ προσαγωγὰς
πρῶτοι ἀνθρώπων Αἰγύπτιοι εἰσι οἱ ποιησάμενοι· καὶ
παρὰ τούτων Ἕλληνες μεμαθήκασι. τεκμήριον δέ μοι
τούτου, τόδε· αἱ μὲν γὰρ φαίνονται ἐκ πολλοῦ τευ 5
χρόνου ποιούμεναι· αἱ δὲ Ἑλληνικαὶ νεωστὶ ἐποιήθησαν.

59 Πανηγυρίζουσι δὲ Αἰγύπτιοι οὐκ ἅπαξ τοῦ ἐνιαυτοῦ,
πανηγύρις δὲ συχνὰς. μάλιστα μὲν καὶ προθυμώτατα
εἰς Βούβαστιν πόλιν, τῇ Ἀρτέμιδι. δεύτερα εἰς Βούσιριν
πόλιν, τῇ Ἴσι· ἐν ταύτῃ γὰρ δὴ τῇ πόλει ἐστὶ μέγι-
στον Ἴσιος ἱερόν. ἴδρυται δὲ ἡ πόλις αὕτη τῆς Αἰγύπτου 5

cunt columbam, significant *Aegyptiam* fuisse mulie-
rem. Est autem modus quo oracula redduntur similis
Thebis Aegyptiacis atque Dodonae. Est vero etiam
divinatio in templis ab Aegyptiis profecta.

(58.) Iam *Panegyres* (id est, *Sacros conventus* ,)
et *Pompas* et *Supplicationes* primi utique Aegyptii
instituerunt; et ab his Graeci acceperunt. Cuius rei
documentum mihi hoc est, quod apud illos ab longo
inde tempore instituti sunt hi ritus; apud Graecos
autem nuper introducti. (59.) Celebrant autem pa-
negyres Aegyptii non semel quotannis, sed frequen-
tius. Maxime quidem et praecipuo cum studio pane-
gyrin agunt Bubastin oppidum, in Dianae honorem.
Deinde Busirin, Isidi: est enim in hoc oppido maxi-
mum Isidis templum. Situm est autem id oppidum
in medio Delta Aegyptiaco. *Isis* vero graeco ser-

ἐν μέσω τῷ Δέλτα. Ἴσις δέ ἐστι κατὰ τὴν Ἑλλήνων
 γλῶσσαν Δημήτηρ. τρίτα δ' ἐς Σαῖν πόλιν τῇ Ἀθη-
 ναίῃ πανηγυρίζουσι· τέταρτα δέ, ἐς Ἡλιούπολιν τῷ
 Ἡλίῳ· πέμπτα δέ, ἐς Βουτοῦν πόλιν τῇ Λητοῖ· ἕκτα
 δέ, ἐς Πάπρημιν πόλιν τῷ Ἀρεῖ. Ἐς μὲν νυν Βού- 60
 βαστιν πόλιν ἐπεὰν κομίζωνται, ποιεῦσι τοιαύδε. πλέου-
 σί τε γὰρ δὴ ἅμα ἄνδρες γυναῖξί, καὶ πολλόν τι πλῆ-
 θος ἑκατέρων ἐν ἑκάστη βάρῃ. αἱ μὲν τινες τῶν γυναικῶν
 5 κρόταλα ἔχουσαι κροταλίζουσι, οἱ δὲ αὐλέουσι, κατὰ
 πάντα τὸν πλόν· αἱ δὲ λοιπαὶ γυναῖκες καὶ ἄνδρες
 αἰδούσι, καὶ τὰς χεῖρας κροτέουσι. ἐπεὰν δὲ πλέον-
 τες κατὰ τινα πόλιν ἄλλην γένωνται, ἐγχερίμψαντες
 τὴν βάρην τῇ γῇ, ποιεῦσι τοιαύδε. αἱ μὲν τινες τῶν γυ-
 10 ναικῶν ποιεῦσι τάπερ εἶρηκα· αἱ δὲ τωβάζουσι, βοῶ-
 σαι, τὰς ἐν τῇ πόλει ταύτῃ γυναῖκας· αἱ δ' ὀρχέον-

*mone Demeter (Ceres) est. Tertiam panegyrim in
 Sain oppidum agunt Minervae: quartam, Heliopolin,
 Soli: quintam, in oppidum cui Buto nomen, Lato-
 nae: sextam, Papremin oppidum, Marti. (60.) Quae
 Bubastin agitur panegyris, tali modo instituitur.
 Navigant unâ viri et mulieres, et quidem magna
 utrorumque multitudo in quaque navi. Per totum
 navigationis cursum, mulierum aliae crotala pulsant,
 viri vero tibiis canunt: reliquae mulieres virique ca-
 nunt, et manibus plaudunt. Quoties inter navigan-
 dum prope aliud oppidum accedunt, navi ad terram
 adpulsâ, talia agunt: ex mulieribus aliae pergunt
 ea facere quae dixi; aliae clamantes, dicteriis inces-
 sunt oppidi illius mulieres; aliae tripudiant; aliae*

ται· αἱ δ' ἀνασύρονται ἀνιστάμεναι. ταῦτα παρὰ
 πᾶσαν πόλιν παραποταμὴν ποιῶσι. ἐπεὰν δὲ ἀπὶ-
 κωνται εἰς τὴν Βούβαστιν, ὀρτάζουσι, μεγάλας ἀνά-
 γοντες θυσίας· καὶ οἶνος ἀμπέλινος ἀναισιμοῦται πλέον 15
 ἐν τῇ ὁρτῇ ταύτῃ ἢ ἐν τῷ ἅπαντι ἐνιαυτῷ τῷ ἐπιλοι-
 πῳ. συμφοιτέωσι δὲ, ὅτι ἀνὴρ καὶ γυνή ἐστι, πλὴν
 παιδίων, καὶ εἰς ἐβδομήκοντα μυριάδας, ὥς οἱ ἐπι-
 61 χῶριοι λέγουσι. ταῦτα μὲν δὴ ταύτῃ ποιέεται. Ἐν δὲ
 Βουσίρῃ πόλιν ὡς ἀνάγουσι τῇ Ἰσί τὴν ὁρτὴν, εἶρηται
 πρότερόν μοι. τύπτονται μὲν γὰρ δὴ μετὰ τὴν θυσίην
 πάντες καὶ πᾶσαι, μυριάδες κάρτα πολλαὶ ἀνθρώπων.
 τὸν δὲ τύπτονται, οὐ μοι ὁσιόν ἐστι λέγειν. ὅσοι δὲ 5
 Καρῶν εἰσὶ ἐν Αἰγύπτῳ οἰκέοντες, οὗτοι δὲ τσούτῳ ἔτι
 πλεῶν ποιῶσι τούτων, ὅσω καὶ τὰ μέτωπα κόπτονται
 μαχαίρησι· καὶ τούτῳ εἰσὶ δῆλοι ὅτι εἰσὶ ξένοι καὶ οὐκ

stantes attractâ veste corpora nudant. Haec ad quodli-
 bet oppidum iuxta fluvium situm faciunt. Ubi vero Bu-
 bastin venerunt, festum celebrant, magna sacrificia
 offerentes: et vini vitei in illo festo plus absumitur,
 quam reliquo toto anno. Conveniunt autem, viri et
 mulieres, exceptis pueris puellisque, ad septingenta
 utique millia, ut aiunt indigenae. Haec igitur ita
 peragunt. (61.) In *Busiride* vero oppido qua ratio-
 ne *Isidi* festum agant, supra dixi. Plangunt ibi, post
 peractum sacrificium, viri omnes mulieresque, mul-
 tac admodum myriades hominum: quis sit vero quem
 plangunt, nefas mihi est declarare. Qui vero Carcs
 natione in Aegypto habitant, hi tanto etiam amplius
 faciunt quam caeteri, ut frontes quoque cultris con-
 cidant; et eâ re produnt se peregrinos esse, non Ae-

Αἰγύπτιοι. Ἐς Σαῖν δὲ πόλιν ἐπεὰν συλλεχθῶσι 62
 τῇσι θυσίῃσι, ἐν τινι νυκτὶ λύχνα καίουσι πάντες πολ-
 λα ὑπαίθρια περὶ τὰ δώματα κύκλῳ. τὰ δὲ λύχνα
 ἐστὶ ἐμβάφια ἔμπλεα αἰλὸς καὶ ἐλαίου· ἐπιπολῆς δὲ
 5 ἐπέστι αὐτὸ τὸ ἐλλύχνιον. καὶ τοῦτο καίεται παννύ-
 χιον· καὶ τῇ ὀρθῇ οὐνομα κέεται Λυχνοκαΐη. οἱ δ' ἂν
 μὴ ἔλθωσι τῶν Αἰγυπτίων ἐς τὴν πανηγυριν ταύτην,
 Φυλάσσοιτες τὴν νύκτα τῆς θυσίης, καίουσι καὶ αὐτοὶ
 πάντες τὰ λύχνα· καὶ οὕτω οὐκ ἐν Σαῖ μούνη καίε-
 10 ται, ἀλλὰ καὶ ἀνα πᾶσαν Αἴγυπτον. ὅτεν δὲ ἐνεκα
 Φῶς ἔλαχε καὶ τιμὴν ἢ νύξ αὕτη, ἐστὶ ἱρὸς περὶ αὐ-
 τοῦ λόγος λεγόμενος. Ἐς δὲ Ἡλίου πόλιν καὶ Βου- 63
 τοῦν θυσίας μούνας ἐπιτελέουσι Φοιτέοντες. ἐν δὲ Πα-
 πρήμι θυσίας μὲν καὶ ἱρὰ, κατὰπερ καὶ τῇ ἄλλῃ,
 ποιέουσιν. εὐτ' ἂν δὲ γίνηται καταΦερῆς ὁ ἥλιος, ὀλίγοι

gyptios. (62.) Quum in *Sain* oppidum solennis sa-
 crificii caussâ conveniunt, certâ quadam nocte lucer-
 nas accendunt omnes sub dio circum domos suas.
 Sunt autem hae lucernae vascula sale repleta et oleo;
 superne est ellychnium, quod per totam noctem ar-
 det; adpellantque festum illud, *Accensionem lucer-
 narum*. Alii autem Aegyptii, qui conventui non in-
 tersunt, observantes noctem sacrificii, lucernas et
 ipsi accendunt: ita fit, ut non solum in Sai oppido,
 sed per totam Aegyptum lucernae ardeant. Qua vero
 de caussa nox haec lumine ita honoretur, ea de re
 sacra quaedam ratio adfertur. (63.) *Helio*polin et in
Buto oppidum quum conveniunt, nonnisi sacrificia
 peragunt: *Papremi* vero et sacrificia et alios sacros
 ritus celebrant, sicut alibi. Ibi vero, quando sol oo-

μέν τινες τῶν ἱρέων περὶ τῷγαλμα πεπονέαται· οἱ δὲ 5
 πολλοὶ αὐτέων, ξύλων κορύνας ἔχοντες, ἐστάσι τοῦ
 ἱεροῦ ἐν τῇ ἐσόδῳ· ἄλλοι δὲ εὐχλωὰς ἐπιτελέοντες, πλεῖ-
 νες χιλίων ἀνδρῶν, ἕκαστοι ἔχοντες ξύλα, καὶ οὗτοι ἐπὶ
 τὰ ἑτέρα αἰέες ἐστάσι. τὸ δὲ ἄγαλμα, εὖ ἐν νηῷ μι-
 κρῷ ξυλίνῳ κατακεχρυσωμένῳ, προεκκομίζουσι τῇ προ- 10
 τεραίῃ εἰς ἄλλο οἶκημα ἱόν. οἱ μὲν δὲ ὀλίγοι οἱ περὶ
 τῷγαλμα λελειμμένοι, ἔλκουσι τετράκυκλον ἄμαξαν,
 ἄγουσαν τὸν νηόν τε καὶ τὸ ἐν τῷ νηῷ ἐνεὸν ἄγαλμα.
 οἱ δὲ οὐκ ἔασι, ἐν τοῖσι προπυλαίοισι ἐστέατες, ἐσιέ-
 ναι· οἱ δὲ εὐχλωιμαῖοι, τιμωρέοντες τῷ θεῷ, παίουσι 15
 αὐτοὺς αἰεξόμενοι. ἐμβαῦτα μάχη ξύλοισι καρτερῇ γί-
 νεται· κεφαλὰς τε συναράσσονται, καὶ, ὥς ἐγὼ δο-
 κέω, πολλοὶ καὶ ἀποθνήσκουσι ἐκ τῶν τραμάτων· οὐ

casui vicinus est, pauci nonnulli ex sacerdotibus cir-
 ca dei simulacrum occupantur; plerique vero eorum,
 ligneis clavis instructi, stant in templi introitu; alii
 vero, susceptum votum exsequentes, ad mille homi-
 nes, ex adverso stant, fuste quisque instructus. Si-
 mulacrum autem dei, quod in parvâ aediculâ inest
 ligneâ deauratâ, pridie eius diei in aliam sacram ae-
 dem est translata. Iam pauci illi, qui apud simula-
 crum relictî sunt, trahunt plastrum quatuor rota-
 rum, cui inposita est aedicula et quod ei inest si-
 mulacrum: isti vero, qui in propylaeo stant, hos non
 sinunt intrare. Itaque hi, qui vota susceperunt; deo
 opem ferentes, pugnam ineunt, illosque fustibus
 caedunt; fitque ibi acre praelium, multisque contun-
 duntur capita; nec pauci, ut equidem arbitror, mo-
 riuntur etiam ex vulneribus; quamquam adfirmant

μέντοι οἱ γὰρ Αἰγύπτιοι ἔφασαν ἀποθνήσκειν οὐδένα.
Τὴν δὲ πανήγυριν ταύτην ἐκ τοῦδε νομίσαι Φασί οἱ 64
ἐπιχώριοι. οἰκέειν ἐν τῷ ἱερῷ τούτῳ τοῦ Ἄρεος τὴν μη-
τέρα· καὶ τὸν Ἄρεα ἀπότροφον γενόμενον, ἐλθεῖν ἑξαν-
δρωμένον, ἐθέλοντα τῇ μητρὶ συμμῖξαι· καὶ τοὺς προ-
5 πόλους τῆς μητρὸς, οἷα οὐκ ἔπαυότας αὐτὸν πρότερον,
οὐ περιορᾶν παριέναι, ἀλλ' ἀπερύκειν· τὸν δ' ἐξ ἄλ-
λης πόλιος ἀγαγόμενον ἀνθρώπους, τοὺς τε προπόλους
τρηχέως περισπεῖν, καὶ ἐσελθεῖν παρὰ τὴν μητέρα. ἀπὸ
τούτου τῷ Ἄρεϊ ταύτην τὴν πληγὴν ἐν τῇ ὁρτῇ νενομι-
10 κέναι Φασί.

Καὶ τὸ μὴ μίσγεσθαι γυναῖξιν ἐν ἱεροῖσι, μηδὲ αἰλού-
τους ἀπὸ γυναικῶν ἐς ἱερὰ εἰσέναι, οὗτοί εἰσι οἱ πρῶ-
τοι θρησκευσάντες. οἱ μὲν γὰρ ἄλλοι σχεδὸν πάντες
ἄνθρωποι, πλὴν Αἰγυπτίων καὶ Ἑλλήνων, μίσγονται

*Aegyptii neminem interire. (64.) Hanc autem pa-
negyria hac caussa institutam esse aiunt indigenae.
Habitasse in illo templo matrem Martis: Martem au-
tem, alibi educatum, postquam ad virilem pervenit
aetatem, voluisse matri in colloquium venire: mini-
stros autem matris, ut qui illum numquam ante vi-
dissent, non sivilisse eum accedere, sed prohibuisse:
tum illum, adductis secum ex alio oppido hominibus,
male multasse ministros, et ad matrem introivisse.
In eius rei memoriam, hanc verberationem in festo
Marti sacro a se aiunt esse institutam.*

· Etiam hanc religionem primi coluerunt Aegyptii,
ut nefas ducant in templo coire eum mulieribus, aut a
conubitu intrare in templa illorum. Alii enim fere om-
nes homines, exceptis Aegyptiis et Graecis, coeunt in

ἐν ἱροῖσι· καὶ ἀπὸ γυναικῶν ἀνιστάμενοι, ἄλντοι ἐστέ- 15
 χονται ἐς ἱρόν· νομίζοντες ἀνθρώπους εἶναι κατὰ περ τα
 ἄλλα κτήνεα. καὶ γὰρ τὰ ἄλλα κτήνεα ὁρᾶν καὶ ἐνί-
 θων γένεα ὀχευόμενα ἐν τε τοῖσι νηοῖσι τῶν θεῶν καὶ
 ἐν τοῖσι τεμένεσι. εἰ ὦν εἶναι τῷ θεῷ τοῦτο μὴ φίλον,
 οὐκ ἂν οὐδὲ τὰ κτήνεα ποίεειν. οὗτοι μὲν νυν τοιαῦτα 20
 ἐπιλέγοντες, ποιεῦσι ἐμοί γε οὐκ ἀρεστά. Αἰγύπτιοι
 δὲ θρησκευοῦσι περισσῶς τὰ τε ἄλλα περὶ τὰ ἱερά,
 καὶ δὴ καὶ τάδε.

65 Εὐσα δὲ Αἰγυπτos ὁμouρος τῇ Λιβύῃ, οὐ μάλα
 θηριώδης ἐστί. τὰ δὲ ἐόντα σφι ἅπαντα ἱερά νενόμι-
 σται· καὶ τὰ μὲν, σύντροφα αὐτοῖσι τοῖσι ἀνθρώποισι·
 τὰ δὲ, οὐ. τῶν δὲ εἵνεκεν ἀνέϊται τὰ ἱερά, εἰ λέγοιμι,
 καταβαλὴν ἂν τῷ λόγῳ ἐς τὰ θεῖα πρήγματα, τὰ 5

locis sacris; et ab uxoribus surgentes, templum intrant
 illoti: existimantes nihil inter homines et alias pecu-
 des differre. Videre se enim alias pecudes et avium
 varia genera coire in ipsis deorum aedibus et in lo-
 eis deo alicui consecratis: id si ingratum esset deo,
 pecudes non esse facturas. Talia illi praetextentes fa-
 ciunt ista, mihi quidem minime probata. Sed Aegyp-
 tii, quum aliis in rebus, tum nimirum et hac in
 parte, curiose colunt templorum religionem.

(65.) Aegyptus, quamvis sit Libyae confinis, non
 est tamen *bestiis* frequens. Quae vero in ea repe-
 riuntur, sacrae habentur omnes: et illarum quidem
 aliae cum ipsis hominibus aluntur; aliae non item.
 Quod si vero declarare vellem, cur deorum alicui con-
 secratae sunt hae quae sacrae habentur, descenderem
 ad sermonem faciendum de divinis rebus, quas ex-

ἐγὼ Φεύγω μάλιστα ἀπηγέεσθαι. τὰ δὲ καὶ εἵρηκα
αὐτῶν ἐπιβάνους, ἀναγκαίῃ καταλαμβανόμενος εἶπον.
Νόμος δὲ ἐστὶ περὶ τῶν θηρίων ὧδε ἔχων. μελεδωνοὶ
ἀποδέχεται τῆς τροφῆς χωρὶς ἐκάστων, καὶ ἔρσενες
10 καὶ θήλειαι τῶν Αἰγυπτίων, τῶν παῖς παρὰ πατρός
ἐκδέκεται τὴν τιμὴν. οἱ δὲ ἐν τῇσι πόλισι ἕκαστοι εὐ-
χὰς τάσδε σφὶ ἀποτελέουσι· εὐχόμενοι τῷ θεῷ τοῦ
ἂν ἢ τὸ θηρίον, ξυροῦντες τῶν παιδίων ἢ πᾶσαν τὴν
κεφαλὴν, ἢ τὸ ἥμισυ, ἢ τὸ τρίτον μέρος τῆς κεφαλῆς,
15 ἴσῃασι σταθμῷ πρὸς ἀργύριον τὰς τρίχας· τὰ δ' ἂν
ἐλκύσῃ, τοῦτο τῇ μελεδωνῷ τῶν θηρίων διδοῖ. ἢ δ' αὖτ'
αὐτοῦ τάμνουσα ἰχθύς, παρέχει βορὴν τοῖσι θηρίοις.
τροφὴ μὲν δὲ αὐτοῖσι τοιαύτη ἀποδέδεται. Τὸ δ' ἂν τις
τῶν θηρίων τούτων ἀποκτείνῃ, ἣν μὲν ἐκὼν, θάνατος ἢ

ponere equidem inprimis devito: quarum si quas ego
in narratione meâ tetigi, necessitate adductus de
eis sum locutus. Obtinet autem, quod ad hasce be-
stias spectat, institutum huiusmodi. Constituti sunt,
quibus earum alendarum, et quidem cuiusque gene-
ris sigillatim, cura commissa est, viri Aegyptii mu-
lieresque; quo in munere patri filius succedit. Prae-
terea singuli oppidorum incolae vota his exsolvunt,
quae deo ei fecerunt cui sacrata est bestia: scilicet
liberorum suorum sive totum caput, sive dimidium,
aut tertiam radunt partem; deinde capillos in trutinâ
argentum contra pendunt; et, quantum fuerit capil-
lorum pondus, tantum argenti solvunt curatrici bestia-
rum: illaque, pro hoc, escam bestiis concisos pisces
praebet; hoc enim eis alimentum genus adsignatum est.
Si quis vero harum bestiarum quampiam occiderit,

ζημίῃ ἢν δὲ αἰκῶν, ἀποτίνει ζημίην τὴν ἂν οἱ ἱερεῖς τὰ 20
 ζῶνται. ὅς δ' ἂν ἴβῃ ἢ ἰσηκα ἀποκτείνῃ, ἢν τε ἐκῶν, ἢν
 66 τε αἰκῶν, τεθνάναι ἀνάγκη. Πολλῶν δὲ ἐόντων ὁμο-
 τρόφων τοῖσι ἀνθρώποισι θηρίων, πολλῶν ἂν ἔτι πλέω
 ἐγίνετο, εἰ μὴ κατελάμβανε τοὺς αἰελοῦρους τοιάδε.
 Ἐπειὰν τέκωσι αἱ θήλειαι, οὐκέτι Φοιτεύουσι παρὰ τοὺς
 ἔρσενας· οἱ δὲ, διζήμενοι μίσγεσθαι αὐτῇσι, οὐκ ἔχου- 5
 σι. πρὸς ὧν ταῦτα σοφίζονται τὰδε· ἀρπάζοντες ἀπὸ
 τῶν θηλέων καὶ ὑπαίρειόμενοι τὰ τέκνα, κτείνουσι. κτεί-
 ναντες μέντοι, οὐ πατέονται. αἱ δὲ, στερισκόμεναι τῶν
 τέκνων, ἄλλων δὲ ἐπιθυμέουσai, οὕτω δὴ ἀπικνεύονται
 παρὰ τοὺς ἔρσενας· Φιλότεκνον δὲ τὸ θηρίον. πυρκαϊῆς 10
 δὲ γενομένης, θεῖα πρῆγματα καταλαμβάνει τοὺς
 αἰελοῦρους. οἱ μὲν γὰρ Αἰγύπτιοι διαστάντες Φυλακὰς
 ἔχουσι τῶν αἰελοῦρων, ἀμελήσαντες σβεπνῖναι τὸ καιό-

si sponte id fecerit, capite delictum luit; sin invitus,
 multam pendit, quantam irrogaverint sacerdotes.
 Qui vero *ibin* aut *accipitrem* necavit, sive volens,
 sive invitus, eum mori necesse est. (66.) Quamvis
 autem multae sint bestiae, quae cum hominibus alun-
 tur vitamque agunt; multo etiam plures forent, nisi
felibus accideret hocce. Postquam peperunt foemi-
 nae, non amplius accedunt ad mares: at hi, coire
 cum illis concupiscentes, quum non possint, tali
 utuntur invento. Rapiunt illarum foetus, raptosque
 interficiunt; nec tamen comedunt occisos. Tum illae,
 foetu privatae, et alium desiderantes, sic demum ite-
 rum ad mares accedunt: est enim amans prolis bestia.
 Quod si vero incidit incendium, mira res accidit fe-
 libus. Nam Aegyptii quidem, per intervalla dispo-
 siti, custodiam felium agunt, incendium interim ni-

μενον· οἱ δὲ αἰέλουροι, διαδύοντες καὶ ὑπερβρώσκοντες
 15 τοὺς ἀνθρώπους, ἐσάλλονται εἰς τὸ πῦρ. ταῦτα δὲ γινώ-
 μενα, πένθεα μεγάλα τοὺς Αἰγυπτίους καταλαμβάνει.
 ἐν ὅτέοισι δ' ἂν οἰκίοισι αἰέλουρος ἀποβάνῃ ἀπὸ τοῦ
 αὐτομάτου, οἱ ἐνοικέοντες πάντες ξυρέονται τὰς ὀφρύας
 μούνας· παρ' ὅτέοισι δ' ἂν κύων, πᾶν τὸ σῶμα καὶ τὴν
 κεφαλὴν. Ἀπαγέεται δὲ οἱ αἰέλουροι ἀποθανόντες εἰς 67
 ἱρὰς στέγας, ἔνθα θάπτονται ταριχευθέντες ἐν Βουβά-
 στι πόλει. τὰς δὲ κύνας ἐν τῇ ἰωντῶν ἑκάσται πόλει
 θάπτουσι ἐν ἱῶσι θήκησι. ὥς δὲ αὐτῶς τῆσι κυσὶ οἱ
 5 ἰχνευταὶ θάπτονται. τὰς δὲ μυγαλὰς καὶ τοὺς ἰηκὰς
 ἀπάγουσι εἰς Βουτοῦν πόλιν· τὰς δὲ ἴβις, εἰούσας ἱρὰς,
 εἰς Ἑρμέω πόλιν. τὰς δὲ ἄρκτους, εἰούσας σπανίας,
 καὶ τοὺς λύκους, οὐ πολλῶν τέων ἔντας ἀλωπέκων μέ-
 ζοντας, αὐτοῦ θάπτουσι τῇ ἂν εὐρεθίωσι καίμενοι.

hil curantes; at feles, aut sese insinuantes per homi-
 num intervalla, aut superne transsillientes, in ignem
 insiliunt: quod ubi fit, ingens luctus capit Aegyptios.
 Quod si ultro in domo quadam moritur *felis*, omnes
 aedium illarum incolae supercilia sola radunt; apud
 quos vero *canis* mortuus fuerit, hi totum radunt cor-
 pus et caput. (67.) Abducuntur autem *mortuae fe-
 les* in sacra sepulcra, quae in Bubasti sunt oppido,
 ubi conditae sepeliuntur. *Canes* autem mortuos, in
 suo quisque oppido sacris in conditoriis sepeliunt:
 et similiter, atque canes, sepeliuntur *ichneumanes*.
Mures autem *araneos* et *accipitres* in Buto oppidum
 deducunt: *ibes* vero, Mercurio sacras, Hermopolin.
Ursos autem, raros illos quidem in Aegypto, et
lupos, qui vulpibus haud multo sunt maiores, ibi
 sepeliunt, ubi mortui reperiuntur.

- 68 Τῶν δὲ κροκοδείλων φύσις ἐστὶ τοιήδε. τοὺς χειμῶ-
 ριωτάτους μῆνας τέσσερας ἐσθίει οὐδέν. ἐὼν δὲ τετρα-
 πουν, χερσαῖον καὶ λιμναῖον ἐστὶ· τίκτει μὲν γὰρ ὡὰ
 ἐν γῇ, καὶ ἐκλέπει, καὶ τὸ πολλὸν τῆς ἡμέρης διατρέ-
 βει ἐν τῷ ξηρῷ· τὴν δὲ νύκτα πᾶσαν ἐν τῷ ποταμῷ· 5
 θερμότερον γὰρ δὴ ἐστὶ τὸ ὕδωρ τῆς τε αἰθρίας καὶ τῆς
 δρόσου. πάντων δὲ τῶν ἡμεῖς ἴδμεν θητῶν, τοῦτο ἐξ
 ἐλαχίστου μέγιστον γίνεται. τὰ μὲν γὰρ ὡὰ, χηνέων
 οὐ πολλὰ μέζονα τίκτει· καὶ ὁ νεοσσὸς κατὰ λόγον τοῦ
 ὠοῦ γίνεται· αὐξανόμενος δὲ, γίνεται καὶ ἐς ἑπτακαί- 10
 δεκα πήχειας, καὶ μέζων ἔτι. ἔχει δὲ ὀφθαλμοὺς μὲν
 ὑὸς, ὀδόντας δὲ μεγάλους καὶ χαυλιόδοντας, κατὰ λό-
 γον τοῦ σώματος. γλῶσσαν δὲ μόνον θηρίων οὐκ ἔφυ-
 σε· οὐδὲ τὴν κάτω κινεῖ γνάβον, ἀλλὰ καὶ τοῦτο μού-

(68.) *Crocodylorum* autem haec natura est. Per
 quinque menses maxime hibernos nullum cibum ca-
 piunt. Quadrupes est, terram pariter et aquam habi-
 tans: ova enim parit excluditque in terrâ, et maio-
 rem diei partem in sicco versatur, noctu vero in
 fluvio: est enim aqua noctu magis calida quam sere-
 num coelum et ros. Omnium vero, quae novimus,
 animalium hoc ex minimo fit maximum. Ova enim
 haud multo maiora sunt anserinis, et exclusus foc-
 tus pro ovi portione; at, ubi incrementum cepit,
 pervenit ad septemdecim cubitorum longitudinem,
 et ultra. Habet autem oculos porci, dentes vero mag-
 nos et exsertos, pro ratione magnitudinis corporis.
 Linguam naturâ non habet, unum ex omnibus ani-
 mantibus: neque inferiorem movet maxillam, sed ex
 omnibus item animantibus unum est quod superiorem

- 15 νον θηρίων τὴν ἄνω γνάβον προσάγει τῇ κάτω. ἔχει δὲ
καὶ ὄνυχας καρτεροὺς, καὶ δέρμα λεπιδωτὸν, ἀρρήκτον
ἐπὶ τοῦ νώτου. τυφλὸν δὲ ἐν ὕδατι, ἐν δὲ τῇ αἰθέρι
ὁξυδερκέστατον. ἅτε δὴ ὦν ἐν ὕδατι διαίταν ποιούμε-
νον, τὸ στόμα ἐνδοθεν φορεῖ πᾶν μεστὸν βδέλλων.
20 τὰ μὲν δὴ ἄλλα ὄρνεα καὶ θηρία φεύγει μιν· ὁ δὲ
τροχίλος εἰρηναῖόν οἱ ἐστὶ, ἅτε ὠφελεομένῳ πρὸς αὐ-
τοῦ. ἔπειτ' ἄν γὰρ ἐς τὴν γῆν ἐκβῇ ἐκ τοῦ ὕδατος ὁ κρο-
κόδειλος, καὶ ἔπειτα χάνῃ, (ἔωθε γὰρ τοῦτο ὡς ἐπί-
παν ποιεῖν πρὸς τὸν ζέφυρον,) ἐνθαῦτα ὁ τροχίλος
25 ἐσθύνων ἐς τὸ στόμα αὐτοῦ, καταπίνει τὰς βδέλλας·
ὁ δὲ, ὠφελεύμενος ἡδεται, καὶ οὐδὲν σίνεται τὸν τρο-
χίλον. Τοῖσι μὲν δὴ τῶν Αἰγυπτίων ἱερεῖς εἰσὶ οἱ κροκό- 69
δαίλοι· τοῖσι δ' οὐ, ἀλλ' ἅτε πολέμιους περιέπουσι.
οἱ δὲ περὶ τε Θήβας καὶ τὴν Μοῖριος λίμνην οἰκούντες,

maxillam admoveat inferiori. Habet autem ungues robustos, et cutem squammatam, quae in tergo per-
rumpi non potest. In aqua quidem caecus est, in aëre
vero perspicacissimus. Quum igitur in aqua degat, os
intus oppletum habet hirudinibus. Iam aliae quidem
aves et bestiae illum fugiunt: cum trochilo autem
pacem colit, quippe qui utilem ei operam prae-
stat: nam postquam ex aqua in terram exiit croco-
dilus, ibique ore hiante recubat; (quod facere ille
plerumque contra zephyrum consuevit,) tum tro-
chilus in os eius sese insinuans, hirudines devorat;
atque ille hac operâ sibi praestitâ gaudens, neuti-
quam laedit trochilum. (69.) Sunt autem *croco-
dili* aliis Aegyptiis *sacri*; aliis non item, sed hi illos
ut hostes persequuntur. Qui circa Thebas et Moeri-

καὶ πάντα ἡγῆνται αὐτοὺς εἶναι ἱρούς· ἐν πάντων δὲ
 εἶναι ἐκάτεροι τρέφουσι κροκόδειλον, δεδιδαγμένον εἶναι 5
 χειροῦθεα· ἀρτήματα τε λίθινα χυτὰ καὶ χρύσεια ἐς
 τὰ ᾧτα ἐνθέντες, καὶ ἀμφιδέας περὶ τοὺς προσθίους
 πόδας, καὶ σιτία ἀποτακτὰ δίδόντες καὶ ἱρήϊα, καὶ
 περιέποντες ὡς κάλλιστα ζῶντας· ἀποθανόντας δὲ τα-
 ριχεύοντες θάπτουσι ἐν ἱρῇσι θήκησι. οἱ δὲ περὶ Ἐλε- 10
 Φαντίνην πόλιν οἰκόντες, καὶ ἐσθίουσι αὐτοὺς, οὐκ ἡγεό-
 μνοι ἱρούς εἶναι. Καλέονται δὲ οὐ κροκόδειλοι, ἀλλὰ
 χάμψαι. κροκοδείλους δὲ Ἴωνες ὠνόμασαν, εἰκάζοντες
 αὐτῶν τὰ εἶδεα τοῖσι παρὰ σφίσι γινομένοισι κροκοδεί-
 70 λοῖσι τοῖσι ἐν τῇσι αἰμασίῃσι. Ἄγραι δὲ σφῶν πολ-
 λαὶ κατιστέασι, καὶ παντοῖαι· ἣ δ' ὧν ἐμοί γε δοκέει
 εἰσιωτάτη ἀπηγήσιος εἶναι, ταύτην γράφω. ἐπεὶ ἂν νῦν

dis lacum habitant, hi vel maxime sacros illos du-
 cunt: et horum utrique unum maxime crocodilum
 alunt, manu tractari edoctum; cuius auribus inares
 ex fuis lapidibus et auro inserunt, et anteriores pe-
 des aureis ornant armillis; demensoque cibo, quum
 farinaceo, tum ex victimis, eundem pascunt, curan-
 tes ut quam lautissime vivat; denique mortuum con-
 diunt, et sacro in sepulcro sepeliunt. Qui vero cir-
 ca Elephantinen habitant, hi non modo non sacros
 habent crocodilos, sed et carne eorum vescuntur.
 Vocantur autem ab Aegyptiis, non *crocodili*, sed
champsae. *Crocodilos* enim (id est, *lacertas*) Iones
 illos nominarunt, formam illorum conferentes cum
 lacertis, quae apud illos in maceriis versantur. (70.)
Venatio crocodilorum multis atque variis modis
 instituitur: quorum ego illum, qui maxime mihi

τον υἱὸς δαλεάσῃ περὶ ἄγκιστρον, μετῖται ἐς μέσον τὸν
 6 ποταμόν· αὐτὸς δὲ ἐπὶ τοῦ χείλους τοῦ ποταμοῦ ἔχων
 δέλφακα ζῶν, ταύτην τύπτει. ἐπακούσας δὲ τῆς Φω-
 νῆς ὁ κροκόδειλος, ἵεται κατὰ τὴν Φωνήν· ἐντυχὼν δὲ
 τῷ νῶτῳ, καταπίνει· οἱ δὲ, ἔλκουσι. ἐπεὶ δὲ ἐξελ-
 κυσθῇ ἐς γῆν, πρῶτον ἀπάντων ὁ θηρευτὴς πηλῶ κατ'
 10 ὧν ἔπλασε αὐτοῦ τοὺς ὀφθαλμούς· τοῦτο δὲ ποιήσας,
 κάρτα εὐπετέως τὰ λοιπὰ χειροῦται· μὴ ποιήσας δὲ
 τοῦτο, σὺν πόνῳ. Οἱ δὲ ἵπποι οἱ ποτάμιοι νομῶ μὲν 71
 τῷ Παεπρημίτῃ ἱεροὶ εἰσι, τοῖσι δὲ ἄλλοισι Αἰγυπτίοις
 οὐκ ἱεροί. Φύσιν δὲ παρέχονται ἰδέης τοιήνδε· τετράπουν
 ἐστὶ, δίχληλον, ὀπλαὶ βοῶς, σιμόν, λοφίην ἔχον ἵππου.
 5 χαυλιόδοντας φαῖνον, οὐρὴν ἵππου καὶ Φωνήν· μέγα-
 ῥος, ὅσον τε βοῦς ὁ μέγιστος· τὸ δέρμα δ' αὐτοῦ οὐ-

memoratu dignus videtur, exponam. Suis tergus, pro
 escā hamo insertum, in medium flumen demittit ve-
 nator: ipse in ripa fluminis vivum habet porcellum,
 quem ferit. Crocodilus, auditā voce, ad ejus sonum
 adcurrit; in tergus vero suis incidens, illud deglutit;
 moxque in terram attrahitur. Postquam in terram ex-
 tractus est, primum omnium oculos ejus luto obli-
 nit venator: eo facto, facile admodum reliqua ad-
 ministrat; si facere non potuit, difficulter. (71.)
Hippopotami in Papremite praefecturā sacri habentur;
 reliquis vero Aegyptiis non sunt sacri. Horum
 natura atque species talis est. Quadrupes animal,
 bisulcum, ungulis bovinis, simo naso, iubā equinā,
 dentibus prominentibus, caudā et voce equinā; mag-
 nitudine maximi tauri; corio ita crasso, ut ex arca-

τω δὴ τι παχὺ ἐστὶ, ὥστε αὐτοῦ γενομένου, ξυστὰ ποιεῖ-
 72 σθαι ἀκόντια ἐξ αὐτοῦ. Γίνονται δὲ καὶ ἐνὶ ὄρεσιν ἐν τῷ
 ποταμῷ, τὰς ἱρὰς ἡγῆνται εἶναι. νομίζουσι δὲ καὶ πάν-
 των ἰχθύων τὸν καλούμενον λεπιδωτὸν, ἱρὸν εἶναι, καὶ
 τὴν ἔγχελυν. ἱρούς δὲ τούτους τοῦ Νείλου Φασὶ εἶναι
 καὶ τῶν ὀρνίθων τοὺς χηναλώπεκας.

73 Ἔστι δὲ καὶ ἄλλος ὄρνις ἱρὸς, τῷ ὀνόματι Φοῖνιξ·
 ἐγὼ μὲν μιν οὐκ εἶδον, εἰ μὴ ὅσον γραφῇ· καὶ γὰρ δὴ
 καὶ σπάνιος ἐπιφοιτᾷ σφι, διὰ ἐτέων (ὡς Ἡλιουπο-
 λῖται λέγουσι) πεντακοσίων. Φοιτᾷν δὲ τότε Φασὶ,
 ἐπειὰν οἱ ἀποβάνῃ ὁ πατήρ. ἔστι δὲ, εἰ τῇ γραφῇ πα- 5
 ρόμοιος, τοσόσδε καὶ τοιόσδε· τὰ μὲν αὐτοῦ χρυσόκο-
 μα τῶν πτερῶν, τὰ δὲ, ἐρυθρά· ἐς τὰ μάλιστα αἰετῶ
 περιήγησιν ὁμοιότατος, καὶ τὸ μέγαθος. Τοῦτον δὲ λέ-

cto conficiantur polita iacula. (72.) Gignuntur in
 fluvio etiam *lutrae*, quas sacras ducunt Aegyptii. Ex
piscium autem universo genere sacros reputant esse
 eum qui *lepidotus* vocatur, et *anguillam*: quos pisces
Nilo sacros esse aiunt; itemque ex avium genere
vulpanseres.

(73.) Est autem etiam alia avis sacra, cui nomen
phoenix: quem ego quidem non vidi, nisi pictum;
 perraro enim Aegyptum visitat, nonnisi ex quingen-
 torum, ut Heliopolitae aiunt, annorum intervallo:
 advenit autem tunc, quum pater eius obiit. Est au-
 tem, si modo pictura recte eius formam refert, tan-
 tus atque talis: pennarum color, aliarum aureus,
 aliarum ruber; caeterum tota avis, habitu et magni-
 tudine, aquilae maxime simillima. Phoenicem hunc

γούσι μηχανᾶσθαι τάδε, ἐμοὶ μὲν οὐ πιστὰ λέγοντες·
 10 ἐξ Ἀραβίης ὀρμεώμενον, ἐς τὸ ἱερόν τοῦ Ἥλιου κομίζεν
 τὸν πατέρα, ἐν σμύρῃ ἐμπλάσσοντα, καὶ θάπτει
 ἐν τοῦ Ἥλιου τῷ ἱερῷ. κομίζειν δὲ οὕτω· πρῶτον, τῆς
 σμύρνης ὥν πλάσσειν ὅσον τε δυνατός ἐστι· φέρειν
 μετὰ δέ, πειρᾶσθαι αὐτὸ φορέοντα· ἐπεὰν δὲ ἀποπει-
 15 ρῇ, οὕτω δὴ κοιλῆναντα τὸ ὥν, τὸν πατέρα ἐς αὐτὸ
 ἐντίθεναι, σμύρῃ δὲ ἄλλῃ ἐμπλάσσειν τοῦτο κατ' ὅ τι
 τοῦ ὥου ἐγκοιλήνας ἐνέθηκε τὸν πατέρα· ἐσκεμμένου δὲ
 τοῦ πατρὸς, γίνεσθαι ταῦτ' ὁ βάρους· ἐμπλάσαντά δέ,
 κομίζειν μιν ἐπ' Αἰγύπτου ἐς τοῦ Ἥλιου τὸ ἱερόν. ταῦ-
 20 τα μὲν τοῦτον τὸν ὄρνιν λέγουσι ποιεῖν.

Εἰσὶ δὲ περὶ Θήβας ἱεροὶ ὄφεις, ἀνθρώπων οὐδαμῶς 74
 δηλήμονες· οἱ μεγάβει ὄντες μικροὶ, δύο κέρα φορέου-
 σι, πεφυκότα ἐξ ἅκρης τῆς κεφαλῆς. τοὺς θάπτουσι

aiunt, mihi quidem parum credibilia narrantes, haec-
 ce machinari: ex Arabia proficiscentem, in Solis tem-
 plum portare patrem suum, myrrha circumlitum, et
 in templo Solis sepelire. Portare autem eum hoc mo-
 do: primum myrrham in ovi formam fingere tanti
 ponderis, quantum ferre ipse possit; dein ferendo il-
 lud experiri; factoque experimento, excavare ovum,
 et patrem intus ponere, et qua parte ovi excavati pa-
 trem inseruit, eam aliâ myrrhâ oblinere: ita pondus
 inpositi patris idem esse atque fuerat ovi pondus:
 hoc denique modo circumlitum patrem gestare eum
 in Solis templum. Haec facere avem illam narrant.

(74.) Sunt autem circa Thebas sacri serpentes,
 nihil hominibus noxii, haud sane magni, duobus
 cornibus instructi, e summo capite enatis. Hos, post-

ἀποθανόντας ἐν τῷ ἱρῷ τοῦ Διός· τούτου γὰρ σφίεας
 75 τοῦ Θεοῦ Φασὶ εἶναι ἱρούς. Ἔστι δὲ χώρας τῆς Ἀρα-
 βίης, κατὰ Βαυτοῦν πόλιν μάλιστα κη κεῖμενος· καὶ ἐς
 τοῦτο τὸ χωρίον ἦλθον, πυνθανόμενος περὶ τῶν πτερωτῶν
 ὄφίων. ἀπικόμενος δὲ, εἶδον ὅστέα ὄφίων καὶ ἀκαν-
 θας, πλήθει μὲν ἀδύνατα ἀπηγήσασθαι· σωροὶ δὲ ἦσαν 5
 ἀκανθέων καὶ μεγάλων, καὶ ὑποδεέστεροι, καὶ ἐλάσ-
 σονες ἐτι τούτων· πολλοὶ δὲ ἦσαν οὗτοι. ἔστι δὲ ὁ χώ-
 ρος οὗτος, ἐν τῷ αἰ ἀκανθαὶ κατακεχύαται, τοιόσδε
 τις· ἐσβολὴ ἐξ οὐρέων στείνων ἐς πεδίον μέγα· τὸ δὲ
 πεδίον τοῦτο συνάπτει τῷ Αἰγυπτίῳ πεδίῳ. λόγος δὲ 10
 ἔστι, ἅμα τῷ ἑαρι πτερωτοὺς ὄφεις ἐκ τῆς Ἀραβίης
 πέτεσθαι ἐπ' Αἰγύπτου· τὰς δὲ ἵβεις τὰς ὄρνιθας ἀπαν-
 τώσας ἐς τὴν ἐσβολὴν ταύτης τῆς χώρας, οὐ παριέναι
 τοὺς ὄφεις, ἀλλὰ κατακτείνειν. καὶ τὴν ἵβιν διὰ τοῦτο

quam mortui sunt, in Iovis templo sepeliunt; huic enim Deo sacros esse dicunt. (75.) Est vero in Arabia locus, ex adverso oppidi Buto maxime situs; quem locum ipse adii, quum audissem quae de *serpentibus volucris* narrantur. Eo ut perveni, vidi ossa et spinas serpentum, ineffabili multitudine: erant enim spinarum acervi, maiores alii, alii minores, atque minores, ingenti numero. Est autem locus, ubi effusae hae spinae iacent, huiusmodi: ex angustis montibus introitus est in magnam planitiem, agro Aegyptio contiguam. Narrant igitur, ineunte vere ex Arabia Aegyptum versus advolare volucres serpentes; *ibes* autem aves, occurrentes illis in faucibus huius regionis, aditu prohibere serpentes, illosque necare. Et hanc ob causam magno in

15 τὸ ἔργον τιμηῆσθαι λέγουσι Ἀράβιοι μεγάλας πρὸς
 Αἰγυπτίων ὁμολογέουσι δὲ καὶ Αἰγύπτιοι διὰ ταῦτα
 τιμᾶν τὰς ὀρνίθας ταύτας. Εἶδος δὲ τῆς μὲν ἰβίος τό- 76
 δε. μέλαινα δεινῶς πᾶσα, σκέλεα δὲ Φορέει γεράνου,
 πρόσωπον δὲ ἐς τὰ μάλιστα ἐπίγρυπον, μέγας ὅσον
 κρέξ. τῶν μὲν δὴ μελαίνων, τῶν μαχομένων πρὸς τοὺς
 5 ὄφεις, ἥδε ἰδέη. τῶν δ' ἐν ποσὶ μᾶλλον εἰλευμένων τοῖσι
 ἀνθρώποισι (διζαὶ γὰρ δὴ εἰσι αἱ ἰβίες) ψιλὴ τὴν κε-
 φαλήν, καὶ τὴν δειρὴν πᾶσαν λευκὴ πτεροῖσι, πλήν
 κεφαλῆς καὶ τοῦ αὐχένος καὶ ἄκρων τῶν πτερυγῶν
 καὶ τοῦ πυγαίου ἄκρου· ταῦτα δὲ τὰ εἶπον πάντα,
 10 μέλαινα ἔστι δεινῶς· σκέλεα δὲ καὶ πρόσωπον, ἐμφε-
 ρὴς τῇ ἐτέρῃ. τοῦ δὲ ὄφιος ἡ μορφή, οἷα περ τῶν ὕδρων.
 πτίλα δὲ οὐ πτερωτὰ Φορέει, ἀλλὰ τοῖσι τῆς νυκτερί-

honore ab Aegyptiis haberi *ibin*, aiunt Arabes; et
 profitentur etiam Aegyptii, eā causā se hasce aves
 in honore habere. (76.) Species autem *ibidis* talis
 est: colore admodum nigro avis est per totum cor-
 pus, pedibus gruis, rostro quam maxime adunco,
 magnitudine quantā crex. Nigrarum scilicet, quae
 cum serpentibus pugnant, haec species est: sed,
 quae ante pedes hominum magis versantur, (*duo*
 enim sunt *ibium genera*) hae capite et cervice totā
 nudae sunt; pennaē quidem corporis albae, sed ca-
 put et cervix et extremae alae. extremaeque cauda,
 omnia haec nigra admodum: crura et rostrum simile
 alteri generi. Porro serpentum forma, quos dixi,
 simili est hydrarum; alas autem habent non pen-

δος πτεροῖσι μάλιστα καὶ ἐμφερέστατα. Τοσαῦτα μὲν
Θηρίων περὶ ἱερῶν εἰρήσθω.

77 Αὐτῶν δὲ δὴ Αἰγυπτίων, αἱ μὲν περὶ τὴν σπειρομένην
Αἴγυπτον οἰκέουσι, μνήμην ἀνθρώπων πάντων ἐπασκέον-
τες μάλιστα, λογιώτατοί εἰσι μακρῶ τῶν ἐγὼ ἐς διά-
πειραν ἀπικόμην. Τρόπῳ δὲ ζῆς τοιῶδε διαχρέωνται.
Συρμαίζουσι τρεῖς ἡμέρας ἐπεξῆς μηνὸς ἐκάστου, ἐμέ- 5
τοις Θηρώμενοι τὴν ὑγιεὴν καὶ κλύσμασι, νομίζοντες
ἀπὸ τῶν τρεφόντων σιτίων πάσας τὰς νούσους τοῖσι
ἀνθρώποις γίνεσθαι. εἰσὶ μὲν γὰρ καὶ ἄλλως Αἰγύ-
πτιοι μετὰ Λίβυας ὑγιερέστατοι πάντων ἀνθρώπων,
τῶν ὠρέων (δοκέειν ἐμοὶ) εἵνεκέν, ὅτι οὐ μεταλλάσσουσιν 10
αἱ ὥραι. ἐν γὰρ τῇσι μεταβολῇσι τοῖσι ἀνθρώποις αἱ
νοῦσαι μάλιστα γίνονται, τῶν τε ἄλλων πάντων, καὶ

natas, sed vespertilionis alis admodum similes. Et
haec quidem hactenus de sacris bestiis dicta sunt.

(77.) Ad AEGYPTIOS ipsos quod adtinet, hi qui
eam Aegypti partem incolunt, quae seminari solet,
omnium hominum maxime memoriae rerum gesta-
rum dant operam; suntque longe omnium, cum qui-
bus aliquam notitiam contraxerim, eruditissimi. Vi-
tae autem ratione utuntur tali. Singulis mensibus
per tres continuos dies purgant corpus, vomitibus et
clysteribus sanitatem sectantes, rati a cibis, quos
sumunt homines, oriri morborum omne genus. Sunt
enim caeteroquin Aegyptii, post Libyas, prae caete-
ris omnibus populis robustissimam valetudine, ob coeli
puto temperiem, tempestatemque nullis mutationi-
bus obnoxiam. Ex mutationibus enim, quum alia-
rum rerum, tum praesertim ex tempestatis vicissitu-

δὴ καὶ τῶν ὠρέων μάλιστα. Ἄρτοφάγέουσιν δὲ, ἐκ τῶν
 ὀλυρέων ποιεῦντες ἄρτους, τοὺς ἐκεῖνοι κυλλήστις ὄνο-
 15 μάζουσιν. οἶνω δ' ἐκ κριθέων πεπονημένῳ διαχρέωνται·
 οὐ γὰρ σφί εἰσι ἐν τῇ χώρῃ ἄμπελοι. ἰχθύων δὲ τοὺς
 μὲν, πρὸς ἥλιον αὐγάναντες, ὠμούς σιτέονται· τοὺς δὲ,
 ἐξ ἄλμης τεταριχευμένους. ὀρνίθων δὲ τοὺς τε ὄρνυγας,
 καὶ τὰς νήσας, καὶ τὰ σμικρὰ τῶν ὀρνίθων, ὡμὰ σι-
 20 τέονται, προταριχεύσαντες. τὰ δὲ ἄλλα ὅσα ἢ ὀρνίθων
 ἢ ἰχθύων ἐστὶ σφί ἐχόμενα, χωρὶς ἢ ὀκόσοι σφί ἱροὶ
 ἀποδεδέχαται, τοὺς λοιποὺς ὀπτοὺς καὶ ἐφθούς σιτέον-
 ται. Ἐν δὲ τῇσι συνουσίῃσι, τοῖσι εὐδαίμοσι αὐτέων, 78
 ἐπεὶ ἀπὸ δείπνου γένωνται, περιφέρει ἀνὴρ νεκρὸν ἐν
 σορῶ ξύλινον πεπονημένον, μεμιμημένον ἐς τὰ μάλιστα
 καὶ γραφῇ καὶ ἔργῳ· μέγας ὅσον τε πάντα πη-
 5 χυαῖον, ἢ δίπηχυν· δεικνὺς δὲ ἐκάστῳ τῶν συμποτέων,

dinibus, maxime in morbos incidunt homines. Ve-
 scuntur autem panibus, ex zea coctis, quos *cyllestes*
 nominant. Vino vulgo utuntur ex hordeo confecto,
 quum vites non ferat regio. Pisces alios comedunt
 crudos, in sole siccatos; alios sale conditos. Ex avi-
 bus coturnices et anates et minores aviculas crudas
 edunt, sale quidem ante conditas; reliqua autem vel
 avium genera vel piseium, exceptis his quae sacra
 habentur, partim assata comedunt, partim elixa.
 (78.) In *conviviis* opulentiorum, postquam coenare
 desierunt, circumfert aliquis in loculo *mortui* homi-
 nis *simulacrum* ex ligno factum, picturâ et opere
 maxime ad naturam expressum, longitudine cubitali
 omnino, aut duorum cubitorum. Hoc simulacrum
 ostendens ille unicuique, ait: *In hunc intuens bibe*

λέγει· „Ἐς τοῦτον ὀρέων, πῖνέ τε καὶ τέρπευ· ἔσται
 „γὰρ ἀποθανὼν τοιοῦτος.“ Ταῦτα μὲν παρὰ τὰ συμ-
 πόσια ποιεῦσι.

79 Πατρίοισι δὲ χραιώμενοι νόμοισι, ἄλλον οὐδένα ἐπι-
 κτείνονται. τοῖσι ἄλλα τε ἐπάξιά ἐστι νόμιμα, καὶ δὴ
 καὶ αἶσμα ἐν ἐστὶ, Λίνος, ὅσπερ ἐν τε Φοινίκη αἰ-
 διμός ἐστι καὶ ἐν Κύπρῳ, καὶ ἄλλῃ· κατὰ μέντοι ἔθνεα
 οὐνομα ἔχει, συμφέρεται δὲ αὐτὸς εἶναι τὸν οἱ Ἕλλη- 5
 νες Λίνον ὀνομάζοντες αἰδοῦσι. ὥστε πολλὰ μὲν καὶ
 ἄλλα ἀποθαυμάζειν με τῶν περὶ Αἴγυπτον ὄντων, ἐν
 δὲ δὴ καὶ τὸν Λίνον ἐκόθεν ἔλαβον· φαίνονται δὲ αἰ-
 κοτε τοῦτον αἰδόντες. ἐστὶ δὲ Αἰγυπτιστὶ ὁ Λίνος κα-
 λεύμενος Μανέρως. ἔφασαν δὲ μιν Αἰγύπτιοι τοῦ πρώ- 10

LXXIX. 3. ἵν' ἐστὶ ex conjectura, pro ἔνιστι, quod dederant
 veteres libri scripti et editi.

lin. 8. ἔλαβον. τοῦνομα vel τὸ οὔνομα addunt mss. omnes, et
 edd. plerique.

*et delectare; post mortem enim talis eris. Hoc in
 convivii faciunt.*

(79.) Patriis institutis ita sunt dediti, ut alienum
 nullum adsciscant. Habent autem quum alia instituta
 memorabilia, tum est apud illos in usu cantilena
 quaedam, *Linus*, qui et in Phoenicia et in Cypro
 cantatur et alibi; pro diversis autem populis nomen
 habet diversum, congruit vero atque adeo idem est
 quem Graeci cantant, *Linum* nominantes. Quare,
 ut multa alia eorum quae in Aegypto sunt, sic et
 hoc mirabor, *Linum* unde acceperint: satis vero com-
 pertum est, ab antiquissimis temporibus hunc ab illis
 cani solitum. Nominatur autem *Linus* Aegyptiorum
 linguâ *Maneros*. Dicunt vero Aegyptii, fuisse illum

του βασιλεύσαντος Αιγύπτου παῖδα μονογενέα γενέ-
σθαι· ἀποθανόντα δ' αὐτὸν ἄνθρωπον, θρήνοισι τούτοις
ὑπ' Αἰγυπτίων τιμηθῆναι· καὶ αἰοιδῆν τε ταύτην· πρώτην
καὶ μούνην σφίσι γενέσθαι. Συμφέρονται δὲ καὶ τόδε 80
ἄλλοι Αἰγύπτιοι Ἑλλήνων μούνοισι Λακεδαιμονίοισι. οἱ
νεώτεροι αὐτέων τοῖσι πρεσβυτέροισι συντυγχάνοντες, εἵ-
κουσι τῆς ὁδοῦ καὶ ἐκτρέπονται· καὶ ἐπιούσι, ἐξ ἑδρης
5 ὑπανιστέαται. Τόδε μέντοι ἄλλοισι Ἑλλήνων οὐδαμῶς
συμφέρονται· ἀντὶ τοῦ προσαγορεύειν ἀλλήλους ἐν τῇσι
ὁδοῖσι, προσκυνέουσι κατιέντες μέχρι τοῦ γούνατος τὴν
χεῖρα. Ἐνδεδύκασι δὲ κιθῶνας λινέους, περὶ τὰ σκέ- 81
λεα θυσανωτοὺς, οὓς καλέουσι καλασίρις· ἐπὶ τούτοις
δὲ εἰρίνεα εἴματα λευκὰ ἐπαναβληδὸν φορέουσι. οὐ μὲν
τοι ἔς γε τὰ ἱρά ἐσφύρεται εἰρίνεα, οὐδὲ συγκαταβάπτε-
5 ται σφί· οὐ γὰρ ὅσιον. ὁμολογέουσι δὲ ταῦτα τοῖσι Ὀρ-

primi regis, qui in Aegypto regnarit, filium unicum:
hunc, ante pubertatem mortuum, lamentis his prose-
qui Aegyptios: et esse hanc apud se primam et uni-
cam cantilenam. (80.) Etiam hoc commune habent
Aegyptii cum Graecorum nonnullis, cum solis quidem
Lacedaemoniis: *iuniores* apud illos ubi obviam ve-
niunt *senioribus*, cedunt his viâ, ac deflectunt; et
advenientibus, e sedili adsurgunt. Hoc vero a Grae-
corum omnium moribus abhorrens habent: in viâ
publicâ, loco salutationis, *adorant* alter alterum,
manum usque ad genua demittens. (81.) *Vesti-*
bus utuntur lineis, circa crura fimbriatis, quas *ca-*
lasires vocant: super his candida gestant amicula
lanca superiniecta. Nec vero templa ingrediuntur
cum laneis amiculis; nec his induti sepeliuntur: ne-
Herod. T. I. P. I. Z

Φικαῖσι καλεομένοισι καὶ Βακχικοῖσι, εὐῶσι δὲ Αἰγυπτίοισι, καὶ Πυθαγορείοισι. οὐδὲ γὰρ τούτων τῶν ὀργίων μετέχοντα ὅσιόν ἐστι ἐν εἰρινέοισι εἶμασι θαφθῆναι. ἐστὶ δὲ περὶ αὐτῶν ἰρὸς λόγος λεγόμενος.

- 82 Καὶ τὰδε ἄλλα Αἰγυπτίοισι ἐστὶ ἐξευρημένα· μείς τε καὶ ἡμέρη ἐκάστη θεῶν ὅτεν ἐστὶ καὶ τῇ ἑκάστος ἡμέρῃ γινόμενος, ὁτίοισι ἐγκυρήσει, καὶ ὅπως τελευτήσει, καὶ ὁκοῖός τις ἔσται. καὶ τούτοις τῶν Ἑλλήνων οἱ ἐν ποιήσει γινόμενοι ἐχρήσαντο. Τέρατά τε πλέω 5 σφι ἀνεύρηται ἢ τοῖσι ἄλλοις ἅπασι ἀνθρώποισι. γινόμενου γὰρ τέρατος, φυλάσσουσι γραφόμενοι τὰ παβαῖνον· καὶ ἢ ποτε ὕστερον παραπλήσιον τούτῳ γένηται, 83 κατὰ τὸντο νομίζουσι ἀποβῆσθαι. Μαντικῇ

fas est enim. Qui mos congruit cum Orphicis (quae vocantur) et Bacchicis institutis, quae sunt eadem Aegyptiaca et Pythagorica. Nam, qui horum sacrorum est particeps, eum nefas est in laneis vestimentis sepeliri: cuius rei sacra quaedam redditur ratio.

(82.) Sunt porro alia ab Aegyptiis inventa, haec: mensium et dierum unusquisque cuinam ex Diis sit consecratus; et, quo quisque die natus est, quae nam sint huius hominis fata futura, quo mortis genere periturus, quodnam eius futurum sit ingenium et natura: quibus rebus etiam Graecorum nonnulli, qui poësin tractarunt, usi sunt. Prodigia etiam plura ab his inventa sunt, quam ab aliis omnibus hominibus. Incidente enim prodigio, observant scriptoque consignant ea quae deinde eveniunt: et, si quando postea aliud simile huic incidit, similia existimant eventura. (83.) Quod ad divinationem spe-

δὲ αὐτοῖσι ὥδε διακίεσται. ἀνθρώπων μὲν οὐδενὶ προσκίε-
 ται ἡ τέχνη, τῶν δὲ θεῶν μετεξετέροισι. καὶ γὰρ Ἡρα-
 κλέος μαντήιον αὐτοῖσι ἐστὶ, καὶ Ἀπόλλωνος, καὶ Ἀθη-
 5 ναίης, καὶ Ἀρτέμιδος, καὶ Ἄρεος, καὶ Διός· καὶ, ὅγε
 μάλιστα ἐν τιμῇ ἄγονται πάντων τῶν μαντήϊων, Λη-
 τοῦς ἐν Βουτοῖ πόλει ἐστὶ. οὐ μέντοι αἱ γε μαντήϊαι σφι
 κατὰ τὸντὸ ἐστᾶσι, ἀλλὰ διάφοροί εἰσι. Ἡ δὲ ἱητρι- 84
 κὴ κατὰ τὰδε σφι δέδασται. μιῆς νοῦσου ἕκαστος ἱητρὴς
 ἐστὶ, καὶ οὐ πλεόνων. πάντα δ' ἱητρῶν ἐστὶ πλέα. οἱ
 μὲν γὰρ, ὀφθαλμῶν ἱητροὶ κατεστᾶσι· οἱ δὲ, κεφα-
 5 λῆς· οἱ δὲ, ὀδόντων· οἱ δὲ, τῶν κατὰ νηδύν· οἱ δὲ, τῶν
 ἀφανέων νοῦσων.

Θρηῖνοι δὲ καὶ ταφαὶ σφῶν, εἰσι αἵδε. τοῖσι ἀν' ἀπο- 85
 γένηται ἐκ τῶν οἰκίων ἄνθρωπος, τοῦ τις καὶ λόγος ἦ,

ctant, eius apud illos haec ratio est. Hominum nulli
 ars divinandi inesse putatur, sed deorum quibus-
 dam. Nam et Herculis in Aegypto oraculum est, et
 Apollinis, et Minervae, et Dianae, et Martis, et Io-
 vis; denique id, quod maxime omnium in honore
 habent, *Latonae oraculum* in Buto oppido. Modus
 vero quo eduntur oracula, non idem illis ubique est,
 sed diversus. (84.) *Ars medica* apud eos in hunc
 modum distributa est, ut singulorum morborum sin-
 guli sint medici, nec plura morborum genera unus
 idemque curet. Suntque apud illos medicorum plena
 omnia: nam alii oculorum sunt medici, capitis alii,
 alii dentium, alii alvi, alii occultorum morborum.

(85.) *Lamenta et sepulturae* in hunc modum in-
 stituuntur. Quando ex domo quadam decessit homo,

τὸ θῆλυ γένος πᾶν τὸ ἐκ τῶν οἰκίων τούτων κατ' ὧν
ἐπλάσατο τὴν κεφαλὴν πηλῷ ἢ καὶ τὸ πρόσωπον. καί-
πειτα ἐν τοῖσι οἰκίοις λιποῦσαι τὸν νεκρὸν, αὐταὶ ἀνά 5
τὴν πόλιν στρωφώμεναι, τύπτονται ἐπεζωσμένοι, καὶ
φαίνουσαι τοὺς μαζούς· σὺν δέ σφι αἱ προσήκουσαι
πᾶσαι. ἐτέρωθεν δὲ οἱ ἄνδρες τύπτονται, ἐπεζωσμένοι
καὶ οὗτοι. ἐπεὰν δὲ ταῦτα ποιήσωσι, οὕτω ἐς τὴν τα-
86 ρίχευσιν κομίζουσι. Εἰσὶ δὲ οἱ ἐπ' αὐτῷ τούτῳ κα-
τέεται, καὶ τέχνην ἔχουσι ταύτην. οὗτοι ἐπεὰν σφι
κομισθῇ νεκρὸς, δεικνύασι τοῖσι κομίσασι παραδείγμα-
τα νεκρῶν ξύλινα, τῇ γραφῇ μεμιμημένα. καὶ τὴν
μὲν σπουδαιοτάτην αὐτέων φασὶ εἶναι, τοῦ οὐκ ὅσιον 5
ποιεῦμαι τὸ οὐνομα ἐπὶ τοιούτῳ πρήγματι ὀνομάζειν.
τὴν δὲ δευτέραν δεικνύασι ὑποδεστέραν τε ταύτης καὶ
εὐτελεστέραν· τὴν δὲ τρίτην, εὐτελεστάτην. Φράσαντες

cuius aliqua ratio habetur, foeminae ex ea domo
omnes luto oblinunt caput aut ipsam etiam faciem,
ac dein, relicto domi cadavere, ipsae per urbem
discurrentes plangunt, succinctae, mammasque ex-
serentes, et cum his propinquae omnes. Aliâque ex
parte viri plangunt, et ipsi succincti. Hae postquam
fecerunt, ita demum ad condiendum efferunt. (86.)
Sunt autem ad hoc ipsum certi homines, qui *artem*
hanc *condiendi mortuos* exercent. Hi, ubi illis ad-
latum est cadaver, ostendunt his qui illud adferunt
exemplaria lignea cadaverum, picturâ verum imi-
tantia. Et praestantissimam quidem condiendi ra-
tionem dicunt eius esse, cuius nomen in tali re ef-
fari nefas duco. Monstrant vero et exemplar alterius,
quae huic inferior est et minus pretiosa; denique

δὲ, πυνθάνονται παρ' αὐτέων κατὰ ἣν τινα βούλονται
 10 σφι σκευασθῆναι τὸν νεκρόν. οἱ μὲν δὴ ἐκποδῶν, μισθῶ
 ἐμολογήσαντες, ἀπαλλάσσονται· οἱ δὲ ὑπολειπόμενοι
 ἐν οἰκήμασι, ὥδε τὰ σπουδαιότατα ταριχεύουσι. πρῶ-
 τα μὲν σκολιῶ σιδήρῳ διὰ τῶν μυζατήρων ἐξάγουσι
 τὸν ἐγκέφαλον, τὰ μὲν αὐτοῦ οὕτω ἐξάγοντες, τὰ δὲ
 15 ἐγχεύοντες Φάρμακα. μετὰ δὲ, λίθῳ Αἰθιοπικῶ ὀξείᾳ
 παρασχίσαντες παρὰ τὴν λαπαρὴν, ἐξ ὧν εἶλον τὴν
 κοιλίην πᾶσαν· ἐκκαθήραντες δὲ αὐτήν, καὶ διηθήσαν-
 τες οἶνῳ Φοινικίῳ, αὐτὶς διηβέουσι θυμὴμασι τετριμ-
 μένοισι. ἔπειτα τὴν νηδὺν σμύρνης ἀκηράτου τετριμμέ-
 20 νης, καὶ κασίης, καὶ τῶν ἄλλων θυωμάτων, πλήν
 λιβανωτοῦ, πλήσαντες, συρράπτουσι ὀπίσω. ταῦτα
 δὲ ποιήσαντες, ταριχεύουσι λίτρῳ, κρύψαντες ἡμέρας
 ἐβδομήκοντα· πλεῦνας δὲ τούτέων οὐκ ἔξεισι ταρι-

tertiam, vilissimam. Quibus expositis, quaerunt ex il-
 lis, quonam genere parari velint cadaver. Tum hi,
 postquam de mercede convenit, abeunt: et illi, suis
 in aedibus manentes, si *praestantissimā ratione*
condiendum cadaver fuerit, rem ita peragunt. Pri-
 mum, incurvo ferro per nares extrahunt cerebrum;
 et partem quidem cerebri ita extrahunt, partim vero
 infusis medicamentis. Deinde acuto lapide aethiopi-
 co circa ilia incidunt cadaver, et totam alvum exen-
 terant, et purgatam eluunt vino palmeo, iterum-
 que tritis aromatibus extergunt: tum trita purissima
 myrrhā et casiā aliisque odoribus, thure excepto,
 alvum complent, atque completam rursus consuunt.
 His ita factis, nitro condiunt, conduntque cadaver per
 dies septuaginta; nec enim licet diutius. Elapsis sep-

χεύειν. ἔπειαν δὲ παρέλθωσι αἱ ἐβδομήκοντα, λούσαν-
 τες τὸν νεκρὸν, κατελίσσουσι πᾶν αὐτοῦ τὸ σῶμα σιν- 25
 δόνος βυσσίνης τελαμῶσι κατατετμημένοισι, ὑποχρίον-
 τες τῷ κόμμι, τῷ δὲ ἀντὶ κόλλης τὰ πολλὰ χρέωνται
 Αἰγύπτιοι. ἐνθεῦτεν δὲ παραδεξάμενοί μιν οἱ προσήκον-
 τες, ποιεῦνται ξύλινον τύπον ἀνθρωποειδέα· ποιησάμε-
 νοι δὲ, ἐσεργνῷσι τὸν νεκρὸν· καὶ κατακληίσαντες οὕτω, 30
 θησαυρίζουσι ἐν οἰκίματι θηκαίῳ, ἰστάντες ὁρὸν πρὸς
 τοῖχον. οὕτω μὲν τοὺς τὰ πολυτελέστατα σκευάζουσι
 87 νεκρούς. Τοὺς δὲ τὰ μέσα βουλομένους, τὴν δὲ πο-
 λυτελείην Φεύγοντας, σκευάζουσι ὥδε. ἔπειαν τοὺς κλυ-
 στῆρας πλήσωνται τοῦ ἀπὸ κέδρου ἀλείφατος γινομέ-
 νου, ἐν ᾧ ἐπλησαν τοῦ νεκροῦ τὴν κοιλίην, οὔτε ἀνα-
 ταμόντες αὐτὸν, οὔτε ἐξελόντες τὴν νηδὺν, κατὰ δὲ τὴν 5
 ἑδρὴν ἐσηθῆσαντες· καὶ ἐπιλαβόντες τὸ κλύσμα τῆς ὀπί-

tuaginta diebus, lavant cadaver, et totum corpus
 sectis ex syndone byssina fasciis involvunt, gum-
 mi sublitis, quo pro glutine maxime utuntur Aegy-
 ptii. Inde ubi cadaver receperunt propinqui, capsam
 conficiendam curant hominis figurâ, cui includunt
 cadaver; atque inclusum reponunt in conditorio se-
 pulcrali, rectum statuantes ad parietem. Haec est ra-
 tio adparandi ea cadavera, quae pretiosissime con-
 dita volunt. (87.) Qui vero *mediam rationem* cu-
 piunt, nîmîum sumtum fugientes, eorum cadavera
 ita instruunt. Clysteribus adhibitis, implent cadave-
 ris ventrem oleo cedrino, non incidentes ventrem,
 nec alvum exenterantes, sed per anum ingerentes :
 tum cohibentes illud lavacrum ne eâdem viâ retro

σω ὁδοῦ, ταριχεύουσι τὰς προκειμένας ἡμέρας· τῇ δὲ
τελευταίῃ ἐξιῖσι ἐκ τῆς κοιλίης τὴν κεδρίην, τὴν ἐσῆ-
καν πρότερον· ἡ δὲ ἔχει τσσαύτην δύναμιν, ὥστε ἅμα
10 ἑαυτῇ τὴν νηδὺν καὶ τὰ σπλάγχνα κατατετηχότα ἐξά-
γει· τὰς δὲ σάρκας τὸ λίτρον κατατῆκει· καὶ δὴ λεί-
πεται τοῦ νεκροῦ τὸ δέρμα μούνον, καὶ τὰ ὀστέα. ἐπειὰν
δὲ ταῦτα ποιήσωσι, ἀπ' ὧν ἔδωκαν οὕτω τὸν νεκρὸν,
οὐδὲν ἔτι πρηγματευθέντες. Ἡ δὲ τρίτη ταρίχευσις 88
ἐστὶ ἡδε, ἣ τοὺς χρήμασι ἀσθενεστέρους σκευάζει. συρ-
μαίῃ διηθήσαντες τὴν κοιλίην, ταριχεύουσι τὰς ἐβδομή-
κοντα ἡμέρας, καὶ ἔπειτα ἀπ' ὧν ἔδωκαν ἀποφέρεισθαι.
Τὰς δὲ γυναῖκας τῶν ἐπιφανέων ἀνδρῶν, ἐπειὰν τελευ- 89
τήσωσι, οὐ παραυτίκα διδοῦσι ταριχεύειν, οὐδὲ ὅσαι ἀν
ᾧσι εὐειδέες καὶ ἄλλα καὶ λόγου πλεονος γυναῖκες· ἀλλ'

exeat, nitro condunt cadaver, per statutum dierum
numerum. Horum dierum postremo cedriam, prius
ingestam, e ventre emittunt; cuius tanta vis est, ut
secum et intestina et viscera prorsus commacerata
educat: carnes autem consumit nitrum; atque ita re-
linquitur cadaveris cutis tantum et ossa. His ita per-
actis, reddunt cadaver propinquis, nihil amplius ne-
gotii suscipientes. (88.) *Tertia condiendi ratio*
haec est, qua adparantur eorum cadavera, quibus
tenuis admodum res familiaris est. Vulgari liquore
purgatorio eluunt ventrem, tum per septuaginta
dies nitro condiunt cadaver, atque ita dein propin-
quis reddunt auferendum. (89.) Uxores vero illu-
strium virorum, postquam decesserunt, non statim
condiendas tradunt; nec si quae formosae admodum
et in aestimatione fuerunt: sed post tres demum aut

ἐπεὰν τριταῖαι ἢ τεταρταῖαι γένωνται, οὕτω παραδι-
 δοῦσι τοῖσι ταριχεύουσι. τοῦτο δὲ ποιέουσι οὕτω τοῦδε 5
 εἶνεκεν, ἵνα μὴ σφι οἱ ταριχευταὶ μίσγωνται τῇσι γυ-
 ναιξί. λαμβδῆναι γάρ τινά Φασι μισγόμενον νεκρῶ
 90 προσφάτω γυναικός· κατεῖπαι δὲ τὸν ἐμότεχρον. Ὅς
 δ' ἂν ἢ αὐτῶν Αἰγυπτίων, ἢ ξείνων ὁμοίως, ὑπὸ κρο-
 κοδείλου ἀρπαχθεὶς ἢ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ ποταμοῦ φαίνη-
 ται τεθνηώς, κατ' ἣν ἂν πόλιν ἐξενειχθῇ, τούτους πᾶ-
 σα ἀνάγκη ἐστὶ ταριχεύσαντας αὐτὸν, καὶ περιστεί- 5
 λαντας ὡς κάλλιστα, θάψαι ἐν ἱερῇσι θήκησι. οὐδὲ
 ψαῦσαι ἔξεστι αὐτοῦ ἄλλον οὐδένα, οὔτε τῶν προσηκόν-
 των, οὔτε τῶν φίλων· ἀλλὰ μιν οἱ ἱερεῖς αὐτοὶ οἱ τοῦ
 Νείλου, ἅτε πλέον τι ἢ ἀνθρώπου νεκρὸν, χειραπτάζον-
 τες θάπτουσι.

quatuor dies unctoribus hae traduntur. Id faciunt eâ
 caussâ, ne cum his mulieribus coëant unctores. De-
 prehensum enim esse aiunt eorum aliquem, cum ca-
 davere recens defunctae mulieris coëuntem, dela-
 tumque esse ab artificii socio. (90.) Quod si quis
 vero reperitur, sive Aegyptius, sive perinde pere-
 grinus homo, qui a crocodilo raptus, aut ab ipso
 flumine haustus periit; apud quodcumque oppidum
 cadaver eius in terram fuerit eiectum, eius oppidi
 incolae necessario tenentur condiendum illud cura-
 re, et quam maximo honore adfectum in sacris con-
 ditoriis sepelire: neque alii cuiquam, nec cognato,
 nec amico, licitum est tangere tale cadaver; sed soli
 sacerdotes Nili, tamquam aliquid amplius quam ho-
 minis cadaver, tractant illud atque sepeliunt.

Ἑλληνικοῖσι δὲ νομαίοισι Φεύγουσι χρᾶσθαι· τὸ δὲ 91
σύμπαν εἰπεῖν, μὴδ' ἄλλων μηδαμᾶ μηδαμῶν ἀνθρώ-
πων νομαίοισι. οἱ μὲν νυν ἄλλοι Αἰγύπτιοι οὕτω τοῦτο
Φυλάσσουσι. ἔστι δὲ Χέμμης πόλις μεγάλη νομοῦ τοῦ
5 Θηβαϊκοῦ, ἐγγὺς Νέης πόλιος. ἐν ταύτῃ τῇ πόλει ἔστι
Περσέος τοῦ Δανάης ἱερὸν τετράγωνον· πέριξ δὲ αὐτοῦ
Φοίνικες πεφύκασι· τὰ δὲ πρόπυλα τοῦ ἱεροῦ λίθινά
ἔστι, κάρτα μεγάλα· ἐπὶ δὲ αὐτοῖσι ἀνδριάντες δύο
ἑστᾶσι λίθινοι μεγάλοι. ἐν δὲ τῷ περιβεβλημένῳ του-
10 τῷ νηὸς τε ἓν, καὶ ἄγαλμα ἐν αὐτῷ ἐνέστηκε τοῦ Περ-
σέος. οὗτοι οἱ Χεμμῖται λέγουσι τὸν Περσέα πολλάκι
μὲν ἀνὰ τὴν γῆν φαίνεσθαι σφι, πολλάκι δὲ ἔσω τοῦ
ἱεροῦ. σανδάλιον τε αὐτοῦ πεφορημένον εὐρίσκεισθαι, ἔον
τὸ μέγαθος δίπηχυ· τὸ ἐπὶ αὐτῷ Φανῆ, εὐθηνέειν ἅπασαν
15 Αἴγυπτον. ταῦτα μὲν λέγουσι. ποιεῦσι δὲ τὰδε Ἑλλη-

(91.) Graecorum institutis recusant uti, et, verbo
ut dicam, aliorum etiam populorum quorumcum-
que. Et hoc quidem reliqui Aegyptii ita observant.
Est autem *Chemmis*, oppidum magnum Thebaidis
praefecturae, prope Neapolin; in quo *templum* inest
Persei, *Danaae* filii, quadratum, palmeto circum-
datum: propylaea templi lapidea, ingentia admo-
dum; super quibus duae collocatae sunt statucae lapi-
deae ingenti mole. Intra hoc septum aedes est, in
qua est *Persei* simulacrum: narrantque hi *Chemmi-*
tae, saepius in ea regione adparere *Perseum*, fre-
quenter vero intra aedem, reperiri subinde san-
daliū quod ille gestaverit, magnitudine bicubitali;
quod quoties adpareat, tunc florenti rerum statu uni-
versam uti Aegyptum. Hoc illi narrant: sacra autem

νικὰ τῷ Περσείῳ ἀγῶνα γυμνικὸν τιθεῖσι διὰ πάσης ἀγωνίης ἔχοντα· παρέχοντες ἄβλα, κτήnea καὶ χλαῖνας καὶ δέρματα. εἰρομένου δέ μευ ὅτι σφι μούνοισι ἔωθε ὁ Περσεύς ἐπιφαίνεσθαι, καὶ ὅτι κεχωρίδαται Αἰγυπτίων τῶν ἄλλων, ἀγῶνα γυμνικὸν τιθέντες, ἔφα- 20
σαν. „τὸν Περσέα ἐκ τῆς ἐωυτῶν πόλιος γεγονέναι· τὸν γὰρ Δαναὸν καὶ τὸν Λυγκέα, ἔοντας Χεμμίτας, ἐκπλῶσαι ἐς τὴν Ἑλλάδα.“ ἀπὸ δὲ τούτων γενελογέοντες, κατέβαινον ἐς τὸν Περσέα. „ἀπικόμενον δὲ αὐτὸν ἐς Αἴγυπτον, κατ' αἰτίην τὴν καὶ Ἕλληες λή- 25
γουσι, οἷσαντα ἐκ Λιβύης τὴν Γοργοῦς κεφαλὴν ἔφασαν, ἐλθεῖν καὶ παρὰ σφέας, καὶ ἀναγνῶναι τοὺς συγγενίας πάντας· ἐκμεμαθηκότα δὲ μὴ ἀπικέσθαι ἐς Αἴγυπτον τὸ τῆς Χέμμιος οὐνομα, πεπυσμένον παρὰ

faciunt Perseo, Graecanicis similia, huiusmodi: ludos gymnicos celebrant, omnia certaminum genera continentes; praemioque proponunt pecudes, et laenas, et pelles. Interroganti vero mihi, cur ipsis solis adparere Perseus consuesset, et cur singulare hoc prae aliis omnibus Aegyptiis ipsi haberent, ut gymnicos ludos ei instituant, dixerunt, suo ex oppido oriundum esse Perseum: Danaum enim et Lynceum, qui in Graeciam navigassent, Chemmitas fuisse: et horum deinde genus recensentes, descenderunt usque ad Perseum. Hunc autem, aiebant, quum ob eam caussam (quam eandem Graeci memorant) Aegyptum adiisset, ut Gorgonis caput ex Libya adferret, etiam ad se venisse, et cognatos omnes agnovisse; adiisse autem Aegyptum cogni-

30 τῆς μητρὸς· ἀγῶνα δέ οἱ γυμνικόν, αὐτοῦ κελύσαν-
τος, ἐπτελέειν. “

Ταῦτα μὲν πάντα οἱ κατύπερθε τῶν ἐλέων οἰκῶντες 92
Αἰγύπτιοι νομίζουσι. οἱ δὲ δὴ ἐν τοῖσι ἔλεσι κατοικημέ-
νοι, τοῖσι μὲν αὐτοῖσι νόμοιςι χρέωνται τοῖσι καὶ ἄλλαι
Αἰγύπτιοι· καὶ τὰ ἄλλα, καὶ γυναικὶ μὴ ἑκαστος
5 αὐτέων συνοικεῖ, κατὰπερ Ἕλληνες. Ἀτὰρ πρὸς εὐτε-
λήν τῶν σιτίων τάδε σφι ἄλλα ἐξεύρηται. ἐπεὶ πλῆ-
ρης γένηται ὁ ποταμός, καὶ τὰ πεδία πελαγίσῃ, φύε-
ται ἐν τῷ ὕδατι κρίνεα πολλὰ, τὰ Αἰγύπτιοι καλέου-
σι λωτόν· ταῦτα ἐπεὶ δρέψωσι, αὐαίνουσι πρὸς ἥλιον
10 καὶ ἔπειτα τὸ ἐκ τοῦ μέσου τοῦ λωτοῦ, τῇ μήκει
εὖν ἐμφερές, πτίσαντες, ποιῶνται ἐξ αὐτοῦ ἄρτους
ἑπτὰ πυρί. ἔστι δὲ καὶ ἡ ῥίζα τοῦ λωτοῦ τούτου ἔδα-

to Chemmios nomine, quod ei mater indicasset.
Huic igitur se ludos gymnicos celebrare, ipsius
iussu.

(92.) Istis quae exposui institutis utuntur ii Ae-
gyptii, qui supra paludes habitant. Qui vero *palu-*
des incolunt, eisdem quidem utuntur quibus reliqui
Aegyptii, quum aliis in rebus, tum quod non nisi
unam quisque uxorem in matrimonio habet, quem-
admodum Graeci. Caeterum ad victus facilitatem alia
haec ab iis inventa sunt. Postquam auctus est flu-
vius, camposque inundavit, nascuntur in aquâ lilia
multa, quae ab Aegyptiis *lotus* vocantur. Haec ubi
demessuerunt, siccant ad solem: deinde, quod in
loto intus est, papaveri simile, id pinsunt, panes-
que ex eo coquunt. Est vero etiam radix huius loti
esculenta, dulcis admodum, rotunda, magnitudine

δίμη, καὶ ἐγγλύσσει ἐπικικέως, ἐὼν στρογγύλον, μέ-
 γαθος κατὰ μῆλον. Ἔστι δὲ καὶ ἄλλα κρίνεα ῥόδοις
 ἐμφερέα, ἐν τῷ ποταμῷ γινόμενα καὶ ταῦτα· ἐξ ὧν 15
 ὁ καρπὸς ἐν ἄλλῃ κάλυκι παραφυομένη ἐκ τῆς ρίζης
 γίνεται, κηρίῳ σφηκῶν ἰδέην ὁμοιότατον. ἐν τούτῳ τρω-
 κατὰ ὅσον τε πυρὴν ἐλαίης ἐγγίνεται συχνά. τρώγεται
 δὲ καὶ ἀπαλά ταῦτα καὶ αὖα. Τὴν δὲ βύβλον τὴν
 ἐπέτειον γινομένην, ἐπεὰν ἀνασπᾶσῳσι ἐκ τῶν ἐλέων, 20
 τὰ μὲν ἄνω αὐτῆς ἀποτάμνοντες, εἰς ἄλλο τι τράπουσι·
 τὸ δὲ κάτω λελειμμένον ἴσον τε ἐπὶ πῆχυν, τρώγουσι,
 καὶ πωλέουσι. οἱ δὲ ἂν καὶ κάρτα βούλωνται χρηστῇ
 τῇ βύβλῳ χρᾶσθαι, ἐν κλιβάνῳ διαφανεῖ πνίξαντες,
 οὕτω τρώγουσι. Οἱ δὲ τινες αὐτῶν ζῶσι ἀπὸ τῶν ἰχθύων 25
 μούνων· τοὺς ἐπεὰν λάβωσι, καὶ ἐξέλωσι τὴν κοιλίην,
 αὐαίνουσι πρὸς ἥλιον, καὶ ἔπειτα αὐτοὺς ἐόντας σιτέονται.

mali Sunt et alia lilia, rosis similia, quae et ipsa in
 flumine nascuntur: quorum fructus in alio calice in-
 est, ex radice adnato, specie favo vesparum similli-
 ma; in quo insunt (baccae sive grana) esculenta
 permulta, magnitudine nuclei olivae, quae vel tene-
 ra comeduntur, vel siccata. Porro *Byblum*, (id est,
Papyrus) quae quotannis in paludibus nascitur,
 postquam extraxerunt, superiora abscindunt, in alios-
 que usus convertunt; quod vero inferius relinquitur
 ad cubiti longitudinem, id partim manducant, par-
 tim vendunt. Qui vero delicata admodum byblo vo-
 lunt uti, hi eam in ardente furno torrefactam man-
 ducant. Nonnulli vero nonnisi *piscibus* vitam su-
 stentant, quibus capiendis dant operam: hi post-
 quam captos exenterarunt, ad solem eos siccant, et
 ita siccatos comedunt.

Οἱ δὲ ἰχθύες οἱ ἀγελαῖοι, ἐν μὲν τοῖσι ποταμοῖσι 93
οὐ μάλα γίνονται· τρεφόμενοι δὲ ἐν τῇσι λίμνῃσι, τοιά-
δε ποιεῦσι. ἐπεὰν σφεας ἐσὶν οἷστρος κυίσκεσθαι, ἀγε-
ληδὸν ἐκπλώουσι ἐς τὴν θάλασσαν. ἡγέονται δὲ οἱ ἔρ-
5 σενες, ἀπορραίνοντες τοῦ θοροῦ· αἱ δὲ, ἐπόμεναι ἀνα-
κάπτουσι, καὶ ἐξ αὐτοῦ κυίσκονται. ἐπεὰν δὲ πλήρεις
γένηνται ἐν τῇ θαλάσῃ, ἀναπλώουσι ὀπίσω ἐς ἥβρα
τὰ ἐωυτῶν ἕκαστοι. ἡγέονται μέντοι γε οὐκέτι οἱ αὐ-
τοί, ἀλλὰ τῶν θηλέων γίνεται ἡ ἡγεμονία. ἡγεύμεναι
10 δὲ ἀγεληδὸν, ποιεῦσι οἷόν περ' ἐποίουν οἱ ἔρσενες· τῶν
γὰρ ὧν ἀπορραίνουσι κατ' ὀλίγους τῶν κέγχρων, οἱ
δὲ ἔρσενες καταπίνουσι ἐπόμενοι. εἰσὶ δὲ οἱ κέγχροι
οὔτοι, ἰχθύες. ἐκ δὲ τῶν περιγινομένων καὶ μὴ κατα-
πινομένων κέγχρων οἱ τρεφόμενοι ἰχθύες γίνονται. οἱ δ'
15 αὖ αὐτέων ἀλῶσι ἐκπλώοντες ἐς θάλασσαν, φαίνονται

(93.) *Gregales pisces* in fluminibus non fere gi-
gnuntur; sed, postquam in stagnis enutriti sunt, fa-
ciunt haec quae dicam. Ubi incessit eos gignendi li-
bido; gregatim enatant in mare. Gregem ducunt
mares, genituram spargentes: sequuntur foeminae,
quae illam deglutiant, atque inde concipiunt. Post-
quam gravidae factae sunt in mari, retro natant in
suos quodque genus sedes. Tum vero non iam ma-
res praeceunt, sed foeminae ducunt gregem: quae
dum praeceunt, similiter faciunt atque antea mares
fecerant; spargunt paulatim ovorum grana, sequun-
turque mares illa deglutientes. Sunt autem grana
ista, pisces: et ex reliquis granis, quae non sunt de-
glutita, existunt pisces qui deinde enutrientur. Qui
ex gregibus illis, quum in mare enatant, capiuntur

τετραμμέναι τὰ ἐπ' ἀριστερά τῶν κεφαλῶν· οἱ δ' αὖ
 ὀπίσω ἀναπλώνοντες, τὰ ἐπὶ δεξιὰ τετρίφαται. πά-
 σχουσι δὲ ταῦτα διὰ τοῦτο. ἐχόμενοι τῆς γῆς ἐπ' ἀρι-
 στερά καταπλώνουσι εἰς θάλασσαν· καὶ ἀναπλώνοντες
 ὀπίσω, τῆς αὐτῆς ἀντέχονται, ἐγχεριπτόμενοι καὶ 20
 ψαύοντες ὥς μάλιστα, ἵνα δὴ μὴ αἰμαρτοῖεν τῆς ὁδοῦ διὰ
 τὸν ῥόον. Ἐπεὶ δὲ πληθύνεσθαι ἀρχεται ὁ Νεῖλος, τὰ
 τε κοῖλα τῆς γῆς, καὶ τὰ τέλματα, τὰ παρὰ τὸν
 ποταμὸν, πρῶτα ἀρχεται πύμπλασθαι, διηβόντος τοῦ
 ὕδατος ἐκ τοῦ ποταμοῦ· καὶ αὐτίκα τε πλέα γίνεται 25
 ταῦτα, καὶ παραχεῖμα ἰχθύων σμικρῶν πύμπλαται
 πάντα. κόθεν δὲ οἰκὸς αὐτοὺς γίνεσθαι, ἐγὼ μοι δοκέω
 κατανοεῖν τοῦτο. τοῦ προτέρου ἔτους ἐπεὶ ἀπολίπη ὁ
 Νεῖλος, οἱ ἰχθύες ἐντεκόντες ὡς εἰς τὴν ἰλὺν, ἅμα τῷ
 ἐσχάτῳ ὕδατι ἀπαλλάσσονται· ἐπεὶ δὲ περιελθόντος 30

pisces, horum capita a laevo latere adtrita reperiun-
 tur; qui in renatando capiuntur, dextrum latus ad-
 tritum habent. Accidit hoc autem illis hac de caussâ.
 Quum in mare enatant, presse legunt terram a parte
 sinistrâ : ubi retro natant, rursus ad eandem sese ad-
 plicant, illamque adtingunt quam proxime possunt,
 ne a viâ aberrant propter fluminis cursum. Quando
 vero augeri incipit Nilus, tum cava terrae loca et la-
 cunae fluvio vicinae primum incipiunt repleri, per-
 colante aqua ex flumine : et prout illa loca implen-
 tur, continuo minutis pisciculis plena sunt omniâ.
 Hi pisciculi si unde oriantur quaeris, videor mihi
 equidem verisimillimam hanc caussam intellexisse.
 Superiore anno, postquam deficere coepit Nilus, pi-
 sces ova in limum deposuerunt, et simul cum po-

τοῦ χρόνου πάλιν ἐπέλθῃ τὸ ὕδωρ, ἐκ τῶν ὠῶν τούτων παραυτίκα γίνονται οἱ ἰχθύες. καὶ περὶ μὲν τοὺς ἰχθύς οὕτω ἔχει.

Ἀλείφατι δὲ χρένται Αἰγυπτίων οἱ περὶ τὰ ἔλαια 94
οἰκούντες, ἀπὸ τῶν σιλλικυπρίων τοῦ καρποῦ, τὸ κα-
λεῦσι μὲν Αἰγύπτιοι κίκι· ποιεῦσι δὲ ὧδε. παρὰ τὰ
χείλεα τῶν τε ποταμῶν καὶ τῶν λιμνῶν σπείρουσι τὰ
5 σιλλικύπρια ταῦτα, τὰ ἐν Ἑλλήσι αὐτόματα αἶγρια
φύεται. ταῦτα ἐν τῇ Αἰγύπτῳ σπειρόμενα, καρπὸν
φέρει πολλὸν μὲν, δυσώδεια δέ. τοῦτον ἐπεὶ συλλέ-
ξονται, οἱ μὲν κόψαντες ἀπιποῦσι· οἱ δὲ καὶ Φρύξαν-
τες ἀπέψουσι, καὶ τὸ ἀπορρέον ἀπ' αὐτοῦ συγκομί-
10 ζονται. ἔστι δὲ πῖον, καὶ οὐδὲν ἥσσον τοῦ ἐλαίου τῷ
λύχῳ προσηγές· ὁδμὴν δὲ βαρεῖαν παρέχεται. Πρὸς 95
δὲ τοὺς κώνωπας, ἀφθόλους ἔοντας, τάδε σφί ἐστι με-

stremâ aquâ abierunt: nunc, quando tempore cir-
cumactō redit aqua, ex ovis istis protinus hi pisciculī
nascuntur. Et circa *piscēs* quidem ita se res habet.

(94.) *Oleo* utuntur hi ex Aegyptiis qui circa pa-
ludes habitant, ex fructu sillicypriorum, quod *Kiki*
vocant Aegyptii, parantque in hunc modum. Ad flu-
minum et stagnorum ripas serunt haec sillicypria,
quae apud Graecos sponte nascuntur. Haec in Aegy-
pto sata, fructum ferunt magnâ copiâ, sed graveo-
lentum. Hunc illi colligunt, et contusum exprimunt;
nonnulli etiam tostum excoquant, et quod defluit
colligunt. Est autem pingue, et lucernae non minus
commodum quam olivarium oleum; sed gravem spar-
git odorem. (95.) Adversus *culices*, quorum ma-
gna vis est, hoc utuntur invento. Qui regiones palu-

μηχανημένα. τοὺς μὲν τὰ ἄνω τῶν ἐλέων οἰκέοντας οἱ
 πύργοι ὠφελέουσι, ἐς οὓς ἀναβαίοντες κοιμέονται· οἱ
 γὰρ κώνωπες ὑπὸ τῶν ἀνέμων οὐκ οἴοι τέ εἰσι ὑψοῦ 5
 πέτεσθαι. τοῖσι δὲ περὶ τὰ ἔλεα οἰκέουσι τάδε ἀντὶ τῶν
 πύργων ἄλλα μεμηχάνηται. πᾶς ἀνὴρ αὐτέων ἀμφί-
 βληστρον ἔκτηται, τῷ τῆς μὲν ἡμέρης ἰχθῦς ἀγρεύει,
 τὴν δὲ νύκτα αὐτῷ χραταὶ ἐν τῇ ἀναπαύεται κοίτῃ·
 περὶ ταύτην ἴστησι τὸ ἀμφίβληστρον, καὶ ἔπειτα ἐνδὺς, 10
 ὑπ' αὐτῷ καθεύδει. οἱ δὲ κώνωπες, ἣν μὲν ἐν ἱματίῳ
 ἐνελιζάμενος εὐδῇ ἢ σινδόνι, διὰ τούτων δάκνουσι· διὰ δὲ
 τοῦ δικτύου οὐδὲ πειρῶνται ἀρχήν.

- 96 Τὰ δὲ δὴ πλοῖά σφι, τοῖσι φορτηγέουσι, ἔστι ἐκ
 τῆς ἀκάνθης ποιούμενα· τῆς ἢ μορφῇ μὲν ἐστὶ ὁμοιοτά-
 τη τῷ Κυρηναίῳ λωτῷ, τὸ δὲ δάκνουον κόμμι ἐστί. ἐκ
 ταύτης ὦν τῆς ἀκάνθης κοψάμενοι ξύλα ὅσον τε διπλή-

dibus superiores incolunt, hos iuvant turres, in quas dormituri adscendunt; nam a ventis prohibentur culices altius volare. Qui vero circa paludes habitant, hi turrium loco hac ratione sese muniunt. Quilibet vir rete possidet, quo per diem pisces venatur, noctu autem eodem utitur in cubili ubi quiescit: lecto circumponit rete; deinde subrepens, sub illo dormit. Culices enim, si quis pallio aut sindoni involutus cubitum ivit, per haec vestimenta eum mordent; per rete vero ne conantur quidem omnino.

(96.) *Naves* illorum onerariae ex *spina arbore* confectae sunt, cuius species simillima loto Cyrenaico, lacryma autem gummi est. Ex hac igitur spina caedunt ligna fere bicubitalia, quae laterum in morem componunt, ex eisque naves fabricantur tali

5 χεῖα. πλινθηδὸν συντιθεῖσι, ναυπηγεύμενοι τρόπον τοιόνδε.
περὶ γόμφους πυκνοὺς καὶ μακροὺς περιείρουσι τὰ δι-
κήχεα ξύλα· ἐπεὰν δὲ τῷ τρόπῳ τούτῳ ναυπηγήσων-
ται, ζυγὰ ἐπιπολῆς τείνουσι αὐτῶν· νομεῦσι δὲ οὐδὲν
χρεώνται, ἔσωθεν δὲ τὰς ἀρμονίας ἐν ὧν ἐπάκτωσαν
10 τῇ βύβλῳ· πηδάλιον δὲ ἐν παμεῦνται, καὶ τοῦτο δια-
τῆς τρόπιος διαβύνεται· ἰστῶ δὲ ἀκανθίῳ χρεώνται,
ἰστίοισι δὲ βυβλίνοισι. ταῦτα τὰ πλοῖα ἀνὰ μὲν τὸν
ποταμὸν οὐ δύνανται πλέειν, ἢν μὴ λαμπρὸς ἄνεμος
ἐπέχῃ, ἐκ γῆς δὲ παρέλκεται. κατὰ ῥόον δὲ κομίζεται
15 ὧδε· ἔστι ἐκ μυρίκης πεποιημένη θύρη, κατερράμμενη
ρίκει καλάμων, καὶ λίθος τετρημένος διτάλαντος μά-
λιστά κη σταθμόν· τούτων τὴν μὲν θύρην, δεδεμένην
κάλῳ, ἔμπροσθε τοῦ πλοίου ἀπίει ἐπιφέρεισθαι, τὸν

modo. Bicubitalia illa ligna circum frequentes prae-
longosque clavos ligneos circumnectunt, illisque ita
compactis tigna transversa superne intendunt. Costis
vero non utuntur, commissuras autem intus byblo
obturant. Gubernaculum unum faciunt, et hoc per
carinam traiciunt. Malo utuntur ex spinâ arbore,
velis ex papyro. Haec navigia adverso flumine, nisi
secundus ventus, isque satis validus, obtineat, na-
vigare non possunt, sed ex terra iuxta ripam tra-
huntur. Secundo vero flumine deferuntur hoc modo.
Tabula sive crates oblonga est ianuae formâ, ex my-
ricâ frutice [*tamaricen* latine vocant] confecta, et
vimine ex arundinibus consuta; tum lapis perfora-
tus, duorum fere talentorum pondere. Ianuam illam,
funè religatam, in fluvium demittit nauta, ut ante
navem secundo flumine deferatur; lapidem vero ex

δὲ λίθον ἄλλω κάλῳ ὀπίσθι. ἡ μὲν δὲ θύρη, τοῦ ῥόου ἐμπίπτοντος, χωρεῖ ταχέως, καὶ ἔλκει τὴν βάρην 20 (τοῦτο γὰρ δὴ οὖνομά ἐστι τοῖσι πλοίοισι τούτοις) ὁ δὲ λίθος ὀπίσθεν ἐπελκόμενος, καὶ ἔων ἐν βυσσῶι, καθύνηι τὸν πλόν. ἔστι δὲ σφι τὰ πλοῖα ταῦτα πλήθει πολλά, καὶ ἄγει ἓνια πολλὰς χιλιάδας ταλάντων.

97 Ἐπεὰν δὲ ἐπέλθῃ ὁ Νεῖλος τὴν χώραν, αἱ πόλεις μῦναι φαίνονται ὑπερέχουσαι, μάλιστα κη ἐμΦερέες τῇσι ἐν τῷ Αἰγαίῳ πόντῳ νήσοισι. τὰ μὲν γὰρ ἄλλα τῆς Αἰγύπτου, πέλαγος γίνεται· αἱ δὲ πόλεις μῦναι ὑπερέχουσι. πορθμύονται ὦν, ἐπεὰν τοῦτο γένηται, οὐκέτι 5 κατὰ τὰ ρέεθρα τοῦ ποταμοῦ, ἀλλὰ διὰ μέσου τοῦ πεδίου. εἰς μὲν γε Μέμφιν ἐκ Ναυκρατίως ἀναπλώνοντι, παρ' αὐτὰς τὰς πυραμίδας γίνεται ὁ πλόος· ἔστι δὲ οὐκ οὗτος, ἀλλὰ παρὰ τὸ ὄξυ τοῦ Δέλτα, καὶ παρὰ

alio fune a posticâ parte demittit. Itaque ianua, incidente aquae impetu, celeriter progreditur, et trahit *barin*; (hoc enim his navigiis nomen est:) lapis vero, dum a tergo trahitur, et in fundo est, dirigit cursum. Habent Aegyptii navigiorum horum ingentem multitudinem, vehuntque illarum nonnulla multa millia talentorum. (97.) Postquam vero terram Nilus inundavit, sola oppida conspiciuntur ex aquis eminentia, insulis Aegei maris admodum similia. Reliqua enim omnis Aegyptus tunc pelagus est, solaque oppida eminent. Hoc ubi fit, non iam per fluvii alveos navigant, sed medios per campos. Nam, qui Naucrati Memphin proficiscitur, is praeter ipsas pyramides navigat; quum alioquin non hac sit iter, sed praeter apicem τοῦ Delta et iuxta Cercasorum op-

10 Κερκασσῶρον πόλιν. εἰς δὲ Ναύκρατιν ἀπὸ θαλάσσης
καὶ Κανάβου διὰ πεδίου πλέων, ἥξεις κατ' Ἀνθυλλάν
τε πόλιν, καὶ τὴν Ἀρχάνδρου καλεωμένην. Τούτῃ 98
δὲ ἡ μὲν Ἀνθυλλα, εὐῶσα λογίμη πόλις, εἰς ὑποδή-
ματα ἐξαιρετός δίδεται τοῦ αἰεὶ βασιλεύοντος Αἰγύ-
πτου τῇ γυναικί. τοῦτο δὲ γίνεται, ἐξ ὅσου ὑπὸ Πέρ-
5 σῆς ἐστὶ Αἴγυπτος. ἡ δὲ ἑτέρα πόλις δοκέει μοι τὸ οὐ-
νομα ἔχειν ἀπὸ τοῦ Δαναοῦ γαμβροῦ, Ἀρχάνδρου τοῦ
Φθίου, τοῦ Ἀχαιοῦ· καλεῖται γὰρ δὴ Ἀρχάνδρου πό-
λις. εἴη δ' ἂν καὶ ἄλλος τις Ἀρχανδρὸς οὐ μέντοι γε
Αἰγύπτιον τὸ οὔνομα.

ΜΕΧΡΙ μὲν τούτου, ὅψις τε ἐμῇ, καὶ γνώμη, 99
καὶ ἱστορίῃ ταῦτα λέγουσά ἐστι. τὸ δὲ ἀπὸ τοῦδε, Αἰ-
γυπτίους ἐρχομαι λόγους ἐρέων, κατὰ τὰ ἤκουον. προσέ-

pidum: et Canobo e mari Naucratin tendens, per
campos navigas, iuxtaque Anthyllam et Archandro-
polin praeterveheris. (98.) *Anthylla*, quam modo
nominavi, nobile oppidum, singulariter adtributa
semper est uxori regis qui in Aegypto regnat, ex
cuius redivibus illa sibi comparat calceamenta: idque
ita obtinet, ex quo sub Persarum imperio Aegyptus
est. Alterum, quod dixi, oppidum videtur ab Archan-
dro Phthio nomen accepisse, Achaei filio, Danae ge-
nero; quare etiam *Archandri oppidum* nominatur.
Fuerit quidem fortasse etiam alius Archander: at Ae-
gyptium certe nomen non est.

(99.) Hactenus ea dixi, quae partim ipse vidi,
partim quae equidem sentio, partim quae sciscitan-
do cognovi. Accedo nunc ad exponendas *Aegyptio-
rum historias, resque gestas*, quemadmodum nar-

σται δὲ αὐτοῖσί τι καὶ τῆς ἐμῆς ὀψίος. Τὸν ΜῆΝΑ,
 τὸν πρῶτον βασιλεύσαντα Αἰγύπτου, οἱ ἱερεῖς ἔλεγον, 5
 τοῦτο μὲν, ἀπογεφυρῶσαι καὶ τὴν Μέμφιν. τὸν γὰρ
 ποταμὸν πάντα ῥέειν παρὰ τὸ ὄρος τὸ ψάμμινον πρὸς
 Λιβύης· τὸν δὲ Μῆνα ἀνωθεν, ὅσον τε ἑκατὸν σταδίους
 ἀπὸ Μέμφιος, τὸν πρὸς μεσαμβρίας ἀγκῶνα προσχώ-
 σαντα, τὸ μὲν ἀρχαῖον ῥέεθρόν ἀποξηραίνει, τὸν δὲ πο- 10
 ταμὸν ὀχετεῦσαι, τὸ μέσον τῶν οὐρέων ῥέειν. ἔτι δὲ
 καὶ νῦν ὑπὸ Περσέων ὁ ἀγκὼν οὗτος τοῦ Νείλου, ὃς
 ἀπεργμένος ῥέει, ἐν Φυλακῇσι μεγάλῃσι ἔχεται, φρασ-
 σόμενος ἀνὰ πᾶν ἔτος. εἰ γὰρ ἐβελήσει ῥήξας ὑπερβῆ-
 ναι ὁ ποταμὸς ταύτῃ, κίνδυνος πάσῃ Μέμφει κατα- 15
 κλυσθῆναι ἐστίν. ὥς δὲ τῷ Μῆνι τούτῳ τῷ πρώτῳ γε-

ratas audiui; quibus tamen nonnulla etiam, quae
 ipse meis oculis vidi, adiiciam. ΜΕΝΕΝ illum, qui
 primus in Aegypto regnavit, quum alia fecisse, aie-
 bant sacerdotes, tum hoc primum, quod Memphin
 iactis aggeribus a Nili inundatione secluserit. Olim
 enim fluvium iuxta ipsum montem arena obsitum
 a parte Libyae fluxisse; Menen vero superne, cen-
 tum fere stadia a Memphi, Nili brachium illud, quod
 meridiem versus tendebat, humo adgesta complesse;
 atque ita, exsiccato prisco alveo, alium duxisse, qui
 inter montes medius interfluere. Atque etiam nunc
 Persae brachium illud, quod nunc fluit ab altero
 seclusum, magna cura observant, et quotannis eum
 (eo loco, ubi a vetere alveo deflexit) adgesta humo
 muniunt; quoniam, si eo loci perrumpens fluvius
 exundaret, timendum foret ne universa Memphis
 inundaretur. Deinde vero eundem Menen, primum

νομένῳ βασιλεῖ χέρσον γεγονέναι τὸ ἀπεργμένον, τοῦτο
 μὲν, ἐν αὐτῷ πόλιν κτίσαι ταύτην, ἥτις νῦν Μέμφις
 καλεῖται· ἐστὶ γὰρ καὶ ἡ Μέμφις ἐν τῷ στενῷ τῆς
 20 Αἰγύπτου· ἔξωθεν δὲ αὐτῆς περιορύξαι λίμνην ἐκ τοῦ
 ποταμοῦ πρὸς βορρην τε καὶ πρὸς ἐσπέρην· τὸ γὰρ πρὸς
 τὴν ἡῶ αὐτὸς ὁ Νεῖλος ἀπέργει. τοῦτο δὲ, τοῦ Ἡφαί-
 στου τὸ ἱὸν ιδρύσασθαι ἐν αὐτῇ, ἐν μέγα τε καὶ
 ἀξιαπληγντότατον. Μετὰ δὲ τοῦτον, κατέλεγον οἱ ἱερεῖς 100
 ἐκ βύβλου ἄλλων βασιλῆων τριηκοσίων τε καὶ τριήκον-
 τα οὐνόματα. ἐν τοσαύτησι γενεῇσι ἀνθρώπων, ὀκτω-
 καίδεκα μὲν Αἰθίοπες ἦσαν, μὴ δὲ γυνὴ ἐπιχωρὶα· οἱ
 5 δὲ ἄλλοι, ἄνδρες Αἰγύπτιοι. τῇ δὲ γυναικὶ οὐνομα ἦν
 ἥ τις ἐβασίλευσε, τόπῃ τῇ Βαβυλωνίῃ, Νίτωκρις.
 τὴν ἔλεγον τιμωρέαυσαν ἀδελφεῶ, τὸν Αἰγύπτιοι βα-

Aegypti regem, aiunt, postquam regionem circa
 Memphin in sicco posuisset, in eadem regione ur-
 bem hanc, quae nunc *Memphis* vocatur, condidisse:
 (est enim Memphis etiam in angusta Aegypti par-
 te:) extra illam vero circumfodisse lacum ex fluvio
 versus septentrionem et versus occidentem, nam
 versus orientem ipse Nilus eam praestringit. Porro
 eundem in ipsa urbe Vulcani templum, quod ma-
 gnum ibi et memorabile est, statuisset. (100.) Post
 hunc ex libro recensuerunt mihi sacerdotes regum
 trecentorum et triginta nomina. In tot generationibus
 hominum octodecim Aethiopes erant, et una mulier
 indigena. Mulieri, quae in Aegypto regnavit, idem
 nomen fuit atque Babyloniae, *Nitocris*. Hanc me-
 morant ultam esse fratrem, quem Aegyptii, quum
 apud eos regnasset, occiderant, post eiusque caedem

σιλεύοντα σφέων ἀπέκτειναν· ἀποκτείναντες δὲ, οὕτω
 ἐκείνη ἀπέδωκαν τὴν βασιλείην· τούτῳ τιμωρέουσιν, πολ-
 λούς Αἰγυπτίων διαφθεῖραι δόλω. ποιησαμένην γάρ μιν 10
 οἴκημα περίμηκες, ὑπόγαυον, καινοῦν τῷ λόγῳ, νόσ-
 δὲ ἄλλα μηχανᾶσθαι. καλέσασαν δὲ μιν Αἰγυπτίων,
 τοὺς μάλιστα μεταίτιους τοῦ Φόνου ἦδε, πολλοὺς
 ἐστιᾶν· δαιτυμένους δὲ ἐπεῖναι τὸν ποταμὸν δι' αὐλῶ-
 νος κρυπτοῦ μεγάλου. ταύτης μὲν περὶ τοσαῦτα ἔλε- 15
 γον. πλὴν ὅτι αὐτὴν μιν, ὡς τοῦτο ἐξέργαστο, ρίψαι
 εἰς οἴκημα σποδοῦ πλέον, ὥπως ἀτιμώρητος γένηται.
 101 Τῶν δὲ ἄλλων βασιλέων, οὐ γὰρ ἔλεγον οὐδεμίαν ἔρ-
 γων ἀποδέξιν, κατ' οὐδὲν εἶναι λαμπρότης, πλὴν ἐνὸς
 τοῦ ἐσχάτου αὐτῶν Μοίριος. τοῦτον δὲ ἀποδέξασθαι
 μνημόσυνα, τοῦ Ἡφαίστου τὰ πρὸς βορρῇν ἄνεμον τε

regnum ipsi tradiderant: huius ulciscendi caussa mul-
 tos Aegyptios dolo interfecisse. Fecisse scilicet con-
 clave praelongum subterraneum, novum quiddam
 se moliri dicentem, animo autem aliud cogitantem.
 Tum Aegyptiorum magnum numerum, quos caedis
 maxime auctores fuisse noverat, ad coenam voca-
 tos, epulo ibidem excepisse; inter coenandum vero
 fluvium in conclave immisisse per occultum ingen-
 tem canalem. De hac igitur haec memorarunt, istud
 adiacientes, post id factum reginam se ipsam in
 conclave cineribus repletum coniecisse, quo vindi-
 ctam effugeret. (101.) Reliquorum regum nullum
 vel opus memorabile reliquisse dixerunt, vel re ulla
 insignem fuisse, praeter postremum eorum, *Μο-
 ρίν*. Hunc memorabilia edidisse opera, propylaea
 ad Vuleani templum, septentrionem spectantia; la-

5 τραμμένα προπύλαια· λίμνην τε ορύξαι, τῆς ἢ περι-
δος ὅσων ἐστὶ σταδίων ὕστερον δηλώσω· πυραμίδας τε
ἐν αὐτῇ οἰκοδομήσαι, τῶν τοῦ μεγάρου πέρι, ὁμοῦ αὐ-
τῇ τῇ λίμνῃ ἐπιμνήσομαι. τοῦτον μὲν τσαῦτα ἀποδέ-
ξασθαι· τῶν δὲ οὐδὲνα ἄλλων οὐδέν.

Παραμελόμενος ὦν τούτους, τοῦ ἐπὶ τούτοις γενο- 102
μένου βασιλέως, τῷ ὄνομα ἦν Σέσωστρις, τούτου
μνήμην ποιήσομαι. τὸν ἔλεγον οἱ ἱερεῖς πρῶτον μὲν πλοίοι-
σι μακροῖσι ὁρμηθέντα ἐκ τοῦ Ἀραβίου κόλπου, τοὺς
5 παρὰ τὴν Ἐρυθρὴν θάλασσαν κατοικημένους καταστρέ-
φειν· ἐς ὃ πλεοντά μιν πρόσω, ἀπικέσθαι ἐς θά-
λασσαν οὐκέτι πλωτὴν ὑπὸ βραχέων. ἐνθεῦτεν δὲ ὡς
ὀπίσω ἀπίκητο ἐς Αἴγυπτον, κατὰ τῶν ἱερέων τὴν φά-
τιν, στρατιὴν πολλὴν λαβὼν ἤλαυνε διὰ τῆς ἡπείρου,
10 πᾶν ἔθνος τὸ ἐμποδὼν καταστρεφόμενος. ὁτέοις μὲν

cumque effodisse, cuius quantus sit circuitus, dein-
de exponam; pyramidesque in eo extruxisse, qua-
rum de magnitudine simul cum ipso lacu faciam
mentionem. Hunc igitur ista edidisse opera; reliquo-
rum autem nullum quidquam.

(102.) Igitur hos omittens, alium memorabo, qui
post illos regnavit, cui nomen *Sesostri* fuit. Hunc
dixere sacerdotes primum navibus longis ex Arabico
sinu profectum, adcolas Erythraei maris subegisse;
donec, quum ulterius esset navigaturus, in mare per-
venisset quod propter breviam non amplius potuerit
navigari. Inde in Aegyptum reversus, ut narrant sa-
cerdotes, ingentem contractum exercitum per con-
tinentem duxit, omnesque quos adiit populos armis
subegit. Quod si quos offendisset, fortes populos, et

νυν αὐτέων ἀλκίμοισι ἐνετύγχανε, καὶ δεινῶς γλυχο-
 μένοισι περὶ τῆς ἐλευθερίας, τούτοις μὲν στήλας ἐνίστη
 ἐς τὰς χώρας, διὰ γραμμάτων λεγούσας τό τε ἑαυ-
 τοῦ οὐνομα καὶ τῆς πατρὸς, καὶ ὡς δυνάμι τῇ ἑωυτοῦ
 κατεστρέψατο Ὀφρεας. ὅτεων δὲ ἀμαχητὶ καὶ εὐπε- 15
 τῶς παρέλαβε τὰς πόλεις, τούτοις δὲ ἐνέγραφε ἐν
 τῇσι στήλασι κατὰ ταῦτα καὶ τοῖσι ἀνδρηίοισι τῶν
 ἐθνέων γενομένοις· καὶ δὴ καὶ αἰδοῖα γυναῖκός προ-
 ἐνέγραφε, δῆλα βουλόμενος ποιέειν ὡς εἶσαν ἀνάλκι-
 103 δες. Ταῦτα δὲ ποιέων, διεξῆγε τὴν ἡπειρόν· ἐς ὃ ἐκ
 τῆς Ἀσίας ἐς τὴν Εὐρώπην διαβάς, τοὺς τε Σκύθας
 κατεστρέψατο καὶ τοὺς Θρήκας. ἐς τούτους δὲ μοι
 δοκεῖ καὶ προσώτατα ἀπικέσθαι ὁ Αἰγύπτιος στρα-
 τός· ἐν μὲν γὰρ τῇ τούτων χώρῃ φαίνονται σταθεῖσαι 5
 αἱ στήλαι· τὸ δὲ προσωτέρω τούτων, οὐκέτι. ἐνθεῦτεν
 δὲ ἐπιστρέψας ὀπίσω ἦεν· καὶ ἐπεὶ τε ἐγένετο ἐπὶ Φά-

libertatis vehementer studiosos, in horum terris co-
 lumnas erigebat, quarum inscriptio declarabat quum
 regis nomen atque patriam, tum hos vi ab ipso es-
 se subactos. Quorum vero oppida citra pugnam et
 facile cepisset, in horum columnis eadem quidem,
 quae in fortium virorum columnis, inscribebat; in-
 super vero pudenda insculpi iussit muliebria, mol-
 les eos esse atque ignavos significans. (103.) Haec
 igitur faciens continentem obiit, donec ex Asia in
 Europam transgressus, Scythas subegit et Thracas.
 Hi, ut mihi videtur, extremi fuerunt, ad quos per-
 venerit Aegyptius exercitus: nam in horum terrâ con-
 spiciuntur columnae ab illo erectae, non vero ulte-
 rius. Inde converso itinere domum repetiit: sed ubi

σι ποταμῷ, οὐκ ἔχω τὸ ἐνθῦτεν ἀτρεκέως εἰπεῖν, εἴτε
 αὐτὸς ὁ βασιλεὺς Σέσωστρις ἀποδασάμενος τῆς ἐνω-
 10 τοῦ στρατιῆς μόριον ὅσον δὴ, αὐτοῦ κατέλιπε τῆς χώ-
 ρης οἰκήτορας· εἴτε τῶν τινὲς στρατιωτῶν τῇ πλάνῃ αὐτοῦ
 ἀχθεσθέντες, περὶ Φάσιν ποταμὸν κατέμειναν. Φαί- 104
 νονται μὲν γὰρ ἔοντες οἱ Κόλχοι Αἰγύπτιοι· νοήσας δὲ
 πρότερον αὐτὸς, ἢ ἀκούσας ἄλλων, λέγω. ὥς δέ μοι
 ἐν Φροντίδι ἐγένετο, εἰρόμην ἀμφοτέρους· καὶ μᾶλλον
 5 οἱ Κόλχοι ἐμεμνέατο τῶν Αἰγυπτίων, ἢ οἱ Αἰγύπτιοι
 τῶν Κόλχων. νομίζειν δ' ἔφασαν Αἰγύπτιοι τῆς Σε-
 σώστριος στρατιῆς εἶναι τοὺς Κόλχους· αὐτὸς δὲ εἴκα-
 σα τῇδε, καὶ ὅτι μελάγχροές εἰσι καὶ οὐλότριχες. καὶ
 τοῦτο μὲν ἐς αὐδὲν ἀνήκει· εἰσὶ γὰρ καὶ ἕτεροι τοιοῦτοι.
 10 ἀλλὰ τοισίδε καὶ μᾶλλον, ὅτι μῦθοι πάντων ἀνθρώ-
 πων Κόλχοι καὶ Αἰγύπτιοι καὶ Αἰθίοπες περιτάμνον-

ad Phasin fluvium fuit, haud satis certo adfirmare
 possum, ipse -ne rex Sesostris, designatam aliquam
 quantamcumque partem sui exercitus ibi reliquerit,
 an milites nonnulli, itinerum errores pertaesī, circa
 Phasin flumen remanserint. (104.) *Colchi* enim
 mihi videntur Aegyptii esse: idque dico, ut qui prius
 hoc ipsum mecum cogitaverim, quam ex aliis audivi.
 Quum vero curae mihi haec res esset, quaesivi ex
 utrisque: et magis Colchi recordabantur Aegyptio-
 rum, quum Aegyptii Colchorum. Ego vero coniecta-
 veram partim ex hoc, quod nigro colore et crispis ca-
 pillis sint Colchi: quamquam hoc parum valet, quum
 et alii sint populi tales: hoc igitur potius argumen-
 to id collegeram, quod soli omnium hominum Col-
 chi, praeter Aegyptios et Aethiopes, ab antiquissi-

ται ἀπ' ἀρχῆς τὰ αἰδοῖα. Φοίνικες δὲ καὶ Σύριοι οἱ ἐν τῇ Παλαιστίνῃ, καὶ αὐτοὶ ὁμολογέουσι παρ' Αἰγυπτίων μεμαθηκέναι· Σύριοι δὲ οἱ περὶ Θερμάδοντα καὶ Παρθένιον ποταμὸν, καὶ Μάκρανες οἱ τούτοις ἀστυ- 15 γείτονες ἔοντες, ἀπὸ Κόλχων Φασὶ νεωστὶ μεμαθηκέναι. οὗτοι γάρ εἰσι οἱ περιταμνόμενοι ἀνθρώπων μῦνοι· καὶ οὗτοι Αἰγυπτίοσι φαίνονται ποιῶντες κατὰ τὰ αὐτά. αὐτῶν δὲ Αἰγυπτίων καὶ Αἰθίοπων οὐκ ἔχω εἰπεῖν ὁκότεροι παρὰ τῶν ἐτέρων ἐξέμαθον· ἀρχαῖον γὰρ δὴ 20 τι φαίνεται εἶναι. ὡς δ' ἐπιμίσγόμενοι Αἰγύπτῳ ἐξέμαθον, μέγα μοι καὶ τότε τεκμήριον γίνεται· Φοινίκων ὁκόσοι τῇ Ἑλλάδι ἐπιμίσγονται, οὐκέτι Αἰγυπτίους μιμέονται κατὰ τὰ αἰδοῖα, ἀλλὰ τῶν ἐπιγυνομένων 105 οὐ περιτάμνουσι τὰ αἰδοῖα. Φέρε νυν καὶ ἄλλο εἶπα

mis temporibus circumcidant pudenda. Nam Phoenices, et Syri Palaestinam incolentes, profitentur ipsi, ab Aegyptiis se hoc accepisse. Syrii vero, qui circa Thermodontem et Parthenium fluvium habitant, et Macrones, horum finitimi, a Colchis nuper se accepisse fatentur. Hi enim sunt soli ex omnibus hominibus circumcisi; et hi manifeste Aegyptios in hac re imitantur. Aegyptii vero utrum ab Aethiopibus, an hi ab illis acceperint, adfirmare non possum; perantiquum enim ritum esse adparet. Istos autem ex Aegyptiorum commercio hunc ritum adoptasse, magnum mihi etiam documentum videtur hoc esse: Phoenices, qui inter Graecos vivunt, in hoc ritu ad pudenda pertinente non amplius imitantur Aegyptios, et eorum qui post nascuntur non circumcidunt virilia. (105.) Age vero, etiam aliud de Col-

περὶ τῶν Κόλχων, ὡς Αἰγυπτίοισι προσφερέεις εἰσὶ. λῆ-
 νον μῦθοι οὗτοί τε καὶ Αἰγύπτιοι ἐργάζονται κατὰ τὰ
 αὐτά. καὶ ἡ ζῆ πάσα καὶ ἡ γλῶσσα ἐμφερής ἐστι
 5 ἀλλήλοισι. λῆνον δὲ τὸ μὲν Κολχικόν, ὑπὸ Ἑλλήνων Σαρ-
 δονικὸν κέκληται· τὸ μὲντοι ἀπ' Αἰγύπτου ἀπικνεύμε-
 νον, καλέεται Αἰγύπτιον. Τὰς δὲ στήλας τὰς ἴστας 106
 κατὰ τὰς χώρας ὁ Αἰγύπτου βασιλεὺς Σέσωστρις,
 αἱ μὲν πλεῦνες οὐκέτι φαίνονται περιεοῦσαι· ἐν δὲ τῇ
 Παλαιστίνῃ Συρίῃ αὐτὸς ὄρεον εἰούσας, καὶ τὰ γραμ-
 5 ματα τὰ εἰρημένα ἐνεόντα, καὶ γυναικὸς αἰδοῖα. εἰσὶ
 δὲ καὶ περὶ Ἰωνίην δύο τύποι ἐν πέτρῃσι ἐγκεκολαμμέ-
 ναι τούτου τοῦ ἀνδρός, τῇ τε ἐκ τῆς Ἑφεσίδος ἐς Φώκαιαν
 ἔρχονται, καὶ τῇ ἐκ Σαρδίων ἐς Σμύρνην. ἐκατέρωθεν
 δὲ ἀνὴρ ἐγγέγλυπται, μέγας πέρμπτῃ σπιθαμῇ.

CV. 3 seq. ἐργάζονται κατὰ τὰ αὐτά. καὶ ἡ ζῆ etc. Probati
 nonnulli codd. sic habent : ἐργάζονται. καὶ κατὰ ταῦτα καὶ
 ἡ ζῆ etc.

chis commemorabo, in quo Aegyptiis similes sunt.
 Linum soli hi et Aegyptii fabricantur eodem modo:
 atque etiam tota vitae ratio et sermo utrorumque si-
 milis est. *Linum* quidem *Colchium* a Graecis *Sar-*
donium vocatur; illud vero quod ex Aegypto adfer-
 tur, *Aegyptium* nominatur. (106.) Columnarum
 quas variis in regionibus posuit Aegyptius rex *Seso-*
stris, pleraeque non amplius supersunt: in Syria
 vero Palaestina ipse superstites vidi, in quibus erat
 praedicta inscriptio, et pudenda muliebria. Sunt
 etiam in Ionia duae imagines huius viri saxi inscul-
 ptae, altera in via qua Epheso Phocaeam itur, al-
 tera qua Sardis Smyrnam. Utroque vir exscul-
 ptus est, magnitudine quatuor cubiterum cum una

τῇ μὲν δεξιῇ χειρὶ ἔχων αἰχμὴν, τῇ δὲ ἀριστερῇ τόξα, 10
καὶ τὴν ἄλλην σκευὴν ὡσαύτως· καὶ γὰρ Αἰγυπτίην
καὶ Αἰθιοπίδα ἔχει· ἐκ δὲ τοῦ ὤμου ἐς τὸν ἕτερον ὤμον
διὰ τῶν στηθέων γράμματα ἰρὰ Αἰγύπτια δέηκει ἐγ-
κεκολαρμένα, λέγοντα τάδε· ΕΓΩ ΤΗΝΔΕ ΤΗΝ
ΧΩΡΗΝ ὩΜΟΙΣΙ ΤΟΙΣΙ ἘΜΟΙΣΙ ἘΚΤΗΣΑ- 15
ΜΗΝ. ὅστις δὲ καὶ ὁκόθεν ἐστὶ, ἐνθαῦτα μὲν οὐ δηλοῖ,
ἐτέρωθεν δὲ δεδήλωκε. τὰ δὲ καὶ μετεξέτεροι τῶν θεη-
σαμένων, Μέμνονος εἰκόνα εἰκάζουσὶ μιν εἶναι, πολὺ
τῆς ἀληθείης ἀπολελειμμένοι.

107. Τοῦτον δὴ τὸν Αἰγύπτιον Σέσωστριν ἀναχωρόντα,
καὶ ἀνάγοντα πολέας ἀνθρώπους τῶν ἐθνέων τῶν τὰς χώ-
ρας κατεστρέψατο, ἔλεγον οἱ ἱερεῖς, ἐπεὶ τε ἐγένετο ἀνα-
κομιζόμενος ἐν Δάφνησι τῇσι Πηλουσίησι, τὸν ἀδελ-
φὸν ἐαυτοῦ τῷ ἐπέτρεψε Σέσωστρις τὴν Αἴγυπτον, τοῦ- 5

spithamâ, dextrâ manu hastam tenens, sinistrâ sagittas, et reliquo cultu simili; habet enim partim Aegyptiacum cultum, partim Aethiopicum: ab altero vero humero ad alterum per pectus pertinet insculpta inscriptio in hanc sententiam: *Ego hanc regionem meis humeris mihi adquisivi*. Quis vero, aut unde sit, ibi non declarat: alibi vero declaravit. Itaque istas nonnulli, qui viderunt, Memnonis coniiciunt imagines esse, longe a vero aberrantes.

(107.) Hunc Aegyptium Sesostrin, dicebant sacerdotes, redeuntem, multosque homines ex gentibus subactis secum ducentem, eundem, postquam in reditu ad Daphnin Pelusiacam pervenisset, a fratre, cuius fidei Aegyptum commiserat, una cum fi-

τον ἐπὶ ξείνῳ αὐτὸν καλέσαντα, καὶ πρὸς αὐτῷ τοὺς
 παῖδας, περινηῆσαι ἔξωθεν τὴν οἰκίην ὕλη· περινηήσαντα
 δέ, ὑποπρῆσαι. τὸν δὲ ὡς μαθεῖν τοῦτο, αὐτίκα συμ-
 βουλευέσθαι τῇ γυναικί· καὶ γὰρ δὴ καὶ τὴν γυναῖκα
 10 αὐτὸν ἅμα ἄγεισθαι. τὴν δέ οἱ συμβουλευῆσαι, τῶν
 παίδων ἐόντων ἕξ, τοὺς δύο ἐπὶ τὴν πυρὴν ἐκτείναντα,
 γεφυρῶσαι τὸ καιόμενον, αὐτοὺς δ' ἐπ' ἐκείνων ἐπιβαί-
 νοντας ἐκσῶζεσθαι. ταῦτα ποιῆσαι τὸν Σέσωστριν· καὶ
 δύο μὲν τῶν παίδων κατακαῆναι τρόπῳ τοιούτῳ· τοὺς
 δὲ λοιποὺς ἀποσωθῆναι ἅμα τῷ πατρί. Νοστήσας δὲ 108
 ὁ Σέσωστρις εἰς τὴν Αἴγυπτον, καὶ τισάμενος τὸν ἀδελ-
 φεὸν, τῷ μὲν ὁμίλῳ τὸν ἐπηγάγετο, τῶν τὰς χώρας
 κατεστρέψατο, τούτῳ μὲν τὰδε ἐχρήσατο. τοὺς τέ οἱ
 5 λίθους, τοὺς ἐπὶ τούτου τοῦ βασιλέως κομισθέντας εἰς τοῦ
 Ἥφαιστου τὸ ἱερόν, ἐόντας μεγάβει περιμήκειας, οὗτοι
 ἦσαν οἱ ἐλκύσαντες· καὶ τὰς διώρυχας τὰς νῦν εὐ-

liis hospitio esse exceptum: at illum circa domum,
 in qua rex erat, materiam congeri, congestamque
 iussisse incendi. Qua re animadversâ, deliberasse re-
 gem cum uxore, quippe illam comitem secum ha-
 buisse. Hanc ei suasisse, quum sex essent filii, duo-
 bus ex his super pyram extensis pontem sic in ardente
 materia faceret, quem ipsi superantes effugerent. Id
 fecisse Sesostrin, et duos filios ita igne fuisse ab-
 sumptos, reliquos vero una cum patre fugâ servatos.
 (108.) Postquam in Aegyptum advenit, poenasque
 de fratre sumsit, tum vero multitudine hominum,
 quos e terris subactis adduxerat, in hunc modum usus
 est. Lapidēs eos, qui hoc regnante ad Vulcani tem-
 plum congesti sunt, immanī magnitudine, hi sunt

σας ἐν Αἰγύπτῳ πάσας οὗτοι ἀναγκαζόμενοι ὥρουσθ' ἐποίουν τε σὺν ἐκόντες Αἰγύπτον, τὸ πρὶν εὐῶσαν ἱππασίμην καὶ ἀμαξευομένην πᾶσαν, ἐνδεᾶ τούτων. ἀπὸ 10 γὰρ τούτου τοῦ χρόνου Αἰγύπτος, εὐῶσα πεδία πᾶσα, ἀνιπτος καὶ ἀναμάζευτος γέγονε· αἰτίαι δὲ τούτων αἱ διώρυχες γεγόνασι, εὐῶσαι πολλαί, καὶ παντοίους τρόπους ἔχουσαι. κατέταμνε δὲ τοῦδε εἵνεκα τὴν χώραν ὁ βασιλεὺς· ὅσοι τῶν Αἰγυπτίων μὴ ἐπὶ τῷ ποταμῷ 15 ἔκτειντο τὰς πόλεις, ἀλλ' ἀναμέσους, οὗτοι ὅπως τε ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ, σπανίζοντες ὑδάτων, πλατυτέροις ἐχρέοντο τοῖσι πόμασι, ἐκ Φρεάτων χερόμενοι. τούτων 109 μὲν δὴ εἵνεκα κατετμήθη ἡ Αἴγυπτος. Κατανεῖμαι δὲ τὴν χώραν Αἰγυπτίοις ἅπασιν τοῦτον ἔλεγον τὸν βασιλέα, κλῆρον ἴσον ἐκάστῳ τετραγώνον δίδοντα· καὶ ἀπὸ

qui traxerunt: iidemque canales cunctos, qui nunc in Aegypto sunt, coacti foderunt; atque ita inviti quidem fecerunt, ut Aegyptus, quae ante id tempus tota equis et plaustis opportuna fuerat, hoc commodo careret. Nam ab illo tempore Aegyptus, tota licet plana et campestris, equis et plaustis inhabilis facta est: cuius rei causa est multitudo fossarum, variis modis omnes in partes ductarum. Regionem autem ita fossis discidit rex ille hac causa. Quicumque ex Aegyptiis oppida habitabant quae non sunt ad fluvium sita, sed in media regione; hi, postquam recessit Nilus, aquae inopiâ laborantes, salsiore potu usi erant, ex puteis hausto. Huius rei causâ discissa est Aegyptus. (109.) Porro hunc regem, aiebant, distribuisse regionem inter omnes Aegyptios, singulisque sortem aequalem dedisse quadratam; et ab hac sorte redditus sibi constituisse,

5 τούτου τὰς προσόδους ποιήσασθαι, ἐπιτάξαντα ἀποφο-
 ρὴν ἐπιτελέειν κατ' ἐνιαυτόν. εἰ δέ τις τοῦ κλήρου ὁ
 ποταμός τι παρέλειτο, ἐλθὼν αὖ πρὸς αὐτόν, ἐσήμαινεν
 τὸ γεγενημένον· ὁ δὲ, ἔπεμπε τοὺς ἐπισκεψομένους καὶ
 ἀναμετρήσοντας ὅσω ἐλάσσων ὁ χώρος γέγονε, ὅπως
 10 τοῦ λοιποῦ κατὰ λόγον τῆς τεταγμένης ἀποφορῆς τε-
 λείῃ. δοκεῖ δέ μοι ἐνθεῦτεν γεωμετρίῃ εὐρεθεῖσα, ἐς τὴν
 Ἑλλάδα ἐπανελθεῖν. πόλον μὲν γὰρ, καὶ γνώμονα,
 καὶ τὰ δωδέκα μέρη τῆς ἡμέρης, παρὰ Βαβυλωνίων
 ἔμαθον οἱ Ἕλληνες. Βασιλεὺς μὲν δὴ οὗτος μῦθος Αἰ- 110
 γύπτιος Αἰθιοπίης ἦρξε. Μνημόσυνα δὲ ἐλίπετο πρὸ τῶν
 Ἡφαιστείου, ἀνδριάντας λιθίνους· δύο μὲν, τριήκοντα
 πηχέων, ἑαυτὸν τε καὶ τὴν γυναῖκα· τοὺς δὲ παῖδας
 5 ἑόντας τέσσερας, εἴκοσι πηχέων ἕκαστον. τῶν δὴ ὁ

imperato tributo quotannis pendendo. Quod si de
 cuiuspiam sorte fluvijs aliquid abstraxisset, is regem
 adiens indicabat factum; et rex, missis qui rem prae-
 sentem inspicerent, dimetirenturque quanto minor fa-
 ctus fuerit ager, in posterum tributi partem pro portio-
 ne remittebat. Videturque mihi ex hoc negotio inven-
 ta esse *geometria* apud Aegyptios, indeque ad Grae-
 cos transiisse. Nam polum quidem et gnomonem et
 duodecim diei partes a Babylonijs Graeci acceperunt.
 (110.) Idem rex *Sesostris*, unus ex Aegypti regi-
 bus, Aethiopiae etiam regnum obtinuit. Monumenta
 autem sui reliquit statuas lapideas ante Vulcani tem-
 plum positas: quarum duae, triginta cubitorum quae-
 que, ipsius et uxoris referebant imagines; tum qua-
 tuor, viginti cubitorum quaeque, totidem numero
 filiorum. Ante has statuas quum multo post tempore

ἱεὺς τοῦ Ἡφαίστου χρόνῳ μετέπειτα πολλῶ Δαρεῖον
τὸν Πέρσῃν οὐ περιεῖδε ἰσάντα ἔμπροσθεν ἀνδριάντα,
Φᾶς „οὐ οἱ πεποιῆσ' αἱ ἔργα οἷά περ Σεσῶστρι τῷ Αἰ-
γυπτίῳ. Σέσωστριν μὲν γὰρ ἄλλα τε καταστρέψα-
σθαι ἔθνεα οὐκ ἐλάσσω ἐκείνου, καὶ δὴ καὶ Σκύθας· 10
Δαρεῖον δὲ οὐ δυνασθῆναι Σκύθας ἐλεῖν. οὐκ ὦν δίκαιον
εἶναι ἰσάναι ἔμπροσθε τῶν ἐκείνου ἀναθημάτων, μὴ οὐκ
ὑπερβαλλόμενον τοῖσι ἔργοισι.“ Δαρεῖον μὲν νυν λέ-
γουσι πρὸς ταῦτα συγγνώμην ποιήσασθαι.

- 111 Σεσῶστριος δὲ τελευτήσαντος, ἐκδέξασθαι ἔλεγον τὴν
βασιληίην τὸν παῖδα αὐτοῦ Φερῶν· τὸν ἀποδέξασθαι
μὲν οὐδεμίην στρατήην, συνενειχθῆναι δέ οἱ τυφλὸν γε-
νέσθαι, διὰ τοιόνδε πρῆγμα. τοῦ ποταμοῦ κατελθόντος
μέγιστα δὴ τότε ἐπ' ὀκτωκαίδεκα πήχεας, ὥς ὑπερέ- 5
βαλε τὰς ἀρούρας, πνεύματος ἐμπεσόντος, κυματὶς ὁ

Darius Persa sibi vellet statuam ponere, vetuit Vul-
cani sacerdos, dicens *non edita ab illo esse facta
qualia a Sesostri Aegyptio: Sesostrin enim quum
alias gentes nihilo vel pauciores vel inferiores,
quam ipse, tum vero et Scythas, subegisset, quos
Darius subigere non potuisset. Quare non esse
aequum, ut ante illius monumenta statuam ponat
is qui illius facta non superarit.* Aiuntque Darium
sacerdoti haec dicenti ignovisse.

(111.) Sesostri vitā functo, aiebant, regnum susce-
pisse filium eius *Pheron*: eumque nullum militare
facinus praeclarum edidisse; accidisse quippe ei ut
caecus fieret, et quidem ob factum huiusmodi. Quum
flumen eo tempore copiosissimum descendisset ad
octodecim pedum altitudinem, camposque inundas-

ποταμὸς ἐγένετο· τὸν δὲ βασιλέα λέγουσι τοῦτον ἀτα-
σθαλίῃ χρησάμενον, λαβόντα αἰχμὴν, βαλέειν ἐς μέσας
τὰς δῖνας τοῦ ποταμοῦ· μετὰ δὲ, αὐτίκα καμρόντα αὐ-
10 τὸν τοὺς ὀφθαλμοὺς, τυφλωθῆναι. δέκα μὲν δὴ ἔτεα
εἶναι μιν τυφλόν· ἐνδεκάτῳ δὲ ἔτει ἀπικέσθαι οἱ μαν-
τήιον ἐκ Βουτοῦς πόλιος, ὡς „ἐξήκει τέ οἱ ὁ χρόνος τῆς
ζημίας, καὶ ἀναβλέψει, γυναικὸς οὐρῶν νηφάμενος τοὺς
ὀφθαλμοὺς, ἥτις παρὰ τὸν ἐωυτῆς ἄνδρα μῶνον πεφοί-
15 τηκε, ἄλλων ἀνδρῶν εὐῶσα ἄπειρος·“ καὶ τὸν πρώτης
τῆς ἐωυτοῦ γυναικὸς πειρᾶσθαι· μετὰ δὲ, ὡς οὐκ ἀνέ-
βλεπε, ἐπέξῃς πασέων πειρᾶσθαι. ἀναβλέψαντα δὲ,
συναγαγεῖν τὰς γυναῖκας τῶν ἐπειρήθη, πλὴν ἢ τῆς
τῷ οὐρῶ νηφάμενος ἀνέβλεψε, ἐς μίην πόλιν, ἢ νῦν

set, ingruente vento ingentes fluctus ciere flumen
coepit. Ibi tunc regem hunc, improbâ vesaniâ cor-
reptum, sumsisse spiculum, et in medios fluminis
gurgites coniecisse: dein protinus oculis coepisse la-
borare, prorsusque usum oculorum amisisse. Post-
quam decem annis caecus fuisset, advenisse ei, un-
decimo anno, ex Buto oppido oraculi responsum,
exactum esse mulctae tempus; oculorum usum re-
cepturum eum esse, si oculos eluisset lotio mu-
lieris, quae non nisi cum suo marito coiisset, et
cum nullo alio viro habuisset consuetudinem. Il-
lum igitur ante omnia uxoris urinam esse expertum;
deinde vero, quum visum non recepisset, aliarum
omnium atque aliarum experimentum fecisse. Ad
extremum, postquam visum recepisset, mulieres cun-
ctas, quarum experimentum fecerat, exceptâ unâ
illâ cuius urinâ lotus visum recepit, in unum oppi-
Herod. T. I. P. I. B b

καλέσται 'Ερυθρή βῶλος' ἐς ταύτην συναλίσσαντα, εἶπε 20
 πρῆσαι πάσας σὺν αὐτῇ τῇ πόλει. τῆς δὲ νηψάμενος
 τῷ οὖρῳ ἀνέβλειψε, ταύτην δὲ εἶχε αὐτὸς γυναῖκα.
 Ἀναθήματα δὲ, ἀποφυγὼν τὴν πάθην τῶν ὀφθαλμῶν,
 ἄλλα τε ἀνὰ τὰ ἱρά πάντα τὰ λόγιμα ἀνέθηκε, καὶ
 τοῦ γε λόγον μάλιστα ἀξίόν ἐστι ἔχειν, ἐς τοῦ Ἡλίου 25
 τὸ ἱερὸν ἀξιόθετα ἀνέθηκε ἔργα, ὀβελούς δύο λιθίνους,
 ἐξ ἐνὸς ἐόντα ἑκάτερον λίθου, μῆκος μὲν ἑκάτερον πη-
 χέων ἑκατὸν, εὖρος δὲ ὀκτὰ πηχέων.

- 112 Τούτου δὲ ἐκδέξασθαι τὴν βασιλικήν ἔλεγον ἄνδρα
 Μερμήστιν, τῷ κατὰ τὴν τῶν Ἑλλήνων γλωσσοῖσαν ὀνο-
 μα Πρωτῆα εἶναι τοῦ νῦν τέμενός ἐστι ἐν Μέρμη-
 στῶν καλὸν τε καὶ εὖ ἐσκευασμένον, τοῦ Ἡφαιστήϊου

dum congregasse, cui nomen nunc Erythroholus est,
 (quasi *Ruðrum holum* diceret) atque ita congrega-
 tas, subiecto igne, simul cum oppido concremasse;
 illam vero, cuius urinâ lotus visum receperat, in
 matrimonium duxisse. Donaria autem, postquam
 oculorum calamitate est liberatus, quum alia in no-
 tabilioribus quibusque templis consecravit, tum,
 quod maxime memorari prae caeteris meretur, in
 Solis templo opera posuit spectatu digna, duo sa-
 xeos *obelos*, utrumque ex uno saxo, longitudine
 utrumque centum cubitorum, latitudine octo cubi-
 torum.

(112.) Huic in regnum successisse aiebant virum
 Memphiten, eum qui Graecorum sermone *Proteus*
 nominetur: cuius nunc delubrum est Memphi pul-
 crum admodum et eximie instructum, a Vulcani

6 πρὸς νότον ἄνεμον κείμενον. περιοικέουσι δὲ τὸ τέμενος
τοῦτο Φοίνικες Τύριοι· καλέεται δὲ ὁ χῶρος οὗτος ὁ
συνάπας, Τυρίων στρατόπεδον. ἔστι δὲ ἐν τῷ τεμένει τοῦ
Πρωτέος ἱερὸν, τὸ καλέεται Ξείνης Ἀφροδίτης· συμβάλ-
λομαι δὲ τοῦτο τὸ ἱερὸν εἶναι Ἑλένης τῆς Τυνδάρεω, καὶ
10 τὸν λόγον ἀκηκοὺς ὡς διαιτήθη Ἑλένη παρὰ Πρωτεί,
καὶ δὴ καὶ ἔτι Ξείνης Ἀφροδίτης ἐπωνύμιόν ἐστι· ὅσα
γὰρ ἄλλα Ἀφροδίτης ἱερά ἐστι, οὐδαμῶς Ξείνης ἐπι-
καλέεται· Ἐλεγον δὲ μοι οἱ ἱερεῖς ἱστοροῦντι τὰ περὶ 113
Ἑλένην, γενέσθαι ὥδε· Ἀλέξανδρον ἀρπάσαντα Ἑλέ-
νην ἐκ Σπάρτης, ἀποπλέειν εἰς τὴν ἑωυτοῦ. καὶ μιν, ὡς
ἐγένετο ἐν τῷ Αἰγαίῳ, ἐξῶσται ἄνεμοι ἐκβάλλουσι· εἰς
5 τὸ Αἰγύπτιον πέλαγος· ἐνθεῦτεν δὲ (οὐ γὰρ ἀνίει τὰ
πνεύματα) ἀπικνέεται εἰς Αἴγυπτον, καὶ Αἰγύπτου εἰς

templo austrum versus situm. Circa delubrum illud
Phoenices Tyrii habitant; vocaturque totus ille lo-
cus, *Tyriorum castra*. Intra Protei delubrum ae-
des est, quae vocatur *Veneris Hospitae*: quam ego
aedem Helenae Tyndari filiae sacratam fuisse conii-
cio, tum quod memoratum audivi vixisse Helenam
apud Proteum, tum nempe ob hoc ipsum cogno-
men *Hospitae Veneris*: quotquot enim alia sunt
Veneris templa, eorum nullum est quod tale cogno-
men habeat. (113.) Dixerunt autem mihi sacerdo-
tes, sciscitanti quae ad Helenam spectant, gestam
rem esse hunc in modum. Alexandrum, postquam
Helenam ex Spartâ rapuisset, domum navigasse. Sed
ubi in Aegaeum pervenit, violenti ex adverso venti
in Aegyptium mare eum compulerunt: inde, quum
non remitteret vis ventorum, Aegyptum tenuit; et

τὸ νῦν Κανωβικὸν καλούμενον στόμα τοῦ Νείλου, καὶ
 εἰς Ταριχείας. ἦν δὲ ἐπὶ τῆς ἡϊόνος, ὃ καὶ νῦν ἐστὶ,
 Ἡρακλέος ἱερὸν· εἰς τὸ ἦν καταφυγὰν οἰκέτης ὅτε αὐ-
 θρώπων ἐπιβάληται στίγματα ἱερά, ἑαυτὸν διδούς τῷ 10
 θεῷ, οὐκ ἔξεστι τούτου ἄψασθαι. ὁ νόμος οὗτος διατε-
 λείναι ἐὼν ὁμοῖος μέχρ' ἐμεῦ τῷ ἀπ' ἀρχῆς. τοῦ ὧν δὴ
 Ἀλεξάνδρου ἀπιστεύεται θεράποντες, πυθόμενοι τὸν περὶ
 τὸ ἱερὸν ἔχοντα νόμον· ἰκέται δὲ ἰζόμενοι τοῦ θεοῦ, κα-
 τηγόρεον τοῦ Ἀλεξάνδρου, βουλόμενοι βλάπτειν αὐτὸν, 15
 πάντα λόγον ἐξηγούμενοι ὥς εἶχε περὶ τὴν Ἑλένην τε
 καὶ τὴν εἰς Μενέλεων ἀδικίην· κατηγόρεον δὲ ταῦτα πρὸς
 τε τοὺς ἱεράς καὶ τὸν τοῦ στόματος τούτου φύλακον, τῷ
 114 οὐνόμα ἦν Θῶνις. Ἀκούσας δὲ τούτων ὁ Θῶνις, πέμ-
 πει τὴν ταχίστην εἰς Μέμφιν παρὰ Πρωτιά ἀγγελίην,

in illud quidem Nili ostium, quod Canobicum nunc
 vocatur, ad Taricheas pervenit. Erat autem in litore
 Herculis templum, quod etiam nunc est: in quod
 si quis cuiuscumque hominis servus profugerit, et
 deo se tradens, sacras sibi imponi notas curaverit,
 hunc nemini fas est tangere. Lex ista eadem, quae
 olim fuit, ad meam usque aetatem manet. Ab Alex-
 andro igitur famuli nonnulli, cognita lege quae in
 hoc templo obtinet, desciscunt: sedentesque deo sup-
 plices, nocituri Alexandro, accusarunt eum; om-
 nemque iniquitatem, qua adversus Helenam et Me-
 nelaum usus ille erat, aperuerunt: renunciarunt haec
 autem quum sacerdotibus templi, tum praefecto huius
 ostii, cui *Thonis* nomen erat. (114.) Quibus cogni-
 tis Thonis celeriter Memphin ad *Proteum* nuncios

λέγουσαν τάδε· „Ἦκει ξείνος, γένος μὲν Τευκρὸς, ἔρ-
 „γον δὲ ἀνόσιον ἐν τῇ Ἑλλάδι ἐξεργασμένος· ξείνου
 5 „γὰρ τοῦ ἑωυτοῦ ἐξαπατήσας τὴν γυναῖκα, αὐτὴν τε
 „ταύτην ἄγων ἦκει, καὶ πολλὰ κάρτα χρέματα, ὑπὸ
 „ἀνέμων ἐς γῆν τὴν σὴν ἀπενειχθεῖς. κότερα δῆτα τοῦ-
 „τον ἐῶμεν ἀσινέα ἐκπλέειν, ἢ ἀφελώμεθα τὰ ἔχων
 „ἦλθε;“ Ἀντιπέμπει πρὸς ταῦτα ὁ Πρωτεύς λέγοντα
 10 τάδε· „Ἄνδρα τοῦτον, ὅστις κοτὲ ἐστὶ ἀνόσια ἐργασ-
 „μένος ξείνον τὸν ἑωυτοῦ, συλλαβόντες, ἀπάγετε παρ'
 „ἐμέ, ἵνα εἰδῶ ὅτι κοτὲ καὶ λέξει.“ Ἀκούσας δὲ 115
 ταῦτα ὁ Θῶνις, συλλαμβάνει τὸν Ἀλέξανδρον, καὶ
 τὰς νέας αὐτοῦ κατίσχει· μετὰ δὲ, αὐτὸν τε τοῦτον
 ἀνήγαγε ἐς Μέμφιν, καὶ τὴν Ἑλένην τε καὶ τὰ χρέ-
 5 ματα· πρὸς δὲ, καὶ τοὺς ἱκέτας. ἀνακομισθέντων δὲ
 πάντων, εἰδῶτα τὸν Ἀλέξανδρον ὁ Πρωτεύς, τίς εἶη,

misit, qui haec ei dicerent: *Advenit huc peregrinus homo, natione Troianus, qui in Graecia improbum facinus commisit: quippe hospitis sui uxorem decepit, eamque et magnam simul rerum pretiosarum copiam secum vehens huc adpulit, ventorum vi tuam in terram compulsus. Hunc cicine ergo sinemus illaesum abire; an, quae secum advexit, ei eripiemus?* Ad haec Proteus remittit nuncium, qui diceret: *Hunc hominem, quisquis sit, qui hospitem tam nefariâ iniuriâ adfecit, prehendite, et ad me adducite, ut sciam quid tandem dicat.* (115.) His auditis Thonis prehendit Alexandrum, navesque eius retinet: dein et ipsum et Helenam et res pretiosas Memphin duxit, atque etiam fugitivos supplices. Qui ubi advenērunt, quaesivī ex

καὶ ὁκόθεν πλέει. ὁ δὲ οἱ καὶ τὸ γένος κατέλεξε, καὶ
 τῆς πατρὸς εἶπε τὸ οὐνομα· καὶ δὴ καὶ τὸν πλὸν ἀπη-
 γήσατο ὁκόθεν πλέει. μετὰ δὲ, ὁ Πρωτεύς εἰρώτα αὐ-
 τὸν ὁκόθεν τὴν Ἑλένην λάβοι· πλανωμένου δὲ τοῦ Ἀλεξ- 10
 ἀνδρου ἐν τῷ λόγῳ, καὶ οὐ λέγοντος τὴν ἀληθείην,
 ἤλεγχον οἱ γενόμενοι ἰκέται, ἐξηγούμενοι πάντα λόγον
 τοῦ ἀδικήματος. τέλος δὲ δὴ σφι λόγον τόνδε ἐκφαί-
 νει ὁ Πρωτεύς, λέγων ὅτι „Ἐγὼ εἰ μὴ περὶ πολλοῦ
 „ἠγεύμην μηδένα ξείνων κτείνειν, ὅσοι ὑπ’ ἀνέμων ἦδη 15
 „ἀπολαμφθέντες ἦλθον ἐς χώραν τὴν ἐμὴν, ἐγὼ ἂν σε
 „ὑπὲρ τοῦ Ἑλλήνος ἐτίσάμην· ὅς, ὦ κάκιστε ἀνδρῶν,
 „ξενίων τυχών, ἔργον ἀνοσιώτατον ἐργάσαο. παρὰ τοῦ
 „σεαυτοῦ ξείνου τὴν γυναῖκα ἦλθες· καὶ μάλα ταῦτά
 „τοὶ οὐκ ἤρκεσε, ἀλλὰ ἀναπτερώσας αὐτήν, οἴχεαι 20

Alexandro Proteus, quis esset, et unde cum navibus
 suis advenisset. Et ille suum genus commemoravit,
 et patriae dixit nomen; atque navigationis cursum,
 et unde adveniret, exposuit. Deinde vero interro-
 gante Proteo, Helenam unde accepisset, titubantem
 in oratione, nec vera loquentem, coarguebant fugi-
 tivi supplices, et totam sceleris rationem regi ape-
 tuerunt. Ad extremum Proteus hanc sententiam pro-
 nunciavit: *Nisi ego, inquit, maximi ducerem, nul-
 lum hominem peregrinum occidere, qui ventorum
 vi compulsus meam terram accessisset, a te pro
 Graeco illa poenas sumpturus eram, qui, ὁ homi-
 num scelestissime, hospitio benigne exceptus, faci-
 nus improbissimum admisisti. Ad tui hospitis
 uxorem intrasti; et hoc flagitio non contentus,
 tuis fraudibus excitatam raptamque abduxisti.*

25 „ ἔχων ἐκκλείψας. καὶ οὐδὲ ταῦτά τοι μοῦνα ἤρκεσι,
 „ ἀλλὰ καὶ τὰ οἰκία τοῦ ξείνου κεραΐσας ἤκει. νῦν ἂν
 „ ἐπεὶ περὶ πολλοῦ ἦγμαι μὴ ξεινοκτονέειν, γυναῖ-
 „ κα μὲν ταύτην καὶ τὰ χρήματα οὗ τοι προήσω ἀπά-
 „ γεσθαι, ἀλλὰ αὐτὰ ἐγὼ τῷ Ἑλλήνι ξείνῳ φυλάξω,
 „ ἐς ὃ ἂν αὐτὸς ἐλθὼν ἐκεῖνος ἀπαγαγέσθαι ἐθέλῃ· αὐ-
 „ τὸν δὲ σὲ καὶ τοὺς σοὺς συμπλόους τριῶν ἡμερέων
 „ προαγορεύω ἐκ τῆς ἐμῆς γῆς ἐς ἄλλην τινὰ μετορμί-
 „ ζεσθαι· εἰ δὲ μὴ, ἄτε παλεμίους περιΐψεσθαι.“

Ἑλένης μὲν ταύτην ἀπίζιν παρὰ Πρωτέα ἔλεγον οἱ 116
 ἱερεῖς γενέσθαι. δοκέει δέ μοι καὶ Ὅμηρος τὸν λόγον
 τοῦτον πυθέσθαι· ἀλλ' οὐ γὰρ ὁμοίως ἐς τὴν ἐποποιή-
 εὐπρεπὴς ἦν τῷ ἐτέρῳ τῷ περ ἐχρήσατο· ἐς ὃ μετῆκε
 5 αὐτὸν, δηλώσας ὡς καὶ τοῦτον ἐπίσταίτο τὸν λόγον. δη-
 λον δέ, κατὰ γὰρ ἐποίησε ἐν Ἰλιάδι (καὶ οὐδαμῇ ἄλ-

*Nec hoc tibi satis fuit, sed etiam domum tui ho-
 spitis exspoliasti, hisque cum spoliis huc venisti.
 Nunc, quoniam semper mihi curae fuit hospitem
 nullum occidere, mulierem quidem hanc atque
 opes non te sinam hinc abducere, sed haec ego
 Graeco illi servabo, donec ipse veniens recipere
 voluerit: tibi vero et navigationis sociis edico, ut
 intra triduum meā e terrā in aliam navigetis: sin
 minus, pro hostibus vos habebo.*

(116.) Hunc fuisse Helenae apud Proteum adven-
 tum dixere sacerdotes. Videtur autem mihi Home-
 rus eandem audivisse narrationem; sed, quoniam
 non similiter, atque altera narratio, adcommodata
 esset epico carmini, idcirco eam deseruisse, ita tamen
 ut significaret notam sibi eam fuisse. Adparet hoc

λη ἀνεπόδισε ἑαυτὸν) πλάνην τὴν Ἀλεξάνδρου, ὡς ἀπηνείχθη ἄγων Ἑλένην, τῇ τε δὴ ἄλλῃ πλαζόμενος, καὶ ὡς ἐς Σιδῶνα τῆς Φοινίκης ἀπίκητο. ἐπιμέμνηται δὲ αὐτοῦ ἐν Διομήδεος ἀριστείῃ, λέγει δὲ τὰ ἔπεα οὕτω· 10

Ἐνθ' ἔσαν οἱ πέπλοι παμποίκιλοι, ἔργα γυναικῶν Σιδονίων, τὰς αὐτὸς Ἀλέξανδρος Θεοειδὴς ἤγαγε Σιδονίηθεν, ἐπιπλῶς εὐρέα πόντον, τὴν ὁδὸν ἣν Ἑλένην περ ἀνήγαγεν εὐπατέρειαν.

Ἐπιμέμνηται δὲ καὶ ἐν Ὀδυσσεΐῃ, ἐν τοῖσιδὲ τοῖσι ἔπεσι· 15

Τοῖα Διὸς θυγάτηρ ἔχε Φάρμακα μητιόεντα, ἔσθλα, τὰ οἱ Πολυδάμνα πόρην, Θῶνος παράκοιτις Αἰγυπτίῃ· τῇ πλεῖστα φέρει ζείδωρος ἄρουρα Φάρμακα, πολλὰ μὲν ἔσθλα μεμιγμένα πολλὰ δὲ λυγρά. 20

enim ex itinerum ratione Alexandri, quam in Iliade proposuit, (nec vero usquam alibi retractavit) ubi ait, quum per alia loca eum errasse, Helenam secum ducentem, tum Sidonem in Phoenicia adpulisse. Meminit autem huius rei in *Diomedis fortibus factis*, ubi hos posuit versus:

Picturata inerant ibi pallia, [pepla,] facta puellis Sidoniis, quas ipse Paris formosus ab urbe Sidoniq duxit, sulcans freta lata carinis, quum retulit magnis Helenam natalibus ortam.

Meminit quoque in *Odysseâ*, his versibus:

Haec habuit Iove nata perapte parata venena, quae Polydamna sibi Thonis donaverat uxor Aegyptia, ubi terra ferax fert plurima mixtim multa quidem proba, multa etiam damnosa venena.

καὶ τάδε ἔτερα πρὸς Τηλέμαχον Μενέλαος λέγει·

Αἰγύπτῳ μ' ἐτι δεῦρο θεοὶ μεμαῶτα νέσθαι
ἔσχον, ἐπεὶ αὖ σφιν ἔρεξα τελέσσας ἐκατόμβας.

Ἐν τούτοις τοῖσι ἔπεισι δηλοῖ, ὅτι ἠπίστατο τὴν εἰς Αἴ-
25 γύπτῳ Ἀλεξάνδρου πλάνην· ὁμοῦρεῖ γὰρ ἡ Συρίη Αἰ-
γύπτῳ· οἱ δὲ Φοίνικες, τῶν ἐστὶ ἡ Σιδῶν, ἐν τῇ Συρίῃ
οἰκέουσι. Κατὰ ταῦτα δὲ τὰ ἔπια, καὶ τότε τὸ χω- 117
ρίον οὐκ ἤκιστα, ἀλλὰ μάλιστα, δηλὸν ὅτι οὐκ Ὀμήρου
τὰ Κύπρια ἔπια ἐστὶ, ἀλλ' ἄλλου τινός. ἐν μὲν γὰρ
τοῖσι Κυπρίοις εἴρηται, ὡς τριταῖος ἐκ Σπάρτης Ἀλέξ-
5 ἀνδρὸς ἀπῖκετο εἰς τὸ Ἴλιον ἄγων τὴν Ἑλένην, εὐαεῖ
τε πνεύματι χρῆσάμενος καὶ θαλάσῃ λείῃ· ἐν δὲ
Ἰλιάδι λέγει ὡς ἐπλάζετο ἄγων αὐτήν. Ὀμηρὸς μὲν
νυν, καὶ τὰ Κύπρια ἔπια, χαίρετω.

Tum etiam haec, eodem spectantia, Telemacho dicit
Menalaus:

Huc etiam Aegypto dii me tenuere reverti

conantem, quibus haud tuleram solennia sacra.

Quibus versibus declarat poëta, cognitam sibi fuisse
Alexandri, per maria errantis, adventum in Aegyp-
tum: confinis enim est Syria Aegypto: Phoenices
autem, quorum est Sidon, in Syria habitant. (117.)
Ex hisce autem versibus, et ex isto maxime loco,
[quem ex Iliade adposui,] clarum est, non esse Ho-
merum *Cypriorum carminum* auctorem, sed alium
quempiam. Nam in Cypriis memoratur, tertio die
Spartâ Ilium cum Helenâ pervenisse Alexandrum,
secundo vento usum, et mari tranquillo: in Iliade
vero ait poëta, errasse illum quum Helenam domum
duceret. Sed valeat Homerus, valeantque Cypria
carmina.

118 Εἰρομένους δὲ μεν τοὺς ἰρέας, εἰ μάταιον λόγον λέγουσι εἰ Ἕλληνες τὰ περὶ Ἴλιον γενέσθαι, ἢ οὐκ ἔφασαν πρὸς ταῦτα τὰδε, ἱστορήσι. Φάμενοι εἰδέναι παρ' αὐτοῦ Μενέλεω. Ἐλθεῖν μὲν γὰρ, μετὰ τὴν Ἑλένης αἰσπαγὴν, εἰς τὴν Τευκρίδα γῆν Ἑλλήνων στρατιὴν πολλήν, βοηθεῦσαν Μενέλεω· ἐκβαῖσαν δὲ εἰς γῆν καὶ ἰδρὼν θεῖον τὴν στρατιὴν, πέμπειν εἰς τὸ Ἴλιον ἀγγέλους· σὺν δὲ σφι ἰάναι καὶ αὐτὸν Μενέλεω· τοὺς δ' ἐπεὶ τε ἐσελθεῖν εἰς τὸ τεῖχος, ἀπαίτεειν Ἑλένην τε καὶ τὰ χρήματα τὰ οἱ οὐχέτι κλέψας Ἀλέξανδρος, τῶν τε ἀδικημάτων δίκας αἰτέειν· τοὺς δὲ Τευκροὺς τὸν αὐτὸν λόγον λέγειν τότε καὶ μετέπειτα, καὶ ὁμνόντας καὶ ἀνωμωτοῖ, μὴ μὲν ἔχειν Ἑλένην, μηδὲ τὰ ἐπικαλούμενα χρήματα, ἀλλ' εἶναι αὐτὰ πάντα ἐν Αἰγύπτῳ· καὶ οὐκ ἂν δικαίως αὐτοὶ δίκας ὑπέχειν, ἃ Πρωτεύς ὁ Αἰ- 15

(118.) Interroganti vero mihi, utrum vanum fictumque sit, nec ne, quod Graeci *de bello ad Ilium gesto* narrant, responderunt mihi haecce, quae ex ipsius Menelai narratione sibi cognita esse adfirmarunt. Scilicet, venisse post Helenae raptum exercitum ingentem Graecorum in terram Troianam, Menelao opem laturum. Ab exercitu isto, exscensione factâ, positisque castris, missos esse Ilium legatos, et in his ipsum Menelaum: qui postquam muros ingressi, repetiissent Helenam, et opes ab Alexandro subreptas, et satisfactionem iniuriarum postulassent; respondisse tunc Teucros id quod et deinde constanter adfirmaverint iurati et non iurati, non habere se Helenam, neque opes quae repeterentur, sed esse ista omnia in Aegypto; neque aequum esse, se earum rerum causâ

γύπτιος βασιλεὺς ἔχει. οἱ δὲ Ἕλληνες καταγελαῖσθαι
 θακύνοντες ὑπ' αὐτῶν. οὕτω δὲ ἐπολιόρκειον, ἐς ὃ ἐξέλ-
 λον. ἐλθούσι δὲ τὸ τεῖχος ὥς οὐκ ἐφαίνετο ἡ Ἑλένη,
 ἀλλὰ τὸν αὐτὸν λόγον τῷ προτέρῳ ἐπυνθάνοντο, οὕτω
 20 δὲ πιστεύσαντες τῷ λόγῳ τῷ πρώτῳ οἱ Ἕλληνες, αὐ-
 τὸν Μενέλεον ἀποστέλλουσι παρὰ Πρωτιά. Ἀπικέ- 119
 μενος δὲ ὁ Μενέλεως ἐς τὴν Αἴγυπτον, καὶ ἀναπλά-
 σας ἐς τὴν Μέμφιν, εἶπας τὴν ἀληθινήν τῶν πηγμα-
 τῶν, καὶ ξενίων ἤτησε μέγαν, καὶ Ἑλένην ἀπαθεία
 5 κακῶν ἀπέλαβε· πρὸς δὲ, καὶ τὰ ἑωυτοῦ χρήματα
 πάντα. Τυχῶν μέντοι τούτων, ἐγένετο Μενέλεως ἀνὴρ
 ἄδικος ἐς Αἰγυπτίους. ἀποπλέειν γὰρ ὠρμημένον αὐτὸν
 ἴσχον ἄπλοισι· ἐπειδὴ δὲ τοῦτο ἐπὶ πολλὸν τοιοῦτο ἦν,
 ἐπιτεχνᾷται πῆγμα οὐκ ὅσιον· λαβὼν γὰρ δύο παι-

satisfactionem dare, quae essent in Protei manibus,
 regis Aegyptii. At Graeci, ab his se rideri existiman-
 tes, ea caussa obsedissee urbem, donec cepissent.
 Capta urbe, quum nusquam Helena reperiretur, et
 constanter eundem sermonem, quem antea, audirent
 Graeci; sic deinde fidem priori sermoni adhibentes,
 Menelaum ipsum ad Proteum miserunt. (119.) Me-
 nelaus ubi in Aegyptum pervenit, adverso fluvio
 Memphin navigavit, ibique expositâ rei veritate, in-
 signibus donis hospitalibus exceptus est, et Helenam
 illaësam recepit, insuperque opes suas omnes. Ve-
 rumtamen Menelaus, quamquam haec omnia conse-
 cutus, inique cum Aegyptiis egit. Nam quum profi-
 cisci vellèt, nec per ventos posset, longiore interpo-
 sitâ morâ, ad extremum rem adgressus est impiam
 et nefariam: duos puerulos sumisit hominum indige-

δία ἀνδρῶν ἐπιχωρίων, ἔντομά σφρα ἐποίησε. μετὰ δέ, 10
 ὡς ἐπαίσιτος ἐγένετο τοῦτο ἐργασμένος, μισηθεὶς τε καὶ
 διωκόμενος, οἶχετο Φεύγων τῇσι νηυσὶ ἐπὶ Λιβύης. τὸ
 ἐνθεῦτεν δὲ ὅκου ἐτράπετο, οὐκέτι εἶχον εἰπεῖν Αἰγύ-
 πτιοι· τούτων δὲ τὰ μὲν ἱστορίῃσι ἔφασαν ἐπίστασθαι,
 τὰ δέ, παρ' ἐωυτοῖσι γενόμενα, ἀτρεκέως ἐπιστάμενοι 15
 120 λέγειν. Ταῦτα μὲν Αἰγυπτίων οἱ ἱερεῖς ἔλεγον· ἐγὼ
 δὲ τῷ λόγῳ τῷ περὶ Ἑλένης λεχθέντι καὶ αὐτὸς προσ-
 τίθεμαι, τάδ' ἐπιλεγόμενος· εἰ ἦν Ἑλένη ἐν Ἰλίῳ,
 ἀποδοθῆναι αὐτὴν τοῖσι Ἕλλησι, ἥτοι ἐκόντος γε ἢ
 ἄκοντος Ἀλεξάνδρου. αὐτὰρ γὰρ δὴ οὕτω γε φρενοβλαβῆς 5
 ἦν ὁ Πρίαμος, οὐδὲ οἱ ἄλλοι προσήκοντες αὐτῷ, ὥστε
 τοῖσι σφετέροισι σώμασι καὶ τοῖσι τέκνοισι καὶ τῇ πόλει
 κινδυνεύειν ἐβούλοντο, ὅπως Ἀλέξανδρος Ἑλένη συνοι-

narum, eosque placandis ventis immolavit. Deinde
 postquam evulgatum est facinus, invisus Aegyptiis,
 et ab eis exagitatus, profugit cum suis navibus, Li-
 byam versus iter intendens. Inde vero quonam per-
 venerit, non amplius dicere potuerunt Aegyptii: ista
 vero, quae dixi, partim sciscitando se cognovisse aic-
 bant, partim apud se gesta adcurate cognita habere.
 (120.) Haec mihi Aegyptiorum dixerunt sacerdo-
 tes: narrationi autem, quam *de Helena* fecerunt, ego
 etiam ipse adsentior, haecce mecum reputans: si in
 Illo fuisset Helena, reddituros eam Graecis fuisse
 Troianos, sive volente Alexandro, sive nolente. Nam
 profecto non ita mente captus erat Priamus, neque
 caeteri illius propinqui, ut suis ipsorum capitibus et
 liberis et universa urbe voluissent periclitari, quo
 Alexander Helenam haberet uxorem. Quod si etiam

κή. εἰ δέ τοι καὶ ἐν τοῖσι πρῶταισι χρόνοις ταῦτα ἐγί-
 10 νωσκον· ἐπεὶ πολλοὶ μὲν τῶν ἄλλων Τρώων, ὁκότε συμ-
 μίσγοιεν τοῖσι Ἑλλήσι, ἀπώλλυντο, αὐτοῦ δὲ Πριάμου
 οὐκ ἔστι ὅτε οὐ δύο ἢ τρεῖς ἢ καὶ ἔτι πλείους τῶν παί-
 δων, μάχης γινομένης, ἀπέθνησκον, εἰ χρή τι τοῖσι
 ἐποποιῶσι χρεώμενον λέγειν· τούτων δὲ τοιούτων συμ-
 15 βαινόντων, ἐγὼ μὲν ἔλπομαι, εἰ καὶ αὐτὸς Πριάμος
 συνοίκεε Ἑλένη, ἀποδοῦναι ἂν αὐτὴν τοῖσι Ἀχαιοῖσι;
 μέλλοντά γε δὴ τῶν παρεόντων κακῶν ἀπαλλαγῆσε-
 σθαι. οὐ μὲν οὐδὲ ἡ βασιληὴ ἐς Ἀλέξανδρον περιήϊε;
 ὥστε γέροντος Πριάμου ἑόντος, ἐπ' ἐκείνῳ τὰ πρήγμα-
 20 τα εἶναι· ἀλλὰ Ἐκτωρ, καὶ πρεσβύτερος καὶ ἀνὴρ ἐκεί-
 νου μᾶλλον ἐὼν, ἔμελλε αὐτὴν Πριάμου ἀποθανέντος
 παραλάμψεσθαι· τὸν οὐ προσῆκε ἀδικέοντι τῷ ἀδελφεῷ
 ἐπιτρέπειν, καὶ ταῦτα, μεγάλων κακῶν δι' αὐτὸν συμ-

initio ita secum statuissent, tamen deinde, postquam
 et aliorum Troianorum complures, quoties cum Grae-
 cis congressi sunt, perierunt, et ex ipsius Priami filijs
 quolibet in praelio (si quidem epicorum poëtarum
 narrationi fides habenda) duo aut tres aut etiam plures
 occubuerunt; his ita comparatis, puto equidem, si vel
 ipse Priamus Helenam duxisset uxorem, redditurum
 eam fuisse Graecis hac conditione, ut praesentibus
 malis liberaretur. Porro ne regnum quidem ad Ale-
 xandrum erat redituum, ut, quum senex esset Pria-
 mus, rerum summa penes illum fuerit: sed Hector,
 et aetate maior et longe illo vir fortior, in regnum
 mortuo Priamo erat successurus; quem non est con-
 sentaneum indulgere voluisse fratri iniuste agenti;
 quum praesertim illius caussâ gravissima mala et pri-

βαιόντων, ἰδὲν τε καὶ αὐτῶ, καὶ τοῖσι ἄλλοισι πᾶσι
 Τρωσὶ Ἄλλ' οὐ γὰρ εἶχον Ἑλένην ἀποδοῦναι, οὐδὲ 25
 λέγουσι αὐτοῖσι τὴν ἀληθινήν ἐπίστευον οἱ Ἕλληνες ὥς
 μὲν ἐγὼ γνώμην ἀποφαίνομαι, τοῦ δαιμονίου παρα-
 σκευάζοντος, ὅπως πανωλεβρίῃ ἀπολόμανοι, καταφανὲς
 τοῦτο τοῖσι ἀνθρώποισι ποιήσωσι, ὥς τῶν μεγάλων ἀδι-
 κημάτων μεγάλαι εἰσὶ καὶ αἱ τιμωρίαι παρὰ τῶν θεῶν. 30
 καὶ ταῦτα μὲν, τῇ ἐμοὶ δοκίει, εἴρηται.

121. Πρωτίος δὲ ἐκδέξασθαι τὴν βασιληίην Ραμψίνι-
 τον ἔλεγον ὃς μνημόσυνα ἐλίπετο τὰ προπύλαια τὰ
 πρὸς ἐσπέρην τετραμμένα τοῦ Ἡφαιστείου. αὐτοὺς δὲ
 τῶν προπυλαίων ἔστησε ἀνδριάντας δύο, ἑόντας τὸ μέ-
 γαλος πέντε καὶ εἴκοσι πηχέων· τῶν Αἰγύπτιοι τὸν μὲν 5
 πρὸς βορέῳ ἑστειῶτα καλέουσι Θέρος· τὸν δὲ πρὸς νότον,
 χειμῶνα. καὶ τὸν μὲν καλέουσι Θέρος, τοῦτον μὲν προσ-

vatim ipsum, et publice Troianos omnes premerent.
 Sed enim non potuerant illi Helenam reddere, et vera
 dicentibus fidem non adhibuerant Graeci: idque (ut
 dicam quod sentio) factum est divino numine: ita
 moderante, ut illi, internecione pereuntes, testatum
 facerent hominibus, graves iniurias gravibus etiam
 poenis vindicari a diis. Sed haec quidem pro mea dixi
 opinione.

(121.) Proteo in regno successisse memorarunt
Rampsinitum: qui monumenta sui reliquit propylaea
 templi Vulcani, occidentem spectantia. Ex ad-
 verso vero propylaeorum duas posuit statuas, viginti
 quinque cubitorum magnitudine: quarum illam,
 quae stat a septentrione, *Aestatem* adpellant Aegyptii;
 alteram, quae a meridie, *Hiemem*: et illam quidem,

κινέουσι τε, καὶ εὖ ποίεουσι· τὸν δὲ χειμῶνα καλεῖ-
 μενον, τὰ ἔμπαλιν τούτων ἔρδουσι. Πλούτον δὲ τούτῳ 121
 10 τῷ βασιλεῖ γενέσθαι ἀργύρου μέγαν, τὸν οὐδένα τῶν (1)
 ὕστερον ἐπιτραφέντων βασιλέων δύνασθαι ὑπερβαλέ-
 σθαι, οὐδ' ἐγγὺς εἰλθεῖν. βουλάμενον δὲ αὐτὸν ἐν ἀσφα-
 λῇ τὰ χρήματα θησαυρίζειν, οἰκοδομέσθαι οἶκημα
 λίθινον· τοῦ τῶν τοίχων ἓνα εἰς τὸ ἔξω μέρος τῆς οἰκίας
 15 ἔχειν. τὸν δὲ ἐργαζόμενον, ἐπιβουλεύοντα, τάδε μηχαν-
 ᾶσθαι· τῶν λίθων παρασκευάσασθαι ἓνα ἐξαιρετὸν εἶναι
 ἐκ τοῦ τοίχου ῥηϊδίως καὶ ὑπὸ δύο ἀνδρῶν καὶ ὑπ' ἑνός.
 ὥς δὲ ἐπετελέσθη τὸ οἶκημα, τὸν μὲν βασιλῆα θησαυ-
 ρίσαι τὰ χρήματα ἐν αὐτῷ. χρόνου δὲ περιόντος, τὸν
 20 οἰκοδόμον, περὶ τελευτὴν τοῦ βίου ἔοντα, ἀνακαλέσα-
 σθαι τοὺς παῖδας. (εἶναι γὰρ αὐτῷ δύο·) τούτοισι δὲ ἀπὸ

quam *Aestatem* vocant, adorant et donis placant;
 adversus illam, quae *Hiems* nominatur, contrarium
 faciunt. (121. 1.) Hunc regem, dixerunt, tantas ope-
 possedisse, tantamque vim argenti, ut posteriorum
 regum nullus, non dico superare eum opibus potue-
 rit, sed ne prope quidem accedere. Igitur in tuto repo-
 nere suas pecunias cupientem, conclave aedificandum
 curasse lapideam. Cuius aedificii quum unus paries ex-
 trorsum spectaret, eum cui mandatum opus erat, pe-
 cuniae insidiantem, hocce esse machinatum: ex lapidi-
 bus unum ita parasse, ut e muro facile eximi posset a
 duobus aut etiam ab uno homine. Absoluto aedificio,
 regem in illo divitias suas deposuisse. Interiecto autem
 tempore, quum is, qui conclave illud aedificaverat,
 prope vitae finem esset, hunc advocatis ad se duo-
 bus, qui ei erant, filiis exposuisse, in aedificando regis

γῆσασθαι, ὡς ἐκείνων προδρέων ὅπως βίον ἄφθονον ἔχουσι, τεχνάσαιτο οἰκοδομῶν τὸν θησαυρὸν τοῦ βασιλῆος. σαφέως δὲ αὐτοῖσι πάντα ἐξηγησάμενον τὰ περὶ τὴν ἐξαίρεσιν τοῦ λίθου, δοῦναι τὰ μέτρα αὐτοῦ, λέγοντα 25 ὡς ταῦτα διαφυλάσσοντες, ταμίαι τῶν βασιλῆος χρημάτων ἔσονται. καὶ τὸν μὲν τελευτῆσαι τὸν βίον, τοὺς δὲ παῖδας αὐτοῦ οὐκ ἐς μακροὴν ἔργου ἔχεισθαι· ἐπελθόντας δὲ ἐπὶ τὰ βασιλῆα νυκτός, καὶ τὸν λίθον ἐπὶ τῷ οἰκοδομῆματι ἀνευρόντας, ῥηιδίως μεταχειρίσασθαι, 30

121 καὶ τῶν χρημάτων πολλὰ ἐξενείκασθαι. Ὡς δὲ τυ-
 (2) χεῖν τὸν βασιλῆα ἀνοίξαντα τὸ οἶκημα, θωμάσαι, ἰδόντα τῶν χρημάτων καταδεῖν τὰ ἀγγήια· οὐκ ἔχειν δὲ ὅν τινα ἐπατιᾶται, τῶν τε σημάτων ὄντων σώων, καὶ τοῦ οἰκήματος κεκλειμένου. ὡς δὲ αὐτῷ, καὶ δις καὶ 35 τρίς ἀνοίξαντι, αἰεὶ ἐλάσσω φαίνεσθαι τὰ χρήματα,

thesauro usum se esse artificio, quo prospexisset ut opulentam haberent rem familiarem. Perspicue igitur illos docuisse quo pacto eximi lapis posset, et mensuras illis tradidisse, quas si observassent, futuros eos aiebat esse regiarum opum dispensatores. Hoc igitur vitâ functo, filios haud multo post operi admovisse manus: noctu ad regiam accedentes, lapidem in aedificio a se inventum facili operâ tractasse, multumque pecuniae extulisse. (121. 2.) Quum forte dein conclave rex aperuisset, videretque diminutas in vasis pecunias, miratum esse; nec vero quem culparet habuisse, quum sigilla ianuae salva fuissent, et aedificium clausum. Ubi autem iterum et tertio aperiens, constanter minui vidit pecunias, (nec enim

(τούς γὰρ κλέπτας οὐκ ἀνιέναι κεραΐζοντας,) ποιῆσαι
 μιν τάδε· πάγας προστάξαι ἐργάσασθαι, καὶ ταύτας
 περὶ τὰ ἀγγήια, ἐν τοῖσι τὰ χρήματα ἐῆν, στήσαι.
 40 τῶν δὲ Φωρῶν, ὥσπερ ἐν τῷ προτοῦ χρόνῳ, ἐλθόντων,
 καὶ ἐνδύντος τοῦ ἐτέρου αὐτῶν, ἐπεὶ πρὸς τὸ ἄγγος
 προσῆλθε, ἰθείως τῇ πάγῃ ἐνέχεσθαι· αἷς δὲ γινῶναι αὐτὸν
 ἐν οἷᾳ κακῶ ἦν, ἰθείως καλέειν τὸν ἀδελφεόν, καὶ δη-
 λοῦν αὐτῷ τὰ παρόντα, καὶ κελεύειν τὴν ταχίστην
 45 ἐσθύντα, ἀποτάμνειν αὐτοῦ τὴν κεφαλὴν· ὅπως μὴ αὐ-
 τὸς ὀφθεῖς, καὶ γνωρισθεῖς ὅς εἴη, προσαπολέσει καὶ
 ἐκεῖνον. τῷ δὲ δόξαι εὖ λέγειν, καὶ ποιῆσαι μιν πει-
 σθέντα ταῦτα· καὶ καταρμόσαντα τὸν λίθον, ἀπιέναι
 ἐπ' οἴκου, φέροντα τὴν κεφαλὴν τοῦ ἀδελφεοῦ. Ὡς ¹²¹
 50 δὲ ἡμέρῃ ἐγένετο, ἐσελθόντα τὸν βασιλῆα εἰς τὸ οἶκημα, ⁽³⁾
 ἐκπεπλῆχθαι, ὀρέοντα τὸ σῶμα τοῦ Φωρὸς ἐν τῇ πᾶ-

spoliare desiisse fures) hocce eum fecisse: laqueos
 confici-iussisse, eosque circa vasa, in quibus inerant
 pecuniae, collocari. Ventitasse dein, ut antea, fures:
 quorum quum irrepsisset alter, et ad vas accessisset,
 continuo hunc laqueo esse captum. Eumdem vero,
 videntem quo in malo esset, protinus vocato fratri
 significasse quid accidisset, iussisseque eum ut conti-
 nuo ipse irreperet, sibiue caput abscinderet; ne, sese
 conspecto, agnitoque quis esset, ille simul male esset
 periturus. Et illum, probato huius consilio, fecisse
 ut iusserat frater, adaptatoque iterum lapide domum
 abiisse, caput fratris asportantem. (121. 3.) Ut il-
 luxit, ingressum regem in conclave obstupuisse, con-
 specto corpore furis laqueo constricti, quum praeser-

γῇ ἀνευ τῆς κεφαλῆς ἔόν· τὸ δὲ οἶκημα, ἀσινές, καὶ
 οὔτε ἔσοδον οὔτε ἐκδυσιν οὐδεμίην ἔχον. ἀπορεύμενον δὲ
 μιν, τάδε ποιῆσαι· τοῦ Φωρὸς τὸν νέκυν κατὰ τοῦ τεί- 55
 χους κατακρεμάσαι· Φυλάκους δὲ αὐτοῦ καταστήσαν-
 τα, ἐντείλασθαί σφι, τὸν αὖ ἰδῶνται ἀποκλαύσαντα,
 ἢ κατοικτιζάμενον, συλλαβόντας ἄγειν πρὸς ἑαυτὸν.
 ἀνακρεμαμένου δὲ τοῦ νέκυος, τὴν μητέρα δεινῶς φέ-
 ρειν· λόγους δὲ πρὸς τὸν περιέοντα παῖδα ποιευμένην,
 προστάσσειν αὐτῷ, ὅτιω τρόπῳ δύναται, μηχανᾶσθαι 60
 ὅπως τὸ σῶμα τοῦ ἀδελφεοῦ καταλύσας κομιεῖ· εἰ δὲ
 τούτων ἀμελήσει, διαπειλέειν αὐτήν, ὥς ἐλθοῦσα πρὸς
 121 τὸν βασιλῆα, μηνύσει αὐτὸν ἔχοντα τὰ χρήματα. Ὡς.
 (4) δὲ χαλεπῶς ἐλαμβάνετο ἡ μήτηρ τοῦ περιέοντος πα-
 δός, καὶ πολλὰ πρὸς αὐτὴν λέγων οὐκ ἔπειθε, ἐπιτε- 65
 χήσασθαι τοιαύδε μιν. ὄνους κατασκευασάμενον, καὶ

tim illaesum aedificium, nullumque vel introitum
 vel exitum, videret. Itaque haerentem animo, hocce
 fecisse: cadaver furis ex muro suspendisse, adposi-
 tisque custodibus imperasse, ut, si quem vidissent
 deplorantem aut lamentantem, hunc prehensum ad
 se adducerent. Interim suspenso furis cadavere vehe-
 menter dolentem matrem, collatis cum superstite
 filio sermonibus imperasse huic, ut, quoquo modo
 quibusve artibus posset, solve- re cadaver fratris et
 sibi adferre conaretur; adiecisseque minas, eam rem
 si ille neglexisset, regem se adituram, ipsumque,
 ut qui illius pecunias habeat, delaturam. (121. 4.)
 Ita asperè a matre acceptum filium superstitem, post-
 quam nullo pacto illam potuisset commovere, dolum
 excogitasse huiusmodi. Instructis asinis utres impo-

ἀσκοὺς πλήσαντα οἴνου, ἐπιθεῖναι ἐπὶ τῶν ὄνων, καὶ
 ἔπειτα ἐλαύνειν αὐτούς· ὡς δὲ κατὰ τοὺς Φυλάσσον-
 τας ἦν τὸν κρεμᾶμενον νέκυν, ἐπισπᾶσαντα τῶν ἀσκῶν.
 70 δύο ἢ τρεῖς ποδεῶνας αὐτὸν λύειν ἀπαμμένους. ὡς δὲ
 ἔρρεε ὁ οἶνος, τὴν κεφαλὴν μιν κόπτεσθαι μεγάλα
 βοῶντα, ὡς οὐκ ἔχοντα πρὸς οἶκον τῶν ὄνων πρῶτον
 τράπηται. τοὺς δὲ Φυλάκους, ὡς ἰδεῖν πολὺν ῥέοντα
 τὸν οἶνον, συντρέχειν ἐς τὴν ὁδὸν ἐγγυῆϊ ἔχοντας, καὶ
 75 τὸν ἐκκεχυμένον οἶνον συγκομίζειν, ἐν κέρδεϊ ποιευμέ-
 νους· τὸν δὲ διαλοιδορέεσθαι πᾶσι, ἔργῃν προσποιούμε-
 νον· παραμυθευμένων δὲ αὐτὸν τῶν Φυλάκων, χρόνῳ
 πρηγνέσθαι προσποιέεσθαι, καὶ ὑπείσθαι τῆς ὀργῆς·
 τέλος δὲ, ἐξελάσαι αὐτὸν τοὺς ὄνους ἐκ τῆς ὁδοῦ, καὶ
 80 κατασκευάζειν. ὡς δὲ λόγους τε πλείους ἐγγίνεσθαι,
 καὶ τινα καὶ σκῶψαί μιν καὶ ἐς γέλωτα προαγαγέ-

suisse vino plenos, eosque per viam publicam agi-
 tasse: quumque prope locum fuisset ubi erant cada-
 veris suspensi custodes, attractos duorum aut trium
 utrium pendulos petiolos solvisse; tum, effluente
 vino, caput sibi pulsasse ingenti edito clamore, quasi
 incertum, ad quemnam ex asinis primum se conver-
 teret. Custodes, multum fluere vini videntes, in viam
 concurrissse, vasa tenentes, effluensque vinum, ut
 suum in lucrum cedens, colligentes; illum autem,
 vehementer se iratum simulantem, maledictis eos la-
 cerasse. Custodibus vero eum consolantibus, paula-
 tim mitigari simulantem, ab ira remisisse; denique
 a mediâ viâ exegisse asinos, eosque rursus instruxis-
 se. Ibi multis incidentibus sermonibus, quum unus
 ex custodibus facete cavillans etiam risum ei elicuis-

σθαι, ἐπιδούναι αὐτοῖσι τῶν ἀσκῶν ἕνα· τοὺς δὲ αὐ-
 τοῦ, ὥσπερ εἶχον, κατακλιθέντας πίνειν διανοέσθαι,
 καὶ ἐκεῖνον παραλαμβάνειν, καὶ κελεύειν μετ' ἐωυτῶν
 μέιναντα συμπίνειν· τὸν δὲ πεισθῆναι τε δὴ, καὶ κατα- 85
 μέναι. ὥς δέ μιν παρὰ τὴν πόσιν Φιλοφράνως ἡσπά-
 ζοντο, ἐπιδούναι αὐτοῖσι καὶ ἄλλον τῶν ἀσκῶν. δαΐφ-
 λεί δὲ τῷ ποτῷ χρησαμένους τοὺς Φυλάκους, ὑπερμε-
 θυσθῆναι· καὶ κρατηθέντας ὑπὸ τοῦ ὕπνου, αὐτοῦ ἐν-
 θάπερ ἔπινον κατακοιμηθῆναι. τὸν δὲ, ὥς πρόσω ἦν τῆς 90
 νυκτός, τό τε σῶμα τοῦ ἀδελφεοῦ καταλῦσαι, καὶ τῶν
 Φυλάκων ἐπὶ λύμῃ πάντων ξυρῆσαι τὰς δεξιάς παρηγ-
 γάδας· ἐπιθέντα δὲ τὸν νέκυν ἐπὶ τοὺς ὄνους, ἀπελαύνειν
 ἐκ οἴκου, ἐπιτελέσαντα τῇ μητρὶ τὰ προσταχθέντα.
 121 Τὸν δὲ βασιλέα, ὥς αὐτῷ ἀπηγγέλθη τοῦ Φωρὸς ὁ 95
 (5) νέκυσ ἐκκεκλημένος, δεινὰ ποιεῖν· πάντως δὲ βουλό-

set, dono eum illis dedisse unum ex utribus: et illos
 e vestigio discumbentes computationi animum ad-
 plucuisse, ipsumque manu prehensum hortatos esse,
 ut secum maneret compotaretque: et illum, ut erat
 consentaneum, morem gessisse, apudque illos man-
 sisse. Qui quum inter potandum comiter salutarent
 hominem, hunc etiam alio ex utribus illos donasse:
 et copioso potu utentes custodes, ita fuisse inebriatos,
 ut somno oppressi, eodem loco ubi potaverant, ob-
 dormierint. Tum vero, nocte iam multum progressâ,
 hunc fratris corpus solvisse, et custodum dexteras ge-
 nas contumeliae caussa rasisse; denique cadavere asi-
 nis imposito, mandata matris exsecutum, domum
 eum asinis rediisse. (121. 5.) Regem, postquam ei
 renunciatum esset furto ablatum esse cadaver, aeger-

μενον εὐρεθῆναι ὅστις κοτὲ εἴη ὁ ταῦτα μηχανώμενος,
ποιῆσαι μιν τάδε, ἐμοὶ μὲν οὐ πιστά· τὴν δὲ θυγατέρα
τὴν ἐαυτοῦ κατίσαι ἐπ' οἰκήματος, ἐντειλάμενον πάν-
100 τας τε ὁμοίως προσδέκασθαι, καὶ πρὶν συγγενέσθαι,
ἀναγκάζειν λέγειν αὐτῇ ὅ τι δὴ ἐν τῷ βίῳ ἐργασται
αὐτῷ σοφώτατον καὶ ἀνοσιώτατον· ὅς δ' αὖ ἀπηγήση-
ται τὰ περὶ τὸν Φῶρα γεγενημένα, τοῦτον συλλαμ-
βάνειν, καὶ μὴ ἀπίεσαι ἔξω. ὡς δὲ τὴν παῖδα ποιεῖν
105 τὰ ἐκ τοῦ πατρὸς προσταχθέντα, τὸν Φῶρα πυθόμενον
τῶν εἵνεκα ταῦτα ἐπρήσσετο, βουλευθέντα πολυτροπῇ
τοῦ βασιλῆος περιγενέσθαι, ποιεῖν τάδε. νεκροῦ προσ-
φάτου ἀποταμόντα ἐν τῷ ὥμῳ τὴν χεῖρα, ἵεναι αὐτὸν
ἔχοντα αὐτὴν ὑπὸ τῷ ἱματίῳ· ἐσελθόντα δὲ ἐς τοῦ βα-
110 σιλῆος τὴν θυγατέρα, καὶ εἰρωτώμενον τάπερ καὶ οἱ
ἄλλοι, ἀπηγήσασθαι ὡς ἀνοσιώτατον μὲν εἴη ἐργασ-

rime tulisse; cupientemque quoquomodo reperire
quis esset qui ista fuisset machinatus, hocce fecisse
aiunt, mihi non credibile. Filiam suam iussisse in
lupanari sedere, cunctosque homines pariter admit-
tere, sed, priusquam coirent, cogere ut dicat quisque
quid sit quod et callidissimum, et quod improbissi-
mum, in vita patruerit: quod si quis narrasset ea
quae circa furem accidissent, hunc prehenderet, ne-
que egredi pateretur. Iussis patris quum morem gere-
ret puella, furem hunc, postquam cognosset cuius
rei caussâ haec fierent, cuperetque regem superare
versutiâ, haecce fecisse. Recens mortui hominis am-
putasse in humero manum, eâque sub pallio abscon-
ditâ ad regis filiam intrasse; tum ab eâ interrogatum
sicuti alii, responsisse, *improbissimum se facinus pa-*

μένος, ὅτε τοῦ ἀδελφεοῦ ἐν τῷ θησαυρῷ τοῦ βασιλῆος
 ὑπὸ πάγης αἰλόντος ἀποτάμοι τὴν κεφαλὴν· σοφώτα-
 τον δὲ, ὅτι τοὺς φυλάκους καταμεθύσας, καταλύσει
 τοῦ ἀδελφεοῦ κρεμάμενον τὸν νέκυν. τὴν δὲ, ὡς ἤκου-¹¹⁵
 σε, ἀπτεσθαι αὐτοῦ. τὸν δὲ Φῶρα ἐν τῷ σκότει προ-
 τεῖναι αὐτῇ τοῦ νεκροῦ τὴν χεῖρα· τὴν δὲ, ἐπιλαβομέ-
 νην ἔχειν, νομίζουσιν αὐτοῦ ἐκείνου τῆς χειρὸς ἀντέχε-
 σθαι· τὸν δὲ Φῶρα προέμενον αὐτῇ, οἴχεσθαι διὰ θυ-
¹²²ρών Φεύγοντα. Ὡς δὲ καὶ ταῦτα ἐς τὸν βασιλέα¹²⁰
 (6) ἀνενεῖχθαι, ἐκπεπλῆχθαι μὲν ἐπὶ τῇ πολυφροσύνῃ τε
 καὶ τόλμῃ τάνθρωπου. τέλος δὲ, διαπέμποντα ἐς πά-
 σας τὰς πόλεις, ἐπαγγέλλεσθαι ἀδειὰν τε δίδόντα, καὶ
 μεγάλα ὑποδεκόμενον ἐλθόντι ἐς ὅψιν τὴν ἑαυτοῦ. τὸν
 δὲ Φῶρα, πιστεύσαντα, ἐλθεῖν πρὸς αὐτόν· Ῥαμψίνι-¹²⁵
 τον δὲ μεγάλως θαυμάσαι, καὶ οἱ τὴν θυγατέρα ταύ-

*trasse, quum suspensum fratris caput abscidisset, laqueo capti in regis thesauro; callidissimum vero, quod inebriatis custodibus cadaver fratris solvisset. Tum illam, his auditis, prehensisse hominem: at furem in tenebris manum mortui porrexisset; quam dum illa prehenderet, manum illius ipsius se tenere existimans, furem missam illi eam fecisse, et per ianuam egressum profugisse. (121. 6.) Postquam igitur et haec regi essent renunciata, attonitum fuisse illum et versutiâ et audaciâ hominis. Ad extremum, circummissis per oppida praeconibus, edixisse et impunitatem se concessurum, et magna etiam dona adiecturum homini, si in conspectum suum venisset. Et edicto fidem adhibentem furem, ad regem accessisse: *Rampsinitumque*, magna hominis admiratione ductum, *filiam**

την συνοικίσαι, ὡς πλεῖστα ἐπισταμένῳ ἀνθρώπων· Αἰγυπτίους μὲν γὰρ τῶν ἄλλων προκεκρίσθαι, ἐκείνων δὲ Αἰγυπτίων.

Μετὰ δὲ ταῦτα, ἔλεγον, τοῦτον τὸν βασιλῆα ζῶν 122
καταβῆναι κάτω ἐς τὸν οἱ Ἕλληνες αἰδῶν νομίζουσι
εἶναι, καὶ κεῖθι συγκυβεύειν τῇ Δήμητρί· καὶ τὰ μὲν,
μικᾶν αὐτήν, τὰ δὲ, ἐσσοῦσθαι ὑπ' αὐτῆς· καὶ μιν πάλιν
5 ἄνω ἀπικέσθαι, δῶρον ἔχοντα παρ' αὐτῆς χειρόμακτρον
χορύσειον. ἀπὸ δὲ τῆς Ῥαμψινίτου καταβάσιος, ὡς
πάλιν ἀπίκετο, ὁρτὴν δὴ ἀνάγειν Αἰγυπτίους ἔφασαν·
τὴν καὶ ἐγὼ οἶδα ἔτι καὶ ἐς ἐμὲ ἐπιτελέοντας αὐτούς·
οὐ μέντοι, εἴτε δι' ἄλλο τι, εἴτε διὰ ταῦτα
10 ὁρτάζουσι, ἔχω λέγειν. Φᾶρος δὲ αὐτήμερον ἐξυφάναντες
οἱ ἱερεῖς, κατ' ὧν ἔδῃσαν ἐνὸς αὐτῶν μίση τους
ὀφθαλμούς· ἀγαγόντες δὲ μιν ἔχοντα τὸ Φᾶρος ἐς ὁδὸν

ei hanc in matrimonium dedisse, ut hominum omnium scientissimo: Aegyptios enim omnibus aliis antecellere, ipsum vero Aegyptiis.

(122.) Post haec, eundem regem dixerunt vivum sub terram, quo loco Graeci inferos putant esse, descendisse, ibique cum Cerere aleâ luisse, et partim victorem, partim etiam ab illâ victum fuisse; denique rursus inde reversum, munus ab eadem retulisse mantile aureum. Ab hoc *Rampsiniti descensu ad inferos*, postquam reversus esset, festum aiebant agi ab Aegyptiis: quod festum ego quidem novi meâ etiam nunc aetate ab illis agi; utrum vero hac de causâ celebretur, an aliâ, adfirmare non possum. Unus e sacerdotibus pallium induit, eodem die ab illis contextum: huic reliqui mitrâ obligant oculos, eumque

Φέρουσαν ἐς ἱρὸν Διήμητρος, αὐτοὶ ἀπαλλάσσονται ὀπίσσω. τὸν δὲ ἱεὶά τοῦτον καταδεδεμένον τοὺς ὀφθαλμούς, λέγουσι ὑπὸ δύο λύκων ἄγεσθαι ἐς τὸ ἱρὸν τῆς Διήμη- 15
τρος, ἀπέχον τῆς πόλιος εἴκοσι σταδίου· καὶ αὐτὶς ὀπίσω ἐκ τοῦ ἱεροῦ ἀπάγει μιν τοὺς λύκους ἐς ταῦτὸ
123 χωρίον. Τοῖσι μὲν νυν ὑπ' Αἰγυπτίων λεγομένοισι χράσθω ὅτεω τὰ τοιαῦτα πιθανά ἐστι· ἐμοὶ δὲ παρὰ πάν-
τα τὸν λόγον ὑπόκειται, ὅτι τὰ λεγόμενα ὑπὲρ ἐκάστων ἀκοῇ γράφω. ἀρχηγετεύειν δὲ τῶν κάτω Αἰγύπτιοι λέγουσι Διήμητρα καὶ Διόνυσον. Πρῶτοι δὲ καὶ 5
τόνδε τὸν λόγον Αἰγύπτιοι εἰσι οἱ εἰπόντες, ὡς ἀνθρώπου ψυχὴ ἀθάνατος ἐστὶ τοῦ σώματος δὲ καταφθίνοντος, ἐς ἄλλο ζῶον αἰεὶ γινόμενον ἐσθύνεται· ἑπεὰν δὲ περιέλθῃ πάντα τὰ χερσαῖα καὶ τὰ θαλάσσια καὶ τὰ πετεινά, αὐτὶς ἐς ἀνθρώπου σῶμα γινόμενον ἐσθύνει· 10

in viam deducunt qua ad Cereris templum itur, tum ipsi retro discedunt. Hunc sacerdotem, cui obstricti oculi sunt, aiunt, a duobus lupis ad templum Cereris duci, quod abest ab urbe viginti stadia; rursusque eosdem lupos eum in eundem locum reducere. (123.) Iam utatur his, quae Aegyptii narrant, si cui probabilia fuerint visa: mihi per totam hanc Historiam propositum est, ut ea scribam quae de quaque re memorata audiui. Memorant autem Aegyptii, principatum apud inferos tenere Cererem et Bacchum, Primi etiam fuerunt Aegyptii, qui hoc praeceptum traderent, *esse animam hominis immortalem*; intereunte vero corpore in aliud animal, quod eo ipso tempore nascatur, intrare: quando vero circuitum absolvisset per omnia terrestria animalia et marina et volucra, tum rursus in hominis corpus, quod

163, 79.

τὴν περιήλυσιν δὲ αὐτῇ γίνεσθαι ἐν τρισχιλίοισι ἔτεσι. τούτῳ τῷ λόγῳ εἰσὶ οἱ Ἑλλήνων ἐχρήσαντο, οἱ μὲν, πρότερον, οἱ δὲ, ὕστερον, ὡς ἰδίᾳ ἑαυτῶν ἔοντι· τῶν ἐγὼ εἰδὼς τὰ οὐνόματα, οὐ γράφω.

Μέχρι μὲν νυν Ῥαμψινίτου βασιλῆος εἶναι ἐν Αἰ- 124
γύπτῳ πᾶσαν εὐνομίην ἔλεγον, καὶ εὐθνήειν Αἴγυπτον
μεγάλως. μετὰ δὲ τοῦτον, βασιλεύσαντά σφεαν Χέο-
πα, ἐς πᾶσαν κακότητα ἐλάσαι. κατακληίσαντα γάρ
5 μιν πάντα τὰ ἱρά, πρῶτα μὲν σφεας θυσιῶν ἀπέρ-
ξαι· μετὰ δὲ, ἐργάζεσθαι ἑαυτῷ κελεύειν πάντας Αἰ-
γυπτίους, τοῖσι μὲν δὴ ἀποδεδέχθαι, ἐκ τῶν λιθοτο-
μιέων τῶν ἐν τῷ Ἀραβίῳ οὐρεῖ, ἐκ τούτων ἔλκειν λί-
θους μέχρι τοῦ Νείλου· διαπεραιωθέντας δὲ τὸν ποτα-
10 μὸν πλάοισι τοὺς λίθους ἐτέροισι ἔταξε ἐκδέκεσθαι, καὶ

tunc nascatur, intrare: circuitum autem illum absol-
vi tribus annorum millibus. Hoc placito usi sunt
deinde nonnulli e Graecorum philosophis, alii prius,
alii posterius, tamquam suum esset inventum: quo-
rum ego nomina, mihi quidem cognita, edere nolo.

(124.) Usque ad Rampsinitum igitur valuisse, di-
xerunt, in Aegypto leges, et rebus omnibus egregie
floruisse Aegyptum. Post hunc vero, regnum apud
eos tenentem *Cheopem* omni nequitia esse grassa-
tum. Clausis enim templis omnibus, primum sacri-
ficiis prohibuisse Aegyptios; tum cunctos iussisse sibi
opus facere: aliis adsignatum fuisse, ut ex lapicidinis
in Arabio monte lapides traherent usque ad Nilum;
alii imperatum, ut navigiis ois flumen transvectos

πρὸς τὸ Λιβυκὸν καλούμενον ὄρος, πρὸς τοῦτο ἔλκειν. ἐργάζοντο δὲ κατὰ δέκα μυριάδας ἀνθρώπων αἰεὶ τὴν τρίμηνον ἐκάστην. χρόνον δὲ ἐγγενέσθαι τριβομένῳ τῷ λαῷ, δέκα μὲν ἔτεα τῆς ὁδοῦ κατὰ τὴν εἰλκον τοὺς λίθους, τὴν ἑδεῖμαι· ἔργον ἐὼν οὐ πολλῷ τῷ ἔλασσον 15 τῆς πυραμίδος, ὡς ἐμοὶ δοκέειν· (τῆς γὰρ μῆκος μὲν εἰσι πέντε στάδιοι· εὖρος δὲ, δέκα ὀργυαί· ὕψος δὲ, τῇ ὑψηλοτάτῃ ἐστὶ αὐτῇ ἑωυτῆς, ὀκτῶ ὀργυαί· λίθου τε ξεστοῦ καὶ ζῶων ἐγγεγλυμμένων·) ταύτης τε δὴ τὰ δέκα ἔτεα γενέσθαι, καὶ τῶν ἐπὶ τοῦ λόφου, ἐπ' οὗ 20 ἐστᾶσι αἱ πυραμίδες, τῶν ὑπὸ γῆν οἰκημάτων, ταῖς ἐποιέετο θήκας ἑωυτῶ ἐν νήσῳ, διώρυχα τοῦ Νείλου ἐσαγαγάν. τῇ δὲ πυραμίδι αὐτῇ χρόνον γενέσθαι εἴκοσι ἔτεα ποιευμένη· τῆς ἐστὶ παντακῇ μέτωπον ἑκα-

lapides exciperent, et ad Libycum quem vocant traherent montem. Opus autem faciebant per vices, quolibet trimestri, centena hominum millia. Tempus autem, quo ita vexatus fuerit populus, primum decem fuisse annos, intra quos munierint viam qua traxerunt lapides; opus, ut mihi videtur, haud multo inferius ipsâ pyramide: (est enim longitudo viae quinque stadiorum; latitudo cubitorum quadraginta; altitudo, qua est maxima, duorum et triginta cubitorum: estque ex politis lapidibus confecta, et insculptis ornata figuris:) huic igitur muniendae viae insumptos decem annos fuisse, simulque conficiendis in eo colle, in quo stant pyramides, cameris subterraneis, quas ille sibi pro sepulcro destinavit in insulâ, fossâ ex Nilo intro actâ. In ipsius autem pyramidis constructionem viginti annos esse insumptos.

- 5 στον ὀκτῶ πλέθρα, εἰσῆς τετραγώνου, καὶ ὕψος ἴσον
 λίθου δὲ ξεστοῦ τε καὶ ἀρμοσμένου τὰ μάλιστα· οὐδεὶς
 τῶν λίθων τριήκοντα ποδῶν ἐλάσσαν. Ἐποικίθη δὲ ὧδε 125
 αὕτη ἡ πυραμὶς· ἀναβαθμῶν τρόπον, τὰς μετεξέτεροι
 κρόσσας, οἱ δὲ βωμίδας ὀνομάζουσι. τοιαύτην τὸ πρῶ-
 τον ἐπεὶ τε ἐποίησαν αὐτήν, ἤειρον τοὺς ἐπιλαίπους λί-
 5 θους μηχανῇσι ξύλων βραχέων πεποιημένῃσι· χαμά-
 ϑεν μὲν ἐπὶ τὸν πρῶτον στοῖχον τῶν ἀναβαθμῶν αἶρον-
 τες· ὅπως δὲ ἀνίοι ὁ λίθος ἐπ' αὐτὸν, εἰς ἐτέραν μηχανὴν
 ἐτίθετο, ἐστεῶσαν ἐπὶ τοῦ πρῶτου στοῖχου· ἀπὸ τούτου
 δὲ ἐπὶ τὸν δεύτερον ἔλκετο στοῖχον, ἐπ' ἄλλης μηχανῆς.
 10 ὅσοι γὰρ δὴ στοῖχοι ἦσαν τῶν ἀναβαθμῶν, τοσαῦται
 καὶ αἱ μηχαναὶ ἦσαν· εἴ τε καὶ τὴν αὐτὴν μηχανὴν,
 εἰσῆσαν μὴν τε καὶ εὐβάστακτον, μετεφόρεον ἐπὶ στοῖ-

CXXV. g. Post στοῖχον excidisse nonnihil videtur.

Quadrata illius forma est; latus quodque octingentos metitur pedes: altitudo eiusdem est mensurae: lapis politus et quam adcuratissime coagmentatus; nullus ex lapidibus minor triginta pedibus. (125.) Est autem sic constructa haec *pyramis*: statim in modum graduum quibus scalae adscenduntur, quos gradus alii *pinnae*, alii *arulas* vocant. Talem postquam primum eam fecerunt, in altum tollebant reliquos lapides machinis ex brevibus lignis confectis, ab humo statim in primum graduum ordinem eos tollentes: quo ubi pervenit lapis; alii machinae imponebatur, quae in primo graduum ordine stabat, et ab hoc ordine in secundum attrahebatur ordinem [rursusque ab hoc in tertium] super alia machina; nam quot erant graduum ordines, tot quoque machinae erant: sive etiam una eademque machina fuit portatu facilis, quam ex

χον ἕκαστον, ὅπως τὸν λίθον ἐξέλαιεν· λελέχθω γὰρ
 ἡμῖν ἐπ' ἀμφοτέρα, κατὰ περ λέγεται. Ἐξεποίηθη δ'
 ὦν τὰ ἀνώτατα αὐτῆς πρῶτα· μετὰ δὲ, τὰ ἐπόμενα 15
 τούτων ἐξεποίηεν· τελευταῖα δὲ αὐτῆς τὰ ἐπίγαια καὶ
 τὰ κατωτάτω ἐξεποίησαν. Στεθήμανται δὲ διὰ γραμ-
 μάτων Αἰγυπτίων ἐν τῇ πυραμίδι, ὅσα ἔς τε συρμαίνην
 καὶ κρόμνυα καὶ σκόροδα ἀναισιμαῶς τοῖσι ἐργαζομέ-
 νοισι· καὶ, ὡς ἐμὲ εὖ μεμνήσθαι τὰ ὁ ἑρμηνεύς μοι, 20
 ἐπιλεγόμενος τὰ γράμματα, ἔφη, ἑξακόσια καὶ χί-
 λια τάλαντα ἀργυρίου τετελέσθαι. εἰ δ' ἔστι οὕτως
 ἔχοντα ταῦτα, κόστα εἰκὸς ἄλλα δεδαπανῆσθαι ἔστι ἔς
 τε σίδηρον τῷ ἐργάζοντο, καὶ σιτία, καὶ ἐσθῆτα τοῖσι
 ἐργαζομένοισι; ὅκοτε χρόνον μὲν οἰκοδόμεον τὰ ἔργα 25
 τὸν εἰρημένον· ἄλλαν δὲ, ὡς ἐγὼ δοκέω, ἐν τῷ τοῦς

uno ordine in alterum promovebant, quoties lapi-
 dem in altum tollere vellent: nam in utramque par-
 tem, quemadmodum factum traditur, dictum a nobis
 esto. Perfici autem coeptum est opus a summo;
 dein inferiora paulatim absolverunt; et ad extre-
 mum imam partem et terrae proximam perfecerunt.
 Scripto autem in pyramide consignatum est literis
 Aegyptiis, quantum in raphanos, in cepas et in allia
 fuerit impensum, quibus usi sunt hi qui opus fece-
 runt: et recte meminī quae mihi dixit interpretes, quum
 scriptum legeret, summam fuisse mille et sexcento-
 rum talentorum. Quod si ita est, quantum putabimus
 impensum fuisse in ferrum, quo usi sint ad opus fa-
 ciendum, tum in cibaria, et in vestimenta operario-
 rum? quandoquidem tantum temporis, quantum di-
 xi, faciendo operi insumserunt, nec minus multum

λίβους ἔταμνον, καὶ ἄγον, καὶ τὸ ὑπὸ γῆν ὄρυγμα ἐργάζοντο, οὐκ ὀλίγον χρόνον. Ἐς τοῦτο δὲ ἐλθεῖν Χέο- 126
πα κακότητος, ὥστε χρημάτων δεόμενον, τὴν θυγατέρα τὴν ἑωυτοῦ κατίσαντα ἐπ' οἰκήματος, προστάξαι
πρήσσεσθαι ἀργύριον, ὅσον δὴ τι· οὐ γὰρ δὴ τοῦτο
5 γε ἔλεγον, τὴν δὲ, τὰ τε ὑπὸ τοῦ πατρὸς ταχθέντα
πρήσσεσθαι, ἰδίῃ δὲ καὶ αὐτὴν διανοηθῆναι μνημηῖον καταλιπέσθαι, καὶ τοῦ ἐσιόντος πρὸς αὐτὴν ἐκάστου δε-
εσθαι, ὅπως ἂν αὐτῇ ἓνα λίθον ἐν τοῖσι ἔργοισι δωρέοιτο.
ἐκ τούτων δὲ τῶν λίθων ἔφασαν τὴν πυραμίδα οἰκοδο-
10 μῆναι, τὴν ἐν μέσῳ τῶν τριῶν ἐστηκυῖαν, ἔμπροσθε
τῆς μεγάλης πυραμίδος· τῆς ἐστὶ τὸ κᾶλον ἑκάστον,
ἔλου καὶ ἡμίσεος πλέθρου. Βασιλεῦσαι δὲ τὸν Χέο- 127

temporis caedendis lapidibus, eisdemque promovendis, et fossae subterraneae conficiendae. (126.) Eo autem flagitii processisse *Cheopem* dixerunt, ut, quum pecuniis indigeret, filiam etiam suam in lupanari iusserit considerare, et pecuniae summam quantam posset maximam conficere. Quantum sit, quod illa hoc modo collegerit, non memoratur: sed hoc memorant, collegisse illam non modo pecuniam a patre imperatam; verum etiam, quum suo nomine privatim cuperet monumentum relinquere, ab unoquoque qui ad eam intrasset postulasse, ut unum lapidem, ad opus faciendum idoneum, sibi conferret: ex illisque lapidibus, dixerunt, exstructam esse pyramidem quae in medio stat trium, ante magnam pyramidem; cuius quodque latus est longitudine pedum centum et quinquaginta. (127.) *Cheopem* hunc dixere Aegyptii regnasse

πα τοῦτον Αἰγύπτιοι ἔλεγον πεντήκοντα ἔτεα· τελευτή-
 σαντος δὲ τούτου, ἐκδέξασθαι τὴν βασιλῆσιν τὸν ἀδελ-
 Φεὸν αὐτοῦ ΧεΦρήνα. καὶ τοῦτον δὲ τῶ αὐτῷ τρό-
 πῳ διαχρᾶσθαι τῷ ἑτέρῳ, τὰ τε ἄλλα, καὶ πυραμίδα 5
 ποιῆσαι, ἐς μὲν τὰ ἐκείνου μέτρα οὐκ ἀνέκουσιν· ταῦ-
 τα γὰρ ὧν καὶ ἡμεῖς ἐμετρήσαμεν. οὔτε γὰρ ὕπεστι
 οἰκήματα ὑπὸ γῆν, οὔτε ἐκ τοῦ Νείλου διώρυξ ἤκει ἐς
 αὐτὴν, ὥσπερ ἐς τὴν ἑτέραν, ρέουσα· διὰ οἰκοδομημένον
 δὲ αὐλῶνος ἔσω νῆσον περιρρέει, ἐν τῇ αὐτὸν λέγουσι 10
 κεῖσθαι Χέοπα. ὑποδείμας δὲ τὸν πρῶτον δόμον λίθου
 Αἰθιοπικοῦ, ποικίλου, τεσσαράκοντα πόδας ὑποβάς τῆς
 ἐτέρης ταῦτό μέγαθος, ἐχομένην τῆς μεγάλης οἰκοδό-
 μησε. ἐστᾶσι δὲ ἐπὶ λόφου τοῦ αὐτοῦ ἀμφοτέραι, μά-
 λιστα ἐς ἑκατὸν πόδας ὑψηλοῦ. βασιλεῦσαι δὲ ἔλε- 15
 128 γον ΧεΦρήνα ἐξ καὶ πεντήκοντα ἔτεα. Ταῦτα ἔξ τε

annos quinquaginta; eique defuncto successisse in
 regnum fratrem eius *Chephrenem*. Hunc quum
 in aliis rebus eodem instituto usum esse atque fra-
 trem, tum etiam pyramidem exstruxisse. Et haec
 quidem pyramis mensuram prioris illius non exae-
 quat; (nam mensuras etiam nos exegimus:) nec came-
 ras habet subterrancas, nec fossa ex Nilo derivata
 in hanc inferne influit, sicut in illam, in qua Nilus
 per canalem murario opere constructum insulam cir-
 cumluit, in qua sepultum Cheopem aiunt. Exstruxit
 autem hanc, magnae pyramidi proximam, quadragin-
 ta pedibus illâ minorem: primus lapidum ordo Aethio-
 pico lapide variegato substructus. Ambae super eo-
 dem stant clivo, centum fere pedes in altitudinem
 eminente. Regnasse autem Chephrenem aiunt annos

καὶ ἑκατὸν λογίζονται ἔτια, ἐν τοῖσι Αἰγυπτίοσι τε
πᾶσαν εἶναι κακότητα, καὶ τὰ ἱρὰ χρόνου τοσούτου
κατακληϊσθέντα οὐκ ἀνοιχθῆναι. τούτους ὑπὸ μίσεος οὐ
5 κάρτα θέλουσι Αἰγύπτιοι ὀνομάζειν, ἀλλὰ καὶ τὰς
πυραμίδας καλέουσι ποιμένος Φιλιτίωνος, ὃς τοῦτον
τὸν χρόνον ἔνεμε κτήνεα κατὰ ταῦτα τὰ χωρία.

Μετὰ δὲ τοῦτον, βασιλεῦσαι Αἰγύπτου Μυκερῆ- 129
νον ἔλεγον, Χέοπος παῖδα· τῷ τὰ μὲν τοῦ πατρὸς
ἔργα ἀπαδεῖν· τὸν δὲ τὰ τε ἱρὰ ἀνοῖξαι, καὶ τὸν λεῶν
τέτρυμένον ἐς τὸ ἔσχατον κακοῦ, ἀνεῖναι πρὸς ἔργα τε
5 καὶ θυσίας· δίκας δὲ σφι πάντων βασιλῶν δικαιοτά-
τας κρίνειν. κατὰ τοῦτο μὲν νυν τὸ ἔργον, ἀπάντων
ὅσοι ἤδη βασιλῆες ἐγένοντο Αἰγυπτίων, αἰνεοῦσι μάλι-
στα τοῦτον· τὰ τε ἄλλα γὰρ μιν κρίνειν εὖ, καὶ δὴ

CXXVIII. 6. Φιλιτίωνος. *Alii Φιλίτιος.*

sex et quinquaginta. (128.) Hos centum et sex an-
nos numerant Aegyptii, quibus per Aegyptum omne
genus malorum invaluerit, clausaque templa per tan-
tum temporis spatium non fuerint aperta. Istorum-
que regum odio ne nomen quidem memorare volunt;
sed pyramides etiam illas vocant *pastoris Philitionis*,
qui per id tempus in illis locis pecora sua pavit.

(129.) Post hunc regnasse in Aegypto dicebant
Mycerinum, Cheopis filium. Huic patris displi-
cuisse facta: itaque et templa eum aperuisse, et po-
pulo, extremis malis vexato, indulsisse, ut suis quis-
que negotiis et sacris operam daret: iusque etiam il-
lis aequissime regum omnium dixisse. Hac quidem ex
parte summis eum laudibus supra omnes, quotquot
Aegypti reges umquam fuere, extollunt: nam et alio-

καὶ τῷ ἐπιμεμφομένῳ ἐκ τῆς δίκης παρ' ἐαυτοῦ δίδόν-
 τα ἄλλα, ἀποπιμπλάναι αὐτοῦ τὸν θυμὸν. Ἔοντι δὲ 10
 ἡπίῳ τῷ Μυκερινῷ κατὰ τοὺς πολίτας, καὶ ταῦτα
 ἐπιτηδεύοντι, πρῶτον κακῶν ἀρξαι τὴν θυγατέρα ἀπο-
 θανούσαν αὐτοῦ, τὴν μοῦνόν οἱ εἶναι ἐν τοῖσι οἰκίοισι
 τέκνον. τὸν δὲ, ὑπεραλγῆσαντά τε τῷ περιεπεπτῶκε
 πρήγματι, καὶ βουλόμενον περισσώτερόν τι τῶν ἄλλων 15
 θάψαι τὴν θυγατέρα, ποιήσασθαι βοῦν ξυλίνην κοί-
 λην. καὶ ἔπειτα καταχρυσάσαντά μιν ταύτην, ἔσω ἐν
 αὐτῇ θάψαι ταύτην δὴ τὴν ἀποθανούσαν θυγατέρα.
 130 Αὕτη ὦν ἡ βοῦς γῇ οὐκ ἐκρούθη, ἀλλ' ἔτι καὶ ἐς ἐμὲ
 ἦν φανερή· ἐν Σαί μὲν πόλει εὐθυσά, κειμένη δὲ ἐν τοῖσι
 βασιλείοις, ἐν οἰκίῳ ἡσκημένῳ θυμῆματα δὲ
 παρ' αὐτῇ παντοῖα καταγίζουσι ἀνὰ πᾶσαν ἡμέραν·
 νύκτα δὲ ἐκάστην πάννυχος λύχνος παρακαίεται. ἀγ- 5

quin ex aequo iudicasse causas, et, si quis de sen-
 tentia ab illo lata esset conquestus, ei de suo donare
 solitum, quo iram illius mitigaret. Ita quum mitis
 adversus cives esset *Mycerinus*, talibusque uteretur
 institutis; primam ei calamitatem accidisse mortem
 filiae, quam unicam domi sobolem habebat. Qua ca-
 lamitate vehementer afflictum, quum vellet excellen-
 tiori quadam ratione sepelire filiam, conficiendam
 curasse bovem ligneam, intus cavam, extrinsecus
 inauratam, in eaque defunctam hanc filiam sepeli-
 visse. (130.) Bos ista non sub terrâ est recondita,
 sed meâ adhuc aetate in propatulo erat, in Sai oppi-
 do in regiâ posita, eleganti in conclavi: et quotidie
 apud illam suffimenta cuiusque generis adolentur, et
 singulis noctibus pernox ardet lucerna. Prope illam,

χροῦ δὲ τῆς βοῆς ταύτης ἐν ἄλλῳ οἰκήματι εἰκόνες τῶν
 παλλακείων τῶν Μυκερίνου ἐστᾶσι, ὡς ἔλεγον οἱ ἐν
 Σαῖ πόλι ἱεῖες· ἐστᾶσι μὲν γὰρ ξύλινοι κολοσσοί,
 εἶναι ἀριθμὸν ὡς εἴκοσι μάλιστα κη, γυμναὶ ἐργασ-
 5 μέναι· αἱ τινες μάντοι εἰσὶ, οὐκ ἔχω εἰπεῖν, πλὴν ἢ τὰ
 λεγόμενα. Οἱ δὲ τινες λέγουσι περὶ τῆς βοῆς ταύτης, 131
 καὶ τῶν κολοσσῶν, τόνδε τὸν λόγον· ὡς Μυκερίνος ἐρά-
 σθη τῆς ἐαυτοῦ θυγατρὸς, καὶ ἔπειτα ἐμίγη οἱ αἰκού-
 ση. μετὰ δὲ, λέγουσι ὡς ἡ παῖς ἀπήγατο ὑπὸ ἄχρους·
 5 ὃ δὲ μὲν ἔθαψε ἐν τῇ βοῇ ταύτῃ· ἡ δὲ μήτηρ αὐτῆς τῶν
 ἀμφιπόλων τῶν προδουσέων τὴν θυγατέρα τῷ πατρὶ
 αἰπέταμε τὰς χεῖρας· καὶ νῦν τὰς εἰκόνας αὐτέων εἶναι
 πεπονθυῖας τάπερ αἱ ζῶαι ἔπαθον. ταῦτα δὲ λέγουσι
 Φλυηρόντες, ὡς ἐγὼ δοκέω, τὰ τε ἄλλα, καὶ δὴ καὶ
 10 τὰ περὶ τὰς χεῖρας τῶν κολοσσῶν· ταῦτα γὰρ ὦν καὶ
 ἡμεῖς ὠρέομεν, ὅτι ὑπὸ χρόνου τὰς χεῖρας ἀποβεβλή-

in alio conclavi, stant certe ibi lignee statuæ (*co-*
lossos Herodotus dicit) formâ muliebri, numero fere
 viginti, nudis corporibus. Quænam autem illæ sint,
 dicere non possum, nisi quæ narrantur. (131.) Sunt
 autem qui de bove illa et de statu is istis hæc narrant:
 Mycerinum amore filiae suæ captum, vim ei intulisse;
 coque facto puellam præ dolore vitam finisse
 suspendio, patrem vero in illa bove eam sepelisse;
 matrem autem famulis, quæ patri filiam prodidissent,
 manus præcidisse, et nunc imaginibus illarum
 idem accidisse quod ipsæ vivæ passæ essent. Hæc
 vero, ut mihi videtur, dicunt nugantes, quum cætera,
 tum hoc de manibus statuarum: hoc enim nos etiam
 vidimus, vetustate temporis decidisse illis manus,

κασι, αἱ ἐν ποσὶ αὐτέων φαίνοντο εἶδ' ἔτι καὶ ἐς
 132 ἐμὲ. Ἡ δὲ βοῦς τὰ μὲν ἄλλα κατακέκρυπται Φοι-
 νικέῳ εἵματι· τὸν αὐχένα δὲ καὶ τὴν κεφαλὴν φαίνει
 κεχρυσωμένα παχεί κάρτα χρυσῷ· μεταξύ δὲ τῶν κε-
 ρέων, ὃ τοῦ ἡλίου κύκλος μεμιμημένος ἔπεστι χρύσεος.
 ἔστι δὲ ἡ βοῦς οὐκ ὀρθή, ἀλλ' ἐν γούνασι κειμένη· μέ- 5
 γαθος δὲ, ὅση περ μεγάλη βοῦς ζώῃ. ἐκφέρεται δὲ ἐκ
 τοῦ οἰκήματος ἀνὰ πάντα τὰ ἔτεα. ἐπεὶ δὲ τύπτονται
 οἱ Αἰγύπτιοι τὸν οὐκ ὀνομαζόμενον θεὸν ὑπ' ἐμεῦ ἐπὶ
 τοιούτῳ πρῆγματι, τότε ὦν καὶ τὴν βοῦν ἐκφέρουσι ἐς
 τὸ Φῶς. Φασὶ γάρ δὴ αὐτὴν δεσθῆναι τοῦ πατρὸς Μυ- 10
 κηρίου ἀποθήσκουσιν, ἐν τῷ ἐνιαυτῷ ἅπαξ μὲν τὸν
 133 ἥλιον κατιδεῖν. Μετὰ δὲ τῆς θυγατρὸς τὸ πάθος,
 δεῦτερα τοῦτ' αὖ βασιλεῖ· τάδε γενέσθαι· ἐλθεῖν οἱ
 μαντήϊον ἐκ Βουτοῦς πόλιος, ὡς „μέλλοι ἐξ ἔτεα μου-

quae etiam nunc ad pedes imaginum iacentes con-
 spiciuntur. (132.) Bos autem corpus tectum habet
 purpureo pallio, sed collum et caput denso admo-
 dum auro inauratum: inter cornua eminet circuli so-
 lis aurea imago. Non stat recta bos, sed genubus in-
 cumbens: magnitudo quanta magnae bovis vivae.
 Quotannis semel extra conclave effertur. Quando
 plangunt Aegyptii deum illum, cuius nomen in
 tali re edere mihi nefas est, tum bovem hanc in lu-
 cem proferunt: dicunt enim, morientem filiam oras-
 se patrem Mycerinum, ut semel in anno solem ad-
 spicere sibi liceat. (133.) Post filiae mortem acci-
 disse, narrarunt, eidem regi alteram calamitatem
 hanc: oraculi effatum ex oppido Buto ei esse adla-
 tum, nonnisi sex adhuc annos victurum illum,

νόν βιούς, τῷ ἐβδόμῳ τελευτήσῃν.“ τὸν δὲ, δεινὸν ποιη-
 5 σάμενον, πέμψαι εἰς τὸ μαντήϊον τῷ θεῷ ὀνειδισμα,
 ἀντιμεμφόμενον ὅτι „ὁ μὲν αὐτοῦ πατὴρ καὶ πάτριος,
 ἀποκληΐσαντες τὰ ἱερά, καὶ θεῶν οὐ μεμνημένοι, ἀλ-
 λά καὶ τοὺς ἀνθρώπους φθείροντες, ἐβίωσαν χρόνον ἐπὶ
 πολλόν· αὐτὸς δ' εὐσεβὴς εἶναι, μέλλοι ταχέως οὕτω
 10 τελευτήσῃν.“ Ἐκ δὲ τοῦ χρηστηρίου αὐτῷ δευτέρα εἰλθεῖν
 λέγοντα „τούτων εἴνεκα καὶ συνταχύνειν αὐτῷ τὸν βίον.
 οὐ γὰρ ποιῆσαι μιν τὸ χρεὼν ἦν ποιέειν· δεῖν γὰρ Αἴ-
 γυπτον κακοῦσθαι ἐπ' ἑτέα πεντήκοντά τε καὶ ἑκατόν·
 καὶ τοὺς μὲν δύο τοὺς πρὸ ἐκείνου γενομένους βασιλέας,
 15 μαθεῖν τοῦτο, κῆνον δὲ οὐ.“ Ταῦτα ἀκούσαντα τὸν
 Μυκερῖνον, ὡς κατακακριμένον ἤδη οἱ τούτων, λύχνα
 ποιησάμενον πολλὰ, ὅπως γίνοιτο νύξ, ἀνάψαντα αὐ-

septimo vitam finitum. Tum illum, aegerrime hoc
 ferentem, misisse ad oraculum qui contumeliosis ver-
 bis deo exprobrarent, quod *pater ipsius et patruus,*
qui templa clausissent, deosque non curassent, atque
etiam homines perdidissent, tamen seros in annos
produxissent vitam; ipse autem, qui deos colat,
tam cito vitam esset finiturus. Super haec alterum
 ei responsum ab oraculo esse editum: *hac ipsa caus-*
sâ prope finiturum vitam, quod ea, quae in
fatis fuissent, non fecisset. Debuisset enim *Aegyp-*
tum malis vexari per annos centum et quinquaginta:
et duo reges, qui ipsum antecesserint, hoc intel-
lexisse, ipsum vero non intellexisse. His auditis
Mycerinum, quum sententiam contra se iam pro-
 nunciatam cognovisset, multas parari iussisse lucer-
 nas, eisque quotidie ingruente nocte accensis potasse,

τὰ, πίνειν τε καὶ εὐπαθεῖν, οὔτε ἡμέρας οὔτε νυκτὸς ἀνιέντα, ἕς τε τὰ ἔλεα καὶ τὰ ἄλσέα πλανώμενον, καὶ ἵνα πυνθάνοιτο εἶναι γῆς ἐνηβητήρια ἐπιτηδεύατα. 20 ταῦτα δὲ ἐμχανᾶτο, θέλων τὸ μαντήιον ψευδόμενον ἀποδεῖξαι, ἵνα οἱ δωδέκα ἕτεα ἀντὶ ἐξ ἐτέων γένηται, αἱ νύκτες ἡμέραι ποιεύμεναι.

134. Πυραμίδα δὲ καὶ οὗτος ἀπελπίετο, πολλὸν ἐλάσσω τοῦ πατρὸς, εἴκοσι ποδῶν καταδέουσιν κῶλον ἑκαστον τριῶν πλέθρων, εὐσῆς τετραγώνου, λίθου δὲ ἐς τὸ ἥμισυ Αἰθιοπικοῦ τὴν δὴ μετεξέτεροί Φασι Ἑλλήνων Ῥοδώπιος ἐταίρης γυναικὸς εἶναι, οὐκ ὀρθῶς λέγοντες. 5 οὐ δὲ ὦν οὐδὲ εἰδότες μοι φαίνονται λέγειν οὗτοι ἥτις ἦν ἡ Ῥοδώπις· οὐ γὰρ ἂν οἱ πυραμίδα ἀνέβησαν ποιήσασθαι τοιαύτην, ἐς τὴν ταλάντων χιλιάδες ἀναρίθμητοι,

voluptatibusque, nec die nec nocte ullā intermissā, indulsisse, per amoena inferioris Aegypti loca atque nemora vagantem, ubicumque cognosset voluptaria esse diverticula aptissima. Id eo consilio esse molitum, quo mendacii argueret oraculum, quum, loco sex annorum, duodecim sibi reliqui essent, noctibus in dies conversis.

(134.) Idem *Mycerinus* pyramidem etiam reliquit, multo quidem minorem eā quam pater extruxerat, unoquoque quatuor laterum ducentos octoginta pedes metiente: usque ad dimidiam altitudinem Aethiopicus lapis est. Hanc pyramidem Graecorum nonnulli putant esse *Rhodopidis* meretricis; multum falsi sententiae. Satis enim adparet, ne novisse quidem hos quatenam mulier fuerit Rhodopis: alioqui ad illam non retulissent constructionem pyramidis, quae in-

ὡς λόγῳ εἰπεῖν, ἀναισθήμονται· πρὸς δὲ, ὅτι κατὰ
 10 Ἀμασιν βασιλεύοντα ἦν ἀκμάζουσα Ῥοδῶπις, ἀλλ'
 οὐ κατὰ τοῦτον. ἔτεσι γὰρ κάρτα πολλοῖσι ὕστερον του-
 τέων τῶν βασιλῆων τῶν τὰς πυραμίδας ταύτας ἦν λι-
 πομένων Ῥοδῶπις· γενεὴν μὲν, ἀπὸ Θρηάκης· δούλη δὲ
 ἦν Ἰάδμονος τοῦ Ἡφαιστοπόλιος, ἀνδρὸς Σαμίου, σύν-
 15 δούλος δὲ Αἰσώπου τοῦ λογοποιῦ. καὶ γὰρ οὗτος Ἰάδ-
 μονος ἐγένετο, ὡς διέδεξε τῇδε οὐκ ἥκιστα· ἐπεὶ τε γὰρ
 πολλάκις κηρυσσόντων Δελφῶν ἐκ θεοπροπίου „ὅς βού-
 λογο ποιηὴν τῆς Αἰσώπου ψυχῆς ἀνελείσθαι“· ἄλλος μὲν
 οὐδεὶς ἐφάνη, Ἰάδμονος δὲ παῖδὸς παῖς, ἄλλος Ἰάδ-
 20 μων, ἀνείλετο· οὕτω καὶ Αἰσώπος Ἰάδμόνος ἐγένετο.
 Ῥοδῶπις δὲ εἰς Αἴγυπτον ἀπῆκετο, Ξάνθῳ τοῦ Σαμίου 135
 κομίσαντός μιν· ἀπικομένη δὲ κατ' ἐργασίην, ἐλύθη χρη-

numeris (ut verbo dicam) talentorum millibus con-
 stiterat: ignorareque eosdem adparet, regnante Ama-
 si floruisse Rhodopin, non huius regis aetate. Permul-
 tis enim annis post reges hos, qui istas pyramidas
 monumenta sui reliquerunt, vixit *Rhodopis*; genere
 Thressa, ancilla Iadmonis Samii, Hephaestopolios
 filii, conserva Aesopi, fabularum scriptoris. Nam et
Aesopum Iadmoni serviisse, quum aliunde constat,
 tum hoc maxime, quod, postquam Delphenses ex
 oraculi effato saepius proclamassent, *si quis vellet*
poenam repetere caedis Aesopi, nemo alius, qui
 illam repeteret, inventus sit, nisi Iadmonis ex filio
 nepos, cui et ipsi Iadmon nomen erat. Itaque Iad-
 monis servus Aesopus fuerat. (135.) *Rhodopis* vero
 in Aegyptum venit, adducta a Xantho Samio: addu-
 cta vero ut quaestum corpore faceret, magno pretio

μάτων μεγάλων ὑπὸ ἀνδρὸς Μιτυληναίου Χαραΐου, τοῦ Σκαμανδρονύμου παῖδος, ἀδελφεοῦ δὲ Σαπφoῦς τῆς μουσοποιοῦ. οὕτω δὲ ἡ Ῥοδῶπις ἐλευθερώθη, καὶ 5 κατέμεινέ τε ἐν Αἰγύπτῳ καὶ κάρτα ἐπαφρόδιτος γενομένη, μεγάλα ἐκτήσατο χρήματα, ὥς ἂν εἶναι Ῥοδῶπιν, ἀτὰρ οὐκ ὥς γε ἐς πυραμίδα τοιαύτην ἐξικέσθαι. τῆς γὰρ τὴν δεκάτην τῶν χρημάτων ἰδέσθαι ἐστὶ ἔτι καὶ ἐς τὸδε παντὶ τῷ βουλομένῳ, οὐδὲν δὲ μεγάλα οἱ χρή- 10 ματα ἀναθεῖναι. ἐπεθύμησε γὰρ Ῥοδῶπις μνημῆιον ἐωυτῆς ἐν τῇ Ἑλλάδι καταλιπέσθαι, πείημα ποιησαμένη τοῦτο, τὸ μὴ τυγχάνει ἄλλω ἐξευρημένον καὶ ἀνακείμενον ἐν ἱῶ, τοῦτο ἀναθεῖναι ἐς Δελφοὺς μνημόσυνον ἐωυτῆς. τῆς ὦν δεκάτης τῶν χρημάτων ποιησαμένη ὀβε- 15 λoὺς βουπόρους πολλοὺς σιδηρέους, ὅσον ἐνεχώρει ἡ δεκάτη οἱ, ἀπέπεμπε ἐς Δελφοὺς· οἱ καὶ νῦν ἔτι συννε-

redemta est a cive Mitylenaco *Charaxo*, Scamandronymi filio, fratre Sapphūs poëtriac. Ita igitur servitute liberata Rhodopis, mansit in Aegypto: quumque venusta admodum esset, magnas comparavit sibi opes; ut quidem Rhodopis, nec vero ut quae talem extruere pyramidem posset. Nam, cuius opum decimam partem ad hunc usque diem conspiciere licet cuicumque volenti, ei non adeo ingentes opes oportet tribuere. Cupiens enim Rhodopis monumentum sui in Graeciā relinquare, tale opus faciendum curavit, quale a nemine alio vel excogitatum vel in templo aliquo esset dedicatum, illudque Delphis in sui memoriam dedicavit. Ex decimā opum suarum parte conficienda curavit complura, quot per decimam licuerat, ferrea verua assandis bobus idonea,

W.

E U T E R P E.

423

169, 78.

νέαται, ὅπισθε μὲν τοῦ βωμοῦ τὸν Χῖος ἀνέβησαν, ἀν-
 20 τῖον δὲ αὐτοῦ τοῦ νηοῦ. Φιλέουσι δὲ καὶ ἐν τῇ Ναυ-
 κράτι ἐπαφροδίτοι γίνεσθαι αἱ ἐταῖραι. τοῦτο μὲν γὰρ
 αὕτη, τῆς περὶ λέγεται ὅδε ὁ λόγος, οὕτω δὴ τι κλεινὴ
 ἐγένετο, ὡς καὶ πάντες οἱ Ἕλληνες Ῥωδῶπιος τὸ οὔνο-
 μα ἐξέμαθον· τοῦτο δὲ, ὕστερον ταύτης, τῇ οὔνομα ἦν
 25 Ἀρχιδίκη, αἰοίδιμος ἀνὰ τὴν Ἑλλάδα ἐγένετο, ἥσσαν δὲ
 τῆς ἐτέρας περιλεσχήμεντος. Χάραξος δὲ ὡς λυσάμενος
 Ῥωδῶπιν ἀπενόστησε εἰς Μιτυλήνην, ἐν μέλει Σαπ-
 φῶ πολλὰ κατεκετόμησέ μιν. Ῥωδῶπιος μὲν νυν περὶ
 πέπταυμαι.

Μετὰ δὲ Μυκερῖνον γενέσθαι Αἰγύπτου βασιλέα ἔλε- 136
 γον οἱ ἱερεῖς Ἀσυχίν, τὸν τὰ πρὸς ἥλιον ἀνίσχοντα ποιῆ-
 σαι τῷ Ἡφαίστῳ προπύλαια, ἔοντα πολλῶν τε κάλ-

[*sive*, ferreos obeliscos,] eaque Delphos misit: quae
 etiam nunc in unum fasciculum collecta conspiciun-
 tur post aram quam Chii dedicarunt, ex adverso ip-
 sius aedis sacrae. Solent autem Naucrati versari ve-
 nustae meretrices: nam et haec, de qua hic sermo
 habetur, ita celebrata est, ut Graecis omnibus inno-
 tuerit Rhodopidis nomen: et post hanc alia, cui no-
 men Archidica, per Graeciam est nobilitata; minus
 tamen, quam ista, sermonibus hominum celebrata:
 Charaxum autem illum, qui Rhodopin servitute libe-
 ravit, Mitylenen reversum, multis conviciis *Sappho* in
 carminibus suis insectata est. Sed haec de Rhodopide
 hactenus.

(136.) Post Mycerinum, dixerunt sacerdotes, Ae-
 gypti regem fuisse *Asychin*, a quo constructa ad
 Vulcani templum propylaea, orientem solem spe-

λιστα καὶ πολλῶ μέγιστα. ἔχει μὲν γὰρ καὶ τὰ πάν-
 τα προπύλαια τύπους τε ἐγγεγλυμμένους, καὶ ἄλ- 5
 λην ὄψιν οἰκοδομημάτων μυρίην· ἐκείνα δὲ, καὶ μακρῶ
 μάλιστα. Ἐπὶ τούτου βασιλεύοντος, ἔλεγον, ἀμίζης
 εἰούσης πολλῆς χρημάτων, γενέσθαι νόμον Αἰγυπτίοισι,
 ἀποδοιμύνα ἐνέχυρον τοῦ πατρὸς τὸν νέκυν, οὕτω λαμ-
 βάνειν τὸ χρέος· προστεθῆναι δὲ ἐτι τούτῳ τῷ νόμῳ τόνδε, 10
 τὸν διδόντα τὸ χρέος καὶ ἀπάσης κρατέειν τῆς τοῦ λαμ-
 βάνοντος θήκης· τῷ δὲ ὑποτιθέντι τοῦτο τὸ ἐνέχυρον,
 τήνδε ἐπιῖναι ζημίην, μὴ βουλομένῳ ἀποδοῦναι τὸ χρέος,
 μηδὲ αὐτῷ ἐκείνῳ τελευτήσαντι εἶναι ταφῆς κυρῆσαι
 μήτ' ἐν ἐκείνῳ τῷ πατρῷῳ τάφῳ, μήτ' ἐν ἄλλῳ μη- 15
 δένι, μήτε ἄλλον μηδένα τῶν ἑαυτοῦ ἀπογενόμενον θά-
 ψαι. Ὑπερβαλέσθαι δὲ βουλόμενον τοῦτον τὸν βασι-
 λέα τοὺς πρότερον ἑαυτοῦ βασιλέας γενομένους Αἰγύ-

ctantia; longe ea pulcerrima et longe maxima. Ha-
 bent enim omnia quidem propylaea et figuras in-
 sculptas, et infinitam aedificiorum varietatem; haec
 autem, omnium maxime. Hoc, aiebant, regnante,
 quum magna in commerciis esset inopia pecuniae,
 legem latam esse Aegyptiis, uti, qui patris cadaver
 pignori daret, ei aes alienum crederetur: adiectam-
 que ei legem esse hanc, ut, qui dedisset aes alie-
 num, is totius etiam conditorii sepulchralis dominus
 esset illius qui accepisset: si quis vero, qui illud pig-
 nus dedisset, debitum solvere nollet, eum nec ipsum,
 quum vita functus esset, in paterno sepulcro aut in
 alio ullo sepeliri, nec ei licere quemquam suorum,
 qui defunctus esset, sepelire. Superare autem cupien-
 tem hunc regem eos qui ante ipsum in Aegypto reg-

σπου, μνημόσυνον πυραμίδα λιπέσθαι, ἐκ πλίνθων ποιή-
 20 σατα· ἐν τῇ γράμματα ἐν λίθῳ ἐγκεκολλημένα τάδε
 λέγοντά ἐστι· ΜΗ ΜΕ ΚΑΤΟΝΟΣΘΗΣ ΠΡΟΣ
 ΤΑΣ ΛΙΘΙΝΑΣ ΠΥΡΑΜΙΔΑΣ. ΠΡΟΕΧΩ ΓΑΡ
 ΑΥΤΕΩΝ ΤΟΣΟΤΤΟΝ, ὅσον ὁ Ζεὺς τῶν
 ἄλλων θεῶν. ΚΟΝΤΩ ΓΑΡ ὕποττητον-
 25 τες ἔς Αἰμνήην, ὅτι προσσχοίτο τοῦ
 Πηλοῦ τῷ ΚΟΝΤΩ, τοῦτο συλλαβόν-
 τες, πλινθοῦς εἴρυσαν, καὶ με τρο-
 πῷ τοιοῦτῳ ἔξεποίησαν. τοῦτον μὲν το-
 σαῦτα ἀποδέξασθαι.

Μετὰ δὲ τοῦτον, βασιλεύσαι ἄνδρα τυφλὸν ἐξ Ἀνύ- 137.
 σιος πόλιος, τῷ ὀνόματι Ἄνυσιν εἶναι. ἐπὶ τούτου βα-
 σιλευόντος ἐλάσαι ἐπ' Αἴγυπτον χειρὶ πολλῇ Αἰθιοπίας
 τε καὶ Σαβακῶν τὸν Αἰθιοπῶν βασιλέα. τὸν μὲν
 5 δὴ τυφλὸν τοῦτον οἴχεσθαι Φεύγοντα ἐς τὰ ἔλεια· τὸν δὲ
 Αἰθίοπα βασιλεύειν Αἰγύπτου ἐπ' ἔτεα πεντήκοντα· ἐν

nassent, monumentum sui reliquisset pyramidem e
 lateribus confectam, in qua est inscriptio lapidi in-
 sculpta, in hanc sententiam: *Ne me conferens cum*
lapideis pyramidibus contemnas: tanto enim illas
antecello, quanto reliquos deos Iupiter. Nam con-
to in paludis fundum subacto, quidquid luti con-
to adhaesit colligentes, inde lateres finxerunt: at-
que hoc modo me perfecerunt. Haec ab illo gesta.

(137.) Post hunc vero regnasse virum caecum ex
 Anysi oppido, cui nomen *Anysis*. Hoc regnante,
 ingenti hominum manu Aegyptum invasisse Aethio-
 pes et *Sabakon*, regem Aethiopum. Caecum igitur
 hunc fugā se in paludes recepisse, Aethiopemque in

τοῖσι αὐτὸν τάδε ἀποδέξασθαι. ὅπως τῶν τις Αἰγυπτίαν
 ἀμάρτοι τι, κτείνειν μὲν αὐτῶν οὐδένα ἐθέλει· τὸν δέ,
 κατὰ μέγας τοῦ ἀδικήματος ἐκάστῳ δικάζειν, ἐπι-
 τάσσοντα χράματα χοῦν πρὸς τῇ ἐαυτῶν πόλει, ὅθεν 10
 ἕκαστος ἦν τῶν ἀδικούντων. καὶ οὕτω ἔτι αἱ πόλεις
 ἐγένοντο ὑψηλότεραι· τὸ μὲν γὰρ πρῶτον, ἐχώσθησαν
 ὑπὸ τῶν τὰς διώρυγας ἐρυσάντων, ἐπὶ Σωσστρίως βα-
 σιλέος· δευτέρα δέ, ἐπὶ τοῦ Αἰθίοπος καὶ κάρτα ὑψη-
 λαὶ ἐγένοντο. Ὑψηλέων δὲ καὶ ἐτέρων τασσομένων ἐν 15
 τῇ Αἰγύπτῳ πολιῶν, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, μάλιστα μὲν Βου-
 βάστι πόλι ἐξεχώσθη, ἐν τῇ καὶ ἱόν ἐστι Βουβάστιος
 ἀξιαπηγητότατον. μέζω μὲν γὰρ ἄλλα, καὶ πολυδα-
 πανώτερά ἐστι ἱρά· ἡδονὴ δὲ ἰδεῖσθαι οὐδὲν ταύτου μάλ-
 λον. ἡ δὲ Βουβάστις, κατὰ Ἑλλάδα γλῶσσαν, ἐστὶ 20

Aegyptio regnasse annos quinquaginta; intra quos
 annos gesta ab eo esse haecce. Quoties aliquis Aegyptio-
 rum quidpiam deliquisset, nullum eorum voluisse
 capite plectere; sed pro ratione delicti sententiam
 pronunciasset, imperantem ut quisque delinquentium
 aggerem adgereret ad oppidum unde esset. Atque
 ita oppida facta sunt sublimiora: etenim primo ad-
 gesta fuerat terra ab his, qui regnante Sesostri fossas
 effoderant; dein iterum sub Aethiope admodum sunt
 exaltata. Prae caeteris autem oppidis, quorum om-
 nium exaltatum est solum, maxime adgesta terra est
 ad Bubastin urbem; in qua est etiam templum Buba-
 stidis, memoratu dignissimum. Sunt enim et alia qui-
 dem templa ampliora et sumtuosiora; sed adspectu
 nullum hoc iucundius. Est autem *Bubastis*, Graeco-
 rum sermone, *Diana*. (138.) Cuius templum ita

Ἄρτεμις. Τὸ δὲ ἱερόν αὐτῆς ὡς ἔχει. πλὴν τῆς ἐσῶ- 138
 δου, τὸ ἄλλο νῆσός ἐστι· ἐκ γὰρ τοῦ Νείλου διώρυχες
 ἐσέχουσιν, οὐ συμμίσγουσαι ἀλλήλοισι. ἀλλ' ἄχρι τῆς
 ἐσόδου τοῦ ἱεροῦ ἑκατέρη ἐσέχει· ἡ μὲν, τῇ περιέφρουσα,
 5 ἡ δὲ, τῇ εὐρος ἐοῦσα ἑκατέρη ἑκατὸν ποδῶν, δένδρεσι
 κατὰσκιος. τὰ δὲ προπύλαια, ὕψος μὲν δέκα ὀργυιῶν
 ἐστὶ, τύποισι δὲ ἐξαπλήχσι ἐσκευάδεται ἀξίοισι λόγου.
 ἐὼν δ' ἐν μέσῃ τῇ πόλει τὸ ἱερόν, κατορθῶται πάντοθεν πε-
 ριόντι· ἅτε γὰρ τῆς πόλεως μὲν ἐκκεχωσμένης ὕψου,
 10 τοῦ δ' ἱεροῦ οὐ κεκνημένου, ὡς ἀρχῇθεν ἐποιήθη, ἴσα-
 πτόν ἐστι. περιβέει δ' αὐτὸ αἵμασι καὶ ἐγγεγλυμμένη τύ-
 ποισι. ἐστὶ δὲ ἐσῶθεν ἄλσος δενδρέων μεγίστων, πεφυ-
 τευμένοι περὶ τῆν μέγαν, ἐν τῷ δὴ τὰ γαλμα ἐνι. εὐρος
 δὲ καὶ μῆκος τοῦ ἱεροῦ, πάντα σταδίου ἐστί. κατὰ μὲν

comparatum est. Praeter introitum, reliquum totum insula est : fossae enim ex Nilo circum ductae non miscentur altera alteri, sed utraque usque ad introitum pertinet templi; altera ab uno latere, altera ab altero circumfluens: utraque centum pedes patens in latitudinem, arboribus inumbrata. Propylaea ad quadraginta cubitorum altitudinem surgunt, figuris sex-cubitalibus memoratu dignis ornata. Quum sit templum in media urbe, undique conspicitur ex toto circuitu: nam quum oppidi solum aggere adgesto sit exaltatum, templum autem, ex quo primum exstructum, non mutatum fuerit, undique conspectui patet. Circumductus est templo murus, figuris insculptis: est autem intus altissimarum arborum lucus, circa aedem magnam plantatus, in qua inest deae simulacrum. Latitudo et longitudo templi omni ex

δὴ τὴν ἔσοδον, ἐστρωμένη ἐστὶ ὁδὸς λίθου ἐπὶ σταδίου 15
 τρεῖς μάλιστα κη, διὰ τῆς ἀγορῆς φέρουσα ἐς τὸ πρὸς
 ἡῶ· εὐρὸς δὲ, ὡς τεσσέρων πλέθρων· τῇ δὲ καὶ τῇ τῆς
 ὁδοῦ, δένδρεα οὐρανομήκεα πέφυκε· φέρεται δ' ἐς Ἑρμέω
 139 ἱρόν. τὸ μὲν δὴ ἱερὸν τοῦτο οὕτω ἔχει. Τέλος δὲ τῆς
 ἀπαλλαγῆς τοῦ Αἰθίοπος ᾧδε ἔλεγον γενέσθαι. ὅψιν
 ἐν τῷ ὑπνω τοιήνδε ἰδόντα αὐτὸν, οἴχεσθαι φεύγοντα·
 ἐδόκει οἱ ἄνδρα ἐπιστάντα συμβουλευεῖν, τοὺς ἱεῖας τοὺς
 ἐν Αἰγύπτῳ συλλέξαντα πάντας, μέσους διαταμέειν· 5
 ἰδόντα δὲ τὴν ὅψιν ταύτην λέγειν αὐτὸν, ὡς πρόφασιν οἱ
 δοκοῖσι ταύτην τοὺς θεοὺς προδεικνύναι, ἵνα ἀσιβήσας
 περὶ τὰ ἱερά, κακόν τι πρὸς θεῶν ἢ πρὸς ἀνθρώπων
 λάβοι· οὐκ ἔστι ποιήσῃ ταῦτα· ἀλλὰ γὰρ οἱ ἐξεληλυ-
 θέναι τὸν χρόνον, ὅσον κεχρησθαι ἄρξαντα Αἰγύπτου 10

parte stadium metitur. In introitu strata lapide via
 est trium fere stadiorum longitudine, per forum fe-
 rens orientem versus: quadringentos pedes patens in
 latitudinem, utrimque arboribus consita ad coelum
 porrectis; fert autem ad Mercurii templum. Haec est
 templi huius ratio. (139.) Ad extremum vero Ae-
 gypto excessisse aiebant Aethiopem hac occasione.
 Viso nocturno territum, fugâ se recepissee: visus qui-
 pe sibi erat adstantem videre hominem, qui ei sua-
 deret, ut sacerdotes omnes, qui in Aegypto essent,
 congregaret, et medios discinderet. Hac conspectâ
 visione dixisse eum, vidêri sibi Deos hanc ostendere
 voluisse occasionem, qua, piaculo in sacra admissio,
 aut a diis ipsis aut ab hominibus magno malo mul-
 taretur; se vero hoc facinus non admissurum: sed
 exiisse tempus, quo exacto, postquam interim in Ae-

ἐκχωρήσειν. ἐν γὰρ τῇ Αἰθιοπίῃ ἐόντι αὐτῷ τὰ μαντήια,
 τοῖσι χρέωνται Αἰθίοπες, ἀνείλε, ὡς δέοι αὐτὸν Αἰγύ-
 πτου βασιλεῦσαι ἔτα πεντήκοντα. ὡς ὦν ὁ χρόνος οὗ-
 τος ἐξῆι, καὶ αὐτὸν ἡ ὄψις τοῦ ἑνυπίου ἐπετάρασσε,
 15 ἐκὼν ἀπαλλάσσεται ἐκ τῆς Αἰγύπτου ὁ Σαβακῶς.
 Ὡς δ' ἄρα οἴχεσθαι τὸν Αἰθίοπα ἐξ Αἰγύπτου, αὐτῷ 140
 τὸν τυφλὸν ἄρχειν, ἐκ τῶν ἐλέων ἀπικόμενον· ἔνθα πεν-
 τήκοντα ἔτα, νῆσον χῶσας σποδῶ τε καὶ γῇ, οἴκεε.
 ὅπως γάρ οἱ Φοιτᾶν σῖτον ἄγοντας Αἰγυπτίων ὡς ἐκά-
 5 στοισι προστετάχθαι σιγῇ τοῦ Αἰθίοπος, ἐς τὴν δωρεὴν
 κελεύειν σφέας καὶ σποδὸν κομίζειν. ταύτην τὴν νῆσον
 οὐδεὶς πρότερον ἐδυνάσθη Ἀμυρταίου ἐξευρεῖν· ἀλλὰ ἔτα
 ἐπὶ πλέω ἢ ἑπτακόσια οὐκ οἶοί τε ἦσαν αὐτὴν ἀνευρεῖν

CXL. 8. ἑπτακόσια. *Corrigunt alii* τριηκόσια, CCC. *alii* πεν-
 τακόσια, quingentos annos.

gypto regnasset, discedendum sibi esset. Etenim,
 quum in Aethiopiâ etiam tum fuisset, oracula, qui-
 bus utuntur Aethiopes, edixerant, *regnare eum in*
Aegypto debere quinquaginta annos. Itaque finito
 hoc tempore, territus etiam nocturno viso, sponte
 ex Aegypto discessit *Sabacos.* (140.) Post cuius dis-
 cessum regnasse iterum dixerunt caecum illum, re-
 deuntem e paludibus, ubi quinquaginta annos insu-
 lam habitaverat, quam aggere ex cinere et terra adgesto
 circumdederat. Quoties enim advenissent Aegyptii,
 prout quibusque imperatum fuisset, inscio Aethiope
 frumentum ei adferentes, iussisse eum hos ut eum
 reliquo dono etiam cinerem sibi adferrent. Hanc in-
 sulam nemo ante Amyrtaeum potuit invenire: sed per
 septingentos annos et amplius anquisiverant eam su-

οἱ πρότεροι γινόμενοι βασιλεῖς Ἀμυρταίου· οὐνομα δὲ ταύτῃ τῇ ἡσῶ Ἐλβώ· μέγας δ' ἐστὶ πάντῃ δέκα 10 σταδίων.

141 Μετὰ δὲ τούτων, βασιλεῦσαι τὸν ἱέρα τοῦ Ἡφαίστου, τῷ οὐνομα εἶναι Σεθών· τὸν ἐν ἀλογίῃσι ἔχειν παραχρησάμενον τῶν μαχίμων Αἰγυπτίων, ὥς οὐδὲν δεητόμενον αὐτῶν· ἄλλα τε δὴ ἄτμα ποιεῦντα ἐς αὐτοὺς, καὶ σφας ἀπειλῆσαι τὰς ἀρούρας, τοῖσι ἐπὶ τῶν 5 προτέρων βασιλέων δεδοσθαι ἐξαιρέτους ἐκάστῳ δώδεκα ἀρούρας. μετὰ δέ, ἐπ' Αἴγυπτον ἐλαύνει στρατὸν μέγαν Σαναχάριβον βασιλέα Ἀραβίων τε καὶ Ἀσσυρίων. οὐκ ἔβηλεν τοὺς μαχίμους τῶν Αἰγυπτίων βοηθεῖν· τὸν δὲ ἱέρα ἐς ἀπορίην ἀπειλημένον, ἐσπελθόν 10 τα ἐς τὸ μέγαρον, πρὸς τῷ γάλμα ἀποδύρεσθαι οἷα κινδυνεύει παθεῖν. ὀλοφύρομενον δ' ἄρα μιν ἐπελθεῖν ὕπνον,

periores Amyrtaeo reges, nec reperire potuerant. Est autem nomen insulae Elbo: magnitudo decem stadiorum quaquaversum.

(141.) Post istum regnasse sacerdotem Vulcani, cui nomen *Sethon*. Hunc neglexisse, nec ullo loco habuisse bellatorum ordinem, quasi nihil his indigeret: et quum aliis rebus ignominiose eos tractasse, tum ademisse eis iugera, quae sub prioribus regibus oximia cuique duodecim fuerant adtributa. Deinde vero, quum adversus Aegyptum ingentem exercitum duceret *Sanacharibus*, Arabum et Assyriorum rex, noluisse pugnatum exire bellatores Aegyptiorum. Et sacerdotem, ad consilii inopiam redactum, aedem dei ingressum, apud simulacrum esse lamentatum, quantae calamitatis periculum adiret. Lamentanti ob-

172, 93.

καὶ οἱ δόξαι ἐν τῇ ὄψι, ἐπιστάντα τὸν Θεὸν θαρσύνειν,
 ὡς οὐδὲν πείσεται ἄχαρι ἀντιάζων τὸν Ἀραβίων στρα-
 15 τὸν· αὐτὸς γὰρ οἱ πέμψει τιμωροὺς. τούτοις δὴ μιν
 πίονον τοῖσι ἐνυπνίοισι, παραλαβόντα Αἰγυπτίων τοὺς
 βουλομένους οἱ ἔπεισθαι, στρατοπεδεύσασθαι ἐν Πηλου-
 σίᾳ· ταύτῃ γὰρ εἰσι αἱ ἐσβολαί· ἔπεισθαι δὲ οἱ τῶν
 μαχίμων μὲν οὐδένα ἀνδρῶν, καπήλους δὲ, καὶ χει-
 20 ρῶνακτας, καὶ ἀγοραίους ἀνθρώπους. ἐνθαῦτα ἀπικο-
 μένους, τῶν δὲ ἐναντίοις αὐτοῖσι ἐπιχυθέντας νυκτὸς μῦς
 ἀρουραίους, κατὰ μὲν Φαγέειν τοὺς Φαρετρεῶνας αὐ-
 τέων, κατὰ δὲ τὰ τόξα· πρὸς δὲ, τῶν ἀσπίδων τὰ ὄχα-
 να, ὥστε τῇ ὑστεραίᾳ Φευγόντων σφέων, γυμνῶν ὅπλων,
 25 πείσειν πολλοὺς. καὶ νῦν οὗτος ὁ βασιλεὺς ἔστηκε ἐν
 τῷ ἑαυτοῦ τοῦ Ἡφαίστου λίθινος, ἔχων ἐπὶ τῆς χειρὸς

repissee somnum, et per quietem visum ei esse, ad-
 stantem deum iussisse eum confidere, quippe nihil
 incommodi passurum, si Arabico exercitui obviam
 isset: ipsum enim deum auxiliares ei copias missurum.
 Hoc insomnio fretum, adsumtis quicumque ex Ae-
 gyptiis sequi eum voluissent, castra Pelusii posuisse,
 ubi est in Aegyptum introitus: ex bellatorum vero
 ordine neminem signa eius esse secutum: nonnisi
 institores et operarios et ex foro homines secum ha-
 buisse. Eo postquam venissent, noctu sola hostium
 castra invasisse effusam murium agrestium multitu-
 dinem, qui illorum pharetras et arcus et scutorum
 ansas corrosissent; unde factum, ut postridie, quum
 armis nudati profugerent hostes, magna eorum mul-
 tudo concideretur. Atque etiam nunc Vulcani in
 templo stat regis huius statua lapidea, murem manu

μῦν, λέγων διὰ γραμμάτων τάδε· ἘΣ ἘΜΕ ΤΙΣ
 ὈΡΕΩΝ, ΕἴΤΣΕΒΗΣ ἜΣΤΩ.

- 142 ἘΣ ΜΕΝ τοσόνδε τοῦ λόγου Αἰγυπτιαί τε καὶ οἱ
 ἱερεῖς ἔλεγον, ἀποδεικνύντες, ἀπὸ τοῦ πρώτου βασιλέως,
 εἰς τοῦ Ἡφαίστου τὸν ἱεῖα τοῦτον τὸν τελευταῖον βα-
 σιλεύσαντα, μῆν τε καὶ τεσσεράκοντα καὶ τριηκοσίας
 ἀνθρώπων γενεὰς γενομένας, καὶ ἐν ταύτῃσι ἀρχιεῖας 5
 καὶ βασιλείας ἑκατέρους τοσούτους γενομένους. καὶ τοὶ
 τριηκοσίοι μὲν ἀνδρῶν γενεαὶ δυνάταται μυρία ἕτεα· γε-
 νεαὶ γὰρ τρεῖς ἀνδρῶν, ἑκατὸν ἕτεα ἐστὶ· μίῃς δὲ καὶ
 τεσσεράκοντα ἐτι τῶν ἐπιλοίπων γενεῶν, αἱ ἐπῆσαν
 τῇσι τριηκοσίῃσι, ἐστὶ τεσσεράκοντα καὶ τριηκοσία καὶ 10
 χίλια ἕτεα. οὕτω ἐν μυρίοις τε ἔτεσι καὶ χιλίοις,
 καὶ πρὸς, τριηκοσίοις τε καὶ τεσσεράκοντα, ἔλεγον
 θεὸν ἀνθρωποειδέα εὐδένα γενέσθαι· οὐ μὲν τοὶ οὐδὲ

tenentis, cum inscriptione in hanc sententiam: *Me
 intuens, deos colere disce!*

(142.) ADHUC ea exposui, quae ab Aegyptiis et
 praesertim a sacerdotibus eorum narrantur; qui a
 primo rege usque ad hunc postremo regnantem Vul-
 cani sacerdotem adfirmant generationes hominum fuis-
 se trecentas quadraginta et unam, intraque eas toti-
 dem sacerdotes totidemque reges fuisse. Atqui tre-
 centae hominum generationes efficiunt decem anno-
 rum millia, quandoquidem tres hominum aetates cen-
 tum annos conficiunt. Una autem et quadraginta re-
 liquae aetates, quae supra trecentas erant, colligunt
 annos mille trecentos et quadraginta. Itaque intra
 undecies mille trecentos et quadraginta annos dixe-
 runt deum nullum sub hominis formâ exstitisse: at-

πρότερον, οὐδὲ ὕστερον ἐν τοῖσι ὑπολοίποισι Αἰγύπτου
 15 βασιλεῦσι γενομένοισι, ἔλεγον τοιοῦτον οὐδέν. Ἐν τοί-
 νυν τούτῳ τῷ χρόνῳ τετράκις ἔλεγον ἐξ ἡθέων τὸν ἥλιον
 ἀνατεῖλαι· ἐνθα τε νῦν καταδύεται, ἐνθεῦτεν δις ἐπαν-
 τεῖλαι· καὶ ἐνθεν νῦν ἀνατέλλει, ἐνθαῦτα δις καταδύ-
 ναι· καὶ οὐδὲν τῶν κατ' Αἴγυπτον ὑπὸ ταῦτα ἑτεροιω-
 20 θῆναι, οὔτε τὰ ἐκ τῆς γῆς, οὔτε τὰ ἐκ τοῦ ποταμοῦ
 σφί· γινόμενα, οὔτε τὰ ἀμφὶ νομούς, οὔτε τὰ κατὰ
 τοὺς θανάτους. Πρότερον δὲ Ἑκαταίῳ τῷ λογοποιῷ 143
 ἐν Θήβῃσι γενεηλογήσαντί τε ἑωυτὸν, καὶ ἀναδήσαντι
 τὴν πατρίην ἐς ἐκαιδέκατον θεὸν, ἐποίησαν οἱ ἱερεῖς τοῦ
 Διὸς, οἷόν τι καὶ ἐμοὶ οὐ γενεηλογήσαντι ἑμωυτὸν.
 5 ἐσαγαγόντες ἐς τὸ μέγαρον ἔσω, ἐὸν μέγα, ἐξηρίθμεαν
 δεικνύντες κολοσσούς· ξυλίνους τοσούτους ὅσους πᾶρ εἶπον·

que etiam nec antea, nec postea, in reliquis Aegypti
 regibus, tale quidquam fuisse. Intra vero illud tem-
 poris spatium, dixerunt, solem quater extra suam se-
 dem ortum esse; et, ubi nunc occidit, inde bis esse
 ortum; unde nunc oritur, ibi bis occidis: et in-
 ter haec tamen nihil eorum, quae in Aegypto esse
 consuerunt, fuisse mutatum; neque quod ad terrae
 proventus adtinet, nec quod ad ea quae fluvius ipsis
 largitur, nec quod ad morbos, nec quod ad mortali-
 tatem. (143.) Atque ante me *Hecataeo*, historiarum
 scriptori, Thebis originem generis sui recensenti,
 illamque ad deum tamquam decimum sextum proge-
 nitorem referenti, idem fecerunt sacerdotes Iovis,
 quod mihi, genus meum non recensenti. In aedem
 amplam me introducentes, monstrabant numerabant-
 que statuas ligneas tot quot dixerant. Ibi namque

ἀρχιεὺς γὰρ ἕκαστος αὐτόθι ἵσταται ἐπὶ τῆς ἑωυτοῦ
ζῆς εἰκόνα ἑωυτοῦ. ἀριθμέοντες ὦν, καὶ δεικνύντες οἱ
ἱεῖς ἐμοί, ἀπεδείκνυσαν παῖδα πατρὸς ἑωυτῶν ἕκαστον
εἶντα, ἐκ τοῦ ἀγχίστα ἀποθανόντος τῆς εἰκόνος διεξιόν- 10
τες διὰ πασέων, ἕως οὗ ἀπέδεξαν ἀπάσας αὐτάς.
Ἐκαταίῳ δὲ γενελογήσαντι ἑωυτόν, καὶ ἀναδήσαντι
εἰς ἐκκαίδέκατον θεὸν, ἀντεγενεολόγησαν ἐπὶ τῇ ἀριθ-
μήσει, οὐ δεκόμενοι παρ' αὐτοῦ, ἀπὸ θεοῦ γενέσθαι
ἄνθρωπον. ἀντεγενεολόγησαν δὲ ὧδε, Φάμενοι ἕκαστον 15
τῶν κολοσσῶν Πίρωμιν ἐκ Πιρώμιος γεγονέναι· εἰς ὃ
τοὺς πέντε καὶ τεσσεράκοντα καὶ τριηκοσίους ἀπέδεξαν
κολοσσούς, Πίρωμιν ἐκ Πιρώμιος γενόμενον, καὶ οὔτε
εἰς θεὸν, οὔτε εἰς ἥρωα ἀνέδησαν αὐτούς. Πίρωμις δέ
ἐστι κατ' Ἑλλάδα γλῶσσαν καλὸς καὶ γαθός. 20
144 Ἦδη ὦν, τῶν αἱ εἰκόνες ἦσαν, τοιούτους ἀπεδείκνυσαν

quisque summus sacerdos, dum vivit, imaginem suam
ponit. Numerantes igitur monstrantesque mihi hasce
imagines, incipiendo ab eo qui proxime mortuus erat,
confirmarunt mihi, unumquemque esse filium alterius,
patrique successisse; atque ita omnes recensuerunt
imagines, donec mihi cunctas demonstrassent. Heca-
taeo vero genus suum recensenti, originemque suam
a sexto decimo deo progenitore repetenti, horum ge-
nealogiam, postquam omnes enumeraverant, oppo-
suerunt; non admittentes quod ille adfirmabat, ex deo
generari hominem: opposuerunt autem ita, ut dice-
rent, unumquemque horum esse *piromin*, ex *piromi*
natum; neque a deo aliquo, aut a semideo, genus illo-
rum repetentes. *Piromis* autem graeco sermone sig-
nificat *virum probum honestumque*. (144.) Igitur

σφας πάντας ἰόντας, θεῶν δὲ πολλὸν ἀπαλλαγμέ-
νους. τὸ δὲ πρότερον τῶν ἀνδρῶν τούτων, θεαὸς εἶναι
τοὺς ἐν Αἰγύπτῳ ἄρχοντας, οἰκέοντας ἅμα τοῖσι ἀν-
5 θρώποις καὶ τούτων αἰεὶ ἓνα τὸν κρατέοντα εἶναι·
ὅστις δὲ αὐτῆς βασιλεῦσαι Ὠρον τὸν Ὀσίριος παῖ-
δα· τὸν Ἀπόλλωνα Ἕλληνες ὀνομάζουσι· τοῦτον κατα-
παύσαντα Τυφῶνα, βασιλεῦσαι ὕστατον Αἰγύπτου.
Ὅσιρις δὲ ἐστὶ Διόνυσος κατὰ Ἑλλάδα γλῶσσαν.

Ἐν Ἑλλήσι μὲν νυν νεώτατοι τῶν θεῶν νομίζονται 145
εἶναι Ἡρακλῆς τε καὶ Διόνυσος καὶ Πάν· παρ' Αἰγυ-
πτίοις δὲ, Πάν μὲν, ἀρχαιότατος, καὶ τῶν ὀκτῶ τῶν
πρώτων λεγομένων θεῶν· Ἡρακλῆς δὲ, τῶν δευτέρων, τῶν
5 δώδεκα λεγομένων εἶναι· Διόνυσος δὲ, τῶν τρίτων, οἱ

hos, quorum illae sunt imagines, fuisse tales adseve-
rarunt, multumque a diis diversos. Ante homines au-
tem istos, dixerunt, deos fuisse qui in Aegypto reg-
nassent, simulque cum hominibus illam habitassent;
et ex his semper unum fuisse, qui summum impe-
rium teneret. Postremum horum in Aegypto regnasse
Orum, Osiridis filium, quem *Apollinem* Graeci no-
minant: hunc finem fecisse *Typhonis* potentiae, po-
stremumque ex deorum numero regem fuisse Aegypti.
Osiris autem, Graecorum sermone *Dionysos* (sive
Bacchus) est.

(145.) Iam apud Graecos quidem novissimi deo-
rum censentur esse *Hercules* et *Bacchus* et *Pan*.
Apud Aegyptios vero *Pan* antiquissimus: est enim
ex octo *primorum*, qui dicuntur, *deorum* numero;
Hercules vero ex numero duodecim illorum, qui
secundi nominantur. *Bacchus* vero ex *tertiorum* nu-

ἐκ τῶν δώδεκα θεῶν ἐγένοντο. Ἡρακλεῖ μὲν δὴ ὅσα αὐτοὶ Αἰγύπτιοί Φασι εἶναι ἔτεα ἐς Ἀμασιν βασιλέα, δεικνύται μοι πρόσθε· Πανὶ δὲ ἔτι τούτων πλεονα λέγεται εἶναι, Διόνυσῳ δ' ἐλάχιστα τούτων· καὶ τούτω πεντακισχίλια καὶ μύρια λογίζονται εἶναι ἐς Ἀμασιν βασιλέα. καὶ ταῦτα Αἰγύπτιοι ἀπρεκέως Φασι ἐπιστασθαι, αἰεὶ τε λογιζόμενοι, καὶ αἰεὶ ἀπογραφόμενοι τὰ ἔτεα. Διόνυσῳ μὲν νυν τῷ ἐκ Σεμέλης τῆς Κάδμου λεγομένη γενέσθαι, κατὰ ἑξακόσια ἔτεα καὶ χίλια μάλιστα ἐστὶ ἐς ἐμέ· Ἡρακλεῖ δὲ τῷ Ἀλκμήνης, 15 κατὰ εἰνακόσια ἔτεα· Πανὶ δὲ τῷ ἐκ Πηνελόπης, (ἐκ ταύτης γὰρ καὶ Ἑρμῆω λέγεται γενέσθαι ὑπὸ Ἑλλήνων ὁ Πάν·) ἐλάσσῳ ἔτεα ἐστὶ τῶν Τρωϊκῶν, κατὰ 146 τὰ ἑκτακόσια μάλιστα ἐς ἐμέ. Τούτων ὧν ἀμφοτέρ-

CXLV. 14. ἑξακόσια. ἑξήκοντα corrigunt viri doctissimi.

mero, qui a duodecim diis generati sunt. Quot annos effluxisse dicant Aegyptii ab Hercule usque ad Amasin regem, supra memoravi: a Pane vero ad Amasin plures etiam numerantur anni; a Baccho vero minimus annorum numerus: atqui ab hoc, usque ad Amasin regem, numerantur quindecim annorum milia. Et haec se adcurate nosse contendunt Aegyptii, quippe constanter numerum iniisse, et scripto consignasse annos. Atqui a Baccho, qui Semele natus perhibetur, Cadmi filiâ, ad meam aetatem, circiter mille et sexcenti admodum anni sunt; ab Hercule vero, Alcmenae filio, nonngenti plus minus; a Pane vero, Penelopae filio, (ex hac enim et Mercurio prognatus Pan perhibetur a Graecis:) minor etiam annorum numerus quam a bello Troiano, anni circiter non-

ρων πάρεστι χραῖσθαι τοῖσί τις πείσεται λεγομένοισι
 μάλλον ἐμοὶ δ' ὦν ἡ περὶ αὐτῶν γνώμη ἀποδέδεκται.
 εἰ μὲν γὰρ Φανεροὶ τε ἐγένοντο καὶ κατεγήρασαν καὶ
 οὗτοι ἐν τῇ Ἑλλάδι, κατὰπερ Ἡρακλῆς ὁ ἐξ Ἀμφι-
 τρύωνος γενόμενος, καὶ δὴ καὶ Διόνυσος ὁ ἐκ Σεμέλης,
 καὶ Πάν ὁ ἐκ Πηνελόπης γενόμενος, ἔφη ἂν τις, καὶ
 τούτους ἄλλους, ἀνδρας γενόμενους, ἔχειν τὰ ἐκείνων
 οὐνόματα τῶν προγεγονότων Θεῶν. νῦν δὲ Διόνυσόν τε
 10 λέγουσι οἱ Ἕλληνες, ὥς αὐτίκα γενόμενον ἐς τὸν μηρὸν
 ἐνερράψατο Ζεὺς, καὶ ἤνεκε ἐς Νύσαν τὴν ὑπὲρ Αἰγύ-
 πτου εὐῶσαν ἐν τῇ Αἰθιοπίῃ· καὶ Πανὸς γε πέρι οὐκ
 ἔχουσι εἰπεῖν ὅκη ἐτράπετο γενόμενος. ὁγλά μοι ὦν γέ-
 γογε, ὅτι ὕστερον ἐπύθοντο οἱ Ἕλληνες τούτων τὰ οὐνό-

genti admodum, ad meam usque aetatem. (146.)
 Ex duabus igitur, quas dixi, rationibus utatur quisque
 eâ, quae probabilior quam altera ipsi visa fuerit:
 equidem, quae mea de his sententia sit, declaravi.
 Quod si enim et isti olim in Graecia conspicui fuis-
 sent, ibique consenuissent, quemadmodum Hercu-
 les Amphitryone genitus, et Bacchus Semeles filius,
 et Pan ex Penelope natus; dicere quispiam etiam pos-
 set, hosce alios, [hosce posteriores, illorum cognomines,]
 quum homines fuissent, nomina gessisse pris-
 corum istorum deorum. Nunc vero, quod ad Bacchum
 attinet, dicunt Graeci, simulatque natus fuisset, ab
 Iove insutum esse femori, et Nysam deportatum,
 quae supra Aegyptum est in Aethiopiâ; de Pane vero,
 quonam delatus sit a partu, ne habent quidem quod
 dicant. Ex quo mihi manifestum factum est, Grae-
 cos deorum horum nomina posterius, quam reliquo-

ματα, ἢ τὰ τῶν ἄλλων Θεῶν. ἀπ' οὗ δὲ ἐπύθοντο 15
χρόνου, ἀπὸ τούτου γενεολογέουσι αὐτέων τὴν γένεσιν.

Ταῦτα μὲν νυν αὐτοὶ Αἰγύπτιοι λέγουσι.

- 147 ὍΣΑ ΔΕ οἱ τε ἄλλοι ἄνθρωποι καὶ Αἰγύπτιοι λέ-
γουσι, ὁμολογέοντες τοῖσι ἄλλοις, κατὰ ταύτην τὴν
χώρην γενέσθαι, ταῦτ' ἤδη Φράσω· προσέσται δέ τι
αὐτοῖσι καὶ τῆς ἐμῆς οἴψιος. Ἐλευθερωθέντες Αἰγύπτιοι
μετὰ τὸν ἱεῖα τοῦ Ἡφαίστου βασιλεύσαντα, (οὐδένα 5
γὰρ χρόνον οἶοί τε ἦσαν ἄνευ βασιλῆος διαιτᾶσθαι,) X
ἐστῆσαντο δυώδεκα βασιλέας, δυώδεκα μοίρας
δασάμενοι Αἴγυπτον πᾶσαν. οὗτοι ἐπιγαμίας ποιησά-
μενοι, ἐβασίλευον, νόμοισι τοισίδε χρεώμενοι, μήτε κα-
ταιρέειν ἀλλήλους, μήτε πλέον τι δίξασθαι ἔχειν. τὸν 10
ἑτέρον τοῦ ἑτέρου, εἶναί τε φίλους τὰ μάλιστα. τῶνδε
δὲ εἵνεκα τοὺς νόμους τούτους ἐποιεῦντο, ἰσχυρῶς περι-

rum deorum, cognovisse; ab illo autem tempore,
quo eos primum cognoverunt, genus eorum et nati-
vitatem repetiisse. Atque ista quidem dicunt soli Ae-
gypti.

(147.) Nunc vero, quae et alii homines, et Aegyptii
ipsi, illis consentientes, memorant gesta in Aegypto
esse, ea exponere adgredior: inerunt autem his etiam
nonnulla quae ego ipse vidi. Post sacerdotis Vulcani
regnum libertatem adepti Aegyptii, quum nullo tem-
pore sine regibus vivere possent, *duodecim Reges*
constituerunt, universâ Aegypto in duodecim partes
distributâ. Hi, contractis inter se adfinitatibus, his-
que constitutis legibus regnabant, ut nullus alterum
opprimeret, nec plus alter altero cuperet habere,
essentque artissimâ amicitia inter se iuncti. Leges

στέλλοντες· ἐκέχρηστό σφι κατ' ἀρχὰς αὐτίκα ἐνιστα-
 μένοισι ἐς τὰς τυραννίδας „τὸν χαλκὴν Φιάλη σπείσαν-
 15 τα αὐτέων ἐν τῷ ἱρῷ τοῦ Ἡφαίστου, τοῦτον ἀπάσης
 βασιλεύσειν Αἰγύπτου.“ ἐς γὰρ δὴ τὰ πάντα ἱρὰ συνε-
 λέγοντο. Καὶ δὴ σφι μνημόσυνα ἔδοξε λιπέσθαι κοι- 148
 νῇ· δόξαν δέ σφι, ἐποιήσαντο λαβύρινθον, ἐλύγον ὑπὲρ
 τῆς λίμνης τῆς Μοίριος, κατὰ κροκοδείλων καλεαμένην
 πάλιν μάλιστα κη κείμενον· τὸν ἐγὼ ἤδη ἶδον λόγου μέ-
 5 ζω. εἰ γὰρ τις τὰ ἐξ Ἑλλήνων τείχεά τε καὶ ἔργων
 ἀπόδεξιν συλλογίσαιτο, ἐλάσσονος πόνου τε ἂν καὶ δα-
 πάνης Φανείῃ ἔοντα τοῦ λαβυρίνθου τούτου· καὶ τοι
 ἀξιόλογός γε καὶ ὁ ἐν Ἐφέσῳ ἐστὶ νηὸς, καὶ ὁ ἐν
 Σάμῳ· ἦσαν μὲν νυν καὶ αἱ πυραμίδες λόγου μέζο-
 10 νες, καὶ πολλῶν ἐκάστη αὐτέων Ἑλληνικῶν ἔργων καὶ

autem istas et initio constituerant et magno studio
 tuebantur hac caussâ, quod in ipso statim initio,
 quum regna adgrederentur, edixerat illis oraculum:
*qui ex illorum numero aeneâ phialâ libaverit in
 Vulcani templo, eum totius Aegypti regno poti-*
turum. Namque in omnibus templis conveniebant.
 (148.) Monumentum etiam commune relinquere de-
 creverunt; ex eorumque decreto aedificatus est *La-*
byrinthus, paulo supra Moeridis lacum, ex adverso
 oppidi quod a Crocodilis nomen habet: quem ego
 vidi famâ etiam maiorem. Si quis enim aedificia om-
 nia atque opera a Graecis perfecta animo comprehen-
 derit, reperientur illa et labore et sumtu inferiora
 labyrintho; quamvis memorabilis utique sit Ephesi
 templum, itemque illud quod Sami est. Et erant qui-
 dem etiam pyramides opera famam superantia, et ea-

μεγάλων ἀνταξίῃ· ὁ δὲ δὴ λαβύρινθος καὶ τὰς πυρα-
μίδας ὑπερβάλλει. τοῦ γὰρ δωδέκα μὲν εἰσι αὐλαὶ
κατάστεγοι, ἀντίπυλοι ἀλλήλοισι· ἐξ μὲν πρὸς βορέω,
ἐξ δὲ πρὸς νότον τετραμμέναι συνεχέες· τοῖχος δὲ ἔξω-
θεν ὁ αὐτὸς σφικτὸς περικέχει. οἰκήματα δ' ἐνεσσι δι- 15
πλᾶ, τὰ μὲν, ὑπόγαια, τὰ δὲ, μετέωρα ἐπ' ἐκείνοι-
σι, τρισχίλια ἀριθμὸν, πεντακοσίων καὶ χιλίων ἐκά-
τερα. τὰ μὲν νυν μετέωρα τῶν οἰκημάτων αὐτοὶ τε ὀρέο-
μεν διεξιόντες, καὶ αὐτοὶ θεησάμενοι λέγομεν· τὰ δὲ
αὐτῶν ὑπόγαια λόγοισι ἐπυνθανόμεθα. οἱ γὰρ ἐπε- 20
στεῶντες τῶν Αἰγυπτίων δεικνύναι αὐτὰ οὐδαμῶς ἤθε-
λον, Φάμενοι θῆκας αὐτοῖσι εἶναι τῶν τε, ἀρχὴν τὸν
λαβύρινθον τοῦτον οἰκοδομησαμένων βασιλέων, καὶ τῶν
ἰσῶν κροκοδείλων. οὕτω τῶν μὲν κάτω περὶ οἰκημάτων

rum quaelibet multis eisque magnis Graecorum ope-
ribus simul sumtis acquiparanda: sed labyrinthus
nimirum pyramides etiam superat. Habet enim duo-
decim aulas aedificiis cinctas, portis sibi mutuo ob-
versis, sex ad septentrionem, sex ad meridiem spe-
ctantes, omnes inter se contiguas: unus autem mu-
rus cunctas extrinsecus includit. Conclavia sunt du-
plicia, alia subterranea, alia super his in sublimi,
numero ter mille; cuiusque generis mille et quin-
genta. Quae supra terram sunt conclavia, ipsi vidi-
mus et transiimus, et oculati testes de his loquimur.
Quae vero sub terrâ sunt, auditu cognovimus: nam
Aegyptii, his praepositi, nullo pacto monstrare ea
nobis voluerunt, dicentes esse ibi sepulcra regum,
qui labyrinthum aedificarunt, et sacrorum crocodi-
lorum. Igitur de his subterraneis non nisi audita re-

25 ἀκοῇ παραλαβόντες λέγομεν· τὰ δὲ ἄνω, μέζονα ἀν-
θρωπῆϊαν ἔργων, αὐτοὶ ὁρέομεν. αἱ τε γὰρ ἔξοδοι διὰ
τῶν στεγέων, καὶ οἱ ἐλγμοὶ διὰ τῶν αὐλέων ἰόντες
ποικιλώτατοι, θᾶυμα μυρίον παρέχοντο ἐξ αὐλῆς τε ἐς
30 σταδάς, ἐς στέγας τε ἄλλας ἐκ τῶν παστάδων, καὶ
ἐς αὐλὰς ἄλλας ἐκ τῶν οἰκημάτων. ὁροφὴ δὲ πάντων
τούτων, λιθίνη, κατὰπερ οἱ τοῖχοι· οἱ δὲ τοῖχοι, τύπων
ἐγγεγλυμμένων πλέοι. αὐλὴ δὲ ἐκάστη, περιστυλος,
λίβου λευκοῦ ἀρμοσμένου τὰ μάλιστα. τῆς δὲ γωνίης
35 τελευτῶντος τοῦ λαβυράνθου ἔχεται πυραμὶς τεσσαρα-
κοντῶντος, ἐν τῇ ζωᾷ μεγάλη ἐγγέγλυπται· ὁδὸς δ'
ἐς αὐτὴν ὑπὸ γῆν πεποιήται.

Τοῦ δὲ λαβυράνθου τούτου ἑνὸς τοιούτου, θᾶυμα 149
ἔτι μέζον παρέχεται ἡ Μοίριος καλεομένη λίμνη, παρ'

ferimus: superiora vero ipsi vidimus, humanis ope-
ribus maiora. Nam transitus per conclavia, et anfra-
ctus per aulas, incredibili varietate infinitam nobis
admirationem exprimebant, ex unâ aulâ in concla-
via transeuntibus, et ex conclavibus in atria, rursus-
que in alia aedificia ex atriis, et in alias aulas e con-
clavibus. Lacunar conclavium omnium lapideum,
perinde ac parietes: parietes vero insculptis figuris ple-
ni. Aula quaelibet peristylia circumdata, lapide albo
artissime iuncto. Proxime angulum, in quo desinit
labyrinthus, stat pyramis ducentorum quadraginta
pedum, cui grandes insculptae figurae: introitus in
illam sub terra constructus.

(149.) Talis quum sit labyrinthus, maiore etiam
in admiratione esse debet *Moeridis lacus*, iuxta

ἣν ὁ λαβύρινθος οὗτος οἰκοδόμηται. τῆς τὸ περίμετρον τῆς
 περιόδου εἰσὶ στάδιοι ἑξακόσιοι καὶ τρισχίλιοι, σχοίων
 ἑξήκοντα ἔόντων ἴσοι καὶ αὐτῆς Αἰγύπτου τὸ παρὰ θά- 5
 λασσαν. κέεται δὲ μακρὴ ἡ λίμνη πρὸς βορρῇν τε καὶ
 νότον, εὐῶσα βάθος, τῇ βαθυτάτῃ αὐτῇ ἑαυτῆς, πεν-
 τηκοντόργυιος. ὅτι δὲ χειροποίητός ἐστι καὶ ὀρυκτὴ, αὐ-
 τὴ δηλοῖ. ἐν γὰρ μέσῃ τῇ λίμνῃ μάλιστα κη ἐστᾶσι
 δύο πυραμίδες, τοῦ ὕδατος ὑπερέχουσai πεντήκοντα ὀρ- 10
 γυιάς ἑκατέρῃ, καὶ τὸ κατ' ὕδατος οἰκοδόμηται ἕτερον
 τοσούτο· καὶ ἐπ' ἀμφοτέρῃσι ἔπεισι κολοσσὸς λίθινος,
 κατήμενος ἐν θρόνῳ. οὕτω αἱ μὲν πυραμίδες εἰσὶ ἑκατὸν
 ὀργυιῶν. αἱ δ' ἑκατὸν ὀργυιαί· δίκαιαί εἰσι στάδιον ἑξά-
 πλεθρον. ἑξαπέδου μὲν τῆς ὀργυιῆς μετρεομένης, καὶ τε 15
 τραπήχεος· τῶν ποδῶν μὲν τετραπαλαιότατον ἔόντων.

CXLX. 5. ἴσοι. ἴσον corrigunt viri docti.

quem constructus est labyrinthus. Circuitus huius
 lacus ter mille sexcenta stadia metitur; sunt enim
 sexaginta schoeni: mensura aequalis ei quam colligit
 universa Aegypti ora secundum mare porrecta.
 Lacus a parte boreali et australi oblongus est: alti-
 tudo, ubi maxima, quinquaginta ulnarum, quas
orgyias Graeci vocant. Esse autem manu factum ef-
 fossumque, ipse ostendit. Stant enim in medio fere
 lacu duae pyramides, quinquaginta orgyias utraque
 eminens ex aqua, et tantumdem sub aqua constructum
 est: super utraque collocatus est colossus lapideus,
 in sella residens. Ita sunt pyramides hae orgyiarum
 centum: centum autem orgyiae adcurate efficiunt sta-
 dium, sex plethris (sive iugeris) constans; quum
 orgyia metiatur sex pedes, sive quatuor cubitos; pes

τοῦ δὲ πῆχους, ἑξαπαλαίστου. Τὸ δὲ ὕδωρ τὸ ἐν τῇ
λίμνῃ, αὐθιγενὲς μὲν οὐκ ἔστι· ἄνθρωπος γὰρ δὴ δεινῶς
ἐστὶ ταύτῃ· ἐκ τοῦ Νείλου δὲ κατὰ διώρυχα ἐσθῆται,
20 καὶ ἐξ μὲν μῆνας ἕσω ρέει ἐς τὴν λίμνην, ἐξ δὲ μῆνας
ἕξω ἐς τὸν Νεῖλον αὐτίς. καὶ ἑπεὰν μὲν ἐκρήνῃ ἕξω, ἥ
δὲ τότε τοὺς ἐξ μῆνας ἐς τὸ βασιλῆϊον καταβάλλει
ἐπ' ἡμέρην ἑκάστην τάλαντον ἀργυρίου ἐκ τῶν ἰχθύων
ἑπεὰν δὲ ἐσθῇ τὸ ὕδωρ ἐς αὐτὴν, εἴκοσι μνέας. Ἐλε- 150
γον δὲ οἱ ἐπιχάριοι καὶ ὡς ἐς τὴν Σύρτιν τὴν ἐν Λι-
βύῃ ἐκκίδοι ἡ λίμνη αὕτη ὑπὸ γῆν, τετραμμένη τὸ
πρὸς ἐσπέρην ἐς τὴν μεσόγαιαν παρὰ τὸ ὄρος τὸ ὑπὲρ
5 Μέρμφοις. Ἐπεὶ τε δὲ τοῦ ὀρύγματος τούτου οὐκ ὤρεον
τὸν χοῦν οὐδαμοῦ ἔοντα, ἐπιμελὲς γὰρ δὴ μοι ἦν, ἐι-
ρόμην τοὺς ἀγχιστα οἰκέοντας τῆς λίμνης, ὅκου εἴη ὁ
χοῦς ὁ ἐξορυχθεὶς. οἱ δὲ ἔφρασαν μοι ὡς ἐξεφορήθη,

autem quatuor constet palmis, cubitus sex palmis.
Aqua autem huius lacus nativa non est: est enim
prorsus arida illa regio: sed e Nilo per canalem de-
rivata est aqua; et per sex quidem menses influit in
lacum, tum sex mensibus rursus effluit in Nilum.
Quo tempore effluit, per illos sex menses quotidie
talentum argenti ex piscibus reddit in regis aerarium;
quum vero influit aqua in lacum, viginti minae.
(150.) Dicunt horum locorum incolae, exitum sub
terrâ in Syrtin, quae in Lybia est, habere hunc la-
cum, qua parte versus occidentem in mediterranea
Libyae spectat iuxta montem qui supra Memphin
est. Quum vero terram ex ampla hac fossâ egestam,
curiose quidem circumspiciens, nusquam viderim;
quaesivi ex his qui proxime lacum adcolunt, ubi

καὶ εὐπετέως ἔπειθον· ἥδεα γὰρ λόγῳ καὶ ἐν Νίνῳ τῇ
 Ἀσσυρίῳ πόλιν γενομένον ἕτερον τοιοῦτο. τὰ γὰρ Σαρ- 10
 δαπαλλοῦ τοῦ Νίνου βασιλῆος χρήματα, ἔοντα με-
 γάλα, καὶ φυλασσόμενα ἐν θησαυροῖσι καταγαίῳσι,
 ἐπενόησαν κλῶπες ἐκφορῆσαι. ἐκ δὲ ὧν τῶν σφετέρων
 οἰκίων ἀρξάμενοι οἱ κλῶπες, ὑπὸ γῆν σταθμεώμενοι
 εἰς τὰ βασιλῆϊα οἰκία ὄρυσον. τὸν δὲ χοῦν τὸν ἐκφο- 15
 ρούμενον ἐκ τοῦ ὀρύγματος, ὅπως γένοιτο νύξ, εἰς τὸν
 Τίγριν ποταμὸν, παραρρέοντα τὴν Νίνον, ἐξεφόρεον· εἰς
 ὃ κατεργάσαντο ὅ τι ἐβούλοντο. τοιοῦτον ἕτερον ἤκουσα
 καὶ τὸ τῆς ἐν Αἰγύπτῳ λίμνης ὀρυγμα γενέσθαι· πλὴν
 οὐ νυκτός, ἀλλὰ μετ' ἡμέρην ποιεύμενον· ὄρυσσοντας 20
 γὰρ τὸν χοῦν τοὺς Αἰγυπτίους, εἰς τὸν Νεῖλον φορεῖν·
 ὃ δὲ, ὑπολαμβάνων, ἐμelle διαχέειν. ἡ μὲν νυν λίμνη
 αὕτη οὕτω λέγεται ὀρυχθῆναι.

esset humus effossa. Et illi mihi dixerunt quo delata
 fuerit, facileque persuaserunt; quum auditu cogni-
 tum haberem simile quiddam Nini, Assyriae urbe,
 factum. Nam Sardanapalli, Assyriae regis, opes in-
 gentes, thesauris subterraneis conditas, quum furto
 auferre constituissent nonnulli; ex suis aedibus fo-
 diendā initio facto, sub terrā progressi sunt, fossam
 versūs regiam dirigentes: humum vero effossam quo-
 tidie sub noctem in Tigrin amnem, qui Ninum prae-
 terfluit, egresserunt, donec perfecissent quod insti-
 tuerant. Idem prorsus in fodiendā hac in Aegypto
 fossā factum esse audivi; nisi quod non noctu, sed
 interdiu sit factum: terram enim effossam in Nilum
 egressisse Aegyptios; quam fluvius, exceptam, diffu-
 surus erat. Hac igitur ratione effossum hunc lacum
 narrant.

Τῶν δὲ δωδέκα βασιλῶν δικαιοσύνην χρωμένων, 151
 ἀνὰ χρόνον ὡς ἔθυσαν ἐν τῷ ἱρῷ τοῦ Ἡφαίστου, τῇ
 ὑστάτῃ τῆς ὁρτῆς μελλόντων κατασπείσειν, ὁ ἀρχιεὺς
 ἐξένεικέ σφι Φιάλας χρυσέας, τῇσί περ ἑώθεσαν σπέν-
 5 δεῖν, αἱμάρτων τοῦ ἀριθμοῦ, ἑνδεκα, δωδέκα εὐοῦσι.
 ἐνθαῦτα ὡς οὐκ εἶχε Φιάλην ὁ ἔσχατος ἐστὼς αὐτέων
 Ψαμμίτιχος, περιελόμενος τὴν κυνέην, εὐοῦσαν χαλ-
 κέην, ὑπέσχε τε καὶ ἔσπενδε. κυνέας δὲ καὶ οἱ ἄλλοι
 ἅπαντες ἐφόρεον τε βασιλῆες, καὶ ἐτύγχανον τότε
 10 ἔχοντες. Ψαμμίτιχος μὲν νυν οὐδενὶ δολερῷ νόῳ χρω-
 μένος, ὑπέσχε τὴν κυνέην. οἱ δὲ, ἐν Φρενὶ λαβόντες τό-
 τε ποιηθὲν ἐκ Ψαμμίτιχου, καὶ τὸ χρηστὴριον ὅ τι ἐκέ-
 χρηστό σφι, τὸν χαλκήν σπείσαντα αὐτῶν Φιάλην,
 τοῦτον βασιλῆα ἕσσεσθαι μόνον Αἰγυπτου· ἀναμνησθέν-

(151.) *Duodecim quos dixi Reges dum regnant iustitiam colentes, accidit interiecto tempore, ut, quum sacrificium solenne in Vulcani templo peragerent, festorum dierum postremo libaturis phialas aureas exhibens summus sacerdos, e quibus libarent, aberrans numero, undecim exhiberet phialas, quum essent ipsi duodecim. Ibi tum Psammitichus, stans postremus omnium, quum phialam non haberet, galeam de capite detractam porrexit, ex eaque libavit. Galeas autem etiam reliqui reges omnes, quum alioqui, tum eo ipso tempore, gestabant. Psammitichus igitur nullo quidem dolo malo usus, galeam porrexerat. Sed reliqui undecim animum ad hoc Psammitichi factum advertentes, cogitantesque oraculum, quod ipsis editum fuisset, qui ex aeneâ phialâ libasset, eum solum regem futurum totius Aegypti;*

- τες τοῦ χρησμοῦ, κτεῖναι μὲν οὐκ ἐδικαίωσαν Ψαμ- 15
 μίτιχον, ὡς ἀνεύρισκον βασανίζοντες ἐξ οὐδεμιῆς προ-
 νοίης αὐτὸν ποιήσαντα· ἐς δὲ τὰ ἔλεα ἔδοξε σφί διώ-
 ξαι, ψιλώσαντας τὰ πλεῖστα τῆς δυνάμιος· ἐκ δὲ τῶν
 ἐλέων ὁρμώμενον μὴ ἐπιμίσγεσθαι τῇ ἄλλῃ Αἰγύπτῳ.
- 152 Τὸν δὲ Ψαμμίτιχον τοῦτον, πρότερον Φεύγοντα τὸν Αἰ-
 θίοπα Σαβακῶν, ὅς οἱ τὸν πατέρα Νεκὼν ἀπέκτεινε,
 τοῦτον Φεύγοντα τότε ἐς Συρίην, ὡς ἀπαλλάχθῃ ἐκ
 τῆς ὄψιος τοῦ ὀνείρου ὁ Αἰθίοψ, κατήγαγον Αἰγυπτίῳν
 οὗτοι οἱ ἐκ νομοῦ Σαίτεά εἰσι. μετὰ δὲ, βασιλεύον- 5
 τα, τὸ δεύτερον πρὸς τῶν ἑνδεκα βασιλέων καταλαμ-
 βάνει μιν διὰ τὴν κυνέην Φεύγειν ἐς τὰ ἔλεα. Ἐπιστά-
 μενος ὦν ὡς περιυβρισμένος εἴη πρὸς αὐτῶν, ἐπένοεε
 τίσασθαι τοὺς διώξαντας. πέμψαντι δὲ οἱ ἐς Βουτούν

huius oraculi memores, quum institutâ perquisitione
 reperissent non deliberato id a Psammiticho esse fa-
 ctum, aequum quidem non censebant ut morte plecte-
 retur; sed placuit eum in paludes relegari, maiori
 potestatis parte exutum, neque ei licere paludibus
 excedere et reliquis Aegypti rebus sese immiscere.
 (152.) Idem *Psammitichus* ante id tempus, Saba-
 conem Aethiopem metuens, qui patrem ipsius Necon
 occiderat, in Syriam profugerat: sed, postquam Ae-
 thiops nocturno viso territus Aegypto excessisset, ab
 Aegyptiis Saiten praefecturam incolentibus in pa-
 triam erat reductus. Nunc igitur iterum, postquam
 regnavit, ab undecim regibus in exsilium missus
 est in paludes propter galeam. Ratus autem iniuste
 secum esse actum, vindictam capere de persecutoribus
 cogitavit: quumque eâ causâ in Buto oppidum ad

10 πόλιν εἰς τὸ χρηστήριον τῆς Λητοῦς, ἔνθα δὴ Αἰγυπτίοι-
 σί ἐστι μαντήιον ἀψευδέστατον, ἦλθε χρησμός, ὡς τίς τις
 ἦξει ἀπὸ θαλάσσης χαλκίων ἀνδρῶν ἐπιφανέντων. καὶ
 τῷ μὲν δὴ ἀπιστίῃ μεγάλη ὑπεκέχυτο, χαλκίους οἱ
 ἀνδρας ἦξειν ἐπικούρους. χρόνου δὲ οὐ πολλοῦ διελθόν-
 15 τος, ἀναγκαίῃ κατέλαβε Ἰωνάς τε καὶ Κᾶρας ἀνδρας,
 κατὰ λήϊν ἐκπλώσαντας, ἀπενειχθῆναι εἰς Αἴγυπτον
 ἐκβάντας δὲ εἰς γῆν, καὶ ὀπλισθέντας χαλκῷ, ἀγγέλ-
 λει τῶν τις Αἰγυπτίων εἰς τὰ ἔλεια ἀπικόμενος τῷ Ψαμ-
 μιτίχῳ, (ὡς οὐκ ἰδὼν πρότερον χαλκῷ ἀνδρας ὀπλι-
 20 σθέντας,) ὡς χαλκεοὶ ἀνδρες ἀπὸ θαλάσ-
 σης λεηλατεῦσι τὸ πεδῖον. ὁ δὲ, μαθὼν τὸ χρηστήριον
 ἐπιτελούμενον, Φίλα τε τοῖσι Ἰωσι καὶ Καρσί ποιέε-
 ται· καὶ σφας, μέγала ὑπὸσχενόμενος, πείθει μετ'
 ἑαυτοῦ γενέσθαι, ὡς δὲ ἔπεισε, οὕτω ἅμα τοῖσι μετ'

Iatonae oraculum misisset, quod veracissimum Ae-
 gyptii habent, adlatum est ei responsum, *venturam*
vindictam a mari, quando aenei viri sint adpari-
turi. Cui responso quum ille fidem vix ullam adhi-
 beret, venturos aeneos viros opem sibi laturos; acci-
 dit haud multo interiecto tempore, ut Iones Caresque
 homines, praedatum navibus profecti, ad Aegyptum
 deferrentur, tempestatibus compulsi: qui quum aere
 armati in terram exscendissent, Aegyptiorum aliquis,
 ut qui numquam antea viros aere armatos vidisset,
 nunciatum ivit Psammiticho, *aeneos viros advenisse*
a mari, qui praedam ex terrâ agerent. Tum ille,
 impletum esse intelligens oraculum, benigne Ionas
 Caresque excepit, magnisque promissis persuadere
 illis, ut secum manerent, conatus est. Quibus ut id

ἐαυτοῦ βουλομένοισι Αἰγυπτίοισι, καὶ τοῖσι ἐπικούροισι, 25
καταίρει τοὺς βασιλέας.

- 153 Κρατήσας δὲ Αἰγύπτου πάσης ὁ Ψαμμίτιχος, ἐποίη-
σε τῷ Ἡφαίστῳ προπύλαια ἐν Μέμφι, τὰ πρὸς νότον
ἀνεμὸν τετραμμένα· αὐλὴν τε τῷ Ἄπι, ἐν τῇ τρέφεται
ἐπεὶ Φανὴ ὁ Ἄπις, οἰκοδόμησε, ἐναντίον τῶν προπυ-
λαίων, πᾶσάν τε περίστυλον ἐοῦσαν, καὶ τύπων πλέην 5
ἀντὶ δὲ κίωνων, ὑπεστάσι κολοσσοῖς δωδεκαπῆχες τῇ
αὐλῇ. ὁ δὲ Ἄπις, κατὰ τὴν Ἑλλήνων γλῶσσαν ἐστὶ
154 Ἐπαφος. Τοῖσι δὲ Ἴωσι καὶ τοῖσι συγκατεργασα-
μένοισι αὐτῷ, ὁ Ψαμμίτιχος δίδωσι χώρους ἐνοικῆσαι
ἀντίους ἀλλήλων, τοῦ Νείλου τὸ μέσον ἔχοντος· τοῖσι
ὀνόματα ἐτέθη Στρατόπεδα. τούτους τε δὴ σφι τοὺς
χώρους δίδωσι, καὶ τᾶλλα τὰ ὑπέσχετο πάντα ἀπέ- 5

persuasit, simul cum Aegyptiis, qui cum ipso sentie-
bant, et cum his auxiliaribus, reliquos reges op-
pressit.

(153.) Ita totius Aegypti regno potitus *Psammitichus*, construxit Memphi propylaea Vulcani ad meridiem spectantia: et aulam aedificavit Apidi, in qua aleretur apis sicubi adparuisset. Ea aula ex adverso propylaeorum est, tota peristylío circumdata, et figuris omni ex parte exornata: pro columnis suppositi sunt colossi duodenū cubitorum. *Apis* autem, Graecorum sermone *Eraphus* est. (154.) Ionibus vero et Caribus, quorum operā usus erat, agros habitandos Psammitichus concessit, sibi mutuo obversos, interfluente Nilo: qui agri *Castra Ionum Carumque* nominabantur. Postquam has sedes eis concessit, reliquaque promissa exsolvit; pueros eisdem

δωκε· καὶ δὴ καὶ παῖδας παρέβαλε αὐτοῖσι Αἰγυπτίους, τὴν Ἑλλάδα γλῶσσαν ἐκδιδάσκεισθαι. ἀπὸ δὲ τούτων ἐκμαθόντων τὴν γλῶσσαν, οἱ νῦν ἐρμηνέες ἐν Αἰγύπτῳ γεγόνασι. οἱ δὲ Ἰωνές τε καὶ οἱ Κᾶρες τούτους
10 τοὺς χώρους οἰκήσαν χρόνον ἐπὶ πολλόν· εἰσὶ δὲ οὗτοι οἱ χώροι πρὸς θαλάσσης, ὀλίγον ἐνερθε Βουβάστιος πάλιος, ἐπὶ τῷ Πηλουσίῳ καλυμένῳ στόματι τοῦ Νείλου. τούτους μὲν δὴ χρόνῳ ὕστερον βασιλεὺς Ἀμασις ἐξαναστήσας, ἐνθεῦτεν κατοίκησε εἰς Μέμφιν, Φυλα-
15 κὴν ἑωυτοῦ ποιούμενος πρὸς Αἰγυπτίων. Τούτων δὲ οἰκισθέντων ἐν Αἰγύπτῳ, οἱ Ἕλληνες οὕτω ἐπιμισογόμενοι τούτοις, τὰ περὶ Αἴγυπτον γινόμενα, ἀπὸ Ψαμμίτιχου βασιλῆος ἀρξάμενοι, πάντα καὶ τὰ ὕστερον ἐπιστάμεθα ἀτρεκέως. πρῶτοι γὰρ οὗτοι ἐν Αἰγύπτῳ ἀλ-
20 λόγλωστοι κατοικίσθησαν. ἐξ ὧν δὲ ἐξανέστησαν χώρων, ἐν τούτοις δὴ οἱ τε ὅλκοι τῶν νεῶν καὶ τὰ ἐρεί-

Aegyptios tradidit, qui ab illis Graecum ediscerent sermonem: et ex his pueris, sermonem edoctis, nati sunt qui nunc *Interpretes* sunt in Aegypto. Agros istos longo tempore Iones Caresque habitarunt, sitos versus mare paulo infra Bubastin oppidum, ad Pelusium quod vocatur Nili ostium. Sed insequente tempore Amasis rex, sedibus illis excitos, Memphin habitatum concedere iussit, ut essent sibi custodes corporis adversus Aegyptios. Iam ex quo hi Aegyptum habitare coeperunt, nos Graeci, cum his commercia habentes, res in Aegypto gestas, inde a Psammiticho rege, et quae deinde gestae sunt, adcurate cunctas novimus. Hi enim primi, aliâ linguâ loquentes, Aegyptum incoluerunt. In eis autem locis, e quibus ab Amasi exciti

πια τῶν οἰκημάτων τὸ μέχρι ἐμεῦ ἦσαν. Ψαμμίτιχος
 μὲν νυν οὕτω ἔσχε τὴν Αἴγυπτον.

- 155 Τοῦ δὲ χρηστήριου τοῦ ἐν Αἰγύπτῳ πολλὰ ἐπεμνή-
 σθην ἤδη· καὶ δὴ λόγον περὶ αὐτοῦ ὡς αἰῶν ἔοντος ποιή-
 σομαι. τὸ γὰρ χρηστήριον τοῦτο τὸ ἐν Αἰγύπτῳ, ἔστι μὲν
 Λητοῦς ἱερόν, ἐν πόλει δὲ μεγάλη ἰδρυμένον, κατὰ τὸ
 Σεβεννυτικὸν καλούμενον στόμα τοῦ Νείλου, ἀναπλέον- 5
 τι ἀπὸ θαλάσσης ἄνω. οὐνομα δὲ τῇ πόλει ταύτῃ ὅκου
 τὸ χρηστήριον ἔστι, Βουτῶ, ὡς καὶ πρότερον οὐνόμασταί
 μοι. ἱερόν δὲ ἔστι ἐν τῇ Βουτοῖ ταύτῃ Ἀπόλλωνος καὶ
 Ἀρτέμιδος. καὶ ὁ γε νηὸς τῆς Λητοῦς, ἐν τῷ δὴ τὸ χρη-
 στήριον ἐνι, αὐτὸς τε τυγχάνει ἐὼν μέγας, καὶ τὰ προ- 10
 πύλαια ἔχει ἐς ὕψος δέκα ὀργυιῶν. τὸ δέ μοι τῶν Φα-
 νεῶν θῶμα μέγιστον παρεχόμενον, Φράσω. ἔστι ἐν

sunt, vestigia navalium, quibus usi erant, et aedifi-
 ciorum rudera ad meam adhuc aetatem superfuerunt.
 Isto igitur modo *Psammitichus* Aegypto potitus est.

(155.) Oraculi, quod in Aegypto est, iam saepius
 feci mentionem; et de eodem, quippe memoratu dig-
 no, copiosius etiam exponam. Est autem hoc *oracu-
 lum*, *Latoniae* templum, in magno oppido situm, ad
 Sebenniticum quod vocatur Nili ostium, adverso flu-
 mine ex mari navigantibus. Nomen oppidi *Buto* est,
 ut iam ante demonstravi. Est autem in eadem urbe
 etiam Apollinis templum, et templum Dianae. *Lato-
 nae* vero templum, in quo est oraculum, quum ipsum
 magnum est, tum propylaea habet quadraginta cubi-
 torum altitudine. Quod vero ex his, quae ibi conspi-
 ciuntur, maximâ me admiratione adfecit, hoc dicam.
 Est in eodem loco sacro *aedes* *Latoniae* ex uno lapide

τῷ τεμένει τούτῳ Λητοῦς νηὸς ἐξ ἐνὸς λίβου πεποιημέ-
 νος, ἐς τὴν ὕψος, καὶ ἐς μῆκος· καὶ τοῖχος ἕκαστος τού-
 15 τοισι ἴσος· τεσσαράκοντα πηχέων τούτων ἕκαστόν ἐστι.
 τὸ δὲ καταστέγασμα τῆς ὀροφῆς, ἄλλος ἐπικέσται λί-
 θος, ἔχων τὴν παρωροφίδα τετράπηχυν. Οὕτω μὲν 156
 νυν ὁ νηὸς τῶν Φανεράων μοι τῶν περὶ τοῦτο τὸ ἱερόν ἐστι
 θαυμαστότατον· τῶν δὲ δευτέρων, νῆσος ἡ Χέμμις κα-
 λευμένη, ἐστὶ μὲν ἐν λίμνῃ βαθύῃ καὶ πλατῇ κειμένη
 ἢ παρὰ τὸ ἐν Βουτοῖ ἱερόν· λέγεται δὲ ὑπὸ Αἰγυπτίων
 εἶναι αὕτη ἡ νῆσος πλωτή. αὐτὸς μὲν ἔγωγε οὔτε
 πλέυσαν, οὔτε κινηθεῖσαν εἶδον· τέθηπα δὲ ἀκούων, εἰ
 νῆσος ἀληθῶς ἐστὶ πλωτή. ἐν δὲ αὖν ταύτῃ νηὸς τε
 Ἀπόλλωνος μέγας ἐνι, καὶ βωμοὶ τριφάσιοι ἐνιδρύα-
 10 ται. ἐμπεφύκασι δ' ἐν αὐτῇ Φοῖβες συχνοὶ, καὶ ἄλ-
 λα δένδρεα, καὶ καρποφόρα καὶ ἄφωρα, πολλὰ. λό-

confecta, quum in altitudinem, tum in longitudinem;
 quilibet paries aequali est longitudine et altitudine,
 et quidem quadragenorum cubitorum: pro tecto alius
 impositus est lapis, qui ad quatuor cubitos praeter
 reliquam aedem prominet. (156.) Eorum igitur qui
 circa hoc templum conspiciuntur, maximae mihi
 admirationi fuit aedes illa: secundo autem loco, in-
 sula quae *Chemmis* nominatur. Sita haec est in lacu
 alto amplexu iuxta templum quod in Buto est: di-
 cuntque Aegyptii, esse eam natantem. Et ego qui-
 dem eam nec natantem vidi, nec motam: sed istud au-
 diens obstupui, insulam ullam vere esse natantem. In
 hac vero insula est Apollinis templum amplum, in
 quo tres arae erectae. Nascuntur in eadem palmae
 magno numero, aliaeque arbores multae, tam frugi-

γον δὲ τόνδε ἐπιλέγοντες οἱ Αἰγύπτιοι, φασὶ εἶναι αὐ-
τὴν πλωτῇ, ὡς ἐν τῇ νήσῳ ταύτῃ οὐκ εἴσῃ πρότερον
πλωτῇ, Λητῷ, εἰσῆσαι τῶν ὀκτῶ θεῶν τῶν πρώτων γε-
νομένων, οἰκέουσα δὲ ἐν Βουτοῖ πόλει, ἵνα δὴ οἱ τὸ χρη- 15
στήριον τοῦτό ἐστι, Ἀπόλλωνα παρὰ Ἴσιος παρακατα-
θήκην δεξαμένη, διέσωσε κατακρύψασα ἐν τῇ νῦν πλω-
τῇ λεγομένη νήσῳ· ὅτε δὴ τὸ πᾶν διζήμενος ὁ Τυφὼν
ἐπῆλθε, θέλων ἐξευρεῖν τοῦ Ὀσίριος τὸν παῖδα. (Ἀπόλ-
λωνα δὲ, καὶ Ἀρτεμιν, Διονύσου καὶ Ἴσιος λέγουσι 20
εἶναι παῖδας· Λητοῦν δὲ, τροφὸν αὐτοῖσι καὶ σώτῃ-
ραν γενέσθαι. Αἰγυπτιστὶ δὲ Ἀπόλλων μὲν, Ὀρος·
Δημήτηρ δὲ, Ἴσις· Ἀρτεμις δὲ, Βούβαστις. ἐκ τούτου
δὲ τοῦ λόγου καὶ οὐδενὸς ἄλλου, Αἰσχύλος ὁ Εὐφορίω-
νος ἤρπασε τὸ ἐγὼ φράσω, μούνος δὴ ποιητέων τῶν προ- 25
γενομένων. ἐποίησε γὰρ Ἀρτεμιν εἶναι θυγατέρα Δῆ-

ferae, quam steriles. Aegyptii autem, nantem esse hanc insulam dicentes, narrationem hanc adiiciunt: Latonam, unam ex octo diis qui ante reliquos exstissent, quum urbem Buto habitaret, in qua nunc oraculum illud est, Apollinem, ab Iside sibi creditum, in hac insulâ, quae olim non fuisset natans, abscondisse et saluum conservasse, quum omnia perquirens Typhon venisset, invenire cupiens Osiridis filium. (Apollinem enim et Dianam dicunt Dionyso et Iside natos: Latonam vero fuisse nutricem horum et servatricem. Aegyptiaco autem sermone Apollo, *Orus* vocatur; Ceres, *Isis*; Diana, *Bubastis*. Et ex hac Aegyptiorum traditione, nec aliunde, unus ex omnibus superioribus poëtis *Aeschylus*, Euphorionis filius, subripuit id quod ego dicam; nempe quod

μητρος.) τὴν δὲ νῆσον διὰ τοῦτο γενέσθαι πλωτὴν. ταῦτα μὲν οὕτω λέγουσι.

Ψαμμίτιχος δὲ ἐβασίλευσε Αἰγύπτου τέσσερα καὶ 157
πεντήκοντα ἔτεα· τῶν τὰ ἐνὸς δέοντα τριήκοντα, Ἀζω-
τον, τῆς Συρίας μεγάλην πόλιν, προσκατήμενος ἐπο-
λιόρκει, ἐς τὸ ἐξείλε. αὕτη δὲ ἡ Ἀζωτος ἀπασέων πο-
5 λίων ἐπὶ πλεῖστον χρόνον πολιορκευμένη ἀντέσχε, τῶν
ἡμεῖς ἴδμεν. Ψαμμίτιχου δὲ Νεκὼς παῖς ἐγένετο, 158
καὶ ἐβασίλευσε Αἰγύπτου· ὃς τῇ διαύρχει ἐπεχείρησε
πρῶτος τῇ ἐς τὴν Ἐρυθρὴν Θάλασσαν Φερούση, τὴν Δα-
ρεῖος ὁ Πέρσης δεύτερα διαύρξε· τῆς μῆκος μὲν ἴστι
5 πλόος ἡμέραι τέσσερες, εὖρος δὲ ὠρύχθη ὥστε τριήρεας
δύο πλέειν ὁμοῦ ἐλαστρευμένας. ἦκται δὲ ἀπὸ τοῦ Νεί-
λου τὸ ὕδωρ ἐς αὐτὴν· ἦκται δὲ κατ' ὅπερθε ὀλίγον Βου-
βάστιος πόλιος, παρὰ Πάτουμον τὴν Ἀραβίην πόλιν·

Dianam dixerit Cereris filiam.) Eā igitur caussā insulam illam, aiunt, nantem factam esse.

(157.) *Psammitichus* in Aegypto regnavit annos quatuor et quinquaginta: quorum per undetriginta Azotum circumsidens oppugnavit, magnum Syriae oppidum, donec tandem vi cepit. Atque haec Azotus omnium, quae novimus, oppidorum longissime restitit obsidentibus hostibus. (158.) *Psammiticho* vero in Aegypti regnum successit filius *Necos*. Hic primus fossam adgressus est ducere in *Erythraeum mare* ferentem, quam deinde Darius Persa iterum effodit: cuius longitudo est quatuor dierum navigatio: latitudo autem tanta, ut duae naves remis agitatae simul navigare possint. Aqua ex Nilo derivata; derivata autem paullo supra Bubastin urbem, iuxta Patumon

ἔσχει δὲ ἐς τὴν Ἐρυθρὴν θάλασσαν. ὥρυκται δὲ πρῶτον μὲν τοῦ πεδίου τοῦ Αἰγυπτίου τὰ πρὸς Ἀραβίην 10 ἔχοντα· ἔχεται δὲ κατύπερθε τοῦ πεδίου τὸ κατὰ Μέμφιν τεινὸν ὄρος, ἐν τῷ αἰ λιθοτομίαι ἐνεῖσι. τοῦ ὧν δὴ οὖρος τούτου παρὰ τὴν ὑπὸ τὴν ἡκται ἢ διώρυξ ἀπ' ἐσπέρης μακρὴ πρὸς τὴν ἡῶ καὶ ἔπειτα τίνει ἐς διασφάγας, φέρουσα ἀπὸ τοῦ οὖρος πρὸς μεσαμβρίην 15 τε καὶ νότον ἄνεμον, ἐς τὸν κόλπον τὸν Ἀράβιον. τῇ δὲ ἐλάχιστόν ἐστι καὶ συντομώτατον, ἐκ τῆς βορρῆς θαλάσσης ὑπερβῆναι ἐν τὴν νοτίην καὶ Ἐρυθρὴν τὴν αὐτὴν ταύτην καλεομένην, ἀπὸ τοῦ Κασίου οὖρος, τοῦ οὐρίζοντος Αἰγυπτὸν τε καὶ Συρίην, ἀπὸ τούτου εἰς 20 στάδιοι χίλιοι ἀπαρτὶ ἐς τὸν Ἀράβιον κόλπον. τοῦτο μὲν τὸ συντομώτατον· ἡ δὲ διώρυξ πολλῶ μακροτέρη, ὅσῳ σκαλιωτέρη ἐστί. τὴν ἐπὶ Νεκῷ βασιλῆος ὀρύσσοντες

oppidum Arabiae: influit autem in Erythracum mare. Fodiendi initium factum est ab ea parte planitiei Aegyptiacae quae ad Arabiam pertinet, ubi planitiei superne contiguus est mons qui ex adverso Memphis protenditur, in quo lapicidinae insunt. Ad pedem igitur huius montis acta est fossa in longum ab occidente versus orientem; deinde per fauces montis progreditur, pergitque a monte versus meridiem et austrum in sinum Arabicum. Qua est autem brevissimus et compendarius maxime a boreali mari in australe et hoc Rubrum, quod vocatur, transitus, a Casio monte, qui Aegyptum a Syria disternat, ad Arabicum sinum, sunt exacte mille stadia. Haec est brevissima via: sed fossa multo est longior, quanto maiores habet anfractus; in qua sub Neco fodienda perie-

Αἰγυπτίων ἀπώλοντο δυῶδεκα μυριάδες. Νεκῶς μὲν
 25 νυν μεταξὺ ὀρύσων ἐπαύσατο, μαντηίου ἐμποδίου γε-
 νομένου τοιοῦδε· „τῷ βαρβάρῳ αὐτὸν προεργάζεσθαι.“
 βαρβάρους δὲ πάντας οἱ Αἰγύπτιοι καλείουσι τοὺς μὴ
 σφι ὁμογλώσσους. Πausάμενος δὲ τῆς διαφύχης ὁ 159
 Νεκῶς, ἐτράπετο πρὸς στρατηγίας· καὶ τριήρεις, αἱ μὲν,
 ἐπὶ τῇ βορρῇ θαλάσῃ ἐποιήθησαν, αἱ δ' ἐν τῷ Ἀρα-
 βίῳ κέλπῳ ἐπὶ τῇ Ἐρυθρῇ θαλάσῃ· τῶν ἔτι οἱ ὀλκοὶ
 5 ἐπίδηλοι. καὶ ταύτησί τε ἐχρᾶτο ἐν τῷ δέοντι· καὶ Σύ-
 ροισι περὶ ὁ Νεκῶς συμβαλὼν ἐν Μαγδόλῳ ἐνίκησε·
 μετὰ δὲ τὴν μάχην, Κάδυτιν πόλιν τῆς Συρίας εἴδυσαν
 μεγάλην εἶλε. ἐν τῇ δὲ ἐσθῆτι ἔτυχε ταῦτα κατεργα-
 σάμενος, ἀνέθηκε τῷ Ἀπόλλωνι, πέμψας εἰς Βραγχί-
 10 δας τὰς Μιλησίων. μετὰ δὲ, ἐκκαίδεκα ἔτεα τὰ πάν-

runt Aegyptiorum centum et viginta millia. In medio
 vero labore substitit Necon, pergere prohibitus ora-
 culi effato, *illud opus eum pro barbaro facere*. Vo-
 cant autem Aegyptii *barbaros*, omnes qui non ipso-
 rum lingua utuntur. (159.) A fodiendâ fossâ post-
 quam destitit *Necos*, ad militares expeditiones susci-
 piendas se convertit: triremesque aedificari iussit,
 alias in boreali mari, alias in Arabico sinu ad Ru-
 brum mare; ubi vestigia adhuc navalium conspiciun-
 tur. Ac his quidem navibus usus est ubi opus erat:
 Syros vero pedestri exercitu adgressus, collatâ acie
 vicit ad *Magdolum*; post illamque pugnam *Cadytin*
 cepit, magnam Syriae urbem. Qua veste indutus has
 res gessit, eam deinde Apollini dedicavit, missam ad
 Branchidas Milesiorum. His rebus gestis *Necos*, post-

τα ἄρξας, τελευτᾷ, τῷ παιδὶ Ψάμμι παραδούς τὴν ἀρχήν.

160 Ἐπὶ τοῦτον δὴ τὸν Ψάμμιν βασιλεύοντα Αἰγύπτου ἀπίκοντο Ἠλείων ἄνδρες ἄγγελοι, αὐχέοντες δικαιοτάτα καὶ κάλλιστα τιθέναι τὸν ἐν Ὀλυμπίῃ ἀγῶνα πάντων ἀνθρώπων. καὶ δοκέοντες παρὰ ταῦτα οὐδ' αὖ τοὺς σοφωτάτους ἀνθρώπων Αἰγυπτίους οὐδὲν ἐπεξευρεῖν. 5 ὡς δὲ ἀπικόμενοι εἰς τὴν Αἴγυπτον οἱ Ἠλεῖοι ἔλεγον τῶν εἵνεκα ἀπίκοντο, ἐνθαῦτα ὁ βασιλεὺς οὗτος συγκαλέεται Αἰγυπτίων τοὺς λεγομένους εἶναι σοφωτάτους. συνελθόντες δὲ οἱ Αἰγύπτιοι, ἐπυνθάνοντο τῶν Ἠλείων λεγόντων ἅπαντα τὰ κατήκει σφέας ποιεῖν 10 περὶ τὸν ἀγῶνα· ἀπηγησάμενοι δὲ τὰ πάντα, ἔφασαν ἡκεῖν ἐπιμαθησόμενοι „εἴ τι ἔχοιεν Αἰγύπτιοι τούτων δικαιοτέρον ἐπεξευρεῖν.“ οἱ δὲ, βουλευσάμενοι, ἐπειρώτων

quam sedecim omnino annos regnavit, vita functus est, et filio *Psammi* regnum reliquit.

(160.) Hoc regnante *Psammi*, venerunt in Aegyptum *legati Eleorum*, iactantes aequissime et praeclarissime omnium hominum a se Olympiae publicae certamina administrari; existimantesque ne Aegyptios quidem, hominum sapientissimos, aliquid quod supra esset, posse reperire. Postquam igitur significarunt Elei, quo consilio in Aegyptum venissent; convocavit rex hic eos ex Aegyptiis, qui dicebantur esse sapientissimi. Qui ubi convenere, audire Eleos omnia exponentes quae ipsorum officii essent in administrando certamine; quibus expositis, dicebant se venisse sciscitatu-
ros, an Aegyptii aliquid, quod his aequius esset, possent reperire? Tum illi, collato

15 τοὺς Ἠλείους εἰ σφι οἱ πολῆται ἐναγωνίζονται. οἱ δὲ
 ἔφασαν, καὶ σφέων καὶ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων ὁμοίως
 τῷ βουλομένῳ ἐξεῖναι ἀγωνίζεσθαι. οἱ δὲ Αἰγύπτιοι
 ἔφασαν „σφέας, οὕτω τιθέντας, παντὸς τοῦ δικαίου
 ἡμαρτηκέναι· οὐδεμίην γὰρ εἶναι μηχανήν, ὅπως οὐ τῷ
 ἀστῷ ἀγωνιζομένῳ προσθήσονται, ἀδικέοντες τὸν ξείνον.
 20 ἀλλ' εἰ δὴ βούλονται δικαίως τιθέναι, καὶ τούτου εἴνε-
 κα ἀπικοίατο εἰς Αἴγυπτον, ξείνοισι ἀγωνιστῆσι ἐκέ-
 λευον τὸν ἀγῶνα τιθέναι, Ἠλείων δὲ μηδενὶ εἶναι ἀγω-
 νίζεσθαι.“ Ταῦτα μὲν Αἰγύπτιοι Ἠλείοισι ὑπέθηκαντο.
 Ψάμμιος δὲ ἐξ ἔτεα μῶνον βασιλεύσαντος Αἰγύ- 161
 πτου, καὶ στρατευσαμένου εἰς Αἰθιοπίην, καὶ μεταυτί-
 κα τελευτήσαντος, ἐξεδέξατο Ἀπρίης ὁ Ψάμμιος.
 ὃς μετὰ Ψαμμίτιχον τὸν ἑαυτοῦ προπάτορα ἐγένετο εὐ-

inter se consilio, quaesiverunt ex Eleis, an cives ip-
 sorum ad certamen admittantur? Et Elei, tam
 suorum, aiebant, quam aliorum Graecorum qui-
 cumque vellet, ei licitum esse in certamen prodire.
 Responderunt Aegyptii, si ita rem administrarent,
 multum eos ab aequitate aberrare: fieri enim nullo
 modo posse, quin certanti civi saveant, injuriam-
 que faciant peregrino. Quod si ergo cum aequita-
 te vellet certamina administrare, et huius rei
 causâ in Aegyptum venissent; peregrinis tantum
 certatoribus ponerent certamen, Eleorum autem
 neminem admitterent. Haec Aegyptii Eleos monue-
 runt.

(161.) Psammis postquam sex tantum annos reg-
 nasset, expeditionemque suscepisset in Aethiopiam,
 continuo deinde vitam finivit; cui in regnum filius
 successit Apries. Hic post Psammitichum, progvum

δαιμονέστατος τῶν πρότερον βασιλέων, ἐπ' ἔτεα πέντε 5
καὶ εἴκοσι ἄρξας ἐν τοῖσι ἐπὶ τε Σιδῶνα στρατὸν ἤλα-
σε, καὶ ἐναυμάχησε τῷ Τυρίῳ. Ἐπεὶ δέ οἱ ἔδεε κακῶς
γενέσθαι, ἐγένετο ἀπὸ προφάσιος τὴν ἐγὼ μεζόνως μὲν
ἐν τοῖσι Λιβυκοῖσι λόγοις ἀπηγήσομαι, μετρίως δ' ἐν
τῷ παρόντι. ἀποπέμψας γὰρ στράτευμα ὃ Ἀπρίης 10
ἐπὶ Κυρηναίους, μεγαλωστὶ προσέπταισε. Αἰγύπτιοι
δὲ ταῦτα ἐπιμεμφόμενοι, ἀπέστησαν ἀπ' αὐτοῦ, δο-
κίοντες τὸν Ἀπρίην ἐκ προνοίης αὐτοὺς ἀποπέμψαι ἐς
φαινόμενον κακὸν, ἵνα δὴ σφέων φθορὴ γένηται, αὐ-
τὸς δὲ τῶν λοιπῶν Αἰγυπτίων ἀσφαλέστερον ἄρχοι. 15
ταῦτα δὲ δεινὰ ποιούμενοι οὗτοί τε οἱ ἀπονοστήσαντες,
καὶ οἱ τῶν ἀπολομένων φίλοι, ἀπέστησαν ἐκ τῆς
162 ἰθείης. Πυθόμενος δὲ Ἀπρίης ταῦτα, πέμπει ἐπ' αὐτοὺς

suum, felicissimus superiorum omnium regum fuit
per quinque et viginti quos regnavit annos; quibus
et adversus Sidonem duxit exercitum, et navali pugna
cum Tyri rege conflixit. Ubi vero adfuit tempus, quo
in fatis erat ut malis premeretur, accidit calamitas
ex occasione quam ego quidem fusius in *Libycarum*
rerum historia exponam, paucis in praesenti con-
tentus. Scilicet, exercitu adversus Cyrenaicam misso,
ingentem cladem *Apries* acceperat. Quam calamita-
tem ipsi regi imputantes Aegyptii, ab eo defecerunt;
quum existimarent, deliberato consilio Apriem hos
in manifestum misisse exitium, ut, postquam illi
periissent, ipse reliquis Aegyptiis tutius imperaret.
Eo vehementer indignati, tum hi qui e clade redie-
runt, tum eorum qui perierant amici, e vestigio de-

Ἀμασιν, καταπαύσοντα λόγοισι. ὁ δὲ ἐπεὶ τε ἀπικόμενος κατελάμβανε τοὺς Αἰγυπτίους, ταῦτα μὴ ποιεῖν λέγοντος αὐτοῦ, τῶν τις Αἰγυπτίων ὅπισθε
5 στας, περιέβηκε οἱ κυνέην· καὶ περιτιθεῖς, ἔφη „ἐπὶ βασιλῇῃ περιτιθέναι.“ καὶ τῷ οὐ πως ἀκούσιον ἐγένετο τὸ ποιούμενον, ὥς διεδείκνυε. ἐπεὶ τε γὰρ ἐστήσαντό μιν βασιλέα τῶν Αἰγυπτίων οἱ ἀπειστεῶντες, παρσκευάζετο ὡς ἐλῶν ἐπὶ τὸν Ἀπρίην. Πυθόμενος δὲ ταῦτα ὁ
10 Ἀπρίης, ἔπεμπε ἐπ’ Ἀμασιν ἄνδρα δόκιμον τῶν περὶ ἑαυτὸν Αἰγυπτίων, τῷ οὐνομα ἦν Πατάρβημις· ἐντειλάμενος αὐτῷ, ζῶντα Ἀμασιν ἀγαγεῖν παρ’ ἑαυτόν. ὡς δὲ ἀπικόμενος τὸν Ἀμασιν ἑκάλεσε ὁ Πατάρβημις, ὁ Ἀμασις (ἔτυχε γὰρ ἐπ’ ἵππου κατήμενος)
15 ἐπάρας, ἀπεματαίωσε· καὶ τοῦτό μιν ἐκέλευε Ἀπρίην

sciverunt. (162.) Qua re cognita, *Apries* ad eos verbis coercendos *Amasin* misit. Et hic, ubi ad Aegyptios pervenit, inhibere illos conatus est, hortarique ut coepto desisterent: sed, dum loquitur, Aegyptiorum aliquis, pone stans, galeam capiti eius imponit, simul dicens, *regni caussâ se ei illam imponere*. Nec vero id illi invito admodum accidit, ut quidem mox ostendit. Nam postquam [communi consensu] Aegyptiî hi, qui defecerant, regem illum nominarunt, ducere eos adversus *Aprien* paravit. Quo cognito *Apries*, spectatum inter Aegyptios qui circa ipsum erant virum, cui nomen *Patarbemis*, ad *Amasin* misit cum mandato, ut vivum illum ad se adduceret. *Patarbemis* ut advenit, *Amasin*que vocavit; equo tunc forte insidens *Amasis*, sublato crure, flatum ventris emisit, atque hoc cum iussit *Apriae*

ἀπάγειν. ὅμως δὲ αὐτὸν ἀξιοῦν τὸν Πατάρβημιν, βασιλέος μεταπεμπομένου, ἵέναι πρὸς αὐτόν· τὸν δὲ αὐτῷ ὑποκρίνεσθαι, ὡς „ταῦτα πάλαι παρσκευάζετο ποιεῖν, καὶ αὐτῷ οὐ μέμψασθαι Ἀπρίην· παρίεσθαι γὰρ καὶ αὐτὸς, καὶ ἄλλους ἄξιν.“ τὸν δὲ Πατάρβη- 20 μιν ἔκ τε τῶν λεγομένων οὐκ ἀγνοεῖν τὴν διάνοιαν, καὶ παρσκευαζόμενον ὁρῶντα, σπουδῇ ἀπικέαι, βουλόμενον τὴν ταχίστην βασιλείᾳ δηλώσαι τὰ πρῆστοίμενα. ὡς δὲ ἀπικέσθαι αὐτὸν πρὸς τὸν Ἀπρίην, οὐκ ἄγοντα τὸν Ἀμασιν, οὐδένα λόγον αὐτῷ δόντα, ἀλλὰ περιθύμως 25 ἔχοντα, περιταμεῖν προστάξαι αὐτοῦ τὰ τε ὦτα καὶ τὴν ῥίνα. ἰδόμενοι δ' οἱ λοιποὶ τῶν Αἰγυπτίων, οἱ ἔτι τὰ ἐκείνου ἐφρόντον, ἄνδρα τὸν δοκιμώτατον ἐωυτῶν οὕτω αἰσχρῶς λύμῃ διακείμενον, οὐδένα δὴ χρόνον ἐπισχόντες, ἀπιστίατο πρὸς τοὺς ἐτέρους, καὶ εὐόδοσαν σφέας 30

reportare. Nihilo minus ab eo postulasse, aiunt, Patarbemin, ut ad regem, qui eum arcesseret, abiret. Cui respondisse Amasin, iam pridem hoc ipsum se parare, nec de se eâ causâ conquesturum esse Aprien: adfuturum enim et ipsum, et alios secum ducturum. Quorum verborum sententiam non ignorantem Patarbemin, quum paratum illum videret, maturasse reditum, ut quam primum regi, quid ageretur, renunciaret. Aprien vero, quum ille rediens Amasin non adduxisset, ira accensum, nullâ secum ratione initâ, aures naresque praecidi ei iussisse. Quod ubi viderunt reliqui Aegyptii, qui adhuc cum rege fecerant, virum e suis spectatissimum ita contumeliose mutilari, nullam moram facientes, desciverunt et ipsi ad reliquos, et Amasi se tradiderunt.

αὐτοὺς Ἀμάσι. Πυθόμενος δὲ καὶ ταῦτα ὁ Ἀπρίης, 163
 ὤπλιζε τοὺς ἐπικούρους, καὶ ἤλαυνε ἐπὶ τοὺς Αἰγυ-
 πτίους· εἶχε δὲ περὶ ἑαυτὸν Κᾶράς τε καὶ Ἴωνας, ἀνδρας
 ἐπικούρους τρισμυρίους· ἦν δὲ οἱ τὰ βασιλήϊα ἐν Σαῖ
 5 πόλι, μεγάλα ἔντα καὶ ἀξιοθέητα. καὶ οἱ τε περὶ
 τὸν Ἀπρίην, ἐπὶ τοὺς Αἰγυπτίους ἦσαν, καὶ οἱ περὶ
 τὸν Ἀμασιν, ἐπὶ τοὺς ξείνους. ἐν τε δὴ Μωμέμφι πόλι
 ἐγένοντο ἀμφοτέροι, καὶ πειρήσεσθαι ἔμελλον ἀλλήλων.

Ἔστι δὲ Αἰγυπτίων ἑπτὰ γένη· καὶ τούτων οἱ μὲν, 164
 ἱερεῖς, οἱ δὲ, μάχιμοι κεκλέαται· οἱ δὲ, βουκόλοι· οἱ
 δὲ, συβῶται· οἱ δὲ, κάπηλοι· οἱ δὲ, ἐρμηνέες· οἱ δὲ,
 κυβερῆται. γένη μὲν Αἰγυπτίων τοσαῦτά ἐστι· οὐνό-
 15 ματα δὲ σφι κέεται ἀπὸ τῶν τεχνῶν. οἱ δὲ μάχιμοι
 αὐτέων καλέονται μὲν Καλασιεῖς τε καὶ Ἑρμοτύβιες·

(163.) Quo cognito Apries, armavit auxiliares, et
 adversus Aegyptios duxit: habuit autem secum Ca-
 rum et Ionum auxilium triginta millia: regia au-
 tem et sedes erat in urbe Sai, amplum et spectatu
 dignum aedificium. Apries igitur cum suis profectus
 est adversus Aegyptios; et Amasis cum Aegyptiis ad-
 versus regis auxiliares: quumque ambo circa Momem-
 phin oppidum essent, in eo erant ut pugnae discrimen
 experirentur.

(164.) Sunt in Aegypto septem hominum genera.
 Horum alii sacerdotes, alii bellatores nominantur, alii
 bubulci, alii subulci, institores alii, alii interpretes,
 alii navium gubernatores. Tot sunt Aegyptiorum ge-
 nera, sive classes: quibus nomina imposita sunt ab
 artibus quas exercent. Bellatorum rursus alii *Calasi-*
ries nominantur, alii *Hermotybies*: qui ex hisce sunt

ἐκ νομῶν δὲ τῶνδε εἰσί. (κατὰ γὰρ δὴ νομοὺς Αἴγυ-
 165 γυπτος ἅπαντα διαραίρηται.) Ἑρμοτύβιον μὲν οὐδὲ
 εἰσὶ νομοὶ Βουσιρίτης, Σαίτης, Χερμίτης, Παπρη-
 μίτης, νῆσος ἡ Προσωπῆτις καλεομένη, Ναθὼ τὸ ἥμι-
 συ. ἐκ μὲν τούτων τῶν νομῶν Ἑρμοτύβιες εἰσὶ γεγ-
 5 μενοι, ὅτε ἐπὶ πλείστους γενοίατο, ἑκαταίδεκα μυριά-
 δες. καὶ τούτων βαναυσίης οὐδεὶς δεδάηκε οὐδὲν, ἀλλ'
 166 ἀνέονται ἐς τὸ μάχιμον. Καλασιρίων δὲ οὐδὲ ἄλλοι
 νομοὶ εἰσὶ Ὀηβαῖος, Βουβαστίτης, Ἀφθίτης, Τανί-
 τής, Μενδήσιος, Σεβεννύτης, Ἀθριβίτης, Φαρβαυθί-
 τής, Θμουίτης, Ὀνουφίτης, Ἀνύσιος, Μυεκφορίτης·
 οὗτος ὁ νομὸς ἐν νήσῳ οἰκεῖ, ἀντίον Βουβάστιος πόλιος. 5
 οὗτοι δὲ οἱ νομοὶ Καλασιρίων εἰσὶ γεγόμενοι, ὅτε ἐπὶ
 πλείστους ἐγενέατο, πέντε καὶ εἴκοσι μυριάδες ἀνδρῶν.
 οὐδὲ τούτοις ἔξεστι τέχνην ἐπασκῆσαι οὐδεμίην, ἀλλὰ

praefecturis. (Nam in praefecturos [nomos Graeci
 vocant] tota distributa Aegyptus est.) (165.) Her-
 motybium nomi sunt: Busirites, Saïtes, Chemmites,
 Papremites, insula cui nomen Prosopitis, Natho ex
 dimidiâ parte. Hisce ex praefecturis sunt Hermoty-
 bics; numero (quando maximus eorum numerus)
 centum et sexaginta millia. Et horum nullus artem
 ullam sellulariam aut opificium didicit: rei mili-
 tاري unice vacant. (166.) Calasyrium nomi hi:
 Thebanus, Bubastites, Aphthites, Tanites, Mende-
 sius, Sebennytes, Athribytes, Pharbaethites, Thmu-
 ites, Onuphites, Anysius, Myecphorites, qui nomus
 in insula est, ex adverso Bubastis oppidi. Hi sunt
 nomi Calasyrium; quorum numerus, quando maxi-
 mus, ducentorum quinquaginta millium virorum est.

τὰ ἐς πόλεμον ἐπασκέουσι μούνα, παῖς παρὰ πατρός
ἐκδεκόμενος. Εἰ μὲν νυν καὶ τοῦτο παρ' Αἰγυπτίων 167
μεμαθήκασι οἱ Ἕλληνες, οὐκ ἔχω ἀτρεκέως κρῖναι
οῖρέων καὶ Θρήϊκας καὶ Σκύθας καὶ Πέρσας καὶ Λυ-
δοὺς, καὶ σχεδὸν πάντας τοὺς βαρβάρους, ἀποτιμοτέ-
5 ρους τῶν ἄλλων ἡγῆμένους πολιτῶν τοὺς τὰς τέχνας
μανθάνοντας, καὶ τοὺς ἐκγόνους τούτων· τοὺς δὲ ἀπαλ-
λαγμένους τῶν χειρωναξίων, γενναίους νομιζομένους
εἶναι, καὶ μάλιστα τοὺς ἐς τὸν πόλεμον ἀνείμένους. με-
μαθήκασι δ' ὧν τοῦτο πάντες οἱ Ἕλληνες, καὶ μάλι-
10 στα Λακεδαιμόνιοι. ἥκιστα δὲ Κορίνθιοι ὄνσται τοὺς
χειροτέχνας. Γέρεα δὲ σφι ἦν τὰδε ἐξαραιρημένα μού- 168
νοισι Αἰγυπτίων, πάρεξ τῶν ἰσίων· ἄρουραι ἐξαίρετοι
δυώδεκα ἐκάστω ἀτελεές. ἡ δὲ ἄρουρα ἑκατὸν πηχέων

Neque hisce licet opificium ullum artemve exercere, solam rem militarem exercent; puer a patre institutus. (167.) An igitur etiam hoc ab Aegyptiis Graeci acceperint, non possum liquido iudicare; quum et Thracas et Scythas et Persas et Lydos et omnes fere barbaros populos videam minore in honore, quam alios cives, habere hos qui artes et opificia discunt, horumque posteros; eos vero, qui opificium nullum exercent, generosos et nobiles existimare, ac praesertim hos qui rei militari unice vacant. Receptum quidem hoc est apud Graecos etiam omnes, sed maxime apud Lacedaemonios. Minime vero Corinthii eos contemnunt qui manibus artes exercent. (168.) Praemium autem bellatoribus hoc eximium tribuitur, iuxta cum sacerdotibus, prae ceteris omnibus Aegyptiis: duodecim cuique arva praecipua, vectigalis immunia. Habet au-

ἐστὶ Αἰγυπτίων πάντη. ὁ δὲ Αἰγύπτιος πήχυς τυγχάνει ἴσος ἐὼν τῷ Σαμίῳ. ταῦτα μὲν δὴ τοῖσι ἅπασιν ἦν ἐξαραισμένα. τὰ δὲ ἐν περιτροπῇ ἐκαρποῦντο, καὶ οὐδαμᾶ ὧτοί. Καλασιρίων χίλιοι, καὶ Ἑρμοτυβίων ἄλλοι, ἐδορυφόρεον ἐνιαυτὸν ἕκαστοι τὸν βασιλέα· τοῖσι δ' ὧν τὰ δὲ πᾶρεξ τῶν ἀρουρέων ἄλλα ἐδίδото ἐπ' ἡμέρῃ ἕκαστῃ, ὅπτοῦ σίτου σταθμὸς πέντε μνᾶι ἐκάστω, κρεῶν βοέων δύο μνᾶι, οἴνου τέσσερες ἀρυστῆρες. ταῦτα τοῖσι αἰεὶ δορυφορέουσι ἐδίδото.

- 169 Ἐπεὶ τε δὲ συνιόντες, ὃ τε Ἀπρίης ἄγων τοὺς ἐπικούρους, καὶ ὁ Ἀμασις πάντας τοὺς Αἰγυπτίους, ἀπικόντο εἰς Μώμεμφιν πόλιν, συνέβαλον· καὶ ἐμαχέσαντο μὲν εὖ οἱ ξεῖνοι, πλήθει δὲ πολλῶ ἐλάσσονες ὄντες, κατὰ τοῦτο ἐσώθησαν. Ἀπρίῳ δὲ λέγεται εἶναι 5

tem *arvum* centum cubitos Aegyptios quaquaversum: estque Aegyptius cubitus Samio aequalis. Ista igitur omnes atque singuli praecipua habebant: praeterea vero per vices, neque utique cuncti simul, hisce fruebantur commodis. Milleni Calasirii, totidemque Hermotybii, quotannis corporis custodes erant regis. His igitur, praeter arva illa, in singulos dies haecce tribuebantur: cocti cibi farinacei definitum pondus, quinque librae cuique; carnis bubulae librae duae, vini cyathi quatuor. Haec tribuebantur corporis custodibus.

(169.) Postquam igitur obviam sibi mutuo profecti, *Apries* auxiliares copias ducens, *Amasis* vero Aegyptios omnes, ad Momemphin oppidum pervenire, armis congressi sunt. Et fortiter quidem pugnant peregrini; sed, quum numero longe essent inferiores, eo victi profligatique sunt. Dicunt autem, *Apriae*

ἥδε ἡ διάκωια, μὴδ' ἂν θεὸν μιν μεθένα δύνασθαι παύ-
σαι τῆς βασιληΐης· οὕτω ἀσφαλῶς ἑαυτῷ ιδρυθῆαι
εἶδσκε. καὶ δὴ τότε συμβαλὼν ἐσώθη· καὶ ζωγρηθεὶς,
ἀπήχθη εἰς Σαῖν πέλιν, εἰς τὰ ἑαυτοῦ οἰκία πρότερον
10 εἶντα, τότε δὲ Ἀμάσιος ἦδη βασιληΐα. ἐνθαῦτα δὲ τέως
μὲν ἐτρέφετο ἐν τοῖσι βασιληίοισι, καὶ μιν Ἀμασις εὖ
περιεῖπε. τέλος δὲ, μεμφομένων Αἰγυπτίων ὡς οὐ ποιοῖ
δίκαια, τρέφων τὸν σφίσι τε καὶ ἑαυτῷ ἔχριστον, οὐ-
τω δὲ παραδίδοι τὸν Ἀπρίην τοῖσι Αἰγυπτίοισι. οἱ δὲ
15 μιν ἀπέπνιξαν, καὶ ἔπειτα ἔβαψαν ἐν τῇσι πατρώησι
ταφῇσι. αἱ δὲ εἰσι ἐν τῷ ἱερῷ τῆς Ἀθηναίης, ἀγχιστά-
τω τοῦ μεγάρου, ἐσιόντι ἀριστερῆς χειρός. ἔβαψαν δὲ
Σαῖται πάντας τοὺς ἐκ νομοῦ τούτου γενομένους βα-
σιλείας ἔσω ἐν τῷ ἱερῷ. καὶ γὰρ τὸ τοῦ Ἀμάσιος σῆ-
20 μα, ἑκατέρω μὲν ἐστὶ τοῦ μεγάρου ἢ τὸ τοῦ Ἀπρίου

hanc stetit sententiam, ne Deum quidem ullum
regno exuere se posse; ita firmiter illud sibi stabili-
tum putabat. At tunc, quod dixi, collata acie devictus
est: et, quum vivus in hostium pervenisset potestatem,
Sain abductus est in pristinam suam domum, quae
nunc Amasidis regia erat. Ibi aliquamdiu in regia
nutritus est, et bene cum habuit Amasis: ad extre-
mum vero, quum exprobrarent Aegyptii non recte
cum facere quod alat virum et ipsis et sibi inimicis-
simum, tradidit Aprien Aegyptiis; qui eum strangu-
larunt, ac deinde in patrio sepulcro sepeliverunt. Se-
pulcrum illud in Minervae templo est, proxime aedem
sacram, intrantibus a laeva manu. Saitae enim cunctos
ex hoc nomo oriundos reges intra templum hoc se-
peliunt. Nam Amasidis etiam monumentum aliquan-

- καὶ τῶν τούτου προπατόρων ἔστι μέντοι καὶ τοῦτο ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ ἱεροῦ, παστὰς λιθὴν μεγάλην, καὶ ἡσκημένην στύλοισι τε φοίνικας τὰ δένδρεα μεμιμημένοισι, καὶ τῇ ἄλλῃ δαπάνῃ. ἔσω δὲ ἐν τῇ πασταδί διζὰ θυρώματα ἔστηκε· ἐν δὲ τοῖσι θυρώμασι ἡ θήκη ἐστὶ. 25
- 170 Εἰσὶ δὲ καὶ αἱ ταφαὶ τοῦ οὐκ ὅσιον ποιῆναι ἐπὶ τοιούτῳ πρῆγματι ἐξαγορεύειν τὸ νόμα, ἐν Σαΐ, ἐν τῷ ἱερῷ τῆς Ἀθηναίης, ὅπισθε τοῦ νηοῦ, παντὸς τοῦ τῆς Ἀθηναίης ἐχόμεναι τοίχου. καὶ ἐν τῷ τεμένει ὄβελοι ἐστί· 5
- σι μεγάλοι λίθινοι· λίμνη τέ ἐστι ἐχομένη, λιθὴν κρηπιδὶ κεκοσμημένη, καὶ ἐργασμένη εὖ κύκλῳ, καὶ μέγας, ὡς ἐμαὶ ἐδόκει, ὅση περ ἡ ἐν Δήλῳ, ἡ τροχαιοδῆς 171 καλεομένη. Ἐν δὲ τῇ λίμνῃ ταύτῃ τὰ δεικνύοντα τῶν παθόντων αὐτοῦ νυκτὸς ποιῶσι, τὰ καλέουσι μυστήρια

to quidem longius ab aede sacra abest quam Apriae et eius progenitorum; at est tamen etiam hoc in aula templi, thalamus lapideus ingens, columnis ornatus palmas arbores imitantibus alioque sumtu. Intra thalamum, repositorium est binis foribus clausum, at qui inibi est regis sepulcrum. (170.) Est vero etiam sepulcrum eius, cuius nomen tali occasione edere mihi nefas; in eodem Minervae templo Saitano, post aedem sacram, toti postico parieti aedis Minervae contiguum. Et in area templi stant obelisci ingentes lapidei: iuxtaque eos lacus est, lapidea crepidine ornatus et circumcirca pulvere elaboratus, eadem (ut mihi videtur) magnitudine qua est lacus Deli, qui orbiculatus nominatur. (171.) In hoc laeu exhibent noctu speciem imaginemque casuum, qui illi [deo] acciderunt, quae *mysteria* vocant Aegyptii: de qui-

Αἰγύπτιοι. περὶ μὲν νυν τούτων, εἰδοῖ μοι ἐπὶ πλέον
ὡς ἕκαστα αὐτέων ἔχει, εὐστομα κείσθω. καὶ τῆς Δή-
5 μητρος τελετῆς πέρι, τὴν οἱ Ἕλληνες Θεσμοφόρια κα-
λέουσι, καὶ ταύτης εἰδοῖ μοι πέρι εὐστομα κείσθω,
πλὴν ὅσον αὐτῆς ὁσὶν ἐστὶ λέγειν. αἱ Δαναοῦ θυγατέ-
ρες ἦσαν αἱ τὴν τελετὴν ταύτην ἐξ Αἰγύπτου ἐξαγαγοῦ-
σαι, καὶ διδάσσαι τὰς Πελασγιάτιδας γυναῖκας.
10 μετὰ δὲ, ἐξανάστασης πάσης Πελοποννήσου ὑπὸ Δω-
ρείων, ἐξαπώλετο ἡ τελετή· οἱ δὲ ὑπαλειφθέντες Πε-
λοποννησίων καὶ οὐκ ἐξαναστάντες Ἀρκαῖδες, διέσωζον
αὐτὴν μῶνοι.

Ἀπρίεω δὲ ὧδε καταρραϊσμένον, ἐβασίλευσε Ἄμα- 172
σις, νομοῦ μὲν Σαΐτεω ἑὸν· ἐκ τῆς δὲ ἦν πάλιος,
οὐνομά οἱ ἐστὶ Σιούφ. τὰ μὲν δὲ πρῶτα κατένοντο
τὸν Ἀμασιν Αἰγύπτιοι, καὶ ἐν οὐδεμιᾷ μοίῃ μεγάλη
5 ἦγον, ἅτε δὴ δημότην τὸ πρὶν εἶντα, καὶ οἰκίης οὐκ

bus equidem, quamquam satis singula quo pacto se
habeant norim, silentium agere debeo. Etiamque de
Cereris sacris, quae Thesmophoria Graeci vocant,
silentium mihi agendum; nisi quatenus de his verba
facere fas est. Danaï filiae sacra haec ex Aegypto ad-
tulerant, et Pelasgicas mulieres ea docuerant. Deinde,
postquam tota Peloponnesus a Doribus eversa est et
sedibus suis excita, perierunt haec sacra; solique Ar-
cades, qui in Peloponneso manserunt, neque inde
migrare coacti sunt, illa conservarunt.

(172.) Aprie ita sublato, *Amasis*, in Aegypto
regnavit, ex Saitanā praefecturā oriundus, et quidem
ex oppido cui nomen Siuph. Et primo quidem spre-
verunt Aegyptii Amasin, nec ullo magnopere loco

ἐπιφανέος· μετὰ δὲ, σοφίῃ αὐτοὺς ὁ Ἄμασις, οὐκ ἀγνωμοσύνη προσηγάγετο. ἦν οἱ ἄλλα τε ἀγαθὰ μυρία, ἐν δὲ καὶ ποδανιπτῆρ χρύσιος, ἐν τῷ αὐτὸς τε ὁ Ἄμασις καὶ οἱ δαιτυμόνες οἱ πάντες τοὺς πόδας ἐκάστοτε ἐναπονίζεατο. τοῦτον κατ' ὧν κόψας, 10 ἀγάλμα δαίμονος ἐξ αὐτοῦ ἐποιήσατο, καὶ ἴδρυσε τῆς πόλιος ἔκου ἦν ἐπιτηδεύατον· οἱ δὲ Αἰγύπτιοι Φοιτέοντες πρὸς τὸ ἀγάλμα, ἐσέβοντο μέγας. μαθὼν δὲ ὁ Ἄμασις τὸ ἐκ τῶν ἀστῶν ποιούμενον, συγκαλέσας Αἰγυπτίους, ἐξέφηνε Φὰς „ἐκ τοῦ ποδανιπτῆρος τῷ 15 γάλμα γεγονέναι, ἐς τὸν πρότερον μὲν τοὺς Αἰγυπτίους ἐνεμεῖν τε καὶ ἐνουρέειν, καὶ πόδας ἐναπονίζεσθαι, τότε δὲ μέγας σέβεσθαι. ἤδη ὧν, ἔφη λέγων, ὁμοίως αὐτὸς τῷ ποδανιπτῆρι πεπηγέναι· εἰ γὰρ πρότερον

habuere, ut qui de plebe olim fuisset, et ex domo minime illustri. Deinde vero callido quodam invento, non asperitate, ad officium eos redegit. Erant ei quum aliae res pretiosae permultae, tum pelluvium aureum, in quo et Amasis ipse et convivae omnes lavare pedes consueverant: hoc pelluvium confringi, ex eoque confici dei simulacrum iussit, quod in loco urbis opportunissimo erexit. Et Aegyptii frequentes ad simulacrum conveniebant, illudque magnâ religione colebant. Id ubi a civibus fieri intellexit Amasis, convocatis Aegyptiis, quod res erat, declaravit; dicens, factum esse simulacrum illud ex pelluvio, in quod paullo ante et evomuisent Aegyptii et imminxissent, et pedes in eo abluissent, qui nunc illud magna religione colant. Iam igitur (sic loqui pergebat) suam sortem simillimam huic pelluvio

20 εἶναι δημότης, ἀλλ' ἐν τῷ παρόντι εἶναι αὐτέων βασιλεύς." καὶ τιμᾶν τε καὶ προμηθεύσθαι ἑαυτοῦ ἐκέλευε. τοιοῦτῳ μὲν τρόπῳ προσηγάγετο τοὺς Αἰγυπτίους, ὥστε δικαιοῦν δουλεύειν. Ἐχρᾶτο δὲ καταστάσει πη- 173
γμάτων τοιῇδε. τὸ μὲν ὄρθριον, μέχρι ὅτου πληθώρας ἀγορῆς, προθύμως ἔπρησσε τὰ προσφερόμενα πρήγματα· τὸ δὲ ἀπὸ τούτου ἔπινε τε καὶ κατέσκωπτε τοὺς
5 συμπότας, καὶ ἦν μάταιός τε καὶ παιγνιήμων. ἀχθεσθέντες δὲ τούτοις οἱ φίλοι αὐτοῦ, ἐνουθέτηον αὐτὸν, τοιαῦδε λέγοντες· „ὦ βασιλεῦ, οὐκ ὀρθῶς σεαυτοῦ
„προέστηκας, ἐς τὸ ἄγαν Φαῦλον προάγων σiewτόν.
„σε γὰρ χρῆν ἐν θρόνῳ σεμνῶ σεμνὸν θωκέοντα, δι'
10 „ἡμέρης πρήσσειν τὰ πρήγματα· καὶ οὕτω Αἰγύπτια
„τ' αὖ ἐπιστέατο ὡς ὑπ' ἀνδρὸς μεγάλου ἀρχονταί.

*esse: etsi enim prius fuisset plebeius, at in praesentiā esse illorum regem, itaque illorum esse officium, sese honorare suique respectum habere. Tali modo Aegyptios eo adduxit, ut illi serviri ac-
quum censerent. (173.) Idem in rebus agendis hoc
usus est instituto: primo mane, usque ad id tempus
quo celebrari forum hominibus solet, studiose peragebat negotia quaecumque obferebantur: ab illo
vero tempore ad potandum et ad cavillandum eum
compotoribus se dabat, iocisque et rebus ludicris indulgebat. Quibus rebus offensi amici, admonuerunt
eum, dicentes: Non e dignitate tua, Rex, te ipse
moderas; et nimis te humiliter demittis. Debebas
tu, venerando in throno venerabilis sedens, per
totum diem administrationi rerum vacare. Ita
scituri erant Aegyptii, a magno viro se regi, tu-*

„καὶ ἄμεινόν σὺ ἂν ἤκουες. νῦν δὲ ποίεις οὐδαμῶς βα-
 „σιλικά.“ Ὁ δ' ἀμείβετο τοισίδε αὐτούς· „Τὰ τόξα
 „οἱ κεκτημένοι, ἐπεὰν μὲν δέωνται χρᾶσθαι, ἐκταν-
 „νύουσι· ἐπεὰν δὲ χρήσωνται, ἐκλύουσι. εἰ γὰρ δὴ τὸν 15
 „πάντα χρόνον ἐντεταμένα εἴη, ἐκτραγείη ἅν' ὥστε ἐς
 „τὸ δέον οὐκ ἂν ἔχοιεν αὐτοῖσι χρῆσθαι. οὕτω δὴ καὶ
 „ἀνθρώπου κατάστασις· εἰ ἐθέλοι κατεσπουδᾶσθαι αἰεὶ,
 „μηδὲ ἐς παιγνίην τὸ μέρος ἑαυτὸν ἀνιέναι, λάθαι ἂν
 „ἦτοι μανεῖς, ἢ ὅγε ἀπόπληκτος γινόμενος. τὰ ἐγὼ 20
 „ἐπιστάμενος, μέρος ἑκατέρῳ νέμω.“ Ταῦτα μὲν τοὺς
 174 Φίλους ἀμείψατο. Λέγεται δὲ ὁ Ἀμασις, καὶ ὅτε
 ἦν ἰδιώτης, ὡς Φιλοπότης ἐὼν καὶ Φιλοσκώμμων, καὶ
 οὐδαμῶς κατεσπουδασμένος ἀνὴρ· ὅπως δέ μιν ἐπιλεί-
 ποι πίνοντά τε καὶ εὐπαθέοντα τὰ ἐπιτήδεια, κλέπτει-

*que melius audires. Nunc quae tu agis, minime
 decent regem. Quibus ille his verbis respondit: Qui
 arcu utuntur, hi eum, quando fert usus, tendunt:
 postquam usi sunt, remittunt. Si enim perpetuo
 intentus esset, rumperetur; ut illo, ubi opus foret,
 non amplius possent uti. Eadem nempe est homi-
 nis conditio. Quod si quis semper vellet seriis re-
 bus esse intentus, nec vicissim ad iocum se remit-
 tere; imprudenti huic accideret, ut vel furiosus
 fieret vel stupidus. Hoc ego intelligens, utrique
 rei suam partem tribuo. Hoc ille amicis responsum
 dedit. (174.) Aiunt autem eumdem Amasin, quum
 privatus fuisset, etiam tunc computationes cavilla-
 tionesque amasse, nec ullo modo seriis rebus fuisse
 intentum; et, quando potantem voluptatibusque in-
 dulgentem defecissent necessaria, circumvixisse et*

- 5 σκε αὖ περιῶν. οἱ δ' αὖ μιν Φάμενοι ἔχεν τὰ σφέτε-
 ρα χρήματα, ἀρνεύμενον ἄγεσκειν ἐπὶ μαντήιον ὅκου
 ἑκάστοισι εἴη· πολλὰ μὲν δὴ καὶ αἰσώκετο ὑπὸ τῶν
 μαντήϊων, πολλὰ δὲ καὶ ἀποφεύγεσκε. ἐπεὶ τε δὲ καὶ
 ἐβασίλευσε, ἐποίεε τοιάδε· ὅσοι μὲν αὐτὸν τῶν θεῶν
 10 ἀπέλυσαν μὴ Φῶρα εἶναι, τούτων μὲν τῶν ἱρῶν οὔτε
 ἐπεμέλετο, οὔτε ἐς ἐπισκευὴν ἐδίδου οὐδέν· οὐδὲ Φοι-
 τῶν ἔθυε, ὡς οὐδενὸς εὐῶσι ἀξίοισι, ψεύδεά τε μαντήϊα
 κεκτημένοισι. ὅσοι δέ μιν κατέδησαν Φῶρα εἶναι, τού-
 των δὲ ὡς ἀληθέως θεῶν ἑόντων καὶ ἀψευδέα μαντήϊα
 15 παρεχομένων, τὰ μάλιστα ἐπεμέλετο.

Καὶ τοῦτο μὲν, ἐν Σαί τῇ Ἀθηναίῃ προπύλαια θου- 175
 μάσια οἱ ἐξεποίησε, πολλὸν πάντας ὑπερβαλλόμενος
 τῷ τε ὕψει καὶ τῷ μεγάλῃ, ὅσων τε τὸ μέγαθος λί-

furto abstulisse aliena. Iam qui adfirmabant habere eum suam pecuniam, hi eum, quum negaret, ad oraculum ducebant quo quique utebantur: et a multis passim oraculis furti convincebatur, ab aliis absolvebatur. Postquam autem regno potitus est, hoc fecit: quicumque dii eum furti crimine absolverant, horum templa negligebat, neque ad illa reficienda quidquam dabat, neque sacra illis diis faciebat, ut qui nullius essent momenti, nec veracia haberent oracula. Qui vero furti cum arguerant, horum precipuam curam agebat, ut qui vere dii essent, et oracula non mendacia exhiberent.

(175.) Et primo quidem in Sai urbe ad Minervae templum propylaea exstruxit mirabilia, superiores omnes, [qui talia exstruxerant,] altitudine superans, et amplitudine, et ipsorum lapidum tum magnitudi-

θων ἐστὶ, καὶ οὐκ αἰών τεών· τοῦτο δὲ, κολοσσούς με-
 γάλους καὶ ἀνδρόσφγγας περιμήκειας ἀνέθηκε, λίθους 5
 τε ἄλλους ἐς ἐπισκευὴν ὑπερφύας τὸ μέγας ἐκόμ-
 σι. ἡγάγετο δὲ τούτων τοὺς μὲν, ἐκ τῶν κατὰ Μέμ-
 Φιν εὐσεῶν λιθοτομέων· τοὺς δὲ ὑπερμεγάρους, ἐξ
 Ἐλεφαντίνης πόλιος, πλόον καὶ εἴκοσι ἡμερῶν ἀπε-
 χούσης ἀπὸ Σαΐος. τὸ δὲ οὐκ ἥκιστα αὐτέων, ἀλλὰ 10
 μάλιστα θαυμάζω, ἐστὶ τόδε· οἶκημα μουνόλιθον ἐκά-
 μισε ἐξ Ἐλεφαντίνης πόλιος· καὶ τοῦτο ἐκόμιζον μὲν
 ἐπ' ἑτα τρία, δισχίλιοι δὲ οἱ προστετάχατο ἄνδρες
 ἀγωγέες, καὶ οὗτοι ἅπαντες ἦσαν κυβερνήται. τῆς δὲ
 στέγης ταύτης τὸ μὲν μῆκος ἕξωθεν, ἐστὶ εἰς τε καὶ 15
 εἴκοσι πῆχες· εὖρος δὲ, τεσσερεσκαίδεκα· ὕψος δὲ,
 ὀκτώ. ταῦτα μὲν τὰ μέτρα ἕξωθεν τῆς στέγης τῆς μου-
 νολίθου ἐστὶ. ἀτὰρ ἕσωθεν τὸ μῆκος, ὀκτακαίδεκα πη-

ne tum qualitate. Statuas item magnas et ingenti mole
 androsphinges dedicavit, lapidesque alios immanis
 magnitudinis ad reficienda aedificia adgerendos cura-
 vit. Horum alii ex lapidina, quae adversus Mem-
 phin est, adgerebantur: ii vero qui immani erant
 magnitudine, ex Elephantine urbe, quae dierum non
 minus viginti navigatione abest a Sai. Quod vero ex
 his non minime miror, sed maxime omnium, aedes
 est *ex uno lapide*, quam ex Elephantine urbe trans-
 portandam curavit: qua in transportanda per tres
 annos occupati erant duo millia hominum, cui ea
 cura commissa erat, hiq̃ue omnes erant navium gu-
 bernatores. Huius aedis longitudo extrinsecus est
 unius et viginti cubitorum; latitudo vero, quatuor-
 decim; altitudo, octo cubitorum: hae sunt mensurae

χρέων, καὶ πυγόνος· τὸ δὲ εὖρος, δωδέκα πηχέων· το
 20 δὲ ὕψος, πέντε πηχέων ἐστί. αὕτη τοῦ ἱεροῦ κέεται πα-
 ρὰ τὴν ἑσόδον. ἔσω γὰρ μιν ἐς τὸ ἱερόν Φασι τῶνδ' εἶνε-
 κα οὐκ ἐσελεύσασαι· τὸν ἀρχιτέκτονα αὐτῆς, ἐλκομένης
 τῆς στέγης, ἀναστενάξαι, οἷά τε χρόνου ἐκγεγονότος
 πολλοῦ, καταχθόμενον τῷ ἔργῳ· τὸν δὲ Ἀμασιν, ἐν-
 25 θυμιστὸν ποιησάμενον, οὐκ ἔῃν ἔτι προσωτέρω ἐλκυ-
 σαι. ἤδη δὲ τινες λέγουσι, ὡς ἄνθρωπος διεφθάρη ὑπ'
 αὐτῆς τῶν τις αὐτὴν μοχλευόντων, καὶ ἀπὸ τούτου οὐκ
 ἐσελευσθήναι. Ἀνέθηκε δὲ καὶ ἐν τοῖσι ἄλλοισι ἱεροῖσι 176
 ὁ Ἀμασις πᾶσι τοῖσι ἐλλογίμοισι ἔργα τὸ μέγαθος
 ἀξιοθέητα· ἐν δὲ, καὶ ἐν Μέμφι, τὸν ὑπτιον κείμενον κα-
 λοσσόν, τοῦ Ἡφαιστίου ἔμπροσθε· τοῦ πόδες πέντε
 5 καὶ ἐβδομήκοντά εἰσι τὸ μῆκος. ἐπὶ δὲ τῷ αὐτῷ βᾶ-

aedis huius *monolithae* extrinsecus. Intrinsecus lon-
 gitudinis octodecim cubitorum et viginti digitorum;
 latitudo, duodecim cubitorum; altitudo, quinque cu-
 bitorum. Posita haec est ad introitum templi: nam
 intra templum aiunt hac caussa non fuisse pertra-
 ctam: architectum, quum aegre promoveretur aedes,
 multumque temporis esset insumtum, vehementer do-
 lentem operis molestiam, ingemuisse; idque animad-
 vertentem *Amasin* non permisisse ut ulterius promo-
 veretur aedes. Alii vero aiunt, quemdam ex his qui
 vectibus promoveri aedem conabantur, fuisse ab illa
 oppressum, et ea caussa non intus fuisse promotam.
 (176.) Sed et in aliis omnibus nobilioribus templis
 dedicavit *Amasis* opera ob magnitudinem spectatu
 digna: in his *Memphi colossum* illum resupinum
 ante Vulcani templum, cuius longitudo septuaginta

Σφρῶ ἐστᾶσι, Αἰθιοπικοῦ ἐόντος λίθου, δύο κολοσσοί, 10
 εἴκοσι ποδῶν τὸ μέγαθος ἑὸν ἑκάτερος· ὁ μὲν ἔνθεν, ὁ
 δ' ἔνθεν τοῦ μεγάρου. ἔστι δὲ λίθινος ἕτερος τοσαύτος καὶ
 ἐν Σαῖ, κείμενος κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον τῷ ἐν Μέρφι.
 τῇ Ἰσι τε τὸ ἐν Μέρφι ἱερὸν Ἀμασίς ἐστι ὁ ἐξακοδο-
 μήσας, ἐὼν μέγα τε καὶ ἀξιοθετότατος.
 177 Ἐπ' Ἀμασίος δὲ βασιλῆος λέγεται Αἴγυπτος μά-
 λιστα δὴ τότε εὐδαιμονῆσαι, καὶ τὰ ἀπὸ τοῦ ποτα-
 μοῦ τῇ χώρῃ γινόμενα, καὶ τὰ ἀπὸ τῆς χώρας τοῖσι
 ἀνθρώποισι. καὶ πόλις ἐν αὐτῇ γενέσθαι τὰς ἀπάσας
 τότε δισμερίας τὰς οἰκουμένας. νόμον δὲ Αἰγυπτίοισι 5
 τόνδε Ἀμασίς ἐστι ὁ καταστήσας· ἀποδεικνύναι ἕτεος
 ἐκάστου τῶ νομάρχῃ πάντα τινὰ Αἰγυπτίων, ὅθεν βιοῦ-

CLXXVI. 8. μεγάρου. μεγάλου, magni, ed. Schaef. cum Valla.

quinque pedum est: et super eadem basi duae stant
 statucae, utraque vicenūm pedum magnitudine, altera
 ab unā aedis sacrae parte, altera ab alterā: [sive,
 quarum altera hinc, altera illinc adstat maiori.] om-
 nia haec ex Aethiopico lapide perfecta. Est autem
 etiam in Sai urbe similis colossus lapideus, eodem
 habitu positus quo ille Memphi. Etiam Isidi templum
 illud, quod Memphi est, Amasis exstruxit, magnum
 et spectatu dignissimum.

(177.) Regnante Amasi dicunt Aegyptum prospe-
 ritate maxime floruisse, tum quod ad commoda spe-
 citat quae fluvius regioni largitur, tum ad ea quae c
 terra homines percipiunt: et oppida habitata in ea
 tunc fuisse vicies mille. Amasis etiam est, qui legem
 illam Aegyptiis constituit, ut Aegyptiorum quisque
 quotannis apud nomi sui praefectum profiteretur,

ται· μὴ δὲ ποιεῦντα ταῦτα, μηδὲ ἀποφαίνοντα δικαίην
 ζῆσιν, ἰθὺνέσθαι θανάτῳ. Σόλων δὲ ὁ Ἀθηναῖος λαβὼν
 10 ἐξ Αἰγύπτου τοῦτον τὸν νόμον, Ἀθηναίοισι ἔθετο· τῷ ἐκά-
 νονι ἐς αἰεὶ χρεώνται, ὄντι ἀμώμῳ νόμῳ. Φιλέλλην 178
 δὲ γενόμενος ὁ Ἀμασις, ἄλλα τε ἐς Ἑλλήνων μετα-
 ξετέρους ἀπεδέξατο, καὶ δὴ καὶ τοῖσι ἀπικνευμένοισι ἐς
 Αἴγυπτον ἔδωκε Ναύκρατιν πόλιν ἐνοικῆσαι· τοῖσι δὲ
 5 μὴ βουλομένοισι αὐτέων οἰκέειν, αὐτοῦ δὲ ναυτιλλομέ-
 νοις, ἔδωκε χώρους ἐνδρῦσασθαι βωμούς καὶ τέμνεα
 θεοῖσι. τὸ μὲν νυν μέγιστον αὐτέων τέμενος, καὶ οὐνο-
 μαστότατον ἐὼν καὶ χρησιμώτατον, καλεῖμεν δὲ Ἑλ-
 λήμιον, αἰδὲ πόλις εἰσὶ αἱ ἰδρυμέναι κοινῇ, Ἰάνων μὲν,
 10 Χίος, καὶ Τέως, καὶ Φώκαια, καὶ Κλαζομεναί· Δω-
 ρέων δὲ, Ρόδος, καὶ Κνίδος, καὶ Ἀλικαρνησσός, καὶ

*unde vitam sustentet: qui hoc non faceret, aut le-
 gitimum victum non declararet, is morte plecteretur.* Quam legem laudabilem Solon, ab Aegyptiis
 acceptam, Atheniensibus tulit, qui perpetuo eā utun-
 tur. (178.) *Graecorum amicus* quum esset *Amasis*,
 et alia in Graecorum nonnullos beneficia contulit, et
 eis, qui in Aegyptum venirent, *Naucratin* urbem ha-
 bitandam concessit: qui vero sedes in Aegypto figere
 nollent, tantum mercandi caussa in eam navigarent,
 his areas adsignavit ubi aras et templa diis erigerent.
 Maximum igitur illorum templum et celeberrimum,
 maximeque frequentatum, quod *Hellenium* nomina-
 tur, communi consilio sumtuque statuerunt hae civi-
 tates: ex Ionibus, Chius, Teos, Phocaea, et Glazome-
 nae; ex Doribus, Rhodus, Cnidus, Halicarnassus,
 et Phaselis; ex Aeolibus, sola Mitylenaeorum civi-

Φάσηλις· Αιολέων δὲ, ἡ Μιτυληναίων μούνη. τούτων
 μὲν ἔστι τοῦτο τὸ τέμενος, καὶ προστάτας τοῦ ἐμπο-
 ρίου αὐταὶ αἱ πόλεις εἰσὶ αἱ παρέχουσαι. ὅσαι δὲ ἄλ-
 λαι πόλεις μεταποικεῦνται, οὐδὲν σφί μετεὸν μεταποικεῦν- 15
 ται. χωρὶς δὲ, Αἰγυῖται ἐπ' ἐωυτῶν ιδρύσαντο τέμενος
 Διός· καὶ ἄλλο Σάμιοι, Ἑρῆς· καὶ Μιλήσιοι, Ἀπόλ-
 179 λωνος. Ἦν δὲ τὸ παλαιὸν μούνη ἡ Ναύκρατις ἐμπό-
 ριον, καὶ ἄλλο οὐδὲν Αἰγύπτου. εἰ δέ τις ἐς τῶν τι ἄλλο
 στομάτων τοῦ Νείλου ἀπῖκοιτο, χρῆν ὁμῶσαι „μὴ μὲν
 ἐκόντα ἐλθεῖν“ ἀπομόσαντα δὲ, τῇ νηὶ αὐτῇ πλέειν ἐς
 τὸ Κανωβικόν· ἢ εἰ μὴ γε οἶά τε εἴη πρὸς ἀνέμους ἀν- 5
 τίους πλέειν, τὰ Φορτία ἔδεε περιάγειν ἐν βάρισι περὶ
 τὸ Δέλτα, μέχρι οὗ ἀπῖκοιτο ἐς Ναύκρατιν. οὕτω μὲν
 180 δὴ Ναύκρατις ἐτετίμητο. Ἀμφικτυόνων δὲ μισθωσάν-

tas. Horum est hoc templum, haeque civitates con-
 stituunt praesides emporii. Quod si quae aliae par-
 tem illius sibi vindicant, rem sibi vindicant nihil ad
 se pertinentem. Praeter istud vero templum, seor-
 sim Aeginetae statuerunt Iovis fanum; et Samii aliud
 Iunonis; tum Milesii, Apollinis. (179.) Fuitque
 olim solum in Aegypto emporium *Naucratis*, nec
 aliud ullum. Quod si quis in aliorum Nili ostiorum
 aliquod intrasset, iurare eum oportebat, *invitum eo*
se venisse; tum, hoc praestito iure iurando, cum
 navi sua in Canobicum ostium tenebatur navigare,
 aut, si per contrarios ventos hoc ei non licuisset,
 oportebat merces navigiis Aegyptiis circum Delta
 circumvehere, donec Naucratin pervenisset. Ita Nau-
 cratis in honore erat. (180.) Quum Amphictyones,
 postquam superius templum Delphicum fortuito casu

των τὸν ἐν Δελφοῖσι νῦν ἔοντα νηὸν τριηκοσίων ταλάντων ἐξεργάσασθαι· ὁ γὰρ πρότερον ἐὼν αὐτόθι, αὐτομάτως κατεκρή· τοὺς Δελφούς δὲ ἐπέβαλλε τετρατημό-
5 ριον τοῦ μισθώματος παρασχῆν. πλανώμενοι δὲ οἱ Δελφοὶ περὶ τὰς πόλεις, ἐδωτίναζον· ποιεῦντες δὲ τοῦτο, οὐκ ἐλάχιστον ἐξ Αἰγύπτου ἐνείκοντο. Ἀμασις μὲν γάρ σφι ἔδωκε χίλια στυπηρῆς τάλαντα· οἱ δὲ ἐν Αἰγύπτῳ οἰκέοντες Ἕλληνες, εἴκοσι μνέας.

Κυρηναίοισι δὲ Ἀμασις Φιλότῃά τε καὶ συμ- 181
μαχὴν συνεθήκατο. ἐδικαίωσε δὲ καὶ γῆμαι αὐτόθεν, εἴτ' ἐπίθυμῆσας Ἑλληνίδος γυναικὸς, εἴτε καὶ ἄλλως Φιλότῃος Κυρηναίων εἵνεκα. γαμέει δ' ὧν, οἱ μὲν λέ-
3 γουσι Βάττεω, οἱ δ' Ἀρκεσίλειω θυγατέρα, οἱ δὲ, Κριτοβούλου, ἀνδρὸς τῶν ἀστῶν δοκίμου· τῇ οὖνομα ἦν

conflagraverat, illud quod nunc est trecentis talentis elocassent aedificandum, cuius summae quartam partem Delphenses pro sua portione tenebantur conferre; circumeuntes hi per civitates, atque dona corrogantes, haud parum ex Aegypto retulerunt. Amasis enim mille eis dedit talenta aluminis; Graeci vero, in Aegypto habitantes, viginti libras.

(181.) Idem *Amasis* cum *Cyrenaeis* mutuam amicitiam societatemque contraxit. Constituitque etiam uxorem ex eorum regione ducere, sive quod Graecam habere uxorem desideraret, sive omnino amicitiae caussâ, quam cum *Cyrenaeis* colebat. Duxit igitur spectati inter populares suos viri (quem Battum alii, alii Arcesilam, rursusque alii Critobulum dicunt) filiam, nomine *Ladice*. Cum qua quicties

Λαδίκη. τῇ ἐπεὶ τε συγκλίνοντο ὁ Ἀμασις, μίσγεσθαι οὐκ οἶός τε ἐγένετο· τῇσι δὲ ἄλλῃσι γυναῖξιν ἐχρᾶτο. ἐπεὶ τε δὲ πολλὸν τοῦτο ἐγίνετο, εἶπε ὁ Ἀμασις πρὸς τὴν Λαδίκην ταύτην καλειομένην· „ὦ γυναῖ, κα- 10
 „τά με ἐφάρμαξας, καὶ ἔστι τοι οὐδεμὴν μηχανὴ μὴ
 „οὐκ ἀπολωλέναι κακίστα γυναικῶν πασέων.“ Ἡ δὲ Λαδίκη, ἐπεὶ τέ οἱ ἀρνευμένη οὐδὲν ἐγίνετο πρηύτερος ὁ Ἀμασις, εὐχεται ἐν τῷ νόῳ τῇ Ἀφροδίτῃ, ἣν οἱ ὑπ' ἐκείνῃ τὴν νύκτα μιχθῇ ὁ Ἀμασις, τοῦτο γὰρ οἱ κα- 15
 κοῦ εἶναι μῆχος, ἄγαλμά οἱ ἀποπέμψειν εἰς Κυρήνην. μετὰ δὲ τὴν εὐχὴν ὥσπερ οἱ ἐμίχθη ὁ Ἀμασις· καὶ τὸ ἐνθεῦτέν ἤδη ὁκότε λθοῖ πρὸς αὐτὴν, ἐμίσγετο· καὶ κάρτα μιν ἑσπερζε μετὰ τοῦτο. ἡ δὲ Λαδίκη ἀπέδωκε τὴν εὐχὴν τῇ θεῷ. ποιησαμένη γὰρ ἄγαλμα, ἀπέ- 20
 πέμψε εἰς Κυρήνην, τὸ ἔτι καὶ ἐς ἐμὲ ἦν σόον, ἔξω

CLXXXI. 14. νόῳ. *Alii in τῷ νηῷ, in templo.*

concumberet Amasis, coire non poterat, quum tamen aliis mulieribus uteretur. Id ubi saepius ei accidit, dixit ad hanc Ladicen Amasis: *Veneficiis, ó mulier, adversus me usa es: quare effugere nullo pacto potes, quo minus pessime pereas, mulierum pessima.* Tum Ladice, postquam negando nihilo placatiorem reddere illum potuit, intra animum suum Veneri votum fecit, si ea nocte coisset cum ipsa Amasis, (id enim unum esse calamitatis effugium) statuat se ei Cyrenen missuram. Et post hoc conceptum votum continuo cum ea coit Amasis; et, quoties deinde cupido eum incescit, coibat; vehementerque eam ab illo tempore diligebat. Et illa faciendam curavit imaginem, Cyrenenque misit; quae adhuc

τετραμμένον τοῦ Κυρηναίων ἄσπερος. ταύτην τὴν Λαδίκην, ὡς ἐπεκράτησε Καμβύσης Αἰγύπτου, καὶ ἐπύθετο αὐτῆς ἢ τις εἶη, ἀπέπεμψε αἰσινέα εἰς Κυρήνην. Ἀνέθηκε δὲ καὶ ἀναθήματα ὁ Ἀμασις εἰς τὴν Ἑλλάδα· 182 τοῦτο μὲν, εἰς Κυρήνην ἄγαλμα ἐπίχρυσον Ἀθηναίης, καὶ εἰκόνα ἑωυτοῦ γραφῇ εἰκασμένην· τοῦτο δὲ, τῇ ἐν Λίνδῳ Ἀθηναίῃ δύο τε ἀγάλματα λίθινα, καὶ 5 θώρηκα λίνεον ἀξιοθέητον· τοῦτο δ', εἰς Σάμον τῇ Ἥρῃ εἰκόνας ἑωυτοῦ διΦασίας ξυλίνας, αἱ ἐν τῇ γῇ τῷ μεγάλῳ ἰδρύατο ἔτι καὶ τὸ μέχρις ἐμεῦ, ὅπισθε τῶν θυρέων. εἰς μὲν νυν Σάμον ἀνέθηκε κατὰ ξεινίην τὴν ἑωυτοῦ τε καὶ Πολυκράτεος τοῦ Αἰάκεος· εἰς δὲ Λίνδον, 10 ξεινίης μὲν οὐδεμιῆς εἵνεκεν, ὅτι δὲ τὸ ἱερὸν τὸ ἐν Λίνδῳ τὸ τῆς Ἀθηναίης λέγεται τὰς τοῦ Δαναοῦ θυγατέρας

mea aetate superfuit, extra Cyrenaeorum urbem spectans. Eamdem Ladice Cambyzes, Aegypto potitus, postquam ex ea, quanam esset, cognosset, illaesam Cyrenen remisit. (182.) Dedicavit Amasis dona etiam in Graeciam: et primum quidem Cyrenen Minervae statuam misit inauratam, et sui imaginem picturâ adsimulatam: tum Minervae quae Lindi colitur, duas statuas lapideas, et thoracem lineum spectatu dignum; denique Iunoni Samiae binas sui imagines ex ligno sculptas, quae in magno templo ad meam usque aetatem steterunt post fores. Et Samum quidem dona haec miserat hospitii caussâ, quod ei cum Polycrate Aeacis filio intercesserat: Lindum vero, nullius quidem hospitii caussâ, sed quoniam Minervae templum Lindi exstructum esse perhibetur a Danaï filiabus, quae ad illam oram adpulissent, quum

480 HERODOTI HISTOR. II.

ιδρύσθαι προσσχούσας, ὅτε ἀπεδίδθησκον τοὺς Αἰγύ-
πτου παῖδας. ταῦτα μὲν ἀνέθηκε ὁ Ἀμασις. Εἴλε δὲ
Κύπρον πρῶτος ἀνθρώπων, καὶ κατεστρέψατο εἰς Φό-
ρου ἀπαγωγὴν.

15

ἹΣΤΟΡΙΩΝ ἩΡΟΔΟΤΟΥ Β΄.

fugerent Aegypti filios. Haec sunt donaria, quae
Amasis dedicavit. Idem vero etiam Cyprum, a nemi-
ne ante illum subactam, cepit, tributariamque sibi
fecit.

FINIS LIBRI SECUNDI.

ARGUMENTUM LIBRI PRIMI.

Auctoris consilium in scribendis his Historiis. (*Prooem. coll. cap. 5.*) Inimicitiarum inter Graecos et Asiae populos prima origo, mutui raptus mulierum, *Iûs*, *Europae*, *Medeae*, *Helenaë*. (*Cap. 1-5.*) Primus e barbaris *Croesus*, Lydiae rex, Graecos Asiam incolentes tributarios fecit. (6.) Lydorum primi reges, ab *Atye* oriundi: dein *Heraclidæ*, quorum primus *Agron*, postremus *Candaules*; (7.) qui insano uxoris amore captus, stolidum consilium init. (8-10.) Reginae iussu *Gyges* Candaulem interficit, et imperium ad *Mermnadas* transfert: (11-13.) donaria Delphos mittit, Mileto et Smyrnae arma infert, Colophonem capit. (14.) *Ardys*, Gygis filius; quo regnante *Cimmerii* Sardes capiunt. (15.) *Sadyattes* bellum undecim annorum inchoat cum Milesiis, continuatum ab eius filio *Alyatte*; qui Cimmericos ex Asia eiicit, et cum *Thrasybulo*, Milesiorum tyranno, pacem componit. (16-27.) Thrasybuli amicus *Periander* Corinthius, cuius ætate *Arion*, dithyrambi auctor, delphino per mare vectus, Corinthum salvus evasit. (23. 24.) *Glaucus*, inventor artis ferruminandi. (25.)

CROESUS, Alyattæ filius, postquam Graecos Asiam incolentes tributarios fecit, insulanos adgressurus; callido monito deterretur a Biante sive a Pittaco. (26. 27.) *SOLON* Sardes venit, et cum *Croeso* de fortuna humana disputans, primo *Tellum*, dein *Cleobin* et *Bitonem* hominum beatissimos praedicat. (29-33.) *Croesi* somnium de filio. (34.) *Adrastus*; supplex receptus a *Croeso*, (35.) aprum in Olympo Mysiae feriturus, Croesi filium invitatus occidit. (36-45.) *Medis* a *Cyro* devictis, *Croesus* de Persarum potentia sollicitus, *Oracula* consulturus, primum veracitatem illorum tentat: (46. 47.) probat maxime *Delphicum*, tum et *Amphiarai* oraculum: (48. 49.) magnifica

Herod. T. I. P. I.

H h

dona ex auro et argento Delphos mittit; (50. 51.) et alia Thebas ad Amphiaräum. (52.) Oraculorum anceps responsum de bello Persis inferendo. (53. 54.) Denuo consulit Croesus de imperii sui diuturnitate. (55.)

Graecorum populum potentissimum *Croesus* socium sibi conciliaturus, reperit prae caeteris excellere *Lacedaemonios* et *Athenienses*; illos *Hellenicae* stirpis, principes generis *Dorici*; hos, *Pelagicae* stirpis, *Ionici* generis principes. (56.) *Hellenicae* gentis migrationes variae. (*ibid.*) *Pelagi* barbara lingua usi. *Attica* gens ex *Pelagis* ad *Hellenas* transit, linguamque mutavit. (57.) Quare plurimum creverint *Hellenes*; *Pelagi* minus. (58.) *Pisistratus*, *Croesi* aetate tyrannidem occupaverat *Atheniensium*, in tres factiones scissorum: (59.) his eiectus, his denuo imperium recuperavit: (60-63.) *Naxum* insulam armis subegit; *Delum* expiavit. (64.) *Lacedaemonii*, florentes legibus a *Lycurgo* datis, (65.) bello cum *Tegeatis* parum prospere gesto, ad extremum, reperiis *Orestis* ossibus, superiores discesserant. (66-68.) Foedus cum *Lacedaemoniis* init *Croesus*. (69.) Crater ab his *Croeso* missus, intercipitur a *Samiis*. (70.) Sapiens vir *Lydus Croeso* frustra dissuadet bellum adversus *Persas*. (71.) *Cappadoces*, a *Graecis Syrii* dicti, prius *Medis*, nunc *Cyro* parebant: inter eos et *Lydiam Halys* fluvius terminus erat. (72.) *Cappadociam Cyro* eripere cogitat *Croesus*, et *ulcisci Astyagem Medum*, adfinem suum, cui *Cyrus* regnum ademerat. Adfinitas illa contracta fuerat pace inter utriusque patrem, *Alyatten* et *Cyaxarem*, composita post bellum ob *Scythas* transfugas gestum: quo bello inciderat *solis defectus*, a *Thalete* praedictus. (*cf. cap. 103.*) Pacem conciliaverat *Labyntus*, rex *Babyloniae*. (73. 74.) Traiecto *Haly* praelium in agro *Pterio* inter *Croesum* et *Cyrum* aequo Marte committitur. (75. 76.) *Sardes* redit *Croesus*, proximo verè bellum redintegraturus. (77.) De portento, quod *Sardibus* incidit, consuluntur *Telmissenses aruspices*. (78.)

Croesum in *Lydiam* sequitur *Cyrus*, et praelio prospere pugnato, in quo camelos equitatu hostium opposuit, *Sardes* obsidet. (79-81.) *Lacedaemonii*, auxilio vocati a *Croeso*, cum *Argivis* de *Thyrea* contendebant: selecti utrimque trecenti iuvenes se mutuo trucidarunt; unus *Laco* victor discessit: in luctu *Argivi* comam tondere, *Lacedaemonii* alere comam, tunc primum instituerunt. (82.) His *Croeso* opem laturis nunciatur, captum illum esse a *Cyro*. (83.)

Meles olim rex *Lydiae* *leonem*, e pellice natum, circa *Sardium* murum portari iusserat: capta arx est ex ea muri parte, quae insuperabilis visa erat. (84.) *Croesi* filius mutus, *Persâ* in patrem irruente, subito loqui coepit. (85.) *Croesus*, compedibus vinctus, et rogo impositus, *Solonis* recordatus est. (86.) Quum in eo esset ut igni cremaretur, partim *Cyri* poenitentia, partim miraculosâ imbre, incolumis servatus est. (87.) Colitur *Croesus* a *Cyro*, eique bonum dat consilium. (88. 89.) *Apollini* *Delphico* per legatos mala sua exprobrat; qui vicissim illi vaticiniorum suorum (in his illius, quo *mulum* dixerat *Cyrum*) reddit rationem. (90. 91.) Memorantur alia donaria diversis in templis a *Croeso* consecrata; et supplicium de homine sumtum, qui fratri *Croesi* contra ipsum faverat. (92.)

Memorabilia *Lydiae*: ingens *Alyattae* sepulcrum: *Lydiae* puellae, meretrices; *Gygaea* palus. (93.) *Lydi* primi aurum et argentum signarunt; cauponas instituerunt; fame pressi, ludos varios invenerunt: *Thyr-rheno* duce, *Atyis* filio, coloniam in *Umbriam* miserunt. (94.)

Exponere nunc adgreditur Scriptor, *CYRUS* hic quisnam fuerit, qui *Croesum* regno exuit; et quo pacto *Asiae* imperio potiti sint *PERSAE* illi, quorum successores, quum universam subigere *Graeciam* conati essent, ipsi compluribus nobilissimis praeliis superati a *Graecis*, turpi fuga salutem in *Asia* coacti sunt repetere. (95.)

Superioris *Asiae* imperium postquam per 520 annos tenuissent *Assyrii*, ab his primi defecerunt *Medi*,

et in libertatem se vindicarunt, dein alii populi. (*Ibid.*) Apud Medos *Deioces*, regnum adfectans, iuri dicundo primum operam navavit, dein callido usus consilio, ad extremum rex nominatus, *Ecbatana* condidit: (96-98.) tum, rerum administrandarum ordine constituto, severe ius dixit. (99. 100.) Varii *Medorum populi*. (101.) *Deioci*, postquam annos 53 regnasset, successit filius *Phraortes*; qui, *Persis* et aliis Asiae gentibus imperio suo subiectis, *Assyrios* adgressus periit, anno regni vicesimo secundo. (102.) Hunc secutus *Cyaxares*, militum genera distinxit; et per ordines partitus est: idem qui *Lydis* bellum fecit. (103. coll. c. 74.)

Cyaxari, *Ninum* obsidenti, *Assyriorum* caput, superveniunt *Scythae*, ex Europa in Asiam erumpentes. (*Eod. cap.* 103. coll. I. 15. et IV. 10 seq.) *Scythae*, subactis Medis, omni Asia potiuntur. (104.) Eisdem in Aegyptum pergentibus occurrit *Psammetichus* rex, eisque ut redeant persuadet. Horum nonnulli *Veneris Uraniae* templum Ascalone spoliant, indeque morbo muliebri adficiuntur. (105. cf. IV. 67.) Post annos 28 *Scythae* Asia eiiciuntur; regnum recipiunt *Medi*, et *Nino* captâ *Assyriam* sibi subiiciunt. (106.)

Cyaxari, quadragesimo ex quo regnare coeperat anno, successit filius *Astyages*; qui *Mandanen* filiam, ob somnium sibi oblatum, homini *Persae*, cui *Cambyssi* nomen, dedit in matrimonium. (107.) Alio somnio territus *Astyages*, puerum quem *Mandana* peperit (eumdem qui dein *Cyrus* nominatus est) *Harpago* tradit necandum. (108.) *Harpagus* puerum bubulco regis tradit exponendum in montium iugis: (109. 110.) sed ille suum puerum mortuum exponit, illumque pro suo educat. (111-113.)

Cyrus, puer decennis, a collusoribus rex nominatus, severum imperium exercet, eoque nomine apud *Astyagen* accusatur. (114.) Interroganti regi animo constanti respondens, agnoscitur ab eo; et bubulcus verum fatetur. (115. 116.) *Harpagus* factum excusat; et *Astyages* dissimulat iram: (117. 118.) sed idem mox

Harpago carnes filii comedendas adponit. (119.) Cyaxares, deliberatione cum Magis instituta, impletum somnii fatum credens, salvum puerum ad parentes in Persiam dimittit. (120. 121.) Fama sparsa de nutrice illius canit. (122. coll. c. 110.)

Harpagus, regis odio, exstimulat *Cyrum* adversus avum, literis missis corpori leporis exenterati insutis. (123. 124.) *Persarum diversi populi*, quos callido invento *Cyrus* ad defectionem a Medis inpellit. (125. 126.) *Medi* praelio fusi a *Persis*. (127.) Altero praelio *Astyages* vivus capitur a *Cyro*. (128. 129.) Ita *Cyrus* et *Persae superiori Asia potiti sunt*, cui per 128 annos *Medi* imperaverant. (130.)

Persarum instituta. Dii et sacrificia. (131. 132.) *Mores*: diem natalem festum agunt: quo victu vivunt: vino indulgent: eorum verecundia: compotantes deliberant. (133.) Osculatio et adoratio salutantium: observantiae cultus inter vicinos: quam de se ipsi habeant opinionem. (134.) Externos mores facillime adsciscunt. (135.) Numerosa soboles patribus laudi et honori: liberorum educatio. (136.) Immunitas a poena capitali ob unum solum delictum. Parricidium non credunt fieri posse. (137.) Mendacium et aes alienum res omnium turpissimas ducunt: lepra adfectis aut vitilagine quid faciant. Fluminum cultus. (138.) *Nomina* omnia desinere in literam S. (139.) Sepultura. *Magi* Persarum et sacerdotes Aegyptiorum qua in re differant. (140.)

Ionum et *Aeolensium* legatis, Sardes missis, *Cyrus* fabulam narrat de tibicine et piscibus: quo metu illi territi (praeter *Milesios*, quibuscum foedus fecerat) oppida muniunt, et Spartam legatos mittunt. (141.) *Ionicae civitates duodecim*, communi *Ionum* nomine (quod respuunt alii populi eiusdem stirpis) gaudent, et communi in loco sacro, cui *Panionium* nomen, conveniunt, communeque festum *Panionia* celebrant. (142. 143. coll. c. 148.) Similiter *quinque Dorienses civitates* (olim sex, priusquam excluderetur *Halicarnassus*) ad templum *Triopici Apollinis* commune sacrum ludosque celebrant. (144.)

Iidem *Iones* olim in Peloponneso (sicut dein *Achaei*) duodecim civitates tenuerant. (145.) Ionibus Asiam incolentibus immixtae sunt aliae familiae Graecae, quae non sunt ex Ionica stirpe. Qui *Iones Athenis* in Asiam migrarunt, hi *Caricas* duxere uxores, quarum occiderant parentes. (146.) *Apaturia* festum, et *Panionia*. (147. 148.) *Aeolicae* civitates, in continente. (149.) *Smyrna* ex his amissa. (150.) *Aeolicae* civitates in *Ida*, cum his non coniunctae: reliquae, in insulis. *Aeolenses* ob *Cyri* metum Ionibus se adiungunt. (151.)

Lacedaemonii Ionibus auxilium negant; sed tamen *Cyros*, ne Graecos vexet, denunciant. (152.) *Cyros* contentum respondit: Sardibus redit, *Croesum* secum ducens; *Babyloniis* bellum ipse, Ionibus per legatos, facturum. (153.)

Lydi, *Pactya* duce, rebellant: quibus *Cyros*, intercedente *Croeso*, veniam dat hac lege, ut arma tradant, et virilem vitae rationem cum muliebri permutent. (154-156.) *Pactyas* *Cumas* effugit; de quo Persis tradendo *Cumani* oraculum *Branchidarum* consulentes, mirum referunt responsum. (157-159.) *Chii* *Pactyam*, a *Cumanis* ad ipsos dimissum, Persis tradunt, pretium pacti *Atarnensem* agrum. (160.) *Mazares*, dux Persarum, bello persequitur eos qui cum *Pactya* rebellaverant. (161.) Cuius successor *Harpagus*, iactis aggeribus urbes *Ionicas* oppugnans, primum *Phocaeam* adgressus est. (162.)

Phocaeenses olim longinquas exercuerant navigationes; et *Arganthonium*, *Tartessi* regem, habuerant amicum: (163.) nunc, urbe relicta, *Corsicam* habitatum abierunt; unde, post praelium navale cum *Carthaginensibus* et *Tyrrhenis* parum prospere commissum, *Rhegium* petentes, *Hyelam* sive *Veliam* oppidum condiderunt. *Agyllaeorum* ager, caedibus pollutus, quo pacto expiatus. *Cyrrnus* heros. (164-167.) *Teii*, *Harpago* moenibusposito, *Thraciam* petentes, *Abderam* condiderunt. (168.) Caeteri *Iones*, continentem habitantes, servitutem subierunt. (169.) *Bianthis* olim consilium Ionibus datum; item aliud *Thaletis*. (170.)

Cares, olim insulani, *Minoi* paruerant, *Leleges* dicti. Eorum tria utilia inventa. *Iupiter Carius*. Tres fratres, *Mysus*, *Lydus*, *Car.* (171.) *Cauniorum* origo et mores. (172.) *Lycii*, olim *Termilae* dicti, ex Creta Sarpedone duce in Asiam migraverant: horum quisque genus suum a matribus, non a patribus, derivat. (173.) *Caria* ab Harpago subacta. *Cnidii* frustra conantur isthmum perfodere. (174.) *Pedasensium* virtus: Minervae sacerdos in adversis eorum barbata. (175.) *Xantho* et *Cauno* oppidis non prius potitus est Harpagus, quam armati omnes pugnando, reliqui incolae igne ab eisdem succenso, periissent. (176.)

Cyrus superiorem omnem Asiam (*Assyriam* et *Babyloniā*) subigit. (177.) *Babylonis* urbis magnitudo, pulcritudo, fossae, murus, fluvius interfluens, templa. (178-183.) Regina olim *Semiramis* per campum, inundari ab Euphrate solitum, aggeres duxerat. (184.) *Nitocris* cursum Euphratis flexuosum reddidit, et lacunam ingenti ambitu effodit: (185.) fluminis labra intra urbem opere lateritio munivit, et ponte iunxit. (186.) Sepulcrum sibi exstruxit cum dolosa inscriptione, qua dein delusus *Darius* est. (187.)

Adversus *Labynetum*, *Babyloniae* regem, profiscitur *Cyrus*. (188.) Aqua ex *Choaspe* fluvio. (*ibid.*) *Gyndem* amnem in 360 rivos scindi *Cyrus* iubet. (189.) *Babylonios*, praelio victos et in urbem compulsos, frustra obsidet. (190.) *Euphrate* in lacunam derivato, intrans per alveum, incautos opprimit *Babylonios*. (191.)

Babylonicae regionis potentia. Equorum foetura. Canes Indici. (192.) Ager quomodo irrigetur, fertilissimus frugum, arborum sterilis: oleum ex sesamo: ex palma panis et vinum et mel. (193.) Navium ex Armenia *Babylonem* venientium structura et ratio. (194.) Corporum cultus apud *Babylonios*. (195.) Laudabilis ratio qua puellae olim in matrimonium vendebantur. (196.) Aegroti exponuntur in foro. (197.) Sepultura, luctus, alia. (198.) Lex turpissima de cultu *Myliitae*, Veneris *Assyriae*. (199.) Tres *Babyloniorum* tribus nonnisi piscibus vivunt. (200.)

Adversus *Massagetas* expeditionem parat *Cy-*

rus. (201.) *Araxes* fluvius: eius insulae; insulani odore fructus cuiusdam in ignem coniecti inebriari gaudent. (202.) *Mare Caspium. Mons Caucasus*, et incolarum vitae ratio. (203.) *Massagetarum* situs: cur eos bello petierit *Cyrus*. (204.) *Tomyri* reginâ dolo frustra tentatâ, *Araxem* traicere *Cyrus* parat. (205.) *Optionem Tomyris* *Cyro* proponit. (206.) *Groesi* consilio usus *Cyrus*, *Araxem* traicit; filium vero suum *Cambysen* cum *Croeso* in Persiam remittit. (207.) *Somnium Cyri* de *Dario*, *Hystaspis* filio. (208-210.) *Massagetarum* pars tertia per dolum caesa; *Tomyridis* filius captus. (211.) Mater filium repetens, minatur *Cyro*. (212.) *Iuvenis* vitam sibi adimit. (215.) *Praelium acerrimum*: *victrix Tomyris* saevit in *Cyri* cadaver. (214.) *Massagetarum* cultus: auro et aere abundant, argenti et ferri egent. (215.) *Uxores* habent communes: aetate provectos mactant et epulantur: *Soli* equos immolant. (216.)

ARGUMENTUM LIBRI SECUNDI.

CAMBYSES, *Cyri* filius, *expeditionem in Aegyptum* suscipit. (*Cap. 1.*) *Antiquitatem gentis Aegyptiae* mira ratione exploravit *Psammitichus*. (2.) *Quibus auctoribus* vetustas *res Aegyptiorum* exponat *Herodotus*; de *Diis* caute verba facturus. (3.) *Primi Aegyptii annum* invenerunt, et in *XII.* partes distribuerunt. (4.) *Regnante Mene*, tota *Aegyptus*, exceptâ *Thebaide*, palus fuerat. (5.) *Mensurae terrarum*: *orgya*, *stadia*, *parasangae*, *schoeni*. (6.) *Aegyptus* a mari usque *Heliopolin* in latitudinem patet; (7.) inde angusta, montibus utrimque cincta. (8.) *Iter Heliopoli Thebas*, et *Thebis Elephantinen*. (9.) *Terra inter montem Arabicum et Libycum*, olim *sinus maris*, similis *Arabico sinui*. (10. 11.) *Solum Aegypti* a vicinarum terrarum solo diversum. (12.) *Quanta fuerit Nili altitudo*, quum *Aegyptum* irrigaret *regnante Mene*; quanta, *Herodoti aetate*. *Famis periculum metuendum* *Graccis*, ni pluat; (13.) *Aegyptiis*, quando *Nilus* non poterit inundare terram,

eius fructum nunc minimo labore percipiunt Aegyptii. (14.)

Refelluntur Iones, solum Delta *Aegyptum* esse dicentes. (15. 16.) Asiae et Africae terminus *Nilus*: eius cursus, et septem ostia. (17.) Oraculi responsum, *quousque pateat Aegyptus*. (18.) *Nili singularis natura*. (19.) De *caussa incrementi annui Nili* sententiae tres, Herodoto improbatae: (20-23.) Herodoti sententia: (24. 25.) inversis coeli regionibus, *Danubio* idem eventurum. (26.) Auras cur non exspiret Nilus. (27.) De *Nili fontibus* fabula. (28.) Nili cursus ultra Elephantinen; *Tachompo* insula; oppidum *Meroë*. (29.) *Automoli*, praesidiarii olim Aegyptiorum, qui ad *Aethiopes* transfugerunt. (30.) Ab occidente ibi fluit *Nilus*. (31.) *Nasamones* iuvenes *interiora Africae* peragrarunt, donec ad fluvium pervenerunt, quem esse *Nilum* existimat Herodotus cum *Etearcho*, rege Ammoniorum. (32-34.)

Aegyptiorum mores, ab aliis populis prorsus diversi: (35-37.) duplex *scripturae* genus. (37.) *Ritus religiosi*. Boum sacrificandorum exploratio et immolatio. (38-40.) Boves feminae *Isidi* consecratae. Graecos aversantur Aegyptii. (41.) Non eosdem Deos colunt omnes Aegyptii, nisi *Isidem* et *Osiridem*. Iupiter *Ammon* cur arietina facie. (42.) *Hercules*, antiquus apud Aegyptios deus. (43.) Hercules Tyrius, et Thasius. Graecorum *Hercules*, alius *Olympius*, alius heros. (44.) Absurda Graecorum de Hercule fabula. (45.) *Pan* apud Mendesios, in antiquissimorum octo deorum numero. (46.) *Sues* non immolant Aegyptii, nisi semel quotannis *Lunae* et *Baccho*. (47. 48.) *Melampus* Bacchi sacra, a Cadmo accepta, Graecos docuit. (49.)

Deos suos Graeci partim ab Aegyptiis, partim a Pelasgis acceperunt; unum *Neptunum* ab Afris. (50.) *Mercurii* imagines erectis pudendis. *Pelasgi* Samothraciam incolentes. *Cabirorum* sacra. (51.) Deos olim Pelasgi nullis nominibus propriis insignitos coluerant. (52.) *Homeri* et *Hesiodi* theogoniae. (53.) Origo duorum *Iovis oraculorum*, Ammonii et Do-

donaci. (54-57.) *Pompae* sacrae, diversis diis diversas in urbes ductae ab Aegyptiis. (58. 59.) *Dianae* festum Bubasti celebratum. (60.) *Isidis* festum, in urbe Busiri. (61.) *Minervae* festum nocturnum, *luernis* per totam Aegyptum *accensis*. (62.) *Solis* festum Heliopoli; *Latonae*, in Buto urbe; *Martis* festum Papremi, quo fustibus se mutuo caedebant. (63. 64.) Aegyptiorum et Graecorum in templis adeundis castitas. (64.)

Bestiarum cultus. (65.) *Felium* singularis instinctus: luctus in morte felis, et canis. (66.) Bestiarum mortuarum sepultura. (67.) *Crocodili* natura et mores: (68.) nomen graecum est: Aegyptiis *champsæ* vocatur. (69.) Captura crocodilorum. (70.) *Hippopotamus*. (71.) Lutra, lepidotus piscis, vulpanser. (72.) *Phoenix*, avis fabulosa. (73.) Sacri serpentes Thebis. (74.) Ex Arabia advolantes *serpentes alatos* conficiunt *ibides* aves, quae idcirco sacrae habentur. (75. 76.)

Aegyptii, omnium hominum doctissimi. Eorum cura corporis; cibus et potus. (77.) In comessatione meminerunt mortis. (78.) Carmen patrium *Maneros*, qui Graecis *Linus*. (79.) Honor maiorum natu. Salutatio mutua. (80.) Vestis linea; item lanca, sed hac indutos templum ingredi nefas. Consentiunt *Orphica* et *Bacchica* instituta, eademque *Aegyptia* et *Pythagorica*. (81.) Ex diei natalis et ex prodigiorum adcurata observatione praedicunt futura. (82.) Divinationem solis diis tribuunt. (83.) *Latonae* oraculum. (*ibid.* coll. c. 155.) Morborum aliorum alii medici. (84.) Luctus in morte propinquorum. (85.) Triplex *condiendorum cadaverum* ratio. (86-88.) Nobilis mulier non continuo post mortem conditur. (89.) A crocodilo raptus, aut fluvio mersus, sacrum funus. (90.) In urbe Chemmi templum *Persei*. (91.)

Aegyptiorum loca palustria incolentium victus e *Ioto*, et *byblo*. (92.) *Pisces gregales* in mare enantant, redeuntque ad parienda ova. (93.) Oleum ex *kiki* s. *sillicyprio*. (94.) Remedium adversus *culices*. (95.) *Navium* structura et cursus. (96.) Aegypti a

Nilo inundatae facies et navigatio ultro citroque. (97.) *Anthylla* urbs, et *Archandropolis*. (98.)

Antiqua *Aegypti historia*. Primus rex *Menes*, Memphin condidit, in eaque Vulcani templum. (99.) Post Menem reges cccxxx: in his Aethiopes xviii. Regina *Nitocris*, caedem fratris ultia. (100.) *Moeris* rex. (101.) *Sesostris* Asiam et Europam, Thraciam usque, subigit. (102. 103.) *Colchi*, ab Aegyptiis oriundi. (104. 105.) Cippi a Sesostri positi. (106.) Reditus in Aegyptum. (107-110.) *Geometriae* origo. (109.) *Colossi* a Sesostre positi. (110.) *Phero* rex, caecus factus, recuperato visu saevit in mulieres. (111.) *Proteus* rex: *Veneris hospitae* templum. (112.) *Parin*, cum *Helena* in Aegyptum delatum, eiecit Proteus; Helenam et opes marito servavit. (113-115.) Eam famam non ignoravit *Homerus*. (116.) *Cypria carmina* non sunt Homeri. (117.) Aegyptiorum narratio de *Troia* expugnata. (118.) *Menelaus* Aegyptiis pro beneficio iniuriam reddidit. (119.) *Helenam* Troiae non fuisse probat Herodotus. (120.)

Rhampsinitus rex: duo collossos posuit, Aestatem et Hicmem. Regium thesaurum exspoliantes duo fratres, alter laqueo captus; alter capite fratris amputato elapsus, callidissimâ audaciâ cadaver fratris publice suspensum aufert, et ad extremum gener fit regis. (121.) Idem rex *vivus ad inferos* descendisse fertur, et cum *Cerere* aleâ luisse. (122.) *Metempsychosin* statuunt Aegyptii. (123.) *Cheops* rex, impius et durus, maximam *pyramidem* struxit. (124. 125.) Eiusdem filia ex corporis quaestu aliam pyramidem posuit. (126.) *Chephren* rex, tertiam pyramidem struxit. (127.) Illas pyramides Aegyptii vocant *pastoris Philitionis*. (128.) *Mycerinus* rex, mortuam filiam unicam excavatae *bovi lignae* inclusit, splendide ornatae. (129-132.) Idem dein, noctes diesque luxuriando, reliquum vitae spatium duplicare instituit. (133.) Pyramidem reliquit, quae falso Rhodopidis esse creditur. (134.) *Rhodopis* metretrix, *Aesopi* olim conserva, tum in Aegyptum ab-

ducta; denique a Charaxo *Sapphus* fratre liberata. (134. 135.) *Asychis* rex: lex de mutuo: pyramis latericia. (136.)

Anysis rex caecus regno exiit: *Sabaco* Aethiops per 50 annos in Aegypto regnat. (137.) *Bubastis* dea, Graecis *Diana*: cuius magnificentum templum in Bubasti urbe. (138.) *Sabaco*, somnio territus, in Aethiopiam redit; *Anysis* rex, ex *Elbo* insula redit, ubi latuerat, regnum recipit. (139. 140.) *Sethon* rex, Vulcani sacerdos, spernit ordinem militarem. *Sannacheribus*, rex Assyriae, Aegyptum adgressus, ingenti clade divinitus adficitur. (141.)

A primo rege *Mene* ad *Sethonem*, intra 11340 annos, nullus deus inter homines adparuit. Bis *sol*, ubi nunc occidit, ortus est; et, ubi nunc oritur, occidit. Tres *generationes* conficiunt centum annos. (142.) *Hecataeum*, genus suum a deo repetentem, rident sacerdotes Thebani. Colossi cccxlv, totidem sacerdotum imagines; *piromis* ex *piromide* genitus. (143.) Ante homines, in Aegypto *dii* regnaverant; quorum postremus *Orus*, *Osiridis* filius, qui *Typhonem* oppressit. *Orus*, Graecis *Apollo*: *Osiris*, *Bacchus*. (144.) Apud Aegyptios *Pan* est in antiquissimorum deorum numero; mediae aetatis, *Hercules*; postremae, *Bacchus*: omnes quidem longe antiquiores Graecorum diis. Nempe Graeci, quo tempore prima dei alicuius notitia ad eos pervenit, eo natum illum deum perhibent. (145. 146.)

Post *Sethonem XII reges* creati, Aegyptum in totidem partes distributam tenuerunt. (147.) Horum mirabile opus, *Labyrinthus*: (148.) et opus adhuc mirabilius, *Moeridis lacus*. (149. 150.) *Psammitichus*, aeneorum virorum ope adiutus, regnum solus occupat. (151. 153.) *Apidi*, qui Graecis *Epaphus*, aulam exstruit. (153.) Agrum *Ionibus* et *Caribus* tribuit: quorum linguâ instituti pueri Aegyptii, *interpretum* munere deinde functi sunt. Abhinc *Aegypti historia certior*. (154.) *Latonae* oraculum in urbe Buto, ubi *aedes ex uno lapide caesa*, et lacus in quo Chemmis insula natans. (155. 156.)

Azotum, Syriae urbem, post 28 annorum obsidionem capit Psammitichus. (157.) Huius filius *Necos* fossam e Nilo in sinum Arabicum ducere instituit: classes ad utrumque mare aedificat: Syros ad *Magdolum* devincit, *Cadytin* magnam Syriae urbem capit. (158. 159.) *Psammis* rex: ad quem *Elei* legatos mittunt. (160.) *Apries*, bellum cum Phoenicibus prospere gesserat. Accepta a *Cyrenaeis* clade, exercitus ab eo deficit, et *Amasin* regem nominat, contra quem *Ionas* et *Caras* armat rex. (161. - 165.) Aegyptiorum VII genera vel ordines. *Calasyries* et *Hermotybies*, ordinis militaris. Utrorumque nomi et numerus. (164. - 166.) Ordinis militaris apud omnes gentes maior dignitas quam opificum. (167.) Stipendium et commoda militum Aegyptiorum. (168.) *Apries* praelio victus et captus. Sepultura regum *Sai*, in Minervae templo. (169.) Ibidem sepultura alicuius dei, et mysteria. Cereris sacra a Danai filiabus in Peloponnesum adlata. (170. 171.)

Amasis rex, generis obscuritatem callido invento a contemptu vindicavit: (172.) mane negotia peragebat, per reliquum diei tempus otio et genio indolgebat; (173.) olim privatus, iocorum et potus amans, ne a furtis quidem abstinuerat. (174.) *Aedem monolitham* (cf. c. 155.) Elephantine Sain ad Minervae templum transportari curavit. (175.) Alia templa exornavit, novaque exstruxit. (176.) Eius aetate vices mille urbes et oppida in Aegypto florebant: lege cavit, ut quotannis quisque, unde vivat, profiteretur. (177.) *Graecis* Naucratin habitandam concessit, aliisque in locis templa et aras statuere permisit. (178.) Sola *Naucratis* olim Aegypti emporium. (179.) Templo Delphico deflagrato, Delphenses magnifice donavit rex. (180.) Uxor eius *Ladice*, Cyrenaea, Veneri votum factum exsolvit. (181.) Ad plura Graecorum templa, in his ad Minervae quod Lindi est, donaria misit Amasis. Idem primus *Cyprum* subegit, tributariamque fecit. (182.)
